

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ - ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

ΤΟΜΟΣ Β'

*Sotirios u. Ioanna
Despotis 0611611292
Heppenheimer Str. 4
6200 Bieberich-Wiesbaden*

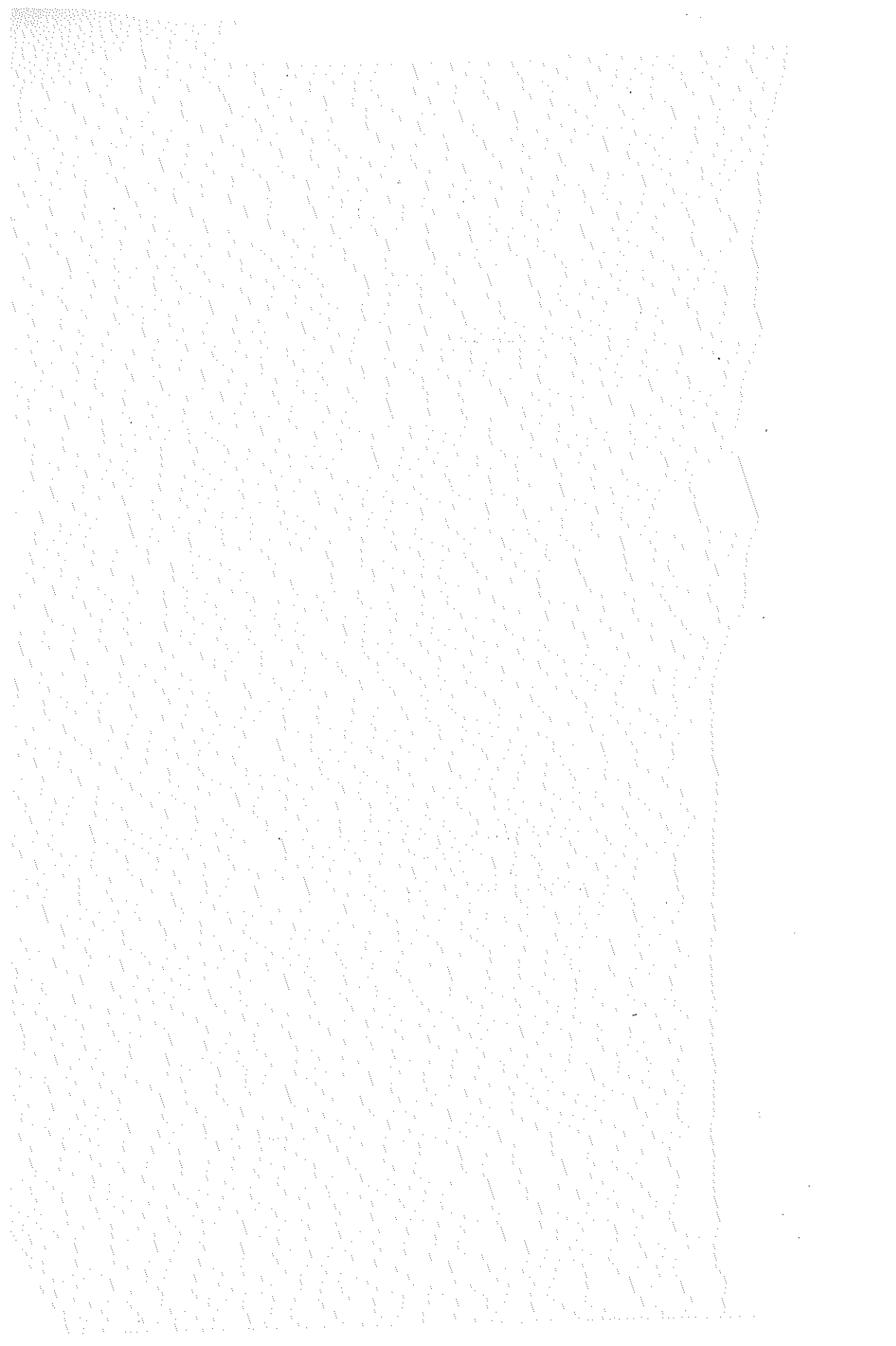
ΑΘΗΝΑΙ 1990

Έκτύπωση ΚΩΝ. Ε. ΣΑΝΙΔΑ
Ιωαννίνων 6, τηλ. 9414233
183 45 Μοσχάτον
Αττικής

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

**ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ
ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ
ΤΟΥΣ ΣΤΕΝΑΖΟΝΤΑΣ
ΥΠΟ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΚΟΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΚΑΘΕΣΤΩΣ
ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΥΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ
ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΝ**

*Sotirios u. Ioanna
Despotts 0611611292
Heppenheimer Str. 4
6200 Bieberich-Wiesbaden*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Χάριτι Θεοῦ συνεχίζομεν τό ἔργον τῆς ἐρμηνείας δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, ἔργον τόσον κοπιῶδες ὅσον καί εὐχάριστον. Οὐδέν τερπνότερον τῆς ἐνασχολήσεως περί τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τά μυστήριά του καί τῆς ἀνακαλύψεως κεκρυμμένων νοημάτων. Ἀστρονόμος ἀνακαλύπτων νέον ἄστρον χαίρει ὀλιγώτερον πιστοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἀνακαλύπτει κεκρυμμένον νόημα τῆς Βίβλου καί λύει ἐρμηνευτικόν τι πρόβλημα. Ἰσασιν οἱ μεμνημένοι, θά ἔλεγεν ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ὁ θερμότερος ἐραστής, ὁ τελειότερος ἐρμηνευτής καί ὁ διαπρυσιώτερος κῆρυξ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πρῶτος τόμος τῶν ἐρμηνειῶν ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρά τῶν φίλων τῆς Γραφῆς, καί δὴ καί περισσότερον παρ' ὅσον ἀνεμένομεν. Ἐπειδή διατυπώνομεν νέας ἐρμηνείας, ἦτο φυσικόν νά ἔχωμεν τόν φόβον, ὅτι πολλοί θά ἔβλεπον τάς ἐρμηνείας ταύτας μετά ἰσχυρῶν ἐπιφυλάξεων καί θά προέβαλλον ζωνράς ἀντιρρήσεις. Ἀλλ' ἀντιθέτως πολλοί ἐδέχθησαν τάς νέας ἐρμηνείας μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ εὐμενῆς ὑποδοχή τοῦ πρώτου τόμου ἐνεθάρρυνεν ἡμᾶς, ὥστε νά προβῶμεν εἰς τήν συγγραφὴν τοῦ δευτέρου τόμου προθυμότερον. Διότι, ἵνα χρησιμοποιήσωμεν ἀποστολικήν φρασιολογίαν, ἀναθέμενος τάς ἐρμηνείας εἰς πνευματικούς ἀνθρώπους, κατ' ἰδίαν δέ εἰς ἐπαίοντας καί εἰδικούς, εἶδον, ὅτι οὐκ εἰς κενόν τρέχω ἢ ἔδραμον (Πρβλ. Γαλ. 2 : 2). Μετά τόν παρόντα πρόλογον δημοσιεύομεν ὠρισμένας κρίσεις ἐπί τοῦ πρώτου τόμου τῶν ἐρμηνειῶν, περισσότερον δέ κρίσεις Ἱεραρχῶν.

Εἰς τόν παρόντα δεύτερον τόμον ἐρμηνεύονται πρωτοτύπως

καί ἐντός τοῦ ὀρθοδόξου πνεύματος ὑπέρ τὰ 100 χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων συναμιγνύονται καί ἐρμηνεύονται ἅμα καί πλῆθος χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ τρόπος δέ τῆς ἐργασίας καί ἡ ἐπιχειρηματολογία εἶνε ὁμοια πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας καί τὴν ἐπιχειρηματολογίαν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ. Πρὸ δέ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐρμηνειῶν εἶνε ἀναγκαῖον ν' ἀναγνώσῃ τις τὸν πρόλογον τοῦ πρώτου τόμου, διὰ νὰ ἴδῃ καί ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ὀρισμένας προϋποθέσεις, αἱ ὁποῖαι διευκολύνουν εἰς τὴν παρακολούθησιν τοῦ ἔργου καί τὴν κατανόησιν τῶν ἐρμηνειῶν.

Ἡ ἐρμηνευτικὴ προσπάθεια δέν ἐξαντλεῖται εἰς τὸν δεῦτερον τόμον. Πολλὰ ἀκόμη χωρία τῆς Γραφῆς εὐρίσκομεν δύσκολα καί ἀνεπιτυχῶς ἐρμηνεύόμενα. Διὰ τοῦτο σύν Θεῷ θά συνεχίσωμεν τὸ ἐρμηνευτικὸν ἔργον καί θά ἐκδώσωμεν καί τρίτον τόμον ἐρμηνειῶν. Καί βεβαίως δέν ἔχομεν τὸ φρόνημα, ὅτι διὰ τῆς ἡμετέρας ἐργασίας θά ἀρθοῦν ὅλαι αἱ δυσκολίαι καί θά λυθοῦν ὅλα τὰ προβλήματα ἐρμηνείας τῆς Γραφῆς. Πολλοῦ γε καί δεῖ! Τὰ ζητήματα τῆς Γραφῆς εἶνε ἀναρίθμητα, ἐνεξάντλητα. Καί τὸ μικρότερον βιβλίον τῆς Γραφῆς ἂν καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἐρευνᾷ ὁ δεινότερος ἐρευνητής, εἰς τὸ τέλος δέν θά ἔχῃ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι κατώρθωσε τὴν πλήρη καί τελείαν ἐρμηνείαν τοῦ ἐλαχίστου αὐτοῦ βιβλίου. Πλήρως καί τελείως γνωρίζει τὴν Γραφήν μόνον ὁ συγγραφεὺς της, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ἡμεῖς γνωρίζομεν μερικῶς καί ἀτελῶς πρὸς ταπεινώσιν ἡμῶν. Διὰ πολλῶν πραγμάτων ὁ Θεὸς ταπεινώνει τὴν ὑπερηφάνειαν ἡμῶν, ταπεινώνει ταύτην καί διὰ τῆς ἐν πολλοῖς ἀγνοίας καί ἀκαταληψίας τῆς Γραφῆς. Διὰ τῆς ἐρμηνευτικῆς ἐργασίας, τὴν ὁποῖαν προσφέρομεν, ἀπλῶς προσθέτομεν εἰς τὸ ἐρμηνευτικὸν οἰκοδόμημα λίθους τινάς, καί φρονοῦμεν, ὅτι τὸ οἰκοδόμημα θά συνεχίζεται ἔσαεὶ, καί δέν θά ἔχῃ ὀλοκληρωθῆ ὅτε μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας.

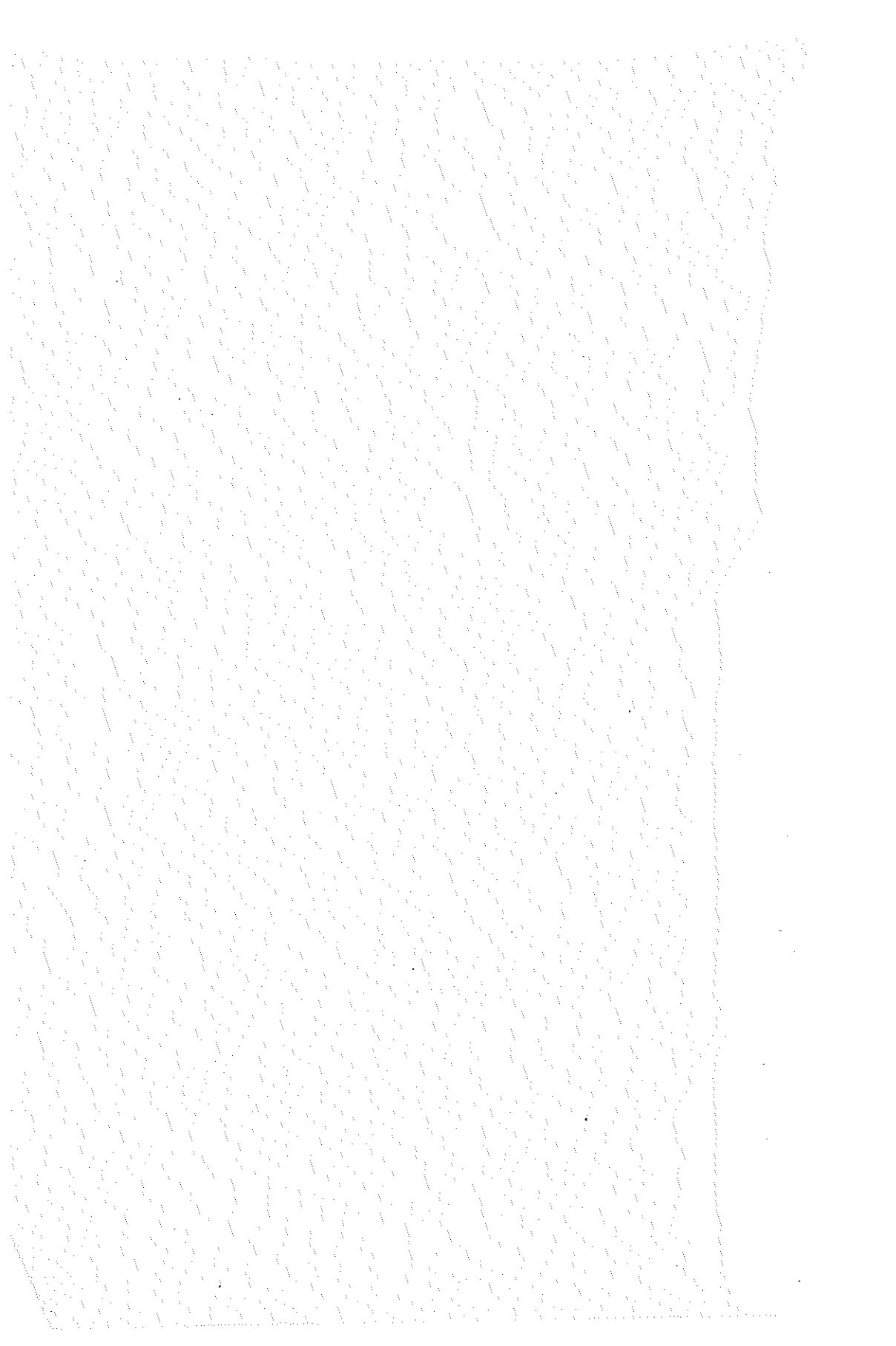
Ἀπὸ ἐτῶν ἔχομεν τὸν πόθον νὰ ἐκπονήσωμεν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς ἀπλὴν καθαρεύουσαν ἢ εἰς καλὴν δημοτικὴν ἢ εἰς ἀμφοτέρω τὰ γλωσσικά ἰδιώματα. Αὐτός δέ ὁ πόθος εἶνε πόθος καί πολλῶν φίλων τῆς Γραφῆς, οἱ ὁποῖοι ἐπι-

μόνως προτρέπουν ἡμᾶς εἰς αὐτό τό ἔργον. Βεβαίως τό ἔργον τῆς περισσότερον κατά τό δυνατόν ἐπιτυχοῦς καί καταληπτῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου εἶνε πολύ μεγάλο καί πολύ δύσκολον. Ἄλλ' ἄν ὁ Θεός θέλῃ, μετά τήν ἔκδοσιν τοῦ τρίτου τόμου τῶν ἐρμηνειῶν καί τήν περάτωσιν τῆς ἐρμηνευτικῆς ἐργασίας ἡμῶν θά ἐπιληθῶμεν καί τοῦ ἔργου τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ἐπειδή δέ ἡ νέα μετάφρασις θά παρουσιάσῃ πολλάς καί ξενιζούσας διαφοράς ἀπό τῶν ἄλλων μεταφράσεων, ἡ ἔκδοσις τῶν τριῶν τόμων ἐρμηνειῶν εἶνε ἀναγκαῖον νά προηγηθῇ πρὸς δικαιολόγησιν τῶν διαφορῶν αὐτῶν.

Εὐχαριστοῦμεν ὄσους ἐξέφρασαν τήν εὐαρέσκεϊάν των διά τόν πρῶτον τόμον τῶν ἐρμηνειῶν, καί παραδίδομεν τόν δεῦτερον τόμον εἰς τήν ἀγάπην τῶν ἀγαπώντων τήν Γραφήν καί εἰς τήν ἐκτίμησιν τῶν ἐκτιμώντων πᾶσαν φιλότιμον προσπάθειαν πρὸς καλλιτέραν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς καί πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ τοῦ λαλοῦντος διά τῆς Γραφῆς. Ἐπικαλούμεθα δέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ καί τάς προσευχάς τῶν ἀδελφῶν διά τήν συνέχισιν καί τήν περάτωσιν τῆς προσπάθειας.

Ἐν ἰδρύματι «Ἁγιος Σάββας» Κάντζας Ἀττικῆς
25 Μαρτίου 1988,
ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου
καί τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΙΩ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ

Sotirios u. Ioanna
Despotis 0611611292
Heppenheimer Str. 4
6200 Bieberich-Wiesbaden

ΕΥΑΡΕΣΚΕΙΑΙ, ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΙ ΕΠΙ Τῆ ΕΚΔΟΣΕΙ ΤΟΥ Α΄ ΤΟΜΟΥ¹

(Βλέπε ἐπομένην σελίδα καὶ ἐξῆς)

---

1. Ὅλαι αἱ γραπταὶ κρίσεις ἐπὶ τοῦ α΄ τόμου τῶν ἐρμηνειῶν ὑπῆρξαν εὐμενεῖς καὶ ἐπαινετικά. Ἐλάχιστοι, ἐλαχιστότατοι εἶνε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προφορικῶς ἐπέκριναν τὰς νέας ἐρμηνείας ὡς συνιστώσας δῆθεν ἀνευλάβειαν πρὸς τοὺς Πατέρας. Ἄλλ' ἀνευλάβεια πρὸς τοὺς Πατέρας καὶ ἐκτροπὴ ἐκ τῆς Ὁρθοδοξίας θὰ ἦτο ἢ διατύπωσις ἐρμηνείας ὄχι ἀπλῶς νέας, ἀλλ' ἀντιθέτου πρὸς τὴν πίστιν τῶν Πατέρων καὶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας. Τοιαύτην ὁμως ἐρμηνείαν οὐδέποτε διευτύπωσαμεν, οὐδὲ διενεώθημέν ποτε τὴν ἐλαχιστοτάτην παρέκκλισιν ἐκ τῶν γραμμῶν τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅλαι αἱ ἐρμηνεῖαι, τὰς ὁποίας διατυπώνομεν, εὐρίσκονται ἐντὸς τοῦ Πατερικοῦ καὶ Ὁρθοδόξου πνεύματος, οὐδεμία προσβάλλει τὴν πίστιν τῶν Πατέρων. Πολλὰ μάλιστα χωρία, ὡς ἐρμηνεύομεν αὐτά, παρέχουν νέα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῶν δογμάτων τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐναντίον τῶν αἰρέσεων. Αἱ ἡμέτεραι ἐρμηνεῖαι εἰς δύσκολα χωρία τῆς Γραφῆς διαφέρουν Πατερικῶν ἐρμηνειῶν ὡς πρὸς ἄλλα πράγματα, ὄχι ὡς πρὸς τὴν Πίστιν. Ἄλλωστε καὶ Πατερικαὶ ἐρμηνεῖαι εἰς δύσκολα χωρία τῆς Γραφῆς διαφέρουν μεταξύ των. Ἄλλως ἐρμηνεύει οὗτος ὁ Πατὴρ δυσνόητον χωρίον τῆς Γραφῆς καὶ ἄλλως ἕτερος Πατὴρ. Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτὸς Πατὴρ τὸ αὐτὸ δυσνόητον χωρίον τῆς Γραφῆς εἶνε δυνατόν νὰ ἐρμηνεύῃ ἄλλως τώρα καὶ ἄλλως ὕστερον, ἀναθεωρῶν τὴν πρώτην ἐρμηνείαν. Ἡ ἐρευνα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς καλλιτέραν ἐξήγησίν του εἰς δυσνόητα χωρία ὄχι μόνον δὲν προσβάλλει τοὺς Πατέρας, ἀλλὰ καὶ προκαλεῖ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀγαλλίασιν των ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Οἰκουμηνικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Δημήτριος:

Τῆς Ἐλλογιμωτάτης κυρίως Νικολᾶς Ἰ. Σωτηροπούλας, Θεολόγου - Φιλολόγου, τέκνης ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητῆς, χάριν καὶ εἰρήνην παρὰ Θεοῦ.

Ἀσμένως ἐλάβομεν τὸν ὑπὸ τῆς ὑμετέρας Ἐλλογιμότητος προφρόνως ἡμῖν ἀποσταλέντα Α' τόμον τοῦ πονήματος αὐτῆς "Ἐρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς".

Ἐὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ τοῦτου ἡμῖν ἀποστολῇ, αἰτούμεθα τῇ ὑμετέρᾳ Ἐλλογιμότητι πᾶσαν ἐν ταῖς πνευματικαῖς αὐτῆς ἐπιδόσεσιν ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν, καὶ πᾶσαν ἅμα ἀγαθωσύνην παρὰ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, σὺν τῇ ἀφ' ἡμῶν εὐλογίᾳ, εἶη μετ' αὐτῆς.

Ἐὐχαριστοῦντες ἐπὶ τῇ τοῦτου ἡμῖν ἀποστολῇ, αἰτούμεθα τῇ ὑμετέρᾳ Ἐλλογιμότητι πᾶσαν ἐν ταῖς πνευματικαῖς αὐτῆς ἐπιδόσεσιν ἐνίσχυσιν καὶ κραταίωσιν, καὶ πᾶσαν ἅμα ἀγαθωσύνην παρὰ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος, σὺν τῇ ἀφ' ἡμῶν εὐλογίᾳ, εἶη μετ' αὐτῆς.

Ἐπιφάνης Ἀπριλλίου 1907.

Ἐπιφάνης Ἀπριλλίου 1907
 διάσωρησιν ἀπὸ Θεοῦ ἐχέμεθα

† Ἀρχιεπίσκοπος τ. Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος:

Ἀγαπητὴ κ. Σωτηρόπουλε,

Ἐλαβον τὸ χρησιμώτατον καὶ ἀσφαλῶς μετὰ πολλοῦ κόπου συνταχθέν ἔργον σας «Ἐρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, τόμος Α'» καὶ σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς, εὐχόμενος ὅπως συντόμως ἐκδώσητε καὶ τοὺς ὑπολοίπους τόμους.

Μετὰ συγχαρητηρίων καὶ πατρικῶν εὐχῶν.

Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σεραφεῖμ:

Ἀγαπητὲ κύριε Σωτηρόπουλε,

Μετὰ χαρᾶς ἐλάβομεν τὸν πρῶτον τόμον τοῦ ἀξιολόγου ποιήματός σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», ἐν ταῖς σελίδι τοῦ ὁποίου ἀποτεθησαύριται ὁ πνευματικός σας μόχθος ἐπὶ ἐνδιαφερόντων χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Συγχαίροντες ὑμῖν θερμῶς ἐπὶ τῇ ἀξιολόγῳ ταύτῃ πνευματικῇ ἐπιδόσει, ἐπευλογοῦμεν τὴν προσπάθειαν ὑμῶν, εὐχόμενοι ταχεῖαν ὁλοκλήρωσιν αὐτῆς.

Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος:

Ἀγαπητὲ κ. Σωτηρόπουλε,

Μὲ πολλὴ χαρὰ πήραμε τὸ βιβλίον σας «ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ», πού εἶχατε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς ἀποστείλετε, καὶ εὐχαριστοῦμε πολύ.

Ἡ συγγραφή καὶ ἡ ἔκδοσις ἑνὸς τέτοιου συγγράμματος, ἂν καὶ πάντοτε χρήσιμη, στίς μέρες μας κατέστη ἀναγκαία, λόγω καὶ τῆς διαφορετικῆς πολλῆς φορᾶς ἐννοίας, πού παίρνουν οἱ ὅροι καὶ οἱ λέξεις στὴ γλῶσσα πού χρησιμοποιεῖ σήμερα ὁ λαὸς μας. Γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ σημεντικὸ βοήθημα ὄχι μόνο γιὰ τοὺς μελετητῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀπλοὺς ἀναγνώστες τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ συμβάλλει στὴν καλύτερη κατανόησι τῶν μεγάλων καὶ βαθέων νοημάτων τῶν λόγων τοῦ Κυρίου.

Συγχαίροντάς σας, εὐχόμεσθε πλούσιες τίς εὐλογίαις καὶ τὴν ἐνίσχυσι τοῦ Θεοῦ στὸ θεάρεστο κηρυκτικὸ σας ἔργο.

Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως Ἄνθιμος:

Ἀγαπητὲ μου κ. Σωτηρόπουλε,

Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», καθὼς καὶ διὰ τὴν ιδιόχειρον ἀφιέρωσιν. Σᾶς συγχαίρω εὐκρινῶς διὰ τὴν συστηματικὴν, κοπιώδη, ἀλλὰ καὶ τόσον χρήσιμον ἐργασίαν σας, εἰς τὴν ὁποίαν πλέον δυνάμεθα νὰ καταφεύγωμεν.

Εὐχομαι ὁ Ἅγιος Θεὸς νὰ σᾶς χαρίξῃ υἱείαν καὶ σοφίαν, διὰ νὰ μᾶς δώσετε καὶ τὸν Β' τόμον.

Μητροπολίτης Ἀργολίδος Ἰάκωβος:

Ἀγαπητὲ κ. Σωτηρόπουλε,

Θερμῶς Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου Σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς».

Ταπεινῶς εὐχομαι, ὁ Κύριος νὰ Σᾶς ἐνδυναμώσῃ εἰς τὸ δύσκολον, ἀλλὰ ὠραῖον ἔργον Σας.

Μητροπολίτης Ἀττικῆς Δωρόθεος:

Φίλτατε κ. Σωτηρόπουλε καὶ πνευματικῆ ἀδελφῆ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
Σᾶς συγχαίρω διὰ τὸ περισπούδαστον σύγγραμμά σας τὸ λίαν ἐποικοδομη-
τικόν. Δέομαι τοῦ Ἀρχιποίμενος ὑπὲρ ὑγείας ὑμῶν καὶ πνευματικῆς
δυνάμεως εἰς ἔτη πλείστα ὅσα πρὸς δόξαν τῆς Ἐκκλησίας.

Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος:

Ἀγαπητῆ κ. Σωτηρόπουλε,

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὴν φιλόφρονα προσφορὰν τοῦ νέου βιβλίου
σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» (Α' τόμος), τὸ ὁποῖον ἤδη
ἐφυλλομέτησα μετ' ἐνδιαφέροντος. Σᾶς συγχαίρω ἀπὸ καρδίας δι' ἀναληφθεῖ-
σαν ἐργώδη προσπάθειαν, προϋποθέτουσαν, ὡς εἰκός, πέρα τῶν θεολογικο-
- φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν γνώσεων, λιπαρὰν τῆς ὅλης Ἀγ. Γραφῆς
μελέτην καὶ τῆς ἀγιοπατερικῆς παραδόσεως κτῆσιν, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ
τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν διὰ τὴν προσπέλασιν εἰς τὸ ἀληθὲς νόημα τῶν
ἐρμηνευομένων χωρίων. Σᾶς εὐχομαι νὰ ὀλοκληρώσετε τὴν προσπάθειάν
σας, προσφέροντες εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν Γραμματεῖαν μας μίαν σπουδαίαν
συμβολήν. Ἐπίσης σᾶς εὐχομαι, με ἀγάπην Χριστοῦ, δύναμιν Θεοῦ εἰς τὴν
ζωὴν σας.

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων:

Ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ δι' ἀποσταλὲν ἔργον ὑμῶν «Ἑρμηνεία δυσκόλων
χωρίων τῆς Γραφῆς». Συγχαίρω Ὑμᾶς διὰ τὴν ὄντως θαυμασίαν ἐργασίαν
καὶ εὐχομαι πᾶσαν ἀπὸ Θεοῦ εὐλογίαν.

Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Λεβαδείας Ἱερώνυμος:

Ἀγαπητῆ μου κ. Σωτηρόπουλε,

Ὀλόθερμες εὐχαριστίες καὶ συγχαρητήρια διὰ τὸ πολύτιμο ἔργον σας, ποῦ
εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ στείλετε. Ὁ Κύριος νὰ σᾶς ἐνισχύη.

Μητροπολίτης Θήρας Παντελεήμων:

Ἀγαπητῆ μου κ. Σωτηρόπουλε,

Εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τὴν προσφορὰ τοῦ τόσο πολυτίμου βιβλίου σας
«Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς». Εὐχομαι ὑγείαν καὶ πολλὴν
δύναμιν πνεύματος νὰ σᾶς χαρίξῃ ὁ Κύριος ἐπὶ ἔτη πολλὰ πρὸς συνέχισιν
τῆς προσφορᾶς σας, μιᾶς προσφορᾶς ποῦ δίδει σὲ ὅλους τὴν δυνατότητα
νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ πιστεύσουν τὸν ἀληθινὸν Κύριον, Σωτῆρα, Λυτρωτὴν
καὶ Εὐεργέτην των.

Μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αίγιαλαίας 'Αμβρόσιος:

Ἀγαπητέ μοι κ. Σωτηρόπουλε,

Μὲ ἰδιαίτεραν χαρὰν ἔλαβον τὸν ἀγκῶδη Α' τόμον τῆς «Ἑρμηνείας δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τὸν ὁποῖον εἴχετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μοῦ προσφέρετε, γράφοντες μάλιστα καὶ τὴν ἰδιόχειρον τιμητικὴν ἀφιέρωσιν.

Αἰσθάνομαι ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἐκφράσω πρὸς ὑμᾶς τὰ ὀλοφύχα συγχαρητήριά μου διὰ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ θέματος καὶ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω θερμῶς, διότι προσφέρετε πολὺτιμον βοήθειαν εἰς ὅλους μας διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἱερᾶς διακονίας τοῦ θεοῦ κηρύγματος.

Παρακαλῶ τὸν Κύριον νὰ στηρίξῃ ὑμᾶς ἐν πάσι καὶ νὰ ἐνδυναμώσῃ, ὥστε καὶ ἄλλας βαθυστοχάστους συγγραφεῖς νὰ ἴδωμεν ἐξερχομένας ἐκ τῆς ἀγαπῶσης τὸν Κύριον καρδίας σας καὶ τοῦ γλαφυροῦ θεολογικοῦ σας καλάμου. Μελέται ὡς ἡ ὑμετέρα ἐκφεύγουν τῶν ὀρίων τῶν ἀθρώως καθ' ἡμέραν ἐκδιδομένων ἐντύπων καὶ προορίζονται νὰ παραμένουν πάντοτε πολὺτιμοι. Εὐχαριστῶ θερμῶς, διότι μὲ κατεπλουτίσατε δι' αὐτῆς.

Μητροπολίτης Κεφαλληνίας Σπυρίδων:

Κύριε καθηγητά,

Ἐλάβομεν τὸ πόνημά Σας «ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, τ. Α'».

Σᾶς εὐχαριστοῦμεν ἐκ βάθους καρδίας καὶ εὐχόμεθα ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ ἐνισχύῃ τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς Σας δυνάμεις διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ θεαρέστου ἔργου Σας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ.

Μητροπολίτης Κίτρους καὶ Κατερίνης Ἀγαθόνικος:

Ἀγαπητέ μου κ. Σωτηρόπουλε,

Μὲ πολλὴν συγκίνησιν ἔλαβα τὸ ὑπέροχον καὶ λίαν διευκολυντικὸν πόνημά Σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», καὶ ἐγκαρδίως εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμὴν καὶ ἀγάπην Σας.

Μητροπολίτης Κορίνθου Παντελέμμων:

Εὐχαριστῶν θερμῶς συγχαίρω διὰ τὸ περισπούδαστον καὶ ὠφελιμώτατον ἔργον σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς».

Μητροπολίτης Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς Δαμασκηνός:

Εὐχαριστῶν ἐγκαρδίως διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ὑμετέρου ἐξαιρετικοῦ καὶ λίαν ἐπωφελοῦς πονήματος, συγχαίρω ὑμᾶς ὀλοφύχως, ἐπευχόμενος τὴν ἐξ ὕψους δύνάμιν καὶ εὐλογίαν.

Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος:

Ἀγαπητέ μοι κ. Σωτηρόπουλε,

Διὰ τοῦ παρόντος γνωρίζω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι ἔλαβον τό, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμος Α', Ἀθῆναι 1985, πολυσέλιδον ἔργον ὑμῶν, καὶ ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, εὐχόμενος ὅπως ὀλοκληρώσητε τοῦτο, ὡς ἀκριβῶς τὸ ἔχετε προγραμματίσει, καὶ μάλιστα προσεχῶς.

Ἄν καὶ συνεχίζω εἰσέτι τὴν μελέτην τοῦ ὡς ἄνω ἔργου σας, ὀφείλω νὰ γνωρίσω εἰς ὑμᾶς ὅτι μὲ ἔχει ἐντυπωσιάσει, εἰς πολλὰς δὲ περιπτώσεις ἢ ἐρμηνεῖα Ἀγιογραφικῶν χωρίων εἶναι ἀποκαλυπτικὴ νέου βάθους τοῦ θεοπνεύστου τῆς Ἁγίας Γραφῆς θησαυροῦ, ἢ δὲ σπανία ἐπιστημονικὴ σας ἐρευνητικότης καὶ οἱ ἐπιτυχεῖς συνδυασμοὶ τῶν χρησιμοποιουμένων Ἀγιογραφικῶν χωρίων πρὸς ἐρμηνεῖαν ἄλλων ἐνέχουν τι τὸ πρωτοφανὲς καὶ, δύναται τις εἰπεῖν, μίαν μαθηματικὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ἱκανοποιούσαν τὸν ἐκάστοτε δημιουργούμενον προβληματισμὸν τοῦ μελετητοῦ. Εἰς τὴν «Ἑρμηνεῖαν» σας δεσπόζει τὸ ἐπιστημονικὸν σύστημα «Ἡ ἐρμηνεῖα τῆς Ἁγίας Γραφῆς διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς».

Ἡ συνήθεια βεβαίως καὶ ἡ ἐξοικείωσις εἰς τὸν μέχρι τοῦδε τρόπον ἐρμηνείας τῶν δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς ἔχει συνδέσει τοὺς μελετητὰς μὲ τὸν μέχρι τοῦδε τρόπον ἐρμηνείας. Ἀλλά, πέραν τοῦ ψυχολογικοῦ τούτου λόγου, δὲν δύναται τις νὰ ἀρνηθῆ καὶ τὴν νέαν τεκμηριωμένην παρ' ὑμῶν ἐρμηνεῖαν, ἢ ὅποια ἱκανοποιεῖ, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν φιλέρευνον μελετητὴν.

Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ἡ ἐρμηνευτικὴ παράδοσις, φορεὺς τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λεπτοῦ σημείου εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀρνεῖται τὴν προσεκτικὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, τὴν ὁποίαν πολλάκις, ἐν τῇ μακραίωνι πορείᾳ αὐτῆς, ἐπεζήτησε καὶ ἐχρησιμοποίησεν, γενομένην μάλιστα ὑπὸ εὐλαβῶν τέκνων της.

Μητροπολίτης Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Εὐστάθιος:

Ἀγαπητέ μοι κ. Σωτηρόπουλε,

Ἐλαβον μετὰ χαρᾶς τὸ εὐγενῶς ἀποσταλὲν μοι ἀξιόλογον καὶ ἀξιοπρόσεκτον πόνημά σας «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ θερμῶτα Σᾶς εὐχαριστῶ, συγχαίρων ἅμα διὰ τὸ συγγραφικόν Σας ἐπίτευγμα.

Μητροπολίτης Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως Διονύσιος:

Κύριε Σωτηρόπουλε,

Μὲ πολλὴν χαρὰν ἔλαβα τὸ θαυμάσιο καθ' ὅλα ἔργο σας ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΥΣΚΟΛΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ, ποὺ εἶχате τὴν εὐγένειαν νὰ μοῦ ἀποστείλετε, καὶ ἀπὸ βάθους καρδίας σας εὐχαριστῶ καὶ εὐχρινῶς σας συγχαίρω διὰ τὴν ἐπιστημονικότητα, τὸ βάθος καὶ τὴν ἀριότητα τῆς ὅλης

ἐργασίας, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνθέρμως θὰ συστήσω εἰς τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

Μητροπολίτης Νικαίας Γεώργιος:

Ἀγαπητέ μου κ. Ν. Σωτηρόπουλε,

Ἀγαλλομένῳ ποδὶ ἔρχομαι κοντά σου, διὰ νὰ σοῦ προσφέρω ἐκ βαθέων τὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγάπης μου καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης ὅλων μας διὰ τὸ κορυφαῖον ἔργον, πὺ μᾶς ἐχάρισες, διὰ τὴν ὀρθοτέραν ἐρμηνείαν καὶ κατανόησιν τῶν δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς.

Δὲν χρειάζεται ἐγὼ νὰ ἐπισημάνω τὴν σημασίαν τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ πονήματός σου, πὺ εἶναι εὐχυμος καρπὸς μελετῶν πολλῶν ἐτῶν, ὀξύτατης κριτικῆς ἰκανότητος, κοπιαστικῆς συγκριτικῆς ἐργασίας, ἐκπληκτικῆς γνώσεως τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ ἀληθινοῦ ἔρωτος πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀληθινοῦ νοήματος τῶν λέξεων καὶ φράσεων τῶν ἱερῶν κειμένων, τῶν ὁποίων, ὅπως πολὺ ὀρθὰ σημειώνεις, πολλὰκις ἢ βαθύτερα ἔννοια εἶναι διαφορετικῆ ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς δίδομεν σήμερον.

Ἀπὸ τῆ στιγμῆ, πὺ εἶχες τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ τὸ προσφέρης, ἔγινεν ὁ σύντροφός μου, πὺ κατέκτησε τὴν ψυχὴν μου. Βυθίζω τὸ εἶναί μου στὰ κείμενα καὶ ἀνακαλύπτω συνεχῶς νέα νοήματα, τὰ ὁποῖα μόνον ὑπὸ τοῦ καλάμου γραμματέως ὀξυγράφου εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπισημανθῶν.

Παράλληλα πρὸς τὴν πλουσίαν θεολογικὴν σου κατάρτισιν, ἦλθε καὶ ἡ μαρτυρουμένη φιλολογικὴ σου ἐμπειρία, εἰς τρόπον ὥστε αἱ δύο αὐταὶ πτέρυγες νὰ σὲ ἀναβιβάσουν εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα μυστικῆς θεωρίας, ἀπ' ὅπου ἔρχεται ὁ οὐράνιος φωτισμὸς καθαρὸς καὶ ὀδηγητικὸς, πὺ ἐκδιπλώνει μέσα στὸ θεῖο του φῶς ὅλα τὰ κεκαλυμμένα νοήματα, πὺ οἱ κοινοὶ μελετηταὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ συλλάβουν.

Ἄς εἶσαι εὐλογημένος, ἀδελφέ μου ἡγαπημένε, διότι, μὲ τὴν ποικίλην προσφορὰν σου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, γίνεσαι ἀφορμὴ νὰ ὠφελῶνται ψυχαὶ καὶ νὰ δοξάζεται ὁ Κύριός μας.

Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος Νικαίας, πὺ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του εὐτυχῆ διότι σὲ ἐγνώρισε καὶ σὲ ἔχει συνεργάτην του, ἐμπνευσμένον συμπορευτὴν εἰς τὸν δρόμον τῆς κοινῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς, παρακαλεῖ τὸν ἀγαθὸν Κύριον ὑπὲρ τῆς ὑγείας σου ἐκτενῶς καὶ δέεται ὑπὲρ τῆς συνεχίσεως ἐπὶ ἔτη μακρὰ τῆς καρποφόρου προσφορᾶς σου, ἡ ὁποία γίνεται «πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον» τῶν πιστῶν, πὺ ζοῦν μέσα εἰς τὸν χῶρον τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ.

Μητροπολίτης Νικοπόλεως Μελέτιος:

Ἀγαπητέ κ. Σωτηρόπουλε,

Ἔλαβα τὸ βιβλίον σας «Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. Α', πὺ εἶχατε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ στείλετε.

Σας συγχαίρω γιὰ τὴν ωραία διαπραγμάτευση καὶ τὴν σκέψη νὰ παρουσιάσετε τὰ δύσκολα χωρία τῆς ἀγίας Γραφῆς.

Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος:

Ἀγαπητέ μοι κ. Ν. Σωτηρόπουλε,

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε.

Ἔλαβα τὸ βιβλίον σας «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν εὐγενῆ ἀποστολὴν καὶ τὴν ἀβρὰν ἀφιέρωσιν.

Ἦρχισα νὰ τὸ μελετῶ.

Εἶναι πράγματι πρωτότυπον. Θὰ ἔλεγα καὶ τολμηρόν. Ἄλλὰ σπεύδετε νὰ δηλώσετε καὶ ἐπικαλεσθῆτε, εἰς τὸν πρόλογον, Παύλειον περίπου δικαίωσιν τοῦ τολμήματος, ὑπενθυμίζουσιν τὸ «ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ —ἐν ἀφροσύνῃ λέγω— τολμῶ κἀγώ». Ἐχει καλῶς λοιπόν.

Θεωρῶ χρήσιμον τὴν ἐρμηνευτικὴν ἐπιστάσιάν σας εἰς τὰ ὑπ' ὄψιν «δύσκολα χωρία τῆς Γραφῆς». Καὶ σᾶς πληροφορῶ ὅτι θὰ τὴν ἔχω ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν πορείαν τῶν διαβουλευσέων καὶ μεθοδεύσεων ἐκδόσεως νέας ἐγκύρου μεταφράσεως τῆς Κ. Δ., εὐθύνῃ τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἐξοβελισμόν τῆς ἀπαραδέκτου τοιαύτης τῶν γνωστῶν ἐξ Καθηγητῶν, καθόσον προεδρεύω τῆς ἀρμοδίας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς.

Μητροπολίτης Πειραιῶς Καλλίνικος:

Ἀγαπητέ μου κ. Σωτηρόπουλε,

Σας εὐχαριστῶ θερμότατα διὰ τὴν εὐγενῆ ἀποστολὴν τοῦ λίαν ἀξιολόγου βιβλίου σας «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ σᾶς συγχαίρω ἐγκαρδίως.

Εἶσθε πολύτιμος ἐργάτης τοῦ Εὐαγγελίου. Θαυμάσιος χειριστὴς τοῦ γραπτοῦ καὶ προφορικοῦ Θείου Λόγου καὶ ἀγωνιστὴς μὲ ζῆλον καὶ θερμὴν καρδίαν.

Εὐχομαι ἐκ βάθους καρδίας νὰ σᾶς εὐλογῇ πλουσίως καὶ νὰ σᾶς ἐνδυναμώσῃ ὁ Κύριος, ὥστε ἐπὶ μακρὰ ἔτη νὰ προσφέρετε τὴν ἱερὰν διακονίαν σας εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος:

Ἀγαπητέ κ. Σωτηρόπουλε,

Ἔλαβον μετὰ χαρᾶς τὸν Α' τόμον τοῦ συγγράμματός σας «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς». Ἄμα ὡς ἔλαβον εἰς χεῖρας τὸ βιβλίον ἡ σκέψις μου ἀνέτρεξεν εἰς τὸ «Μιχαὴλ τοῦ Γλυκά, εἰς τὰς ἀπορίας τῆς θείας Γραφῆς κεφάλαια». Εὐχαριστῶ οὐ μόνον διὰ τὴν πρόφρονον ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συγγραφὴν καὶ ἔκδοσιν ἐνὸς πολυτιμοτάτου ἐρμηνευτικοῦ βοηθήματος, εὐχόμενος ταχεῖαν τὴν ἔκδοσιν καὶ τῶν ἐπακολουθούτων τόμων.

Μητροπολίτης Σισανίου και Σιατίστης Ἀντώνιος:

Ἐλλογιμώτατε καὶ λίαν ἀγαπητέ μοι κύριε Σωτηρόπουλε,
Ἔλαβον τὸ προφρόνως ἀποσταλέν μοι νέον περισπούδαστον πόνημά
Σας: «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ εὐχαριστῶ καὶ συγχαίρω
θερμότατα.

Μητροπολίτης Τρίκκης καὶ Σταγῶν Ἀλέξιος:

Ἀγαπητέ μοι κ. Σωτηρόπουλε,
Ἔλαβον μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὸ πόνημά Σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων
τῆς Γραφῆς», ἔργον πρωτότυπον μὲν καὶ μοναδικὸν εἰς τὴν Βιβλικὴν
ἐπιστήμην, ἐπίπονον δὲ ὅσον ἀφορᾶ εἰς τὴν συγγραφὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν
ἐν αὐτῷ διαλαμβανομένων.

Σᾶς συγχαίρω ὀλοκαρδίως καὶ σᾶς εὐχομαι πᾶσαν παρὰ τοῦ Κυρίου
εὐλογίαν καὶ χάριν πρὸς συνέχισιν τῆς πολυτίμου προσφορᾶς σας ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ.

Μητροπολίτης Φωκίδος Ἀθηναγόρας:

Ἀγαπητέ μου κ. Σωτηρόπουλε,
Ἔλαβα τὸ βιβλίον σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ
σᾶς εὐχαριστῶ.

Παρὰ τὸν βαρὺν φόρτον τῶν ποιμαντικῶν μου καθηκόντων, πού ἐλάχιστον
χρόνον μοῦ ἀφήνει γιὰ μελέτη, ἐμελέτησα τὸ ἔργον σας μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον,
καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση διαπίστωσα τὴν χαρισματικὴν σας ἰκανότητα
στὴν ἔρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Θὰ μπορούσε νὰ πεί κανεὶς, ὅτι ὅλες οἱ ἔρμηνεῖες, πού διατυπώνετε,
εἶναι σωστές, ἐπειδὴ τίς τεκμηριώνετε μὲ ἰσχυρὴ ἐπιχειρηματολογία. Πράγματι
μὲ τίς σοβαρὲς καὶ πρωτότυπες ἔρμηνεῖες, πού δίνετε, ἐπιλύετε πλήθος
ἐρμηνευτικῶν προβλημάτων, πού ἀπασχολοῦν τοὺς ἔρμηνευτές.

Πιστεύω, ὅτι τὸ πολυτίμο αὐτὸ ἔργο σας θὰ χαιρετισθεῖ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς
κριτικούς ὡς ἐξόχως σπουδαία συμβολὴ στὴν Ἐπιστήμην τῆς ἐρμηνευτικῆς.

Εὐχομαι δὲ ὀλόφρυχα, μὲ τὴν Χάρη τοῦ Παρακλήτου, νὰ χαρίσετε στὴν
Ἐκκλησίᾳ μας καὶ στὸν ἐρμηνευτικὸ κλάδο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄλλα
ἔργα σὰν αὐτό.

Μητροπολίτης Χίου Διονύσιος:

Εὐχαριστῶν διὰ τὸ ἀποσταλέν μοι πόνημα ὑμῶν, εὐχομαι πληθὺν τῶν
πονημάτων τῆς γραφίδος σας.

Μητροπολίτης Λάμπης καὶ Σφακίων Θεόδωρος:

Νικόλαε ἀγαπητέ,
Μετὰ πολλῆς συγκινήσεως ἔλαβον τὸ ἐμπεριστατωμένον καὶ ἀξιόλογον

ἔργον σου «Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» (τόμ. Α', Ἀθήναι 1985) καὶ σπεύδω διὰ τοῦ παρόντος νὰ σὲ συγχαρῶ, ἐπὶ τῇ ἀρτίᾳ ἐκδόσει, καὶ νὰ σ' εὐχαριστήσω, ἐπὶ τῇ πρόφρονι τούτου πρὸς με ἀποστολῇ. Ἀποτελεῖ ὄντως καρπὸν τῆς βαθυτάτης πίστεώς σου καὶ τῆς ὑπὸ πάντων ἀναγνωριζομένης μορφώσεώς σου, τῆς κατὰ Θεὸν καὶ τῆς θύραθεν. Ἀναμιμνήσκομαι τῶν χρόνων τῆς φοιτήσεώς μας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ χαίρω ἰδιαιτέρως, ἐπειδὴ ἀπέβης ὁ ἀξιὸς τῶν προσδοκιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων μας καὶ διακονεῖς ἀπὸ περιωπῆς τὸν Λόγον.

Μητροπολίτης Κιτίου Χρυσόστομος:

Ἀγαπητὴ κύριε Σωτηρόπουλε,

Ἐλάβαμε τὸ ἀξιόλογο πόνημά σας «Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», ποῦ εἶχετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνη νὰ μᾶς ἀποστείλετε, καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε θερμᾶ.

Εὐχόμεσθε ὀλόφυσχα ὁ Θεὸς νὰ σᾶς καταπέμψει πλούσια τὴ χάρη καὶ τὴν εὐλογία Του καὶ νὰ καταξιῶναι τὶς προσπάθειές σας γιὰ τὴ δόξα τῆς Ἁγίας Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

Μητροπολίτης Μόρφου Χρῦσανθος:

Κύριε Σωτηρόπουλε,

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ α' τόμου τοῦ βιβλίου σας «Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», ποῦ εἶχετε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ στείλετε. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἐξαιρετο ἔργο, ποῦ θὰ εἶναι πολύτιμο βοήθημα στὸν κάθε μελετητὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Θερμᾶ σᾶς συγχαίρω. Θὰ περιμένω τὴ συνέχιση τῆς ἐκδόσης καὶ τῶν ὑπολοίπων τόμων.

Ἀρχιμανδρίτης Ἀλέξιος,

καθηγούμενος Ἱερᾶς Μονῆς Ξενοφώντος Ἁγίου Ὁρους:

Ἀξιότιμε κ. Σωτηρόπουλε,

Διὰ τοῦ παρόντος σᾶς καθιστῶμεν γνωστὸν ὅτι ἐλάβομεν τὸ ἐκδοθὲν ὑφ' ὑμῶν βιβλίον ἀναφερόμενον εἰς θέματα Καινῆς Διαθήκης.

Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς καὶ εὐχόμεθα, ὅπως ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος φωτίζη ὑμᾶς πάντοτε, ὥστε νὰ μᾶς χαρίζητε καὶ ἄλλα τοιαῦτα συγγράμματα.

Ἀρχιμανδρίτης Αἰμιλιανός,

καθηγούμενος Ἱερᾶς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας Ἁγίου Ὁρους:

Τὴν Ὑμετέραν Ἐντιμολογίτητα ἐν Κυρίῳ προσαγορεύομεν.

Ἐλάβομεν τὸ φιλαδέλφως σταλὲν ἡμῖν βιβλίον Σας, ὅπερ πολλὴν χαρὰν μᾶς ἔδωκε. Ἡ περὶ τὰ βιβλικὰ θέματα ἐνασχόλησίς Σας, λίαν ἀγαπητὴ ἐν Κυρίῳ κ. Σωτηρόπουλε, ἐνέχει τὸ στοιχεῖον τῆς ἐν ἐκκλησιαστικοῖς καὶ ἀγιοπατερικοῖς πλαισιοῖς προσεγγίσεως τῶν ἱερῶν κειμένων, ὡς αἰωνίου

κύρους θεοφθέγκτων λόγων, ἀποδεικτικῶς καὶ οὐχὶ ἄνευ ἐπιστημονικότητος ἐρμηνευομένων καὶ διανθιζομένων. Οὕτως ὁ ἀναγνώστης ἐφελκύεται πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν καὶ διευκολύνεται εἰς περισσοτέραν βιωματικὴν συμμετοχὴν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ.

Ἡ προσωπικὴ Ὑμῶν πολύτιμος αὕτη ἐκκλησιαστικὴ διακονία Σας παρέχει τὴν δυνατότητα τῆς ἐν Κυρίῳ ἀγαθῆς καυχήσεως, ὅτι, κατὰ τὸ δυνατόν Ὑμῖν εὐληπτα τὰ θεῖα ῥήματα ἐκτιθέμενος εἰς τοὺς πιστοὺς, συνεργεῖτε εἰς τὸ νὰ γίνωνται οὗτοι καὶ πλέον θεοχώρητοι.

Σὺν ταῖς εἰλικρινέσιν εὐχαριστίαις, δέχθητε, παρακαλοῦμεν, καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον καὶ τὴν εὐχὴν, ὅπως καρπολογήσητε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν β' τόμον καὶ ἔτι καὶ ἔτι συνεχίσητε τὴν θεοφιλεῖ ἔργασίαν Σας.

Ἀρχιμανδρίτης Ἀνάργυρος Σταματόπουλος,
προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή»:

Ἀγαπητέ μοι κ. Σωτηρόπουλε,

Ἐλαβον τὸ νέον σας βιβλίον: «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς» καὶ σὰς εὐχαριστῶ.

Ἡ ἐνασχόλησίς σας μὲ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς εἶναι μία σοβαρὰ ὑπόθεσις. Μάλιστα σήμερα, πού τόση σύγχυσις κυριαρχεῖ σὲ πολλοὺς, ὥστε νὰ πέφτουν οἱ πολλοὶ θύματα τῆς πλάνης καὶ τοῦ ψεύδους.

Συγχαίροντες ἐνθέρμως διὰ τὴν πολύτιμον συνεισφορὰν σας εἰς τὸ ὄπλοστάσιον τῆς ἀληθείας, εὐχόμεθα ὅπως οἱ κόποι σας ἀμειφθοῦν πλουσιῶς παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ γίνων ἀφορμὴ πολλοὶ νὰ ἀγαπήσουν τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ αὐτῆς.

Ἀρχιμανδρίτης Γεώργιος Δημόπουλος,
προϊστάμενος Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτήρ»:

Ἀγαπητέ κ. Σωτηρόπουλε,

Ἐλαβον τὸ νέον σας ἔργον «Ἑρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμος Α', τὸ ὁποῖον εἴχετε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μοῦ ἀποστείλητε «τιμῆς ἔνεκεν», καὶ σπεύδω νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἀποστολὴν του.

Εὐχομαι ἐκ ψυχῆς, ὅπως ὁ Κύριος σὰς ἀξιῶσιν νὰ συνεχίσητε τὴν ἔργασίαν αὐτὴν, ἢ ὁποία εἶναι ἰδιαιτέρως βοηθητικὴ διὰ τοὺς μελετῶντας τὴν Ἀγ. Γραφήν. Εἶθε δὲ πολλὴ οἰκοδομὴ ψυχῶν νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν προσπάθειάν σας, πρὸς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἀρχιμανδρίτης Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος:

Ἀγαπητὴ Νικόλαε:

Χαῖρε ἐν Κυρίῳ πάντοτε.

Ἐλαβον πρὸ ἡμερῶν τὸ νέον πόνημα τῆς ἀγάπης σου ὑπὸ τὸν τίτλον

«Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς». Δὲν τὸ διεξῆλθον ὁλόκληρον. Διεξῆλθον ἐπιλεκτικῶς ἱκανὰς σελίδας του. Νομίζω ὅτι δύναμαι νὰ ἐπαναλάβω, προσηρμοσμένον καὶ διωρθωμένον, τὸ Σωκρατικόν: «Ἄ μὲν ἀνέγνων γενναῖα· οἶμαι δὲ καὶ ἄ μὴ ἀνέγνων».

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶνε ἀνεξάντλητον χρυσορυχεῖον καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων οἱ πιστοὶ μελετηταὶ τῆς θὰ δύνανται νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὰς ἐννοίας τῶν χωρίων τῆς. Προσφυστάτα καὶ εὐστοχώτατα ὁ μέγιστος τῶν ἐρμηνευτῶν τῆς εἶπε περὶ αὐτῆς: «Ἄμπελος μὲν τρυγηθεῖσα καθάπαξ, ἔστηκε γυμνὴ τοῦ καρποῦ, φύλλα ἔχουσα μόνον· ἡ δὲ ἄμπελος ἡ πνευματικὴ τῶν θείων Γραφῶν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἂν τὸ φαινόμενον ἅπαν ἀνελώμεθα, τὸ πλέον ἐναπομένει πάλιν. Πολλοὶ γοῦν μὲν καὶ πρὸ ἡμῶν εἰς ταύτην εἰρήκασιν τὴν ὑπόθεσιν, πολλοὶ καὶ μεθ' ἡμᾶς ἴσως ἐροῦσιν· ἀλλ' οὐδεὶς τὸν ἅπαντα πλοῦτον κενῶσαι δυνήσεται. Τοιαύτη γὰρ τῆς περιουσίας ταύτης ἡ φύσις· ὅσῳ περ ἂν διασκάψῃς ἐν τῷ βάθει, τοσοῦτω πλέον ἀναβλύσει τὰ θεῖα νοήματα· πηγὴ γὰρ ἐστὶν οὐδέποτε ἐπιλείπουσα...» (Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «Εἰς τὸν Λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον», Λόγος Δ'). Ἄρκεϊ βεβαίως οἰαδήποτε ἐρμηνεία τῶν χωρίων τῆς νὰ κινῆται ἐντὸς ἱστορικῶν, γραμματικῶν καὶ γενικῶς φιλολογικῶν πλαισίων ἢ νὰ ἀποσκοπῇ ἀπλῶς εἰς τὴν περαιτέρω ἀντλήσιν πνευματικῶν διδαγμάτων καὶ νὰ μὴ θίγῃ οὐδὲ κατὰ κεραίαν τὰς ἀληθείας τῆς Πίστεως, ὡς αὐταὶ διευτυπώθησαν καὶ παρεδόθησαν ἡμῖν ὑπὸ τῶν σεπτῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων. Ἀναμφιβόλως δὲ σὺ πᾶν ἄλλο ἢ διενόηθης ποτὲ —καὶ ὄχι μόνον ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ σου— νὰ ὑποδείξῃς «ἀναθεώρησιν» δογματικῶν θέσεων τῆς Ἐκκλησίας, ἧς εἶσαι πιστὸν καὶ συνειδητὸν καὶ ὑπήκοον τέκνον καὶ ἐργάτης ἀκάματος καὶ ἀνεπαίσχυντος.

Ὅπως καὶ εἰς τὰ ἄλλα κείμενά σου, οὕτω καὶ εἰς τὸ βιβλίον σου αὐτό, εἶνε ἔκτυπα τὰ πολλὰ καὶ ἀσυνήθη χαρίσματα σου καὶ μάλιστα ἡ βαθύνοια, ἡ ὀξύνοια, ἡ διεισδυτικότης, ἡ γονιμότης τῆς σκέψεως —δι' αὐτὸ καὶ πολλάκις πρωτοτυπεῖς—, ἡ λεπτολόγος βάσανος τῶν θεμάτων καὶ ἡ τόσον σπανίζουσα ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν κρυσταλλίνη σαφήνεια.

Εὐχομαι ὀλοφύχως καλλίκαρπον καὶ πολύκαρπον συνέχειαν. Ἐλαβες παρὰ Θεοῦ πέντε τάλαντα καὶ ὀφείλεις νὰ παρουσιάσῃς δέκα...

Ἐντείνε καὶ ἴσχυε καὶ κατευοδοῦ ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Χριστῷ.

Ἀρχιμανδρίτης Ἀλέξιος Ξένος:

Ἀγαπητὲ ἐν Χριστῷ ἀδελφὲ κ. Σωτηρόπουλε,

Διὰ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῶ νὰ Σᾶς εὐχαριστήσω διὰ τὸ δῶρόν σας, τὴν πολύτιμον συγγραφὴν σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς». Εἶναι ἓνα θησαύρισμα ἀπαραίτητον διὰ κάθε κήρυκα καὶ θεράποντα τοῦ θείου Λόγου.

Ἀρχιμανδρίτης Ἀμφιλόχιος Τσοῦκος:

Ἐντιμότητα καὶ ἀγαπητὴ ἐν Χριστῷ ἀδελφῆ κ. Σωτηρόπουλε,
Χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ μνημειώδους ἔργου σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόσον πολυτίμου καὶ ἀπαραιτήτου διὰ πάντα θεολόγον καὶ κήρυκα τοῦ θείου λόγου.

Ἰωάννης Καρμίρης, ἀκαδημαϊκός:

Θερμὰς εὐχαριστίας καὶ συγχαρητήρια διὰ τὸ λαμπρὸν βιβλίον σας «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», ἔργον χρησιμώτατον εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὰ Ἱερά Γράμματα καὶ γενικώτερον εἰς πάντα Ὁρθόδοξον μελετητὴν τῆς θείας Γραφῆς, τῆς περιεχούσης καὶ «δυσνόητά» τινα καὶ χρήζοντα ὀρθῆς ἐρμηνείας.

Κωνσταντῖνος Μπόνης, ἀκαδημαϊκός:

Πολὺ ἀγαπητὴ μοι κ. Σωτηρόπουλε,

Πολλαπλὴν συγκίνησιν ἠσθάνθην, διότι μὲ ἐνεθυμήθητε καὶ διότι εἶχετε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ἀποστείλητε τὸ ὠραιότατον ἔργον σας, «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. Α', Ἀθῆναι 1985, σελ. 398. Τὸ ἔργον σας εἶναι ἐξαιρετικὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Σὰς βεβαιῶ ὅτι ἠσθάνθην, ἐκτὸς τῆς συγκινήσεως, καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι ὁ Θεὸς μὲ ἠξίωσε νὰ ἔχω φοιτητὰς ἐνθέρμους τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ζηλωτὰς κατὰ πάντα καὶ συγγραφεῖς δοκιμωτάτους, οἷος σεῖς. Σὰς συγχαίρω ἀπὸ μέσης καρδίας καὶ σὰς εὐχομαι ὑγείαν καὶ συγγραφικὴν ἐνασχόλησιν συνεχῆ καὶ ἀδιάκοπον, ἐπ' ὠφελεία τῶν θεολογικῶν γραμμάτων καὶ τῶν εὐλαβῶν χριστιανῶν, λίαν δὲ βοηθητικὴν διὰ τὴν σπουδάζουσαν τὴν Θεολογίαν νεότητα. Ἀπὸ τὸ ἔργον σας καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος πολλὰ καρποῦμαι. Συγχαρητήρια λοιπὸν, καὶ πάλιν ἐγκάρδια συγχαρητήρια. Ἐνθέρμους δὲ εὐχαριστίας διὰ τὰς συγκινήσεις, τὰς ὁποίας μοὶ ἐνεπνεύσατε.

**Μᾶρκος Σιώτης, ὁμότιμος καθηγητὴς
τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν:**

Ἀγαπητὴ κύριε Σωτηρόπουλε,

Σὲ εὐχαριστῶ καὶ σὲ συγχαίρω θερμῶς διὰ τὸ ἀξιολογώτατον ἔργον σου «Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, τ. Α', Ἀθῆναι 1985, σελ. 398». Εἰς τὰς πυκνὰς αὐτοῦ σελίδας γίνεται ὄντως σαφὲς ὅτι ἠσχολήθης μετὰ σοβαρότητος καὶ πολλῆς βασάνου πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀκριβεστέρας ἐρμηνείας τῶν ἐν αὐτῷ ἐξεταζομένων ἑκατὸν πεντήκοντα δυσκόλων, καὶ πολλαπλῶς ἐρμηνευομένων χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὡς καὶ σὺ γράφεις ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου τοῦ βιβλίου τούτου (σελ. 7), ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ὄντως ἰδιότυπον κείμενον καὶ κατὰ τοῦτο, ἐνῶ δηλαδὴ

ἐκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζει ἐν πολλοῖς ἀσυνήθη ἀπλότητα, περὶ τὴν διατύπωσιν τῶν ὑπερφυῶν νοημάτων τῆς, εἰς τὴν πράξιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ κειμένου τῆς συναντῶμεν πλειστάκις μεγάλας δυσκολίας, περὶ τὴν διακρίβωσιν, τὴν κατανόησιν καὶ ἀπόδοσιν τοῦ βάθους, τῆς λεπτότητος καὶ τοῦ πλούτου τοῦ νοήματος πολλῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεών τῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο προϋποθέτει ἀκριβῶς καὶ ἡ ἀντίληψις τῶν μεγάλων ἐρμηνευτῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ἀλεξανδρινῶν, περὶ τριπλῆς τρόπον τινὰ ἐρμηνείας πάντων τῶν ἀγιογραφικῶν χωρίων. Καὶ αὕτη ἡ ἀσάφεια τοῦ νοήματος τῶν διαφόρων ἀγιογραφικῶν χωρίων, ὡς καὶ σὺ παρατηρεῖς (σελ. 8 ἔξ.), ἐκφράζει τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ἀναγνώστας των, καθότι δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀπλῆ ἀνάγνωσις τοῦ ἱεροῦ κειμένου πρὸς προσωπικὴν οἰκείωσιν τῶν αὐτῶ ἀληθειῶν τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως καὶ τῆς συμφύσεως τὸν ἄνθρωπον χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀπαιτεῖται σοβαρὰ μελέτη, αὐτενέργεια καὶ προσωπικὴ προσπάθεια, κατ' ἐξοχὴν μάλιστα τῶν χαρισματοῦχων ἐρμηνευτῶν. Διὸ καὶ πιστεύομεν ὅτι οὗτοι ἀσκοῦν ἱερώτατον λειτούργημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. 12,10. 14,26), πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν. Διὰ τοῦτο πιστεύω προσωπικῶς ὅτι, ὅσα καὶ ἂν γραφοῦν ἄριστα ὑπομνήματα εἰς ὅλα τὰ βιβλία τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ταῦτα δὲν θὰ παύσουν ποτὲ νὰ συνιστοῦν ἀπλᾶ βοηθήματα διὰ τοὺς εὐσεβεῖς ἀναγνώστας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ταῦτα δὲν ὑποκαθιστοῦν τὴν ἀπαραίτητον πάντοτε προσωπικὴν προσπάθειαν τῶν εὐσεβῶν ἀναγνοστῶν διὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν βίωσιν καὶ πλήρη κατανόησιν τῶν ὑπερτάτων ἀληθειῶν τῶν θεοπνεύστων τούτων γραπτῶν πηγῶν τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ ζωῆς. Ὅπως ἰδιαιτέρως μὲ ἐντυπωσιαζόν πάντοτε αἱ ἀντιλήψεις τῶν Τριῶν Μεγάλων Ἱεραρχῶν περὶ τῆς ἀσαφείας πολλῶν χωρίων τοῦ κειμένου τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ὡς συνοπτικῶς ὑπεγράμμισα ταύτας εἰς τὸ δημοσίευσμά μου «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ὡς ἐρμηνευταὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 21 ἔξ.».

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ παρόντος ἀξιολογώτατου ἔργου σου, ἡ διακρίβωσις δηλαδὴ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ νοήματος τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐκφράσεων τῶν ἐν αὐτῷ ἐρμηνευομένων δυσκόλων χωρίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, διὰ τῆς συσχετίσεως τούτων πρὸς ἅπαντα τὰ ἐννοιολογικῶς συγγενῆ χωρία τῶν διαφόρων βιβλίων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, βασίζεται πλήρως εἰς τὴν πλέον οὐσιαστικὴν ἀρχὴν τῆς ὀρθοδόξου ἱερᾶς ἐρμηνευτικῆς, εἰς τὴν ἀρχὴν δηλαδὴ τῆς «ἐνότητος» τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν χωρίων καὶ τῶν βιβλίων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Ἔχει δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἰδιαιτέραν ἀξίαν, διότι συνιστᾷ τὴν στερεὰν βάσιν τῆς χριστολογικῆς, τῆς ἐκκλησιολογικῆς, καὶ τῆς σωτηριολογικῆς θεωρήσεως πάντων τῶν ἀγιογραφικῶν χωρίων.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν συνωνύμων βιβλικῶν ἐκφράσεων καὶ τῶν παραλλήλων χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόη-

σιν ἄλλων δυσκόλως ἐννοουμένων χωρίων, βοηθεῖ ἀποφασιστικῶς κατὰ τὸ πλεῖστον. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ξένοι ἔγκριτοι θεολόγοι ἐρμηνευταὶ προέβησαν ἀπὸ μακροῦ εἰς τὴν σύνταξιν τῶν γνωστῶν μεγάλων «θεολογικῶν λεξικῶν» τῆς Κ. Δ. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐργασία αὕτη χρήζει ἰδιαιτέρως μεγάλης προσοχῆς, ὡς καὶ σὺ ἐπέδειξας ταύτην, διότι ἡ χρῆσις ἄλλων λέξεων καὶ ἐκφράσεων εἰς τὰ διάφορα, κατὰ νόημα συγγενῆ χωρία, δὲν σημαίνει ἀπλῶς τὴν διατύπωσιν τῶν αὐτῶν ἐννοιῶν καὶ διδασκαλιῶν κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ, ἀλλὰ τὴν δι' ἄλλων λέξεων καὶ ἐκφράσεων ἀπόδοσιν τῶν λεπτῶν ἀποχρώσεων τῶν ἐν ἐκάστῳ τῶν δυσκόλως ἐννοουμένων βιβλικῶν χωρίων διατυπουμένων οὕτως ὑπερφυῶν διδασκαλιῶν τῆς θείας σοφίας καὶ χάριτος τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ ζωῆς. Αἱ ἀποχρώσεις αὗται γίνονται περισσότερον αἰσθηταὶ εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ χωρία τῆς Κ. Δ. ἰδία, εἰς τὰ ὅποια γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀλυσίδος τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ὡς καὶ τῶν κακιῶν τῶν ἀνθρώπων.

Ἰδιαιτέρως ἐξετίμησα τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν εὐχέρειαν, μετὰ τῶν ὁποίων κινεῖσαι λίαν ἐπιτυχῶς πρὸς ἐπιστράτευσιν τῶν πλέον ἐνδεδειγμένων χωρίων, ἐξ ὅλων τῶν βιβλίων Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ὡς ἀποδεικτικῶν στοιχείων τῶν ἐπὶ ἐκάστου τῶν ὑπὸ σοῦ ἐρμηνευομένων χωρίων θέσεών σου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀρτίαν γνώσιν ὅλων τῶν βιβλικῶν κειμένων, εἰς τὴν καλὴν φιλολογικὴν κατάρτισίν σου, ὡς καὶ εἰς τὴν πλουσίαν γνώσιν τῆς ὀρθοδόξου ἐρμηνευτικῆς παραδόσεως. Διὸ καὶ εὐελπιστῶ καὶ εὐχομαι ὀλοψύχως νὰ ὀλοκληρώσης συντόμως τὴν θεοφιλῆ ταύτην προσπάθειάν σου, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας.

**Εὐάγγελος Καραδῆμος, θεολόγος - φιλόλογος,
ἐν περιοδικῷ «Λυδία», τεῦχος Νοεμβρίου 1986:**

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ κρίνη κανεὶς τὸ νέο, ὀγκῶδες σύγγραμμα τοῦ κ. Σωτηροπούλου, μὲ ἓνα σύντομο σημείωμα. Διότι ἀποτελεῖ σοβαρὴ καὶ πρωτότυπη προσπάθεια ἐρμηνευτικῆς προσπέλασης δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς. Πράγματι λίγα βιβλία διεκδικοῦν τὴν πληρότητα τῆς ἐρευνας καὶ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας πὺ παρουσιάζει στὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ὁ κ. Σωτηρόπουλος. Ὁ μελετητῆς δοξάζει πολλὰς φορὰς τὸν ἅγιον Θεόν, διότι τοῦ χάρισε τὴ μεγάλην χαρὰ ν' ἀπολαύσῃ τὴν ἐργασία αὐτή, τὴν εὐλογημένην ἀπ' τὸν Παράκλητο. Θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶναι, χωρὶς ὑπερβολή, χαρισματικῶς ἐρμηνευτῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Πράγματι ὁ κ. Σωτηρόπουλος διαθέτει ὠρισμένες βασικὰς προϋποθέσεις, πὺ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐπιτυχῆ ἐρμηνείαν τῶν χωρίων πὺ ἐρμηνεύει. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἐξῆς:

- 1) Ἡ καλὴ γνώση τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ὀρθὴ χρῆσις τοῦ Συντακτικοῦ μὲ ὀξυνούστατες παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν συντακτικῶν φαινομένων, πὺ παρουσιάζονται στὰ ἐρμηνευόμενα ἐκάστοτε χωρία.

- 2) Ἡ ἀρίστη γνώση τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.
 3) Ἡ μεγάλη κριτικὴ καὶ διαλεκτικὴ ικανότητά του.
 4) Ἡ θανμαστὴ διαίσθηση τῶν νοημάτων πού ὑποκρύπτονται σὲ λέξεις καὶ φράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

5) Ἡ ἐμπειρία πού ἀπόκτησε ἀπὸ τὴν πολυχρόνια μελέτη καὶ ἐρμηνεῖα εὐαγγελικῶν κειμένων σὲ ὁμιλίες καὶ κύκλους μελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

6) Ἡ ἐξονυχιστικὴ ἔρευνα πού ἔκαμε σὲ πολλὰ λεξικά, στὸ Ἑβραϊκὸ κείμενο, καθὼς καὶ σὲ μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ στίς ἐρμηνεῖες τῶν διαφόρων ἐρμηνευτῶν τῆς Γραφῆς, καὶ στὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐβασάνισε κυριολεκτικὰ τὰ χωρία, πού ἐρμηνεύει, καὶ ἐβασανίσθη ὑπ' αὐτῶν βασανισμῶν ἅγιον, ὅπως γράφει καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς, τὸ ἀντιλαμβάνεται δὲ καὶ ὁ ἀναγνώστης.

7) Ἡ ἐνάρετη καὶ χριστιανικὴ ζωὴ του παιδιόθεν. Ὁ κ. Σωτηρόπουλος εἶναι ζωντανὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας. Ζῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (ἐν μυστηριακῇ κοινωνίᾳ) καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἶναι στρατευμένος ἱεραπόστολος τῆς Ἐκκλησίας μας, διακονῶν προθυμότατα καὶ ἀνιδιοτελῶς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐπίσης διακονεῖ καὶ πολλοὺς ἱεράρχας τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας στὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν αἰρέσεων καὶ ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως. Ἐπομένως πληροῖ τὴ βασικὴ προϋπόθεση τοῦ χαρισματικοῦ ἐρμηνευτοῦ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως τὴν ὑπογράμμισε ὀρθότατα ὁ λογιώτατος ἐπίσκοπος Νικοπόλεως κ. Μελέτιος σὲ σχετικὴ εἰσήγησή του πρὸς τὴν Διοικητὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γράφων «... ὁ πνευματικὸς ἐρμηνευτὴς λαμβάνει καὶ ἔχει τὸ πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς χάρισμα μόνον ὡς ζῶν μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας». Προγενέστερα ἔργα τοῦ κ. Σωτηροπούλου, πού μαρτυροῦν τὴν χαρισματικὴν του ἐνασχόληση, ὡς ἔργον ζωῆς, μετὰ τὴν μελέτη καὶ κατανόηση τῆς Ἁγίας Γραφῆς, εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἀντιχιλιαστικὸν ἐγχειρίδιον, 2) Ὁ Ἰησοῦς Γαλιλαεὺς, 3) Διάφορα ἄρθρα στὸ περιοδικὸ «Σταυρὸς» καὶ 4) Ὅμιλιες ἐρμηνευτικῆς σὲ διάφορα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ τρόπος, τὸν ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ὁ συγγραφεὺς γιὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων, πού ἐξετάζει, εἶναι ὁ ἑξῆς: α) Ἀναφέρει πρῶτον τὶς διαφορὰς ἐρμηνεῖες, πού ἀνεπιτυχῶς ἔδωσαν διάφοροι ἐρμηνευτὴς (Δὲν τοὺς ἀναφέρει ὀνομαστικῶς συνήθως). β) Παραθέτει τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ὀρθῆς οἱ ἐρμηνεῖες, πού δόθηκαν (π.χ. λόγοι γλωσσικοί, συντακτικοί, λογικοί, γραφικοί κ.λπ.). γ) Ἐρευνᾷ τὴν κύρια καὶ ὀρθὴ ἔννοια τῶν λέξεων καὶ στίχων, πού ἀνεπιτυχῶς ἐρμηνεύτηκαν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐρμηνευτὴς, παραπέμποντας σὲ ἄλλα παράλληλα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ κάνοντας χρῆση συνθηθέστατα τοῦ σχήματος τοῦ συνωνυμικοῦ καὶ ἀντιθετικοῦ παραλληλισμοῦ τοῦ Ἑβραϊκοῦ λόγου. Καὶ δ) Δίνει, ἐν τέλει, τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ ἐρμηνευομένου χωρίου, παραθέτοντας καὶ μετάφραση αὐτοῦ ἐπὶ λέξει.

Σε ὅλη αὐτὴ τὴν εὐλογημένη προσπάθεια διακρίνει ὁ ἀναγνώστης καὶ θαυμάζει τὴν πολυμερῆ γνώση τοῦ κ. Σωτηροπούλου στὴ γλωσσολογία, στὴ θεολογία καὶ στὴν Ἁγία Γραφή. Ἐπίσης ἐπισημαίνει τὴν ὀξεία παρατηρητικότητα του, τὴν κριτικὴ του ικανότητα, τὴ διαλεκτικὴ του δεινότητα, τὴν ἀκάματη ἐπιμέλειά του καὶ τὴν σπουδὴν του νὰ ὑπογραμμίσῃ τὰ χωρία ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μαρτυροῦν τὴν θεότητα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐπὶ τῶν ὁποίων θεμελιούται τὸ δόγμα τῆς Τριαδικότητος τοῦ Θεοῦ (π.χ. στίς σελίδες 183, 186, 331-332, 259, 279, 321).

Ὅλα τὰ χωρία, ποὺ ἐρμηνεύει, λαμβάνει ἀπὸ «τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον, ἴητοι τὸ κείμενον τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ὡς ἔχει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἢ ὁποῖα ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Β. Ἀντωνιάδου, διότι τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον εἶνε ὀρθότερον, δὲν ἔχει τὴν ἐξαλλοσύνην καὶ ἀποκρουστικότητα τοῦ λεγομένου κριτικοῦ κειμένου», ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος στὸν πρόλόγόν του. Διότι «ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶνε μόνον ὁ φύλαξ καὶ ἐγγυητὴς τῆς Πίστεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Γραφῆς».

Ὅπως τονίζει, ἐκ προοιμίου, μὲ ἀληθῆ ταπεινοφροσύνην ὁ συγγραφεὺς, δὲν θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του ἀλάθητον στίς ἐρμηνεῖες, ποὺ δίνει στὰ δύσκολα χωρία.

Τὸ ἀλάθητον ἔχει μόνον ἡ Ἐκκλησία ἐν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις. Πιστεύει ὅμως, καὶ εἶναι ἀληθές, ὅτι προσφέρει σοβαρὰς ἐρμηνεῖες, καὶ ὅτι πολλὰς ἀπ' αὐτὰς εἶναι ὀρθὰς καὶ πρωτότυπες. Αὐτὰ γράφει ταπεινοφρόνως ὁ δεινὸς ἐρμηνευτὴς κ. Σωτηρόπουλος. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι δὲν διατυπώνονται στὸ βιβλίο ἀπόψεις, ποὺ δὲν τεκμηριώνονται, ὅπως διαπιστώνει κανεὶς ἀπὸ τὴν σοβαρῇ ἐπιχειρηματολογία, ποὺ παραθέτει στὴν ἐρμηνεία κάθε χωρίου.

Τὸ βιβλίο αὐτό, ὅπως ὑπογραμμίζει καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς, «εἶνε ἐπανάστασις εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἐπανάστασις ἀγία». Δυστυχῶς ὅμως μερικοὶ (ἐλάχιστοι, ἐλαχιστότατοι) παρεξήγησαν αὐτὴν τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἀγίαν προσπάθειαν τοῦ κ. Σωτηροπούλου πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν πολλῶν χωρίων τῆς Γραφῆς, ἐπειδὴ δὲν ἀκολουθεῖ κατὰ γράμμα τὴν ἐρμηνείαν «τῶν Πατέρων», ὅπως γνωρίζουν αὐτὴν ἴσως ἀπὸ μεμονωμένας ἐρμηνείας ἐνὸς Πατρός, ποὺ ἔτυχε νὰ διαβάσουν.

Ἀλλὰ εἶναι γνωστὸν σὲ ὅσους θεολογοῦν, ὅτι ἡ ἀγία Ἐκκλησία μας δέχεται ὡς ὀρθὰς τὶς γνώμες τῶν Πατέρων ὄχι πάντοτε μεμονωμένους, ἀλλὰ μόνον ὅπου ὑπάρχει ἡ συμφωνία αὐτῶν, ἢ consensus patrum. Εὐτυχῶς ὁ κ. Σωτηρόπουλος, προβλέπων κάποια τέτοια κρίση ἀπὸ ἐπιπολαιῶς θρησκευομένους, γράφει, ὅτι παραδίδει τὸ βιβλίον «εἰς τὴν κρίσιν ὅσων κρίνουν ἄνευ ἐπιπολαιότητος καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ὅσων ἀγαποῦν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν λόγον του καὶ τοὺς ἐκ ζήλου ἐρμηνευτὰς τοῦ λόγου του».

Μὲ αὐτὰς τὶς προϋποθέσεις, καὶ στὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης ἀτέλειαις καὶ ἀδυναμίαις, ἂν κρίνῃ κανεὶς τὸ βιβλίο, θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι εἶναι ἓνας πνευματικὸς ἄθλος, θαυμαστὸς καὶ ἀξιέπαινος.

Κατὰ τὴ γνώμη μας θὰ πρόσφερε μεγάλη καὶ πολύτιμη ὑπηρεσία στοὺς λαὸ τοῦ Θεοῦ ὁ συγγραφεὺς, ἂν ἐκπονοῦσε μίαν μετάφραση τῆς Καινῆς Διαθήκης, σὲ ἀπλὴ ὁμῶς γλῶσσα. Ἐπίσης καλὸν θὰ ἦταν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν κ. Σωτηρόπουλον ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ποῦ τυχὸν θὰ συστήσῃ γιὰ τὴν ἐκπόνηση μιᾶς νέας μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, διότι ἡ ὅλη συγκρότησή του καὶ ἡ ζωὴ του, καθὼς καὶ τὰ μέχρι τοῦδε ἐρμηνευτικὰ του ἔργα ἐπὶ τῆς Γραφῆς, ἀποτελοῦν ἐγγύησιν καὶ ἐλπίδα, ὅτι θὰ συμβάλῃ σὲ μίαν καλύτερη μεταφραστικὴ ἐργασία. Τέτοια κεφάλαια ἢ Ἐκκλησία δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀφήνῃ ἀνεκμετάλλευτα γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ποιμνίου τῆς. Τέλος εὐχομαι, τὴν εὐτυχία, ποῦ ἔνωσα διαβάζοντας αὐτὸ τὸ θαυμάσιον βιβλίον, νὰ βιώσουν καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγνώστες.

Περιοδικὸν «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής», φύλλον Ἀπριλίου 1986:

Τὸ παρὸν σχόλιον γράφεται ἐξ ἀφορμῆς τῆς κυκλοφορίας ἑνὸς νέου βιβλίου τοῦ κ. Σωτηροπούλου. Ἐπιγράφεται «Ἐρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς». Εἶναι ἓνα ὀγκῶδες σύγγραμμα, ποῦ περιλαμβάνει πρωτότυπες ἐρμηνεῖες σὲ δύσκολα χωρία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Μένει κατάπληκτος ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴ δαψιλεστάτη γνώσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀπὸ τὴ θεολογικὴ εὐαισθησία καὶ ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ κατάρτισι τοῦ συγγραφέως.

Εἶναι δυνατὸν σὲ ὠρισμένους ἐρμηνεῖες νὰ ἔχῃ ἄλλος θεολόγος διαφορετικὴ γνώμη. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Δύο ὁμῶς εἶναι τὰ ἀδιαμφισβήτητα συμπεράσματα ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ νέου βιβλίου: Ἡ ἀγάπη τοῦ κ. Νικ. Σωτηροπούλου στὴν Ἁγία Γραφή καὶ ἡ λεπτοτάτη διεξόδους στὰ βαθεῖα νοήματα ὠρισμένων χωρίων. Μὲ τὸ γεωτρύπανο τῆς ὀξυτάτης θεολογικῆς του διανοίας εἰσχωρεῖ στοὺς μεταλλεῖο τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐξάγει πρωτοφανεῖς θησαυροὺς.

Στὸν πρόλόγόν του καταλήγει ὡς ἐξῆς ὁ κ. Σωτηρόπουλος: «Ἐν τῇ συνειδήσει, ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον εἶνε ἐπανάστασις εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῆς Γραφῆς, ἀλλ' ἁγία ἐπανάστασις, παραδίδομεν τοῦτο εἰς τὴν κρίσιν ὅσων κρίνουν ἀνευ ἐπιπολαιότητος καὶ εἰς τὴν ἀγάπην ὅσων ἀγαποῦν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν λόγον του καὶ τοὺς ἐκ ζήλου ἐρευνητὰς τοῦ λόγου του. Εἴτι ὀρθὸν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ἀποδοτέον τῷ Θεῷ, ὅστις ἔδωκε τὸν νοῦν καὶ "διανοίγει τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς" (Λουκ. 24:45). Εἴτι ἐσφαλμένον, ἀποδοτέον τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀτελείᾳ. Τὸ τέλειον ἀπόκειται εἰς τὸ μέλλον (Α' Κορ. 13:9-10). Εὐχόμεθα δέ, ὅπως ἡ ἐρμηνευτικὴ αὐτὴ προσπάθεια γίνῃ ἀφορμὴ πρὸς καλλιτέραν ἔρευναν, ἐρμηνείαν καὶ μετάφρασιν τοῦ αἰωνίου λόγου τοῦ Θεοῦ».

Συνιστοῦμε θερμὰ τὴν ἀπόκτησιν καὶ ἀνάγνωσιν τοῦ περισπουδάστου νέου θεολογικοῦ συγγράμματος.

Ματθ. 3 : 7

«ΤΙΣ ΥΠΕΔΕΙΞΕΝ ... ;»

«Γεννήματα ἔχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπό τῆς μελλούσης ὀργῆς;»

Τόν ἀνωτέρω ἐλεγκτικόν λόγον ὁ πρόδρομος καί βαπτιστής Ἰωάννης ἐξεσφενδόνισε κατά τῶν Ἰουδαίων, καί δὴ τῶν Φαρισαίων καί τῶν Σαδδουκαίων, οἱ ὅποιοι προσήρχοντο νά βαπτισθοῦν ἄνευ μετανοίας. Οὗτοι ἐκαυχῶντο, ὅτι ἦσαν τέκνα τοῦ Ἀβραάμ. Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης ἐχαρακτήρισεν αὐτούς ὡς τέκνα ὄφρων, καί δὴ ἐχιδνῶν. Αἱ ἐχιδναὶ («ὄχιές») εἶνε δηλητηριώδεις καί θανατηφόροι ὄφεις. Λέγεται δέ μάλιστα, ὅτι ἡ ἐχιδνα, ὅταν γεννᾶται, θανατώνει τὴν μητέρα της κατατρώγουσα τὴν κοιλίαν της, ἡ δέ θήλεια, ὅταν συλλαμβάνη, θανατώνει τὸν ἄρρενα. Οἱ ἀμετανόητοι Ἰουδαῖοι ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς ὄφεις, διότι ἦσαν ὅμοιοι πρὸς τὸν ἀρχαῖον ὄφιν, τὸν Διάβολον, συγκεκριμένως δ' ὀνομάσθησαν «γεννήματα ἐχιδνῶν», ἐπειδὴ καί αὐτοὶ καί οἱ πατέρες των ἦσαν κακεντρεχεῖς καί φονικοί. Οἱ πατέρες ἐφόνευσαν τοὺς προφῆτας των καί αὐτοὶ μετ' ὀλίγον θά ἐφόνευσον τὸν Μεσσίαν των. Διὰ τοῦτο ἀνέμενεν αὐτούς ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐθνικὴ καταστροφή καί ἡ αἰωνία κόλασις. Ἐπειδὴ δέ ἐβαυκαλίζοντο ὑπὸ τῆς ιδέας, ὅτι θά διέφευγον τὴν ὀργήν, ὁ πρόδρομος καί βαπτιστής ἐν ἱερᾷ ἀγανακτήσει ἀπευθύνει πρὸς αὐτούς τὸ ἐπιτιμητικόν ἐρώτημα: «Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπό τῆς μελλούσης ὀργῆς;».

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ παρερμηνεύεται. Οἱ ἐρμηνευταὶ δίδουν εἰς αὐτὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Ποῖος ὑπέδειξεν εἰς σᾶς νά διαφύγετε τὴν μέλλουσαν ὀργήν;

Ἡ ἔννοια αὐτὴ καί ἐκ πρώτης ὄψεως δέν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Διότι, ἐάν τις ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους νά διαφύγουν τὴν μέλλουσαν ὀργήν, κακὸν ἔπραξεν, ὥστε νά καταφέρεται κατ' αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης; Ἡ ὑπόδειξις πρὸς σωτηρίαν δέν εἶνε κακὸν καί ἀξιόμμεπτον πρᾶγμα, ἀλλὰ καλὸν καί ἀξιέπαινον.

Ἄλλ' οἱ ἔρμηνευταὶ ἀποφεύγουν αὐτό τό ζήτημα λέγοντες, ὅτι πρόκειται περὶ ἀπατηλῆς ὑποδείξεως τοῦ Σατανᾶ. Ποία ὁμως ἡ ἀπατηλὴ ὑπόδειξις τοῦ Σατανᾶ; Νὰ βαπτισθοῦν ἀπλῶς οἱ Ἰουδαῖοι διὰ νὰ σωθοῦν; Νὰ ἐπιδιώξουν τὴν σωτηρίαν των διὰ μιᾶς ἐξωτερικῆς καὶ τυπικῆς θρησκευτικῆς πράξεως, ὅποια ἦτο τό βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου; Ἄλλ' ὁ Ἰωάννης δέν κατηγορεῖ τοὺς Ἰουδαίους ἐν σχέσει πρὸς τό βάπτισμα· κατηγορεῖ αὐτούς ἐν σχέσει πρὸς τό φρόνημά των διὰ τὴν καταγωγὴν των ἐκ τοῦ Ἀβραάμ: «Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ» (Ματθ. 3 : 8. Ἰδέ καὶ Λουκ. 3 : 8). Οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον, ὅτι θὰ ἐσώζοντο ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ. Ἄλλ' ἐπειδὴ τό ἔρμηνευόμενον χωρίον λέγει «*ὑπέδειξεν*», πῶς αὐτό τό φρόνημα τῶν Ἰουδαίων θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ὑπόδειξις, ἤτοι σύστασις, τοῦ Σατανᾶ; Ἄν ὁ Σατανᾶς εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, «Θὰ σωθῆτε, διότι ἔχετε τὸν Ἀβραάμ πατέρα», αὐτό εἶνε ἀπατηλὴ ἰδέα, ὄχι ἀπατηλὴ ὑπόδειξις, ἤτοι σύστασις. Δύναται νὰ λεχθῆ: «Ὁ Σατανᾶς εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἶπεν, ὅτι θὰ σωθοῦν ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ». Δέν δύναται ὁμως νὰ λεχθῆ: «Ὁ Σατανᾶς εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὑπέδειξεν, ἤτοι συνέστησεν, ὅτι θὰ σωθοῦν ὡς ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ».

Τό χωρίον παρερμηνεύεται, διότι τό ῥῆμα «*ὑπέδειξεν*» οἱ ἔρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν εἰς τὴν συνήθη ἔννοιαν. Νομίζουν δηλαδή, ὅτι τό «*ὑποδείκνυμι*» σημαίνει ὑποδεικνύω, συνιστῶ, παρέχω ὑπόδειξιν ἢ σύστασιν.

Ἄλλὰ τό ῥῆμα σημαίνει καὶ «*ἀποκαλύπτω, φανερώνω*» καὶ «*ἀναφέρω, λέγω*». Τὰς σημασίας αὐτάς ἔχει π.χ. εἰς τὰ ἐξῆς χωρία:

«Ἔως τοῦ αἰῶνος ὑπέδειξε τὰ ἐσόμενα, καὶ τὰ ἀπόκρυφα πρὶν ἢ παραγενέσθαι αὐτά» (Σοφ. Σειρ. 48 : 25).

«Καὶ μετὰ τό ὑπνώσαι αὐτόν ἐπροφήτευσεν καὶ ὑπέδειξε βασιλεῖ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ» (Σοφ. Σειρ. 46 : 20).

«Καὶ οὐχ ὑπέδειξε Ἐσθὴρ τό γένος αὐτῆς οὐδέ τὴν πατρίδα» (Ἐσθ. 2 : 10).

«Πλήν ὑποδείξω σοι τὴν ἀλήθειαν» (Γωβ. 7 : 10).

«Ἐπέδειξε τὸν τῆς συμποσίας καιρὸν ἤδη παρατρέχοντα» (Γ' Μακ. 5 : 15).

«Ὁ Ἑρμὼν ὑπέδεικνε ... τὰ θηρία καὶ τὰς δυνάμεις ἡτοιμάσθαι» (Γ' Μακ. 5 : 29).

«Τοῦ ἀρχιερέως ὑποδείξαντος παραθήκας εἶναι χηρῶν τε καὶ ὀρφανῶν» (Β' Μακ. 3 : 10).

*Αξιον δέ παρατηρήσεως, ὅτι τό «ὑποδείκνυμι» σπανίως συντάσσεται μετ' ἀπαρεμφάτου. Ἐκτός τοῦ ὑπ' ὄψιν εὐαγγελικοῦ χωρίου, μετ' ἀπαρεμφάτου συντάσσεται καί εἰς πέντε ἀκόμη χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, Β' Μακ. 3 : 10, 13 : 4, Γ' Μακ. 5 : 19, 26, 29. Καί εἰς τὰ πέντε δέ χωρία τό ἀπαρέμφατον εἶνε εἰδικόν, εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν τελικόν. Εἰς ἐπτὰ ἐπίσης χωρία, Α' Ἑσδρ. 2 : 20, Τωβ. 1 : 19, Ἑσθ. 3 : 4, 8 : 1, Ἱερ. 38 : 19, Δαν. 5 : 9, 9 : 23 (κατά τοῦς Ο'), τό ἐν λόγῳ ῥῆμα συντάσσεται μετ' εἰδικῆς προτάσεως, εἰς οὐδεμίαν δέ περίπτωσιν μετά τελικῆς. Τέλος δέ εἰς δύο χωρία, Ἑσθ. 3 : 4, Γ' Μακ. 5 : 15, τό ῥῆμα τοῦτο συντάσσεται μετά κατηγορηματικῆς μετοχῆς, ἡ ὁποία ἀναλύεται εἰς εἰδικήν πρότασιν, ὄχι τελικήν. Εἰς τὰ ἄλλα δηλαδή χωρία τῆς Γραφῆς σαφῶς ἔχομεν τήν ἔννοιαν «ὑποδεικνύω ὅτι ...», ὄχι «ὑποδεικνύω νά ...», ὡς νομίζουν οἱ ἔρμηνευταί προκειμένου περί τοῦ ὑπ' ὄψιν εὐαγγελικοῦ χωρίου.

*Ὅπως εἰς τὰ παρατεθέντα καί εἰς ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς, οὕτω καί εἰς τό ὑπ' ὄψιν εὐαγγελικόν χωρίον τό «ὑποδείκνυμι» σημαίνει «ἀποκαλύπτω» ἢ «λέγω». ¹ Ἐπίσης, ὅπως εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις τό ἀπαρέμφατον, μετά τοῦ ὁποίου συντάσσεται τό ῥῆμα, εἶνε εἰδικόν, ὄχι τελικόν, οὕτω καί ἐνταῦθα τό ἀπαρέμφατον «φυγεῖν». Τέλος δέον νά σημειωθῆ, ὅτι ὁ ἀόριστος «φυγεῖν» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἀντί τοῦ μέλλοντος «φεύξεσθαι», ὅπως ἐν Πράξ. 3 : 18 («προκατήγγειλε ... παθεῖν»), Λουκ. 2 : 26 («ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ... μή ἰδεῖν θάνατον»), Μάρκ. 14 : 11 («ἐπηγγείλατο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι»), Πράξ. 7 : 5 («ἐπηγγείλατο δοῦναι») οἱ ἀόριστοι «παθεῖν», «μή ἰδεῖν» καί «δοῦναι» χρησιμοποιοῦνται ἀντί τῶν μελλόντων «πείσεσθαι», «μή ὄψεσθαι» καί «δώσειν».

Κατά ταῦτα ὁ ἐπιτιμητικός λόγος τοῦ Ἰωάννου «Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπό τῆς μελλούσης ὀργῆς;» ἔχει τήν ἐξῆς ἔννοιαν: Ποῖος προεφήτευσε, ποῖος εἶδε τό μέλλον καί ἀπεκάλυψεν εἰς σᾶς, ὅτι θά διαφύγετε ἀπό τήν μέλλουσαν ὀργήν; Ποῖος σᾶς «ξεγέλασε», ποῖος σᾶς «κοροΐδευσε» μέ τήν ιδέαν, ὅτι θά «ξεφύγετε» ἀπό τήν τιμωρίαν;

Κατά λέξιν τό χωρίον πρέπει νά μεταφρασθῆ:

«Τέκνα ἐχιδνῶν, ποῖος εἶπε εἰς σᾶς, ὅτι θά διαφύγετε τήν μέλλουσαν ὀργήν;».

Ὡς δεικνύει ἡ συνέχεια τοῦ λόγου τοῦ προφήτου Ἰωάννου, ἡ διαφυγή τῆς τιμωρίας μόνον διά μετανοίας θά ἦτο δυνατή.

1. Καί τό ἀπλοῦν «δείκνυμι» ἐν Ματθ. 16 : 21, Ἀποκ. 1 : 1, 4 : 1 κλπ. σημαίνει «ἀποκαλύπτω» ἢ «λέγω».

Μαθ. 8 : 4

**«ΣΕΑΥΤΟΝ ΔΕΙΞΟΝ ΤΩ ΙΕΡΕΙ...
ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΑΥΤΟΙΣ»**

*«Καί λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὄρα μηδενί εἶ-
πης, ἀλλά ὑπαγε σεαυτόν δεῖξον τῷ ἱερεῖ
καί προσένεγκε τό δῶρον ὃ προσέταξε Μω-
ουσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.»*

Ἐνταῦθα εἶνε δυσερμηνεύτος ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς». Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ αὐτή ἀκριβῶς φράσις μετά τῆς αὐτῆς ἐρμηνευτι-
κῆς δυσχερείας ἀπαντᾷ καί εἰς τά παράλληλα χωρία Μάρκ. 1 : 44
καί Λουκ. 5 : 14. Ἡ ἐρμηνευτική δυσχέρεια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως
εἶνε διπλή· ἀφ' ἑνός μὲν τίθεται θέμα περί τοῦ τί σημαίνει ἡ λέξις
«μαρτύριον» ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει, ἀφ' ἑτέρου δέ περί τοῦ
ποῦ ἀναφέρεται ὁ παράδοξος πληθυντικός τῆς ἀντωνυμίας «αὐ-
τοῖς», δεδομένου ὅτι δέν προηγῆθη πληθυντικός ὀνόματος, ἀλλ' ὁ
ἐνικός «ιερεῖ». Ὡς πρός τόν παράδοξον πληθυντικόν «αὐτοῖς» ἄλ-
λοι μὲν νομίζουν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τούς ἱερεῖς, ἄλλοι δέ εἰς τούς
Ἰουδαίους ἢ τούς ἀνθρώπους γενικῶς. Δίδονται δέ εἰς τήν ἐρευνωμέ-
νην φράσιν ἐξηγήσεις ὅποιαί αἱ ἐξῆς:

«Διά νά χρησιμεύσῃ ἡ ἐξέτασις σου ὑπό τοῦ ἱερέως καί ἡ προσφο-
ρά τοῦ δώρου σου ὡς μαρτυρία καί ἀπόδειξις εἰς τούς ἱερεῖς, ὅτι ἐγώ
δέν ἦλθον νά καταλύσω τόν νόμον». «Διά νά λάβῃς παρά τοῦ ἱερέως
τήν πιστοποίησιν, ὅτι εἶσαι τελείως ὑγιής». «Ἐκεῖνος (ὁ ἱερεύς) θά
πιστοποιήσῃ τήν θεραπείαν». «Πρός ἀπόδειξιν εἰς τούς ἀνθρώ-
πους». «Διά ν' ἀποδείξῃς εἰς πάντας, ὅτι τώρα εἶσαι καθαρός¹».
«Διά νά δεῖξῃς τήν ὑπακοήν σου εἰς αὐτούς (τούς ἱερεῖς)».

Ἡ πρώτη ἐξήγησις, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν εἰς τόν θεραπευθέντα
λεπρόν νά δεῖξῃ τόν ἑαυτόν του εἰς τόν ἱερέα καί νά προσ-

1. Καθαρός δηλαδή ἀπό τῆς λέπρας, τουτέστιν ὑγιής.

φέρη τό σχετικόν δῶρον εἰς αὐτόν κατά τόν Μωσαϊκόν νόμον πρός ἀπόδειξιν εἰς τούς ἱερεῖς, ὅτι δέν κατέλυε τόν νόμον, ἀντίκειται πρός τήν παραγγελίαν, «ὄρα μηδενί εἶπης», καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἐπέστησε τήν προσοχήν τοῦ θεραπευθέντος εἰς τήν θέλησίν του, νά μή ἀναφέρη εἰς κανένα, ὅτι αὐτός ἐθεράπευσε αὐτόν. Ἐκτός δέ τούτου, εἰς τήν συνάφειαν τοῦ λόγου οὐδέν ἀναφέρεται περί τῆς κατηγορίας, ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατέλυε τόν νόμον. Καί συνεπῶς ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς» πῶς θά ἠδύνατο νά λεχθῆ ὑπό τοῦ Ἰησοῦ καί νά ἐννοηθῆ ὑπό τοῦ θεραπευθέντος λεπροῦ ἐν σχέσει πρός τήν κατηγορίαν περί καταλύσεως τοῦ νόμου;

Ἡ τελευταία ἐξηγήσις, καθ' ἣν ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς» σημαίνει, «διά νά δείξης τήν ὑπακοήν σου εἰς αὐτούς (τούς ἱερεῖς)», εἶνε ἡ πλέον ἄστοχος. Διότι εἰς τήν λέξιν «μαρτύριον» δίδεται αὐθαιρέτως ἡ ἐννοία τῆς ὑπακοῆς. Ποῦ ἡ λέξις αὕτη εὑρηται ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ; Ἐκτός δέ τούτου, ἡ προσέλευσις τοῦ θεραπευθέντος λεπροῦ καί ἡ προσφορά δώρου εἰς τόν ἱερέα δέν ἠδύναντο νά ἔχουν τήν ἐννοίαν τῆς ὑπακοῆς αὐτοῦ εἰς τό ἱερατεῖον. Διότι ἡ ὑπακοή εἶνε πρᾶξις ἐλευθερίας, ἐνῶ οὗτος ἦτο ἠναγκασμένος νά προσέλθῃ εἰς τόν ἱερέα καί νά προσφέρῃ δῶρον, διά νά βεβαιώσῃ ὁ ἱερεὺς τήν θεραπείαν του καί οὕτω νά ἔχῃ τό δικαίωμα νά ζῆ ἐν μέσῳ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

Καί αἱ ἄλλαι μνημονευθεῖσαι ἐξηγήσεις δέν εἶνε ἱκανοποιητικά, διότι φανερόνουν ἀδυναμίαν τῶν ἐξηγητῶν νά ἀποδώσουν κατά γράμμα, ἀκριβῶς καί αὐστηρῶς τήν φράσιν «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς». Αἱ ἐλεύθεραι ἐνταῦθα ἀποδόσεις σημαίνουν, ὅτι οἱ ἐξηγηταί δέν συλλαμβάνουν τήν ἐννοίαν τῆς φράσεως ἐξ ὀλοκλήρου ἐπιτυχῶς.

Ἐκ τῶν ἐκδοχῶν τῶν ἐξηγητῶν ὡς πρός τό «μαρτύριον» καί τό «αὐτοῖς» θεωροῦμεν ὀρθάς ἐκεῖνας, κατά τὰς ὁποίας τό «μαρτύριον» σημαίνει «βεβαίωσις, πιστοποιήσις», καί ὁ παράδοξος πληθυντικός «αὐτοῖς» ἀναφέρεται εἰς τούς ἱερεῖς. Καθ' ἡμᾶς δέ ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς» πρέπει νά μεταφράζεται «διά νά εἶνε εἰς αὐτούς (τούς ἱερεῖς) πρός βεβαίωσιν», ἢ «διά νά βεβαιώσουν αὐτοί (οἱ ἱερεῖς)» ἢ «διά νά δώσουν αὐτοῖς βεβαίωσιν». Ὁ Χριστός ἀποστέλλει τόν θεραπευθέντα λεπρόν νά δείξῃ τόν ἑαυτόν του εἰς τόν ἱερέα καί νά προσφέρῃ τό σχετικόν δῶρον εἰς αὐτόν, διά νά εἶνε ἡ δεῖξις τοῦ σώματος καί ἡ προσφορά τοῦ δώρου «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς»· διά νά χρησιμεύσουν ταῦτα πρός βεβαίωσιν εἰς αὐτούς, τούς ἱερεῖς· διά νά βεβαιώσουν αὐτοί, οἱ ἱερεῖς, προφανῶς τήν θεραπείαν τοῦ λεπροῦ.

Αυτός ἄλλωστε ἦτο ὁ σκοπός τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἱαθέντος λεπροῦ ἐνώπιον τοῦ ἱερέως, νά πιστοποιήσῃ τό ἱερατεῖον τήν ἴασιν.

Μετ' ἄλλων ἐρμηνευτῶν τόν παράδοξον πληθυντικόν «αὐτοῖς» ἀνεφέραμεν εἰς τούς ἱερεῖς. Σχετικῶς δέ πρός τοῦτο ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι μετὰ τόν ἐνικόν «τῷ ἱερεῖ» ὁ Κύριος, ἀντί νά χρησιμοποίησῃ πάλιν ἐνικόν καί νά εἴπῃ «αὐτῷ» (τῷ ἱερεῖ), ὅπερ θά ἦτο κανονικόν, παραδόξως ἐχρησιμοποίησε πληθυντικόν καί εἶπεν «αὐτοῖς» (τοῖς ἱερεῦσι), διότι ὁμιλῶν πρῶτον περί ἱερέως δέν εἶχεν ὑπ' ὄψιν συγκεκριμένον ἄτομον, ἀλλ' ὠμίλει περί ἱερέως γενικῶς, ὅθεν καί ἐκ τοῦ ἐνικοῦ «τῷ ἱερεῖ» ὕστερον μετέβη εἰς τόν πληθυντικόν «αὐτοῖς», ὑπό τόν ὅποιον ἐννοοῦνται ὅλοι οἱ ἱερεῖς, οἱ ἱερεῖς ὡς σύνολον. Ἡ βεβαιώσις, τήν ὁποίαν ἔδιδεν εἰς τόν ἱαθέντα λεπρόν εἰς ἱερέυς, ἦτο βεβαιώσις τοῦ ἱερατείου γενικῶς. Διό καί ἡδύνατο νά γίνῃ λόγος τόσον περί βεβαιώσεως τοῦ ἱερέως, κατά ἐνικόν, ὅσον καί περί βεβαιώσεως τῶν ἱερέων, κατά πληθυντικόν. Καί ἡμεῖς σήμερον διά βεβαιώσιν τινα, τήν ὁποίαν πρέπει νά ἐκδώσῃ ἱερέυς, λέγομεν, «πρέπει νά βεβαιώσουν οἱ ἱερεῖς», καίτοι ὁ βεβαιῶν εἶνε εἰς μόνον ἱερέυς. Πρόκειται δηλαδή περί σχήματος κατά τό νοούμενον. Τοιοῦτον δέ φαινόμενον μεταβάσεως ἀπό τοῦ ἐνικοῦ εἰς τόν πληθυντικόν λόγῳ χρήσεως τοῦ ἐνικοῦ ἐν γενικῇ ἐννοίᾳ παρατηροῦμεν καί ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 6 : 6 – 7 («σύ δέ ὅταν προσεύχῃ, ... προσευχόμενοι δέ ...»), Α' Κορ. 9:25 («Πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτόν στέφανον λάβωσιν»), Α' Τιμ. 2 : 15 («σωθήσεται δέ ... ἐάν μείνωσιν ἐν πίστει ...»), Ἀποκ. 20 : 6 («μακάριος καί ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπί τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν»).

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Καί λέγει εἰς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς: Πρόσεχε μή εἴπῃς εἰς κανένα, ἀλλ' ὕπαγε δεῖξον τόν ἑαυτόν σου εἰς τόν ἱερέα, καί πρόσφερε τό δῶρον, τό ὅποιον διέταξεν ὁ Μωυσῆς, διὰ νά δώσουν οὗτοι βεβαιώσιν¹».

1. Εἰς τήν δημῶδη θά ἐλέγομεν, «για νά σου δώσουν βεβαιώσιν».

Ματθ. 9 : 15

«ΠΕΝΘΕΙΝ»

*«Μή δύνανται οί υιοί του νυμφώνος
πενθεῖν¹, ἐφ' ὅσον (χρόνον) μετ' αὐτῶν
ἔστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δέ ἡμέραι, ὅταν
ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καί τότε
νηστεύσουσιν».*

Ὁ παραλληλισμός τοῦ «πενθεῖν» πρὸς τὸ «νηστεύσουσιν» δημιουργεῖ τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἐνταῦθα τὸ «πενθεῖν» σημαίνει «νηστεύειν». Τὴν ὑποψίαν ταύτην ἐνισχύουν τὰ παράλληλα Μάρκ. 2 : 19 – 20 καὶ Λουκ. 5 : 34 – 35, ὅπου ἀντὶ τοῦ «πενθεῖν» χρησιμοποιεῖται τὸ «νηστεύειν». Ἔτι δέ περισσότερο τὴν ὑποψίαν ταύτην ἐνισχύει ἡ ἀντὶ τοῦ «πενθεῖν» ἄλλη γραφὴ «νηστεύειν». Πραγματικῶς δέ εἰς τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον τὸ «πενθεῖν» δέν ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, ἀλλὰ σημαίνει «νηστεύειν», ἡ δέ ἄλλη γραφὴ, τὴν ὁποίαν ἀνεφέραμεν, εἶνε ἑρμηνευτικὴ. Τὸ «πενθεῖν» ἐν τῇ εἰδικῇ σημασίᾳ τοῦ «νηστεύειν» εὐρίσκομεν εἰς τὰ ἑξῆς χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης : Α' Ἔσδρ. 8 : 69 – 70 («ἐμοῦ πενθοῦντος ... καὶ ἐξεγερθεὶς ἐκ τῆς νηστείας»), 9 : 2 («ἄρτου οὐκ ἐγεύσατο οὐδέ ὕδωρ ἔπιε, πενθῶν ἐπὶ τῶν ἀνομιῶν (= νηστεύων διὰ τὰς ἀνομίας)), Β' Ἔσδρ. 10 : 6 («ἄρτον οὐκ ἔφαγεν καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιεν, ὅτι ἐπένθει ἐπὶ τῇ ἀσυνθεσίᾳ τῆς ἀποικίας (= διότι ἐνήστευε διὰ τὴν παράβασιν τῶν ἐξορίστων)), Δαν. 10 : 2 – 3 («ἐγὼ Δανιήλ ἡμὴν πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ κρέας καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου»).

Τὸ «πενθεῖν» ἐνταῦθα σημαίνει εἰδικῶς «νηστεύειν», ὅπως τὸ «ταπεινοῦν» ἀλλαχοῦ σημαίνει εἰδικῶς «υποβάλλειν εἰς νηστείαν» (Λευϊτ. 16 : 29, 31. 23 : 27, 29. Ἦσ. 58 : 3 – 5). Ἐπειδὴ ἡ νηστεία φέρει χαρακτηριστῆρα πένθους καὶ ταπεινώσεως τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο τὰ ῥή-

1. Κατ' ἄλλην γραφὴν «νηστεύειν».

ματα «πενθεῖν» καί «ταπεινοῦν» προσέλαβον τήν σημασίαν τῆς νηστείας.

Κατά ταῦτα τό «πενθεῖν» εἰς τό ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Ματθαίου πρέπει νά μεταφράζεται «νά νηστεύουν», ὄχι «νά πενθοῦν». Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Μήπως εἶνε δυνατόν οἱ ἄνθρωποι τοῦ γάμου¹ νά νηστεύουν, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ νυμφίος εἶνε μετ' αὐτῶν; Θά ἔλθουν ὁμοῦς ἡμέραι, ὅταν ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καί τότε θά νηστεύουν».

---

1. Ἡ οἱ κεκλημένοι εἰς τόν γάμον.

Ματθ. 22 : 9

«ΕΠΙ ΤΑΣ ΔΙΕΞΟΔΟΥΣ ΤΩΝ ΟΔΩΝ»

«Πορεύεσθε οὖν ἐπί τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καί ὄσους ἐάν εὕρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πράγματα εἰς τοὺς ἐρμηνευτάς παρέχει ἡ λέξις «διέξοδοι», ἡ ὁποία ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα. Κατά μίαν γνώμην «αἱ διεξοδοὶ τῶν ὁδῶν» εἶνε «τά ἄκρα τῶν ὁδῶν», κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε «αἱ διασταυρώσεις τῶν ὁδῶν» καί κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε «αἱ πλατεῖαι καί κύρια ὁδοί». Ἄλλ' οὐδεμία τῶν γνώμῶν τούτων εἶνε ὀρθή.

Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς παραβολῆς εἶπεν εἰς τοὺς δούλους νά πορευθοῦν «ἐπί τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν», ὁ δὲ ἐπόμενος στίχ. 10 δὲν λέγει, ὡς ἀνεμένετο, ὅτι οἱ δούλοι ἐξῆλθον «ἐπί τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν», ἀλλὰ λέγει, ὅτι ἐξῆλθον «εἰς τὰς ὁδοὺς». Κατά ὁμοίαν δὲ παραβολήν, ὁ οἰκοδεσπότης εἶπεν εἰς τόν δούλον νά ἐξέλθῃ «εἰς τὰς πλατεῖας καί ῥύμας» καί «εἰς τὰς ὁδοὺς καί φραγμούς» (Λουκ. 14 : 21, 22), δὲν εἶπε νά ἐξέλθῃ «ἐπί τὰς διεξόδους

τῶν ὁδῶν». Ταῦτα δημιουργοῦν τὴν ὑποψίαν, μήπως «αἱ διέξοδοι τῶν ὁδῶν» καὶ «αἱ ὁδοί» εἶνε ἰσοδύναμα. Πράγματι δέ εἶνε ἰσοδύναμα.

Ἡ λέξις «διέξοδος» εἶνε σύνθετος ἐκ τῶν προθέσεων «διά», «ἐξ» καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ «ὁδός». Ἡ πρόθεσις «διά» ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκτάσεως, τοῦ μήκους. Ἡ πρόθεσις «ἐξ» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ τέρματος ἢ τέλους. Τό οὐσιαστικόν «διέξοδος» σημαίνει ἕκτασιν μέχρι τέρματος. Καὶ ἡ φράσις «ἡ διέξοδος τῆς ὁδοῦ» σημαίνει τὸν τόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον «διεξοδεύει» ἢ «διεξέρχεται» ἡ ὁδός, σημαίνει δηλαδή τὴν ἕκτασιν ἢ τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ «διέξοδος» σημαίνει ἕκτασιν, διὰ τοῦτο ἐν τῇ φράσει, «Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν», χρησιμοποιεῖται ἡ πρόθεσις «ἐπί», ἡ ὁποία ἐπίσης ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκτάσεως. Ἡ φράσις αὕτη σημαίνει: «Πορεύεσθε κατὰ μήκος τῶν ὁδῶν».

Ἐπὲρ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα δίδομεν εἰς τὴν λέξιν «διέξοδος», παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν χωρία τινὰ ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄:

«Καὶ ἔσται ἡ διέξοδος αὐτοῦ πρὸς λίβα Κάδης τοῦ Βαρνή» (Ἰηθ. 34 : 4).

Τό «ἔσται ἡ διέξοδος» σημαίνει, «θά ἐκτείνεται, θά ἔχη ἕκτασιν ἢ μήκος».

«Καὶ ἔσται αὐτοῦ ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ θάλασσαν» (Ἰηθ. Ναυῆ 15 : 4).

Τό «ἔσται ἡ διέξοδος» σημαίνει, «θά εἶνε ἡ ἕκτασις, τὸ μήκος». Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Καὶ τὸ μήκος τῶν συνόρων αὐτοῦ θά καταλήγη εἰς τὴν θάλασσαν».

«Καὶ ἔσται ἡ διέξοδος τῶν ὁρίων ἐπὶ λοφιάν τῆς θαλάσσης τῶν ἁλῶν» (Ἰηθ. Ναυῆ 18 : 19).

Πάλιν «ἡ διέξοδος» εἶνε ἡ ἕκτασις. Τό χωρίον σημαίνει: «Καὶ ἡ ἕκτασις τῶν συνόρων θά εἶνε μέχρι τοῦ βορείου ἄκρου τῆς θαλάσσης τῶν ἁλάτων (ἦτοι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης)».

«Καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρά τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. 1 : 3).

Καὶ ἐνταῦθα ἡ «διέξοδος» ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκτάσεως ἢ τοῦ μήκους· σημαίνει τὰ ρεύματα τῶν ὑδάτων ὡς ἔχοντα ἕκτασιν ἢ μήκος. Τό χωρίον δύναται νὰ μεταφρασθῆ: «Καὶ θά εἶνε ὅπως τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον ἔχει φυτευθῆ παρά τὰς κοίτας τῶν ὑδάτων».

«Διεξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου» (Ψαλμ. 118 (119) : 136).

Καί ἐνταῦθα ἡ «διέξοδος» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς ἐκτάσεως ἢ τοῦ μήκους. Διότι «διέξοδοι ὑδάτων» εἶνε αἱ συνεχεῖς ῥοαί ἢ ποταμοί, οὕτως εἰπεῖν, τῶν δακρῶν.

Παραθέτομεν καί σχολιάζομεν ἐν εἰσέτι χωρίον:

«Καί αὐται αἱ διεκβολαί τῆς πόλεως αἱ πρὸς βορρᾶν, τετρακισχίλιοι καί πεντακόσιοι μέτρῳ» (Ἰεζ. 48 : 30).

Ἡ λέξις «διεκβολή» εἶνε ὁμοία τῆς λέξεως «διέξοδος», ἔχουσα τὰς αὐτάς προθέσεις μετ' αὐτῆς, τό δέ σπουδαιότερον, «διεκβολή» ἐνταῦθα μεταφράζεται ἐβραϊκῆ λέξις, ἡ ὁποία ἀλλαχοῦ, καί δὴ καί εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία Ἰαριθμ. 34 : 4, Ἰησ. Ναυῆ 15 : 4, 18 : 19, μεταφράζεται «διέξοδος». Ἐνταῦθα δέ «διεκβολή» εἶνε ἡ ἔκτασις ἢ διάστασις. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Καί αὕτη εἶνε ἡ ἔκτασις τῆς πόλεως ἢ πρὸς βορρᾶν, τέσσαρες χιλιάδες καί πεντακόσια μέτρα».

Ἐδείχθη, ὅτι ἡ «διέξοδος» εἶνε ἡ ἔκτασις ἢ τό μήκος.

Συνεπῶς δέ τό χωρίον Ματθ. 22 : 9 πρέπει νά μεταφράζεται:

«Ὑπάγετε λοιπόν κατά μ ἢ κ ο ς τῶν ὁδῶν, καί ὅσους θά εὑρετε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους».

Ἐπειδή «αἱ διεξοδοὶ τῶν ὁδῶν» ἰσοδυναμοῦν πρὸς «τὰς ὁδοὺς», διὰ τοῦτο ὁ στίχ. 10 λέγει, ὅτι οἱ δοῦλοι ἐξῆλθον εἰς «τὰς ὁδοὺς».

Ματθ. 27 : 66

«ΗΣΦΑΛΙΣΑΝΤΟ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ ...
ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΚΟΥΣΤΩΔΙΑΣ»

*«Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφάλισαν τὸν τάφον
σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς
κουστωδίας».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ τὴν φράσιν «μετὰ τῆς κουστωδίας» δὲν ἀποδίδουν κατὰ γράμμα, ἀλλ' ἐλευθέρως, οἷον· «καὶ ἄφησαν τὴν φρουράν, διὰ νὰ ἐπιτηρῇ», «καὶ ἄφησαν καὶ τὴν φρουράν ἐκεῖ», «καὶ ἐτοποθέτησαν τὴν φρουράν». Διὰ τῶν τοιούτων ἀποδόσεων οἱ ἐξηγηταὶ δὲν εὐστοχοῦν, τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τό ὅτι δὲν ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐνταῦθα ἔννοιαν τῆς προθέσεως «μετὰ». Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἢ πρόθεσις «μετὰ» σημαίνει τρόπον (εἰδικῶς ὄργανον) καὶ πρέπει νὰ μεταφράζεται «διὰ», ὅπως ἐν Α' Τιμ. 1 : 14 («ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης», ἥτοι «ὑπερεξεχειλίσειεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν διὰ τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης», ὡς ἐξηγήσαμεν ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 244 – 245), 2 : 9 («μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς», ἥτοι «διὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης νὰ κοσμοῦν ἑαυτάς»), 4 : 14 («μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου», ἥτοι «δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου»). Συνεπῶς τό «ἠσφάλισαν τὸν τάφον ... μετὰ τῆς κουστωδίας» σημαίνει ὅτι «ἠσφάλισαν τὸν τάφον ... διὰ τῆς κουστωδίας, χρησιμοποίησαντες δηλονότι ὡς ὄργανον τὴν κουστωδιάν». Ἡ ἀσφάλισις τοῦ τάφου συνίστατο κυρίως εἰς τὴν τριήμερον ἐγκατάστασιν τῆς φρουρᾶς ἐπὶ τοῦ τάφου, ἡ δὲ σφράγις τοῦ λίθου εἶχε δευτερεύουσαν σημασίαν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Αὐτοὶ δὲ μετέβησαν καὶ ἠσφάλισαν τὸν τάφον, ἀφοῦ μάλιστα ἐσφράγισαν τὸν λίθον, διὰ τῆς φρουρᾶς».

*Ἴδε καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Τιμ. 2 : 15, ὅπου τό «μετὰ σωφροσύνης» ἐξηγοῦμεν «διὰ σωφροσύνης, δι' ἐγκρατείας» (σελ. 184 – 186).

Μάρκ. 1 : 24

«Ο ΑΓΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»

«Ἔα,¹ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁμιλεῖ δαιμόνιον, οἱ ἐξηγηταὶ δὲν ἐννοοῦν, νομίζομεν, ὀρθῶς τὴν ὀνομασίαν «ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ». Καὶ πρῶτον ἡ ὀνομασία αὕτη δὲν φαίνεται νὰ εἶνε ὀνομαστικὴ ἀντὶ κλητικῆς, νὰ εἶνε δηλαδὴ προσφώνησις (= ἅγιε τοῦ Θεοῦ). Εἰς τόσον σύντομον λόγον, ὅπως ὁ παρὼν λόγος τοῦ δαιμονίου, μετὰ τὴν προσφώνησιν «Ἰησοῦ Ναζαρηνέ» εἶνε ὀλίγον πιθανόν, ὅτι χρησιμοποιεῖται δευτέρα προσφώνησις. Τό πιθανώτατον εἶνε, ὅτι ἡ ὀνομασία «ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ» εἶνε ἐπεξηγήσις εἰς τὸ «Οἶδά σε τίς εἶ». Τὴν λέξιν «ἅγιος» οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν εἰς τὴν συνήθη ἔννοιαν, παρατηροῦντες μάλιστα, ὅτι ἡ ἔναρθρος ἐκφορὰ τῆς λέξεως («ὁ ἅγιος») σημαίνει, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε ἐν ἐξαιρετικῇ καὶ μοναδικῇ ἐννοίᾳ ἅγιος, φύσει καὶ ἀπολύτως ἅγιος. Ἀλλὰ δὲν νομίζομεν, ὅτι τό δαιμόνιον ὠνόμασε τὸν Ἰησοῦν «ἅγιον» ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, καὶ ὅτι εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἠθικὴν τελειότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ μάλιστα ἐν μοναδικῇ ἐννοίᾳ.

Πρὸς διακρίβωσιν τῆς σημασίας τοῦ «ἅγιος» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δέον νὰ παρατηρηθῇ καὶ νὰ ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, ὅτι τό δαιμόνιον δὲν εἶπεν «ὁ ἅγιος», ἀλλ' «ὁ ἅγιος τ ο ὕ Θε ο ὕ», ὅπερ καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ὃν ὁ Θεὸς ἡγίασε» (Πρβλ. «ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε», Ἰωάν. 10 : 36), «ὃν ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν», «ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός» κατὰ τό Λουκ. 23 : 35, «ὁ ἐκλελεγμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ», τουτέστιν ὁ Μεσσίας. Λέγων ὁ δαίμων πρὸς τὸν Ἰησοῦν, «Οἶδά σε τίς εἶ ...», ἐννοεῖ, «Γνωρίζω τὴν ιδιότητά σου· γνωρίζω, ὅτι εἶσαι ὁ ἐκλελεγμένος καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὁ Μεσσίας». Κατὰ τό 1 : 34 ὁ

1. Εἰς τό κείμενον Nestle – Aland τό *εα* παραλείπεται.

Ἰησοῦς «οὐκ ἤφιε λαλεῖν τά δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν Χριστόν εἶναι». Ἴδὲ καὶ Λουκ. 4 : 41. Κατὰ ταῦτα τὸ δαιμόνιον ὁμίλησεν, ὅπως ὁμιλεῖ τις λέγων εἰς ὑπεροχικόν πρόσωπον: «Γνωρίζω ποῖος εἶσαι, ὁ Ὑπουργός τῶν Ἐξωτερικῶν».

Τὸ «ἅγιος» ἀπό ὀρισμοῦ ἔχει τὴν εἰρημένην σημασίαν· σημαίνει ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἐξελέγη, ἐξεχωρίσθη ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ ν' ἀφιερῶθῃ εἰς τὸν Θεόν. Οἱ χριστιανοὶ λέγονται «ἅγιοι», π.χ. ἐν Πράξ. 9 : 13, 32, 41, Κολ. 1 : 2, 4, 12, 26, Ἰουδ. 3, διότι ἐξελέγησαν, ἐξεχωρίσθησαν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἀφιερῶθησαν εἰς τὸν Θεόν (Πρβλ. «διὰ δέ τοὺς ἐκλεκτούς οὓς ἐξελέξατο», Μάρκ. 13 : 20, «κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ», Τίτ. 1 : 1). Ἐν Α' Κορ. 1 : 2 καὶ Ἰουδ. 1¹ τὸ «ἡγιασμένοι» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ἐκλελεγμένοι», ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οικείοις τόποις (Σελ. 150 – 152, 264 – 265): Ἐν Ἐφ. 3 : 5 ὁ Παῦλος ὀνομάζει τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς προφήτας «ἀγίους» ὀχι βεβαίως ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀγιότητος αὐτῶν, ὅπερ θὰ ἦτο διὰ τὸν Παῦλον ὑπερήφανον, ἀφοῦ μεταξύ τῶν ἁγίων θὰ παριελάμβανε καὶ τὸν ἑαυτὸν του ὡς ἀπόστολον, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ὁ Θεὸς ἐξέλεξεν, ἐξεχώρισεν αὐτούς, διὰ νὰ εἶνε ἀπόστολοι καὶ προφῆται (Πρβλ. «ἐγὼ ἐξελέξαμην ὑμᾶς», Ἰωάν. 15 : 16, 19, «ἀφορισμένος εἰς εὐαγγέλιον Χριστοῦ», Ῥωμ. 1 : 1, «ὁ ἀφορισάς με ἐκ κοιλίας μητρός μου»). Ἐν Β' Παρ. 23 : 6 τὸ «ἅγιοι» σαφῶς σημαίνει «ἐκλελεγμένοι καὶ καθιερωμένοι».

Τὸ «ἔα» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι δέν εἶνε προστακτικὴ τοῦ «ἔω» καὶ δέν σημαίνει «ἄφες», δημῶδως «ἄφησέ μας», ἀλλ' εἶνε ἐπιφώνημα τρόμου καὶ δύναται ν' ἀποδοθῇ «ὦ» ἢ «ἄ» ἢ «ἄχ». Ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ δαίμων ἔφριξε (Πρβλ. Ἰακ. 2 : 19), ἐξέβαλεν ἰσχυράν κραυγὴν (στίχ. 23, Λουκ. 4 : 33) καὶ ἀφῆκεν ἐπιφώνημα τρόμου.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«*Ἄ, τί κοινόν ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν καὶ σοῦ, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; Ἥλθες νὰ καταστρέψῃς ἡμᾶς; Σέ γνωρίζω ποῖος εἶσαι, ὁ ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ!*».

1. Κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικόν κείμενον.

2. Ἡ ὁ ἐκλελεγμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Μάρκ. 1 : 27

**«ΤΙΣ Η ΔΙΔΑΧΗ Η ΚΑΙΝΗ ΑΥΤΗ;»
«ΟΤΙ ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΑΝ ... ΕΠΙΤΑΣΣΕΙ;»**

«Καί ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντας· τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδασχὴ ἡ καινὴ αὕτη;¹ ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;²».

Τό χωρίον τοῦτο δέν ἐξηγεῖται εὐστόχως, διότι οἱ ἐξηγηταὶ δέν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὅτι», ὅπως συμβαίνει καί εἰς τό παράλληλον χωρίον Λουκ. 4 : 36, τοῦ ὁποίου ἐρμηνεῖαν δίδομεν ἐν σελ. 58-59. Λόγω τῆς δυσκολίας τοῦ «ὅτι» ἐνομήσθη, ὅτι ὑπό τόν ὄρον «διδασχὴ» περιλαμβάνεται καί ὁ προστακτικός λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα! Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπίσης δυσκολίας φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἡ ὑπό τῶν Nestle – Aland υἰοθετουμένη γραφή, σοβαρῶς διάφορος τῆς γραφῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου καί τοῦ παραλλήλου χωρίου Λουκ. 4 : 36.

Καθ' ἡμᾶς εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον ἡ ἐκπληξίς τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν διδασχὴν τοῦ Ἰησοῦ καί τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκβολὴν τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἐκφράζεται ζωηρῶς διὰ τριῶν ἐρωτηματικῶν φράσεων, ὄχι μιᾶς ἢ δύο κατὰ τὰς ἐπικρατούσας στίξεις τοῦ χωρίου. Ἡ πρώτη φράσις, «τί ἐστι τοῦτο;», δέν ἀναφέρεται εἰς τό θαῦμα τῆς ἐκβολῆς τῶν δαιμονίων εἰδικῶς, δέν σημαίνει, «τί μεγάλο θαῦμα εἶνε τοῦτο;», ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀλλ' ἔχει ἔννοιαν γενικὴν, σημαίνει,

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

2. Ἀντὶ τοῦ «τίς ἡ διδασχὴ κλπ.» τό κείμενον Nestle – Aland ἔχει «διδασχὴ καινὴ κατ' ἐξουσίαν· καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ».

«τί εἶνε αὐτό τό πρᾶγμα;»¹, καί ἀναφέρεται εἰς τό συναμφοτέρον, καί τό θαῦμα δηλαδή τῆς ἐκβολῆς τῶν δαιμονίων καί τήν καινήν διδαχήν, καί μάλιστα πρῶτον τήν καινήν διδαχήν. Ἡ δευτέρα φράσις, «τίς ἡ διδαχή ἡ καινή αὕτη;» ἀναφέρεται εἰς τήν διδαχήν μόνον, ἡ ὁποία κατά τόν στίχ. 22 προεκάλει ἐκπληξιν, διότι ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν αὐθεντικῶς καί ὄχι ὡς οἱ γραμματεῖς, ἐπ' οὐδενί δέ λόγῳ ἀναφέρεται καί εἰς τόν λόγον, διά τοῦ ὁποίου ὁ Ἰησοῦς διέτασσε καί ἐξέβαλλε δαιμόνια. Εἶνε ἀστεῖον νά χαρακτηρίζεται ὡς «διδαχή», τουτέστι διδασκαλία, ἡ προσταγή πρὸς τά δαιμόνια νά ἐξέρχωνται ἐκ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐκπληξις διά τόν ἐξουσιαστικόν λόγον τοῦ Χριστοῦ πρὸς τά δαιμόνια καί τήν ἐκβολήν αὐτῶν ἐκφράζεται διά τῆς τρίτης ἐρωτηματικῆς φράσεως, ἡ ὁποία εἶνε αὕτη: «ὅτι κατ' ἐξουσίαν καί τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καί ὑπακούουσιν αὐτῷ;». Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ ἀντίστοιχος ταύτης φράσις ἐν τῷ παραλλήλῳ χωρίῳ Λουκ. 4 : 36 ἄρχεται ἐπίσης διά τοῦ «ὅτι» καί τελευτᾷ ἐ ρ ω τ η μ α τ ι κ ῶ ς. Εἰς ἀμφοτέρα δέ τά χωρία καθ' ἡμᾶς τό «ὅτι» ἔχει σημασίαν ἐρωτηματικὴν, σημαίνει «πῶς». Ἐρωτηματικὴν δέ σημασίαν τό «ὅτι» ἔχει καί ἐν Μάρκ. 9 : 11 καί 28. Παραθέτομεν τά χωρία ταῦτα κατά τήν ὀρθήν στίξιν τοῦ κριτικοῦ κειμένου Nestle — Aland καί μεταφράζομεν αὐτά:

«Καί ἐπρωτῶν αὐτόν λέγοντες· ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον;» = Ἡρώτων δέ αὐτόν λέγοντες: Πῶς (ἢ, διατί) οἱ γραμματεῖς λέγουν, ὅτι πρῶτον πρέπει νά ἔλθῃ ὁ Ἥλιος; «Καί εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον οἱ μαθηταί αὐτοῦ ἐπρωτῶν αὐτόν κατ' ἰδίαν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;» = Ὅταν δέ αὐτός εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν, οἱ μαθηταί αὐτοῦ ἠρώτων αὐτόν ἰδιαιτέρως: Πῶς (ἢ, διατί) ἡμεῖς δέν ἠδυνήθημεν νά ἐκβάλωμεν αὐτό;

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Ἐξεπλάγησαν δέ ὅλοι, ὥστε νά συζητοῦν μεταξύ των λέγοντες: τί εἶνε αὐτό τό πρᾶγμα; Τί εἶνε αὕτη ἡ νέα διδασκαλία; Πῶς ἐξουσιαστικῶς διατάσσει τά πνεύματα τά ἀκάθαρτα, καί ὑπακούουν εἰς αὐτόν;».

1. Αὐτό σημαίνει καί ἡ ἐν τῷ παραλλήλῳ χωρίῳ Λουκ. 4 : 36 ἀντίστοιχος φράσις, «τίς ὁ λόγος οὗτος;», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ λέξις «λόγος» σημαίνει «πρᾶγμα», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 58-59.

Μάρκ. 1 : 44

**«ΣΕΑΥΤΟΝ ΔΕΙΞΟΝ Τῷ ΙΕΡΕΙ ...
ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΑΥΤΟΙΣ»**

«Καί λέγει αὐτῷ· ὄρα μηδενί εἶπης, ἀλλ' ὕπαγε σεαυτόν δεῖξον τῷ ἱερεῖ καί προσένεγκε περί τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε Μωυσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἑρμηνευτικήν δυσκολίαν παρουσιάζει ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς». Διά τήν ὀρθήν δέ καθ' ἡμᾶς ἔννοιαν καί μετάφρασιν αὐτῆς τῆς φράσεως ἰδέ τήν ἑρμηνείαν τοῦ παραλλήλου Ματθ. 8 : 4, ὅπου ἡ αὐτή ἀκριβῶς φράσις ἀπαντᾷ ἐπίσης (σελ. 32-34).

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Καί λέγει εἰς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς: Πρόσεχε νά μή εἶπης εἰς κανένα, ἀλλ' ὕπαγε δεῖξον τόν ἑαυτόν σου εἰς τόν ἱερέα, καί πρόσφερε διά τόν καθαρισμόν σου αὐτά, τά ὅποια διέταξεν ὁ Μωυσῆς, διὰ νά δώσουν οὗτοι βεβαίωσιν!»

---

1. Δημῶδες «για νά σοῦ δώσουν βεβαίωσιν».

Μάρκ. 9 : 13

«ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ»

«Ἄλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καί Ἡλίας ἐλήλυθε, καί ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν».

Εἰς τό χωρίον τοῦτο ὁ Χριστός, ὅπως ῥητῶς ἀναφέρεται ἀλλαχοῦ (Ματθ. 17 : 13), Ἡλίαν ὀνομάζει τόν βαπτιστήν Ἰωάννην, ἐπειδή ὁ Ἰωάννης ἦτο ὁμοιος πρὸς τόν Ἡλίαν (Λουκ. 1 : 17). Λέγει δέ διὰ τόν νέον Ἡλίαν, τόν Ἰωάννην, ὅτι καί ἦλθε, καί οἱ ἄνθρωποι ἐποίησαν εἰς αὐτόν ὅσα ἠθέλησαν, ἔδειξαν δηλαδή ἀπέναντί του χειρίστην διαγωγὴν.

Ἐπροβλημάτισε τούς ἐρμηνευτάς ἡ φράσις τοῦ χωρίου «καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν», ἐπειδή οὐδαμοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περιέχεται προφητεία περὶ τῆς κακῆς πρὸς τόν Ἰωάννην συμπεριφορᾶς τῶν συγχρόνων του. Ἐν τῇ προσπαθείᾳ δέ πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος διάφοροι διετυπώθησαν γνώμαι, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεμία φαίνεται ἱκανοποιητικὴ.

Κατὰ μίαν γνώμην, ἡ φράσις «καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν» ἀναφέρεται εἰς τὴν γενικὴν πρόρρησιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περὶ κατοπισέως τῶν προφητῶν. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτὴ δέν δύναται νά εὐσταθήσῃ. Διότι ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Χριστοῦ πρόκειται περὶ συμβάντων («ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν»), τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται προσωπικῶς εἰς τόν νέον Ἡλίαν, τόν πρόδρομον Ἰωάννην. Ὁ Χριστός δέν εἶπε «καθὼς γέγραπται ἐπὶ τοὺς προφήτας», ἀλλ' εἶπε «καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν».

Κατ' ἄλλην γνώμην ὁ Χριστός ἀναφέρεται εἰς τούς διωγμούς τοῦ Ἡλίου τοῦ Θεοβίτου μέ τὴν ἐννοίαν, ὅτι οἱ διωγμοὶ ἐκείνου ἦσαν προφητεία διὰ τόν διωγμὸν τοῦ ὁμοίου πρὸς ἐκεῖνον Ἰωάννου. Ἄλλὰ καί ἡ γνώμη αὐτὴ δέν εἶνε ὀρθή. Ναί μὲν ὁ Κύριος τόν Ἰωάννην ὀνομάζει Ἡλίαν διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο ἀνδρῶν ὡς πρὸς τό πνεῦμα καί τὴν δύναμιν, ἀλλὰ λέγων, «ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, κα-

θώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν», ἐννοεῖ τόν Ἰωάννην, ὄχι τόν Ἠλίαν τόν Θεοσίτην. Πρέπει δέ νά πιέσῃ τις πολύ τάς ἐννοίας διά νά εἴπῃ, ὅτι ἐννοεῖ τόν Ἰωάννην διά μέσου τοῦ Ἠλία. Ἡ γνώμη αὐτή παρουσιάζει τόν Ἠλίαν καί τόν διωγμόν του ὡς τύπον τοῦ Ἰωάννου καί τοῦ διωγμοῦ του. Ἄλλ' εὐσταθεῖ τοῦτο; Εἰς προφήτης δύναται νά εἶνε τύπος τοῦ Χριστοῦ. Δύναται ὁμως νά εἶνε τύπος ἄλλου προφήτου; Ἐκτός δέ τούτου, εἰς τόν διωγμόν τοῦ Ἠλία δέν περιλαμβάνεται σύλληψις ὑπό τῶν ἐχθρῶν, φύλακισις καί θανάτωσις. Πῶς δέ ὁ διωγμός τοῦ μὴ ἀποθανόντος, ἀλλ' ἀναληφθέντος εἰς τόν οὐρανόν, εἶνε προφητεία τοῦ διωγμοῦ τοῦ ἀποκεφαλισθέντος;

Κατ' ἄλλην γνώμην ὁ Χριστός ἀναφέρεται εἰς προφητείαν περί τοῦ Ἰωάννου, ἡ ὁποία περιείχετο εἰς ἀπολεσθέν βιβλίον. Ἀλλά καί ἡ γνώμη αὐτή, ἐκτός τοῦ ὅτι εἶνε ἀστήρικτος καί αὐθαίρετος, δέν φαίνεται πιθανή διά τόν ἐξῆς λόγον: Οἱ προφῆται προεφήτευσαν τά πάθη τοῦ Χριστοῦ, οὐδενός δέ ἄλλου προσώπου τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ προεφήτευσαν προσωπικῶς τά πάθη.

Κατ' ἄλλην δέ γνώμην ἡ ἐπίμαχος φράσις «καθώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν» ἀναφέρεται εἰς τήν φράσιν «καί Ἠλίας ἐλήλυθε», ἡ δέ φράσις «καί ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν» εἶνε παρενθετική. Ἀλλά καί ἡ γνώμη αὐτή εἶνε αὐθαίρετος. Ἐκτός δέ τούτου, προσκρούει ἀμέσως εἰς τό αἶσθημα τῆς φυσικότητος καί ὁμαλότητος τοῦ λόγου. Ἄν ἡ ἐπίμαχος φράσις ἀνεφέρετο εἰς τήν ἔλευσιν τοῦ Ἰωάννου καί ὄχι εἰς τά παθήματα αὐτοῦ, ἡ φυσική διατύπωσις τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ θά ἦτο: «καί Ἠλίας ἐλήλυθε, καθώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν, καί ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν». Ἀλλά πάλιν ἐξ ἐπόψεως ἐννοίας, τό «καθώς γέγραπται» θά ἦτο πολύ ὀλίγον πιθανόν νά χρησιμοποιηθῆ διά τό ἀπλοῦν γεγονός τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰωάννου, ἐνῶ ἡ χρησιμοποίησις του διά τά παθήματα αὐτοῦ εἶνε πιθανωτάτη. Ὀλίγον προηγουμένως (στίχ. 12) ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησε τό «γέγραπται» διά τά ἴδια αὐτοῦ παθήματα. Καί πολλάκις χρησιμοποιεῖται τοῦτο διά παθήματα καί ἄλλα συμβάντα τῆς ζωῆς, ἐνῶ ἀπλῶς διά γεγονός ἐλεύσεως δέν χρησιμοποιεῖται. Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι ὁ Χριστός δέν εἶπε «καθώς γέγραπται», ἀλλά «καθώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν».

Τό «ἐπ' αὐτόν»¹ δεικνύει, ὅτι ἡ ἐπίμαχος φράσις ἀνα-

1. Ἡ πρόθεσις «ἐπί» μετ' αἰτιατικῆς πολλάκις ἐκφράζει δυσμένειαν, ἐχθρότητα, πρᾶγμα δυσάρεστον.

φέρεται εἰς παθήματα, ὅπως καὶ ἐν τῷ ἀμέσως προηγουμένῳ στίχῳ 12 τὸ «γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου» ἀναφέρεται εἰς παθήματα («ἵνα πολλά πάθη καὶ ἐξουδενωθῆ»). Τέλος, ὅτι ἡ φράσις «καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν» δὲν εἶνε παρενθετική, ἀλλ' εἶνε ὅπως ἡ προηγουμένη φράσις «καὶ Ἡλίας ἐλήλυθε», τῶν δύο μάλιστα φράσεων συνδεομένων ἰσχυρῶς μεταξύ των, τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ «καί», διότι προτάσσεται ἐμφατικῶς εἰς ἀμφοτέρας τὰς φράσεις. Ὅπως ὁ Χριστὸς τονίζει τὴν ἔλευσιν τοῦ νέου Ἡλία, τοῦ Ἰωάννου, οὕτω τονίζει καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ: Καὶ ἦλθε, καὶ ἐκακοποίησαν αὐτόν! Τόσον θαυμαστός ἄνθρωπος ἦλθε, καὶ παραδόξως δὲν ἀνεγνώρισαν, ἀλλ' ἐκακοποίησαν αὐτόν! Ἡ φράσις λοιπὸν «καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν» ἀναφέρεται εἰς τὰ παθήματα τοῦ Ἰωάννου. Ἀλλὰ ποῦ «γέγραπται» περὶ τῶν παθημάτων τοῦ Ἰωάννου;

Τὸ «γέγραπται» ἐνταῦθα δὲν λέγεται κυριολεκτικῶς, ἀλλὰ μεταφορικῶς. Κατὰ μεταφορὰν δηλαδὴ ἐκ τῶν βιβλίων καὶ γραπτῶν τῆς γῆς, πολλάκις ἡ Γραφή ὁμιλεῖ διὰ βιβλία καὶ γραπτὰ τοῦ οὐρανοῦ, εἰς πρόσωπα καὶ πράγματα ἀναφερόμενα, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν προτέρων, προγνωστικῶς, κατὰ τὴν προαιωνίαν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ, «τοῦ τὰ πάντα εἰδότης πρὶν γενέσεως αὐτῶν» (Δαν. Σωσ. 42).

Οὕτως, ἵνα ἀναφέρωμεν ὠρισμένα μόνον χωρία, ἐν Ἐξόδ. 32 : 32 ὁ Μωυσῆς λέγει πρὸς τὸν Θεόν: «Καὶ νῦν, εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν, ἄφες· εἰ δέ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου, ἥς ἔγραψας» (Ἴδὲ καὶ τὸν ἐπόμενον στίχ. 33). Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Θεὸς ἔγραψε βιβλόν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται τὰ ὀνόματα τῶν δικαίων καὶ σωζομένων. Κατὰ τὸ Δαν. 12 : 1 λέγεται πρὸς τὸν προφήτην: «Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαὸς σου, πᾶς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ». Ἐν Λουκ. 10 : 20 ὁ Κύριος λέγει πρὸς τοὺς ἐβδομήκοντα ἀποστόλους: «Χαίrete ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἔγραφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἐν Ἰουδ. 4 ὁ Ἀποστολος λέγει περὶ αἰρετικῶν: «Παρεισέδυσάν τινες ἄνθρωποι, πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς». Κατὰ τὸ Ἀποκ. 20 : 1 «Βιβλία ἠνοιχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοιχθη, ὃ ἐστὶ τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις».

Κατὰ τὸ Ἰεζ. 2 : 9 - 10 εἰς τὸν προφήτην δίδεται ἐν ὄραματι τόμος βιβλίου περὶ συμφορῶν: «Ἴδού χεὶρ ἐκτεταμένη πρὸς με, καὶ ἐν αὐτῇ κεφαλὶς βιβλίου· καὶ ἐνείλησεν αὐτὴν ἐνώπιόν μου, καὶ ἦν

ἐν αὐτῇ γεγραμμένα τὰ ἔμπροσθεν καί τὰ ὀπισθεν, καί ἐ γ έ γ ρ α π τ ο ἐπ' αὐτήν θρῆνος καί μέλος καί οὐαί». Κατά τό 'Αποκ. 5 : 1 ὁ 'Απόστολος «εἶδεν ἐπί τήν δεξιάν τοῦ καθημένου ἐπί τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καί ἔξωθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά». Τό μυστηριώδες τοῦτο βιβλίον, τό ὁποῖον μόνον τό 'Αρνίον ἠδυνήθη νά ἀνοίξη, ὡς φαίνεται, περιλαμβάνει τό σωτηριώδες σχέδιον τοῦ Θεοῦ περί τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τό 'Αποκ. 10 : 2,8 – 11 ὁ 'Απόστολος βλέπει, λαμβάνει καί κατατρῶγει «βιβλίον» ἢ «βιβλιδάριον», γλυκύ εἰς τό στόμα καί πικρόν εἰς τήν κοιλίαν. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ὡς φαίνεται, ἦσαν γεγραμμένα εὐχάριστα καί δυσάρεστα περί τοῦ μέλλοντος.

'Αναφέρομεν δύο εἰσέτι περιπτώσεις. Ἐν Ἰώβ 42 : 17α κατά τούς Ο' ἀναγινώσκομεν: «Γέγραπται δέ αὐτόν πάλιν ἀναστήσεσθαι μεθ' ὧν ὁ Κύριος ἀνίστησιν». Κατά τό χωρίον τοῦτο ὁ πολυάθλος Ἰώβ θ' ἀναστήθῃ μετά τῶν δικαίων, καθῶς «γέγραπται». Ἄλλά ποῦ «γέγραπται»; Ὅχι εἰς τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ; Ἐπίσης, ἐν Δαν. 10 : 21 οὐράνιος ἀπεσταλμένος λέγει πρὸς τόν προφήτην: «Ἀναγγεῖλῶ σοι τό ἐντεταγμένον ἐν γραφῇ ἀληθείας». Ὅ,τι θά ἀναγγεῖλῃ ὁ οὐράνιος ἀπεσταλμένος, εἶνε γεγραμμένον εἰς βιβλίον ἀληθείας ἐν τῷ οὐρανῷ. Ὁ οὐράνιος ἀπεσταλμένος ὁμιλεῖ πρὸς τόν κάτοικον τῆς γῆς διά «γραφῆν ἀληθείας», ὡς ἐάν ἐπρόκειτο διά πραγματικὴν γραφῆν, διά πραγματικόν βιβλίον! Τοιοῦτος εἶνε ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως τῆς Γραφῆς εἰς πολλάς, ὡς ἤδη εἶπομεν, περιπτώσεις.

Τοιοῦτος εἶνε ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως καί ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ Μάρκ. 9 : 13: Οἱ ἄνθρωποι ἐποίησαν εἰς τόν Ἰωάννην ὅσα ἠθέλησαν, καθῶς ἦ το γεγραμμένον δι' αὐτόν εἰς τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ (Πρβλ. τὰς λαϊκὰς ἐκφράσεις «ὄπως ἦταν γραμμένο», «ὄπως ἦταν γραφτό»). Ὁ δέ βαθύτερος λόγος, διά τόν ὁποῖον ὁ Χριστός παριστᾷ τὰ παθήματα τοῦ Ἰωάννου ὡς γεγραμμένα εἰς βιβλίον τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ πρὶν ἢ ταῦτα συμβοῦν, εἶνε νά τονισθῇ ἡ πρόγνωσις, ἡ κυριαρχία καί τό ἀνεξιχνίαστον τῶν βουλῶν τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἐχθροί ἐποίησαν εἰς τόν Ἰωάννην ὅσα ἠθέλησαν. Ἐν τούτοις δέν ἔπρεπε νά νομισθῇ, ὅτι δι' αὐτοῦ ἐθριάμβευσαν καί ἀπεδείχθησαν ἰσχυροί. Ὁ Θεός προεγνώριζε τί θά ἐπραττον οὗτοι καί ἠδύνατο νά ἀποτρέψῃ αὐτό. Ἄλλ' ἐπέτρεπεν αὐτό, διότι καί οὕτως ἐξυπηρετοῦντο τά σχέδιά του περί τῆς σωτηρίας καί τῆς δόξης τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι πράττουν ὅσα θέλουν,

ἀλλά παρά ταῦτα εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις ὑπερισχύει τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἄλλοτε μὲν ὡς εὐδοκία καί ἄλλοτε ὡς παραχώρησις.

Κατά ταῦτα, ἡ περί τῶν παθημάτων τοῦ Ἰωάννου ἔκφρασις «καθώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν» εἶνε ὁμοία πρός τὰς περί τῶν παθημάτων τοῦ Ἰησοῦ ἔκφρασις ἐν Πράξ. 2 : 23 καί 4 : 28, «τῇ ὠρισμένη βουλή καί προγνώσει τοῦ Θεοῦ», «ποιῆσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καί ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι»¹.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἄλλά λέγω εἰς σᾶς, ὅτι καί ἔχει ἔλθει ὁ Ἥλιος, καί ἔκαναν εἰς αὐτόν ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς εἶνε γραμμένο² δι' αὐτόν».

¹ Ἴδέ καί τήν ἐρμηνείαν, τήν ὁποίαν δίδομεν εἰς τό Ἑβρ. 10 : 7, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ τό «γέγραπται» καί καθ' ἡμᾶς ἔχει μεταφορικὴν ἐννοιαν (σελ. 205 – 207).

1. Καί ἐν Ματθ. 26 : 24 τό «γέγραπται» φαίνεται νά ἔχη μεταφορικὴν σημασίαν (γέγραπται ἐν οὐρανῷ). Πρβλ. Λουκ. 22 : 22 («κατά τό ὠρισμένον»).

2. Ἐννοεῖται ἐν οὐρανῷ εἰς τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ.

«ΗΓΑΛΛΙΑΣΕ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΜΟΥ»
«ΚΑΙ ΑΓΙΟΝ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΑΥΤΟΥ»

«Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ ἡ-
γ α λ λ ί α σ ε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ
τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπει-
νωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἴδου γὰρ ἀπὸ τοῦ
νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐ-
ποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ Δυνατός, καὶ
ἄ γ ι ο ν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ εἰς γενεάς γενεῶν¹ τοῖς φοβουμένοις
αὐτόν».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶνε τμῆμα τοῦ θεοπνεύστου ὕμνου τῆς Παρθένου πρὸς τὸν Κύριον μετὰ τὸν εὐαγγελισμὸν κατὰ τὴν συν-άντησιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλισάβετ, οἱ ἐξηγηταί, νομίζομεν, δέν ἐννοοῦν ὀρθῶς πρῶτον τὸ «ἠγαλλίασε». Οὗτοι νομίζουν, ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο σημαίνει «ἠσθάνθη ἀγαλλίασιν, ἐπλήσθη ἀγαλλιάσεως». Ἄλλ' ἂν ἡ ἐννοια τοῦ ῥήματος ἦτο αὐτή, ἐπειδὴ ἡ ἀγαλλίασις προηγείται καὶ ἡ δοξολογία ἔπεται, ἡ Παρθένος πρῶτον θά ἔλεγε μᾶλλον, «Ἐγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρί μου», καὶ δευτέρον, «καὶ μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον», ἐνῶ τώρα ἐκφράζεται ἀντιστρόφως. Καθ' ἡμᾶς τὸ «ἠγαλλίασε» (ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «ἠγαλλιάσατο») σημαίνει «ἐξέσπασεν εἰς ὕμνον, ὕμνεϊ». Καὶ συνεπῶς αἱ φράσεις «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου» καὶ «ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου» παραλληλίζονται συνωνυμικῶς κατὰ τὴν προσφιλῆ εἰς τοὺς Ἑβραίους συνήθειαν. Ὅπως δηλονότι εἰς τὰς εἰρημένας δύο προτάσεις τὰ οὐσιαστικά «ψυχὴ» καὶ «πνεῦμα» εἶνε παράλληλα καὶ συνώνυμα, οὕτω καὶ τὰ ῥήματα «μεγαλύνει» καὶ «ἠγαλλίασε».

Ὅτι δέ πράγματι τὸ «ἀγαλλιῶ», ἰσοδύναμον τοῦ «ἀγαλλιῶμαι», σημαίνει καὶ «ὕμνω», ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων, ὁποῖα τὰ ἐξῆς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα:

1. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν εἰς γενεάς καὶ γενεάς.

«Ἀγαλλιᾶσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου» (Ψαλμ. 50 : 16 (51 : 14)).

«Ἐγὼ δὲ ἄσομαι τῇ δυνάμει σου, καὶ ἀγαλλιᾶσομαι τὸ πρῶτὸν τὸ ἔλεός σου» (Ψαλμ. 58 : 17 (59 : 16)).

Εἰς τὰ δύο ταῦτα χωρία πλέον ἢ φανερόν εἶνε, ὅτι τὸ «ἀγαλλιῶμαι» σημαίνει «ψάλλω, ὑμῶν». Εἰς τὸ δεύτερον δὲ ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ «ἀγαλλιᾶσομαι» χρησιμοποιεῖται παραλλήλως καὶ συνωνύμως πρὸς τὸ «ἄσομαι». Μεταφράζομεν τὰ χωρία:

«Ἡ γλῶσσά μου θὰ ὑμῆνῃ τὴν εὐσπλαγχνίαν σου».

«Ἐγὼ δὲ θὰ ψάλλω εἰς τὴν δυνάμιν σου, καὶ θὰ ὑμῶν τὸ πρῶτὸν ἔλεός σου».

Ἰδού οἱ δουλεύοντές μοι ἀγαλλιᾶσονται ἐν εὐφροσύνῃ, ὑμεῖς δὲ κεκράξεσθε διὰ τὸν πόνον τῆς καρδίας ὑμῶν, καὶ ἀπὸ συντριβῆς πνεύματος ὑμῶν ὀλολύξετε» (Ἦσ. 65 : 14).

Ἐνταῦθα τὸ «ἀγαλλιᾶσονται», παράλληλον πρὸς τὸ «κεκράξεσθε» καὶ τὸ «ὀλολύξετε», σημαίνει ἐκδήλωσιν διὰ φωνῆς, πλέον συγκεκριμένως σημαίνει «θά ἄδουν, θὰ ἀλαλάζουν», ἡ δὲ φράσις «ἀγαλλιᾶσονται ἐν εὐφροσύνῃ» σημαίνει «θά ἄδουν, θὰ ἀλαλάζουν ἐξ εὐφροσύνης».

«Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ· λάβετε ψαλμόν καὶ δότε τύμπανον, ψαλτήριον τερπνόν μετὰ κιθάρας» (Ψαλμ. 80 : 2 – 3 (81 : 1 – 2)).

Τὸ «ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ» σημαίνει ψαλμοδίαν ἢ ὑμνοδίαν πρὸς τὸν Θεόν, ὡς δεικνύουν καὶ αἱ υπογραμμιζόμεναι λέξεις τοῦ χωρίου «ἀλαλάξατε», «ψαλμόν», «τύμπανον», «ψαλτήριον», «κιθάρας».

«Ὅτι εὐφρανάς με, Κύριε, ἐν τοῖς ποιήμασί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιᾶσομαι» (Ψαλμ. 91 : 5 (92 : 4)).

Τὸ «ὅτι» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «καί», ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ψαλμ. 90 (91) : 14 («ὅτι ἐπ' ἐμέ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐτόν», τουτέστι, διότι ἤλπισεν εἰς ἐμέ, διὰ τοῦτο θὰ λυτρώσω αὐτόν). Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Διότι μέ ἠύφρανες, Κύριε, διὰ τῶν ποιημάτων σου, διὰ τοῦτο διὰ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου θὰ ψάλλω.

«Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν· προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ» (Ψαλμ. 94 (95) : 1 – 2).

Τὸ χωρίον τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὸ Ψαλμ. 80 : 2 – 3 (81 : 1 – 2),

τό ὁποῖον ἤδη παρεθέσαμεν καί ἐσχολιάσαμεν. Τό «Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ» σημαίνει, «Ἔλθετε νά ψάλωμεν εἰς τόν Κύριον», ὡς δεικνύουν καί τά «ἀλαλάζωμεν», «ἐν ἑξομολογήσει», τουτέστι «μετά δοξολογίας», καί «ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάζωμεν».

«Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ πᾶσα ἡ γῆ, ἄσατε καί ἀγαλλιᾶσθε καί ψάλατε» (Ψαλμ. 97 (98) : 4).

Προφανῶς τό «ἀγαλλιᾶσθε», μεταξύ τῶν «ἀλαλάξατε», «ἄσατε» καί «ψάλατε» εὐρισκόμενον, εἶνε συνώνυμον ἐκείνων, σημαίνει «ὕμνησατε, δοξολογήσατε».

Ὅπως τό ῥῆμα «ἀγαλλιῶμαι» σημαίνει «ὕμνῶ», οὕτω τό οὐσιαστικόν «ἀγαλλίασις» σημαίνει «ὕμνησις, ὕμνος». Τό Τωβ. 13 : 1, «Καί Τωβίτ ἔγραψε προσευχήν εἰς ἀγαλλίασιν καί εἶπεν· Εὐλογητός ὁ Θεός ὁ ζῶν εἰς τούς αἰῶνας καί ἡ βασιλεία αὐτοῦ», σημαίνει, «Καί ὁ Τωβίτ ἔγραψε προσευχήν πρὸς ὕμνησιν, πρὸς δοξολογίαν, καί εἶπεν· Δοξασμένος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τούς αἰῶνας, καί ἡ βασιλεία αὐτοῦ».

Ἐδείχθη λοιπόν, ὅτι τό «ἀγαλλιῶμαι» καί τό «ἀγαλλίασις» ἔχουν τήν ἔννοιαν τοῦ ὕμνεῖν καί ἄδειν. Εἰς αὐτήν δέ τήν ἔννοιαν μετέπεσαν αἱ ἐν λόγῳ λέξεις, ἐπειδή ἐξ ἀγαλλιᾶσεως ὁ ἄνθρωπος πολλάκις ἐκσπᾶ εἰς ὕμνους καί ἄσματα.

Δεύτερον ἐν τῷ ὕπ' ὄψιν χωρίῳ Λουκ. 1 : 46 – 50 γίνεται τό λάθος τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «γάρ» ἐν αἰτιολογικῇ ἐννοίᾳ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ δηλαδή τοῦ «διότι»: Ἐπέβλεψεν ἐπί τήν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ, δ ι ὅ τ ι ἀπό τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. Προφανῶς ἡ τοιαύτη ἔννοια δέν εἶνε ἐπιτυχής. Ἐνταῦθα τό «γάρ» πρέπει νά ἐξηγητῆται «δέ» ἢ «καί», ὅπως ἐν 6 : 43 («Οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλόν» = Δέν ὑπάρχει δέ δένδρον καλόν), 14 : 24 («Λέγω γάρ ὑμῖν» = Λέγω δέ εἰς σᾶς), 20 : 36 («Οὔτε γάρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται» = Οὔτε δέ ν' ἀποθάνουν πλέον εἶνε δυνατόν, ἢ, Κ α ί οὔτε ν' ἀποθάνουν πλέον εἶνε δυνατόν). Ἡ φράσις, «Ἴδού γάρ ἀπό τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί», σημαίνει, «Ἴδού δέ ἀπό τώρα θά μέ μακαρίζουν ὅλαι αἱ γενεαί», ἢ, «Καί ἰδού ἀπό τώρα θά μέ μακαρίζουν ὅλαι αἱ γενεαί».

Τρίτον ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ χωρίῳ τοῦ Λουκᾶ θεωροῦμεν λάθος τήν ἐκδοχήν τοῦ «ἅγιος» ἐν τῇ συνήθει τῆς λέξεως ἐννοία. Καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα τό «ἅγιος» δέν σημαίνει «ἅγιος», ἀλλ' «ἐνδοξος, δοξασμένος», ἢ δέ φράσις «καί ἅγιον τό ὄνομα αὐτοῦ» σημαίνει «καί ἐνδοξον εἶνε τό ὄνομά του» ἢ «καί δοξασμένον εἶνε τό ὄνομά του».

Κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 17 : 17 — 19 δεικνύομεν, ὅτι τό

ρήμα «*ἀγιάζω*» σημαίνει και «*δοξάζω*» (σ.112 – 116). Οὕτω δέ και τό αντίστοιχον πρός τό ρήμα τοῦτο ἐπίθετον «*ἅγιος*» σημαίνει «*δοξασμένος, ἐνδοξος*». Παραθέτομεν και σχολιάζομεν χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ἡ ἐν λόγῳ σημασία.

«Και ποιήσεις στολήν *ἀγίαν* Ἰσαακ τῷ ἀδελφῷ σου εἰς *τιμὴν* και *δόξαν*» (Ἐξόδ. 28 : 2).

1) «Στολή *ἀγία*» δέν σημαίνει «στολή ἱερά», ἀλλά «στολή ἐνδοξος, λαμπρά». Ὑπέρ τοῦτου συνηγορεῖ ἡ φράσις τοῦ χωρίου «εἰς *τιμὴν* και *δόξαν*» και τά Σοφ. Σειρ. 45 : 7, 10, «Ἐμακάρισεν αὐτόν (ἐνν. τόν Ἰσαακ) ἐν εὐκοσμῳ και περιέζωσεν αὐτόν στολήν *δόξης*», «Στολή *ἀγία*, χρυσῷ και ὑακίνθῳ και πορφύρῳ, ἔργῳ ποικιλτοῦ». Εἰς τό τελευταῖον παράθεμα ἡ φράσις «*χρυσῷ και ὑακίνθῳ και πορφύρῳ, ἔργῳ ποικιλτοῦ*», διά τῆς ὁποίας δεικνύεται ἡ πολυτέλεια και ἡ λαμπρότης τῆς στολῆς, εἶνε ἐπεξηγηματική τῆς λέξεως «*ἀγία*». Ἡ στολή τοῦ Ἰσαακ ἦτο «*ἀγία*» ἐν τῇ ἐννοίῳ, ὅτι ἦτο ἐνδοξος, λαμπρά, λόγῳ τῶν πολυτελῶν ὑλικῶν, ἐξ ὧν κατεσκευάσθη, και τῆς ποικιλικῆς τέχνης, μεθ' ἧς κατεσκευάσθη.

2) «Και ἐγένετο ἐν τῷ ἐντέλλεσθαι αὐτόν τῷ ἀνδρὶ τῷ ἐνδεδυκῳτί τὴν στολήν τὴν *ἀγίαν*... » (Ἰεζ. 10 : 6).

Τό πρόσωπον, ὄπερ κατά τό χωρίον τοῦτο ἦτο ἐνδεδυμένον «τὴν στολήν τὴν *ἀγίαν*», ἦτο ἄγγελος και ὄχι ἱερατικόν πρόσωπον, ὅπως ὁ Ἰσαακ τοῦ προηγουμένως παρατεθέντος ἐδαφίου. Συνεπῶς δέ ἀποκλείεται τελείως ὑπό «τὴν στολήν τὴν *ἀγίαν*» νά ἐννοῆται στολή ἱερά. Ἡ στολή τοῦ ἀγγέλου χαρακτηρίζεται «*ἀγία*» ὡς ἐνδοξος, λαμπρά, ἀνάλογος πρός τό μεγαλεῖον τοῦ ἀγγελικοῦ κόσμου.

«Ἡ στολή τοῦ ἁγίου, ἡ ἐστίν Ἰσαακ, ἔσται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ μετ' αὐτόν» (Ἐξόδ. 29 : 29).

3) «Ἐν δέ τῷ ὄρει Σιών ἔσται (ἡ) σωτηρία, και ἔσται ἅγιον» (Ὁβδ. 17).

«Ἡ πόλις τοῦ ἁγίου σου ἐγενήθη ἔρημος, Σιών ὡς ἔρημος ἐγενήθη, Ἰερουσαλήμ εἰς κατάραν. Ὁ οἶκος, τό ἅγιον ἡμῶν και ἡ δόξα, ἦν εὐλόγησαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐγενήθη πυρίκαυστος, και πάντα τά ἐνδοξα ἡμῶν συνέπεσε» (Ἠσ. 64 : 10 – 11).

Εἰς τά τρία ταῦτα χωρία τό οὐδέτερον «(τό) ἅγιον» ἐπέχει θέσιν οὐσιαστικοῦ και ἰσοδυναμεῖ πρός τό «ἁγιωσύνη», οὕτω δέ τὴν ἀντίστοιχον ἑβραϊκὴν λέξιν οἱ Ὁ' μεταφράζουν ἀλλαχοῦ, ἐν Ψαλμ. 29 : 5 (30 : 4), 96 (97) : 12 («Ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἁγιωσύνης αὐτοῦ»).

Εἰς τό πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν χωρίων ἡ φράσις «ἡ στολή τοῦ ἁγίου» σημαίνει «ἡ στολή τῆς δόξης, ἡ ἔνδοξος στολή, ἡ λαμπρά στολή».

Εἰς τό δεύτερον χωρίον ἡ φράσις «καί ἔσται ἅγιον» σημαίνει «καί θά εἶνε ἡ δόξα (εἰς τό ὄρος Σιών)», ὄχι «καί θά εἶνε ἅγιον (τό ὄρος Σιών)». Τό ὄρος Σιών δέν θά καθίστατο ἅγιον κατά τό μέλλον, ἀλλ' ἤδη ἔθεωρεῖτο ἅγιον, μάλιστα καί κατά τόν προηγούμενον τοῦ χωρίου στίχ. 16 (Ἰδέ καί Ψαλμ. 2 : 6, 3 : 5 (4), Ἦσ. 11 : 9). Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι εἰς τό ὄρος Σιών θά εἶνε ἡ σωτηρία, καί ὄχι ἀπλῶς ἡ σωτηρία, ἀλλά καί τό «ἅγιον», ἡ δόξα, ἀφοῦ κατά τήν συνέχειαν τοῦ χωρίου ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὁ οἶκος Ἰακώβ θά κατακτήσῃ τούς ἐχθρούς του. Τό χωρίον ἔχει χριστολογικόν βάθος. Τό ὄρος Σιών ἀποβαίνει σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπιτυγχάνεται ἡ σωτηρία καί ἡ δόξα (Β' Τιμ. 2 : 10).

Εἰς τό τρίτον χωρίον «ἡ πόλις τοῦ ἁγίου σου» σημαίνει «ἡ πόλις τῆς δόξης σου, ἡ ἔνδοξος πόλις σου», καί «τό ἅγιον» σημαίνει ὅ,τι καί «ἡ δόξα». Οἱ δύο ὄροι δηλαδή χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως. Εἶνε δέ σχετικόν «τό ἅγιον» καί πρός τό «εὐλόγησαν», ἦτοι «ἐξύμνησαν», καί «τά ἔνδοξα». Ἡ φράσις «τό ἅγιον ἡμῶν καί ἡ δόξα» δύναται ν' ἀποδοθῇ «τό καύχημα ἡμῶν καί ἡ δόξα».

«Καί ἰδοῦ τά ἅγια ἡμῶν καί ἡ καλλονή ἡμῶν καί ἡ δόξα ἡμῶν ἡρημώθη» (Α' Μακ. 2 : 12).

«Τά ἅγια», «ἡ καλλονή» καί «ἡ δόξα» εἶνε συνώνυμα. «Τά ἅγια», εἶνε ὅ,τι «τά ἔνδοξα» τοῦ προηγουμένως παρατεθέντος ἑδαφίου Ἦσ. 64 : 10 – 11. Τά δύο χωρία εἶνε ὅμοια.

«Ἐβασίλευσεν ὁ Θεός ἐπί τά ἔθνη, ὁ Θεός κάθηται ἐπί θρόνου ἁγίου αὐτοῦ» (Ψαλμ. 46 : 9 (47 : 8)).

Τό «ἅγιος» ἐπί «θρόνου» λεγόμενον δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι σημαίνει «ἔνδοξος». Πρβλ. «θρόνος δόξης», Ἦσ. 22 : 23, Ἱερ. 14 : 21, 17 : 12, Σοφ. Σολ. 9 : 10, Σοφ. Σειρ. 47 : 11, Ματθ. 19 : 28, 25 : 31. Πρβλ. ἐπίσης «θρόνος μεγαλωσύνης», Ἐβρ. 8 : 1.

«Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ» (Ἦσ. 6 : 3).

Εἰς τόν σεραφικόν τοῦτον ὕμνον μετά τό «Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαβαώθ» κανονικῶς ἔπρεπε νά λεχθῇ, «πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ». Ἄλλ' ἐλέχθη, «πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ», διότι τό «ἅγιος» ἐνταῦθα ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς δόξης, σημαίνει «ἔνδοξος». Σημειωτέον δέ, ὅτι ὁ ὑπό τῶν σεραφίμ διά

τοῦ τρισαγίου τούτου ὕμνου ἀνυμνούμενος Γιαχβέ σαβαώθ, Κύριος τῶν δυνάμεων, δέν εἶνε ὁ τριαδικός Θεός, ἀλλά συμφώνως πρὸς τὸ Ἰωάν. 12 : 39 – 42 εἶνε ὁ εἰς τῆς Τριάδος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καί συνεπῶς ἡ τριπλῆ ἐκφορά τοῦ «ἅγιος» δέν εἶνε ὑπαινιγμός εἰς τὴν Τριάδα, ἀλλὰ σημαίνει «τρισάγιος», «ἅγιος ἐν πλήρει βαθμῶ», τουτέστι «τρισένδοξος», «ἐνδοξος ἐν πλήρει βαθμῶ». Αὐτὴν δέ τὴν πληρότητα σαφῶς ἐκφράζει ἡ δευτέρα τῶν δύο προτάσεων τοῦ ὕμνου, «πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ». Ἡ ἔννοια τῆς δόξης ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Θεοῦ ὡς «Κυρίου σαβαώθ», ἦτοι Κυρίου τῶν δυνάμεων, παντοκράτορος Κυρίου.

Ἡ ἔννοια τῆς δόξης, τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου πρυτανεῦει ἐν τῷ ὕμνῳ καὶ τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ. Ἐκ τῆς συναφείας ἰδέ στίχ. 1 καὶ 5. Μεταφράζομεν τὸν ὕμνον: «Ἐνδοξος, ἐνδοξος, ἐνδοξος¹ εἶνε ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων. Πλήρης εἶνε ὅλη ἡ γῆ ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ».

«Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερόν καὶ ἅγιόν ἐστι» (Ψαλμ. 98 (99) : 3).

Τὸ «φοβερόν» καὶ τὸ «ἅγιον» (Πρβλ. «φοβεῖσθαι τὸ ὄνομα τὸ ἐντιμον τὸ θαυμαστόν τοῦτο», Δευτ. 28 : 58) εἶνε συνώνυμα ἢ σχεδόν συνώνυμα: σημαίνουν τὴν φοβεράν δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἄνθρωποι προτρέπονται νά δοξάσουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶνε φοβερόν καὶ ἐνδοξον. Τὸ ἐνδοξον εἶνε ἄξιον νά δοξάζεται.

«Λύτρωσιν ἀπέστειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐνετείλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ· ἅγιον καὶ φοβερόν τὸ ὄνομα αὐτοῦ» (Ψαλμ. 110 (111) : 9. Πρβλ. Λουκ. 1 : 49 – 50).

Ὅπως εἰς τὸ προηγούμενον παράθεμα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ «ἅγιον» καὶ τὸ «φοβερόν» εἶνε συνώνυμα ἢ σχεδόν συνώνυμα καὶ σημαίνουν τὴν τρομεράν δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου. Τὸ «ἅγιον» δηλαδή σημαίνει «ἐνδοξον».

«Εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ ὑπεραινέτον καὶ ὑπερυψούμενον εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας» (Δαν. 3 : 52).

Εἶνε φανερόν ἐνταῦθα, ὅτι τὰ «εὐλογημένον», «ἅγιον», «ὑπεραινέτον», «ὑπερυψούμενον» εἶνε συνώνυμα καὶ σημαίνουν ὅ,τι καὶ ἡ γενική τῆς ιδιότητος «τῆς δόξης». Διὰ πάντων τονίζεται, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἶνε ἐνδοξον, ὑπερένδοξον.

«Εὐλογητός εἶ, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ εὐλογητόν τὸ ὄνομά σου

1. Ἡ δοξασμένος, δοξασμένος, δοξασμένος.

τό ἅγιον καί ἐντιμον εἰς τούς αἰῶνας» (Τωβ. 3 : 11).

«Εὐλογητός εἶ, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν, καί εὐλογητόν τό ὄνομά σου τό ἅγιον καί ἐνδοξον εἰς τούς αἰῶνας» (Τωβ. 8 : 5).

Εἰς τό πρῶτον ἐκ τῶν δύο τούτων ὁμοίων χωρίων τοῦ Τωβίτ τό «ἅγιον» εἶνε συνώνυμον τοῦ «ἐντιμον» καί εἰς τό δεύτερον εἶνε συνώνυμον τοῦ «ἐνδοξον». Τό «ἅγιον» δηλαδή ἔχει τήν ἐννοίαν τῆς τιμῆς, τῆς δόξης.

Πρός τούτοις, ὅπως τό ἐπίθετον «ἅγιος» σημαίνει «ἐνδοξος», οὕτως ἐν χωρίοις, ὅποια τά Ψαλμ. 92 (93) : 5, 131 (132) : 18, Ἡσ. 8 : 14, δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι τό ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν «ἀγίασμα» σημαίνει «δόξα». Ἐπίσης «δόξα» σημαίνει καί ἕτερον ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν, τό «ἀγιωσύνη», εἰς τά δύο ἐκ τῶν πέντε χωρίων τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅπου ἀπαντᾷ τοῦτο, ἦτοι εἰς τά Ψαλμ. 29 : 5 (30 : 4), 96 (97) : 12, καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἑβρ. 12 : 9 – 10 ἐν σελ. 217-220.

* Ἄξιον δέ παρατηρήσεως, ὅτι τήν κυριωτέραν ἐκ τῶν ἐβραϊκῶν λέξεων, αἱ ὅποια ἔχουν τήν ἐννοίαν τῆς ἀγιότητος, ἐν Ἱερ. 23 : 9 οἱ Ο' μεταφράζουν «δόξα». * Ἄξιον δέ παρατηρήσεως καί τοῦτο, ὅτι τό «ἅγιος», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 17 : 11 – 12 (Σελ. 104 ἐξ.), σημαίνει «ἰσχυρός, δυνατός», αὐτή δέ ἡ σημασία εἶνε συναφῆς πρός τήν σημασίαν «ἐνδοξος», τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τό «ἅγιος». Τό «ἅγιος» δηλαδή ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ «ἰσχυρός, δυνατός» μεταπίπτει εἰς τήν ἐννοίαν τοῦ «ἐνδοξος», καθόσον ὁ ἰσχυρός ἢ δυνατός εἶνε ἐνδοξος.

Ἐδείχθη λοιπόν, ὅτι τό «ἅγιος» σημαίνει «ἐνδοξος».

Ὁ τελευταῖος λόγος τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου τοῦ Λουκᾶ, «καί τό ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεάς γενεῶν κλπ.», συνδέεται ἐννοιολογικῶς πρός τούς προηγουμένους λόγους τοῦ χωρίου, «ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ Δυνατός» καί «ἐπέβλεψεν ἐπί τήν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ», κατὰ τήν ἐξῆς ἐννοίαν: ὁ Κύριος δέν ἔδειξε τήν εὐνοίαν του εἰς τήν Παρθένον μόνον, ἀλλ' ἐπεκτείνει τό ἔλεός του εἰς τούς εὐσεβεῖς ὄλων τῶν γενεῶν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Δοξάζει ἡ ψυχή μου τόν Κύριον καί ἐξέσπασε τό πνεῦμά μου εἰς ὕμνον διά τόν Θεόν τόν σωτήρά μου, διότι ἐπρόσεξε

τὴν ταπεινὴν δούλην του.¹ Καί ἰδοὺ ἀπὸ τῶρα θά μέ μακαρίζουν
 ὄλαι αἱ γενεαί, διότι ὁ Δυνατός ἔκανε μεγάλα πράγματα εἰς ἐμέ, καί
 ὁ ξ α σ μ ἔ ν ο ν εἶνε τὸ ὄνομά του, τὸ δέ ἔλεός του ἐπεκτείνεται
 εἰς γενεάς γενεῶν εἰς ὄσους σέβονται αὐτόν».

Σχετικῶς πρὸς τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τὸ
 ἐπίθετον «ἅγιος», ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος ἔργου τὰς
 ἐρμηνείας τῶν χωρίων Ἰαποκ. 4 : 8 – 10, 20 : 6 ὡς πρὸς τὸ αὐτὸ
 ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἐκδεχόμεθα ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἥτοι τὴν ἔν-
 νοιαν τοῦ «ἔνδοξος, δοξασμένος», Ἰωάν. 17 : 17 – 19 ὡς πρὸς τὸ
 ῥῆμα «ἀγιάζω», τὸ ὁποῖον ἐκδεχόμεθα ἐν τῇ ἔννοια τοῦ «δοξάζω»,
 Ἰεβρ. 12 : 9 – 10 ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «ἀγιότης», τὸ ὁποῖον ἐξη-
 γοῦμεν «δόξα».

1. Ἡ, διότι εἶδε μέ εὐμένειαν τὴν ἄσημον δούλην του.

Λουκ. 3 : 7

«ΤΙΣ ΥΠΕΔΕΙΞΕΝ ...;»

«Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν
 ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε παράλληλον καί ἀκριβῶς ὁμοιον πρὸς τὸ
 Ματθ. 3 : 7 καί παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὸ «ὑπέδειξε». Διὰ τὴν ὀρ-
 θὴν δέ ἔννοιαν τοῦ ῥήματος αὐτοῦ ἰδέ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παραλλήλου
 χωρίου (σελ. 29 – 31).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τέκνα ἐχιδνῶν, ποῖος σᾶς εἶπεν, ὅτι θά διαφύγετε τὴν μέλλου-
 σαν ὀργήν;».

Λουκ. 4 : 34**«Ο ΑΓΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»**

*«Ἔα, τί ἡμῖν καί σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ Θεοῦ».*

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε παράλληλον καί ἀκριβῶς ὁμοιον πρὸς τό Μάρκ. 1: 24, τοῦ ὁποίου τήν ἐρμηνείαν ἰδέ ἐν σελ. 40 – 41.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

*«Ἄ, τί κοινόν ὑπάρχει μεταξύ ἡμῶν καί σοῦ, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
Ἦλθες νά καταστρέψῃς ἡμᾶς; Σέ γνωρίζω ποῖος εἶσαι, ὁ
ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ¹».*

---

1. Ἦ ὁ ἐκλελεγμένος ὑπό τοῦ Θεοῦ.

Λουκ. 4 : 36**«ΤΙΣ Ο ΛΟΓΟΣ ΟΥΤΟΣ;»**

*«Καί ἐγένετο θάμβος ἐπί πάντας, καί συνε-
λάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· τίς ὁ
λόγος οὗτος;¹ ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καί
δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύ-
μασι, καί ἐξέρχονται;».*

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «λόγος» δέν ἔχει τήν συνήθη σημασίαν, δέν ση-
μαίνει δηλαδή «λόγος», ὅπως οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταί νομίζουν, οὔτε

---

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

σημαίνει «διδαχή», ὅπως τινές νομίζουν ἐπί τῆ βάσει τοῦ παραλλήλου χωρίου Μάρκ. 1 : 27, τό ὅποιον ὁμως οἱ ἐξηγηταί δέν ἐξηγοῦν εὐστόχως. Τήν καθ' ἡμᾶς ὀρθήν ἔννοιαν τοῦ παραλλήλου τούτου χωρίου βλέπε ἐν σελ. 42 – 43.

Ἡ λέξις «λόγος» ἐνίοτε σημαίνει «πρᾶγμα», π.χ. ἐν Ἐξ. 33 : 17, Β' Βασ. 19 : 42, Γ' Βασ. 12 : 30, Δ' Βασ. 11 : 5, Ἐσθ. 2 : 1. Ὡσαύτως «ῥῆμα» ἐνίοτε σημαίνει «πρᾶγμα», π.χ. ἐν Γεν. 15 : 1, Ἐξ. 2 : 14, Λουκ. 2 : 15. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δέ χωρίῳ Λουκ. 4 : 36 ἡ λέξις «λόγος» ἔχει τήν σημασίαν ταύτην, σημαίνει δηλαδή «πρᾶγμα». Ἡ φράσις, «τίς ὁ λόγος οὗτος;», ἐξηγεῖται ὅπως ἡ αὐτή φράσις ἐν Νεεμ. 13 : 17, «τί εἶνε αὐτό τ ὁ π ρ ᾶ γ μ α;», ἀντιστοιχεῖ δέ καί ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν φράσιν τοῦ παραλλήλου χωρίου Μάρκ. 1 : 27, «τί ἐστι τοῦτο;».

Τό «ὅτι» ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς εἰδικόν καί ἄλλοι ὡς αἰτιολογικόν. Ἀλλά καθ' ἡμᾶς τοῦτο ἔχει ἐρωτηματικὴν ἔννοιαν καί πρέπει νά ἐξηγεῖται «πῶς», ὅπως καί ἐν τῷ παραλλήλῳ χωρίῳ Μάρκ. 1 : 27, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ τοῦτο κατὰ τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον καί δημιουργεῖ δυσχέριαν περί τήν ἐρμηνείαν, ἐπειδή δέν συλλαμβάνεται ἡ ὀρθή αὐτοῦ ἔννοια. Βλέπε ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 42 – 43.

Ἡ ἐκδοχή τοῦ «ὅτι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πῶς» καθιστᾷ τόν λόγον ζωηρότερον καί φυσικώτερον, καθῶς καί τόν δι' αὐτοῦ ἐκφραζόμενον θαυμασμόν ἐντονώτερον.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Ἐξεπλάγησαν δέ ὅλοι καί συνωμίλουν μεταξύ των λέγοντες: Τί εἶνε αὐτό τ ὁ π ρ ᾶ γ μ α; Π ῶ ς ἐξουσιαστικῶς καί δυναμικῶς διατάσσει τά ἀκάθαρτα πνεύματα, καί ἐξέρχονται;».

Ἦτο πρᾶγμα παράδοξον καί προεκάλει εἰς τοὺς Ἰουδαίους κατάπληξιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς διέτασσε τά πονηρά πνεύματα αὐθεντικῶς καί ἐξουσιαστικῶς, ὄχι ἐπικαλούμενος τήν δύναμιν ἄλλου, ὅπως οἱ ἐξορκισταί, καί τά πνεύματα ὑπήκουον καί ἐξήρχοντο ἐκ τῶν δαιμονιζομένων. Ὁ Χριστός ἐνήργει ὡς Θεός.

Λουκ. 5 : 14

«ΔΕΙΞΕΟΝ ΣΕΑΥΤΟΝ ΤΩ ΙΕΡΕΙ ...
ΕΙΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΑΥΤΟΙΣ»

«Καί αὐτός παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενί εἰπεῖν, ἀλλά ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ καί προσένεγκε περί τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξε Μωυσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐρμηνευτικὴν δυσκολίαν παρουσιάζει ἡ φράσις «εἰς μαρτύριον αὐτοῖς». Διὰ τὴν ὀρθὴν δέ καθ' ἡμᾶς ἔννοιαν καί μετάφρασιν αὐτῆς τῆς φράσεως ἰδέ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ παραλλήλου Ματθ. 8 : 4, ὅπου ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς φράσις ἀπαντᾷ ἐπίσης (σελ. 32 – 34).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

Αὐτός δέ ἔδωκεν ἐντολήν εἰς αὐτόν: «Νά μή εἴπῃς εἰς κανένα, ἀλλ' ὕπαγε καί δεῖξε τόν ἑαυτόν σου εἰς τόν ἱερέα, καί πρόσφερε διὰ τόν καθαρισμόν σου, ὅπως διέταξεν ὁ Μωυσῆς, διὰ νά δώσουν οὗτοι βεβαίωσιν¹».

---

1. Δημωδῶς θά ἐλέγομεν: «για νά σοῦ δώσουν βεβαίωσιν».

Λουκ. 6 : 48

«ΣΑΛΕΥΕΙΝ»

«Πλημμύρας¹ δέ γενομένης προσέρρηξεν² ὁ ποταμός τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καί οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γάρ ἐπί τὴν πέτραν³».

---

1. Τό κείμενον Nestle – Aland ἔχει πλημμύρης.

2. Τό κείμενον Nestle – Aland ἔχει προσέρρηξεν.

3. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τὴν γραφήν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσθαι αὐτήν.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὡς καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ 49, ἡ λέξις «ποταμός» δέν ἔχει τήν σημερινήν ἔννοιαν. Δέν σημαίνει ποταμόν, ὁ ὁποῖος ἐξεχειλίσειν, ἀλλά «*ῥεῦμα ὕδατος*», τόν ὁποῖον ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς βροχοπτώσεως. Εἰς τά παράλληλα χωρία Ματθ. 7 : 25 καί 27 ἡ λέξις ἀπαντᾷ κατά πληθυντικόν, «ποταμοί», ἤτοι «*ῥεῦματα ὕδατος*». Ἡ λέξις «ποταμός» σημαίνει «*ῥεῦμα*» ὕδατος» καί εἰς χωρία, ὅποια τά Ψαλμ. 23 (24) : 2, 45 : 5 (46 : 4), 104 (105) : 41.

Εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον ἡ λέξις «ποταμός», ἀφοῦ δέν ἔχει τήν σημερινήν ἔννοιαν, πρέπει νά μεταφράζεται «*ῥεῦμα ὕδατος*» ἢ ἀπλῶς «*ῥεῦμα*». Τό αὐτό δέ ἰσχύει καί διὰ τάς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπου ἡ ἐν λόγῳ λέξις ἔχει τήν σημασίαν, τήν ὁποίαν ἔχει εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον. Ἄλλά πολλοί ἐξηγηταί κατά τήν μετάφρασιν καί ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου εἰς μέν τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν ἀφήνουν τήν λέξιν ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, εἰς δέ τάς ξένας γλώσσας ἀποδίδουν αὐτήν διὰ τῶν ἀντιστοίχων ξένων λέξεων, ὡς ἐάν ἡ λέξις εἶχε τήν σημερινήν αὐτῆς ἔννοιαν. Τοῦτο δέ βεβαίως εἶνε ἀστοχία.

Ἄλλ' εἰς τό ἐρευνώμενον χωρίον μεγαλυτέρα ἀστοχία γίνεται ὡς πρός τήν σημασίαν τῆς λέξεως «*σαλεῦσαι*». Οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, ὅτι τό «*σαλεῦω*» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, τήν ὁποίαν ἔχει καί σήμερον, σημαίνει δηλαδή, «*σαλεύω, σειώ, μετακινῶ*», καί συνεπῶς ἡ φράσις, «*οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν*», σημαίνει, ὅτι ἡ ὁρμή τοῦ ὕδατος δέν ἠδυνήθη νά σειση τήν οἰκίαν. Ἄλλ' αὐτή ἡ ἔννοια θά ἠδύνατο νά εὐσταθήσῃ, ἂν ἐπρόκειτο περί σεισμοῦ καί ὄχι περί ῥευματος ὕδατων. Ὁ σεισμός σειεῖ τήν οἰκίαν, διότι ταλαντεύει τήν γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἡ οἰκία, ἐνῶ τό ῥεῦμα τοῦ ὕδατος δέν σειεῖ τήν οἰκίαν, διότι δέν ταλαντεύει τήν γῆν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἡ οἰκία. Τό ῥεῦμα τοῦ ὕδατος, χωρίς νά ταλαντεύῃ καί νά σειῇ, διὰ τῆς ὁρμῆς του κρημνίζει καί καταστρέφει τήν οἰκίαν.

Ἐπειδή τά σαλευόμενα πολλάκις πίπτουν, τό «*σαλεύω*» προσέλαβε τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως. Τό «*σαλεύω*» δηλαδή ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλῶσση δέν σημαίνει μόνον «*σειώ, ταλαντεύω, κλονίζω*», ἀλλά σημαίνει καί «*ρίπτω κάτω, κρημνίζω, προκαλῶ πτώσιν*», ὁπότε τό «*σαλεύομαι*» σημαίνει καί «*πίπτω*».

Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πτώσεως εὐρίσκομεν τό «*σαλεύω*» εἰς χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τά ὅποια παραθέτομεν καί σχολιάζομεν ἐφεξῆς: «*Εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὁ Κύριος ἐβασίλευσε· καί γάρ κατώρθωσε τήν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται*» (Ψαλμ. 95 (96) : 10).

Τό «*σαλευθήσεται*» ἀντιτίθεται κατ' ἔννοιαν πρός τό «*κατώρθω-*

σε». Καί ἐπειδή τό «κατώρθωσε» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς ἀνορθώσεως (ἢ ἀνυψώσεως), τό ἀντίθετον «σαλευθήσεται» ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως: Ὁ Κύριος ἀνώρθωσεν (ἢ ἀνύψωσε) τήν οἰκουμένην καί αὕτη πλέον δέν θά πέσῃ.

«Καί ἔσονται μετά τοῦτο εἰς πτώμα ἄτιμον καί εἰς ὕβριν ἐν νεκροῖς δι' αἰῶνος, ὅτι ῥήξει αὐτούς ἀφώνους πρηνεῖς καί σαλεύσει αὐτούς ἐκ θεμελίων» (Σοφ. Σολ. 4 : 19).

Ἡ λέξις «πτώμα» σημαίνει πτώσιν. Ἡ δέ φράσις, «Καί ἔσονται μετά τοῦτο εἰς πτώμα ἄτιμον», σημαίνει, «Καί μετά τοῦτο θά πέσουν ἀτίμως, ἄνευ τιμῆς». Τό «ῥήξει» εἶνε μέλλων τοῦ ῥήγγυμι ἢ ῥήσσω, τό ὁποῖον, ὡς ἐν Λουκ. 9 : 42, χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ῥίπτω κάτω, κρημνίζω, προκαλῶ πτώσιν». Καί τό «ῥήξει» δηλαδή ἔχει τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως. Πρβλ. τό σύνθετον «προσέρρηξε» τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου Λουκ. 6 : 48, τό ὁποῖον σημαίνει «προσέπεσεν», ἥτοι ἐπίσης περιέχει τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως. Ἡ δέ φράσις, «ῥήξει αὐτούς ἀφώνους πρηνεῖς», σημαίνει, «θά ῥίψῃ αὐτούς κάτω ἀφώνους πρηνεῖς· θά κάνῃ, ὥστε αὐτοί νά πέσουν ἀφωνοὶ πρηνεῖς». Ἄλλ' ἀφοῦ αἱ λέξεις «πτώμα» καί «ῥήξει» ἔχουν τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ἢ μετά τὰς λέξεις ταύτας λέξις «σαλεύσει» δέν ἔχει ἀσθενεστέραν ἔννοιαν, ἀλλά τήν αὐτήν. Τό «σαλεύσει» δηλαδή δέν σημαίνει «θά σείσῃ, θά κλονίσῃ», ἀλλά σημαίνει «θά κρημνίσῃ, θά κάνῃ νά πέσουν». Ἡ δέ φράσις, «καί σαλεύσει αὐτούς ἐκ θεμελίων», σημαίνει, «καί θά κρημνίσῃ αὐτούς ἐκ θεμελίων, καί θά προκαλέσῃ ὀλοκληρωτικήν αὐτῶν πτώσιν». Τό «σαλεύσει αὐτούς ἐκ θεμελίων» εἶνε συνεπῶς συνώνυμον πρός τό «ῥήξει αὐτούς ἀφώνους πρηνεῖς» καί πρός τό «ἔσονται εἰς πτώμα ἄτιμον».

«Πλούσιος σαλευόμενος στηρίζεται ὑπό φίλων, ταπεινός δέ πεσών προσαποθεῖται ὑπό φίλων» (Σοφ. Σειρ. 13 : 21).

Ἐκ τοῦ «πεσών» δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι τό «σαλευόμενος» σημαίνει «πίπτων, ὑφιστάμενος (οἰκονομικήν) πτώσιν».

«Εὐλόν ἀσσηπτον ἐκλέγεται τέκτων καί σοφῶς ζητεῖ πῶς στήσῃ εἰκόνα αὐτοῦ καί ἵνα μή σαλεύηται» (Ἡσ. 40 : 20).

Ἐνταῦθα ὁ λόγος εἶνε περί στερεᾶς ξυλίνης γλυπτῆς εἰκόνης ὡς εἰδώλου, «ἵνα μή σαλεύηται», τουτέστι νά μή ἀνατρέπεται καί πίπτῃ.

«Ἐσαλεύθησαν ἐγρήγοροι αὐτῆς ἐν ταῖς ἐξόδοις, ἐμολύνθησαν ἐν αἵματι· ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αὐτούς ἦσαντο ἐνδυμάτων αὐτῶν. Ἀπόστητε ἀκαθάρτων — καλέσατε αὐτούς — ἀπόστητε, ἀπόστητε, μή ἄπτεσθε, ὅτι ἀνήφθησαν καί γε ἐσαλεύθησαν· εἶπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν·

οὐ μή προσθῶσι τοῦ παροικεῖν» (Θρήν. 4 : 14 – 15).

Τό χωρίον τοῦτο, κατά τούς Ο', δέν εἶνε σαφές. Ἄλλά καί ἐν τῷ Μασοριτικῷ εἶνε ἀσαφές. Ἡμεῖς δέ, ἐκ τῆς θεωρήσεως τοῦ χωρίου ἐν συνόλῳ καί ἐξ ἄλλων μερῶν τοῦ 4ου κεφαλαίου τῶν Θρήνων, ἐσηματίσαμεν τήν γνώμην, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ πρόκειται περί ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι «ἐσαλεύθησαν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἔπεσαν, ἤτοι ἐφονεύθησαν, καί ἔκειντο αἰμόφυρτοι εἰς τάς ὁδοὺς (Πρβλ. Θρήν. 4 : 5, 8, 9), οἱ δέ ζῶντες δέν ἤγγιζον αὐτούς καί προετρέποντο νά μή ἐγγίξουν αὐτούς ὡς ἀκαθάρτους, διότι οἱ νεκροί ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτοι, εἶχον δέ ἐκ τῶν αἱμάτων μολυνθῆ καί τά ἐνδύματά των, ὥστε νά μή εἶνε δυνατόν νά ἐγγίση τις μηδέ τά ἐνδύματά των. Καί ἐνταῦθα λοιπόν τό «σαλεύω», δῖς ἀπαντῶν, καθ' ἡμᾶς ἔχει τήν ἐννοίαν τῆς πτώσεως, πτώσεως θανάτου.

«Σαλευθήτωσαν τῇ συντριβῇ αὐτῶν, κατάβαλε αὐτούς ῥομφαία ἀγαπῶντων σε» (Α' Μακ. 4 : 32 – 33).

Οἱ λόγοι τοῦ χωρίου τούτου εἶνε μέρος τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰούδα Μακκαβαίου κατά τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραήλ. Διά δέ τοῦ «σαλευθήτωσαν» ὁ Ἰούδας δέν ζητεῖ ἀπλῶς νά κλονισθοῦν οἱ ἐχθροί, ἀλλά πολύ περισσότερο. Ἀφοῦ ἄλλωστε τό «σαλευθήτωσαν» συνδέεται πρός «τήν συντριβήν» τῶν ἐχθρῶν, ἀσφαλῶς τοῦτο σημαίνει πολύ περισσότερο τοῦ κλονισμοῦ αὐτῶν. Αἱ δύο προτάσεις τοῦ χωρίου κατ' οὐσίαν λέγουν τό αὐτό, παραλληλίζονται συνωνυμικῶς. Ἐκ δέ τῆς φράσεως «κατάβαλε αὐτούς», ἤτοι «ρίψον αὐτούς κάτω», ἀντιλαμβανόμεθα, ὅτι τό «σαλευθήτωσαν» σημαίνει «ἄς πέσουν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ νά φονευθοῦν. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Ἄς πέσουν οὗτοι συντριβόμενοι, κατάβαλε αὐτούς διά τῆς ῥομφαίας ἐκείνων, οἱ ὅποιοι σέ ἀγαποῦν». Ὡς ἀπάντησις εἰς τήν προσευχήν τοῦ Ἰούδα ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ 33 ἀναφέρεται ἡ ἥττα τῶν ἐχθρῶν, ἡ ὁποία ἐκφράζεται διά τοῦ δῖς χρησιμοποιουμένου ῥήματος «ἔπεσον». Καί ἐν Α' Μακ. 4 : 32 τό «σαλεύω» λοιπόν ἔχει τήν ἐννοίαν τῆς πτώσεως.

«Ἀμαρτίαν ἤμαρτεν Ἱερουσαλήμ, διά τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτήν ἐταπείνωσαν αὐτήν» (Θρήν. 1 :8).

Τό «εἰς σάλον ἐγένετο», ἀφοῦ λέγεται διά τήν Ἱερουσαλήμ μετά τήν ἄλωσιν καί τήν ἀπερίγραπτον καταστροφὴν αὐτῆς ὑπό τοῦ Ναβουχοδονόσορος, δέν σημαίνει «ἐκλονίσθη» ἢ «ἐταράχθη» ἢ «ἀνεστατώθη», ἀλλά σημαίνει «ἔπεσεν». Αὐτή δέ ἡ ἐννοία εἶνε σχετική πρός τό «ἐταπείνωσαν αὐτήν», τό ὁποῖον ἐπίσης ἔχει τήν ἐννοίαν τῆς πτώσεως, ἀφοῦ σημαίνει, ὅτι «κατέρριψαν καί ἐξηυτέλισαν αὐ-

τήν». Σημειωτέον δέ, ὅτι περί «ταπεινώσεως» τῆς Ἱερουσαλήμ γίνεται λόγος καί ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 7 καί ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ 9, ἐν δέ τῷ στίχῳ 8 γίνεται ἐπίσης λόγος περί πτώσεως τοῦ λαοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, «ἐν τῷ πεσεῖν τόν λαόν αὐτῆς εἰς χεῖρας θλίβοντος». Πολλά λοιπόν στοιχεῖα συνηγοροῦν ὑπέρ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ ὄρου «σάλος» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς πτώσεως.

Ἐδείχθη, ὅτι τό ῥῆμα «σαλεύω» καί τό οὐσιαστικόν «σάλος» ἔχουν καί τήν ἐννοίαν τῆς πτώσεως. Αὐτήν δέ ἀκριβῶς τήν ἐννοίαν ἔχει τό ῥῆμα τοῦτο εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον Λουκ. 6 : 48. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου τούτου «οὐκ ἴσχυσε σαλεύσαι αὐτήν» σημαίνει: «δέν ἠδυνήθη νά προκαλέσῃ πτώσιν αὐτῆς, δέν ἠδυνήθη νά κρημνίσῃ αὐτήν». Διά τῆς σημασίας ταύτης ἡ ἀντίθεσις τῆς ἐν λόγῳ φράσεως πρός τό «ἔπεσε» τοῦ ἐπομένου στίχου 49 εἶνε ἀκριβής: Ἡ μία οἰκία δέν ἔπεσεν, ἡ ἄλλη ἔπεσεν. Διά τῆς σημασίας ταύτης ἐπίσης τό ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Λουκᾶ συμφωνεῖ τελείως πρός τό παράλληλον χωρίον Ματθ. 7 : 25, κατά τό ὅποιον ὁ Κύριος διά τήν στερεάν οἰκίαν εἶπεν «οὐκ ἔπεσεν». Ὡς δέ ἤδη εἴπομεν, τό ῥεῦμα τοῦ ὕδατος δέν σείει, ὅπως ὁ σεισμός, ἀλλά κρημνίζει οἰκίας.

Κατά ταῦτα τό ἐρευνηθέν χωρίον Λουκ. 6 : 48 πρέπει νά μεταφράζεται:

«Ὅταν δέ ἐγινε πλημμύρα, τό ῥεῦμα τοῦ ὕδατος ἔπεσε μετά ὀρμῆς εἰς τήν οἰκίαν ἐκείνην, ἀλλά δέν ἠδυνήθη νά κρημνίσῃ αὐτήν, διότι εἶχε θεμελιωθῆ ἐπάνω εἰς τόν βράχον».

Λουκ. 6 : 49

«ΤΟ ῥΗΓΜΑ»

«Ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοίος ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τῆν γῆν χωρὶς θεμελίου· ἢ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθύς ἔπεσε¹, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὠρισμένοι ἐξηγηταὶ τὴν φράσιν «ἐπὶ τὴν γῆν» μεταφράζουν «εἰς τὸ χῶμα». Ἄλλ' ἢ μετάφρασις αὕτη εἶνε ἐσφαλμένη, διότι κατὰ τὸ παράλληλον χωρίον Ματθ. 7 : 26 ὁ μωρός ἄνθρωπος ἔκτισε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ «ἐπὶ τὴν ἄμμον», ὄχι εἰς τὸ χῶμα. Ὁρθῶς ἀποδίδουν τὴν φράσιν «ἐπὶ τὴν γῆν» ὅσοι μεταφράζουν «εἰς τὸ ἔδαφος».

Ἐνταῦθα ἐπίσης, ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 48 καὶ εἰς τὰ παράλληλα χωρία Ματθ. 7 : 25 καὶ 27, ἡ λέξις «ποταμός» δέν ἔχει τὴν συνήθη καὶ σημερινὴν αὐτῆς ἔννοιαν, ἀλλὰ σημαίνει «ῥεῦμα ὕδατος», καὶ οὕτω πρέπει αὕτη νὰ μεταφράζεται. Ἀλλὰ πολλοὶ ἐξηγηταὶ εἰς μὲν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀμετάφραστον, εἰς δὲ τὰς ξένας γλώσσας ἀποδίδουν αὐτὴν διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ξένων λέξεων, καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις, ὅτι αὕτη σημαίνει ὅ,τι καὶ σήμερον. Τοῦτο δὲ βεβαίως εἶνε ἀστοχία (Ἴδὲ σχετικῶς τὴν ἔρμηνείαν τοῦ προηγουμένου ἐδαφίου Λουκ. 6 : 48, σελ. 61 ἐξ.).

Ἀλλὰ μεγαλυτέρα ἀστοχία εἰς τὸ προκείμενον χωρίον γίνεται ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ῥῆγμα». Οἱ ἔρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ὅ,τι καὶ σήμερον, ἤτοι «ῥῆγμα, ῥωγμὴ, ἀνοιγμα», καὶ συναφῶς «διάλυσις, καταστροφή». Ἄλλ' ἔνταῦθα ἡ λέξις ἔχει ἄλλην σημασίαν. Ἐπειδὴ πολλάκις εἰς τὸ ῥῆγμα ἀκολουθεῖ πτώσις, ἡ λέξις «ῥῆγμα» προσέλαβε τὴν ἔννοιαν τῆς πτώσεως. Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐνταῦθα.

ἽΟτι δὲ πραγματικῶς ἡ λέξις «ῥῆγμα» σημαίνει καὶ «πτώσις» καὶ

1. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν *συνέπεσεν*.

αὐτήν τήν σημασίαν ἔχει αὐτή εἰς τό προκείμενον χωρίον, τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

Τό ῥῆμα «*ῥήγνυμι*» ἢ «*ῥήσσω*», ὅθεν τό οὐσιαστικόν «*ῥῆγμα*», εἰς ἐδάφια, ὅποια τά Σοφ. Σολ. 4 : 19, Μάρκ. 9 : 18, Λουκ. 9 : 42, προφανῶς ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ «*προκαλῶ πτώσιν, ρίπτω κάτω, κρημνίζω*». Τό «*ῥήγνυμαι*» ἐν Ἱεζ. 38 : 20 σημαίνει «*ἀνατρέπομαι, πίπτω*», τήν αὐτήν δέ ἔννοιαν νομίζομεν ὅτι ἔχει καί ἐν Ἱεζ. 13 : 11. Ἴσως δέ καί ἐν Δ' Βασ. 25 : 4 καί Ἱερ. 46 (39) : 2 τό «*ῥήγνυμαι*» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*πίπτω*», ἡ δέ φράσις «*ἐρράγη ἡ πόλις*» σημαίνει «*ἔπεσεν ἡ πόλις*».

Εἰς αὐτό τοῦτο τό ἐρευνώμενον χωρίον Λουκ. 6 : 49 ἐκτός τοῦ οὐσιαστικοῦ «*ῥῆγμα*» ἀπαντᾷ ἐμπρόθετον καί τό ῥῆμα, ἐκ τοῦ ὁποίου τό ἐν λόγῳ οὐσιαστικόν παράγεται, ἦτοι τό «*προσέρρηξεν*» (ἀόριστος τοῦ «*προσ-ῥήγνυμι*»). Τό δέ «*προσέρρηξεν*», τό ὁποῖον ἀπαντᾷ καί ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 48, περιέχει τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως, σημαίνει «*προσέπεσεν*». Ὁ Ματθαῖος εἰς τό 7 : 25, ἀντί τοῦ ῥήματος «*προσρήγνυμι*» τοῦ Λουκᾶ, χρησιμοποιεῖ τό ῥῆμα «*προσπίπτω*».

Τέλος δέ, ἀντί τοῦ «*ἔπεσε, καί ἐγένετο τό ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα*» ὁ Ματθαῖος εἰς τό παράλληλον χωρίον 7 : 27 ἔχει: «*ἔπεσε, καί ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη*». Ἡ σύγκρισις τῶν παραλλήλων τούτων λόγων τῶν Εὐαγγελιστῶν μετά τήν ἀπόδειξιν, ὅτι τό «*ῥήγνυμι*» ἢ «*ῥήσσω*» ἔχει καί τήν ἔννοιαν τῆς πτώσεως, πείθει, ὅτι πραγματικῶς τό «*ῥῆγμα*» εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον τοῦ Λουκᾶ σημαίνει «*πτώσις*». Ὁ Λουκᾶς χρησιμοποιεῖ τό οὐσιαστικόν «*ῥῆγμα*» συνωνύμως πρός τό οὐσιαστικόν «*πτώσις*» τοῦ παραλλήλου χωρίου τοῦ Ματθαίου, ὅπως, ὡς ἐλέχθη, χρησιμοποιεῖ τό ῥῆμα «*προσρήγνυμι*» (6 : 48, 49) συνωνύμως πρός τό ῥῆμα «*προσπίπτω*» τοῦ ἐδαφίου Ματθ. 7 : 25.

Συνεπῶς ἡ φράσις τοῦ Λουκᾶ, «*καί ἐγένετο τό ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα*», σημαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς ἡ παράλληλος φράσις τοῦ Ματθαίου, «*καί ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη*»: Ἡ οἰκία ἔπεσεν ἐξ ὀλοκλήρου, κατεκρημνίσθη.

Μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν χωρίον:

«*Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἤκουσεν, ἀλλά δέν ἐφήρμοσεν, εἶνε ὁμοιος πρός ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐκτισεν οἰκίαν εἰς τὸ ἔδαφος ἀνευ θεμελίου. Τὸ ῥεῦμα τοῦ ὕδατος ἔπεσε μετά ὀρμῆς ἐπάνω εἰς αὐτήν, καί ἀμέσως ἔπεσε, καί ἡ πτώσις τῆς οἰκίας ἐκείνης ὑπῆρξε μεγάλη*».

Λουκ. 15 : 24

«ΑΠΟΛΩΛΩΣ ΗΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΘΗ»

«Ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη!».

Τό χωρίον τοῦτο, λόγος τοῦ πατρός περί τοῦ ἐπιστρέψαντος ἀσώτου υἱοῦ του κατά τήν γνωστήν περίφημον παραβολήν τοῦ Κυρίου, φαίνεται εὐκολον. Ἐν τούτοις τό χωρίον εἰς τό δεύτερον αὐτοῦ τμήμα «καὶ ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη» ἔχει δυσκολίαν. Τό τμήμα τοῦτο δέν σημαίνει, «ἦτο χαμένος καὶ εὐρέθη», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί. Διότι, ἀφοῦ κατά τό πρῶτον τμήμα τοῦ χωρίου ὁ υἱός ἦτο νεκρός, πῶς κατά τό δεύτερον αὐτοῦ τμήμα ἦτο ἀπλῶς χαμένος, ἀφανής, περιπλανώμενος ἐν ἀγνώστῳ τόπῳ, ἄρα δέ ὄχι νεκρός, ἀλλά ζῶν; Τό «ἀπολωλώς» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «χαμένος, ἀφανής» ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τό «νεκρός». Ἐκτός δέ τούτου, ἀφοῦ πρῶτον περί τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ ἀσώτου υἱοῦ ἐχρησιμοποιήθη ἡ ἰσχυροτάτη εἰκὼν τοῦ νεκροῦ, πῶς ὕστερον θά ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ ὀλιγότερον ἰσχυρά εἰκὼν τοῦ ἀπλῶς χαμένου, τοῦ ἐξηφανισμένου; Ἐπί πλέον δέ, τό «εὐρέθη» ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς εὐρέσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκλαμβάνουν τοῦτο οἱ ἐξηγηταί, δέν εἶνε ἀκριβές. Διότι ἡ εὐρεσις χαμένου τινός προσώπου ἢ πράγματος προϋποθέτει ἀναζήτησιν, ἔρευναν. Ἄλλ' ὁ πατήρ δέν ἀνεζήτησε τόν υἱόν του, δέν ἠρεύνησε διά νά εὕρῃ αὐτόν. Ὁ υἱός ἐπέστρεψε καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τόν πατέρα του ἀφ' ἑαυτοῦ.

Καθ' ἡμᾶς εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον τά ῥήματα «ἀπόλλυμι» καὶ «εὐρίσκω» σημαίνουν ἀντιστοίχως «θανατώνω» καὶ «σώζω», ὅπως ἐν Ματθ. 10 : 39, 16 : 25. Οὕτω δέ τό τμήμα τοῦ χωρίου «καὶ ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη» πρέπει νά ἐξηγητῆται: «καὶ θανατωμένος ἦτο καὶ ἐσώθη».

Κατά ταῦτα πρὸς τήν φράσιν, «νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησεν», ἡ φρά-

1. Κατά τό κείμενον Nestle — Aland «ἦν ἀπολωλώς καὶ εὐρέθη».

σις, «ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη», παραλληλιζεται συνωνυμικῶς, συμφώνως πρὸς τὴν προσφιλή παρ' Ἑβραίοις συνήθειαν τοῦ συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ, ἣ ὁποία δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι αὐτός ὁ υἱός μου νεκρός ἦτο καὶ ἀνέζησε¹, καὶ θανατωμένος ἦτο καὶ ἐσώθη».

---

1. Ἡ ἀνεστήθη.

Λουκ. 15 : 32

«ΑΠΟΛΩΛΩΣ ΗΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΘΗ»

«Ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρός ἦν καὶ ἀνέζησε¹, καὶ ἀπολωλώς ἦν² καὶ εὐρέθη».

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τμήμα του, «καὶ ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη». Διὰ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ ἐν λόγῳ τμήματος ἰδέ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποῖαν δίδομεν εἰς τὸ Λουκ. 15 : 24 (σελ. 67 – 68).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι αὐτός ὁ ἀδελφός σου νεκρός ἦτο καὶ ἀνέζησε³, καὶ θανατωμένος ἦτο καὶ ἐσώθη».

---

1. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἔχει ἔζησε.

2. Τὸ κείμενον Nestle – Aland παραλείπει τὸ ἦν.

3. Ἡ ἀνεστήθη.

Λουκ. 16 : 15

«ΤΟ ΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΥΨΗΛΟΝ»

«Καί εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ Θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέν ἀποδίδεται ἀκριβῶς ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς» καί παρερμηνεύεται δεινῶς ἡ φράσις «τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν».

Τό «δικαιοῦν ἑαυτόν» ἐνταῦθα δέν σημαίνει «δικαιολογεῖν ἑαυτόν» ἢ «παρουσιάζειν ἑαυτόν ὡς δίκαιον», ὡς ἀποδίδουν οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλά σημαίνει «παρουσιάζειν ἑαυτόν ὡς καλόν», συμφώνως πρὸς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ «δίκαιος», καθ' ἣν τοῦτο σημαίνει «καλός» (Ματθ. 5 : 45, 25 : 37, 46).

«Τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτάς σημαίνει ἐκεῖνο, τό ὁποῖον οἱ ἄνθρωποι βλέπουν καί τιμοῦν ὡς ὑψηλόν εἰς ἄλλους, ἀπατώμενοι ἐκ τῆς ὑποκρισίας τῶν, καί ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τό φαινομενικόν ἠθικόν ὕψος τῶν Φαρισαίων. Ἄλλ' ἡ ἔννοια εἶνε ἄλλη.

Λέγων ὁ Κύριος «τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν» δέν ὀρμᾶται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὕψωναν τοὺς Φαρισαίους πλανώμενοι ἐκ τῆς ὑποκρισίας τῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὕψωναν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Ὀρμᾶται, δηλαδή, ἐκ τῶν αὐταρέσκων Φαρισαίων. Τό χωρίον δέν λέγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὕψωναν τοὺς Φαρισαίους, ἀλλ' ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ὕψωναν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων («ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων»). Ἡ αὐτοδικαίωσις εἶνε ὕψωσις. Αὐτὴ δέ ἡ ὕψωσις ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ὑπερηφανείας. Διὰ τοὺς Φαρισαίους, «τούς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι», ὁ Χριστὸς εἶπε: «Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτόν (ἧτοι ὑπερηφανεύομενος) ταπεινωθήσεται» (18 : 9, 14).

Τό ὅτι οἱ Φαρισαῖοι «δικαιοῦντες ἑαυτοὺς» ὕψωναν ἑαυτοὺς, τοῦτο ἀκριβῶς εἶνε «τό ὑψηλόν» εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον. Καί ὅπως

ἐν 18 : 14 τὸ «ὕψοῦν» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «ὑπερηφανεύεσθαι», οὕτως ἐνταῦθα «τό ὑψηλόν» εἶνε «ἡ ὑπερηφάνεια».

Τὸ ἐπίθετον «ὕψηλός» σημαίνει καὶ «ὑπερήφανος». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἐπίθετον εἰς φράσεις ὅποιαί αἱ ἐξῆς: «Μὴ λαλεῖτε ὑψηλά» (= Μὴ λαλεῖτε ὑπερήφανα), Α' Βασ. 2 : 3. «Τὰ ὑψηλά ἀπό μακρόθεν γινώσκει» (= Τὰ ὑπερήφανα(φρονήματα) διακρίνει μακρόθεν), Ψαλμ. 137 (138) : 6. «Ἵβριστής καὶ ὑπερήφανος καὶ ὑψηλός καὶ μετέωρος» (Καὶ τὰ τέσσαρα ἐπίθετα εἶνε συνώνυμα), Ἦσ. 2 : 12 κατὰ τοὺς Ο' (Πρβλ. Ἑβραϊκόν). «Ἵψηλή καρδία» (= Ἵπερήφανος καρδία), Ἦσ. 9 : 9. «Μὴ τὰ ὑψηλά φρονοῦντες» (= Νὰ μὴ ἔχετε ὑπερήφανα φρονήματα), Ῥωμ. 12 : 16.

Συναφῶς ἐπίσης τὸ «ὕψηλοκάρδιος» σημαίνει «ὑπερήφανος εἰς τὴν καρδίαν», ἢ ἀπλῶς «ὑπερήφανος», Παροιμ. 16 : 5, τὸ «ὕψηλοφρονῶ» σημαίνει «ὑπερηφανεύομαι», Ῥωμ. 11 : 20, Α' Τιμ. 6 : 17, καὶ τὸ «ὕψος» σημαίνει «ὑπερηφάνεια», Ἦσ. 2 : 11, 17, 10 : 12. Ἄπεδείχθη ὅτι τὸ ἐπίθετον «ὕψηλός» σημαίνει καὶ «ὑπερήφανος». Ὅπως εἶνε δέ γνωστόν, τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ οὐδέτερον γένος δύναται νὰ ἔχη καὶ σημασίαν οὐσιαστικοῦ. Οὕτω π.χ. ἐν Ῥωμ. 9 : 22 «τό δυνατόν» σημαίνει «ἡ δύναμις» καὶ ἐν Πράξ. 21 : 34 καὶ 22 : 30 «τό ἀσφαλές» σημαίνει «ἡ ἀσφάλεια». Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον τοῦ Λουκᾶ. Τὸ ἐπίθετον οὐδετέρου γένους «τό ὑψηλόν» ἔχει σημασίαν οὐσιαστικοῦ· σημαίνει «ἡ ὑψηλοφροσύνη, ἡ ὑπερηφάνεια». Τοῦτο διέφυγε τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ ὠδήγησεν εἰς δεινὴν παρερμηνείαν.

Συνεπῶς ἡ φράσις «τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν» σημαίνει «ἡ ἐν ἀνθρώποις ὑπερηφάνεια, ἡ ὑπάρχουσα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὑπερηφάνεια, ἡ ὑπερηφάνεια τῶν ἀνθρώπων». Ὁ Κύριος δὲν λέγει ἀπλῶς «τό ὑψηλόν», ἀλλὰ «τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν», διότι θέλει νὰ ὑπαινιχθῇ τὴν ἀδυναμίαν, τὴν ἁμαρτωλότητα καὶ τὴν ἀθλιότητα τῶν ἀνθρώπων, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλοφροσύνη τῶν εἶνε ἀδικαιολόγητος καὶ ἐξοργιστική. Ὁ Κύριος ὁμιλεῖ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Σοφ. Σειρ. 10 : 9, «Τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός»; Λέγων ἐπίσης ὁ Χριστὸς διὰ τὴν ὑψηλοφροσύνην τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἶνε «βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ», σιχαμερόν δηλαδὴ καὶ μισητόν πρᾶγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, λέγει δ,τι ἀκριβῶς καὶ τὸ Παροιμ. 16 : 15, «Ἀκάθαρτος παρά Θεῷ πᾶς ὑψηλοκάρδιος (= ὑπερήφανος)».

Τέλος δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸ τοῦ αἰτιολογικοῦ «ὅτι» εἶνε ἔλλειπτικός καὶ πρὸς κατανόησιν τῆς αἰτιολογι-

κῆς προτάσεως πρέπει νά ὑπονοήσωμεν τό ἔλλειπον οὕτω: «Σεῖς εἴσθε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι δικαιώνετε ἑαυτούς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁ Θεός γνωρίζει τάς καρδίας σας, ὅτι εἶνε ὑπερήφανοι, καί δέν σᾶς δικαιώνει, διότι κλπ.».

Κατά ταῦτα ἡ ὀρθή ἐξήγησις τοῦ Λουκ. 16 : 15 εἶνε:

«Εἶπε δέ εἰς αὐτούς: Σεῖς εἴσθε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι παρουσιάζετε τούς ἑαυτούς σας ὡς καλοῦς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὁ Θεός γνωρίζει τάς καρδίας σας. Διότι ἡ ὑπερήφανεῖα τῶν ἀνθρώπων εἶνε σιχαμερόν καί μισητόν πρᾶγμα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».

Λουκ. 22 : 32

«ΕΠΙΣΤΡΕΨΑΣ ΣΤΗΡΙΞΟΝ ΤΟΥΣ ΑΔΕΛΦΟΥΣ ΣΟΥ»

«Ἐγώ δέ ἐδεήθην περί σοῦ ἵνα μή ἐκλίπη ἡ πίστις σου· καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στηρίξον τούς ἀδελφούς σου».

Εἰς τόν λόγον τοῦτον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τόν Ἀπόστολον Πέτρον τό «ποτε» οἱ ἐρμηνευταί νομίζουν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τό «ἐπιστρέψας», τό δέ τελευταῖον τοῦτο ὅτι σημαίνει ἐπιστροφήν τοῦ Πέτρου μετά τήν ἄρνησίν του. Καί κατά τήν ἐπικρατοῦσαν μὲν γνώμην πρόκειται περί ἐπιστροφῆς τοῦ Πέτρου εἰς τόν Χριστόν, κατ' ἄλλην δέ γνώμην περί ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς ἑαυτόν, τουτέστι περί ἀνανήψεως αὐτοῦ καί συναισθήσεως τοῦ ἁμαρτήματός του. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ταῦτα δέν φαίνονται ὀρθά.

Ἄν ὁ Χριστός ἤθελε νά ὀμιλήσῃ περί ἐπιστροφῆς τοῦ Πέτρου εἰς ἑαυτόν, τουτέστι περί ἀνανήψεως αὐτοῦ καί συναισθήσεως τοῦ ἁμαρτήματός του, ὅπως τινές νομίζουν, δέν θά ἔλεγεν ἀπλῶς «ἐπιστρέψας», ἀλλ' «ἐπιστρέψας εἰς ἑαυτόν» ἢ «ἐλθὼν εἰς ἑαυτόν»

(Πρβλ. «εἰς ἑαυτὸν ἐλθῶν», 15 : 17). Διότι τὸ «ἐπιστρέφω» ἄνευ προσδιορισμοῦ, ἀπολύτως, δύναται μὲν νὰ σημαίῃ τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἐπιστροφήν, ὅπως ἐν Ἑσ. 6 : 10, Ματθ. 13 : 15, Πράξ. 3 : 19, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφήν, τὴν ἀνάνηψιν. Ὡς πρὸς τὴν ἐκδοχὴν δὲ τῶν πολλῶν, καθ' ἣν τὸ «ἐπιστρέψας» σημαίνει ἐπιστροφήν τοῦ Πέτρου πρὸς τὸν Κύριον, εἰς ἡμᾶς γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Δύναται ἢ μετάνοια τοῦ Πέτρου νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐπιστροφή πρὸς τὸν Χριστόν, ἀφοῦ ἢ ἄρνησις τοῦ Ἀποστόλου ὠφείλετο εἰς φόβον καὶ δὲν ἀπεστάτησεν οὗτος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀπεξενώθη ψυχικῶς ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ διετήρει πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτόν; Ὡς πρὸς τὴν πίστιν, αὐτὸς ὁ Κύριος ἐβεβαίωσεν, ὅτι δὲν θὰ ἐξέλιπεν ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην, ὁ Ἀπόστολος εἶχε τὴν συνειδησιν, ὅτι ἡγάπα τὸν Χριστόν, καὶ ὅτι ὁ παντογνώστης Χριστὸς ἐγνώριζεν αὐτό (Ἰωάν. 21 : 15 – 17). Ἄν δὲ ἢ μετάνοια τοῦ ἐκ φόβου ἀρνηθέντος καὶ μὴ ἀποστατήσαντος ἀπὸ τοῦ Κυρίου Ἀποστόλου δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐπιστροφή, γεννᾶται εἰς ἡμᾶς ἄλλο ἐρώτημα: Πῶς «ἐπιστρέψας», ἦτοι εὐθύς μετὰ τὴν ἐπιστροφήν, θὰ ἐστήριζεν ὁ Πέτρος ἄλλους, ἀφοῦ λόγῳ τῆς ἀρνήσεως θὰ ἦτο συντετριμμένος καὶ ἐξουδενωμένος, θὰ ἠσθάνετο μεγάλην ἐντροπήν καὶ θὰ εἶχεν ὁ ἴδιος ἀνάγκην παρηγορίας, ἐνθαρρύνσεως καὶ στηριγμοῦ; Ἐπίσης, ἂν τὸ «ἐπιστρέψας» σημαίῃ ἐπιστροφήν, δὲν οἰκονομεῖται τὸ εἰς αὐτὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν «ποτε». Διότι ἄλλο ἐρώτημα γεννᾶται: Τί σημαίνει «ὅταν ποτέ (= κάποτε) ἐπιστρέψης», ὅπως ἡμέτεροι ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν τὴν φράσιν «ποτε ἐπιστρέψας»; Τοιαύτη ἐξήγησις σημαίνει, ὅτι ὁ Πέτρος θὰ ἐβράδυνε νὰ μετανοήσῃ, ἐνῶ μετενόησεν ἀμέσως. Λόγῳ τῆς δυσχερείας, τὴν ὁποίαν ἐμφανίζει τὸ «ποτε», ξένοι ἐξηγηταὶ παραλείπουν τοῦτο κατὰ τὴν ἐξήγησιν, πλὴν κακῶς.

Τὸ σπουδαιότερον κατὰ τῆς ἐκδοχῆς τοῦ «ἐπιστρέψας» ἐν τῇ ἐγνοίᾳ τῆς ἐπιστροφῆς εἶνε τοῦτο: Προηγουμένως ὁ Χριστὸς δὲν ὠμίλησε περὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου, ὥστε ὕστερον νὰ ὀμιλήσῃ περὶ ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Καὶ ὁ Πέτρος δὲν φαίνεται νὰ ἀντελήφθῃ τὸ «ἐπιστρέψας» ὑπὸ ἔννοιαν ἐπιστροφῆς του. Περὶ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου ὁ Χριστὸς ὠμίλησεν ὕστερον, ὅταν ὁ Ἀπόστολος ἐξέφρασεν αὐτοπεποιθήσιν (στῖχ. 33 – 34). Προηγουμένως ὠμίλησε περὶ τοῦ Ἀποστόλου θετικῶς, εὐνοικῶς, εἰπὼν εἰς αὐτόν, ὅτι προσηυχῆθη περὶ αὐτοῦ, διὰ νὰ μὴ ἐκλείψῃ ἢ πίστις του. Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ ὁ Χριστὸς εἶνε ὡς ἐάν ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀπόστολον: Ἐγὼ προσηυχῆθην διὰ

σέ καί δέν θά ἐκλείψη ἡ πίστις σου, δέν θά χάσης τό στήριγμα τῆς πίστεως. Ἐγώ διά τῆς προσευχῆς μου σέ ἐστήριξα. Καί σύ μελλοντικῶς νά στηρίξης τούς ἀδελφούς σου. Ἡ περίπτωση λοιπόν τοῦ Πέτρου εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον δέν θεωρεῖται ἀπό τῆς ἀρνητικῆς πλευρᾶς, ἤτοι τοῦ ἁμαρτήματος τῆς ἀρνήσεως, ὥστε τό «ἐπιστρέψας» νά δύναται νά ἔχη τήν ἔννοϊαν τῆς μετανοίας, ἀλλά θεωρεῖται ἀπό τῆς θετικῆς πλευρᾶς, ὅτι δηλαδή ὁ Ἀπόστολος δέν θά ἔχανε τήν πίστιν του, δέν θά ἐξέπιπτε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ (Πρβλ. Β' Πέτρ. 3 : 17), ὅπως ἐξέπεσε ὁ Ἰούδας, καί μελλοντικῶς θά ἦτο ἰκανός νά στηρίξη ἄλλους.

Ἐπάρχει καί ἡ ἐκδοχή τοῦ Moffatt, καθ' ἣν ἡ φράσις «καί σύ ἐπιστρέψας» εἶνε ἐβραϊσμός καί σημαίνει «καί σύ μέ τήν σειράν σου». Ἄλλ' ἡμεῖς δέν εὐρίσκομεν περιπτώσεις τοῦ «ἐπιστρέφω», αἱ ὅποιαι νά πείθουν περί τοιοῦτου ἐβραϊσμοῦ.

Καθ' ἡμᾶς τό «ποτε» ἐννοιολογικῶς δέν συνδέεται πρὸς τό «ἐπιστρέψας», ἀλλά πρὸς τό «στήριξον». Ἀντιτίθεται δέ πρὸς τό ἐν τῇ φράσει «Ἐγώ δέ ἐδεθήην περί σου» ὑπονοούμενον «νῦν» καί σημαίνει «ἄλλοτε», ὅπως ἐν Ἰωάν. 9 : 13, Ῥωμ. 11 : 30, Γαλ. 1 : 23, Ἐφεσ. 2 : 13, 5 : 8, Φιλήμ. 11, Α' Πέτρ. 2 : 10. Τό δέ «ἐπιστρέψας» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό ἀπλοῦν «στρέψας» ἢ «στραφεῖς». Εἰς πολλές περιπτώσεις τό «ἐπιστρέφω» ἔχει τήν ἔννοϊαν τοῦ ἀπλοῦ «στρέφω» ἢ «στρέφομαι», ὡς ἐν Γεν. 24 : 49, Β' Βασ. 18 : 30, Γ' Βασ. 19 : 6, Α' Παρ. 21 : 20, Β' Παρ. 33 : 3, Ψαλμ. 70 (71) : 20, 77 (78) : 41, 84 (85) : 6, Πράξ. 9 : 40, 16 : 18, Ἀποκ. 1 : 12. Συνεπῶς δέ ἡ φράσις «καί σύ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τούς ἀδελφούς σου» ἐξηγεῖται: «καί σύ ἄλλοτε στρέψας (ἢ στραφεῖς) στήριξον τούς ἀδελφούς σου» ἢ «καί σύ ἄλλοτε στρέψον καί στήριξον τούς ἀδελφούς σου». ¹ Ὁ Κύριος προτρέπει τόν Ἀπόστολον, ὅπως αὐτός τώρα ἐστήριξεν ἐκεῖνον, οὕτως ἄλλοτε ἐκεῖνος νά στραφῇ καί νά στηρίξη τούς ἀδελφούς του. Ὑπό δέ «τούς ἀδελφούς» δέν εἶνε ἀνάγκη νά ἐννοήσωμεν τούς ἄλλους Ἀποστόλους, ἀλλά γενικῶς τούς πιστούς.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἄλλ' ἐγώ προσηυχῆθην διά σέ, διά νά μή ἐκλείψη ἡ πίστις σου. Καί σύ ἄλλοτε στρέψον καί στήριξον τούς ἀδελφούς σου».

1. Τό «ἐπιστρέψας στήριξον» δημωδῶς μεταφράζεται «γύρισε καί στήριξε».

«EN AYTO ZΩH HN»
 «ΚΑΙ Η ΣΚΟΤΙΑ ΑΥΤΟ ΟΥ ΚΑΤΕΛΑΒΕΝ»

«Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν».

Κατὰ τοὺς ἐξηγητάς τὸ «ἐν» ἔχει τοπικὴν ἔννοιαν καὶ ἡ φράσις «ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν» σημαίνει, ὅτι εἰς τὸν Λόγον ἦτο ζωὴ, ἢ, ἄλλως, ὅτι ὁ Λόγος εἶχεν ἐν ἑαυτῷ ζωὴν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δέν εἶνε ὀρθή. Διότι ἐνταῦθα δέν πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Λόγου, ἀλλὰ περὶ τῆς ζωῆς τῶν ζώντων δημιουργημάτων καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ἢ ὅποια προῆλθεν ἐκ τοῦ Λόγου. Ἄλλωστε, ἀφοῦ προηγουμένως ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐτόνισε τὸ μείζον, ὅτι ὁ Λόγος ἦτο Θεός (στίχ. 1), εἶνε ἥκιστα πιθανόν, ὅτι κατόπιν θά ἐτόνιζε τὸ ἕλαττον, ὅτι εἰς τὸν Θεόν Λόγον ὑπῆρχε ζωὴ. Ἀφοῦ ὁ Λόγος ἦτο Θεός, εἶνε αὐτονόητον, ὅτι εἶχε ζωὴν.

Τὸ «ἐν» ἐνταῦθα δέν ἔχει τοπικὴν, ἀλλ' αἰτιολογικὴν ἔννοιαν, ὅπως πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς. Τὸ «ἐν αὐτῷ» εἶνε ἰσχυρότατα ἐμφατικόν, ὅπως ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 3 τὸ «δι' αὐτοῦ»¹.

1. Εἰς τοὺς πέντε πρώτους στίχους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ὑπάρχει πλῆθος ἐμφάσεων, ὅπως καὶ εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους στίχους τῆς Α' Καθολικῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰωάννου, περικοπῶν ὁμοίων. Εἰς οὐδεμίαν ἄλλην περικοπὴν τῆς Βίβλου ὑπάρχουν ἐμφάσεις μετὰ τοσαύτης πυκνότητος. Ἡ δὲ κατανόησις τῆς ἐννοίας τῶν πέντε πρώτων στίχων τοῦ τετάρτου Εὐαγγελίου ἐν πολλοῖς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἂν θά παρατηρήσῃ τις τὰς ἐμφάσεις. Οἱ ἐξηγηταὶ παρανοοῦν τὸν στίχ. 2, διότι διαφεύγει τὴν προσοχὴν των, ὅτι τὸ «οὗτος» εἶνε ἐμφατικόν (Ἰδέ ἐρμηνείαν ἐν α' τόμῳ, σελ. 100 – 102). Ἐπίσης παρανοοῦν τὸν στίχ. 4, διότι δέν συλλαμβάνουν τὴν ἐμφασιν τῆς φράσεως «ἐν αὐτῷ». Παραθέτομεν τοὺς ἐν λόγῳ πέντε στίχους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου ἐπισημαίνοντες τὰς ἐμφάσεις: «Ἐν ἁρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν».

Καί ἡ φράσις «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν» σημαίνει: «Δι' αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, αὐτός ἦτο ὁ αἴτιος καὶ ἡ πηγή τῆς ζωῆς». Ὁ Λόγος ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ δημιουργήματα (στίχ.3), αὐτός ἔδωκε καὶ τὴν ζωὴν. Ἡ παρούσα φράσις «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν» εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν ἐν Πράξ. 17 : 28 φράσιν «Ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν». Καὶ τὴν φράσιν ταύτην οἱ ἐξηγηταὶ παρανοοῦν, διότι τὸ «ἐν» ἐκλαμβάνουν ἐν τοπικῇ ἐννοίᾳ, ἐνῶ εἶνε αἰτιολογικόν, ἡ δὲ ἐννοια τῆς φράσεως εἶνε: «Δι' αὐτοῦ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν» (Ἰδέ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ τοῦ παρόντος τόμου).

Τὸ «κατέλαβε» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «ὑπερίσχυσεν, ἐκυρίευσεν, ἐνίκησε», κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχὴν χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «ἀντελήφθη, ἠννόησεν» ἢ, δημοδῶς, «κατάλαβε».

Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ δὲν εἶνε ὀρθή. Ὁ λόγος, «καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε», δὲν σημαίνει, «καὶ τὸ φῶς φωτίζει εἰς τὸ σκότος, καὶ τὸ σκότος δὲν ἐνίκησεν αὐτό». Τὸ γεγονός, ὅτι τὸ φῶς «φαίνει», διαχέει δηλαδὴ τὰς ἀκτίνάς του, διαλύει τὰ σκότη καὶ φωτίζει, σημαίνει ὅτι τὸ φῶς νικᾷ, καὶ περιττεύει νὰ λεχθῇ, ὅτι τὸ σκότος δὲν ἐνίκησε. Πρὸ τοῦ φωτός τὸ σκότος ὄχι μόνον δὲν νικᾷ, ἀλλ' ἠτᾶται κατὰ κράτος. Ἡ ἐννοια τῆς νίκης περιέχεται εἰς τὸ «φαίνει», ὄχι εἰς τὸ «κατέλαβεν». Ὅταν δὲ εἰς τὸ «κατέλαβε» δίδῃ τις τὴν ἐννοίαν «ἐνίκησε», τότε ὁ εἰρημένος λόγος λαμβάνει τὴν ἐννοίαν: «καὶ τὸ φῶς (ἀφοῦ «φαίνει») νικᾷ τὸ σκότος, καὶ τὸ σκότος δὲν ἐνίκησε τὸ φῶς»!

Ἡ ὀρθὴ ἐκδοχὴ εἶνε ἡ δευτέρα, καθ' ἣν τὸ «κατέλαβε» σημαίνει «ἠννόησε». Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ὁ εἰρημένος λόγος σημαίνει: «καὶ τὸ φῶς φωτίζει εἰς τὸ σκότος, ἀλλὰ τὸ σκότος δὲν ἠννόησεν αὐτό», ἢ, «καὶ τὸ φῶς φωτίζει εἰς τὸν σκοτεινὸν κόσμον, ἀλλ' ὁ σκοτεινὸς κόσμος δὲν ἠννόησεν αὐτό». Τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς Λόγος, διὰ τῆς λογικῆς, τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς φυσικῆς ἀποκαλύψεως ἐν γένει, τελεῖ τὸ ἔργον του, σκορπίζει τὴν λάμπιν του, ἀλλ' οἱ ἐσκοτισμένοι ἄνθρωποι, οἱ τυφλοὶ ἐκ τῶν παθῶν, δὲν ἀνεγνώρισαν τὸ φῶς. Ὁ εἰρημένος λόγος εἶνε ὁμοιος πρὸς τὸν λόγον τοῦ στίχ. 10, «Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ (=ἀλλὰ) ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω» (Πρβλ. στίχ. 11). Ἐπειδὴ δὲ ὁ κόσμος δὲν ἠννόησε τὸ φῶς, κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου, στίχ. 6 – 8, ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰωάννης, διὰ νὰ δώσῃ μαρ-

τυρίαν περί τοῦ φωτός. Σημειωτέον δέ, ὅτι πολλάκις ἐν τῇ Γραφῇ τονίζεται, ὅτι, ἂν καί ὁ Θεός ἔδωσε τεκμήρια τῆς ὑπάρξεώς του, οἱ ἄνθρωποι δέν ἀνεγνώρισαν αὐτόν.

Κατά ταῦτα τό Ἰωάν. 1 : 4 – 5 μεταφράζεται:

«Δι' αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τό φῶς τῶν ἀνθρώπων, καί τό φῶς φωτίζει εἰς τό σκότος, ἀλλά τό σκότος δέν ἤννεο αὐτό».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

«Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, καὶ ἡ ζωὴ ἦτο τό φῶς τῶν ἀνθρώπων, καί τό φῶς φωτίζει εἰς τόν σκοτεινόν κόσμον, ἀλλ' ὁ σκοτεινός κόσμος δέν ἤννεο αὐτό».

Ἰωάν. 1 : 14

«ΠΛΗΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ!»

«Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεασάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρά Πατρός.¹ Πλήρης χάριτος καί ἀληθείας!».

Ἐνταῦθα τό «Καί», διά τοῦ ὁποίου ἄρχεται τό χωρίον, δέν εἶνε εὐκόλον, ὅπως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἀλλ' ἐνέχει δυσκολίαν. Καί διά τοῦτο ἄλλοι μέν κατά τήν μετάφρασιν τοῦ ἑδαφίου παραλείπουν αὐτό, ἄλλοι μεταφράζουν «οὕτω», ἄλλοι ἐκλαμβάνουν τοῦτο ὡς αἰτιολογικόν («ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι», «διότι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», στίχ. 12, 14) καί ἄλλοι ἀφήνουν τοῦτο ἀμετάφραστον (Καί ὁ Λόγος ἐσαρκώθη, ἢ, Καί ὁ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος). Ὡς πρός τό τελευταῖον τοῦτο ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι μετά τήν φράσιν τοῦ στίχ. 11, καθ' ἣν ὁ Λόγος «εἰς τά ἴδια ἦλθεν», ἡ φράσις τοῦ στίχ. 14, «Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»,

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

ἀφοῦ τὸ «Καί» ἀφήνεται ἀμετάφραστον, φαίνεται νά προσθέτη νέαν ἔννοιαν: Ὁ Λόγος εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, ἐπὶ πλέον (= καί) ὁ Λόγος ἐσαρκώθη. Ἀλλά βεβαίως διὰ τῆς δευτέρας ἐκ τῶν εἰρημένων δύο φράσεων ὁ Εὐαγγελιστὴς δέν θέλει νά προσθέσῃ νέαν ἔννοιαν, ἀλλά νά διασαφήσῃ τὴν ἔννοιαν τῆς πρώτης φράσεως: Ὁ Λόγος εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν· ὁ δέ ὁ Λόγος ἐσαρκώθη, οὕτω δέ ὁ Λόγος ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια. Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Λόγος ἦλθε πρὸς τοὺς ἰδικούς του διὰ τοῦ τρόπου τῆς σαρκώσεως, τῆς ἐνανθρωπήσεως. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ φράσις, «Καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», δέν ἔχει προσθετικὴν, ἀλλά διασαφητικὴν σημασίαν ὡς πρὸς τὴν φράσιν τοῦ στίχ. 11, «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν», διὰ τοῦτο τὸ «καί» δέν ἀφήνομεν ἀμετάφραστον, ὡς ἐάν ἦτο προσθετικόν, ἀλλά μεταφράζομεν «δέ».

Τὸ «ἐθεασάμεθα», ἐπειδὴ τὸ «θεῶμαι» εἶνε πλουσιώτερον τοῦ «ὀρῶ», δέν πρέπει νά ἐξηγητῆται «εἶδομεν», ὡς συμβαίνει, ἀλλ' «ἀπηλαύσαμεν ὡς ἐκπλαγλον θέαμα».

Ἡ φράσις «πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» δέν εἶνε σολοικισμός, ὅπως τινές νομίζουν, ἀντὶ «π λ ῆ ρ ο υ ς χάριτος καὶ ἀληθείας» κατὰ συμμόρφωσιν πρὸς τὴν γενικὴν «μονογενοῦς». Ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ φράσις δέν εἶνε ἡ φυσικὴ συνέχεια τῆς φράσεως «καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», ὅπως θέλει ἄλλη γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ φράσις «καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός» εἶνε παρενθετικὴ. Καθ' ἡμᾶς οὔτε σολοικισμός οὔτε παρενθεσις ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ. Ἡ δέ φράσις «πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» εἶνε ἐλλειπτικὴ καὶ θαυμαστικὴ πρότασις, εἰς τὴν ὁποίαν ὡς ῥῆμα ἐξυπακούεται τὸ «ἦν». Διὰ τοῦτο πρὸ αὐτῆς θέτομεν τελείαν στιγμὴν καὶ μετ' αὐτὴν θαυμαστικόν.

Ἡ δέ ἔννοια τῆς φράσεως αὐτῆς δέν εἶνε ὁποία οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν. Οὗτοι δηλαδὴ νομίζουν, ὅτι ἐν τῇ φράσει ταύτῃ αἱ λέξεις «χάρις» καὶ «ἀλήθεια» σημαίνουν ὅ,τι καὶ ἐν τῇ φράσει τοῦ στίχ. 17 «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Ἀλλ' ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ αἱ λέξεις «χάρις» καὶ «ἀλήθεια» ἔχουν στενοτάτην ἐννοιολογικὴν σχέσιν πρὸς τὴν προηγουμένως δὶς χρησιμοποιουμένην λέξιν «δόξαν», ἥτοι «λάμπριν, λαμπρότητα, μεγαλεῖον», ἀλλὰ καὶ τὴν λέξιν «ἐθεασάμεθα», ἥτοι «ἀπηλαύσαμεν ὡς ἐκπλαγλον θέαμα».

Πλέον συγκεκριμένως, ἡ λέξις «χάρις» ἐνταῦθα σημαίνει «ὠραιότης, κάλλος, λαμπρότης, μεγαλεῖον», ὅπως ἐν Ἐσθ. 5 : 2α (κατὰ τοὺς Ο' μόνον), Ψαλμ. 44 : 3 (45 : 2), Παροιμ. 1 : 9, 3 : 22, 4 :

9, Σοφ. Σειρ. 24 : 16, 17, 40 : 22, Λουκ. 4 : 22. Σημειωθήτω δέ, ὅτι καί ἐν τῇ Νεοελληνικῇ γλώσσῃ ἡ λέξις «*χάρις*» σημαίνει «*ὠραιότης*», ὅπως ἐν τῇ ποιητικῇ φράσει τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ, «*μάγεμα ἢ φύσις κι' ὄνειρο στήν ὁμορφιά καί χάρι*», ἢ ἐν τῇ φράσει, «*αὐτό τό ποίημα ἔχει πολλήν χάριν*», ἢ, «*ὁ λόγος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει χάριν*». Διά τούτο κατά τήν μετάφρασιν τοῦ χωρίου τήν λέξιν ταύτην ἀφήνομεν ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, ἀμετάφραστον, ἐννοοῦμεν δέ δι' αὐτῆς τήν *ὠραιότητα*, τό *κάλλος*, ἀφοῦ καί σήμερον, ὡς εἶπομεν, «*χάρις*» σημαίνει «*ὠραιότης, κάλλος*».

Ἐπίσης ἡ λέξις «*ἀλήθεια*» ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει, μετά τῆς λέξεως «*χάρις*» συναπτομένη, ἔχει τήν αὐτήν ἢ ὁμοίαν μετ' ἐκείνης ἐννοίαν, σημαίνει «*ἀληθινόν μεγαλεῖον*» ἢ ἀπλῶς «*μεγαλεῖον*» ἢ «*τελειότης*», ἢ «*ὠραιότης*», ἀφοῦ τό μεγαλειῶδες καί τό τέλειον εἶνε ὠραῖον. Ὅτι δέ πράγματι ἡ λέξις «*ἀλήθεια*» ἔχει καί αὐτάς τās σημασίας ἀποδεικνύομεν ὡς ἀκολουθῶς:

«Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοί *τά θαυμάσιά σου*, Κύριε, καί τήν *ἀλήθειάν σου* ἐν ἐκκλησίᾳ ἁγίων. Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ; Καί τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ; Ὁ Θεός ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλῇ ἁγίων, μέγας καί φοβερός ἐπὶ πάντας τούς περικύκλω. Κύριε, ὁ Θεός τῶν *δυνάμεων*, τίς ὁμοίός σοι; *Δυνατός* εἶ, Κύριε, καί ἡ *ἀλήθειά σου* κύκλω σου» (Ψαλμ. 88 : 6 – 9 (89 : 5 – 8)).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «*ἡ ἀλήθεια*», ἡ ὁποία ἐν στίχ. 6 παραλληλίζεται πρὸς «*τά θαυμάσια*» καί ἐν στίχ. 9 ἔχει σχέσιν πρὸς τό «*δυνάμεων*» καί τό «*δυνατός*», εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι σημαίνει τήν *μεγαλειώδη δύναμιν* τοῦ Θεοῦ τήν ἐν θαυμαστοῖς ἔργοις ἐκφαινομένην, τό *ἀληθινόν μεγαλεῖον*, τήν *μεγαλειότητα* ἢ *δόξαν* αὐτοῦ. Ὑπέρ τούτου συνηγορεῖ τό ὅλον περιεχόμενον τοῦ ἔδαφίου, εἰς τήν ἀσύγκριτον μεγαλειότητα καί δόξαν τοῦ Κυρίου ἀναφερόμενον, ἀλλά καί ἡ συνέχεια τοῦ ἔδαφίου («*Σὺ δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης κλπ.*»).

«Καί νῦν εἰ ἐν *ἀληθείᾳ* καί *τελειότητι* ἐποιήσατε καί ἐβασιλεύσατε τόν Ἀβιμέλεχ, καί εἰ ἀγαθωσύνην ἐποιήσατε μετά Ἱεροβάαλ κλπ.» (Κριτ. 9 : 16. Ἴδέ καί στίχ. 19).

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «*ἀλήθεια*» ἀπαντᾷ συνωνύμως πρὸς τήν λέξιν «*τελειότης*». «*Ποιεῖν ἐν ἀληθείᾳ καί τελειότητι*» σημαίνει «*Ποιεῖν καλῶς, πράττειν ὠραῖον πρᾶγμα, ἐνεργεῖν μετ' ἀκεραιότητος ἢ τελειότητος* χαρακτηρισ».

«Κύριε, μνήσθητι δὴ ὅσα περιπάτησα ἐνώπιόν σου ἐν *ἀληθείᾳ* καί

καρδία πλήρει καὶ τό ἀγαθόν ἐν ὀφθαλμοῖς σου ἐποίησα» (Δ' Βασ. 20 : 3).

Τό «ἐν ἀληθείᾳ» εἶνε συνώνυμον πρὸς τό «ἐν καρδία πλήρει», ὅπερ σημαίνει «ἐν καρδία τελείᾳ». Ἔρα καὶ ἐνταῦθα ἡ λέξις «ἀλήθεια» σημαίνει «τελειότης».

«Μνήσθητι, Κύριε, ὡς ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου μετὰ ἀληθείας, ἐν καρδία ἀληθινῇ, καὶ τὰ ἀρεστά ἐνώπιόν σου ἐποίησα» (Ἦσ. 38 : 3).

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε παράλληλον πρὸς τό προηγουμένως παρατεθέν Δ' Βασ. 20 : 3. Ἡ φράσις «μετὰ ἀληθείας» σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ φράσις «ἐν καρδία ἀληθινῇ», ἀντίστοιχος τῆς φράσεως «ἐν καρδία πλήρει» τοῦ παραλλήλου Δ' Βασ. 20 : 3, τουτέστιν «ἐν καρδία τελείᾳ». Ἡ αὐτὴ ἑβραϊκὴ λέξις, ἡ ὁποία σημαίνει «τέλειος», ὑπὸ τῶν Ο' εἰς τό ἐν ἐκ τῶν παραλλήλων χωρίων μεταφράζεται διὰ τοῦ «πληρῆς» καὶ εἰς τό ἄλλο διὰ τοῦ «ἀληθινός». Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν «ἀλήθεια» σημαίνει «τελειότης».

Πισταὶ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ, ἐστηριγμένοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πεποιημένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι» (Ψαλμ. 110 (111) : 7 – 8).

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου εἶνε «ἐστηριγμένοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος», εἶνε δηλαδὴ αἰωνίως ἀσάλευτοι καὶ στερεαί, διότι εἶνε «πεποιημένοι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι», ἔχουν γίνεαι δηλαδὴ μέ *τελειότητα* καὶ *εὐθύτητα*, οὐδὲν τό σκολιόν καὶ στραγγαλιῶδες ὑπάρχει εἰς αὐτάς, οὐδεμία ἀτέλεια, ἀλλ' εἶνε πλήρως καλαὶ καὶ ὠραῖαι, εἶνε τέλειαι. Πρβλ. Ψαλμ. 18 : 8 – 10 (19 : 7 – 9) καὶ ἰδέ σχολιασμόν τοῦ στίχ. 10 (9) ἐν τοῖς ἐπομένοις (σελ. 80).

Ἐν Ἐκκλ. 12 : 10 τό «λόγοι ἀληθείας», ὅπου ἡ γενικὴ εἶνε τῆς ιδιότητος, σημαίνει «λόγοι καλοί, λόγοι ὠραῖοι, λόγοι τέλειοι». Τοιοῦτοι λόγοι κατὰ τό αὐτό χωρίον εἶνε καὶ «λόγοι θελήματος», ἦτοι «λόγοι εὐάρεστοι, λόγοι ἐπιθυμητοί».

Ἐδείχθη, ὅτι ἡ λέξις «ἀλήθεια» σημαίνει καὶ τό ἀληθινόν *μεγαλειῶν, τὴν μεγαλειότητα ἢ δόξαν, τό καλόν, τό ὠραῖον, τὴν τελειότητα*.

Ἐρχόμεθα εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς τό οὐσιαστικόν «ἀλήθεια» ἐπιθέτου «ἀληθινός». Ἦδη κατὰ τὸν σχολιασμόν τοῦ Ἦσ. 38 : 3 εἶδομεν, ὅτι τό «ἀληθινός» σημαίνει «τέλειος» («ἐν καρδία ἀληθινῇ» = «ἐν καρδία τελείᾳ»). Εἰς τὴν συνέχειαν παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν χωρία περιέχοντα τό ἐπίθετον «ἀληθινός».

«Ἀνθρωπὸς τις ἦν ἐν χώρᾳ τῆ Αὐσίτιδι, ᾧ ὄνομα Ἰώβ, καὶ ἦν ὁ

ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀληθινός, ἄμεμπτος, δίκαιος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπό παντός πονηροῦ πράγματος» (Ίώβ 1 : 1). Ἴδέ καί στίχ. 8 καί 2 : 3).

Τό «ἀληθινός» σημαίνει «ὠλοκληρωμένος, ἀκέραιος, τέλειος». Τό «ἄμεμπτος» καί τό «ἀπεχόμενος ἀπό παντός πονηροῦ πράγματος» ἐπεξηγοῦν τό «ἀληθινός». Ὁ Ἰώβ ἦτο ἄνθρωπος μέ ἀληθινόν ἠθικόν μεγαλεῖον, τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ.

«Εἰ καθαρός εἶ καί ἀληθινός, δεήσεως ἐπακούσεται σου» (Ίώβ 4 : 7).

Τό «ἀληθινός» εἶνε συνώνυμον πρός τό «καθαρός» καί δύναται νά ἐξηγηθῇ «ἄμεμπτος, ἄψογος, τέλειος».

«Τά κρίματα τοῦ Κυρίου ἀληθινά, δεδικαιωμένα ἐπί τό αὐτό» (Ψαλμ. 18 : 10 (19 : 9)).

Καθ' ἡμᾶς τό «ἀληθινά» εἶνε συνώνυμον τοῦ «δεδικαιωμένα», ὅπερ σημαίνει «τετελειωμένα, τέλεια». ¹ Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Τά διατάγματα τοῦ Κυρίου εἶνε ἄψογα καί τέλεια». Ὑπέρ τῆς ἐρμηνείας ταύτης συνηγορεῖ ἡ συνάφεια τοῦ χωρίου ἐν στίχ. 8 – 11, ὅπου ἐξυμνεῖται τό μεγαλεῖον καί ἡ τελειότης τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Πρβλ. τό ἐν τοῖς προηγουμένοις παρατεθέν Ψαλμ. 110 (111): 7-8 καί ἰδέ τά σχετικά σχόλια (σελ. 79).

«Κύριε ὁ Θεός μου, δοξάσω σε, ὑμνήσω τό ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πράγματα, βουλήν ἀρχαίαν ἀληθινήν» (Ἡσ. 25 : 1).

Ἐνταῦθα, νομίζομεν, ἡ ἔκφρασις «βουλή ἀληθινή» σχετίζεται ἐννοιολογικῶς πρός τήν φράσιν «θαυμαστά πράγματα», εἶνε ὁμοία τῆς ἔκφρασεως «μεγάλη βουλή», ἡ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τό 9 : 6 καί Ἱερ. 39 : 12, καί σημαίνει «μεγαλειώδης βουλή, ἐνδοξος βουλή» ἢ, ἄλλως, «μεγαλειώδης ἀπόφασις, ἐνδοξος ἀπόφασις», ἀπόφασις δηλαδή, ἡ ὁποία ἀνεφέρετο εἰς μεγάλα καί καταπληκτικά πράγματα. Ἐν τῷ χωρίῳ δοξολογεῖται ὁ Θεός διά τήν ἐπιτέλεσιν θαυμασῶν ἔργων, διά τήν ἐκτέλεσιν ἐνδόξου ἀποφάσεως. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Κύριε Θεέ μου, θά σέ δοξάζω, θά ὑμῶ τό ὄνομά σου, διότι ἔκανες θαυμαστά πράγματα, ἐπραγματοποίησες ἀρχαίαν ἐνδοξον (ἢ, μεγαλειώδη) ἀπόφασιν».

«Ἐγώ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινήν» (Ἱερ. 2 : 21).

Ἡ ἄμπελος ἐνταῦθα χαρακτηρίζεται «ἀληθινή» ὡς «ἐκλεκτή, ἐξ-

1. Ἴδέ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Κορ. 15 : 34 ἐν σελ. 157 – 158.

αίρετος». Εὐκληματοῦσα καὶ ὠραία ἄμπελος ἦτο ἄλλοτε ὁ Ἰσραήλ (Ψσ. 10 : 1).

Ἐδείχθη λοιπόν, ὅτι τὸ ἐπίθετον «ἀληθινός» σημαίνει καὶ «τέλειος, ἐξαιρετός, μεγαλειώδης, ἐνδοξος».

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔλλειπτική καὶ θαυμαστική πρότασις τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου τοῦ Ἰωάννου «Πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας!» σημαίνει, «Πλήρης χάριτος καὶ ὠραιότητος!» ἢ «Πλήρης χάριτος καὶ μεγαλείου!» ἢ δημωδῶς «Γεμᾶτος χάρι καὶ ὀμορφιά!». Ὁ σαρκωθεὶς Λόγος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ γενεσιουργός κτισμάτων καλλονῆς (Σοφ. Σολ. 13 : 5), εἶνε ἀσυγκρίτως ἀνώτερος τῶν περικαλλῶν δημιουργημάτων του. Πᾶσαι συλλήβδην αἱ χάριτες καὶ καλλοναὶ τῶν δημιουργημάτων εἶνε ἀμυδρά ἀκτίς τῆς ὠραιότητος τοῦ Λόγου, ὅστις εἶνε τὸ ἀμήχανον κάλλος καὶ ἡ αἰωνία ὠραιότης. Οἴκοθεν δέ νοεῖται, ὅτι διὰ τῆς θαυμαστικῆς προτάσεως «Πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας!» ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀναφέρεται εἰς τὴν πνευματικὴν χάριν καὶ καλλονὴν τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία ἐξεφάνη καὶ ἐξέλαμψεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τοῖς θαύμασι καὶ τῇ ἀγιότητι αὐτοῦ, ἀλλ' ἠκτινοβόλει καὶ διὰ τῆς σωματικῆς αὐτοῦ μορφῆς.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«Ὁ δέ Λόγος ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ κατώκησε μεταξύ ἡμῶν, καὶ ἀπῆλθα ὡς ἕκπα γλονθέα ματὴν δόξαν του, δόξαν τὴν ὁποῖαν εἶχεν ὡς μονογενῆς παρὰ τοῦ Πατρός. Πλήρης χάριτος καὶ μεγαλείου!».

Ἐπειδὴ κτιστοῦς υἱός, ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους, ὁ Θεός ἔχει πολλούς καὶ ἔνεκα τοῦ πλήθους των οὐδεὶς δύναται νὰ ὀνομασθῇ μονογενῆς, ἐπὶ τοῦ Λόγου τὸ «μονογενῆς» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Λόγος δέν εἶνε κτίσμα, ἀλλὰ γέννημα, δέν εἶνε κτιστός, ἀλλ' ἄκτιστος καὶ φυσικός, ἅμα δέ καὶ μοναδικός Υἱός τοῦ Θεοῦ, «ὁ Υἱός τοῦ Πατρός» κατὰ τὸ Β' Ἰωάν. 3, ὁ φύσει δηλαδή Υἱός τοῦ φύσει Πατρός, «ὁ ἴδιος Υἱός» τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ Ῥωμ. 8 : 32, ὁ ἰδικός του δηλαδή Υἱός. Ὡς φυσικός δέ Υἱός τοῦ Θεοῦ Πατρός ὁ Λόγος ἦτο φυσικόν νὰ ἔχη ἴσην πρὸς ἐκεῖνον δόξαν.

1. Ἦ, Πλήρης χάριτος καὶ κάλλους! Ἦ, Πλήρης χάριτος καὶ ὠραιότητος! Ἦ, δημωδῶς, Γεμᾶτος χάρι καὶ ὀμορφιά!

«ΥΔΩΡ ΖΩΝ»

«Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ· εἰ ἤδεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὑ δ ω ρ ζ ῶ ν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τό φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τό ὕδωρ τό ζῶν;».

Τό παρόν χωρίον παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὴν φράσιν «ὕδωρ ζῶν» καὶ δὴ ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ζῶν».

Ἡ φράσις «ὕδωρ ζῶν» ἀπαντᾷ ἤδη ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἐν Γεν. 26 : 19 καὶ Λευίτ. 14 : 5 ἀναγινώσκομεν ἀντιστοιχῶς: «Καὶ ὠρυξαν οἱ παῖδες Ἰσαάκ ἐν τῇ φάραγγι Γεράρων καὶ εὗρον ἐκεῖ φρέαρ ὑ δ α τ ο ς ζ ῶ ν τ ο ς». «Καὶ προστάξει ὁ ἱερεὺς, καὶ σφάξουσι τό ὄρνιθιον τό ἐν εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον ἐφ' ὑ δ α τ ι ζ ῶ ν τ ι».

Εἰς τὰ χωρία ταῦτα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθὼς καὶ εἰς ἄλλα αὐτῆς χωρία, ὅπου ὁ λόγος περὶ φυσικοῦ ὕδατος, τό ὕδωρ τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς «ζῶν» ἐπειδὴ εἶνε πηγαῖον, ἀναβλύζον, ῥέον, κινούμενον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τό στάσιμον ὄμβριον ὕδωρ τῶν δεξαμενῶν. Ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ἡ φράσις «ὕδωρ ζῶν» εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν δύναται ν' ἀποδοθῇ «νερό τρεχούμενο». Τό ὕδωρ δηλαδή εἰς τὰ χωρία ταῦτα λέγεται «ζῶν» ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ.

Ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ ἡ λέξις «ζῶν» περὶ ὕδατος χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Ἱερ. 2 : 13 κατὰ τό Μασοριτικόν: «Δύο κακὰ ἔπραξεν ὁ λαός μου· ἐμέ ἐγκατέλιπον, τὴν πηγὴν τ ῶ ν ζ ῶ ν τ ω ν ὑ δ ἄ τ ω ν¹ καὶ ἔσκαψαν δι' ἑαυτοὺς λάκκους, λάκκους συντετριμμένους, οἱ ὅποιοι δέν δύνανται νά κρατήσουν ὕδωρ». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται περὶ πνευματικῶν ὑδάτων. Τά δέ πνευματικά ὕδατα τοῦ ἀλη-

1. Οἱ Ο' ἔχουν «ὕδατος ζωῆς», ὑπάρχει δέ καὶ ἡ γραφή «ὕδατος ζώντος».

θινοῦ Θεοῦ λέγονται «ζῶντα» ὡς πηγαῖα καί ἀστείρευτα, κινούμενα καί καθαρά, δροσερά καί ὑγιεινά, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ στάσιμον ὕδωρ τῶν δεξαμενῶν, καί μάλιστα ραγισμένων δεξαμενῶν, τῆς πολυθείας καί εἰδωλολατρίας. Ἴδὲ καί τὸ Ζαχ. 14 : 8, ὅπου ἡ φράσις «ὔδατα ζῶντα» κατὰ τὸ Μασοριτικόν, «ὔδωρ ζῶν» κατὰ τοὺς Ο'.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ λοιπὸν Διαθήκῃ ἡ λέξις «ζῶν» τῆς φράσεως «ὔδωρ ζῶν» χρησιμοποιοεῖται ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ παρασύρονται οἱ ἐρμηνευταὶ καί νομίζουσιν, ὅτι καί ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἰσχύει τὸ αὐτό. Νομίζουσιν δηλαδή, ὅτι καί εἰς τὸ παρατεθέν χωρίον Ἰωάν. 4 : 10 – 11, καθὼς καί εἰς τὸ 7 : 38 – 39 (ιδεὲ σελ. 91 – 92), τὸ ὔδωρ λέγεται «ζῶν» ὡς κινούμενον καί ἀνώτερον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ στάσιμον καί κατώτερον. Ἄλλ' εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ λέξις «ζῶν» χρησιμοποιοεῖται κ υ ρ ι ο λ ε κ τ ι κ ῶ ς, ὄχι μεταφορικῶς. Πρόκειται δηλαδή ἐνταῦθα περὶ «ὔδατος», τὸ ὅποιον εἶνε ὄντως «ζῶν», ζωντανόν, ὅπως π.χ. ζῶν, ζωντανός, εἶνε ὁ ἄνθρωπος ἢ ὁ ἄγγελος. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

«Ἐν τῇ μεταφορικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως «ζῶν», ὔδωρ δηλαδή πηγαῖον, ἀναβλύζον, κινούμενον, εἶχε καί ἡ πηγή ἢ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, ὅπως καί τὸ ἐν Γεν. 26 : 19 ἀναφερόμενον φρέαρ. Διὸ καί ἡ Σαμαρεῖτις, ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ἀντιληφθεῖσα τὴν φράσιν τοῦ Χριστοῦ «ὔδωρ ζῶν», εἶπεν εἰς αὐτόν κατὰ τὸν στίχ. 11 τοῦ ὑπ' ὄψιν ἔδαφιου: «Οὐτε ἀντλημα ἔχεις, καί τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὔδωρ τὸ ζῶν;». Ἀλλὰ λέγων ὁ Χριστός, «εἰ ἤθεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καί τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καί ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν» (στίχ. 10), ἠθελε νά εἴπη, ὅτι τὸ ἰδικόν του ὔδωρ εἶνε ἀνώτερον τοῦ ὕδατος τῆς πηγῆς τοῦ Ἰακώβ. Τὴν ὑπεροχὴν δὲ τοῦ ἰδικοῦ του ὕδατος ἐξέφρασε διὰ τῆς λέξεως «ζῶν». Εἶνε ὡς ἐάν ἔλεγεν εἰς τὴν Σαμαρεῖτιδα: Σὺ δύνασαι νά δώσης ὔδωρ κοινόν, ἐγὼ δύναμαι νά δώσω ὔδωρ ζῶν. Σὺ δύνασαι νά δώσης ὔδωρ νεκρόν, ἐγὼ δύναμαι νά δώσω ὔδωρ ζωντανόν. Ὁ λόγος δηλαδή τοῦ Ἰησοῦ περὶ ὕδατος ζῶντος περιέχει τὸ στοιχεῖον τοῦ παραδόξου καί τοῦ καταπληκτικοῦ, ὅπως πλείστοι ἄλλοι λόγοι του.

Ἡ λέξις λοιπὸν «ζῶν» εἰς τὴν φράσιν τοῦ Ἰησοῦ «ὔδωρ ζῶν» ἔχει τὴν κυρίαν αὐτῆς σημασίαν καί ὄχι μεταφορικὴν.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ δὲ ζῶν, τὸ ὅποιον δίδει ὁ Ἰησοῦς, ὡς ῥητῶς λέγεται εἰς τὸ χωρίον 7 : 38 – 39, εἶνε τὸ Πνεῦμα, ὄχι ἀπλῶς ὡς χάρις, ὅπως ἐσφαλμένως νομίζεται, ἀλλ' ὡς πρόσωπον, ὡς ὁ εἰς τῆς Τριάδος. Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὀνομάζεται «ὔδωρ» μεταφορικῶς, ἐπειδὴ σβή-

νει τήν πνευματικήν δίψαν τῶν πιστῶν καί καταρδεύει τάς καρδίας των, ὀνομάζεται δέ καί «ζῶν» κυριολεκτικῶς, ἐπειδή ὡς πρόσωπον ζῆ, εἶνε ζῶσα ὑπαρξίς. Ὅπως ὁ Πατήρ καί ὁ Υἱός, οὕτω καί τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ὁ ὦν καί ὁ Ζῶν.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης, ὅτι εἰς τήν ἔκφρασιν τοῦ Ἰησοῦ «ὑδωρ ζῶν» τό «ζῶν» σημαίνει «ζωντανόν» ἐν κυριολεξία, ἀναφέρομεν ὁμοίας ἐκφράσεις τοῦ Ἰησοῦ καί τῶν Ἀποστόλων. Οὕτως ὁ Ἰησοῦς δι' ἑαυτόν χρησιμοποιεῖ τήν ἔκφρασιν «ὁ ἄρτος ὁ ζῶν» (Ἰωάν. 6 : 51). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τόν νεκρόν ἄρτον καί δὴ καί πρὸς τό μάννα, ὁ Χριστός ὡς πρόσωπον εἶνε ἄρτος ζωντανός. Κατά τήν αὐτήν ἔννοιαν ὁ Πέτρος ὀνομάζει τόν Χριστόν «λίθον ζῶντα», καί διά τούς χριστιανούς ἐπίσης λέγει, ὅτι εἶνε «λίθοι ζῶντες» (Α' Πέτρ. 2 : 4 – 5). Ὁ δέ Παῦλος χαρακτηρίζει τήν θυσίαν τῶν σωμάτων ὡς «θυσίαν ζῶσαν», ἐπειδή τά σώματα εἶνε πράγματα ζωντανά (Πρβλ. «ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ» καί «ὀδόν ζῶσαν» ἐν Ἐβρ. 4 : 12 – 13 καί 10 : 20 ἀντιστοιχῶς. Πρβλ. ἐπίσης «ἐλπίδα ζῶσαν» ἐν Α' Πέτρ. 1 : 3, ὅπου, ὡς νομίζομεν, ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ μᾶλλον τό ὑπό παντός πιστοῦ, δυνάμει τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλπίζόμενον ζῶν καί ἐνδοξον σῶμα ἐν τῇ κοινῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν).

Ἰδιαιτέρως τονίζομεν τήν ἀναλογίαν τῆς ἐκφράσεως τοῦ Ἰησοῦ διά τό Πνεῦμα «ὑδωρ ζῶν» πρὸς τήν ἔκφρασιν αὐτοῦ δι' ἑαυτόν «ἄρτος ζῶν». Ὅπως ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἄρτος «ζῶν» ἐπειδή εἶνε ὑπαρξίς ζῶσα, πρόσωπον, οὕτω καί τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε ὑδωρ «ζῶν» ἐπειδή εἶνε ὑπαρξίς ζῶσα, πρόσωπον.

Οὕτως ἡ ἐν λόγῳ ἔκφρασις τοῦ Ἰησοῦ περί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶνε ἐν ἀκόμῃ ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς ἀληθείας, ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα δέν εἶνε νεκρά δύναμις, ὅπως ἰσχυρίζονται ὠρισμένοι αἰρετικοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί οἱ ψευδο – Μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, ἀλλ' εἶνε ζῶσα ὑπαρξίς, πρόσωπον καί Θεός κατά σαφεῖς μαρτυρίας πλείστων ἄλλων χωρίων τῆς Γραφῆς.

Συνοψίζοντες λέγομεν: Εἰς τήν ἔκφρασιν τοῦ Ἰησοῦ «ὑδωρ ζῶν» τό «ζῶν» δέν εἶνε μεταφορικόν ὅπως εἰς τήν αὐτήν ἔκφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀλλ' εἶνε κ υ ρ ι ο λ ε κ τ ι κ ὸ ν ὅπως εἰς τήν ὁμοίαν ἔκφρασιν τοῦ Ἰησοῦ «ἄρτος ζῶν» καί εἰς ἄλλας ὁμοίας ἐκφράσεις. Καί συνεπῶς ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἰησοῦ «ὑδωρ ζῶν» δέν πρέπει νά νοῆται ὡς ὑδωρ ῥέον («τρεχούμενο») ἢ ὁμοίως πως, ἀλλ' ὡς ὑδωρ ζωντανόν, πραγματικῶς ζωντανόν. Ζωντανόν δέ ὑδωρ εἶνε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον, ἐπειδή εἶνε ζῶσα ὑπαρξίς, πρόσωπον καί Θεός.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

Ἐπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καί εἶπεν εἰς αὐτήν: Ἐάν ἐγνώριζες τήν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καί ποῖος εἶνε αὐτός, ὁ ὁποῖος λέγει εἰς σέ, δῶσε εἰς ἐμέ νά πῶ, σύ θά ἐζήτηεις ἀπ' αὐτόν, καί θά ἔδιδεν εἰς σέ ὕδωρ ζωανόν. Λέγει εἰς αὐτόν ἡ γυνή: Κύριε, οὔτε δοχεῖον πρός ἀντλησιν ἔχεις, καί τό φρέαρ εἶνε βαθύ. Ἀπό ποῦ λοιπόν ἔχεις τό ὕδωρ τό ζωντανόν;».

Ἰωάν. 4 : 43 – 45

«ΓΑΡ» – «ΟΥΝ»

«Μετά δέ τας δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καί ἀπῆλθεν¹ εἰς τήν Γαλιλαίαν. Αὐτός γάρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμῆν οὐκ ἔχει. Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τήν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτόν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καί αὐτοί γάρ ἦλθον εἰς τήν ἑορτήν».

Τό χωρίον τοῦτο, τό ὁποῖον ὁμιλεῖ περί μεταβάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τῆς Σαμαρείας εἰς τήν Γαλιλαίαν, τήν πατρίδα του, παρέχει πράγματα εἰς τούς ἐρμηνευτάς. Διότι οὗτοι τήν φράσιν, «Αὐτός γάρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμῆν οὐκ ἔχει», ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογοῦσαν τήν εἰς τήν Γαλιλαίαν μετάβασιν τοῦ Ἰησοῦ. Τό «γάρ» δηλαδή τῆς εἰρημένης φράσεως ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικόν. Οὕτω δέ προκύπτει ἡ ἐξῆς ἔννοια: Ὁ Ἰησοῦς ἀπῆλθεν εἰς τήν Γαλιλαίαν, διότι κατά τήν μαρτυρίαν αὐτοῦ προφήτης εἰς τήν πατρίδα αὐτοῦ δέν ἀπολαύει τιμῆς. Ἀλλά δεδομένου, ὅτι ἡ Γαλιλαία ἦτο ἡ πατρίς τοῦ Ἰησοῦ, γεννᾶται τό ἐρώτημα: Πῶς δύναται νά εὐσταθήσῃ αὐτή ἡ ἔννοια, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπῆλθεν εἰς τήν

1. Εἰς τό κείμενον Nestle – Aland ἡ φράσις καί ἀπῆλθεν παραλείπεται.

Γαλιλαίαν, διότι προφήτης εἰς τὴν πατρίδα του δέν ἀπολαύει τιμῆς; Σχετικῶς διευτώθησαν διάφοροι γνώμαι. Κατά μίαν γνώμην ὁ Ἰησοῦς ἀπῆλθε μὲν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴν Ναζαρέτ, τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα. Ἡ γνώμη ὁμως αὕτη δέν δύναται νά εὐσταθήσῃ, διότι τό χωρίον δέν ὁμιλεῖ περί παραδρομῆς τῆς Ναζαρέτ καί μεταβάσεως τοῦ Ἰησοῦ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Γαλιλαίας, ἀλλ' ὁμιλεῖ γενικῶς περί τῆς Γαλιλαίας. Ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου εἶνε τοιαύτη, ὥστε ἡ ἐν λόγῳ γνώμη ἀμέσως ν' ἀπορρίπτεται. Κατ' ἄλλην γνώμην ὁ εὐαγγελιστής θέλει νά εἴπῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς τὴν δημοσίαν δρᾶσίν του δέν ἤρχισεν ἐν Γαλιλαίᾳ, ὅπως δύναται τις νά ὑποθέσῃ παρεξηγῶν τὴν ἀφήγησιν τῶν συνοπτικῶν, ἀλλ' ἤρχισεν ἐν Ἰουδαίᾳ, διότι αὐτός ὁ Ἰησοῦς εἶχεν εἶπει, ὅτι οὐδεὶς προφήτης τιμᾶται εἰς τὴν πατρίδα του. Ἀφοῦ δέ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀνεγνωρίσθη καί ἀπέκτησε φήμην προφήτου, ἦλθε κατόπιν καί εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Γαλιλαίαν. Ἀλλά καί αὕτη ἡ γνώμη ἀπορρίπτεται, διότι δέν προκύπτει ἀβιάστως ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Ἰωάννου, ἀλλά δι' ἰσχυροῦ ἐκβιασμοῦ, τό δέ σπουδαιότερον, σαφῶς κατά τούς συνοπτικούς ὁ Ἰησοῦς ἤρχισε τό κήρυγμα ἐκ τῆς Γαλιλαίας (Ματθ. 4 : 12 ἐξ. καί ἰδιαιτέρως στίχ. 17, Μάρκ. 1 : 14 ἐξ., Λουκ. 4 : 14 ἐξ.). Κατ' ἄλλην γνώμην ὡς πατρίς τοῦ Ἰησοῦ ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ Ἰουδαία, ἡ πατρίς τῶν προφητῶν γενικῶς. Τό δέ χωρίον τοῦ Ἰωάννου αἰτιολογεῖ, διατί ὁ Ἰησοῦς ἐγκατέλειψε τὴν Ἰουδαίαν καί ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Θεωροῦμεν τὴν γνώμην ταύτην ἐξεζητημένην. Τό «οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ» ὁ Ἰησοῦς δέν εἶπεν ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρὸς αὐτόν διαγωγῆς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, καί δὴ τῇ Ναζαρέτ (Λουκ. 4 : 24). Πατρίς τοῦ Ἰησοῦ εἶνε ἡ Γαλιλαία ὑπό γενικωτέραν ἐννοίαν καί ἡ Ναζαρέτ ὑπό εἰδικωτέραν ἐννοίαν.

Πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τοῦ χωρίου τό «γάρ» πρέπει νά θεωρηθῇ ἀντιθετικόν καί νά ἐξηγηθῇ «ἀλλά». "Οτι δέ ὁ σύνδεσμος οὗτός ἐχει καί τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο φαίνεται ἐκ χωρίων, ὅποια π.χ. τά ἐξῆς παρατιθέμενα καί σχολιαζόμενα:

«Ἡ δέ εἶπε· ναί, Κύριε· καί γάρ τά κυνάρια ἐσθίει ἀπό τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπό τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν» (Ματθ. 15 : 27).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται λόγος τῆς Χαναanaίας πρὸς τόν Ἰησοῦν, εἶνε προφανές, ὅτι τό «γάρ» σημαίνει «ἀλλά». Ὁ Ἰησοῦς προηγουμένως εἶπεν εἰς τὴν Χαναanaίαν, ὅτι δέν ἦτο καλόν νά λάβῃ τόν ἄρτον τῶν τέκνων καί νά ῥίψῃ αὐτόν εἰς τά κυνάρια. Ἡ Χαναanaία συμφωνεῖ πρὸς τόν λόγον τοῦ Κυρίου, ἀλλά παρατηρεῖ,

ὅτι καί τὰ κυνάρια τρώγουν ψιχία. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Αὐτή δέ εἶπε: Naί, Κύριε· ἀλλά καί τὰ κυνάρια τρώγουν ἐκ τῶν ψιχιῶν, τὰ ὁποῖα πίπτουν ἐκ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων των».

«Ἰσάγγελοι γάρ εἰσι καί υἱοί εἰσι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοί ὄντες» (Λουκ. 20 : 36).

Ἡ ἐνταῦθα φράσις, «Ἰσάγγελοι γάρ εἰσι», ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἐν Ματθ. 22 : 30 φράσιν, «ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι», καί πρὸς τὴν ἐν Μάρκ. 12 : 25 φράσιν, «ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι (οἱ) ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Ἡ ἀντιστοιχία δέ δεικνύει, ὅτι τό «γάρ» σημαίνει «ἀλλά». Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀναστάσεως οὔτε εἰς γάμον θά ἔρχωνται οὔτε θά ἀποθνήσκουν, ἀλλά θά εἶνε ὡς οἱ ἄγγελοι. Μεταφράζομεν τό παράθεμα:

«Ἄλλ' εἶνε ἰσάγγελοι καί υἱοί τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ εἶνε υἱοί τῆς ἀναστάσεως».

«Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καί εἶπεν αὐτοῖς· ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐάν μὴ τι βλέπη τόν Πατέρα ποιούντα· ἃ γάρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καί ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ» (Ἰωάν. 5 : 19).

Τό «γάρ» ἐνταῦθα ὡς αἰτιολογικόν («διότι») δέν δίδει τόσον καλήν ἔννοιαν. Ὡς ἐπεξηγηματικόν («δηλαδή») δίδει καλλιτέραν ἔννοιαν. Ἄλλ' ὡς ἀντιθετικόν («ἀλλά») δίδει, νομίζομεν, ἀκόμη καλλιτέραν ἔννοιαν. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἀπεκρίθη δέ ὁ Ἰησοῦς καί εἶπεν εἰς αὐτούς: Ἀληθῶς ἀληθῶς λέγω εἰς σᾶς, δέν εἶνε δυνατόν ὁ Υἱὸς νά πράττη τι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐάν δέν βλέπη τόν Πατέρα νά πράττη τι· ἀλλ' ὅσα πράττει ἐκεῖνος, αὐτά ὁμοίως πράττει καί ὁ Υἱὸς».

«Ὅτε δέ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, Πνεῦμα Κυρίου ἤρπασε τόν Φίλιππον καί οὐκ εἶδεν αὐτόν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γάρ τὴν ὁδόν αὐτοῦ χαίρων» (Πράξ. 8 : 39).

Εὐκόλως φαίνεται ἐδῶ, ὅτι τό «γάρ» σημαίνει «ἀλλά». Τό Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἤρπασε τόν Φίλιππον, ἀλλ' ὁ εὐνοῦχος ἐξηκολούθησε τό ταξειδίον του χαίρων, δέν ἐλυπήθη ἐκ τοῦ ἀποχωρισμοῦ. Τό Πνεῦμα ἤρπασεν μέν τόν Φίλιππον, ἀλλ' ἐνέβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ εὐνοῦχου χαράν. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ὅταν δέ ἀνέβησαν ἀπό τό ὕδωρ, τό Πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἤρπασε τόν Φίλιππον καί δέν εἶδε πλέον αὐτόν ὁ εὐνοῦχος, ἀλλ' ἐπορεύετο τόν δρόμον του μετά χαρᾶς».

«Ἦν τό τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ Θεός ἤ κοιλία καί ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύ-

νη αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες! Ἑμῶν γάρ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καί σωτήρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν» (Φιλιπ. 3 : 19 – 20).

Πρόδηλον ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅτι τό «γάρ» ἔχει ἀντιθετικήν ἔννοιαν. Δι' αὐτοῦ ὁ Ἀπόστολος ἀντιθέτει τοὺς πιστοὺς καί πνευματικούς ἀνθρώπους πρὸς τοὺς ὑλιστάς καί σαρκολάτρας. Ἡ φράσις, «Ἑμῶν γάρ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει», εἶνε ἰσοδύναμος τῆς φράσεως, «Ἄλλ' ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει».

Ἐδείχθη, ὅτι τό «γάρ» ἔχει καί ἀντιθετικήν σημασίαν, σημαίνει «ἀλλά». Δυσκολίαν ὁμως εἰς τό ἐρευνώμενον χωρίον Ἰωάν. 4 : 43 – 45 παρουσιάζει καί τό «οὖν», τοῦ ὁποῖου οἱ ἐρμηνευταὶ δέν συλλαμβάνουν τήν ἔννοιαν. Ἐνταῦθα καί τοῦτο ἔχει ἀντιθετικήν ἔννοιαν, σημαίνει «ἀλλά». Ὅτι δέ τοῦτο ἔχει καί τοιαύτην ἔννοιαν φαίνεται ἐκ χωρίων, τὰ ὁποῖα παραθέτομεν ἐνδεικτικῶς καί σχολιάζομεν:

«Εἰ τόν οἰκοδεσπότην Βεελζεβούλ ἐκάλεσαν, πόσω μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ!¹ Μή οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδέν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καί κρυπτόν ὃ οὐ γνωσθήσεται» (Ματθ. 10 : 25 – 26).

Δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ τις, ὅτι τό «οὖν» ἐνταῦθα σημαίνει «ἀλλά». Ὁ Χριστός λέγει εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι θά διωχθοῦν, θά συκοφαντηθοῦν, ἀλλά δέν πρέπει νά φοβηθοῦν, διότι ἡ ἀλήθεια θά φανερωθῆ καί θά διαλάμψη. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἀφοῦ τόν οἰκοδεσπότην ὠνόμασαν Βεελζεβούλ, πόσον μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς του! Ἀλλά μή φοβηθῆτε αὐτούς. Διότι οὐδέν κεκαλυμμένον ὑπάρχει, τό ὁποῖον δέν θά ἀποκαλυφθῆ, καί κρυπτόν, τό ὁποῖον δέν θά γνωσθῆ».

«Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τόν Πατέρα μου, καί παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι;» (Ματθ. 26 : 53 – 54).

Καί ἐδῶ δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ τις, ὅτι τό «οὖν» σημαίνει «ἀλλά». Ὁ Ἰησοῦς λέγει πρὸς τόν Πέτρον, ὅτι θά ἠδύνατο νά προκαλέσῃ πρὸς ὑπεράσπισίν του τήν παρουσίαν λεγεῶνων ἀγγέλων. Ἀλλ' ἂν ἐγένετο τοῦτο, πῶς θά ἐξεπληρώνοντο αἱ Γραφαί, αἱ ὁποῖαι ἔλεγον, ὅτι εἰς τόν Χριστόν ἔπρεπε νά συμβοῦν παθήματα; Μεταφράζομεν τό χωρίον:

1. Καθ' ἡμετέραν στίξιν.

ρ. «Ἡ νομίζεις, ὅτι δέν δύναμαι αὐτήν τήν στιγμήν νά παρακαλέσω τόν Πατέρα μου καί νά παρουσιάσῃ πρός χάριν μου περισσοτέρας τῶν δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; Ἀλλά πῶς θά ἐκπληρωθοῦν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτω πρέπει νά συμβῆ;».

«Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; Ἐάν οὖν θεωρῆτε τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τό πρότερον;» (Ἰωάν. 6 : 61 – 62).

Ὁ Χριστός εἶπεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καί ἡ σὰρξ του δίδει ζωὴν αἰώνιον. Ἀλλά τοῦτο ἐφάνη ἀπαράδεκτον εἰς τοὺς Ἰουδαίους καί ἐσκανδάλισεν αὐτούς. Διά τοῦ παρατεθέντος δέ λόγου ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρός αὐτούς ἐν μεταφράσει: «Αὐτό σᾶς σκανδαλίζει; Ἀλλ' ἐάν ἴδητε τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀναβαίῃ ὅπου ἦτο πρότερον;». Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Χριστός, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καί τοῦ στίχ. 63, εἶπε πρός τοὺς Ἰουδαίους: Δέν παραδέχεσθε, ὅτι εἶμαι τό αἰώνιον καί ζωοποιοῦν πνεῦμα, τό ὅποιον κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Δέν παραδέχεσθε, ὅτι εἶμαι Θεός; Ἀλλ' ἐάν μέ ἴδητε ν' ἀναβαίνω εἰς τόν οὐρανόν, τότε θά πιστεύσετε, ὅτι εἶμαι ὄντως τό αἰώνιον καί ζωοποιοῦν πνεῦμα, τό ὅποιον κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Ἡ σὰρξ μου δέν δίδει ζωὴν αἰώνιον καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἐπειδή εἶνε ἠνωμένη μετά τοῦ αἰωνίου καί ζωοποιοῦ πνεύματος, τῆς Θεότητος. Τά λόγια μου ἀναφέρονται εἰς τό πνεῦμα, τό αἰώνιον πνεῦμα, καί εἰς τήν ζωὴν, τήν ὁποίαν τοῦτο χαρίζει. Ἐγινε φανερόν, ὅτι τό «οὖν» σημαίνει «ἀλλά».

«Ὁ δέ εἶπεν ὅτι προφήτης ἐστίν. Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περί αὐτοῦ ὅτι τυφλός ἦν καί ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέσαντος» (Ἰωάν. 9 : 17 – 18).

Ἄν προσέξῃ τις καλῶς τό χωρίον, ἀντιλαμβάνεται, ὅτι τό «οὖν» δέν δύναται νά ἐξηγηθῆ ἄλλως, εἰμή ὡς ἀντιθετικόν, «ἀλλά». Οἱ Ἰουδαῖοι ἠρώτων τόν πρῶην τυφλόν περί τοῦ Ἰησοῦ, ἐκεῖνος ὠμίλει ὑπέρ τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' αὐτοί ἐφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νά μή πιστεύουν, ὅτι ὁ ὑπέρ τοῦ Ἰησοῦ ὁμιλῶν ἦτο πράγματι τυφλός καί ἀνέβλεψε. Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Αὐτός δέ εἶπεν, «Εἶνε προφήτης». Ἀλλά δέν ἐπίστευσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἦτο τυφλός καί ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐκάλεσαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέβλεψεν».

«Εἶπε δέ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαι σε ὅπως αὔριον εἰς τό συνέδριον καταγάγῃς τόν Παῦλον ὡς μελλόντων τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περί αὐτοῦ. Σύ οὖν μή πεισθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσι γάρ αὐτόν» (Πράξ. 23 : 20 – 21).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὅπου πρόκειται περὶ ἀποκαλύψεως ὑπὸ ἀνεψιοῦ τοῦ Παύλου πρὸς Ῥωμαῖον χιλιάρχον ἐνέδρας τῶν Ἰουδαίων πρὸς θανάτωσιν τοῦ Ἀποστόλου, εἶνε προφανές, ὅτι τὸ «οὖν» σημαίνει «ἀλλά». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Εἶπε δέ: Οἱ Ἰουδαῖοι συνεφώνησαν νὰ σέ παρακαλέσουν, νὰ προσ-
αγάγῃς αὖριον εἰς τὸ συνέδριον τὸν Παῦλον, διὰ νὰ ἐξετάσουν καὶ
πληροφορηθοῦν ἀκριβέστερον περὶ αὐτοῦ. Ἀλλὰ σὺ νὰ μὴ ἐνδώσῃς
εἰς αὐτούς. Διότι κάνουν ἐνέδραν ἐναντίον του».

«Πᾶς γάρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται. Πῶς
οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν;» (Ῥωμ. 10 : 13 – 14).

Πρόδηλον καὶ ἐνταῦθα, ὅτι τὸ «οὖν» σημαίνει «ἀλλά». Κατὰ τὸν
προφήτην Ἰωὴλ πᾶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου,
τοῦ Γιαχβέ Χριστοῦ, θὰ σωθῇ. Ἀλλὰ πῶς, ἐρωτᾷ ὁ ἀπόστολος Παῦ-
λος περὶ τῶν Ἑβραίων, θὰ ἐπικαλεσθοῦν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὁποῖον δέν
ἐπίστευσαν;

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «οὖν» ἔχει καὶ ἀντιθετικὴν ἔννοιαν, σημαίνει «ἀλ-
λά», ὅπως προηγουμένως ἐδείχθη τὸ αὐτὸ διὰ τὸ «γάρ».

Ἡ φράσις, «Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν
οἱ Γαλιλαῖοι», σημαίνει, «Ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὴν
Γαλιλαίαν ἐδέχθησαν αὐτόν οἱ Γαλιλαῖοι. Ἀρχικῶς δηλαδὴ οἱ Γαλι-
λαῖοι ἐδέχθησαν τὸν Χριστόν· ὕστερον ἐδίωξαν αὐτόν.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον Ἰωάν. 4 : 43
– 45 :

«Μετά δέ τὰς δύο ἡμέρας ἔφυγεν ἀπ' ἐκεῖ καὶ μετέβη εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν. Ἀ λ λ' ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ἐβεβαίωσεν, ὅτι προφήτης εἰς τὴν
πατρίδα του δέν τιμᾶται. Ἀ λ λ', ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς
τὴν Γαλιλαίαν ἐδέχθησαν αὐτόν οἱ Γαλιλαῖοι, διότι εἶχον ἴδει δλα δσα
ἔκανεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἑορτὴν. Διότι καὶ αὐτοὶ εἶχον
μεταβῆ εἰς τὴν ἑορτὴν».

Ἰωάν. 7 : 38 – 39

«ΥΔΩΡ ΖΩΝ»

«Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὴν φράσιν «καθὼς εἶπεν ἡ γραφή» τινές μὲν συνδέουν πρὸς τὴν προηγουμένην φράσιν «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ», ἄλλοι δὲ συνδέουν πρὸς τὴν ἐπομένην φράσιν «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος». Ἡ πρώτη σύνδεσις προῆλθεν ἐκ τῆς αἰτίας, ὅτι ἡ Γραφή οὐδαμοῦ λέγει ῥητῶς «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος». Ἄλλ' ὀρθή καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ δευτέρα σύνδεσις. Καί ναί μὲν ἡ εἰρημένη φράσις «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας κλπ.» δὲν περιέχεται ῥητῶς ἐν τῇ Γραφῇ, τοῦλάχιστον ὡς κατέχομεν αὐτήν, περιέχεται ὁμως ἐν αὐτῇ ἡ θελκτικὴ ἔννοια καὶ εἰκὼν τῆς ἀναπηδήσεως ἀφθόνου ὡς ὁ ποταμὸς καὶ ζῶντος ὕδατος ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου: «Ἵδωρ βαθύ λόγος ἐν καρδίᾳ ἀνθρώπου, ποταμὸς δὲ ἀναπηδῦει καὶ πηγὴ ζωῆς» (Παροιμ. 18 : 4. Πρβλ. τὸ ἐν Σοφ. Σειρ. 50 : 27 «ἀνώμβρησε σοφίαν ἀπὸ καρδίας αὐτοῦ»). Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δὲ χωρίῳ τοῦ Ἰωάννου ἀναφερόμενος ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γραφὴν δὲν ἐπικαλεῖται προφητείαν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἐλευθέρως χρησιμοποιεῖ τὴν εἰρημένην θελκτικὴν ἔννοιαν καὶ εἰκόνα τῆς Γραφῆς, διὰ νὰ δείξῃ τί ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ εἰς ὅσους θὰ ἐπίστευον εἰς τὸ ὄνομά του.

Ἄλλὰ σπουδαιότερον θέμα ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ ἔδαφιῳ εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «ὕδατος ζῶντος». Ἡ μετοχὴ «ζῶν» τῆς φράσεως ταύτης κατὰ τοὺς ἑρμηνευτάς ἔχει μεταφορικὴν σημασίαν. Τὸ ὕδωρ δηλαδὴ χαρακτηρίζεται ὡς «ζῶν» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «πηγαῖον, ἀναβλύζον, κινούμενον, ῥέον». Ἄλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὕτη καθ' ἡμᾶς εἶνε ἐσφαλμένη. Ἡ φράσις τοῦ Ἰησοῦ «ὕδατος ζῶντος» δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ρέοντος ὕδατος. Διότι ἡ ἔννοια αὕτη περιέχεται πλουσίως

εἰς τὴν προηγουμένην φράσιν «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν». Ἀσφαλῶς δὲ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠθελε νά εἶπῃ «ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ρέοντος!». Τό τοιοῦτον θά ἦτο ἀστεία ταῦτολογία. Ἡ μετοχὴ «ζῶν» ἔχει κυριολεκτικὴν ἔννοιαν, ὄχι μεταφορικὴν, ὅπως νομίζουν οἱ ἑρμηνευταί. Ὁμιλῶν ὁ Ἰησοῦς περὶ ὕδατος ζῶντος ὁμιλεῖ παραδόξως. Δὲν ἔννοεῖ ὕδωρ ρέον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ στάσιμον, ἀλλ' ὕδωρ ζωντανόν, πραγματικῶς ζωντανόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κοινόν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἶνε νεκρόν.

Ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε τὸ Πνεῦμα, ὄχι ἀπλῶς ὡς χάρις, ὅπως ἐσφαλμένως νομίζεται, ἀλλ' ὡς πρόσωπον, ὡς ὁ εἰς τῆς Τριάδος. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λέγεται «ὕδωρ» μεταφορικῶς, διότι σβῆνει τὴν πνευματικὴν δίψαν τῶν πιστῶν καὶ καταρδεύει τὰς καρδίας τῶν, λέγεται δὲ καὶ «ζῶν», διότι εἶνε ὄν ζωντανόν, πρόσωπον, τὸ ἐν ἐκ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος. Πλείονα βλέπε ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἰωάν. 4 : 10 – 11, ὅπου ἡ φράσις «ὕδωρ ζῶν» ἀπαντᾷ δὶς, ἐν τῇ πρώτῃ δὲ περιπτώσει ἔχει τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει καὶ ἐνταῦθα (σελ. 82 – 85).

Προκειμένου λοιπόν περὶ τοῦ ὑλικοῦ ὕδατος ἐν τῇ φράσει «ὕδωρ ζῶν» ἡ λέξις «ὕδωρ» ἔχει κυριολεκτικὴν ἔννοιαν καὶ ἡ λέξις «ζῶν» ἔχει μεταφορικὴν ἔννοιαν, ὡς π.χ. ἐν Γεν. 26 : 19. Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ πνευματικοῦ ὕδατος, τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῇ αὐτῇ φράσει συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον· ἡ λέξις «ὕδωρ» ἔχει μεταφορικὴν ἔννοιαν καὶ ἡ λέξις «ζῶν» ἔχει κυριολεκτικὴν ἔννοιαν, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ καὶ ἐν 4 : 10.

Μεταφράζομεν τὸ ἑρμηνευθέν χωρίον:

«Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς ἐμέ, ὅπως εἶπεν ἡ Γραφή, ἐκ τῆς καρδίας του θά ρεύσουν ποταμοὶ ζωντανοῦ ὕδατος».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς ἐμέ, θά συμβῆ ὅπως εἶπεν ἡ Γραφή· ἐκ τῆς καρδίας του θά ρεύσουν ποταμοὶ ζωντανοῦ ὕδατος».

Ἰωάν. 8 : 21,24

«ΕΝ Τῆ ΑΜΑΡΤΙΑ ὙΜΩΝ»
«ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ ὙΜΩΝ»

«Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετε με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε».

«Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐάν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν».

Αἱ φράσεις «ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν» καὶ «ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν» τῶν ἀνωτέρω ἑδαφίων παρερμηνεύονται. Ἡ παρερμηνεία ἐγκρατεῖται εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἐκδοχὴν τῆς προθέσεως «ἐν», ἀντιστοίχου πρὸς τὸ ἑβραϊκὸν πρόθεμα *be*. Οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν τὴν πρόθεσιν ἐν τοπικῇ ἐννοίᾳ, ὅπως π.χ. ἐν τῇ φράσει τοῦ Ἰωάν. 9 : 34 «ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὄλος». Οὕτως εἰς τὴν ἐνταῦθα ἀπειλὴν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους «ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε» (ἢ «ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν») δίδεται ἡ ἐξῆς ἐννοια: Θά ἀποθάνετε εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἁμαρτίας σας, μέσα εἰς τὴν ἁμαρτίαν σας, μαζί μέ τὴν ἁμαρτίαν σας, ἀσυγχώρητοι καὶ ἀλύτρωτοι.

Ἄλλ' εἰς τὰς δύο φράσεις τῶν ὑπ' ὄψιν ἑδαφίων ἡ πρόθεσις «ἐν» δέν ἔχει τοπικὴν σημασίαν· ἔχει αἰτιολογικὴν. Οὕτω δέ ἡ ἀληθὴς ἐννοια τῆς ἀπειλῆς τοῦ Ἰησοῦ «ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε» εἶνε: Λόγω τῆς ἁμαρτίας σας θά ἀποθάνετε. Ὅτι δέ αὕτη εἶνε ἡ ἀληθὴς ἐννοια, φαίνεται ἐκ τῶν ἐξῆς:

Πρῶτον, εἰς ὅλα τὰ ἄλλα χωρία τῆς Γραφῆς, ὅπου αἱ λέξεις «ἁμαρτία» καὶ «ἀποθνήσκειν» συνδέονται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον διατυπώσεως, καθ' ὃν εἰς τὰς ἐν λόγῳ δύο φράσεις, ἡ πρόθεσις «ἐν» ἔχει αἰτιολογικὴν σημασίαν: Ἡ ἁμαρτία εἶνε αἰτία θανάτου. Οὕτως ἐν Δευτ. 24 : 16 τὸ «ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἀποθανεῖται» σημαίνει: «ἕκαστος θά θανατώνεται διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἁμαρτίαν

— ὄχι δι' ἁμαρτίαν ἄλλου». Ἴδέ καί Ἀριθ. 27 : 3 κατά τό Ἑβραϊκόν («ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτία ἀπέθανεν», ὅπερ οἱ Ο' ἀποδίδουν «δι' ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀπέθανεν», Δ' Βασ. 14 : 6 («ἕκαστος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἀποθάνειται»), Ἱερ. 38 : 30 κατά τοὺς Ο' («ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτία ἀποθάνειται»), Ἱεζ. 3:20 («ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ ἀποθάνειται»), 18 : 24 («ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτοῦ, αἷς ἤμαρτεν, ἐν αὐταῖς ἀποθάνειται»). Εἰς ὅλας αὐτάς τάς περιπτώσεις εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ ἁμαρτία ἢ αἱ ἁμαρτίαι συνδέονται πρὸς τὸν θάνατον κατά τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος. Ἀλλά καὶ ἐν Παροιμ. 24 : 24 κατά τοὺς Ο', «ἀποθνήσκει ἄφρων ἐν ἁμαρτίαις», περὶ τοῦ αὐτοῦ πρόκειται, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ πρὸς τὴν προηγουμένην φράσιν ἐν στίχ. 8 «ἀπαιδεῦτοις συναντᾷ θάνατος». Ἴδέ ἐπίσης Α' Παρ. 10 : 13, Ἱερ. 31 : 30 κατά τό Ἑβραϊκόν, Ἱεζ. 3 : 18, 19, ἀμφοτέρα κατά τό Ἑβραϊκόν, 33 : 8, ὅπου ἡ ἔκφρασις «ἐν τῇ ἀνομίᾳ ἀποθνήσκειν» σημαίνει «λόγῳ τῆς ἀνομίας ἀποθνήσκειν». Ἴδέ τέλος Ἱεζ. 3 : 18, 19, ἀμφοτέρα κατά τοὺς Ο', ὅπου ἡ ἔκφρασις «ἐν τῇ ἀδικίᾳ ἀποθνήσκειν» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἔκφρασιν «λόγῳ τῆς ἀδικίας ἀποθνήσκειν».

Δεύτερον, ἐάν ὁ Ἰησοῦς ἤθελε νά εἶπῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅ,τι νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί, ὅτι δηλαδή θά ἀποθάνουν ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας, θά ἔλεγε μᾶλλον «ἀποθανεῖσθε ἐν τῇ ἁμαρτία» καὶ ὄχι «ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν» καὶ «ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν».

Τρίτον, τό καί σπουδαιότερον, τό «ἀποθανεῖσθε» ἐν ἐκ τῶν τριῶν σημαίνει ἢ πνευματικόν θάνατον (χωρισμόν ἀπό τοῦ Θεοῦ καὶ κόλασιν), ἢ ἔκτακτον σωματικόν θάνατον πρὸς τιμωρίαν, ἢ φυσιολογικόν θάνατον.

Ἐάν σημαίνῃ πνευματικόν θάνατον, τότε «ἡ ἁμαρτία» τῶν Ἰουδαίων ἀναφέρεται ὡς αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ὄχι ὑπό ἄλλην ἔννοιαν. Διότι δύναται μὲν νά λεχθῆ, ὅτι ὁ ἀμετανόητος ἄνθρωπος ἀποθνήσκει τὸν σωματικόν θάνατον ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας, ἀσυγχώρητος. Δύναται ἀκόμη νά λεχθῆ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἡ ἁμαρτία του συνοδεύει αὐτόν, διὰ νά καταμαρτυρήσῃ ἐναντίον του καὶ νά παραπεμφθῆ οὗτος εἰς τὸν δεύτερον θάνατον, τὸν πνευματικόν (τὴν κόλασιν). Ἀλλά νά λεχθῆ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκει τὸν δεύτερον θάνατον ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας, ἀσυγχώρητος, τοῦτο δέν ἔχει νόημα. Τό νά λεχθῆ διὰ τὸν ἀμετανόητον, ὅτι ἀποθνήσκει τὸν σωματικόν θάνατον ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας, ἀσυγχώρητος, θά λεχθῆ ἀκριβῶς διὰ νά τονισθῆ, ὅτι ὁ δεύτερος θάνατος ἀνα-

μένει αὐτόν. Τό νά λεχθῆ ὅμως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποθνήσκει τόν δευτέρον θάνατον ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας, ἀσυγχώρητος, πρὸς τί νά λεχθῆ; Ἔγινε λοιπόν φανερόν, ὅτι, ἐάν τό «ἀποθανεῖσθε» ἔχη τὴν ἔννοιαν τοῦ δευτέρου θανάτου (τῆς κολάσεως), «ἡ ἁμαρτία» τῶν Ἰουδαίων ἀναφέρεται ὡς αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ: Διὰ τὴν ἁμαρτίαν σας θά ἀποθάνετε πνευματικῶς, θά κολασθῆτε.

Ἐάν τό «ἀποθανεῖσθε» σημαίνει ἕκτακτον σωματικόν θάνατον πρὸς τιμωρίαν, πάλιν «ἡ ἁμαρτία», ὡς εἶνε φανερόν, ἀναφέρεται ὡς αἰτία τοῦ θανάτου τούτου: Διὰ τὴν ἁμαρτίαν σας θά θανατωθῆτε.

Ἐάν τό «ἀποθανεῖσθε» σημαίνει φυσιολογικόν θάνατον, μόνον τότε εἰς τὴν φράσιν «ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν ἀποθανεῖσθε» δύναται νά δοθῆ ἡ ἔννοια «θά ἀποθάνετε ἐν τῇ καταστάσει τῆς ἁμαρτίας σας, ἀσυγχώρητοι».

Ἀλλὰ τό «ἀποθανεῖσθε» οὔτε πνευματικόν θάνατον σημαίνει, οὔτε φυσιολογικόν σωματικόν, ἀλλ' ἕκτακτον σωματικόν πρὸς τιμωρίαν. Τοῦτο δέ ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως τοῦ λόγου τοῦ Κυρίου, «Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετε με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν ἀποθανεῖσθε». Ὁ ἀπειλητικὸς αὐτός λόγος τοῦ Κυρίου σημαίνει: Ἐγὼ φεύγω καὶ σὰς ἐγκαταλείπω. Θά ἔλθουν δέ ἡμέραι μεγάλης δοκιμασίας διὰ σὰς (ιδεῖ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τοὺς διαφόρους προφητικὸς λόγους τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους γενικώτερον). Κατὰ τὰς ἡμέρας δέ τῆς φοβερᾶς δοκιμασίας σας θά μέ ζητήσετε ἐν τῇ ἀπογνώσει σας διὰ νά σὰς σώσω, θά ζητήσετε τόν Μεσσίαν καὶ τόν Κύριον, ὁ ὁποῖος εἶμαι ἐγώ, ἀλλὰ δέν θά σωθῆτε· λόγῳ τῆς ἁμαρτίας σας καὶ δὴ τῆς ἀπιστίας σας εἰς ἐμέ (Ἰωάν. 16 : 9), θά θανατωθῆτε.

Ἡ ἔμφασις ἐνταῦθα δέν δίδεται εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλ' εἰς τόν θάνατον. Ἡ ἐπίμαχος πρότασις πρέπει νά ἀναγνωσθῆ: «ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν ἀποθανεῖσθε» (καὶ «ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν»). Ἐάν οἱ ἑρμηνευταὶ ἀνεγίνωσκον τὴν πρότασιν μέ τὴν ἔμφασιν ἐπὶ τῆς λέξεως «ἀποθανεῖσθε», εὐκόλως θά ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ἡ φράσις «ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν» σημαίνει αἰτίαν: «διὰ τὴν ἁμαρτίαν σας, ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας σας».

Ἄλλο λάθος τῶν ἑρμηνευτῶν εἶνε, ὅτι τό «γάρ» τοῦ Ἰωάν. 8 : 24 ἐκλαμβάνουν ὡς αἰτιολογικόν, ἐνῶ εἶνε βεβαιωτικόν καὶ ἔμφατικόν καὶ πρέπει νά ἐξηγηθῆ «πράγματι». Ὁ Ἰησοῦς βεβαιώνει καὶ τονίζει, ὅτι πράγματι οἱ Ἰουδαῖοι, ἐάν δέν πιστεύσουν, διὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὰς ἄλλας ἁμαρτίας των θά θανατωθοῦν.

Οὕτως ὁ Χριστός ἐν Ἰωάν. 8 : 21, 24 ἐκφράζεται ὡς ἐκφράζεται ἐν Λουκ. 13 : 3, 5, ὅπου προλέγει καταστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ὁμοίαν πρὸς τὴν σφαγὴν ὄρισμένων Γαλιλαίων ὑπὸ τοῦ Πιλάτου καὶ τὴν θανάτωσιν δεκαοκτῶ προσώπων λόγῳ καταρρεύσεως τοῦ πύργου τοῦ Σιλωάμ. Ἀσφαλῶς δὲ ὁ Χριστός ἀναφέρεται εἰς τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν Ρωμαϊκῶν λεγεῶνων τό 70 μ. Χ.

Μεταφράζομεν τὰ χωρία Ἰωάν. 8:21 καὶ 24:

«Εἶπε δὲ πάλιν εἰς αὐτούς ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ φεύγω καὶ θά μέ ζητήσετε (διὰ νά σᾶς σώσω), ἀλλά διὰ τὴν ἁμαρτίαν σας θά θανατωθῆτε».

«Εἶπα δὲ εἰς σᾶς, ὅτι θά θανατωθῆτε διὰ τὰς ἁμαρτίας σας· πράγματι, ἐάν δέν πιστεύσετε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι¹, θά θανατωθῆτε διὰ τὰς ἁμαρτίας σας».

1. Ἡ φράσις «ἐγὼ εἶμι», «ἐγὼ εἶμαι», κατ' ἄλλους μὲν εἶνε ἔλλειπτική καὶ συνήθως συμπληρώνεται οὕτως, «ἐγὼ εἶμι ὁ Χριστός», κατ' ἄλλους δὲ εἶνε ἀπόλυτος, ὅπως εἰς χωρία τῆς Π. Διαθήκης ὅποια τό Δευτ. 32 : 39, τό Ἡσ. 43 : 10 κ. ἄ., ὅπου τὴν φράσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖ δι' ἑαυτόν ὁ Γιαχβέ, ἵνα δείξη, ὅτι αὐτός εἶνε ὁ Ὡν, ὁ αὐθύπαρκτος καὶ ὁ μόνος ἀληθινός Θεός. Ὁρθή εἶνε ἡ δευτέρα γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἰησοῦς ἐνταῦθα (ὡς καὶ ἐν Ἰωάν. 8 : 28 καὶ 13 : 19) χρησιμοποιεῖ τὴν φράσιν ταύτην ἀπολύτως, ἵνα δείξη, ὅτι ταυτίζεται μέ τόν Γιαχβέ (Ἰδέ ἡμέτερον βιβλίον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», Ἀθῆναι 1976, σελ. 39 – 47).

Ἰωάν. 8 : 40

«ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΟΣ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΥΜΙΝ ΛΕΛΑΛΗΚΑ»

«Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὅς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἦν ἤκουσα παρά τοῦ Θεοῦ».

¹Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ, σελ. 106 – 112, ἡ λέξις «ἀλήθεια» ἐκτός τῆς θεωρητικῆς ἔχει καὶ

ἠθικὴν σημασίαν· σημαίνει τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν. Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἐνταῦθα, διότι αὐτὴν ἔχει κατόπιν ἐν στίχ. 44 – 46, ὅπως ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 8 : 44, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 99 – 101). Διὰ τοῦτο ἡ λέξις «ἀλήθεια» δέν πρέπει νά μένη ἀνεξήγητος, ὅπως συμβαίνει, ἀλλά νά ἐξηγητῆται «ἀγαθόν» ἢ «καλόν». Λέγων συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς, «τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρά τοῦ Θεοῦ», ἐννοεῖ, ὅτι ἐλάλησεν εἰς τόν κόσμον τὸ καλόν, καθὼς ἤκουσε παρά τοῦ Πατρός. Περί τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐν στίχ. 38 λέγει: «Ἐγὼ ὁ ἐώρακα παρά τῷ Πατρί μου λαλῶ». Ὁ Χριστός ἐκήρυξε τὸ καλόν, τὸ ὅποιον εἶδε παρά τῷ Πατρὶ αὐτοῦ.

Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ δι' ἑαυτὸν ὡς ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο λέγει, «ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα». Ἄλλωστε ὡς ἄνθρωπον ἠδύναντο ὁ Ἰουδαῖοι νά θανατώσουν τόν Ἰησοῦν. Συνεπῶς ἐκ τοῦ χωρίου τούτου κακῶς οἱ ὀρθολογισταὶ συμπεραίνουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο μόνον ἄνθρωπος. Ὁ Ἰησοῦς πολλάκις ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλά πολλάκις ὁμιλεῖ καὶ ὡς ὁ Υἱός τοῦ Πατρός, ὁ ὁποῖος προῦπῆρχε τῆς γεννήσεώς του ὡς ἄνθρώπου. Καί εἰς τὸ παρόν 8ον κεφάλαιον τοῦ Ἰωάννου πολλάκις ὁ Χριστός παρουσιάζει τὴν σχέσιν του πρὸς τόν Θεόν ὡς εἰδικήν, σχέσιν Πατρός καὶ Υἱοῦ (στίχ. 16, 18, 19, 28, 29, 36, 38, 49, 54). Ἐπίσης διακηρύσσει τὴν προῦπαρξίν του (στίχ. 58). Πρὸς τούτοις διακηρύσσει, ὅτι εἶνε «ἐκ τῶν ἄνω» (στίχ. 23) καὶ «τό φῶς τοῦ κόσμου» (στίχ. 12). Τό δὲ ἀκόμη σπουδαιότερον, ἐπανειλημμένως παρουσιάζεται ὡς Γιαχβέ διακηρύσσει, «Ἐγὼ εἰμι» (στίχ. 24, 28. Ἴδε σχετικῶς ἡμέτερον βιβλίον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», σελ. 39 – 47).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«Ἀλλὰ τῶρα ζητεῖτε νά με θανατώσετε, ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐλάλησα εἰς σᾶς τὸ καλόν, τὸ ὅποιον ἤκουσα παρά τοῦ Θεοῦ».

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπεδίωκον θά θανατώσουν τόν Χριστόν, ἀκριβῶς διότι ὁ Χριστός ἐλάλει τὸ καλόν, τὸ ὅποιον αὐτοὶ δέν ἤθελον νά ἐφαρμόσουν εἰς τόν βίον των, ἀλλ' ἤθελον νά πράττουν τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός των Διαβόλου (Ἴδε ἀκολούθως τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Ἰωάν. 8 : 43 καὶ 8 : 44).

Ἰωάν. 8 : 43

«ΓΙΝΩΣΚΕΙΝ ΤΗΝ ΛΑΛΙΑΝ»
«ΑΚΟΥΕΙΝ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ»

«Διατί τήν λαλιάν τήν ἐμήν οὐ
γινώσκειτε; Ὅτι οὐ δύνασθε ἀκού-
ειν τόν λόγον τόν ἐμόν».

Εἰς τό χωρίον τοῦτο οἱ ἐξηγηταί δίδουν ἐξηγήσεις ὁποῖαι αἰ ἐξῆς:
«Διατί δέν ἐννοεῖτε τόν λόγον μου; Διότι δέν δύνασθε ν' ἀκούετε
τόν λόγον μου».

«Διατί δέν ἐννοεῖτε ὅ,τι λέγω; Διότι δέν ὑποφέρετε (δέν ἀνέχεσθε)
ν' ἀκούετε τόν λόγον μου».

«Διατί δέν ἐννοεῖτε τήν γλώσσάν μου; Διότι εἶσθε ἀνίκανοι ν' ἀ-
κούετε τόν λόγον μου».

«Διατί δέν ἐννοεῖτε τήν γλώσσάν μου; Διότι ἡ ἀποκάλυψις μου
εἶνε πέρα τῆς ἀντιληπτικῆς σας ἰκανότητος».

Αἱ τοιαῦται ἐξηγήσεις δέν εἶνε ἰκανοποιητικά. Διότι οἱ Ἰουδαῖοι
ἠννούν καί ἀντελαμβάνοντο τόν λόγον τοῦ Χριστοῦ, διό καί ἀντέ-
δρων εἰς αὐτόν.

Τό «γινώσκω» ἐνταῦθα δέν σημαίνει «ἐννοῶ», ἀλλ' «ἀναγνωρίζω,
παραδέχομαι», ὅπως ἐν 1 : 10 (Πρβλ. 6 : 69, 10 : 38 κατά τό ἐκκλησια-
στικόν κείμενον, Λουκ. 1 : 18). Ἐπίσης τό «ἀκούω» δέν σημαίνει
«ἀκούω» ἢ «ἀντιλαμβάνομαι, ἐννοῶ», ἀλλ' «ὑπακούω», ὅπως ἐν 10
: 3, Δευτ. 11 : 22, 27, 28, 18 : 15, 19, Πράξ. 3 : 22 – 23, 4 : 19. Κατά
ταῦτα οἱ Ἰουδαῖοι δέν παρεδέχοντο τόν λόγον τοῦ Χριστοῦ, διότι
δέν ἠδύναντο νά ὑπακούουν εἰς αὐτόν.

Εἰς τήν συνέχειαν (στίχ. 44) ὁ Ἰησοῦς ἐξηγεῖ, διατί οἱ Ἰουδαῖοι
δέν ἠδύναντο νά ὑπακούουν εἰς τόν λόγον του. Δέν ἠδύναντο νά ὑπα-
κούουν, διότι ἦσαν ἐκ τοῦ Διαβόλου καί ἤθελον νά πράττουν τάς
ἐπιθυμίας τοῦ πατρός των Διαβόλου. Τά τέκνα τοῦ Διαβόλου δέν
δύνανται, δέν ἔχουν διάθεσιν καί δύναμιν, νά ἐφαρμόζουν τόν λόγον
τοῦ Χριστοῦ, διό καί ἀπορρίπτουν αὐτόν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Διατί δέν πα ρ α δέ χ ε σ θ ε τόν λόγον μου; Διότι δέν δύνασθε νά ύ πα κ ο ύ ε τ ε εἰς τόν λόγον μου».

Ἰωάν. 8 : 44

«ΕΚΕΙΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΟΣ ΗΝ ΑΠ' ΑΡΧΗΣ»
«ΑΛΗΘΕΙΑ», «ΨΕΥΔΟΣ», «ΨΕΥΣΤΗΣ»

«Υμεῖς ἐκ τοῦ πατρός τοῦ Διαβόλου ἐστέ, καί τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀ π' ἀ ρ χ ῆ ς καί ἐν τῇ ἀ λ η θ ε ἰ α ο ὐ χ ἔ σ τ η κ ε ν¹, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀ λ ῆ θ ε ἰ α ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τό ψ ε ὕ δ ο ς, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψ ε ὕ σ τ η ς ἐστί καί ὁ πα τ ῆ ρ α ὐ τ ο ὕ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, ὅτι ἡ φράσις «ἀπ' ἀρχῆς» σημαίνει «ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Πλέον δέ συγκεκριμένως, ἄλλοι μὲν νομίζουν, ὅτι ὁ Διάβολος χαρακτηρίζεται ὡς ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς, διότι διὰ τοῦ Κάιν ἐν ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπέκτεινε τόν Ἄβελ, ἄλλοι δέ, ὀρθότερον, διότι διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀπέκτεινε τόν γενάρχην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τόν Ἄδάμ. Ἄλλά καθ' ἡμᾶς «τό ἀπ' ἀρχῆς» δέν σημαίνει «ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους», ἀλλ' «ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀφ' ὅτου ἤρχισε νά γίνεται ἀνθρωποκτονία». Ἡ φράσις, «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀ π' ἀ ρ χ ῆ ς», ἔχει τήν ἐννοίαν, ὅτι ὁ Διάβολος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι ἀνθρωποκτόνοι, ἀλλ' ὁ Διάβολος εἶνε ὁ πρῶτος, ἔχει τό πρωτεῖον ἐν τῇ ἀνθρωποκτονίᾳ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦν, ἔρχονται δεῦτεροι. Ὁ Διά-

1. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τήν γραφήν οὐκ ἔστηκεν.

βολος, ἵνα οὕτως ἐκφρασθῶμεν, εἶνε ὁ πρῶτος διδάξας ἀνθρωποκτονίαν, εἶνε ὁ πατήρ τῆς ἀνθρωποκτονίας καί τῶν ἀνθρωποκτόνων, ὅπως ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐπειδή οἱ Ἰουδαῖοι κατά τόν ὑπ' ὄψιν στίχον ἠθελον νά πράττουν τάς ἐπιθυμίας τοῦ Διαβόλου, κατά τούς στίχ. 38, 41 ἐποίουν τά ἔργα τοῦ Διαβόλου, καί κατά τόν στίχ. 40 ἐζήτουν ν' ἀποκτείνουν τόν Χριστόν, ὅπερ καί ἐπραξαν, διά τοῦτο ὁ Χριστός ὠνόμασε τόν Διάβολον πατέρα των (στίχ. 38, 41, 44). Οἱ ἀκόλουθοι καί μιμηταί τοῦ πρωτεργάτου τοῦ κακοῦ, τοῦ Διαβόλου, ἔχουν τοῦτον πατέρα. Ἡ φράσις «ἀπ' ἀρχῆς» συνδέεται λοιπόν κατ' ἔννοιαν πρὸς τόν χαρακτηρισμόν «πατήρ», τόν ὅποιον δίδει ὁ Χριστός εἰς τόν Διάβολον. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἡ ἐνταῦθα φράσις περί τοῦ Διαβόλου, «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς», εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐν Α' Ἰωάν. 3 : 8 φράσεως, «ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἀμαρτάνει» (Ἰδέ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 3 : 8 ἐν σελ. 254 – 255).

Ὡς ἐδείξαμεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ, σελ. 106 – 112, ὁ ὅρος «ἀλήθεια» ἐκτός τῆς θεωρητικῆς ἔχει καί ἠθικὴν σημασίαν· σημαίνει τό ἀγαθόν, τό καλόν. Αὐτήν δέ τήν σημασίαν ὁ ὅρος οὗτος ἔχει ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπαντᾷ δῖς, καθὼς καί ἐν στίχ. 45 – 46, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ δῖς, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἠθικῆς σημασίας λέξεων «ἀνθρωποκτόνος» καί «ἀμαρτία», τῆς τελευταίας ἐν στίχ. 46. Διά τοῦτο ὁ ὅρος «ἀλήθεια» δέν πρέπει νά μένη ἀνεξήγητος, ὡς συμβαίνει, ἀλλά νά ἐξηγητῆται «ἀγαθόν» ἢ «καλόν».

Ὡς δεικνύεται ἐπίσης κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 22 : 15, εἰς τήν ὁποίαν παραπέμπομεν (σ. 294 – 296), ἡ λέξις «ψεῦδος», ἀντίθετος τῆς λέξεως «ἀλήθεια», δέν σημαίνει μόνον τό ψεῦδος, ἀλλ' ἔχει καί εὐρεῖαν ἔννοιαν, κατά τήν ὁποίαν σημαίνει τό κακόν. Αὐτήν δέ τήν ἔννοιαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ. Ὅπως δέ ἡ λέξις «ψεῦδος» σημαίνει τό κακόν, οὕτω καί ἡ λέξις «ψεύστης» σημαίνει τόν κακόν. Διά τοῦτο καί αἱ λέξεις αὗται δέν πρέπει νά παραμένουν ἀνεξήγητοι, ὡς συμβαίνει, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη νά ἐξηγητῆται «κακόν», ἡ δέ δευτέρα «κακός». Ἡ φράσις «ὁ πατήρ αὐτοῦ» κατά μίαν γνώμην σημαίνει «ὁ πατήρ τοῦ ψεύδους» καί κατ' ἄλλην «ὁ πατήρ τοῦ ψεύστου». Ὁρθή εἶνε ἡ πρώτη γνώμη. Διότι ἡ δευτέρα γνώμη, ἐπειδή ἐνταῦθα «ψεύστης» ὀνομάζεται ὁ ἴδιος ὁ Διάβολος, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό νά εἴπη τις, ὅτι ὁ Διάβολος εἶνε ὁ πατήρ ἑαυτοῦ!

Τέλος δέον νά παρατηρηθῆ, ὅτι ἡ γραφή «οὐκ ἔστηκεν», τήν ὁποίαν προτιμοῦν οἱ Nestle – Aland, δέν φαίνεται ὀρθή. Διότι ἡ φρά-

σις «οὐκ ἔστηκεν», ἐν τῇ ὁποῖα τό ῥῆμα εἶνε «στήκω» καί ὁ χρόνος του παρατατικός, σημαίνει «δέν ἐστέκετο, δέν ἔμενε», ὅπερ δέν δίδει καλήν ἔννοιαν. Ἐποῦ πρῶτον ὁ Κύριος εἶπεν, ὅτι ὁ Διάβολος ἦτο ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος, πῶς ὕστερον θά ἔλεγε, «καί ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκε», καί εἰς τό καλόν δέν ἐστέκετο; Ὅτι ὁ ἀνθρωποκτόνος Διάβολος δέν ἐστέκετο εἰς τό καλόν, τοῦτο εἶνε αὐτονόητον καί θά ἐπερίττευε νά λεχθῆ. Καλή ἔννοια θά ἐδίδετο, ἂν πρῶτον ἐλέγετο, ὅτι ὁ Διάβολος δέν ἐστέκετο εἰς τό καλόν, καί ὕστερον ἀνεφέρετο ἡ ἀνθρωποκτονία ὡς ἀποτέλεσμα τῆς κακότητός του. Ὁρθήν θεωροῦμεν τήν γραφήν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου «οὐκ ἔστηκεν», ἐν τῇ ὁποῖα τό ῥῆμα εἶνε παρακείμενος τοῦ «ἵσταμαι» καί δέν σημαίνει «ἐστάθη, ἔμεινε», ὡς ἐξηγοῦν τινες, ἀλλ' *ἵσταται, μένει*. Τό ῥῆμα δηλαδή ἔχει ἐνεστωτικήν σημασίαν, ἡ ὁποῖα συμφωνεῖ πρός τόν ἐνεστώτα «ἔστιν» τῆς ἀκολουθοῦσης προτάσεως «ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ»: Ὁ Διάβολος δέν ἵσταται ποτε ἐπί τοῦ ἐδάφους «τῆς ἀληθείας», ἦτοι τοῦ καλοῦ, ἀλλά πάντοτε ἐκτός αὐτοῦ, διότι εἰς αὐτόν δέν ὑπάρχει «ἀλήθεια», ἦτοι καλόν.

Κατά ταῦτα ὁ Χριστός δέν ἤθελε νά εἶπῃ ὅ,τι μερίς τῶν ἐρμηνευτῶν νομίζει, ὅτι δηλαδή πρό τῆς ἀνθρωποκτονίας ὁ Διάβολος δέν ἐστάθη «ἐν τῇ ἀληθείᾳ», τουτέστιν ἐν τῷ ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐξέπεσεν. Ὁ λόγος δέν ἦτο περί τῆς πτώσεως τοῦ Ἐωσφόρου. Ὁ Χριστός ἤθελε νά εἶπῃ, ὅτι ὁ Διάβολος, ἀφ' ὅτου βεβαίως ἔγινε Διάβολος, οὐδέποτε ἵσταται εἰς τό καλόν, ἀλλά πάντοτε εὐρίσκεται ἐκτός αὐτοῦ, διεστραμμένος ὢν καί ἀμετανόητος. Καί δέν εἶνε μόνον ὁ πατήρ τῆς ἀνθρωποκτονίας, ἀλλ' ὁ πατήρ τοῦ κακοῦ ἐν γένει.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Σεῖς εἰσθε ἀπό τόν πατέρα τόν Διάβολον, καί θέλετε νά κάνετε τάς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός σας. Ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος καί εἰς τό καλόν δέν ἵσταται, διότι δέν ὑπάρχει εἰς αὐτόν καλόν. Ὅταν λαλή τό κακόν, λαλεῖ ἐξ ἰδίων, διότι εἶνε κακός καί ὁ πατήρ αὐτοῦ¹».

1. Δηλαδή τοῦ κακοῦ.

Ἰωάν. 16 : 16

«ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΜΙΚΡΟΝ ΚΑΙ ΟΨΕΣΘΕ ΜΕ,
ΟΤΙ ΕΓΩ ΥΠΑΓΩ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ»

«Μικρόν καί οὐ¹ θεωρεῖτέ με, καί πάλιν μικρόν καί ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα²».

Τό χωρίον τοῦτο, λόγος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ ὀλίγον πρό τῆς συλλήψεως καί τοῦ θανάτου αὐτοῦ, δημιουργεῖ εἰς τοὺς ἑρμηνευτάς πρόβλημα, διότι ἡ αἰτιολογική πρότασις «ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα» φαίνεται ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν φράσιν «ὄψεσθέ με», τὴν ὁποίαν αἰτιολογεῖ. Πῶς οἱ μαθηταὶ θά ἔβλεπον τὸν Κύριον, ἀφοῦ ὁ Κύριος θά ἐπορεύετο πρὸς τὸν Πατέρα, δι' ἄλλων λέξεων θά ἔφευγεν ἐκ τῆς γῆς καί θά μετέβαινεν εἰς τὸν οὐρανόν; Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ δημιουργοῦσα τὴν δυσκολίαν τοῦ χωρίου αἰτιολογική φράσις «ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα» δέν εἶνε ἀθηντική, δέν εἶνε ὀρθός, διότι ἡ ἐν λόγῳ φράσις ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ 17 ἐν τῇ ἀπορίᾳ τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν στίχῳ 16. Ἡ παράλειψις τῆς ἐν λόγῳ φράσεως ἐκ πολλῶν μεγαλογραμμάτων κωδίκων προῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς ἑρμηνευτικῆς δυσκολίας, τὴν ὁποίαν ἡ φράσις αὕτη δημιουργεῖ.

Ἡ γνώμη, ὅτι οἱ μαθηταὶ θά ἔβλεπον τὸν Ἰησοῦν πνευματικῶς διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό ὁποῖον θά ἀπέστελλε μετὰ τὴν μετάβασιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, δέν εἶνε ὀρθή διὰ δύο λόγους. Πρῶτον μὲν, ὁ Χριστός δέν εἶπεν «ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ἀποστελῶ ὑμῖν τό Πνεῦμα τό Ἁγιον», ἀλλ' εἶπεν «ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ

1. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τὴν γραφήν οὐκέτι, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ δέν θά ἔβλεπον τὸν Ἰησοῦν πλέον, ὅπερ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως καί πάλιν μικρόν καί ὄψεσθέ με.

2. Οἱ Nestle – Aland παραλείπουν τὴν φράσιν ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, ἡ ὁποία δημιουργεῖ ἑρμηνευτικὴν δυσκολίαν.

ὕπαγω πρὸς τὸν Πατέρα». Δεύτερον δέ, ὅπως διὰ τῆς φράσεως «*Μικρόν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με*» ὁ Χριστός ἠννώνει, ὅτι μετ' ὀλίγον οἱ μαθηταὶ δέν θά ἔβλεπον αὐτόν σωματικῶς, οὕτω καὶ διὰ τῆς φράσεως «*καὶ πάλιν μικρόν καὶ ὄψεσθέ με*» ἠννώνει, ὅτι ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ θά ἔβλεπον αὐτόν πάλιν σωματικῶς.

Ἡ γνώμη, ὅτι οἱ μαθηταὶ θά ἔβλεπον τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ, δέν εἶνε πάλιν ὀρθή, διότι οἱ μαθηταὶ ἔβλεπον τὸν Ἰησοῦν ἤδη πρό τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ δὴ ἐπὶ διάστημα τεσσαράκοντα ἡμερῶν καὶ ἅπ' αὐτῆς τῆς ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἡ γνώμη, καθ' ἣν ἡ φράσις «*καὶ πάλιν μικρόν καὶ ὄψεσθέ με*» σημαίνει, «*καὶ πάλιν θά μέ βλέπετε κατὰ τὸ μικρόν διάστημα τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν*», δέν εἶνε ὀρθή. Διότι τὸ «*μικρόν καὶ*» εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, σημαίνει «*μετ' ὀλίγον*». Ὁ Ἰησοῦς δηλαδὴ λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς του: Μετ' ὀλίγον δέν θά μέ βλέπετε, καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον θά μέ ἴδητε. Συνεπῶς εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τοῦ ἔδαφιου τὸ «*μικρόν*» σημαίνει τὸ τριήμερον διάστημα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Ἰησοῦ, μεθ' ὃ συνέβη ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ, ὅχι τὸ διάστημα τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως μέχρι τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ.

Τὸ μυστικόν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἐρευνωμένου ἔδαφιου Ἰωάν. 16 : 16 εὐρίσκομεν εἰς τὸ Πράξ. 2 : 24 – 34 περί τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Ἰησοῦ, μάλιστα δέ εἰς τὸν στίχ. 34. Ἡ ἐκφρασις τοῦ ἐρευνωμένου ἔδαφιου «*ὕπαγειν πρὸς τὸν Πατέρα*» εἶνε ἰσοδύναμος τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἐν λόγῳ στίχ. 34 «*ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς*» («*Οὐ γάρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς*»). Ἡ δέ ἐκφρασις «*ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς*» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐγκαταλείπεσθαι ἐν τῷ ᾄδῃ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἐν τῷ τάφῳ κατὰ τὸ σῶμα τῶν στίχ. 27, 29, 31. Τὸ «*ὕπαγειν πρὸς τὸν Πατέρα*» ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ «*ἀναβαίνειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς*» ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Πέτρου σημαίνουν δηλαδὴ τὴν μὴ παραμονὴν ἐν τῷ ᾄδῃ καὶ ἐν τῷ τάφῳ, ἀλλὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνάληψιν. Ὁ Δαβὶδ δέν ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διότι δέν ἀνέστη, ἀπόδειξις δέ τούτου εἶνε τὸ μνημα αὐτοῦ, ὅπου εὐρίσκονται τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη πρὸς τὸν Πατέρα, διότι ἀνέστη. Καὶ συνεπῶς λέγων ὁ Χριστός, «*καὶ πάλιν μικρόν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὕπαγω πρὸς τὸν Πατέρα*», ἐννοεῖ: καὶ πάλιν μετ' ὀλίγον θά μέ ἴδητε, διότι ἐγώ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νεκρούς, δέν θά παραμείνω κάτω, εἰς τὸν ᾄδην καὶ εἰς τὸν τάφον, ἀλλὰ θ'

ἀναστηθῶ καί θά πορευθῶ ἄνω, πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα.

Ἡ φράσις λοιπὸν τοῦ Ἰησοῦ «ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα» περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναστάσεως (ἀνίσταμαι ἐκ νεκρῶν καί οὕτως ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα), ἡ δὲ φράσις «καί πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με» σημαίνει, ὅτι ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον οἱ μαθηταὶ θά ἐπανεβλέπον τὸν Ἰησοῦν σωματικῶς ὡς ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν. Ἴδὲ καὶ τὸν στίχ. 22, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν λύπην διὰ τὸν θάνατον θά ἐπανεβλέπε τοὺς μαθητάς του («πάλιν ὄψομαι ὑμᾶς») καί θά ἐχαροποιεῖ αὐτούς, προφανῶς ὅταν θά ἀνίστατο ἐκ νεκρῶν.

Μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν χωρίον:

«Μετ' ὀλίγον δέν θά μέ βλέπετε, καί πάλιν μετ' ὀλίγον θά μέ ἴδητε, διότι ἐγὼ θά πορευθῶ πρὸς τὸν Πατέρα».

Ἰωάν. 17 : 11 – 12

«ΠΑΤΕΡ ΑΓΙΕ, ΤΗΡΗΣΟΝ ΑΥΤΟΥΣ ΕΝ Τῷ ΟΝΟΜΑΤΙ ΣΟΥ»

«Καί οὐκέτι εἶμι ἐν τῷ κόσμῳ, καί οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καί ἐγὼ πρὸς σέ ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὧσιν ἐν καθῶς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τό «εἶμι» δέν ἔχει μελλοντικὴν ἔννοιαν, ὅπως πολλοὶ νομίζουν. Καί διὰ τοῦτο ἡ φράσις «οὐκέτι εἶμι ἐν τῷ κόσμῳ» δέν πρέπει νά μεταφράζεται «δέν θά εἶμαι πλέον εἰς τὸν κόσμον», ἀλλὰ «δέν εἶμαι πλέον εἰς τὸν κόσμον». Ὁ Κύριος αἰσθάνεται, ὅτι ἐτελείωσε τό ἔργον του εἰς τὸν κόσμον (στίχ. 4) καί δέν εἶνε πλέον εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐξέφυγεν ἐκ τοῦ κόσμου καί φέρεται πρὸς τὸν

Πατέρα. Διό και ἐν στίχ. 12 λέγει «ὄτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ». Οὕτω παραδόξως ἐκφράζεται ὁ Κύριος καί μετὰ τήν ἀνάστασίν του. Ἐνῶ ἀκόμη δέν ἔχει ἀναληφθῆ εἰς τόν οὐρανόν, ἀλλ' εὐρίσκεται ἐπί τῆς γῆς, λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς του: «Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν (= ἐνῶ ἀκόμη ἤμην μεθ' ὑμῶν)» (Λουκ. 24 : 44). Ὅμοίως πρὸς τό «εἰμί» καί τό «εἰσί» δέν ἔχει μελλοντικὴν ἐννοίαν, ὅπως νομίζεται, καί διὰ τοῦτο δέν πρέπει νά μεταφράζεται «θά εἶνε», ἀλλ' «εἶνε».

Ἐπίσης τό «ἅγιος» καθ' ἡμᾶς δέν ἔχει ἠθικὴν ἐννοίαν, ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, δέν σημαίνει δηλαδή «ἅγιος», ἀλλ' «ἰσχυρός, δυνατός».

Ἐναφέρομεν καί σχολιάζομεν χωρία, ὅπου τό «ἅγιος» σημαίνει «ἰσχυρός, δυνατός»:

«Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπάξει ὁ Θεὸς τὴν μάχαιραν τὴν ἁγίαν καὶ τὴν μεγάλην καὶ τὴν ἰσχυράν ἐπὶ τόν δράκοντα ὄφιν φεύγοντα, ἐπὶ τόν δράκοντα ὄφιν σκολιόν, καὶ ἀνελεῖ τόν δράκοντα» (Ἡσ. 27 : 1 κατὰ τοὺς Ο'. Πρβλ. Μασ.).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὰ τρία ἐπίθετα «ἁγία», «μεγάλη» καὶ «ἰσχυρά» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, διὰ νά δειχθῆ καὶ τονισθῆ ἡ ἰσχὺς τῆς μαχαίρας τοῦ Θεοῦ. Τό «ἁγία» σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ τό «ἰσχυρά».

«Ἐσωσεν αὐτόν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ καὶ ὁ βραχίον ὁ ἅγιος αὐτοῦ» (Ψαλμ. 97 (98) : 1).

«Καὶ ἀποκαλύψει Κύριος τόν βραχίονα τόν ἅγιον αὐτοῦ ἐνώπιον πάντων τῶν ἐθνῶν, καὶ ὄψονται πάντα τὰ ἄκρα τῆς γῆς τὴν σωτηρίαν τὴν παρά τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (Ἡσ. 52 : 10).

Εἰς τὰ δύο ταῦτα χωρία «ὁ βραχίον ὁ ἅγιος» εἶνε «ὁ ἰσχυρὸς βραχίον» τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦ ὁποίου κατορθοῦται σωτηρία. Ἄλλαχού γίνεται λόγος περὶ «βραχίονος ἰσχυροῦ» (Ἰεζ. 30 : 22), περὶ «βραχίονος κραταιοῦ» (Ἰώβ 26 : 2, Ἱερ. 21 : 5), περὶ «κράτους βραχίονος» (Σοφ. Σολ. 11 : 21), περὶ «ἰσχύος βραχίονος» (Ἡσ. 51 : 9, 62 : 8, Δαν. 11 : 6, Σοφ. Σολ. 16 : 16), περὶ «βραχίονος ἰσχύος» (Ἡσ. 44 : 12), περὶ «βραχίονος δυνάμεως» (Ψαλμ. 88 : 11 (89 : 10)), περὶ «βραχίονος μετὰ δυναστείας» (Ψαλμ. 88 : 14 (88 : 13)), περὶ «βραχίονος μετὰ κυρίας» (Ἡσ. 40 : 10). Εἰς ὅλας τὰς ἐκφράσεις ταύτας ἡ ἐννοία τοῦ βραχίονος συνδέεται πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς ἰσχύος. Πρβλ. τὴν πολλάκις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ ἅπαξ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντωμένην ἐκφρασίαν «βραχίον ὑψηλός», ἡ ὁποία κατὰ τό πλεῖστον

συναπαντᾶται μετά τῆς ἐκφράσεως «χειρ κραταιά» (Ἐξόδ. 6 : 1, 6, Δευτ. 4 : 34, 5 : 15 κλπ., Πράξ. 13 : 17).

«Ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύι δυνατός ἀνὴρ, Κύριος ἀσθενῆ ποιήσει ἀντίδικον αὐτοῦ, Κύριος ἅγιος. Μὴ καυχάσθω ὁ φρόνιμος ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ δυνατός ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον» (Α' Βασ. 2 : 9 – 10 κατὰ τοὺς Ο'. Τό Μασ. διαφέρει).

Τό νόημα τοῦ παρόντος ἐδαφίου εἶνε: Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶνε δυνατός διὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἰσχύος. Ὁ Κύριος ἀποδεικνύει ἀσθενῆ καὶ συντριβεῖ πάντα ἀντίπαλόν του. Ὁ Κύριος, ὄχι ὁ ἄνθρωπος, εἶνε «ἅγιος», τουτέστι δυνατός. Διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά ἔχη πεποίθησιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἰσχύν λόγῳ σοφίας, δυνάμεως καὶ πλούτου, ἀλλ' εἰς τὴν σχέσιν του μετὰ τοῦ Κυρίου, τοῦ μόνου ὄντος ἰσχυροῦ.

«Καὶ ἐπέστρεψαν καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεόν, καὶ τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ παρώξυναν. Καὶ οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρός αὐτοῦ, ἡμέρας, ἧς ἐλυτρώσατο αὐτούς ἐκ χειρός θλίβοντος, ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως» (Ψαλμ. 77 (78) : 41 – 43).

Ἡ ὀνομασία «ὁ Ἅγιος τοῦ Ἰσραήλ» σημαίνει «ὁ Ἰσχυρός τοῦ Ἰσραήλ». Ὁ Θεός ἦτο ὁ ἰσχυρός προστάτης τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Οἱ Ἰσραηλῖται διέπραξαν τὴν ἀφροσύνην νά ἔλθουν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἰσχυρόν, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νά συντριψῇ αὐτούς. Προεκάλεσαν τὸν Θεόν. Παρώξυναν τὸν Ἰσχυρόν. Δέν ἔλαβον ὑπ' ὄψιν «τὴν χεῖρα αὐτοῦ», τὴν κραταιάν δυνάμιν του, διὰ τῆς ὁποίας ἐτέλεσε καταπληκτικὰς θαυματουργίας.

«Οὐαί, ἔθνος ἀμαρτωλόν, λαός πλήρης ἀμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν, υἱοὶ ἄνομοι ἐγκατελίπετε τὸν Κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ. Τί ἔτι πληγῆτε προστιθέντες ἀνομίαν;» (Ἦσ. 1 : 4 – 5).

Ἐνταῦθα ταλανίζεται ὁ Ἰουδαϊκός λαός, διότι διὰ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀσεβειῶν του διέπραττε τὴν ἀφροσύνην νά προκαλῆ καὶ ἐξοργίσῃ «τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ», τὸν Ἰσχυρόν τοῦ Ἰσραήλ, καὶ οὕτω νά ἐπισωρευῆ εἰς ἑαυτὸν πληγὰς παρὰ τοῦ Ἰσχυροῦ.

«Καὶ ὑψωθήσεται Κύριος σαβαώθ ἐν κρίματι, καὶ ὁ Θεός ὁ ἅγιος δοξασθήσεται ἐν δικαιοσύνῃ» (Ἦσ. 5 : 16).

«Οὐ γάρ ἠθέλησαν τὸν νόμον Κυρίου σαβαώθ, ἀλλὰ τό λόγιον τοῦ

Ἰακώβου Ἰσραὴλ παρώξυναν» (Ἦσ. 5 : 24).

«Εἶπεν ὁ ῥυσάμενός σε, Κύριος σαβαώθ ὄνομα αὐτῶ, Ἅγιος Ἰσραὴλ» (Ἦσ. 47 : 4).

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων χωρίων εἰς τό πρῶτον τό «Κύριος σαβαώθ», ἦτοι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων, ὁ δυνατός Κύριος, παραλληλίζεται πρὸς τό «ὁ Θεός ὁ ἅγιος», ἦτοι ὁ Θεός ὁ ἰσχυρός, καί εἰς τὰ δύο ἄλλα τό «Κύριος σαβαώθ», ὁ δυνατός Κύριος, παραλληλίζεται πρὸς τό «(ὁ) Ἅγιος Ἰσραὴλ», ὁ ἰσχυρός τοῦ Ἰσραὴλ. Καί εἰς τὰ τρία δηλαδή χωρία τό «σαβαώθ» παραλληλίζεται πρὸς τό «Ἅγιος», ἀμφοτέρων τῶν λέξεων σημαίνουσῶν τὴν δύναμιν ἢ ἰσχύν τοῦ Κυρίου.

«Καὶ οἱ σωθέντες τοῦ Ἰακώβ οὐκέτι μὴ πεποιθότες ὡσιν ἐπὶ τοὺς ἀδικήσαντας αὐτοῦς, ἀλλὰ ἔσονται πεποιθότες ἐπὶ τὸν Θεόν τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἔσται τό καταλειφθέν τοῦ Ἰακώβ ἐπὶ Θεόν ἰσχύοντα» (Ἦσ. 10 : 20 – 21).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τό «ὁ Θεός ὁ Ἅγιος» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τό «Θεός ἰσχύων». «Ἅγιος» δηλαδή σημαίνει ἰσχυρός. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Τό διασωθέν ὑπόλοιπον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ δέν θά στηρίξη πλέον τὴν πεποιθήσιν του εἰς ἀνθρώπους, ἀλλ' εἰς «τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ», τὸν ἰσχυρόν Θεόν του, τὸν μόνον δυνάμενον νά σώζη. Ἰδέ καί τὰ χωρία Ἦσ. 17 : 7, 31 : 1, ὅπου γίνεται λόγος περὶ πεποιθήσεως εἰς «τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ», τὸν ἰσχυρόν τοῦ Ἰσραὴλ, εἰς τὸν ὁποῖον λόγῳ τῆς ἰσχύος του ἀξίζει ν' ἀποβλέπη τις καί νά στηρίζεται.

«Νῦν οὖν τίني με ὁμοιώσατε καὶ ὑψωθήσομαι; εἶπεν ὁ Ἅγιος. Ἀναβλέψατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμούς ὑμῶν καὶ ἴδετε, τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα; Ὁ ἐκφέρων κατ' ἀριθμὸν τὸν κόσμον αὐτοῦ πάντα ἐπ' ὄνόματι καλέσει· ἀπὸ πολλῆς δόξης καὶ ἐν κράτει ἰσχύος αὐτοῦ οὐδέν σε ἔλαθε» (Ἦσ. 40 : 25 – 26 κατὰ τοὺς Ο'. Ἰδέ καί τό Μασ., τό ὁποῖον εἶνε ὁμαλώτερον καὶ σαφέστερον).

Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐνταῦθα ὀνομάζεται διὰ τοῦ ὀνόματος «ὁ Ἅγιος», περιγράφεται ὡς δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, ὡς παντοδύναμος καὶ πανίσχυρος ἐξουσιαστής. Ἡ τοιαύτη δέ περιγραφή ἀνταποκρίνεται πρὸς τό ὄνομα τοῦ «ὁ Ἅγιος».

«Ἄ ὁ Θεός ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; Καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;» (Ἦσ. 14 : 27).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀντὶ τῆς φράσεως «ὁ Θεός ὁ ἅγιος» τό Ἑβραϊκὸν ἔχει «ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων», ὁ δυνατός Κύριος. Ἡ δέ λέξις «χεῖρ» σημαίνει ἐπίσης δύναμιν. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ἐκεῖνα,

τά ὅποια ὁ Θεός ὁ ἰσχυρός ἔχει ἀποφασίσει, ποῖος δύναται νά ματαιώσῃ; Καί τήν χεῖρα αὐτοῦ τήν ὑψωμένην διά νά καταφέρῃ πλήγματα, ποῖος δύναται νά συγκρατήσῃ;

«Κύριε Κύριε, βασιλεῦ τῶν οὐρανῶν καί δέσποτα πάσης κτίσεως, ἅγιε ἐν ἁγίοις, μόναρχε, παντοκράτορ, πρόσχες ἡμῖν καταπονουμένοις ὑπό ἀνοσίου καί βεβήλου θράσει καί σθένει πεφρυαγμένου» (Γ' Μακ. 2 : 2).

Ἡ ὀνομασία καί προσφώνησις «ἅγιε ἐν ἁγίοις», ἰσοδύναμος πρός τό «ἀγιώτατε», δέν ἐκφράζει ἠθικόν, ἀλλά φυσικόν ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ, σημαίνουσα «ἰσχυρότατε, δυνατώτατε», ἀφοῦ εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἄλλων ὀνομασιῶν καί προσφωνήσεων, αἱ ὅποια ὅλαι, καί αἱ προηγούμεναι καί αἱ ἐπόμεναι, σημαίνουν τήν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Ἡθικόν ἰδίωμα τοῦ Θεοῦ ἐκφράζει τό ἐπίθετον «δίκαιος» ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχ. 3. Ὅπως δέ ἐν τῷ στίχ. 2, οὕτω καί ἐν τῷ στίχ. 21 ἡ ὀνομασία «ἅγιος ἐν ἁγίοις» σημαίνει «ἰσχυρότατος, δυνατώτατος».

Ἐδείχθη, ὅτι τό «ἅγιος» σημαίνει «ἰσχυρός, δυνατός». Ἡ δέ προσφώνησις «Πάτερ ἅγιε» τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου Ἰωάν. 17 : 11 – 12, ἡ ὅποια ὑπενθυμίζει τήν προσφώνησιν «ἅγιε ἐν ἁγίοις» τοῦ παρατεθέντος καί σχολιασθέντος χωρίου Γ' Μακ. 2 : 2, σημαίνει «Πάτερ ἰσχυρέ, Πάτερ δυνατέ», ἢ, καλλίτερον, «παντοδύναμε Πάτερ», ἀφοῦ ὁ Θεός εἶνε δυνατός ἐν ἀπολύτῳ καί πλήρει ἐννοίᾳ. Προσευχόμενος ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος ἀρχιερεὺς εἰς τόν Θεόν Πατέρα καί λέγων διά τούς μαθητάς του, «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου», ἐπικαλεῖται τόν Θεόν Πατέρα ὡς δυνατόν, ὡς παντοδύναμον, ἵνα διά τῆς δυνάμεώς του διαφυλάξῃ τούς μαθητάς του.

Ὅπως τό «ἅγιος» ἐνταῦθα σημαίνει «δυνατός, παντοδύναμος», οὕτω τό «ὄνομα» σημαίνει «δύναμις», καί ὄχι «ὄνομα» ἢ «δύναμις τοῦ ὀνόματος» ἢ «βοήθεια» ἢ «πρόνοια» ἢ ἄλλο τι κατά τάς διαφόρους γνώμας τῶν ἐρμηνευτῶν. Ὅτι δέ ἡ λέξις «ὄνομα» σημαίνει καί «δύναμις», τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐξ ἑδαφίων, ὅποια τά ἐξῆς παρατιθέμενα καί σχολιαζόμενα.

«Πάντα τά ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καί τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς· κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καί τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον καί ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις, καί τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς» (Ψαλμ. 117 (118) : 10 – 12).

Τρίς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ψαλμωδός λέγει τήν φράσιν «καί τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς». Ἡ φρασιολογία εἶνε στρατιωτι-

ἅγιος ἐν ἁγίοις

κή, πολεμική. Δέν εἶνε δέ δύσκολον νά ἐννοήση τις, ὅτι «τό ὄνομα», διά τοῦ ὁποίου ὁ Ψαλμῳδός ἀπέκρουσε καί κατετρόπωσε τοὺς ἐχθροὺς του, δέν ἦτο μία λέξις μαγικῶ τῷ τρόπῳ ἐνεργήσασα, ἀλλ' ἦτο «ἡ δύναμις» τοῦ Κυρίου. Οἱ πόλεμοι διεξάγονται καί αἱ νῆκαι κατορθώνονται διά δυνάμεων. Πρβλ. τοὺς στίχ. 14 – 16, ὅπου ὁ λόγος περί «ἰσχύος» καί περί «δεξιᾶς Κυρίου», ἡ ὁποία «ἐποίησε δύναμιν», ἦτοι κατίσχυσε, κατώρθωσε κατόρθωμα. Ἴδέ καί τά χωρία Α' Βασ. 17 : 45, Ψαλμ. 19 : 2, 6, 8 (20 : 1, 5, 7).

«Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ ποιήσαντος τόν οὐρανόν καί τήν γῆν» (Ψαλμ. 123 (124) : 8).

Ἡ φράσις «ἐν ὀνόματι» σημαίνει «διά τῆς δυνάμεως» καί σχετίζεται ἐννοιολογικῶς μετά τῆς φράσεως «τοῦ ποιήσαντος τόν οὐρανόν καί τήν γῆν», διά τῆς ὁποίας ἐξαιρεται ἡ παντοδυναμία τοῦ Κυρίου ὡς δημιουργοῦ. Ἡ ἐννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ἡ πρός ἡμᾶς βοήθεια εἶνε *διά τῆς δυνάμεως* τοῦ Κυρίου (ἢ, ἔγκειται εἰς τήν δύναμιν τοῦ Κυρίου), τοῦ παντοδυνάμου δημιουργοῦ.

«Ὁ Θεός, ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με, καί ἐν τῇ δυνάμει σου κρῖνόν με» (Ψαλμ. 53 : 3 (54 : 1)).

Ἐνταῦθα αἱ δύο προτάσεις, «ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με», «ἐν τῇ δυνάμει σου κρῖνόν με», παραλληλίζονται συνωνυμικῶς κατά τήν προσφιλή συνήθειαν τῶν Ἑβραίων. Ἡ δέ λέξις «ὄνομα» τῆς πρώτης προτάσεως χρησιμοποιεῖται παραλλήλως καί συνωνύμως πρός τήν λέξιν «δύναμις» τῆς δευτέρας προτάσεως. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Θεέ, *διά τῆς ἰσχύος σου σῶσόν με, καί *διά τῆς δυνάμεώς σου δικαίωσόν με**».

«Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ» (Ψαλμ. 28 (29) : 2, 95 (96) : 8).

Τό χωρίον τοῦτο, τό ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς δύο Ψαλμούς, εἶνε παράδοξον, διότι δέν λέγει ἀπλῶς, «Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν», ἀλλά προσθέτει, «ὀνόματι αὐτοῦ». Ἡ παραδοξότης αἴρεται, ἂν τό «ὄνομα» ἐννοηθῇ ὡς «δύναμις», καί ἡ φράσις «ὀνόματι αὐτοῦ» ἐξηγηθῇ «*διά τήν δύναμιν αὐτοῦ*». Εἰς τοὺς δύο Ψαλμούς, εἰς τοὺς ὁποίους περιέχεται τό χωρίον, ἐξαιρεται καί ἐξυμνεῖται ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου. Πρβλ. δέ πρός τό χωρίον τοῦτο τό «Αἰνεῖτε αὐτόν ἐν στερεώματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτόν ἐπί ταῖς δυναστεῖαις αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτόν κατά τό πλῆθος τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ» (Ψαλμ. 150 : 1 – 2).

«Ἐπικαλεῖσθε αὐτόν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ» (Α' Παρ. 16 : 8).

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε παράδοξον, ὅπως καί τό προηγουμένως πα-

ρατεθέν καί σχολιασθέν. Ἡ δέ παραδοξότης αἶρεται, ἂν ἡ φράσις «ἐν ὀνόματι αὐτοῦ» ἐξηγηθῆ «διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ». Εἰς τὴν συνάφειαν τοῦ χωρίου γίνεται λόγος διὰ «τά ἐπιτηδεύματα» καί «τά θαυμάσια» τοῦ Κυρίου, τουτέστι τά θαυμαστά ἔργα του, ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεώς του.

«Δότε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματος αὐτοῦ» (Α' Παρ. 16 : 29).

Τό χωρίον σημαίνει, «Ἀποδώσατε εἰς τόν Κύριον τὴν δόξαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ». «Δοξάσατε τόν Κύριον διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ».

«Μνήσθητι χειρός σου καί ὀνόματός σου ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ» (Βαρ. 3 : 5).

Καθ' ἡμᾶς αἱ λέξεις «χείρ» καί «ὄνομα» ἐνταῦθα χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, ἀμφότεραι σημαίνουσαι τὴν δύναμιν.

«Ἐλυτρώσω με κατὰ τό πλῆθος ἐλέους καί ὀνόματός σου ἐκ βρυγμῶν ἐτοιμῶν εἰς βρῶμα, ἐκ χειρός ζητούντων τὴν ψυχὴν μου, ἐκ πλειόνων θλίψεων, ὧν ἔσχον» (Σοφ. Σειρ. 51 : 3)

Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «πλῆθος ἐλέους», ἡ ὁποία ἀπαντᾶται καί ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Νεεμ. 13 : 22, Ψαλμ. 5 : 8 (7), ἐννοεῖται ἄριστα. Ἄλλ' ἡ ἔκφρασις «πλῆθος ὀνόματος» ἐν τῇ σημασίᾳ «πληθωρικόν ὄνομα» δέν εἶνε νοητή. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶνε νοητή ἐν τῇ σημασίᾳ «πλῆθος ἰσχύος, πλῆθος δυνάμεως». Ἐν Ψαλμ. 32 (33) : 16 – 17 καί ἀλλαχοῦ περιέχονται αἱ ἔκφράσεις «πλῆθος ἰσχύος» καί «πλῆθος δυνάμεως». Ἐν τῷ σχολιαζομένῳ χωρίῳ τῆς Σοφ. Σειράχ ἡ λύτρωσις ἀποδίδεται εἰς δύο τινά, «τό πλῆθος ἐλέους» καί «τό πλῆθος ὀνόματος» τοῦ Κυρίου, ἦτοι «τὴν πολλὴν εὐσπλαγχνίαν» καί «τὴν πολλὴν δύναμιν» τοῦ Κυρίου. Ἐξ εὐσπλαγχνίας ὁ Κύριος ἐνεργεῖ διὰ τῆς δυνάμεώς του σωτηρίαν. Ὅπως δέ ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Σοφ. Σειράχ ἀναφέρονται τό «ἔλεος» καί τό «ὄνομα», ὑπό τό ὁποῖον ἐννοεῖται ἡ ἰσχύς ἢ δύναμις, οὕτω καί ἐν Ἡσ. 63 : 15 ἀναφέρονται τό «ἔλεος» καί ἡ «ἰσχύς».

Ἐδείχθη, ὅτι ἡ λέξις «ὄνομα» σημαίνει καί «δύναμις». Ὁ δέ λόγος τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου Ἰωάν. 17 : 11 – 12, «τήρησον αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς», σημαίνει, «φύλαξον αὐτούς διὰ τῆς δυνάμεώς σου, τὴν ὁποῖαν μοί ἔδωκες, διὰ νά εἶνε ἐν καθὼς ἡμεῖς». Ἐπίσης ἡ φράσις, «ἐγὼ ἐτήρουν αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου», σημαίνει, «ἐγὼ ἐφύλασσον αὐτούς διὰ τῆς δυνάμεώς σου». Ὁ Θεός Πατήρ εἶχε δώσει εἰς τόν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον τὴν δύναμιν αὐτοῦ, διὰ νά φυλάσῃ τούς μαθητάς, ὥστε οὗτοι νά ἔχουν ἐνότητα. Πράγματι δέ ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ἦτο εἰς τόν κόσμον,

διά τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ Πατρός ἐφύλασεν αὐτούς. Ἄπερχόμενος δέ τώρα ἐκ τοῦ κόσμου ὡς ἄνθρωπος, παρακαλεῖ τόν Θεόν Πατέρα νά φυλάσῃ αὐτός διά τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τούς μαθητάς.

Δέον δέ νά σημειωθῇ, ὅτι ἐκτός τῆς γραφῆς, «ὦ δέδωκάς μοι» (καθ' ἔλξιν ἀντί τοῦ «ὃ δέδωκάς μοι», ὅπερ ἐπίσης ἀπαντᾷ ὡς ἄλλη γραφή), ὑπάρχει καί ἡ γραφή «οὓς δέδωκάς μοι». Ἄλλ' ἡ γραφή αὕτη δέν μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς, προῆλθε δέ καθ' ἡμᾶς ἐκ συμμορφώσεως πρὸς τήν φράσιν τῶν στίχ. 6, 12 καί 24 «οὓς δέδωκάς μοι» ἕνεκα τῆς δυσκολίας, τήν ὁποίαν παρουσιάζει ἡ ἰσχυρά καί αὐθεντική γραφή «ὦ δέδωκάς μοι». Εἶνε δύσκολον δηλαδή νά κατανοηθῇ, πῶς ὁ Θεός Πατήρ ἔδωκεν εἰς τόν Ἰησοῦν τό «ὄνομά» του. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐνταῦθα ἡ λέξις «ὄνομα», ὡς ὑπεστηρίζαμεν, σημαίνει «δύναμις», ἡ δυσκολία αἴρεται. Ὁ Θεός Πατήρ ἔδωκεν εἰς τόν Ἰησοῦν ὡς ἄνθρωπον τήν δύναμίν του, διά νά ἔχουν δι' αὐτῆς οἱ μαθηταί ἐνότητα.

Δέον ἐπίσης νά σημειωθῇ, ὅτι ἡ ἐκφραζομένη ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἔδαφίῳ ἀλήθεια, ὅτι ὁ Θεός ἔδωκεν εἰς τόν Χριστόν τήν δύναμίν του, διά νά ἐπιτυγχάνουν δι' αὐτῆς οἱ μαθηταί ἐνότητα, ἐκφράζεται καί ἐν στίχ. 22 : «Καί ἐγώ τήν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὡσιν ἐν καθῶς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ λέξις «δόξα» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «δύναμις», ὅπως ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν 2 : 11 καί Ῥωμ. 6 : 4.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Δέν εἶμαί δε πλέον εἰς τόν κόσμον, ἐνῶ αὐτοί εἶνε εἰς τόν κόσμον, ἐγώ δέ ἔρχομαι πρὸς σέ. Παντοδύναμε Πάτερ, φύλαξον αὐτούς διά τῆς δυνάμεώς σου, τήν ὁποίαν ἔδωκες εἰς ἐμέ, διά νά εἶνε ἐν, ὅπως ἡμεῖς. Ὅταν ἤμουν μετ' αὐτῶν εἰς τόν κόσμον, ἐγώ ἐφύλασσον αὐτούς διά τῆς δυνάμεώς σου».

Τέλος ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Χριστός, ἐνῶ παρουσιάζεται ὡς ἄνθρωπος, κατώτερος τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἀφοῦ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει δύναμιν καί εἰς αὐτόν προσεύχεται, διά τοῦ πληθυντικοῦ «ἡμεῖς», διά τοῦ ὁποίου συντάσσει ἑαυτόν μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, παρουσιάζεται ἅμα ὡς πρόσωπον τῆς αὐτῆς τάξεως μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, ἴσος πρὸς ἐκεῖνον καί Θεός. Κτιστόν ὄν, ἀπλῶς ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος, οὐδέποτε θά ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ καί τοῦ Θεοῦ «ἡμεῖς». Ὁ πληθυντικός οὗτος εἶνε μυστηριώδης, ἀναφέρεται εἰς τό μυστήριον τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ.

Σχετικῶς πρὸς τήν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τό

ἐπίθετον «ἅγιος», βλέπε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ῥωμ. 1 : 3 – 4 ὡς πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν «ἀγιοσύνη», τὸ ὁποῖον ἐξηγοῦμεν «δύναμις» (σελ. 132 – 136).

Ἰωάν. 17 : 17 – 19

**«ΑΓΙΑΣΟΝ ΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΟΥ»
«ΥΠΕΡ ΑΥΤΩΝ ΕΓΩ ΑΓΙΑΖΩ ΕΜΑΥΤΟΝ»**

«Ἄγιασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀληθείᾳ ἐστι. Καθὼς ἐμέ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ».

Τὸ χωρίον τοῦτο, λόγος τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν προσευχὴν αὐτοῦ, παρερμηνεύεται δεινῶς. Ἡ δὲ δεινὴ παρερμηνεία κυρίως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἐξηγηταὶ δέν συνέλαβον τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ τρίς χρησιμοποιούμενον ἐν αὐτῷ ῥῆμα «ἀγιάζω» καὶ ἡ πρόθεσις «ὑπὲρ». Πολλοὶ δέν συνέλαβον καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ χωρίου φράσεως «ἐν ἀληθείᾳ».

Τινὲς τὸ «ἀγιάζω» νομίζουν ὅτι ἔχει τὴν συνήθη καὶ σημερινὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, ὅτι δηλαδὴ σημαίνει «ἀγιάζω», ὅπως ἐν Α' Θεσ. 5 : 23 («ἀγιάσαι ὑμᾶς ὀλοτελεῖς») καὶ Ἀποκ. 22 : 11 («ὁ ἅγιος ἀγιασθήτω ἔτι»). Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δέν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Διότι πῶς κατ' αὐτὴν τὴν γνώμην ὁ Χριστός, ὁ ἐν ἀπολύτῳ ἔννοια ἅγιος, θά ἔλεγεν, ὅτι ἀγιάζει τὸν ἑαυτόν του; Διὰ τὸν ἄνθρωπον, σχετικῶς ἅγιον, ἰσχύει τὸ Ἀποκ. 22 : 11 «ὁ ἅγιος ἀγιασθήτω ἔτι». Ἀλλὰ διὰ τὸν Θεὸν ἄνθρωπον, τὸν πλήρως ἅγιον, πῶς δύναται νὰ ἰσχύσῃ τοῦτο; Κατὰ

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle – Aland παραλείπεται τὸ σου.

ποίαν επίσης έννοιαν ό Χριστός ήγίαζε τόν έαυτόν του διά νά εΐνε καί οί μαθηταί του ή γ ι α σ μ έ ν ο ι; Πώς ή άγιότης του Χριστού θά ένγένετο καί άγιότης τών μαθητών αυτού;

Άλλοι τό «*αγιάζω*» έκλαμβάνουν έν τη σημασία του «καθαγιάζω, καθιερώνω». Άλλά καί αυτή ή γνώμη δέν εΐνε ίκανοποιητική. Διότι κατ' αυτήν τήν γνώμην τό «*Άγιάσον αυτούς έν τη άληθεία σου*» σημαίνει, «Καθιέρωσον αυτούς εις τό έργον τής κηρύξεως τής άληθείας σου». Άλλ' οί μαθηταί ήσαν ήδη καθιερωμένοι εις τό έργον τής κηρύξεως τής άληθείας, ώς καί έν τῷ ύπ' όσιν έδαφίῳ λέγεται («*κἀγώ ά π έ σ τ ε ι λ α* αυτούς»). Κατά τήν κρινομένην επίσης γνώμην τό «*έγώ αγιάζω έμαυτόν*» παρουσιάζει τήν καθιέρωσιν του Ίησου ώς διαρκή πράξιν καί ώς γινομένην ύπ' αυτού του Ίησου, ένῶ ή καθιέρωσις ένγένετο έφ' άπαξ καί ύπό του Θεου Πατρός. Έκτός δέ τούτων, πώς ή καθιέρωσις του Ίησου γίνεται διά νά εΐνε καί οί μαθηταί αυτού «ήγιασμένοι», καθιερωμένοι; Πώς δηλαδή ή καθιέρωσις του Ίησου συνεπάγεται τήν καθιέρωσιν τών μαθητών; Ποία ή στενή καί ουσιώδη σχέσις μεταξύ τών δύο καθιερώσεων;

Άλλοι τό «*αγιάζω*» έκδέχονται έν διαφόρῳ έννοία έν έκάστη τών τριών περιπτώσεων, καθ' άς τουτο άπαντῶ έν τῷ χωρίῳ. Έν τή πρώτη περιπτώσει δίδουν εις αυτό τήν έννοιαν του «καθιερώνω», έν τή δευτέρα του «*θυσιάζω*» καί έν τή τρίτη του «*αγιάζω, δίδω άγιότητα*». Άλλά βεβαίως τό ρήμα έχει τήν αυτήν έννοιαν καί εις τάς τρεΐς περιπτώσεις.

Καθ' ήμᾶς εις τό παρόν χωρίον τό «*αγιάζω*» σημαίνει «*δοξάζω*». Τοιαύτην σημασίαν έχει τό ρήμα εις χωρία όποια π.χ. τά έξῆς παρατιθέμενα καί σχολιαζόμενα:

«*Όταν ίδωσι τά τέκνα αυτών τά έργα μου, δι' έμέ αγιάσουσι τό όνομά μου καί αγιάσουσι τόν άγιον Ίακώβ καί τόν Θεόν του Ίσραήλ φοβηθήσονται*» (Ήσ. 29 : 23).

Τό «*αγιάσουσι*» εΐνε παράλληλον καί όμοιον κατ' έννοιαν πρός τό «*φοβηθήσονται*». Άμφότερα σημαίνουν άπόδοσιν τιμής εις τόν Θεόν. Τό πρώτον μεταφράζομεν «*θά δοξάσουν*» καί τό δεύτερον «*θά άποδώσουν σεβασμόν*». Μεταφράζομεν τό χωρίον όλόκληρον:

«*Όταν τά τέκνα των θά ίδουν τά έργα μου, έξ αίτίας μου θά δοξάσουν τό όνομά μου, ναί, θά δοξάσουν τόν άγιον του Ίακώβ, καί εις τόν Θεόν του Ίσραήλ θά άποδώσουν σεβασμόν*».

«*Τάδε λέγει Κύριος· ίδού έγώ επί σέ, Σιδών, καί ένδοξασθήσομαι*

ἐν σοί ... καὶ ἁγιασθήσομαι ἐν σοί» (Ἰεζ. 28 : 22).

Τὸ «ἐνδοξασθήσομαι» εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ἁγιασθήσομαι». Ἡ τιμωρία τῆς Σιδῶνος ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου καὶ οὕτω δοξάζεται ὁ Κύριος. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Ἴδου ἐγὼ ἐναντίον σου, Σιδῶν, καὶ θὰ δοξασθῶ ἐξ αἰτίας σου ... καὶ θὰ μεγαλυνθῶ ἐξ αἰτίας σου».

«Καὶ μεγαλυνθήσομαι καὶ ἁγιασθήσομαι καὶ ἐνδοξασθήσομαι καὶ γνωσθήσομαι ἐναντίον ἐθνῶν πολλῶν, καὶ γνώσονται ὅτι ἐγὼ εἰμι Κύριος» (Ἰεζ. 38 : 23).

Εἶνε ἐνταῦθα προφανέστατον, ὅτι τὸ «ἁγιασθήσομαι» εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ προηγούμενον αὐτοῦ «μεγαλυνθήσομαι» καὶ τὸ ἐπόμενον «ἐνδοξασθήσομαι». Τὰ τρία ῥήματα ἔχουν τὴν ἔννοιαν τῆς δόξης. Ἀλλὰ καὶ τὸ τέταρτον ῥῆμα, τὸ «γνωσθήσομαι», ἦτοι «θὰ γίνω γνωστός, ἐξακουστός, ὀνομαστός» ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τῆς δόξης. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Καὶ θὰ μεγαλυνθῶ καὶ θὰ τιμηθῶ καὶ θὰ δοξασθῶ καὶ θὰ γίνω γνωστός εἰς πολλὰ ἔθνη, καὶ θὰ γνωρίσουν, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Κύριος».

«Ὡσπερ ἐνώπιον αὐτῶν ἠγιάσθης ἐν ἡμῖν, οὕτως ἐνώπιον ἡμῶν μεγαλυνθείης ἐν αὐτοῖς» (Σοφ. Σειρ. 36 (33) : 3).

Προφανῶς τὸ «ἁγιάζομαι» καὶ τὸ «μεγαλύνομαι» ἐνταῦθα χρησιμοποιῶνται συνωνύμως. Μάλιστα τὸ δεύτερον ῥῆμα ἐχρησιμοποιήθη διὰ νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ πρῶτον, χάριν δηλαδὴ ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας. Μεταφράζομεν:

«Ὡπως ἐνώπιον αὐτῶν ἐδοξάσθης ἐξ αἰτίας ἡμῶν, οὕτως ἐνώπιον ἡμῶν νὰ μεγαλυνθῆς ἐξ αἰτίας αὐτῶν».

«Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου» (Ματθ. 6 : 9, Λουκ. 11 : 2).

Ἐπὶ τοῦ «ἁγιασθήτω» ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ: «Τὸ ἁγιασθήτω τοῦτό ἐστι δοξασθήτω. Τὴν μὲν γὰρ οἰκείαν ἔχει δόξαν πεπληρωμένην καὶ ὡσαύτως αἰεὶ μένουσαν· ἀξιοῦν δέ κελεύει τὸν εὐχόμενον καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας αὐτόν δοξάζεσθαι ζωῆς ... Καταξίωσον, φησὶν, οὕτως ἡμᾶς βιοῦν καθαρῶς, ὡς δι' ἡμῶν ἅπαντάς σε δοξάζειν».

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «ἁγιάζω» σημαίνει «δοξάζω».

Συναφῶς δέ τὸ «ἅγιος» σημαίνει «δοξασμένος, ἐνδοξος», ὡς ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων Λουκ. 1 : 47 – 50, Ἀποκ. 4 : 8 – 10, 20 : 6, καὶ τὸ «ἀγιότης» σημαίνει «δόξα», ὡς ἀποδει-

κνύομεν κατά τήν ἑρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 12 : 9 – 10 (Βλέπε σελ. 217–220).

Ἐπίσης τό «*ἀγίασμα*» δέν εἶνε δύσκολον νά καταλάβῃ τις, ὅτι ἐν χωρίοις, ὅποια τά Ψαλμ. 92 (93) : 5, 131 (132) : 18, Ἦσ. 8 : 14, σημαίνει «*δόξα*».

Τό «*ὑπέρ*» εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, ὅτι σημαίνει ὑπεράσπισιν, ὅπως π.χ. ἐν 15 : 13 («ἵνα τις τήν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ»). Ἀλλά καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ πρόθεσις αὕτη σημαίνει αἰτίαν καί ἐξηγεῖται «*ἐξ αἰτίας*». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἐν χωρίοις ὅποια τά Δευτ. 24 : 16, Β' Βασ. 6 : 8, Γ' Βασ. 16 : 7, 19, Α' Παρ. 29:9, Ἑσθ. 1ρ, Ψαλμ. 38 : 12 (39 : 11), Ἱερ. 19 : 8.

Ἡ φράσις «*ἐν ἀληθείᾳ*» εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου κατά πολλοὺς σημαίνει «*διὰ τῆς ἀληθείας*», ὅπως ἡ ὁμοία φράσις τοῦ χωρίου «*ἐν τῇ ἀληθείᾳ*». Ἀλλά μεταξύ τῶν δύο φράσεων ὑπάρχει διαφορά. Διότι εἰς τήν μίαν ἐξ αὐτῶν τό οὐσιαστικόν εἶνε ἑναρθρον, ἐνῶ εἰς τήν ἄλλην ἐκφέρεται ἀνάρθρως. Τό «*ἐν τῇ ἀληθείᾳ*» σημαίνει πράγματι «*διὰ τῆς ἀληθείας*», ἐνῶ τό «*ἐν ἀληθείᾳ*» ἔχει ἄλλην σημασίαν, σημαίνει «*ἀληθῶς*», δημωδῶς «*ἀληθινά*», ὅπως εἰς τά 4 : 24, 25, «*ἐν πνεύματι καί (ἐν) ἀληθείᾳ*», καί εἰς ἄλλα ἐδάφια. Ἡ φράσις δηλαδή εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τό «*ἀληθῶς*» τοῦ στίχ. 8. Πολλοί δέ ἐκδέχονται αὐτὴν ἐν τῇ ὀρθῇ αὐτῆς ἐννοίᾳ.

Κατά ταῦτα τό αἶτημα τοῦ Ἰησοῦ ὡς ἀνθρώπου ἀρχιερέως πρὸς τόν Θεόν Πατέρα, «*Ἀγιάσον αὐτούς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου*», σημαίνει, «*Δόξασον αὐτούς διὰ τῆς ἀληθείας σου, διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς κηρύξεως τοῦ λόγου σου, διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς των*». Προηγουμένως ὁ Χριστός ἐζήτησε τήν δόξαν τοῦ προσώπου του (στίχ. 1, 5). Τώρα ζητεῖ τήν δόξαν τῶν μαθητῶν καί ἀποστόλων του. Τό «*ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καί αὐτοὶ ᾧσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ*» σημαίνει «*ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγὼ δοξάζω τόν ἑαυτόν μου, κερδίζω δόξαν, δοξάζομαι, διὰ νά εἶνε καί αὐτοὶ δοξασμένοι ἀληθῶς*». Οἱ μαθηταί καί ἀπόστολοι διὰ τοῦ ἔργου των καί ἐν γένει διὰ τῆς ζωῆς των ἐγίνοντο αἰτία νά δοξάζεται ὁ Χριστός. Ἦδη ἐν στίχ. 10 ὁ Χριστός εἶπε περὶ τῶν μαθητῶν του, «*καί δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς*». Τώρα δέ λέγει, ὅτι, ὅταν αὐτός δοξάζεται ἐξ αἰτίας τῶν μαθητῶν του, τότε καί αὐτοὶ οἱ μαθηταί εἶνε δοξασμένοι ἀληθῶς, πραγματικῶς. Συμφώνως πρὸς τόν λόγον τοῦτον τότε οἱ ἄνθρωποι δοξάζονται πραγματικῶς, ὅταν συντελοῦν εἰς τήν δόξαν τοῦ Χριστοῦ. Δι' ἄλλων λέξεων, ἀληθινή δόξα ἀνθρώπου εἶνε ἐκείνη, ἡ ὅποια προέρ-

χεται ἐκ τοῦ νά ὑπηρετῆ οὗτος καί νά δοξάζῃ τόν Χριστόν. Πᾶσα ἄλλη δόξα ἀνθρώπου δέν εἶνε ἀληθινή, εἶνε ψευδοδόξα. Ἐποὶ δέ ἡ ἀληθινή ἡμῶν δόξα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δόξης, τήν ὁποία προσφέρομεν εἰς τόν Χριστόν, ἀποδεικνύεται καί ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Χριστός δέν εἶνε ἀπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλά καί Θεός.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Δόξα σοῦ αὐτοῦς διά τῆς ἀληθείας σου. Ὁ ἰδικός σου λόγος εἶνε ἀλήθεια. Ὅπως ἀπέστειλες ἐμέ εἰς τόν κόσμον, οὕτω καί ἐγώ ἀπέστειλα αὐτοῦς εἰς τόν κόσμον. Καί ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγώ δοξάζω τόν ἑαυτόν μου¹, διά νά εἶνε καί αὐτοί δοξασηνοί ἀληθῶς²».

1. Ἡ κερδίζω δόξαν ἢ δοξάζομαι.

2. Δημωδῶς «ἀληθινά».

Ἰωάν. 17 : 22

«ΔΟΞΑ»

«Καί ἐγώ τήν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθῶς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν¹».

Ἐνταῦθα ὁ ὄρος «δόξα» δέν σημαίνει «δόξα», ὅπως οἱ ἐξηγηταί νομίζουν. Ἐν ἐσήμαινε τοῦτο, τό χωρίον θά εἶχεν ἄλλην διατύπωσιν, μᾶλλον τήν ἐξῆς: «Καί ἐγώ τήν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν δόξῃ, καθῶς ἡμεῖς ἐν δόξῃ ἐσμέν». Ἄλλαχού, π.χ. ἐν 2 : 11 καί Ῥωμ. 6 : 4, ὁ ὄρος «δόξα» σημαίνει «δύναμις». Αὐτήν δέ τήν σημασίαν καθ' ἡμᾶς ἔχει καί ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Ἐπὲρ τούτου συνηγορεῖ ἡ φράσις «ἵνα ὧσιν ἐν», διά νά

1. Εἰς τό κριτικόν κείμενον Nestle – Aland τό ἐσμεν παραλείπεται.

ἔχουν δηλαδή ἐνότητα. Ἡ «δόξα» ἔχει ἐνοποιητικὴν καὶ συνεκτικὴν σημασίαν ἂν ἐννοηθῆ ὡς «δύναμις». Διὰ τὴν ἐνωθοῦν καὶ τὴν συγκρατηθοῦν ἠνωμένοι οἱ ἄνθρωποι, ἀπαιτεῖται δύναμις. Ἐνεὶ δυνάμεως ἡ δὲν ἐνώνεται, ἡ, ἠνωμένοι πρότερον, διαλύονται. Ὁ λόγος τοῦ παρόντος ἐδαφίου, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστὸν «τὴν δόξαν» του, «ἵνα ᾧσιν ἔν» οἱ μαθηταὶ του, εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸν λόγον τοῦ στίχ. 11, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν Χριστὸν «τὸ ὄνομα» του ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, ἥτοι «ἵνα ᾧσιν ἔν» οἱ μαθηταὶ του. Ὅπως δ' ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ λέξις «δόξα» σημαίνει «δύναμις», οὕτω καὶ ἐν στίχ. 11, ὡς καὶ ἐν στίχ. 12, ἡ λέξις «ὄνομα» σημαίνει «δύναμις», καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰωάν. 17 : 11 – 12 (σελ. 104 ἐξ.).

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς Θεός. Ὡς ἄνθρωπος μὲν ἀφοῦ λέγει, ὅτι «τὴν δόξαν», ἥτοι «τὴν δύναμιν», ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς Πατὴρ, ὡς Θεός δὲ ἀφοῦ συντάσσει ἑαυτὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός καὶ περὶ ἑαυτοῦ καὶ ἐκείνου λέγει «ἡμεῖς», ὅπερ ἄνθρωπος ἢ ἄγγελος εἰς ἑαυτὸν καὶ τὸν Θεὸν ἀναφερόμενος οὐδέποτε θά ἔλεγεν.

Μεταφράζομεν τὸν ἐδάφιον:

«Ἐγὼ δὲ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκες εἰς ἐμέ, ἔδωσα εἰς αὐτούς, διὰ τὴν εἶνε ἔν, καθὼς ἡμεῖς εἶμεθα ἔν».

Ἰωάν. 19 : 15

«APON APON, ΣΤΑΥΡΩΣΟΝ ΑΥΤΟΝ»

*«Οἱ δὲ ἐκραύγασαν· ἄρον ἄρον,
σταύρωσον αὐτόν»*

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὴν φράσιν «ἄρον ἄρον». Ἡ ἐπαναλαμβανομένη λέξις «ἄρον», ὡς γνωστὸν, εἶνε προστακτικὴ ἀορίστου τοῦ ῥήματος «αἶρω», τὸ ὅποιον βασικῶς ἐν τῇ δη-

μώδει γλώσση σημαίνει «σηκώνω», «παίρνω». Οἱ Ἕλληνες ἑρμηνευταὶ ἢ ἀφήνουν ἀμετάφραστον τὴν φράσιν «ἄρον ἄρον», ἢ δίδουν εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν «σήκωσέ τον σήκωσέ τον ἀπ' ἐδῶ», «παρ' τον πάρ' τον», «ἀπομάκρυνέ τον ἀπ' τὰ μάτια μας νά μή τόν βλέπωμε». Τὴν ἔννοιαν αὐτὴν δίδουν καὶ οἱ ξένοι ἑρμηνευταὶ. Ἄλλ' ἡ ὀρθὴ ἔννοια τοῦ «αἶρω» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει εἶνε «θανατώνω». Καὶ τοῦτο διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Πρῶτον, εἰς ἀρκετὰ χωρία τῆς Γραφῆς τὸ «αἶρω» ἔχει σαφῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ «καταστρέφω», «ἐξαφανίζω διὰ θανάτου», «ἐξολοθρεύω», «ἐξοντώνω», «θανατώνω». Παραθέτομεν τοιαῦτα χωρία:

«Ἄ ρ θ ἦ τ ω ὁ ἀσεβῆς, ἵνα μή ἴδῃ τὴ δόξαν Κυρίου» (Ἦσ. 26 : 10 κατὰ τοὺς Ο').

«Ἀπόλεσας καὶ ἦ ρ α ς πᾶν ἄρσεν αὐτῶν» (Ἦσ. 26 : 14 κατὰ τοὺς Ο').

«Ἴδετε ὡς ὁ δίκαιος ἀπόλετο ... καὶ ἄνδρες δίκαιοι α ἱ ρ ο ν τ α ι ... ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦ ρ τ α ι ὁ δίκαιος» (Ἦσ. 57 : 1).

«Α ἱ ρ ε τ α ι ἔθνος μηδὲν ἡδικηκός» (Ἔσθ. 4 : 1 κατὰ τοὺς Ο').

«Ἐβουλεύσαντο τοῦ ἄ ρ α ι τό γένος Ἰακώβ» (Α' Μακ. 5 : 2).

«Ἐβουλεύετο δόλω κατὰ Σίμωνος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἄ ρ α ι αὐτούς» (Α' Μακ. 16 : 13).

«Ἀπέστειλεν ἐτέρους εἰς Γάζαρα ἄ ρ α ι τὸν Ἰωάννην» (Α' Μακ. 16 : 19).

«Ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἄ ρ ο ὕ σ ι ν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τό ἔθνος» (Ἰωάν. 11 : 48). Ἐνταῦθα τὸ «αἶρω» σημαίνει «καταστρέφω», ὡς δεικνύει ἡ φράσις τοῦ μεθεπομένου στίχ. 50, «καὶ μή ὄλον τό ἔθνος ἀ π ὄ λ η τ α ι υ».

«Ἦλθεν ὁ κατακλυσμός καὶ ἦ ρ ε ν ἅπαντας» (Ματθ. 24 : 39. Πρβλ. Λουκ. 18 : 27, ὅπου ἀντί τοῦ «ἦρε» λέγει «ἀπόλεσεν»).

«Ἦκολούθει τό πλῆθος τοῦ λαοῦ κρᾶζον· α ἱ ρ ε αὐτόν» (Πράξ. 21 : 36).

«Ἀνέκραξαν δέ παμπληθεὶ λέγοντες· α ἱ ρ ε τοῦτον, ἀπόλυσον δέ ἡμῖν Βαραββᾶν» (Λουκ. 23 : 18).

Πρὸς τό «αἶρω» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ θανάτου πρβλ. καὶ τό σύνθετον «ἀπαίρω» ἐν Ματθ. 9 : 15 καὶ παραλλήλοις («ὅταν ἀ π α ρ θ ἦ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος»).

Δεύτερον, ἑβραϊκὰ ῥήματα, τὰ ὅποια οἱ Ο' μεταφράζουν διὰ τοῦ «αἶρω», ἀλλοῦ μεταφράζουν διὰ τοῦ «ἀπόλλυμι» (= καταστρέφω, θανατώνω). Παραπέμπομεν εἰς ἐξ ζεύγη χωρίων τῆς μεταφράσεως

τῶν Ο', ὅπου ἐξ διάφορα ἑβραϊκά ῥήματα μεταφράζονται οὕτως. Ἐκαστον, δηλαδή, ἐκ τῶν ἐξ ἑβραϊκῶν ῥημάτων εἰς μὲν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ζεύγους μεταφράζεται διὰ τοῦ «αἶρω», εἰς δέ τὸ δεύτερον διὰ τοῦ «ἀπόλλυμι»: Ἦσ. 26 : 14 («ἤρας») – Δευτ. 28 : 22 («ἀπολέσωσι»), Ἦσ. 57 : 1 («αἶρονται», «ἤρται») – Ἰεζ. 34 : 29 («ἀπολλύμενοι»), Ἦσ. 53 : 8α («ἤρθη») – Ἰερ. 51 (44) : 12 («ἀπολέσαι»), Ἦσ. 59 : 15 («ἤρται») – Ἦσ. 34 : 16 («ἀπόλετο»), Ἦσ. 51 : 13 («ἄραι») – Γεν. 18 : 28 («ἀπολεῖς», «ἀπολέσω»), Δαν. 9 : 27 («ἄρθήσεται») – Ἰεζ. 30 : 10 («ἀπολῶ»).

Τρίτον, τὸ «ἄρον ἄρον» τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου Ἰωάν. 19 : 15 εἶνε παράλληλον πρὸς τὸ «α ἰ ρ ε» τοῦ Λουκ. 23 : 18. Κατὰ τὸν ἕνα εὐαγγελιστὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἐκραύγαζον κατὰ τοῦ Ἰησοῦ «ἄρον ἄρον», κατὰ τὸν ἄλλον εὐαγγελιστὴν ἐκραύγαζον «α ἰ ρ ε». Τὸ ῥήμα εἶνε τὸ αὐτὸ (αἶρω). Ὅπως δέ τὸ «αἶρε ἀναμφισβητήτως σημαίνει ἐξ α φ ά ν ι σ ι ν δι ά θ α ν ά τ ο υ, οὕτω καὶ τὸ «ἄρον ἄρον». Ὁ Εὐσέβιος, ὡς φαίνεται, ἀντελήφθη ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιμάχου φράσεως, διότι γράφει: «Οὐχί τὰς ἑαυτῶν ἠκόνησαν γλώσσας κατὰ τοῦ Κυρίου, ὁπνίκα τὰς ἀσεβεῖς ἠφίεσαν φωνάς λέγοντες, "Αἶρε, αἶρε αὐτόν· τὸ αἶμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν";» (Ἵπομνήματα εἰς Ἠσαΐαν, κεφ. γ', στίχ. 8 ἐν Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμ. 23, σελ. 24). Τὸ «αἶρε, αἶρε» τοῦ Εὐσεβίου εἶνε μᾶλλον τὸ «ἄρον ἄρον» τοῦ Ἰωάννου καὶ ὄχι διπλασιασμός τοῦ «αἶρε» τοῦ Λουκᾶ.

Ἀποροῦμεν πῶς οἱ ἐρμηνευταὶ δέν ἠρμήνευσαν τὸ «ἄρον ἄρον» τοῦ Ἰωάννου συμφώνως πρὸς τὸ παράλληλον «αἶρε» τοῦ Λουκᾶ. Ὡς φαίνεται, εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν τοῦ Ἰωάννου δέν ἔδωσαν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξαφανίσεως διὰ θανάτου, ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τοῦ θανάτου περιέχεται εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν φράσιν «σταύρωσον αὐτόν». Ἐπειδὴ, δηλαδή, τὸ «σταύρωσον» σημαίνει θανατικὴν ἐκτέλεσιν, τὸ «ἄρον ἄρον» ἐνομίσθη, ὅτι ἔχει ἄλλην σημασίαν. Ἄλλ' ἀμφοτέρα σημαίνουν θανατικὴν ἐκτέλεσιν. Ἡ δέ διαφορὰ εἶνε, ὅτι τὸ μὲν «ἄρον ἄρον» εἶνε ἔννοια γένους, τὸ δέ «σταύρωσον» εἶνε ἔννοια εἶδους. Τὸ μὲν πρῶτον, δηλαδή, σημαίνει γενικῶς θανάτωσιν, τὸ δέ δεύτερον σημαίνει εἰδικῶς θανάτωσιν διὰ σταυροῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐζήτουν τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δὴ τὸν σταυρικόν τοιοῦτον, ὡς τὸν πλέον ὀδυνηρόν καὶ ἐπονείδιστον.

Κατὰ ταῦτα τὸ Ἰωάν. 19 : 15 πρέπει νά μεταφρασθῇ:

«Ἄλλ' αὐτοὶ ἐκραύγασαν· θ α ν ά τ ω σ ο ν, θ α ν ά τ ω σ ο ν, σταύρωσον αὐτόν».

Πράξ. 4 : 33

«ΔΥΝΑΜΙΣ»

«Καί μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τό μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

Κατά τούς ἐξηγητάς «δύναμις» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶνε ἡ δύναμις τῶν σημείων, ἥτοι τῶν θαυμάτων, τά ὅποια ἐτέλουν οἱ Ἀπόστολοι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, ἀποδεικνυομένης οὕτω τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἡ ἢ πεποίθησις ἡ ἢ πειστικότης, μετὰ τῶν ὁποίων οἱ Ἀπόστολοι ἔδιδον τήν μαρτυρίαν των περί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλ' ὡς δεικνύομεν κατὰ τήν ἐρμηνεῖαν τοῦ Β' Τιμ. 1 : 7 (σελ. 189 – 191), ἡ λέξις «δύναμις» σημαίνει καί «ἀνδρεία, γενναϊότης, θάρρος». Τοιαύτην δέ σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει καθ' ἡμᾶς εἰς τό παρόν χωρίον. Οἱ Ἀπόστολοι ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς τό ἐπιφοιτήσαν κατὰ τήν Πεντηκοστήν Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὅποιον κατὰ τό μνημονευθέν χωρίον Β' Τιμ. 1 : 7 δέν εἶνε «Πνεῦμα δειλίας, ἀλλά δυνάμεως (ἥτοι ἀνδρείας, θάρρους)», δέν ἐφοβοῦντο πλέον τούς Ἰουδαίους, ἀλλά «μεγάλη δυνάμει», ἥτοι μετὰ μεγάλου θάρρους, ἔδιδον τήν μαρτυρίαν των περί τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἐνταῦθα ἔκφρασις «μεγάλη δυνάμει» εἶνε ὁμοία τῆς ἐκφράσεως «μετά παρρησίας πάσης» καί «μετά πάσης παρρησίας» (Πράξ. 4 : 29, 28 : 31).

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Καί μέ μεγάλο θάρρος οἱ Ἀπόστολοι ἔδιδον τήν μαρτυρίαν διά τήν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

«Καί μέ μεγάλο θάρρος οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον τήν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

Πράξ. 7 : 11

«ΘΛΙΨΙΣ»

*«Ἦλθε δέ λιμός ἐφ' ὄλην τήν γῆν Αἰγύπτου
καί Χαναάν καί θλίψις μεγάλη, καί
οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες
ἡμῶν».*

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «θλίψις» δέν ἔχει, ὅπως οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, τήν συνήθη σημασίαν, τήν ὁποίαν ἔχει ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 10 («καί ἐξείλετο αὐτόν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ»). Δέν σημαίνει δηλαδή τήν θλίψιν ἢ στενοχωρίαν ἢ δοκιμασίαν. Ἀλλά χρησιμοποιεῖται εἰδικῶς ἐν οικονομικῇ ἐννοίᾳ καί σημαίνει τήν ἔνδειαν ἢ ἔλλειψιν ἢ στέρησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἢ ἄλλως τήν ἀνέχειαν. Οὕτω δέ τό «θλίψις» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρός τό προηγηθέν «λιμός».

Ἐπειδή δέ ἡ «θλίψις» σημαίνει οικονομικήν κρίσιν, ἦτοι ἔλλειψιν τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν, διά τοῦτο ἀκολουθῶς λέγεται, «καί οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν». Ἡ τοιαύτη «θλίψις» εἶχεν ὡς συνέπειαν νά μή εὕρισκονται τροφαί. Ἐάν ἡ «θλίψις» ἐσήμαινε στενοχωρίαν καί βασανισμόν ὡς συνέπειαν τῆς ἐλλείψεως τροφῶν, ὅπως οἱ ἐρμηνευταί νομίζουν, τότε ὁ λόγος περί τῆς «θλίψεως» ὡς συνεπείας δέν θά ἐγένετο εἰς τό μέσον, ἀλλ' εἰς τό τέλος τοῦ χωρίου. Ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου θά ἦτο τοιαύτη: «Ἦλθε δέ λιμός ἐφ' ὄλην τήν γῆν Αἰγύπτου καί Χαναάν καί οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν, καί εἶχον θλίψιν μεγάλην». Ἀλλά τώρα ἡ διατύπωσις τοῦ χωρίου εἶνε ἄλλη καί δεικνύει, ὅτι ἡ «θλίψις» δέν εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ὅτι «οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες», ἀλλ' αἰτία τοῦτου: Ἐπειδή ἦλθε «θλίψις», ἦτοι οικονομική κρίσις, οἱ πατέρες δέν εὕρισκον τροφάς.

Παραθέτομεν καί σχολιάζομεν χωρία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ λέξις «θλίψις» σημαίνει καί τήν ἔνδειαν ἢ ἔλλειψιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν.

«Εἰπόν θέσθαι τοῦτον ἐν φυλακῇ καί ἐσθίειν αὐτόν ἄρτον θλίψεως

καί ὕδωρ θλίψεως» (Γ' Βασ. 22 : 27. Ἴδέ καί τό παράλληλον Β' Παρ. 18 : 26).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «θλίψις» φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ «ἔλλειψις», ὁπότε «ἄρτος θλίψεως» εἶνε ὁ «ἔλλιπής, ὀλιγοστός ἄρτος» καί «ὕδωρ θλίψεως» εἶνε τό «ἔλλιπές, ὀλιγοστόν ὕδωρ». Συνεπῶς ἐν τῷ χωρίῳ πρόκειται περί διπλῆς τιμωρίας: Νά ρίψουν τόν ἄνθρωπον εἰς τήν φυλακήν, καί νά δίδουν εἰς αὐτόν ὀλιγοστόν ἄρτον καί ὀλιγοστόν ὕδωρ, διά νά ὑποφέρῃ περισσότερον.

«Καί δώσει Κύριος ὑμῖν ἄρτον θλίψεως καί ὕδωρ στενόν» (Ἡσ. 30 : 20).

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε ὁμοιον πρός τό παρατεθέν προηγουμένως. Καί ἐνταῦθα «θλίψις» φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ «ἔλλειψις», ὁπότε «ἄρτος θλίψεως» εἶνε ὁ «ἔλλιπής, ὀλιγοστός ἄρτος», ὅπως «ὕδωρ στενόν» εἶνε τό «περιωρισμένον, ὀλιγοστόν ὕδωρ». Ὑπέρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συνηγορεῖ καί ἡ συνέχεια τοῦ χωρίου κατὰ τό Ἑβραϊκόν: «οἱ διδάσκαλοι σου ὁμῶς δέν θά ἀφαιρεθοῦν πλέον». Ἀφαιρεῖται ὁ ἄρτος καί τό ὕδωρ, ἀλλ' οἱ διδάσκαλοι δέν ἀφαιροῦνται. Σημειοῦται ἔλλειψις ἄρτου καί ὕδατος, ἀλλ' ὄχι διδασκάλων.

«Ἔστι φίλος κοινωνός τραπεζῶν καί οὐ μή παραμείνῃ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου. Καί ἐν τοῖς ἀγαθοῖς σου ἔσται ὡς σύ ... Ἐάν ταπεινωθῆς, ἔσται κατὰ σοῦ, καί ἀπό τοῦ προσώπου σου κρυβήσεται» (Σοφ. Σειρ. 6 : 10 - 12).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέν εἶνε δύσκολον νά καταλάβῃ τις, ὅτι «θλίψις» εἶνε ἡ κατάστασις πτωχεύσεως καί δυσπραγίας. Μεταφράζομεν τό χωρίον: Ὑπάρχει φίλος, ὁ ὁποῖος μετέχει εἰς τάς τραπέζας (συντρῶγων καί συμπίνων), ἀλλά τόν καιρόν τῆς πτωχεύσεώς σου δέν θά παραμείνῃ. Εἰς τά ἀγαθά σου θά μετέχη ὅπως σύ ... Ἐάν πτωχεύσῃς, θά στραφῇ ἐναντίον σου καί θά ἐξαφανισθῇ ἀπό προσώπου σου».

«Πίστιν κτῆσαι ἐν πτωχείᾳ μετά τοῦ πλησίον, ἵνα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ πλησθῆς· ἐν καιρῷ θλίψεως διάμενε αὐτῷ, ἵνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ συγκληρονομήσῃς» (Σοφ. Σειρ. 22 : 23).

Τό δευτέρον μέρος τοῦ χωρίου τούτου ἰσοδυναμεῖ πρός τό πρῶτον. Καί ἡ «θλίψις» τοῦ δευτέρου μέρους ἀντιστοιχεῖ καί ἰσοδυναμεῖ πρός τήν «πτωχείαν» τοῦ πρώτου μέρους. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Μένε πιστός εἰς τόν πλησίον, ὅταν εὑρίσκεται ἐν πτωχείᾳ, ὥστε, ὅταν θά ἀποκτήσῃ ἀγαθά, νά χαρῆς μετ' αὐτοῦ πλουσιῶς. Μένε πλησίον του κατὰ τόν καιρόν τῆς ἀνεχειᾶς, ὥστε, ὅταν θά ἀποκτήσῃ περιου-

σίαν, νά συμμετάσχεις εἰς αὐτήν».

Ἐκτός τοῦ ἐξεταζομένου χωρίου τῶν Πράξεων, τήν ἔννοιαν τῆς ἐνδείας ἢ ἀνάγκης ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει καί ἐν Β' Κορ. 8 : 2, 13, Φιλιπ. 4 : 14, Ἄποκ. 2 : 9, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις.

Συνεπῶς τὸ Πράξ. 7 : 11 πρέπει νά ἐξηγητῆται:

«Ἦλθε δέ πείνα εἰς ὅλην τὴν χώραν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Χαναάν καὶ ἔνδεια¹ μεγάλη, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν δέν εὑρισκον τροφάς».

---

1. Ἡ ἀνέχεια ἢ στέρησις ἢ ἔλλειψις.

Πράξ. 16 : 13

«ΟΥ ΕΝΟΜΙΖΕΤΟ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΕΙΝΑΙ»

«Τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως¹ παρά ποταμόν οὐ ἐνομιζετο² προσευχή εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναῖξί».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ φράσις «οὐ ἐνομιζετο προσευχή εἶναι» παρερμηνεύεται, διότι οἱ ἐξηγηταὶ τὸ ῥῆμα αὐτῆς τῆς φράσεως ἐκλαμ-

---

1. Οἱ Nestle – Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν *πύλης*, ἡ ὁποία ὁμως καθ' ἡμᾶς εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου *πόλεως*. Διότι, ὡς ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 13 : 12, ἡ λέξις «πύλη» σημαίνει καὶ «πόλις» (Ἰδέ σελ. 220 – 224). Ἴσως μάλιστα ἡ ἑτέρα τῶν γραφῶν τούτων ὀφείλεται εἰς τὴν συνωνυμίαν τῶν δύο λέξεων.

2. Οἱ Nestle – Aland ἔχουν *ἐνομιζομεν*. Ὅπως δέ φαίνεται, ἡ γραφὴ αὕτη προῆλθεν ἐκ μεταβολῆς τοῦ *ἐνομιζετο* ἐπὶ τὸ καταληπτότερον, ἂν καὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐπέφερε μεγαλύτεραν δυσκολίαν εἰς τὴν ἐρμηνείαν. Ἡ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὴν φράσιν, «οὐ ἐνομιζετο προσευχή εἶναι», δικαίῳ νει τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου *ἐνομιζετο*.

βάνουν εις τήν συνήθη σημασίαν του, ἤτοι εις τήν σημασίαν τοῦ «νομίζω, ἔχω τήν γνώμην, ὑποθέτω, θεωρῶ», ἢ ἐξηγοῦν «ἀναμένω, προσδοκῶ». Κατ' αὐτάς τὰς ἐκδοχάς τοῦ ῥήματος ἢ εἰρημένη φράσις ἐξηγεῖται, «ὅπου ὑπῆρχεν ἡ γνώμη, ὅτι θά ἦτο τόπος προσευχῆς», «ὅπου ἀνεμένετο, ὅτι θά ἦτο τόπος προσευχῆς», «ὅπου ἐνομιζέτο τόπος προσευχῆς». Ἄλλά ποῖον νόημα ἔχουν αἱ τοιαῦται ἐξηγήσεις; Πρῶτον μὲν, οἱ Ἀπόστολοι δέν ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τόν σκοπόν νά προσευχηθοῦν (ἂν καί βεβαίως δέν ἀποκλείεται ἡ προσευχή), ἀλλά νά λαλήσουν τόν λόγον τοῦ Κυρίου. Διό καί μετὰ τήν εἰρημένην φράσιν, καίτοι ἐν αὐτῇ ἀναφέρεται ἡ λέξις «προσευχή», ὁ Λουκᾶς δέν γράφει «καί προσηυξάμεθα», ἀλλά γράφει «καί καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναίξι». Ἐπειτα δέ, ἡ εὔρεσις τόπου διὰ προσευχήν, καί δὴ ἐν τῇ ὑπαίθρῳ, δέν ἦτο δύσκολος καί προβληματική, ὥστε νά ἡδύνατο νά λεχθῆ, ὅτι ὑ π ἦ ρ χ ε γ ν ὡ μ ἦ ἄ ν ε μ ἔ ν ε τ ο, ὅτι θά εὐρίσκετο τοιοῦτος τόπος. Ἐν παντί τόπῳ κατὰ τήν Γραφήν δύναται οἱ ἄνθρωποι νά προσεύχωνται πρὸς τόν Θεόν. Ἐπίσης, διὰ τόπον, ὅπου γίνεται προσευχή, πῶς δύναται νά λεχθῆ, ὅτι νομίζεται τόπος προσευχῆς; Εἶνε ζήτημα γ ν ὡ μ ἦ ς τό νά εἴπη τις, ὅτι αὐτός εἶνε τόπος προσευχῆς; Δεδομένου μάλιστα, ὅτι παρά Φίλωνι, Ἰωσήφῳ καί ἐν ἐπιγραφαῖς ὁ ὄρος «προσευχή» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τόν ὄρον «συναγωγή», θά ἦτο ζήτημα γ ν ὡ μ ἦ ς νά εἴπη τις, ὅτι ἔξω τῶν Φιλίππων πλησίον ποταμοῦ ὑπῆρχε συναγωγή; Ἄν τόπος τις εἶνε πράγματι τόπος προσευχῆς ἢ συναγωγῆ, εἶνε ἄστοχον νά εἴπη τις, ὅτι ν ο μ ῖ ζ ε τ α ἰ τόπος προσευχῆς ἢ συναγωγῆ.

Κακῶς λοιπόν τό «νομίζω» ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἐκλαμβάνεται εις τήν συνήθη σημασίαν τοῦ «νομίζω, ἔχω τήν γνώμην, ὑποθέτω, θεωρῶ», ἢ εις τήν συναφῆ σημασίαν «ἀναμένω, προσδοκῶ».

Ὡς ὑπεδείξαμεν ἀλλαχοῦ (Ἑρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, τόμ. Α', σελ. 72 - 73), τό «νομίζω», ἐκ τοῦ «νόμος», κατὰ τήν βασικήν σημασίαν του σημαίνει *παραδέχομαι ἢ ἀκολουθῶ ὡς νόμον ἢ νόμιμον ἢ σύμφωνον πρὸς τόν νόμον*. Ἀπαντᾷ δέ καί ἀπροσώπως: «νομίζεται», «ὡς νομίζεται» κλπ. Καί εις τήν νεοελληνικήν δέ γλῶσσαν διατηρεῖ εἰσέτι τήν βασικήν του σημασίαν εις ἐκφράσεις, ὅποιαί αἱ ἐξῆς: «ἔδωκε τὰς *νενομισμένας* ἐξετάσεις», «ἔδωκε τόν *νενομισμένον* ὄρκον» (= ἔδωσε τὰς προβλεπομένας ἐκ τοῦ νόμου ἢ συμφώνους πρὸς τόν νόμον ἐξετάσεις, ἔδωσε τόν προβλεπόμενον ἐκ τοῦ νόμου ἢ σύμφωνον πρὸς τόν νόμον ὄρκον). Τήν βασικήν δέ ταύτην

σημασίαν τῆς συμφωνίας πρὸς τὸν νόμον ἔχει τὸ «*νομίζω*» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Πράξ. 16 : 13, ὅπου τὸ ῥῆμα τοῦτο κεῖται ἀπροσώπως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ «*ἐνομίζετο*» σημαίνει «*ἐπετρέπετο ἐκ τοῦ νόμου*» ἢ «*ἦτο νόμιμον*». Ἡ δὲ φράσις «*οὐ ἐνομίζετο προσευχή εἶναι*» σημαίνει: «*ὅπου ἐπετρέπετο ἐκ τοῦ νόμου νά εἶνε τόπος δημοσίας προσευχῆς*» ἢ «*ὅπου ἦτο νόμιμον νά εἶνε συναγωγή*». Ὡς φαίνεται, οἱ Ῥωμαῖοι δέν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς Ἰουδαίους νά ἔχουν συναγωγὴν ἐντός τῶν Φιλίππων, πόλεως κολωνίας, νομίμως δὲ οὗτοι συνήρχοντο ἔξω τῆς πόλεως.

Τὴν βασικὴν σημασίαν του ἔχει τὸ «*νομίζω*» καί εἰς ἄλλο χωρίον τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τὸ Λουκ. 3 : 23, ὅπου ἐπίσης τὸ ῥῆμα τοῦτο κεῖται ἀπροσώπως. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου τούτου «*ὡς ἐνομίζετο*», καθὼς ὑποστηρίζομεν ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 73, σημαίνει: «*ὅπως ἴσχυε κατὰ τὸν νόμον*», «*συμφώνως πρὸς τὸν νόμον*», «*κατὰ τὸν νόμον*». Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Λουκᾶς δηλοῖ ἐκ προοιμίου, ὅτι ἀναφέρει τὴν νομικὴν γενεαλογίαν τοῦ Ἰησοῦ, — ὄχι τὴν φυσικὴν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον Πράξ. 16 : 13:

«Καί τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως πλησίον ποταμοῦ, ὅπου ἐπετρέπετο ἐκ τοῦ νόμου νά εἶνε τόπος δημοσίας προσευχῆς, καί, ἀφοῦ ἐκαθήσαμεν, ὠμιλοῦσαμεν μέ τὰς συγκεντρωθείσας γυναῖκας».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

«Καί τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως πλησίον ποταμοῦ, ὅπου ἦτο νόμιμον νά εἶνε συναγωγή, καί ἐκαθήσαμεν καί ἐκηρύττομεν πρὸς τὰς συναχθείσας γυναῖκας».

Πράξ. 17 : 28

«*EN AYTO ΓAP ZOMEN ...*»

«Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· τοῦ γάρ καί γένος ἐσμέν».

Ὁ λόγος, «*Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καί κινούμεθα καί ἐσμέν*», φαίνεται ὡς ἀπήχησις ἑνὸς στίχου ἐξ ἀπολεσθέντος ποιήματος, τὸ ὁποῖον

ἀποδίδεται εἰς τόν Ἐπιμενίδην, τόν ἡμιμυθικόν Κρήτα ποιητήν. Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος δέν εἶνε εἰς μετρικὴν μορφήν, καὶ ὁ Παῦλος δέν παρέχει ἔνδειξιν, ὅτι παραθέτει αὐτόν, ἐνῶ διὰ τόν λόγον, «*τοῦ γάρ καὶ γένος ἐσμέν*», δηλοῖ, ὅτι παραθέτει ἐξ Ἑλλήνων ποιητῶν. Ὁ δεύτερος δέ οὗτος λόγος εὐρίσκεται εἰς τόν Ἄρατον καὶ τόν Κλεάνθη.

Ἐπειδή ὁ λόγος, «*Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν*», δέν ἔχει μετρικὴν μορφήν καὶ δέν ἀναφέρεται ὡς παράθεσις, ἐνῶ ὁ λόγος, «*τοῦ γάρ καὶ γένος ἐσμέν*», ἀναφέρεται ὡς παράθεσις, διὰ ταῦτα ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ὁ πρῶτος λόγος εἶνε παράθεσις. Ἄλλὰ καὶ ἂν εἶνε παράθεσις, πάντως ὁ Ἀπόστολος τὴν πρόθεσιν «*ἐν*» δέν ἐννοεῖ ἐν τοπικῇ ἐννοίᾳ, ἀλλὰ ἐν αἰτιολογικῇ ἐννοίᾳ. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐν αἰτιολογικῇ ἐννοίᾳ ἢ πρόθεσις «*ἐν*» ἐν τῇ Γραφῇ χρησιμοποιεῖται πολλακίς. Οἱ ἐρμηνευταὶ ἐκλαμβάνουν τὴν πρόθεσιν ἐν τοπικῇ ἐννοίᾳ καὶ οὕτως ἐξηγοῦν: «*Ἐντός αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ) ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν*». Ἄλλὰ τοιαύτη ἐξήγησις, καθ' ἣν ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν ἐντός τοῦ Θεοῦ, εἶνε πανθειστική καθ' ἑαυτήν καὶ ἄστοχος. Δέν εἴμεθα ἐντός τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ π λ η σ ί ο ν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ Θεός, κατὰ τόν ἀμέσως προηγούμενον στίχ. 27, δέν εἶνε μακρὰν ἀπὸ ἐνός ἐκάστου ἡμῶν. Ἡ ὀρθὴ ἐξήγησις εἶνε: «*Δι' αὐτοῦ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ, ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν. Αὐτός εἶνε ὁ αἴτιος τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως καὶ τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν*».

Αὐτὴ ἡ ἐξήγησις ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν συνάφειαν. Ὁ Θεός εἶνε πλησίον ἡμῶν (στίχ. 27) λόγῳ προνοίας καὶ δημιουργίας. Τό ὅτι ζῶμεν, κινούμεθα καὶ ἀπλῶς ὑπάρχομεν ὀφείλεται εἰς αὐτόν, εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἣν ἄσκει διαρκῶς ἐπὶ τοῦ κόσμου. Διότι εἴμεθα «*γένος*» αὐτοῦ, ἔχομεν συγγένειαν μετ' αὐτοῦ, ἔλκομεν τὴν καταγωγὴν ἐξ αὐτοῦ, εἴμεθα τέκνα αὐτοῦ.

Ἡ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τό «*Ἐν αὐτῷ ζῶμεν κλπ.*», εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἀλλαχοῦ εἰς τό «*Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν*», Ἰωάν. 1 : 4 (Ἰδέ σελ. 74 – 76).

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«*Διότι δι' αὐτοῦ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ὑπάρχομεν, ὅπως καὶ μερικοὶ ἐκ τῶν ὑμετέρων ποιητῶν ἔχουν εἶπει: Διότι αὐτοῦ εἴμεθα καὶ τέκνα²*».

1. Ἡ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ.

2. Ἡ ἐξ αὐτοῦ ἔλκομεν καὶ τὴν καταγωγὴν.

Πράξ. 20 : 24

«ΩΣ ΤΕΛΕΙΩΣΑΙ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΜΟΥ
ΜΕΤΑ ΧΑΡΑΣ»

«'Αλλ' οὐδενός λόγον ποιῶμαι οὐδέ ἔχω
τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῶ¹, ὡς
τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ
χαρᾶς² καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον
παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ διαμαρτύρασθαι τὸ
εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ».

Κατὰ τὴν ἔρμηνειαν τοῦ χωρίου τούτου, ὡς νομίζομεν, πρῶτον γίνεται λάθος ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ἐμαυτῶ». Τὴν λέξιν ταύτην οἱ πλείστοι ἐξηγηταὶ συνδέουν μετὰ τῆς λέξεως «τιμίαν», οὕτω δέ τὴν φράσιν, «οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῶ», ἐξηγοῦν, «οὔτε θεωρῶ τὴν ζωὴν μου πολύτιμον διὰ τὸν ἑαυτόν μου». 'Αλλ' ἡ τοιαύτη ἐξήγησις φαίνεται ἄστοχος. Διότι ποίαν ἔννοιαν ἔχει τὸ νὰ εἴπη τις, ὅτι δέν θεωρεῖ τὴν ζωὴν του πολύτιμον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅπερ ὑπονοεῖ, ὅτι θεωρεῖ τὴν ζωὴν του πολύτιμον διὰ τοῦς ἄλλους; Καθ' ἡμᾶς τὸ «ἐμαυτῶ» συνδέεται πρὸς τὸ «ἔχω» τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα σημαίνει «θεωρῶ, νομίζω». Ὅπως δέ ἐν Πράξ. 26 : 9 τὸ «δοκῶ ἐμαυτῶ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπλῶς «δοκῶ» καὶ ἐν Β' Κορ. 2 : 1 τὸ «κρίνω ἐμαυτῶ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπλῶς «κρίνω», οὕτως ἐνταῦθα καὶ τὸ «ἔχω ἐμαυτῶ» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπλῶς «ἔχω». Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις, «οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῶ», σημαίνει, «οὔτε θεωρῶ τὴν ζωὴν μου πολύτιμον».

Δεύτερον λάθος γίνεται εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς φράσεως «ὡς τελειῶσαι». Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή «ὡς τελειώσω», ἀλλ' αὐθεντικὴν θεω-

1. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἔχει: «'Αλλ' οὐδενός λόγου ποιῶμαι τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῶ»! Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἐξαλλοσύνης τοῦ κριτικοῦ κειμένου, ἡ ὁποία φανεράνει ἔλλειψιν λεπτοῦ αἰσθητηρίου ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

2. Οἱ Nestle – Aland παραλείπουν τὸ μετὰ χαρᾶς.

ροῦμεν τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου, ἡ ὁποία, ὡς θὰ ἴδωμεν, δίδει καλλιτέραν ἔννοιαν. Οἱ δεχόμενοι τὴν γραφὴν «ὡς τελειώσω», κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «ὡς» εἶνε τελικόν, εἰς τὴν ἐν λόγῳ φράσιν μετὰ τῆς προηγουμένης προτάσεως τοῦ ἔδαφιου δίδουν τὴν ἔννοιαν, «δέν ὑπολογίζω τὴν ζωὴν μου, διὰ νὰ τελειώσω (τόν δρόμον μου)· δέν ὑπολογίζω τὴν ζωὴν μου, ἀρκεῖ νὰ τελειώσω (τόν δρόμον μου)». Οἱ δεχόμενοι τὴν γραφὴν «ὡς τελειῶσαι» δίδουν τὴν ἔννοιαν, «δέν θεωρῶ τὴν ζωὴν μου πολύτιμον, ὡς θεωρῶ πολύτιμον τὸ νὰ τελειώσω (τόν δρόμον μου)· δέν θεωρῶ τὴν ζωὴν μου πολύτιμον, ὅσον θεωρῶ πολύτιμον τὸ νὰ τελειώσω (τόν δρόμον μου)». Ἡ ἔννοια αὐτὴ δέν δύναται νὰ εὐσταθήσῃ. Διότι κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὁ Ἄποστολος θεωρεῖ καὶ τὰ δύο πολύτιμα, τὴν ζωὴν του δηλαδή καὶ τὸ νὰ τελειώσῃ τὸν δρόμον του, τὸ δὲ δεύτερον θεωρεῖ πολυτιμότερον. Ἄλλ' ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου εἶνε ἄλλη. Πολύτιμον ὁ Ἄποστολος θεωρεῖ μόνον τὸ ἔν, τὸ νὰ τελειώσῃ τὸν δρόμον του. Τὴν δὲ ζωὴν του δέν θεωρεῖ πολύτιμον καὶ δέν ὑπολογίζει, ἀλλ' εἶνε ἕτοιμος χάριν τῆς ἀποστολῆς του νὰ παραδώσῃ ταύτην εἰς θλίψεις καὶ εἰς τὸν θάνατον. Τὸ «ὡς τελειῶσαι» καθ' ἡμᾶς εἶνε ὁμοιον πρὸς τὸ «ὡς τὸ ἀποστρέψαι» ἐν Ἰεζ. 33 : 11, ἀλλὰ καὶ 18 : 23 κατὰ τὴν γραφὴν, καθ' ἣν τὸ χωρίον ἄρχεται διὰ τῆς φράσεως «ὅτι οὐ βούλομαι» καὶ τελευτᾷ ἄνευ ἐρωτηματικοῦ. Ὅπως ἐκεῖ τὸ «ὡς» ἔχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν καὶ ἐξηγεῖται «ἀλλά», οὕτω καὶ ἐν ταῦθα. Συνεπῶς λέγων ὁ Ἄποστολος, «οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῶ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου», ἔννοεῖ, ὅτι δέν θεωρεῖ τὴν ζωὴν του πολύτιμον, ἀλλὰ πολύτιμον θεωρεῖ τὸ νὰ τελειώσῃ τὸν δρόμον του.

Τρίτον λάθος γίνεται ὡς πρὸς τὴν φράσιν «μετὰ χαρᾶς». Τὴν φράσιν ταύτην θεωροῦμεν αὐθεντικὴν. Ἡ δὲ παράλειψίς της εἰς χειρόγραφα φαίνεται ὅτι ὀφείλεται εἰς τὴν ἀντίφασίν της πρὸς τὴν φράσιν τοῦ προηγουμένου στίχου «δεσμὰ με καὶ θλίψεις μένουσιν». Ἄφοῦ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διεβεβαίωσεν, ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις ἀνέμενον τὸν Ἄποστολον, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἄποστολος δέν ὑπελόγιζε ταῦτα, ἀλλ' ἦτο πρόθυμος νὰ ὑποστῇ φυλάκισιν, βασάνους καὶ θάνατον, πῶς θὰ ἐπεθύμει περάτως τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ «μετὰ χαρᾶς»; Βεβαίως ὁ Ἄποστολος ἔχαιρε καὶ εἰς τὰ παθήματά του (Κολ. 1 : 24). Ἄλλ' ἐν τῇ ἐρευνωμένῃ περιπτώσει δέν πρόκειται περὶ αὐτοῦ, δέν θέλει ὁ Ἄποστολος νὰ εἴπῃ, ὅτι δέν ὑπολογίζει «δεσμὰ καὶ θλίψεις», ἀλλὰ δι' ἔν ἐνδιαφέρεται, νὰ ὑποστῇ αὐτὰ «μετὰ χαρᾶς». Ὅπως ὁμιλεῖ

ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος δεικνύει, ὅτι δέν ὀμιλεῖ ὑποκειμενικῶς, διά τό πρόσωπόν του καί τά συναισθήματά του, ἀλλ' ἀντικειμενικῶς, διά τήν ἀποστολήν του καί τό αἴσιον αὐτῆς πέρας. Ἡ λέξις «χαρά» ἐνταῦθα δέν ἔχει, ὡς νομίζεται, τήν συνήθη καί σημερινήν αὐτῆς ἔννοιαν, ἀλλ' ἔχει ἄλλην ἔννοιαν, διά τῆς ὁποίας ἡ ἀντίφασις πρός τά «δεσμά» καί τās «θλίψεις» τοῦ προηγουμένου στίχου αἶρεται.

Ὅπως ἀλλαχοῦ ἐδείξαμεν κατά τήν ἐρμηνεῖαν τῶν χωρίων Ῥωμ. 14: 17 - 19 καί Φιλιπ. 1: 25, ἡ λέξις «χαρά» ἔχει καί μή συναισθηματικήν ἔννοιαν· σημαίνει τό καλόν, τό ὠφέλιμον ἢ τήν ὠφέλειαν, τήν πρόοδον ἢ προκοπήν. Τό δέ «χαίρω» σημαίνει «προοδεύω, εὐδοκίμῶ» (Ἐρμηνεῖα δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς, Ἀθῆναι 1985, τόμ. Α', σελ. 182, 222). Τοιαύτην δέ ἔννοιαν ἔχει ἡ λέξις «χαρά» καί ἐνταῦθα. Λέγων ὁ Ἀπόστολος, ὅτι δι' ἐν ἐνδιαφέρεται, νά τελειώσῃ τόν δρόμον του «μετά χαρᾶς», ἐννοεῖ νά τελειώσῃ τήν ἀποστολήν του μετά προόδου καί ὠφελείας, μετ' εὐδοκίμῆσεως ἢ εὐδοκίμως, μετ' ἐπιτυχίας ἢ ἐπιτυχῶς. Ὁ Ἀπόστολος δέν ἐνδιέφερετο διά τό πέρας τῆς ζωῆς του, ἀλλά διά τό πέρας τῆς ἀποστολῆς του. Ὅπως σήμερον θά ἐξεφραζόμεθα, ἤθελε νά φέρῃ τήν ἀποστολήν του εἰς πέρας αἴσιον, νά τερματίσῃ τόν δρόμον του ἐπιτυχῶς, νά στεφθῇ τό τέλος τοῦ ἀγώνος του ὑπό ἐπιτυχίας. Αὐτό εἶνε τό νόημα τῆς φράσεως «ὡς τελειῶσαι τόν δρόμον μου μετά χαρᾶς».

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν χωρίον:

«Ἀλλά τίποτε δέν ὑπολογίζω, οὔτε θεωρῶ τήν ζωήν μου πολύτιμον, ἀλλ' ἀνά τελειώσω τόν δρόμον μου ἐπιτυχῶς καί τήν διακονίαν, τήν ὁποίαν ἔλαβον παρά τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, νά διακηρύξω τό εὐαγγέλιον, τό ὁποῖον γνωστοποιεῖ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ».

«ΠΑΘΗΤΟΣ» – «ΦΩΣ»

«Οὐδέν ἐκτός λέγων ὧν τε οἱ προφήται ἐλάλησαν μελλόντων γενέσθαι¹ καί Μουσῆς, εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ² καί τοῖς ἔθνεσι».

Τό χωρίον τοῦτο δέν ἐξηγεῖται εὐστόχως ὡς πρὸς τὰς λέξεις «παθητός» καί «φῶς».

Τό ῥηματικόν ἐπίθετον «παθητός», ἐκ τοῦ ῥ. «πάσχω», δέν σημαίνει ἀπλῶς «ὑποκείμενος εἰς πάθος», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλά σχετίζεται κατ' ἔννοιαν στενῶς πρὸς τήν φράσιν «ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν» καί σημαίνει «ὑποκείμενος εἰς θάνατον»: Τῆς ἀναστάσεως προηγεῖται ὁ θάνατος. Συναφῶς τό ῥ. «πάσχω» σημαίνει «ὑφίσταμαι θάνατον, θανατώνομαι, ἀποθνήσκω». Τοιαύτην σημασίαν τό ῥημα τοῦτο ἔχει ἐν χωρίοις, ὅποια π.χ. τά Α' Πέτρ. 3 : 18 καί 4 : 1. Ἐν τῷ πρώτῳ ἐκ τῶν χωρίων τούτων ἡ περί τοῦ Χριστοῦ φράσις «ἅπαξ περί ἁμαρτιῶν ἔπαθε» σημαίνει, «ἅπαξ ἀπέθανεν (ἐθυσιάσθη) διά τὰς ἁμαρτίας». Ἐν δέ τῷ δευτέρῳ χωρίῳ ἡ φράσις «ὁ παθὼν ἐν σαρκί πέπαυται ἁμαρτίας» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν ἐν Ῥωμ. 6 : 7 φράσιν «ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» καί σημαίνει, «ὁ ἀποθανὼν κατὰ τήν σάρκα ἀπηλλάγη ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔπαυσε νά ἁμαρτάνη». Ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ ἡ περί τοῦ Χριστοῦ φράσις «παθόντος ὑπέρ ἡμῶν σαρκί» σημαίνει, «θανατωθεὶς ὑπέρ ἡμῶν κατὰ τήν σάρκα» (Πρβλ. «θανατωθεὶς σαρκί», Α' Πέτρ. 3 : 18).

Οἱ Ἰουδαῖοι παρερμηνεύοντες χωρία τῆς Γραφῆς ἐνόμιζον, ὅτι «ὁ Χριστός μένει εἰς τόν αἰῶνα» (Ἰωάν. 12 : 34), ὁ Μεσσίας δηλαδή δέν ἀποθνήσκει. Ἄλλ' ὁ Παῦλος ἀπεδείκνυεν ἐκ τῶν προφητῶν, ὅτι

1. Τό κείμενον Nestle – Aland ἔχει γίνεσθαι.

2. Τό κείμενον Nestle – Aland ἔχει τῷ τε λαῷ.

ὁ Μεσσίας εἶνε «παθητός», ὑποκείμενος δηλαδή εἰς θάνατον, πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου.

Τὴν λέξιν «φῶς» ἄλλοι ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἀφήνουν ἀμετάφραστον καὶ ἄλλοι ἀποδίδουν ἐλευθέρως, οἷον «αὐγή», «τό φῶς τῆς σωτηρίας», «τό φῶς τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας», «τό Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας». Ἄλλ' ὅπως τό «παθητός», ὡς εἶπομεν, συνδέεται στενῶς κατ' ἔννοιαν πρὸς τὴν φράσιν «ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν», οὕτω καὶ τό «φῶς» συνδέεται στενῶς κατ' ἔννοιαν πρὸς τὴν αὐτὴν φράσιν καὶ σημαίνει «ζωή»: Ἐκ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τὴν ζωὴν. Ἐπειδὴ, ὅταν ζῆ τις, βλέπει φῶς, διὰ τοῦτο τό «φῶς» σημαίνει καὶ «ζωή». Ἐπειδὴ ἐπίσης, ὅταν ἀποθνήσκη τις, βυθίζεται εἰς τό σκότος, διὰ τοῦτο τό «σκότος» σημαίνει καὶ «θάνατος», τό δέ «σκοτώνω», ἐκ τοῦ «σκότος», σημαίνει «θανατώνω». Ὅτι δέ πράγματι τό «φῶς» σημαίνει καὶ «ζωή» ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων, ὁποῖα τὰ ἐξῆς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα:

«Ἰνατί γάρ δέδοται τοῖς ἐν πικρία φῶς, ζωὴ δέ ταῖς ἐν ὀδύναϊ ψυχαῖς;» (Ἰώβ 3 : 20).

Εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις, ὅτι, ὅπως τό «ἐν πικρία» λέγεται συνωνύμως πρὸς τό «ἐν ὀδύναϊς», οὕτω καὶ τό «φῶς» λέγεται συνωνύμως πρὸς τό «ζωή». Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Διατί λοιπόν ἐδόθη ὑπαρξίς εἰς τοὺς πικραινομένους, καὶ ζωὴ εἰς τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὀδυνῶνται;».

«Ἐπί νεκρῶ κλαῦσον, ἐξέλιπε γάρ φῶς, καὶ ἐπί μωρῶ κλαῦσον, ἐξέλιπε γάρ σύνεσις» (Σοφ. Σειρ. 22 : 11).

Καὶ ἐνταῦθα εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις, ὅτι τό «φῶς» σημαίνει «ζωή». Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Διὰ νεκρόν νά κλαύσης, διότι ἐξέλιπεν ἡ ζωὴ. Διὰ μωρόν νά κλαύσης, διότι ἐξέλιπεν ἡ φρόνησις».

Πρβλ. Ἰουδίθ 14 : 10, Ψαλμ. 35 : 10, Ἰώβ 18 : 18, Ἦσ. 53 : 11, Βαρ. 3 : 20. Ἡ φράσις τοῦ τελευταίου χωρίου «εἶδον φῶς» σημαίνει «ἦλθον εἰς τὴν ζωὴν».

Συμφώνως πρὸς τοὺς προφήτας ὁ Παῦλος ἐκήρυττεν, ὅτι ὁ Χριστός, πρῶτος ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν διὰ νά μὴ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τόν θάνατον, ἐξαγγέλλει ζωὴν εἰς τόν Ἰσραηλιτικόν λαόν καὶ εἰς τοὺς ἐθνικούς, κηρύττει, ὅτι ἡ ἐξ ἀναστάσεως ἔνδοξος ζωὴ, τὴν ὁποῖαν αὐτός ἔλαβε πρῶτος, ὕστερον θά εἶνε καὶ διὰ τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ διὰ τοὺς ἐθνικούς.

Τό «εἶ», ἐκ λεκτικῆς ῥήματος ἐξαρτώμενον ἐνταῦθα, θεωροῦμεν

μετ' άλλων ἐξηγητῶν ἰσοδύναμον πρὸς τὸ εἰδικόν «ὅτι». Τοιαύτην σημασίαν ὁ ἐν λόγῳ σύνδεσμος ἔχει προφανῶς ἐν στίχ. 8 («Τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ Θεὸς νεκροὺς ἐγείρει;» = Διὰ τί σεῖς θεωρεῖτε ἀπίστευτον ὅτι ὁ Θεὸς ἀνιστᾷ νεκρούς;).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Χωρὶς νὰ λέγω τίποτε ἐκτός ἐκείνων, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ προφήται καὶ ὁ Μωυσῆς εἶπαν ὅτι ἐμελλον νὰ γίνουιν, ὅτι δηλαδή ὁ Χριστὸς θὰ ὑφίστατο θάνατον, ὅτι πρῶτος ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν ἐμελλε νὰ ἐξαγγεῖλη εἰς τὸν λαόν καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ζωήν».

ὑπὸ «τὸν λαόν» προφανῶς ἐννοοῦνται οἱ Ἰσραηλῖται. Οἱ ἐθνικοὶ ἦσαν «ὁ οὐ λαός», τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέστησε «λαόν» του (Ῥωμ. 9 : 24 - 26).

Ῥωμ. 1 : 3 - 4

«ΚΑΤΑ ΠΝΕΥΜΑ ΑΓΙΩΣΥΝΗΣ»

«Τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ δέν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «γίγνομαι». Τοῦτο ἐνταῦθα οὔτε «γεννώμαι» σημαίνει, οὔτε «γίνομαι» ὅπως ἐν Ἰωάν. 1 : 14, οὔτε «δημιουργοῦμαι» ὅπως ἐν Ἰωάν. 8 : 58, ἀλλ' «ἐρχομαι». Ὑπ' αὐτὴν δέ τὴν ἔννοιαν χρησιμοποιεῖται καὶ ἐν Γαλ. 4 : 4-5, καθὼς ἀποδεικνύομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ χωρίου τούτου, ὅπου ἐπίσης οἱ ἐρμηνευταὶ δέν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ῥήματος (Ἰδέ σελ. 172 - 174). Κατὰ τὸν προηγούμενον στίχ. 2 ὁ Χριστὸς προῦπῆρχεν ὡς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ Θεὸς εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ ἀπο-

στείλη τοῦτον εἰς τόν κόσμον, κατά δέ τόν ἐρευνώμενον στίχ. 3 ὁ Χριστός ἦλθεν, ἀλλ' ἐκ σπέρματος Δαβίδ ὡς ἄνθρωπος, δι' ἄλλων λόγων ὁ προϋπάρχων καί ὑπεσχημένος Υἱός τοῦ Θεοῦ ἦλθεν ὄχι ἀπ' εὐθείας, ἀλλ' ἀφοῦ διήλθε διὰ τῆς διαδικασίας τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀφοῦ δηλαδή ἐγένεν ἄνθρωπος, χωρίς βεβαίως νά παύσῃ νά εἶνε Θεός. Μεταφράζομεν τήν φράσιν «Τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατά σάρκα»: Ὁ ὁποῖος ἦλθεν (ἢ προῆλθεν) ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβίδ ὡς ἄνθρωπος».

Τό «ὀρίζομαι» ἐπίσης δέν σημαίνει «ὀρίζομαι», ὅπως μερίς τῶν ἐρμηνευτῶν ἐκδέχεται τό ῥῆμα, διότι ὁ Χριστός δέν ὠρίσθη Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἦτο Υἱός τοῦ Θεοῦ ἐκ φύσεως, πρό πάντων τῶν αἰῶνων γεννηθείς ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠρίσθη υἱός Θεοῦ ὡς ἄνθρωπος καί ἀνεδείχθη οὕτω περί τό τέλος τοῦ ἐπιγείου βίου του ἐξυψωθείς διὰ τῆς ἀναστάσεως, εἶνε ἐσφαλμένη. Ὁ Χριστός ὡς ἄνθρωπος εἶνε υἱός Θεοῦ ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ ζωῆς, διότι δέν ἐδημιουργήθη ἐκ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. 2 : 7, Ἐβρ. 1 : 5, Λουκ. 1 : 35). Ἐν Πράξ. 13 : 33 τό Ψαλμ. 2 : 7 περί τῆς ἐν χρόνῳ («σήμερον») γεννήσεως τοῦ υἱοῦ - Μεσσίου κακῶς ὑπό πολλῶν, παρασυρομένων ἐκ τοῦ «ἀναστήσας», ἐφαρμόζεται εἰς τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ. Τό χωρίον λέγει «ἀναστήσας», δέν λέγει «ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν». Τό «ἀνιστάναι» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ὑφ' ἣν ἔννοιαν καί ἐν Δευτ. 18 : 15, 18 – Πράξ. 3 : 22, 26, 7 : 37 καί 2 : 30 (κατά τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον). Σημαίνει δηλαδή «ἐγείρω εἰς ὑπαρξιν, φέρω εἰς τόν κόσμον», ὅπερ συμβαίνει διὰ τῆς γεννήσεως. Περί τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ γίνεται λόγος ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχ. 34 - 35, καί δῆ καί κατά τρόπον, ὥστε νά φαίνεται, ὅτι γίνεται μετάβασις εἰς ἄλλο θέμα, τήν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, διὰ τήν ὁποῖαν χρησιμοποιῶνται ἄλλα προφητικά χωρία («Ὅτι δέ ἀνέστησεν αὐτόν ἐκ νεκρῶν..., οὕτως εἶρηκεν ...»). Τό ὅτι δηλαδή ὁ Θεός ἀνέστησεν τόν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ... προεῖπεν ὡς ἐξῆς ...». Τό προηγουμένως συνεπῶς ἐν στίχ. 33 χρησιμοποιηθέν χωρίον Ψαλμ. 2 : 7 δέν ἦτο περί τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως πολλοί νομίζουν, ἦτο περί τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ).

Ἐπὶ τῆς ὑπάρχει καί ἡ γνώμη, καθ' ἣν κατηγορούμενον τοῦ «ὀρισθέντος» δέν εἶνε τό «Υἱοῦ Θεοῦ», ἀλλά τό «Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει», μετ' ἐμφάσεως εἰς τό «ἐν δυνάμει». Κατά τήν γνώμην ταύτην ὁ Χριστός δέν ὠρίσθη Υἱός Θεοῦ, ἀλλ' ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ὠρίσθη νά ἔχη δύναμιν.

Ἄλλά καί ἡ γνώμη αὐτή δέν εὐσταθεῖ, διότι ὁ Χριστός ὡς ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ ἔχει δύναμιν ἐκ φύσεως, ὄχι κατόπιν ὀρισμοῦ.

Σοβαρά εἶνε ἡ γνώμη, καθ' ἣν τό «ὀρισθέντος» σημαίνει «διακηρυχθέντος»: Λόγω τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ὁ Χριστός διεκηρύχθη Υἱός τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστός βεβαίως εἶχε διακηρυχθῆ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί πρό τῆς ἀναστάσεως. Ἄλλά κυρίως διεκηρύχθη μετά τὴν ἀνάστασιν.

Ἔτι καλλιτέρα καί ἡ ὀρθή καθ' ἡμᾶς γνώμη εἶνε ἐκείνων τῶν ἐξηγητῶν, οἱ ὅποιοι τό «ὀρισθέντος» ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀποδειχθέντος»: Ὁ Χριστός ἀπεδείχθη Υἱός τοῦ Θεοῦ δι' ὑπερφυσικῆς δυνάμεως ἐκ τῆς ἀναστάσεώς του ἐκ νεκρῶν. Αἱ δύο ἄλλωστε τελευταῖαι γνώμαι εἶνε σχετικαί μεταξύ των. Ὁ δέ ἱερός Χρυσόστομος συνδυάζει αὐτάς. Διότι τό «ὀρισθέντος» ἀποδίδει «δειχθέντος, ἀποφανθέντος, κριθέντος, ὁμολογηθέντος».

Ἡ κυρία δυσκολία ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου εὐρίσκεται εἰς τὴν φράσιν «κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης». Ἡ φράσις αὕτη κατ' ἄλλους παραλληλίζεται ἀντιθετικῶς πρὸς τὴν φράσιν «κατὰ σάρκα» καί σημαίνει τὴν θεϊαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ ἢ κατὰ τὸν Godet τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ τό γενόμενον κατοικητήριον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τοῦ ὁποίου παρήγετο ἡ τελεία ἀγιωσύνη, κατ' ἄλλους δέ σημαίνει τὸν Παράκλητον ἢ τό Πνεῦμα ὡς ἅγιον καί μεταδοτικόν ἁγιασμοῦ. Κατὰ πάσας δέ τὰς ἐκδοχάς ἡ λέξις «ἀγιωσύνη» ἐκλαμβάνεται ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ δηλαδή τῆς ἀγιότητος.

Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις «κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης» δέν εἶνε παράλληλος καί ἀντίθετος πρὸς τὴν φράσιν «κατὰ σάρκα». Πρὸς τὴν φράσιν «κατὰ σάρκα» ἀντιτίθεται ἡ προηγουμένη αὐτῆς φράσις «τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ)» καί ἡ ἐπομένη «Υἱοῦ Θεοῦ», διὰ τῶν ὁποίων διακηρύσσεται ἡ θεία υἰότης καί θεότης τοῦ Χριστοῦ, καί συνεπῶς δέν χρειάζεται ἄλλη ἀντίθεσις. Ἡ παροῦσα περίπτωση εἶνε ὁμοία πρὸς ἐκείνην ἐν 9 : 5, ὅπου πρὸς τὴν φράσιν «κατὰ σάρκα» ἀντιτίθεται ἡ φράσις «ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός εὐλογητός εἰς τοὺς αἰῶνας». Ἄλλωστε εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον ὁ Ἀπόστολος δέν λέγει ἀπλῶς «κατὰ πνεῦμα», ὅπως εἰς ἄλλα χωρία, ὅπου πράγματι ἡ φράσις αὕτη ἀντιτίθεται πρὸς τὴν φράσιν «κατὰ σάρκα» (Ἰδέ π.χ. 8 : 4), ἀλλά λέγει «κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης». Ὡς πρὸς τό «Πνεῦμα» ὀρθή εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἐρμηνευτῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δέχονται, ὅτι τοῦτο εἶνε τό Ἁγιον Πνεῦμα. Ἄλλά τό ὄνομα τοῦ Παρακλήτου ἐνταῦθα δέν εἶνε «Πνεῦμα ἀγιωσύνης», ἀλλ' ἀπλῶς «Πνεῦμα», ὅπως καί ἄλλα-

χοῦ, π.χ. ἐν 8 : 9, 11. Τό δέ «ἀγιωσύνης» εἶνε ἀπλῶς γενική τῆς ιδιότητος, ὅπως ἀλλαχοῦ τό «υἰοθεσίας» (8 : 15), ὄχι καί μέρος τοῦ ὀνόματος τοῦ Παρακλήτου. Ἐν σχέσει πρός τό ἰδίωμα τῆς ἀγιότητος τό ὄνομα τοῦ Παρακλήτου εἶνε «Πνεῦμα Ἅγιον» ἢ «Ἅγιον Πνεῦμα», οὐδαμοῦ δέ «Πνεῦμα ἀγιωσύνης». Ἡ δέ λέξις «ἀγιωσύνη», τρίς ἀπαντῶσα ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δέν ἔχει ἠθικήν ἔννοιαν, ὅπως νομίζουσιν οἱ ἐξηγηταί καί συμβαίνει εἰς τάς ἄλλας δύο περιπτώσεις (Β' Κορ. 7 : 1, Α' Θεσ. 3 : 13), δέν σημαίνει δηλαδή «ἀγιότης» ἢ «ἀγιασμός», ἀλλά σημαίνει «δύναμις» καί σχετίζεται ἐννοιολογικῶς πρός τήν προηγουμένην φράσιν «ἐν δυνάμει», ἀλλά καί τήν ἐπομένην «ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν», ἀφοῦ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις προϋποθέτει καί ἀποδεικνύει δύναμιν. Ἡ ἔκφρασις «Πνεῦμα ἀγιωσύνης» εἶνε ἰσοδύναμος πρός τάς ἐκφράσεις «Πνεῦμα ἰσχύος» ἐν Ἦσ. 11 : 2 καί «Πνεῦμα δυνάμεως» ἐν Α' Πέτρ. 4 : 14 (κατά τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον).

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ λέξις «ἀγιωσύνη» σημαίνει καί «δύναμις», τοῦτο ἀποδεικνύομεν ἐπί τῇ βάσει δύο ἐκ τῶν πέντε χωρίων τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τά ὅποια ἀπαντᾷ ἡ ἐν λόγῳ λέξις. Παραθέτομεν καί σχολιάζομεν τά χωρία ταῦτα.

«Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια, ὁ δέ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν. Ἐξομολόγησις καί ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀγιωσύνη καί μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἀγιάσματι αὐτοῦ» (Ψαλμ. 95 (96) : 5 - 6).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἐξαίρονται ὄχι ἠθικά, ἀλλά φυσικά ἰδιώματα τοῦ Κυρίου. Ἐν ἀντιθέσει πρός τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνικῶν, οἱ ὅποιοι εἶνε δαιμόνια, ὁ Κύριος «τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν», εἶνε παντοδύναμος δημιουργός. Ἡ «ἐξομολόγησις» (Πρβλ. Ψαλμ. 103 (104) : 1), ἢ «ὠραιότης» καί ἡ «μεγαλοπρέπεια» ἀσφαλῶς εἶνε φυσικά ἰδιώματα, τά ὅποια σημαίνουν δύναμιν καί δόξαν, πράγματα συναφῆ. Φυσικόν δέ ἰδίωμα εἶνε ἐνταῦθα καί ἡ μεταξύ αὐτῶν ἀναφερομένη «ἀγιωσύνη». Ἡ ἀντίστοιχος ἑβραϊκὴ λέξις σημαίνει «ἰσχύς, δύναμις», οὕτω δέ μεταφράζεται ἀλλαχοῦ ὑπὸ τῶν Ο'. Π.χ. ἐν Ἐξ. 15 : 13, Ψαλμ. 117 (118) : 14 μεταφράζεται «ἰσχύς» καί ἐν Ἰώβ 22 : 14 (22), Ψαλμ. 62 : 3 (63 : 2) μεταφράζεται «δύναμις».

«Γενεά καί γενεά ἐπαινέσει τά ἔργα σου καί τήν δύναμίν σου ἀπαγγελοῦσι. Τήν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου λαλήσουσι καί τά θαυμάσιά σου διηγῆσονται. Καί τήν δύναμιν τῶν φοβερῶν σου ἔροῦσι καί τήν μεγαλωσύνην σου διηγῆσονται» (Ψαλμ. 144 (145) : 4 - 6).

Οἱ τρεῖς στίχοι τοῦ χωρίου τούτου εἶνε παράλληλοι καὶ ὁμοιομεταξύ των. Εἰς ἕκαστον δ' ἐξ αὐτῶν ἐξαίρονται δύο τινά, τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας γίνονται τὰ ἔργα. Καὶ τὰ μὲν ἔργα ὀνομάζονται «ἔργα», «θαυμάσια» καὶ «φοβερά», ἡ δὲ δύναμις ὀνομάζεται «δύναμις», «ἀγίωσύνη» καὶ «μεγαλωσύνη» (πρβλ. «μεγαλειότης» ἐν Λουκ. 9 : 43). Ἡ λέξις δηλαδὴ «ἀγίωσύνη» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει σημαίνει «δύναμις, ἰσχὺς». Τὴν ἀντίστοιχον αὐτῆς ἑβραϊκὴν λέξιν ἐν Α' Παρ. 29 : 11 οἱ Ο' μεταφράζουν «ἰσχὺς».

Σχετικῶς δὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν «ἀγίωσύνη» σημαίνει «δύναμις, ἰσχὺς», δεόν νά σημειωθῆ, ὅτι τὸ ἀντίστοιχον ἐπίθετον «ἅγιος» σημαίνει «δυνατός, ἰσχυρός», ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Ἰωάν. 17 : 11 - 12 (Ἰδέ σελ. 104 - 112).

Κατὰ ταῦτα ὁ ἀποστολικὸς λόγος, «τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἀγίωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν», ὅπου ἀξία παρατηρήσεως ἡ ἐναλλαγὴ τῶν προθέσεων «ἐν», «κατὰ» καὶ «ἐξ» (Πρβλ. Α' Κορ. 12 : 8 - 9, ὅπου ἐναλλάσσονται αἱ προθέσεις «διά», «κατὰ» καὶ «ἐν»), ἔχει τὴν ἐννοίαν, ὅτι ὁ Χριστὸς «ἀπεδείχθη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ δυνάμεως ἀπὸ τοῦ Πνεῦμα τῆς δυνάμεως μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν». Δι' ἄλλων λέξεων, τὸ παντοδύναμον Πνεῦμα διὰ τῆς δυνάμεώς του ἀνέστησε τὸν Χριστόν ἐκ νεκρῶν, καὶ οὕτως ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο πλάνος καὶ ἀντίθεος, ὅπως οἱ ἐχθροὶ του κατηγοροῦν αὐτόν, ἀλλ' ἦτο ὄντως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἄν ὁ Ἰησοῦς ἦτο πλάνος καὶ ἀντίθεος, ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος δὲν θά ἐνήργει τὴν ἀνάστασιν του. Ὁ Χριστὸς, ὁ σαρκωθεὶς Θεός, «ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι» (Α' Τιμ. 3 : 16). Τὸ Πνεῦμα ποικιλοτρόπως ἐδικαίωσε καὶ ἐδόξασε τὸν Ἰησοῦν, ἰδίως δὲ διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ἥτις εἶνε ἡ τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας περὶ τῆς θείας υἰότητος καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Ὁ ὁποῖος ἦ λ θ ε ν¹ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ ὡς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀ π ε δ ε ἰ χ θ η Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ δυνάμεως ἀ π ὅ τ ὅ Π ν ε ὕ μ α τ ῆ ς δ υ ν ά μ ε ω ς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν».

1. Ἡ προῆλθεν

Ῥωμ. 1 : 7

«ΚΛΗΤΟΙ, ΑΓΙΟΙ»

«Πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς,¹ ἁγίοις».

Τό «κλητός» ἐνταῦθα δέν ἔχει τήν σημασίαν, τήν ὁποίαν ἔχει ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 6. Ἐκεῖ ἡ λέξις αὐτή σημαίνει «κεκλημένος», καί ἡ φράσις «κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ» σημαίνει «κεκλημένοι ὑπό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», ἐνῶ ἐνταῦθα σημαίνει «ἐκλεκτός». Τό «κλητός» ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ «κεκλημένος» μεταπίπτει εἰς τήν ἐννοίαν τοῦ «ἐκλεκτός», διότι ὁ «κεκλημένος» ὑποτίθεται ὅτι εἶνε «ἐκλεκτός, ἐξαιρετικός, σπουδαῖος». Τό «κλητοῖς, ἁγίοις» ἀπαντᾷ καί εἰς τό Α' Κορ. 1 : 2, τό ὁποῖον ἐρμηνεύομεν ἐν σελ. 150 – 152, ὅπου βλέπει τις καί τήν σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Εἰς ὅλους τοὺς εὕρισκομένους εἰς τὴν Ῥώμην ἀγαπητοὺς εἰς τὸν Θεόν, ἐκλεκτοὺς, ἀφιερωμένους».

---

1. Ἡ στίξις ἡμετέρα.

Ῥωμ. 1 : 18

«ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ ΕΝ ΑΔΙΚΙΑ ΚΑΤΕΧΕΙΝ»

«Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ καθ' ἡμᾶς δέν ἐρμηνεύεται ὀρθῶς ἡ φράσις «ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων». Ἡ «ἀδικία» ὑπ' ἄλλων μὲν ἐξηγητῶν ἐκ-

λαμβάνεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κακίας ἢ φαυλότητος, ὅπως ἐν τῇ φράσει «ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων», ὑπ' ἄλλων δὲ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἀδικίας κατὰ τῆς ἀληθείας. Τό δέ «κατέχω» κατ' ἄλλους μὲν σημαίνει «ἐμποδίζω», κατ' ἄλλους «κατακρατῶ, καταπιέζω, καταπνίγω», κατ' ἄλλους «κρατῶ, κατέχω» καὶ κατ' ἄλλους «γνωρίζω». Οὕτω δὲ εἰς τὴν ἔκφρασιν «τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν» δίδονται ἐννοιαὶ ὁποῖαι αἰ ἐξῆς: Λόγῳ τῆς κακίας ἢ φαυλότητος ἐμποδίζει τὴν ἀλήθειαν νὰ φανερωθῇ. Κατακρατεῖν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ. Καταπιέζειν ἢ καταπνίγειν τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς κακίας ἢ φαυλότητος. Κρατεῖν τὴν ἀλήθειαν μετὰ ἀδικίας κατ' αὐτῆς λόγῳ ἐγκαταλείψεως τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ λατρείας τῶν εἰδώλων. Γνωρίζειν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ζῆν ἐν κακίᾳ ἢ φαυλότητι. Αἱ ἐννοιαὶ αὗται δὲν εἶνε ἰκανοποιητικαί. Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ κακία ἢ φαυλότης τῶν ἀνθρώπων ἐμποδίζει τὴν ἀλήθειαν νὰ φανερωθῇ. Τοῦναντίον τονίζει, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶνε φανερά εἰς αὐτούς, ὥστε οὗτοι νὰ εἶνε ἀναπολόγητοι διὰ τὴν ἐκτροπὴν τῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν (στῖχ. 19 ἐξ.). Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος δὲν θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἀδικοῦν καὶ καταπνίγουν τὴν ἀλήθειαν. Οἷα δὴ ποτε ἄλλωστε καὶ ἂν εἶνε τὰ φρονήματα καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀλήθεια καθ' ἑαυτὴν δὲν βλάπτεται. Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι βλάπτονται οἱ ἄνθρωποι, — ὄχι ἡ ἀλήθεια. Τοῦτο δὲ θά φανῇ κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου.

Ἐν τῇ φράσει «ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων» ἡ λέξις «ἀδικία» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ψεῦδος, ματαιότης». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἡ λέξις αὕτη εἰς χωρία ὁποῖα τὰ Ψαλμ. 143 (144) : 8, 11, ὅπου «ματαιότης» καὶ «ἀδικία (= ψεῦδος)» παραλληλίζονται συνωνυμικῶς. Εἰς τὰ χωρία ταῦτα ὡς «ἀδικία» καὶ «ματαιότης» χαρακτηρίζονται πράγματα χωρὶς σκοπὸν, ἀνωφελῆ. Συναφῶς τὸ «ἀδικῶ» σημαίνει «ψεῦδομαι, ἀθετῶ, ματαιῶν». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα εἰς χωρία ὁποῖα τὰ Ψαλμ. 43 : 18 (44 : 17), 88 (89) : 34. Συναφῶς ἐπίσης τὸ «ἀδικος» σημαίνει «μάταιος, ἀνωφελής». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ ἐπίθετον ἐν χωρίοις ὁποῖα τὸ Α' Βασ. 25 : 21 («εἰς ἀδικὸν πεφύλακα» = ματαιῶς, ἀνωφελῶς ἐφύλαξα), Ἰώβ 13 : 4 («ἰατροὶ ἀδικοὶ» = ἰατροὶ ἀνωφελεῖς). Σημειωτέον, ὅτι καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ τὸ «ἀδικος» σημαίνει «μάταιος, ἀνωφελής», ὅπως καὶ τὸ «ἀδίκως» σημαίνει «ματαιῶς, ἀνωφελῶς», π.χ. εἰς τὰς φράσεις «ἀδικὸς κόπος», «ἀδίκως κοπιᾶζω». Ἡ φράσις «ἐν ἀδικίᾳ» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ

χωρίου ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «μετ' ἀδικίας, ἀδίκως» καὶ σημαίνει «ψευδῶς, ματαίως, ἀνωφελῶς».

Ἐκ τῶν σημασιῶν, αἱ ὁποῖαι δίδονται εἰς τὸ «κατέχω», ὀρθῆ ἐνταῦθα εἶνε ἡ σημασία «γνωρίζω». Ἡ ἔκφρασις «κατέχω τὴν ἀλήθειαν» εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐν Β' Κορ. 6 : 10 ἐκφράσεως «κατέχω πάντα». Ὅπως ἐκεῖ τὸ «κατέχω πάντα» σημαίνει «εἶμαι κάτοχος πάντων», κατὰ τινὰ τρόπον «εἶμαι πλούσιος», οὕτως ἐνταῦθα τὸ «κατέχω τὴν ἀλήθειαν» σημαίνει «εἶμαι κάτοχος τῆς ἀληθείας, εἶμαι γνώστης, γνωρίζω τὴν ἀλήθειαν». Ἀλλὰ καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ «κατέχω» ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ σημαίνει «ἐννοῶ, γνωρίζω». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ τὸ ῥῆμα ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ «γνωρίζω», ὅπως ἐν τῇ φράσει «αὐτὸς κατέχει πολλά», τουτέστιν, «αὐτὸς γνωρίζειε πολλά».

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔκφρασις «τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν» σημαίνει «γνωρίζειν τὴν ἀλήθειαν ματαίως, ἀνωφελῶς». Οἱ ἄνθρωποι, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ, ἐγνώριζον τὴν περὶ Θεοῦ ἀλήθειαν ἐκ τῆς φυσικῆς ἀποκαλύψεως (στίχ. 19 - 20), ἀλλ' εἶχον τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας ματαίως, ἀνωφελῶς. Διότι, ἐνῶ ἐγνώριζον τὸν Θεόν, δὲν ἐλάτρευσαν αὐτόν, «ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν» καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ ψεῦδος τῆς εἰδωλολατρίας (στίχ. 21 - 25). Δι' ἄλλων λέξεων, ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν δυνατὴν καὶ ἀναγκαίαν πρὸς σωτηρίαν των θρησκευτικὴν γνώσιν, ἀλλ' αὐτοί, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν γνώσιν ταύτην πρὸς σωτηρίαν των, ἄφησαν αὐτήν, οὕτως εἰπεῖν, ἀνεργήτον καὶ ἀναξιοποίητον, κατέστησαν αὐτὴν ἀνωφελῆ, περιφρονήσαντες αὐτήν καὶ προτιμήσαντες τὸ ψεῦδος. Ἡ μεγάλη δὲ αὐτῇ ἀσέβεια προκαλεῖ τὴν θεῖαν ὀργὴν (Πρβλ. Β' Θεσ. 2 : 9 - 12). Διὰ τῆς καταφρονήσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς παραδόσεως εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠδίκησαν τὴν ἀλήθειαν, ὅπως ἐρμηνεύουν πολλοί, ἀλλ' ἑαυτούς, ἀφοῦ δι' ἑαυτούς κατέστησαν τὴν ἀλήθειαν ἀνωφελῆ.

Τὸ «γάρ» δὲν φαίνεται νὰ εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως πολλοὶ ἐξηγοῦν αὐτὸ πιέζοντες τὸν λόγον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἔννοια τοῦ συνδέσμου τούτου ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δὲν εἶνε φανερά, διὰ τοῦτο πάλιν πολλοὶ παραλείπουν τοῦτον κατὰ τὴν ἐξήγησιν, πλὴν κακῶς. Ἀπὸ τοῦ ὑπ' ὄψιν στίχ. 18 ὁ Ἀπόστολος μεταβαίνει εἰς ἄλλο θέμα, τὸ δὲ «γάρ» καθ' ἡμᾶς εἶνε μεταβατικόν καὶ πρέπει νὰ ἐξηγητῆται «δέ». Τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ «γάρ» εἰς χωρία ὁποῖα π.χ. τὰ 12 : 3, Ματθ. 6 : 14, Κολ. 2 : 1.

Ἐπίσης «ἀδικία» ἐν τῇ φράσει, «ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων», εἰς ἡμᾶς δὲν φαίνεται νὰ σημαίη τὴν κακίαν ἢ φαυλότητα, ὅπως ἀντιλαμβάνονται τοῦτο οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ μᾶλλον εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ἀσέβεια», κατὰ τὴν προσφιλῆ παρά τοις Ἑβραίοις συνήθειαν τῆς χρήσεως συνωνύμων, καὶ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ «ἀνοσιότης». Κατὰ τὴν ἐκδοχὴν δηλαδὴ ταύτην ἡ «ἀδικία» εἶνε ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ὄχι ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸν ἢ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειάν του. Ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς ταύτης συνηγορεῖ αὐτὸ τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον καὶ ἡ συνέχεια αὐτοῦ μέχρι τοῦ στίχ. 25, διότι εἰς τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἐπιστολῆς ὁ λόγος εἶνε περὶ τῆς ἀρνητικῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἔλαβον ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ, καθὼς καὶ περὶ τῆς παραδόσεως αὐτῶν εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. Ἡ δὲ παράδοσις αὐτῶν εἰς ἄλλας ἁμαρτίας ἐμφανίζεται ὡς τιμωρία ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν βασικὴν αὐτῶν ἁμαρτίαν τῆς καταφρονήσεως τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ τῆς παραδόσεως εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν (στίχ. 24, 26, 28). Ὅτι δὲ ἡ λέξις «ἀδικία» δύναται νὰ σημαίη καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἦτοι τὴν ἀσέβειαν ἢ ἀνοσιότητα, τοῦτο ἀποδεικνύουν χωρὶα ὅποια τὸ Ψαλμ. 74 : 6 («μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν») καὶ τὸ Ἱερ. 3 : 13 («γινῶθι τὴν ἀδικίαν σου, ὅτι εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου ἠσέβησας»).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐκδηλώνεται δὲ ὀργὴ Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἐναντίον πάσης ἀσεβείας καὶ ἀνοσιότητος ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν τὴν ἀληθειαν ματαίως¹.

1. Ἡ ἀνωφελῶς.

Ῥωμ. 2 : 8

«ΑΠΕΙΘΕΙΝ ΤΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»
«ΠΕΙΘΕΣΘΑΙ ΤΗ ΑΔΙΚΙΑ»

*«Τοῖς δέ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι
μέν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δέ τῇ
ἀδικίᾳ, θυμός καὶ ὀργή».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ εἰς τὴν λέξιν «ἐριθεία» δίδουν ἐννοίας ὅποιαι αἰ ἐξῆς: φιλαυτία, ἐγωισμός, φιλοδοξία, φατριασμός, φιλονεικία. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν ἐννοιῶν τούτων εἶνε ἐπιτυχῆς ἐνταῦθα.

Ἡ λέξις «ἐριθεία» ἐκτός τῆς παρουσίας περιπτώσεως ἀπαντᾶ ἄλλας ἕξ φορές ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. Ἐν Β' Κορ. 12 : 20 καὶ Γαλ. 5 : 20 συνεκφέρεται μετὰ τῆς λέξεως «θυμός» («θυμοί, ἐριθειᾶι») καὶ φαίνεται ὅτι σημαίνει κακὴν ψυχικὴν διέγερσιν, πάθος, ἐμπάθειαν, κακότητα. Τό αὐτό φαίνεται ὅτι σημαίνει καὶ ἐν Ἰακ. 3 : 14, ὅπου συνεκφέρεται μετὰ τῆς φράσεως «ζῆλος πικρός» («εἰ δέ ζῆλον πικρόν ἔχετε καὶ ἐριθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν»), καὶ 16, ὅπου συνεκφέρεται μετὰ τῆς λέξεως «ζῆλος» («ὅπου ζῆλος καὶ ἐριθεία»). Ἐν Φιλιπ. 1 : 15 - 17 ἡ «ἐριθεία» ἀντιτίθεται πρὸς τὴν «εὐδοκίαν», ἥτοι καλὴν διάθεσιν, καὶ πρὸς τὴν «ἀγάπην», ἐξ αὐτῶν δέ τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ὄλου ἐδαφίου φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπίμαχος αὐτῇ λέξις σημαίνει κακὴν, ἀντιδραστικὴν καὶ προκλητικὴν διάθεσιν, ἢ ἄλλως κακότητα, ἀντιδραστικότητα καὶ προκλητικότητα. Ἄξιον δέ παρατηρήσεως, ὅτι ἐκ τῶν ἐπτὰ περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας γίνεται λόγος περὶ «ἐριθείας», εἰς τὰς πέντε, τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν καὶ ἐσχολιάσαμεν προηγουμένως, ἥτοι Β' Κορ. 12 : 20, Γαλ. 5 : 20, Ἰακ. 3 : 14, 16, Φιλιπ. 1 : 15 - 17, γίνεται λόγος καὶ περὶ «ζῆλου», ἥτοι ζηλοτυπίας, ἢ «φθόνου». Προτάσσεται δέ ὁ «ζῆλος» καὶ ὁ «φθόνος» τῆς «ἐριθείας». Εἶνε δέ γνωστόν, ὅτι ἡ ζηλοτυπία ἢ φθόνος ἀκολουθεῖται ὑπὸ κακότητος, ἀντιδραστικότητος καὶ προκλητικότητος.

Τὴν ἐννοιαν τῆς κακῆς καὶ ἀντιδραστικῆς διαθέσεως ἢ, ἄλλως, τῆς κακότητος καὶ ἀντιδραστικότητος νομίζομεν ὅτι ἔχει ἡ λέξις «ἐ-

ριθεία» εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον Ῥωμ. 2 : 8. Αὐτή ἡ ἔννοια, καθ' ἣν οἱ κολαζόμενοι ἔχουν κακήν καί ἀντιδραστικήν διάθεσιν, ἀνταποκρίνεται καθ' ὁμοιότητα πρὸς «τὴν σκληρότητα καί ἀμετανόητον καρδίαν» τοῦ στίχ. 5 καί κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν «ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ» τοῦ στίχ. 7, συμφωνεῖ ἄριστα πρὸς τὴν περιγραφὴν τῶν κολαζομένων ὡς «ἀπειθούντων μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένων δέ τῇ ἀδικίᾳ», στίχ. 8, καί καλύπτει ὅλους τοὺς κολαζομένους, ἐνῶ αἱ ἄλλαι ἔννοιαι, τὰς ὁποίας δίδουν οἱ ἐρμηνευταὶ εἰς τὴν λέξιν «ἐριθεία», δὲν καλύπτουν ὅλους τοὺς κολαζομένους. Σημειωτέον δέ, ὅτι ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ γενικῶς περὶ τῶν ἀσεβῶν καί κολαζομένων, καί ὄχι εἰδικῶς περὶ ὠρισμένης κατηγορίας ἐξ αὐτῶν.

Ἡ φράσις «οἱ ἐξ ἐριθείας» τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν φράσιν «οἱ ἐκ πίστεως», Γαλ. 3 : 7 καί 10 (καί «ὁ ἐκ πίστεως», Ῥωμ. 3 : 26). Ὅπως δέ ἡ φράσις «οἱ ἐκ πίστεως» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν πίστιν» ἢ «οἱ πιστοί», οὕτω καί ἡ φράσις «οἱ ἐξ ἐριθείας» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐριθείαν», τουτέστιν «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν κακήν καί ἀντιδραστικὴν διάθεσιν» ἢ «οἱ κακοπροαίρετοι καί ἀντιδραστικοί».

Ἐπίσης οἱ ἐξηγηταὶ δὲν εὐστοχοῦν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀλήθεια». Ὡς ἀπεδειξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 106 - 112), ἡ λέξις αὕτη σημαίνει καί τό ἀγαθόν ἢ καλόν. Αὐτὴ δέ ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἐνταῦθα. «Ἡ ἀλήθεια» ἀντιστοιχεῖ καί ἰσοδυναμεῖ πρὸς «τό ἀγαθόν» τοῦ στίχ. 10 καί «ἔργον ἀγαθόν» τοῦ στίχ. 7, ἀντιτίθεται δέ πρὸς «τὴν ἀδικίαν», ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ καί ἰσοδυναμεῖ πρὸς «τό κακόν» τοῦ στίχ. 9. Ἀλλὰ καί ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «ἀδικία» ὠρισμένοι ἐξηγηταὶ δὲν εὐστοχοῦν. Δέν ἀντιλαμβάνονται δηλαδή, ὅτι ἡ ἀκριβῆς ἔννοια τοῦ ὄρου τούτου εἶνε «κακόν».

Κατὰ ταῦτα τό Ῥωμ. 2 : 8 πρέπει νά μεταφράζεται:

«Εἰς ἐκεῖνους δέ, οἱ ὅποιοι ἔχουν κακήν καί ἀντιδραστικὴν διάθεσιν¹ καί ἀπειθοῦν μὲν εἰς τὸ καλόν, ὑπακούουν δέ εἰς τὸ κακόν, θά ἀποδοθῆ θυμὸς καί ὀργή».

Ὡς πρὸς τόν ὄρον «ἀλήθεια» ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου καί τὰς ἐρμηνείας, τὰς ὁποίας δίδομεν εἰς τὰ χωρία Ἰωάν. 8 : 40, 44, Α' Κορ. 5 : 8, 13 : 6, Β' Κορ. 13 : 8, Α' Ἰωάν. 1 : 6, Β' Ἰωάν. 4, Γ' Ἰωάν. 3 - 4.

1. Ἡ εἶνε κακοπροαίρετοι καί ἀντιδραστικοί.

Ῥωμ. 5 : 10 - 11

«ΣΩΘΗΣΟΜΕΘΑ ... ΟΥ ΜΟΝΟΝ ΔΕ,
ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΥΧΩΜΕΝΟΙ»

«Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολὺ μᾶλλον καταλλαγέμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν».

Ἐνταῦθα τὸ «γάρ» θεωροῦμεν ἐπεξηγηματικόν, ὄχι αἰτιολογικόν, διότι οὕτω δίδεται καλλιτέρα ἔννοια.

Εἰς τὴν φράσιν «ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ» τὸ «ἐν», νομίζομεν, σημαίνει χρόνον καὶ ὄχι μέσον.

Πράγματα εἰς τοὺς ἐρμηνευτὰς παρέχει τὸ «καυχώμενοι». Τινὲς θεωροῦν τοῦτο παράλληλον πρὸς τὸ «καταλλαγέμεθα» καὶ ἐξαρτώμενον ἐκ τοῦ «σωθησόμεθα»: «σωθησόμεθα οὐ μόνον καταλλαγέμεθα, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι». Ἄλλὰ προφανῶς ἡ τοιαύτη σύνταξις εἶνε ἀφύσικος καὶ δέν παρέχει ἱκανοποιητικὴν ἔννοιαν. Ἄλλοι συμπληροῦν τὸ «καυχώμενοι» διὰ τοῦ «ἐσμεν» καὶ θεωροῦν τὸ «καυχώμενοί ἐσμεν» παράλληλον πρὸς τὸ «σωθησόμεθα»: «οὐ μόνον δέ σωθησόμεθα, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοί ἐσμεν». Αὕτη ἡ σύνταξις εἶνε ὀρθή, ἀλλ' ἡ συμπλήρωσις τῆς μετοχῆς δέν πρέπει νά γίνεται διὰ τοῦ ἐνεστώτος «ἐσμεν», ἀλλὰ διὰ τοῦ μέλλοντος «ἐσόμεθα» κατὰ τὸν μέλλοντα «σωθησόμεθα»: «οὐ μόνον δέ σωθησόμεθα, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοί ἐσόμεθα». Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ «καυχώμαι», ἄλλοι ἐκ τῶν ἐξηγητῶν δίδουν εἰς αὐτὸ τὴν συνήθη καὶ σημερινὴν σημασίαν, «καυχώμαι» δηλαδή, ἄλλοι δέ τὴν σημασίαν «χαίρω, ἀγάλλο-

μαι», ἐν τῇ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ῥῆμα ἐν στίχ. 2 καὶ 3¹. Κατὰ τὴν πρώτην σημασίαν ἡ ἔννοια εἶνε: Ὅχι μόνον θά σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ θά καυχώμεθα. Κατὰ τὴν δευτέραν σημασίαν ἡ ἔννοια εἶνε: Ὅχι μόνον θά σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ θά χαίρωμεν. Προφανῶς οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη ἔννοια εἶνε ἱκανοποιητικὴ.

Καθ' ἡμᾶς τὸ «καυχῶμαι» ἐνταῦθα σημαίνει «δοξάζομαι». Ὅτι δέ τὸ ῥῆμα ἔχει καὶ αὐτὴν τὴν σημασίαν, τοῦτο ἀποδεικνύομεν ὡς ἀκολούθως ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης:

«Ἡ Σοφία αἰνέσει ψυχὴν αὐτῆς, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ αὐτῆς καυχῆσεται. Ἐν ἐκκλησίᾳ Ὑψίστου στόμα αὐτῆς ἀνοίξει, καὶ ἔναντι δυνάμεως αὐτοῦ καυχῆσεται» (Σοφ. Σειρ. 24 : 1 - 2).

Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἡ ἐνυπόστατος Σοφία, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, «αἰνέσει ψυχὴν αὐτῆς», ἥτοι θά ἐπαινέσῃ τὸν ἑαυτὸν της, καὶ «στόμα αὐτῆς ἀνοίξει», ἥτοι θά ἀνοίξῃ τὸ στόμα της ἐγκωμιστικῶς, θά ἐγκωμιάσῃ ἑαυτήν. Τὸ «καυχῆσεται», τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ δὶς, εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν πρὸς τὸ «αἰνέσει ψυχὴν αὐτῆς» παραλληλιζόμενον, καὶ εἰς τὴν δευτέραν πρὸς τὸ «στόμα αὐτῆς ἀνοίξει», εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχει καὶ αὐτὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπαίνου, τοῦ ἐγκωμισμοῦ, καὶ δύναται νά ἐξηγηθῇ «θά ὑψώσῃ ἑαυτήν, θά δοξάσῃ ἑαυτήν», ἢ, «θά ὑψωθῇ, θά δοξασθῇ». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἡ Σοφία θά ἐπαινέσῃ τὸν ἑαυτὸν της, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ της θά ὑψωθῇ. Εἰς τὴν συναγωγὴν τοῦ Ὑψίστου θά ἀνοίξῃ ἐγκωμιστικῶς τὸ στόμα της, καὶ ἐνώπιον τοῦ στρατεύματός του θά δοξασθῇ».

«Ὡς ἐδοξάσθης, Ἥλια, ἐν τοῖς θαυμασίοις σου! Καὶ τίς ὁμοίός σοι καυχᾶσθαι;» (Σοφ. Σειρ. 48 : 4).

Τὸ δεύτερον τμήμα τοῦ χωρίου τούτου δέν σημαίνει, «Καὶ ποῖος δύναται νά καυχῆθῃ, ὅτι εἶνε ὁμοίός σου;». Τοῦτο θά ἐσήμαινεν, ἂν ἡ διατύπωσις ἦτο διάφορος: «Καὶ τίς καυχῆσεται ὁμοίός σοι εἶναι;». Ἐπίσης δέν σημαίνει, «Καὶ ποῖος εἶνε ὁμοίός σου, ὥστε νά καυχη-

1. Τὸ «καυχῶμαι» ἔχει πράγματι καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «χαίρω, ἀγάλλομαι», ὅπως εὐκόλως φαίνεται ἐν χωρίοις, ὅποια τὰ Ψαλμ. 5 : 11 («εὐφρανθήσαν» — «ἀγαλλιᾶσονται» — «καυχῆσονται»), 31 (32) : 11 («εὐφράνθητε» — «ἀγαλλιᾶσθε» — «καυχᾶσθε»). Ἐν Δαν. 5 : 1 κατὰ τοὺς Ο' τὸ «ἐνυψούμενος (κατ' ἄλλην γραφὴν, ἀνυψούμενος) ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ καυχόμενος» σημαίνει, «διεγειρόμενος ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ ἐρχόμενος εἰς εὐθυμίαν». Καὶ ἐνταῦθα δηλαδὴ τὸ «καυχῶμαι» ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἀφοῦ σημαίνει «εὐθυμῶ».

θῆ;». Ούτε ὁ Ἡλίας ἐκαυχῆθη ἕνεκα τῶν θαυμαστῶν περὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πραγμάτων, οὔτε ἄλλος ὅμοιος πρὸς τὸν Ἡλίαν θὰ ἐδικαιούτο νὰ καυχῆθῃ. Τοιαύτη καύχησης θὰ ἦτο ἐγωιστική. Τὸ «καυχᾶσθαι» ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ «ἐδοξάσθης»· ἀμφότεραι αἱ λέξεις ἔχουν τὴν ἔννοιαν τῆς δόξης. Τὸ «καυχᾶσθαι» δηλαδή σημαίνει «δοξάζεσθαι». Ἡ δὲ φράσις «Καὶ τίς ὅμοιός σοι καυχᾶσθαι;» ἔχει τὴν ἔννοιαν, «Καὶ ποῖος εἶνε ὅμοιός σου εἰς τὸ δοξάζεσθαι; Καὶ ποῖος εἶνε ὅμοιός σου κατὰ τὴν δόξαν; Καὶ ποῖος δύναται νὰ σέ φθάσῃ εἰς τὴν δόξαν σου;».

«Τότε καταβάς ἐπῆρε χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἐκκλησίαν υἱῶν Ἰσραὴλ δοῦναι εὐλογίαν Κυρίῳ¹ ἐκ χειλέων αὐτοῦ καὶ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καυχᾶσθαι²» (Σοφ. Σειρ. 50 : 20).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. Ἄριθ. 6 : 23 - 27, τὸ «καυχῆσασθαι» εἶνε συναφές πρὸς τὴν «εὐλογίαν». Ἐπίσης εἶνε ἀντίστοιχον πρὸς τὸ ἐν Ἄριθ. 6 : 27 «εὐλογήσω». Ὅπως δὲ ἡ «εὐλογία» καὶ τὸ «εὐλογῶ» περιέχουν τὴν ἔννοιαν τῆς τιμῆς, τῆς δόξης, οὕτω καὶ τὸ «καυχῶμαι» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τότε, ἀφοῦ κατέβη (ἐνν. ὁ μέγας ἀρχιερεὺς), ὕψωσε τὰς χεῖράς του πρὸς ὅλην τὴν συναγωγὴν τοῦ Ἰσραὴλ, διὰ νὰ δώσῃ τὴν εὐλογίαν παρὰ τοῦ Κυρίου ἐκ τῶν χειλέων του, καὶ διὰ τοῦ ὀνόματός του νὰ δοξάζωνται».

Ὅπως τὸ ῥῆμα «καυχῶμαι» σημαίνει «δοξάζομαι», οὕτω τὸ ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν «καύχημα» σημαίνει «δόξα». Τοιαύτην σημασίαν τὸ οὐσιαστικόν τοῦτο ἔχει εἰς χωρία ὁποῖα π.χ. τὰ ἑξῆς σχολιαζόμενα:

«Εἶναί σε ὑπεράνω πάντων τῶν ἐθνῶν, ὡς ἐποίησέ σε ὀνομαστόν καὶ καύχημα καὶ δοξαστόν» (Δευτ. 26 : 19).

Προφανῶς τὸ «καύχημα», «εἰς καύχημα» κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου», εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ «ὀνομαστόν» καὶ τὸ «δοξαστόν», «εἰς ὄνομα» καὶ «εἰς δόξαν» κατὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου. Αἱ τρεῖς συνώνυμοι λέξεις «ὀνομαστός», «καύχημα» καὶ «δοξαστός» σημαίνουν «ὀνομαστός», «περίφημος» καὶ «δοξασμένος».

1. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή Κυρίου.

2. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή καυχῆσασθαι.

«*Στέφανος* γερόντων τέκνα τέκνων, *καύχημα* δέ τέκνων πατέρες αὐτῶν» (Παροιμ. 17 : 6).

Ὅπως ἡ λέξις «*στέφανος*» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δόξης, διότι ὁ *στέφανος* συμβολίζει τὴν δόξαν, οὕτως ἡ παράλληλος λέξις «*καύχημα*» σημαίνει «*δόξα*». Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Τῶν γερόντων ὁ *στέφανος* εἶνε τὰ τέκνα τῶν τέκνων. Καί τῶν τέκνων ἡ *δόξα* εἶνε οἱ πατέρες αὐτῶν».

«Ἐλεήμων ἀνὴρ μακροθυμεῖ, τό δέ *καύχημα* αὐτοῦ ἐπέρχεται παρὰ νόμοις» (Παροιμ. 19 : 11). «*Τό καύχημα*» εἶνε «ἡ *δόξα*», ἡ δόξα τῆς μακροθυμίας. Τό νά συγκρατῆ τις δηλαδή τόν θυμόν του καί νά παραβλέπη τὰς εἰς βάρος του παραβάσεις καί ἀδικίας, τοῦτο εἶνε δόξα. Αὐτή δέ ἡ δόξα φθάνει εἰς τούς παραβάτας, γίνεται φανερά εἰς αὐτούς, δέν ἀφήνει αὐτούς ἀσυγκινήτους. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Ὁ εὐσπλαγχνος ἄνθρωπος μακροθυμεῖ, καί ἡ *δόξα* του φθάνει εἰς τούς παραβάτας». Τό Μασοριτικόν ἔχει: «Ἡ φρόνησις τοῦ ἀνθρώπου συστέλλει τόν θυμόν αὐτοῦ· καί εἶνε *δόξα* αὐτοῦ νά παραβλέπη τὴν παράβασιν».

«Ἴδού ἐγὼ ποιῶ ἐν σοί ἕνεκέν σου ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, λέγει Κύριος, καί σώσω τὴν ἐκπεπισμένην, καί τὴν ἀπωσμένην εἰσδέξομαι, καί θήσομαι αὐτούς εἰς *καύχημα* καί ὀνομαστούς ἐν πάσῃ τῇ γῆ. Καί κατασχυνθήσονται ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅταν καλῶς ὑμῖν ποιήσω, καί ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅταν εἰσδέξωμαι ὑμᾶς· διότι δώσω ὑμᾶς ὀνομαστούς καί εἰς *καύχημα* ἐν πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς γῆς ἐν τῷ ἐπιστρέφειν με τὴν αἰχμαλωσίαν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν, λέγει Κύριος» (Σοφον. 3 : 19 - 20).

Εἰς τό χωρίον τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ προφητεύεται ἡ ἐνδοξος ἀποκατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας, καί δι' αὐτῆς ἡ διά τοῦ Μεσσίου ἀπολύτρωσις τῆς ἀνθρωπότητος ἐκ τῆς πνευματικῆς αἰχμαλωσίας, ἡ φράσις «καί θήσομαι αὐτούς εἰς *καύχημα* καί ὀνομαστούς» σημαίνει, «θά καταστήσω αὐτούς ἐνδόξους καί ὀνομαστούς». Ὅμοίως δέ ἡ φράσις «δώσω ὑμᾶς ὀνομαστούς καί εἰς *καύχημα*» σημαίνει, «θά καταστήσω ὑμᾶς ὀνομαστούς καί ἐνδόξους». Εἰς ἀμφοτέρας δηλαδή τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ λέξις «*καύχημα*» ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, σημαίνει «*δόξα*».

«*Στέφανος* γερόντων πολυπειρία, καί τό *καύχημα* αὐτῶν φόβος Κυρίου» (Σοφ. Σειρ. 25 : 6).

Ὅπως εἰς τό Παροιμ. 17 : 6, τό ὁποῖον παρεθέσαμεν καί ἐσχολήσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, οὕτω καί εἰς τό παρόν χωρίον «*στέφα-*

νος» καί «καύχημα» σχετίζονται στενῶς. Διότι ὁ στέφανος συμβολίζει τὴν δόξαν καὶ τὸ «καύχημα» σημαίνει «δόξα». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ἡ πλουσία πείρα καὶ γνῶσις τῶν γερόντων εἶνε ὠραῖος καὶ λαμπρὸς στέφανος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των (Πρβλ. προηγουμένους στίχ. 4 καὶ 5). Ὁ δὲ φόβος τοῦ Κυρίου δέν εἶνε πρᾶγμα μειωτικόν καὶ ἐξουθενωτικόν τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀντιθέτως εἶνε «καύχημα», δόξα, τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ μάλιστα ὁ φόβος τοῦ Κυρίου εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας (1 : 14, Παροιμ. 1 : 7).

«Περιέζωσεν αὐτόν στολήν δόξης· ἐνέδυσεν αὐτόν συντέλειαν καυχήματος» (Σοφ. Σειρ. 45 : 7 - 8. Ἴδὲ καὶ 50 : 11, «ἀναλαμβάνειν αὐτόν στολήν δόξης, ἐνδιδύσκεσθαι αὐτόν συντέλειαν καυχήματος»).

Ἡ «στολή δόξης» καὶ ἡ «συντέλεια καυχήματος» κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα, σημαίνουν τὸ αὐτό. Καὶ συνεπῶς «καύχημα» σημαίνει «δόξα».

Ὅπως δὲ τὸ «καύχημα», οὕτω καὶ ἡ «καύχησις» σημαίνει «δόξα», καὶ μάλιστα εἰς τὰς ἑννέα ἐκ τῶν δέκα περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ οὐσιαστικόν τοῦτο ἀπαντᾷ εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Ο', πολὺ δὲ πιθανόν καὶ εἰς τὴν δεκάτην περίπτωσιν. Οὕτως ἐν Α' Παρ. 29 : 13 «τό ὄνομα τῆς καυχήσεως» σημαίνει «τό ὄνομα τῆς δόξης, τό ὄνομα τό ἐνδοξον», ἐν Παροιμ. 16 : 31, Ἰεζ. 16 : 12, 23 : 42 «στέφανος καυχήσεως» σημαίνει «στέφανος δόξης», ἐν Ἰεζ. 16 : 17, 39, 23 : 26 «σκεύη καυχήσεως» σημαίνει «κοσμήματα δόξης, λαμπρά κοσμήματα», ἐν Ἰεζ. 24 : 25 «ἔπαρσις καυχήσεως» σημαίνει «ἔπαρσις δόξης, ἔπαρσις διὰ δόξαν» (Πρβλ. «φρύαγμα ἰσχύος», στίχ. 21), ἐν Σοφ. Σειρ. 31 (34) : 10 «εἰς καύχησιν» σημαίνει «πρὸς ἔπαινον, πρὸς δόξαν». Ἐν Ἱερ. 12 : 13 θεωροῦμεν πολὺ πιθανόν, ὅτι «καύχησις» σημαίνει «δόξα» λόγῳ τῆς ἀντιθέτου σημασίας λέξεως «αἰσχύνθητε», καθὼς καὶ τῆς ἐπίσης ἀντιθέτου σημασίας λέξεως «ὄνειδισμοῦ». Ἡ ἔννοια τοῦ «αἰσχύνθητε ἀπό καυχήσεως ὑμῶν ἀπό ὄνειδισμοῦ ἐναντι Κυρίου» νομίζομεν ὅτι εἶνε ἡ ἐξῆς: «Αἰσχυνθῆτε δι' ὅ,τι ἦτο τὸ καύχημα, ἡ δόξα σας, διότι ὁ Κύριος σᾶς παρέδωκεν εἰς ὄνειδισμόν».

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ ῥῆμα «καυχῶμαι» σημαίνει «δοξάζομαι», ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά «καύχημα» καὶ «καύχησις» σημαίνουν «δόξα». Οὕτω δὲ ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου Ῥωμ. 5 : 10 - 11, «οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι, ὄχι μόνον θά σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ θά δοξασθῶμεν. Δι' ἄλ-

λων λέξεων, δέν θά τύχωμεν ἀπλῶς σωτηρίας, ἀλλά σωτηρίας μετά δόξης. Ἴδε σχετικῶς τό Σοφον. 3 : 19 - 20, τό ὁποῖον παρεθέσαμεν καί ἐσχολιάσαμεν προηγουμένως, καθῶς καί τό Β' Τιμ. 2 : 10.

Ἡ φράσις «ἐν τῷ Θεῷ διά τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» σημαίνει «ὑπό τοῦ Θεοῦ διά τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὁ Θεός παρέχει τήν σωτηρίαν καί τήν δόξαν διά τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς μεσίτου καί ἐξιλαστηρίου θύματος ὑπέρ τῆς ἀνθρωπότητος.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἀφοῦ δ ἡ λ α δ ἦ, ἐνῶ ἡμεθα ἐχθροί, συνεφιλιώθημεν μέ τόν Θεόν διά τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολύ περισσότερον συμφιλιωμένοι θά σωθῶμεν κ α τ á τήν ζωήν αὐτοῦ. Ὅχι δέ μόνον θά σωθῶμεν, ἀλλά καί θ á δ ο ξ α σ θ ῶ μ ε ν ὑ π ό τ ο Ὡ Θεοῦ διά τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διά τοῦ ὁποίου τώρα ἐπετύχομεν τήν συμφιλίωσιν».

Ῥωμ. 12 : 19

«ΔΟΤΕ ΤΟΠΟΝ Τῆ ΟΡΓῆ»

«Μή ἐαυτούς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλά δ ό τ ε τ ό π ο ν τ ῆ ὀ ρ γ ῆ ῖ γέγραπται γάρ· ἐμοί ἐκδίκησις, ἐγώ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος».

Εἰς τήν φράσιν τοῦ χωρίου τούτου, «δότε τόπον τῆ ὀργῆ», οἱ ἐξηγηταί δίδουν τήν ἔννοιαν, «δώσατε τόπον εἰς τήν ὀργήν τοῦ Θεοῦ, διά νά ἔλθῃ καί κάνῃ τήν ἐκδίκησιν αὐτοῦ». Ἄλλ' ἡ ἔννοια αὐτή δέν φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὀρθή διά τούς ἀκολουθούς λόγους:

Ἐάν ὁ Ἀπόστολος ἤθελε νά εἶπῃ ὅ,τι οἱ ἐξηγηταί νομίζουν ὡς νόημα τῆς εἰρημένης φράσεως, μᾶλλον θά ἔγραφε, «δότε τόπον τ ῶ Θεῷ». Θά προέτρεπε δηλαδή: Μή ἐκδικεῖσθε σεῖς οἱ ἴδιοι, ἀλλά δώσατε τόπον εἰς τόν Θεόν, διά νά ἐκδικηθῆ ἐκεῖνος.

Ὁ Ἀπόστολος δέν γράφει «τῆ ὀργῆ τοῦ Θεοῦ», ἀλλ' ἀπλῶς «τῆ

ὀργῆ», ὑπό τὴν ὁποίαν, συμφώνως πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν λέξιν «ἐκδικοῦντες», φυσικόν εἶνε νά ἐννοήσωμεν τὴν ὀργὴν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ῥέπουσιν πρὸς ἐκδίκησιν, καὶ ὄχι τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ὡς νομίζουσιν οἱ ἐξηγηταί.

Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ οὔτε νά ἐκδικῶνται τοὺς ἐχθρούς των πρέπει, ἀλλ' οὔτε, ὅσον ἐξ αὐτῶν ἐξαρτᾶται, νά δίδουσιν τόπον εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, διὰ νά ἐκσπᾶ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των. Ἀντιθέτως οὔτοι, ὄχι μόνον πρέπει νά συγχωροῦν τοὺς ἐχθρούς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν προσευχῶν των, ὅσον ἐξ αὐτῶν ἐξαρτᾶται, ν' ἀποτρέπουσιν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν των τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν συνάφειαν δέ τοῦ χωρίου πρέπει καὶ νά εὐεργετοῦν τοὺς ἐχθρούς των.

Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις, «*δότε τόπον τῇ ὀργῇ*», δέν σημαίνει, «δώσατε τόπον διὰ νά ἔλθῃ ἡ ὀργή, τουτέστιν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ νά φύγῃ ἡ ὀργή, τουτέστιν ἡ ὀργὴ ὑμῶν, οἱ ὅποιοι ῥέπετε πρὸς τὴν ἐκδίκησιν» (Πρβλ. «οὐκ ἦν τόπος τῷ κτήνει παρελθεῖν», Νεεμ. 2 : 14, «οὐδέ τόπος τοῦ φυγεῖν», Α' Μακ. 10 : 73). Δι' ἄλλων λέξεων, τὸ «*δότε τόπον τῇ ὀργῇ*» σημαίνει, «μὴ κρατεῖτε τὴν ὀργὴν, δώσατε διέξοδον εἰς τὴν ὀργὴν νά φύγῃ, ἀφήσατε τὴν ὀργὴν» (Πρβλ. «ἀπόθεσθε ... ὀργὴν, θυμόν, κακίαν», «ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν», Ἐφεσ. 6 : 9).

Ἄξιον δέ παρατηρήσεως, ὅτι ὁ λόγος, «*δότε τόπον τῇ ὀργῇ*», εἶνε παροιμιώδης παρά τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ, ὁ ὅποιος λέγει: «Δῶσε τόπος τὴν ὀργὴν». Δι' αὐτοῦ δέ τοῦ λόγου ὁ Ἑλληνικός λαός ἐννοεῖ: «Νά ἀφήσῃς τὴν ὀργὴν, νά μὴ προβῆς εἰς ἐκδίκησιν».

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου πρὸς τὸ δεύτερον συνδέεται οὕτω: Οἱ ἄνθρωποι πρέπει νά ἀφήνουν τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὴν ὀργὴν, διότι ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ ἀνταπόδοσις ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον:

«Ἀγαπητοί, μὴ κάνετε ἐκδίκησιν δι' ἑαυτοῦς, ἀλλ' ἀφήσατε τὴν ὀργὴν, διότι εἶνε γραμμένον: εἰς ἐμέ ἀνήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ θ' ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος».

Α' Κορ. 1 : 2

«ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΙ» – «ΚΛΗΤΟΙ, ΑΓΙΟΙ»

«Τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡ γι α σ μ έ ν ο ι ς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κ λ η τ ο ῖ ς,¹ ἀ γ ί ο ι ς² σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν παντί τόπῳ,³ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν».

Κατά τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐρμηνείαν τὸ «ἡγιασμένοι» σημαίνει «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἁγιασθῆ». Κατ' ἄλλην δὲ ἐρμηνείαν σημαίνει «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι εἶνε ἀφιερωμένοι».

Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι τὸ «ἀγιάζω» ἐνταῦθα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν Ἰωάν. 10 : 36, καὶ συνεπῶς τὸ «ἡγιασμένοι» σημαίνει «ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν». Οἱ Ἀπόστολοι πολλάκις, ἰδίως δ' ἐν ἀρχῇ Ἐπιστολῶν, ἀναφέρουν καὶ τονίζουν περὶ τῶν πιστῶν τὴν θείαν ἐκλογὴν καὶ κλησίν των. Αὐτό δέ, νομίζομεν, συμβαίνει καὶ ἐνταῦθα, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Α' πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολῆς. Ὅπως ἐκ πολλῶν ἀντικειμένων ἐκλέγονται, διαχωρίζονται καὶ τίθενται ὠρισμένα κατὰ μέρος ὡς πολύτιμα, οὕτως ἐκ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν, καὶ ἀπετέλεσαν ὠρισμένοι ἰδιαιτέραν κοινωνίαν, τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Κυρίου λαόν. Διὰ τοῦ «ἡγιασμένοι» ὁ Ἀπόστολος ἐξαίρει τὴν διαφορὰν τῶν πιστῶν ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ τὴν ὑψίστην τιμὴν τῆς ἐκλογῆς των ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ φράσις «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» σημαίνει ἢ «διὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν» (Πρβλ. «εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν», στίχ. 9) ἢ «διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Πρβλ. «κλητοί'

1. Ἡ στίξις ἡμετέρα.

2. Ἐνταῦθα καθ' ἡμᾶς δέν πρέπει νά τίθεται κόμμα.

3. Ἐνταῦθα τὸ κόμμα εἶνε ἀπαραίτητον. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἔχει τὴν στίξιν ταύτην.

Ἰησοῦ Χριστοῦ», Ῥωμ. 1 : 6). Ἐξίον δέ παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ἀπόστολος, ἀφοῦ προηγουμένως εἶπε, «τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ», ὕστερον λέγει, «ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», δεικνύων καί οὕτω τὴν ἰσοτιμίαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐξίον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι, ἐνῶ ἐνταῦθα λέγεται, «ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», ἐν Ἰούδ. 1 κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικόν κείμενον λέγεται, «τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις». Καί εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην φράσιν τὸ «ἡγιασμένοι» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν». Ἴδέ ἐρμηνεῖαν τοῦ Ἰούδ. 1 ἐν σελ. 264 – 265. Ὁ παραλληλισμὸς δέ τῶν δύο φράσεων δεικνύει ἐπίσης τὴν ἰσοτιμίαν Θεοῦ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸ «κλητοὶ ἅγιοι», τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ῥωμ. 1 : 7, οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν τὴν ἔννοιαν «κεκλημένοι διὰ νὰ εἴσθε ἅγιοι». Μεταξὺ δηλονότι τοῦ ῥηματικοῦ ἐπιθέτου «κλητοὶ» καὶ τοῦ ἐπιθέτου «ἅγιοι» οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ὑπάρχει σχέσις ἐξαρτήσεως, ὅποια ἢ σχέσις μεταξύ ῥήματος καὶ προληπτικοῦ κατηγορουμένου. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τὰ δύο ἐπιθέτα εἶνε ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, διό καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἡμεῖς θέτομεν κόμμα. Πρέπει δέ τὸ «κλητοὶ, ἅγιοι» νὰ ἐρμηνευθῆ κατὰ τὸ «κλητῆ,¹ ἁγία», τὸ ὁποῖον ἀπαντᾷ παρά τοῖς Ὁ' περὶ ἐξαιρέτου καὶ ἐπισήμου ἡμέρας τε καὶ ἑορτῆς (Ἐξόδ. 12 : 16, Λευϊτ. 23 : 2, 3, 4, 7, 8, κ. ἄ.). Ὅπως τὸ «κλητῆ, ἁγία» σημαίνει «ἐκλεκτῆ, ἁγία (= ἀφιερωμένη)», οὕτω τὸ «κλητοὶ, ἅγιοι» σημαίνει «ἐκλεκτοὶ, ἅγιοι (= ἀφιερωμένοι)». Τὸ «κλητός» δηλαδή ἐνταῦθα δέν σημαίνει «κεκλημένος», ὅπως π.χ. ἐν Ματθ. 22 : 14, Ῥωμ. 1 : 1, 8 : 28, ἀλλὰ σημαίνει «ἐκλεκτός», ὅπως ἐν Ἀποκ. 17 : 14, ὅπου τὸ «κλητοὶ» εἶνε συνώνυμον πρὸς τὸ ἀκολουθοῦν «ἐκλεκτοὶ». Ἴδέ ἐρμηνεῖαν τοῦ τελευταίου χωρίου ἐν σελ. 281 – 282).

Ἡ τελευταία φράσις «αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν» κατ' ἄλλους ἐρμηνευτάς συνδέεται πρὸς τὸ «Κυρίου» (Κυρίου αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν) καὶ κατ' ἄλλους πρὸς τὸ «τόπω» (ἐν παντί τόπω, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν). Καθ' ἡμᾶς ἡ πρώτη σύνδεσις εἶνε ὀλίγον πιθανή, διότι ὁ Ἀπόστολος δέν εἶπεν ἀπλῶς «Κυρίου», ἀλλὰ «Κυρίου ἡμῶν»· ἡ φράσις «αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν» δέν συνέχεται πρὸς τὸ «Κυρίου», ἀλλ' ἀπέχει ἀρκούντως ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ πλέον, ἂν ἡ ἐν λόγῳ σύνδεσις ἦτο ὀρθή, ἡ ἐν λόγῳ φράσις θά διευτυποῦτο μᾶλλον διαφόρως, «ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν» (= τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὄχι δέ μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν).

1. Ἡ στίξις ἡμετέρα.

Περισσότερον πιθανή εἶνε ἡ δευτέρα σύνδεσις: ἐν παντί τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. Ἡ φράσις «αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν» εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ «ἐν παντί»: εἰς πάντα τόπον, καὶ τόπον δηλαδή αὐτῶν καὶ τόπον ἡμῶν. Ὁμοίως ἐν στίχ. 5 ἡ φράσις «ἐν παντί λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει» εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ «ἐν παντί».

Μεταφράζομεν τὸν χωρίον:

«Πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶνε εἰς τὴν Κόρινθον· πρὸς σᾶς, οἱ ὁποῖοι ἔχετε ἐκλεγῆ δια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ¹, οἱ ὁποῖοι εἴσθε ἐκλεκτοί, ἀφιερωμένοι μαζί με ὄλους, ὅσοι ἐπικαλοῦνται τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντα τόπον, καὶ αὐτῶν δηλαδή καὶ ἡμῶν».

Τὸ «κλητός» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκλεκτός» ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τε τὸ «ἡγιασμένος» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκλελεγμένος» καὶ τὸ «ἅγιος» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀφιερωμένος». Διότι ἐκλέγεται καὶ ἀφιερουταί τι τὸ ἐκλεκτόν, τὸ πολῦτιμον.

1. Ἡ δια τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Α' Κορ. 5 : 8

«ΕΝ ΑΖΥΜΟΙΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

«Ὡστε ἐορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας».

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «κακία» δέν ἔχει στενήν σημασίαν, ὅπως π.χ. ἐν Σοφ. Σολ. 16 : 14 («ἀποκτέννει τὴν κακίαν») καὶ Τίτ. 3 : 3 («κακία καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους»). Δέν σημαίνει δηλαδή τὴν κακότητα, τὴν μοχθηρίαν, τὸ μῖσος. Ἄλλ' ἔχει εὐρεῖαν σημασίαν, ὅπως π.χ. ἐν Ἰων. 1 : 2 («ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας

αυτῆς πρὸς με») καὶ Α' Πέτρ. 2 : 16 («μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν»). Σημαίνει δηλαδή τὸ κακόν, τὴν ἁμαρτίαν, τὴν φαυλότητα, τὴν ἀσέβειαν. Ἐπειδὴ δέ σήμερον ἡ λέξις «κακία» ἐννοεῖται μᾶλλον ἐν στενῇ ἐννοίᾳ, ἢτοι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς κακότητος, τῆς μοχθηρίας, τοῦ μίσους, ἐνῶ εἰς τὸ χωρίον ἔχει εὐρείαν ἐννοίαν, ἢτοι τὴν ἐννοίαν τοῦ κακοῦ, τῆς ἁμαρτίας, τῆς φαυλότητος, τῆς ἀσεβείας, διὰ τοῦτο ἡ λέξις αὕτη πρέπει νὰ μεταφράζεται, ὥστε νὰ κατανοῆται ἡ εὐρεία αὐτῆς ἐννοία. Ἄλλ' ἐξηγηταὶ τινες δέν μεταφράζουν αὕτην.

Ὁμοίως ἡ λέξις «πονηρία» δέν ἔχει εἰδικὴν σημασίαν, ὅπως π.χ. ἐν Ἐξόδ. 32 : 12 («μετὰ πονηρίας ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἀποκτεῖναι ἐν τοῖς ὄρεσι») καὶ Ματθ. 22 : 18 («Γνοὺς δέ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπε· τί με πειράζετε, ὑποκριταί;»). Δέν σημαίνει δηλαδή ὅ,τι καὶ σήμερον ὀνομάζεται πονηρία ἢ, ἄλλως, δολιότης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν συνήθειαν τῆς συνωνυμίας χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «κακία», καί, ὅπως ἐκεῖνη, ἔχει γενικὴν σημασίαν καὶ σημαίνει τὸ κακόν, τὴν ἁμαρτίαν, τὴν φαυλότητα, τὴν ἀσέβειαν, ὅπως π.χ. ἐν Ἡσ. 59 : 7 («οἱ πόδες αὐτῶν ἐπὶ πονηρίαν τρέχουσι»). Πρβλ. Παροιμ. 1 : 16, «οἱ πόδες αὐτῶν εἰς κακίαν τρέχουσι») καὶ Πράξ. 3 : 26 («ἀποστρέφειν ἀπὸ τῶν πονηριῶν»). Συνεπῶς καὶ ἡ λέξις «πονηρία» εἰς τὸ ἐρευνώμενον χωρίον πρέπει νὰ μεταφράζεται, ὥστε νὰ κατανοῆται ἡ γενικὴ αὐτῆς ἐννοία. Ἄλλ' ἐξηγηταὶ τινες ἀφήνουν τὴν λέξιν ἀμετάφραστον.

Ὅπως οἱ ὄροι «κακία» καὶ «πονηρία» εἶνε μεταξύ των συνώνυμοι, οὕτω καὶ οἱ ὄροι «εἰλικρίνεια» καὶ «ἀλήθεια» εἶνε μεταξύ των συνώνυμοι, ἀντίθετοι δέ πρὸς τοὺς δύο πρώτους ὄρους.

Ὁ ὄρος «εἰλικρίνεια» δέν σημαίνει ὅ,τι καὶ σήμερον ὀνομάζεται εἰλικρίνεια ἢ, ἄλλως, φιλαλήθεια, ὅπως π.χ. ἐν Β' Κορ, 1 : 12 («ἐν ἀπλότῃ καὶ εἰλικρινείᾳ Θεοῦ»), ἀλλὰ σημαίνει «καθαρότης», ὅπως τὸ «εἰλικρινής» σημαίνει «καθαρός» ἐν Σοφ. Σολ. 7 : 25 («ἀπόρροια τῆς τοῦ Παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής») καὶ Φιλip. 1 : 10 («ἴνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι»). Ἡ καθαρότης, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως «εἰλικρίνεια», εἶνε ἡ ἠθικὴ καθαρότης ἢ, ἄλλως, ἡ ἀγιότης. Συνεπῶς οἱ ἐξηγηταὶ πρέπει νὰ μεταφράζουν τὴν λέξιν ταύτην ἀποδίδοντες τὴν ἐν λόγῳ ἐννοίαν. Ἄλλ' οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταὶ δέν πράττουν τοῦτο.

Ὁ ὄρος «ἀλήθεια» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει δέν ἔχει θεωρητικὴν, ἀλλ' ἠθικὴν ἐννοίαν. Δέν σημαίνει δηλαδή ὅ,τι καὶ σήμερον ὀνομάζε-

ται ἀλήθεια, ἀλλά σημαίνει τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀγιότητα. Ὡς ἐδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 106 - 112), τοιαύτην σημασίαν ὁ ὄρος «ἀλήθεια» ἔχει πολλάκις. Ἄλλ' οἱ ἐξηγηταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ὄρου, καὶ εἰς μὲν τὰς ἑλληνικὰς μεταφράσεις ἀφήνουν τοῦτον ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, εἰς δὲ τὰς ξένας μεταφράσεις ἀποδίδουν τοῦτον διὰ τῶν ἀντιστοιχῶν ξένων ὄρων.

Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον Α' Κορ. 5 : 8 πρέπει νὰ μεταφράζεται:

«Ὡστε ἅς ἐορτάζωμεν, ὄχι μὲ ζύμην παλαιάν, οὔτε μὲ ζύμην ἁμαρτίας καὶ φανυλότητος, ἀλλὰ μὲ ἄζυμα καθαρότητος καὶ ἀρετῆς¹».

Ὡς πρὸς τὸν ὄρον «ἀλήθεια» ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου καὶ τὰς ἐρμηνείας, τὰς ὁποίας δίδομεν εἰς τὰ χωρία Ἰωάν. 8 : 40, 44, Ῥωμ. 2 : 8, Α' Κορ. 13 : 6, Β' Κορ. 13 : 8, Α' Ἰωάν. 1 : 6, Β' Ἰωάν. 4, Γ' Ἰωάν. 3 - 4.

---

1. Ἡ ἀγιότητος

Α' Κορ. 13 : 4

«Η ΑΓΑΠΗ ΜΑΚΡΟΘΥΜΕΙ»

«Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται».

Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν ὅτι τὸ «μακροθυμεῖ» σημαίνει «μακροθυμεῖ, δεικνύει μεγαλοψυχίαν, ἀνέχεται, ὑπομένει». Ἄλλὰ τοιαύτην σημασίαν ἔχει ἄλλο ῥῆμα εἰς ἄλλο μέρος τοῦ ὕμνου τῆς ἀγάπης, εἰς τὸν στίχ. 7, τὸ «ὑπομένει». Τὸ «μακροθυμεῖ» σημαίνει τι τὸ ἀρχικόν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐνῶ τὸ «ὑπομένει» τοῦ στίχ. 7 σημαίνει τι τὸ τελικόν,

καθ' ὅσον ἡ ὑπομονή, ἵνα οὕτως ἐκφρασθῶμεν, εἶνε ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀγάπης, ἡ σφραγὶς αὐτῆς καὶ τῆς ἀρετῆς ἐν γένει (Πρβλ. Ματθ. 24 : 13). Τό «μακροθυμεῖ» εἶνε ὁμοιον κατ' ἔννοιαν πρὸς τό ἀκολουθοῦν «χρηστεύεται», ὅπως ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τό «περπερεύεται» εἶνε ὁμοιον πρὸς τό «φυσιοῦται» κατὰ τὴν προσφιλῆ συνήθειαν τῶν Ἑβραίων νά χρησιμοποιοῦν συνώνυμα ἢ περίπου συνώνυμα, πρᾶγμα τό ὁποῖον δίδει εἰς τόν λόγον ἔμφασιν. Ἡ δέ σημασία τοῦ «μακροθυμεῖ» εἶνε «εὐσπλαγχνίζεται, ἔχει εὐσπλαγχνίαν», ὅπως τοῦ «χρηστεύεται» εἶνε «ἔχει καλωσύνην», ὄχι «ἀγαθοποιεῖ, κάνει ἀγαθά ἔργα», ὅπως ἐξηγοῦν τινες. Ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος δέν ὁμιλεῖ περί ἔργων. Περί ἔργων ὠμίλησε προηγουμένως καὶ ἐτόνισεν, ὅτι αὐτά εἶνε ἄνευ ἀξίας, ἐάν δέν προέρχωνται ἐξ ἀγάπης. Ἐνταῦθα ὁμιλεῖ περί τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἐλατηρίων τῆς ἀγάπης, τά ὁποῖα ἔχουν ἀξίαν, ἐνῶ τά ἔργα ἄνευ τούτων εἶνε μηδέν. Ὅτι δέ τό «μακροθυμῶ» σημαίνει καὶ «εὐσπλαγχνίζομαι», τοῦτο ἀπεδείξαμεν ἄλλοτε κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 18 : 6 - 7 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 90 - 94. Ἄξιον δέ παρατηρήσεως ὅτι, ὅπως ἐνταῦθα τό ῥῆμα «μακροθυμῶ» ἀκολουθεῖται ὑπό τοῦ ῥήματος «χρηστεύομαι», οὕτως ἐν Β' Κορ. 6 : 6 καὶ Γαλ. 5 : 22 τό οὐσιαστικόν «μακροθυμία» ἀκολουθεῖται ὑπό τοῦ οὐσιαστικοῦ «χρηστότης». Εἰς ἀμφοτέρας δέ τὰς περιπτώσεις ταύτας τά δύο οὐσιαστικά συμπαρατίθενται ὡς συνώνυμα ἢ περίπου συνώνυμα καὶ σημαίνουν τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν καλωσύνην. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἴδε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Κορ. 6 : 6 ἐν σελ. 158 - 160 καὶ ὡς πρὸς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἴδε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Γαλ. 5 : 22 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 212.

Τό «περπερεύεται» τινές ἐξηγοῦν «αὐθαδιάζει». Ἄλλὰ καλλίτερον εἶνε νά ἐξηγητῆται «ἀλαζονεύεται», διότι συμπαρατίθεται συνωνύμως ἢ περίπου συνωνύμως μετὰ τοῦ «φυσιοῦται», ὅπερ σημαίνει «εἶνε πλήρης ἀέρος οἰήσεως, ἐπαίρεται, ὑπερηφανεύεται».

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἡ ἀγάπη ἔχει εὐσπλαγχνίαν, ἔχει καλωσύνην, ἡ ἀγάπη δέν ζηλεῖ, ἡ ἀγάπη δέν ἀλαζονεύεται, δέν ὑπερηφανεύεται».

Α' Κορ. 13 : 6

«ΣΥΓΧΑΙΡΕΙΝ ΤΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

*«Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει
δέ τῇ ἀληθείᾳ».*

Κατά μίαν ἐκδοχὴν «ἀδικία» ἐνταῦθα εἶνε ὁ, τι καὶ σήμερον ὀνομάζεται ἀδικία. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν εἶνε τὸ μὴ ὀρθόν. Κατ' ἄλλην εἶνε ἡ ἁμαρτία. Καὶ κατ' ἄλλην εἶνε τὸ κακόν. Ὁρθή εἶνε ἡ τελευταία ἐκδοχή.

Διὰ τοῦ ὄρου «ἀδικία» ἄλλοτε ἐννοεῖται τὸ ἠθικόν κακόν, ὅπως π.χ. ἐν Λουκ. 13 : 7 («ἐργάται τῆς ἀδικίας», τουτέστιν, ἐργάται τοῦ κακοῦ, τῆς ἀνομίας, τῆς ἁμαρτίας), ἄλλοτε ἐννοεῖται τὸ φυσικόν κακόν, ὅπως ἐν Α' Βασ. 28 : 10 («εἰ ἀπαντήσεται σοὶ ἀδικία ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ», τουτέστι, δέν θά σέ εὕρη κακόν διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο), ἐν δέ τῇ παρούσῃ περιπτώσει ἐννοεῖται τὸ κακόν ἐν γενικωτάτῃ ἐννοίᾳ, καὶ τὸ ἠθικόν δηλαδὴ κακόν, ὅπως τὸ νά πέση τις εἰς ἁμαρτίαν, καὶ τὸ φυσικόν κακόν, ὅπως τὸ νά χρεωκοπήση τις οἰκονομικῶς, ἢ νά καθαιρεθῇ ἐκ τοῦ ἀξιώματός του, ἢ νά ἀσθενήσῃ, ἢ νά ἀποθάνῃ. Περισσότερον δ' ἐννοεῖται τὸ φυσικόν κακόν, διότι περισσότερο οἱ χαιρέκακοι χαίρουσιν διὰ τὰς φυσικὰς συμφορὰς. Ἡ φράσις «οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ» σημαίνει, ὅτι ἡ ἀγάπη, τὴν ὅποιαν ὁ Ἀπόστολος προσωποποιεῖ καὶ ὑμνεῖ, δέν χαίρει διὰ τὸ κακόν, διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, δέν χαιρεκακεῖ.

Κατὰ τοὺς πλείστους ἐξηγητὰς ὁ ὄρος «ἀλήθεια» σημαίνει ὁ, τι καὶ σήμερον. Κατ' ἄλλην δέ γνώμην, συναφῆ, σημαίνει τὸ ὀρθόν. Ἄλλ' αὐτὰ αἰ γνῶμαι εἶνε ἐσφαλμένοι. Ἡ «ἀλήθεια» ἀντιτίθεται πρὸς τὴν «ἀδικίαν». Καὶ ἀφοῦ ἡ «ἀδικία» σημαίνει τὸ κακόν, ἡ «ἀλήθεια» σημαίνει τὸ καλόν. Ὅπως δέ ἐδείξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 106 - 112, τοιαύτην σημασίαν ὁ ὄρος «ἀλήθεια» ἔχει πολλάκις. Συνεπῶς ἡ φράσις «συγχαίρει δέ τῇ ἀληθείᾳ»¹ σημαίνει, ὅτι ἡ ἀγάπη συμμετέχει εἰς τὴν χαρὰν διὰ

1. Ἡ δοτική «τῇ ἀληθείᾳ» εἶνε τῆς αἰτίας.

τό καλόν, διά τήν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, βλέπων εἰς τόν ὄρον «ἀλήθεια» τήν ἔννοιαν τῆς εὐδοκίμησης, ἤτοι τῆς εὐτυχίας, ἐξηγεῖ τήν φράσιν: «συνήδεται τοῖς εὐδοκίμοις» (Πρβλ. Α' Κορ. 12 : 26, «εἶτε δοξάζεται ἕν μέλος, συγχαίρει πάντα τά μέλη», καί Ῥωμ. 12 : 15, «χαίρειν μετά χαιρόντων»).

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Δέν χαίρει διά τό κ α κ ὄ ν, ἀλλά συμμετέχει εἰς τήν χαράν διά τ ὄ κ α λ ὄ ν».

Ὡς πρός τήν λέξιν «ἀλήθεια» ἰδέ ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος τόμου καί τās ἐρμηνείας, τās ὁποίας δίδομεν εἰς τά χωρία Ἰωάν. 8 : 40, 44, Ῥωμ. 2 : 8, Α' Κορ. 5 : 8, Β' Κορ. 13 : 8, Α' Ἰωάν. 1 : 6, Β' Ἰωάν. 4, Γ' Ἰωάν. 3 - 4.

Α' Κορ. 15 : 34

«ΕΚΝΗΣΑΤΕ ΔΙΚΑΙΩΣ»

«Ἐκνήσατε δικαίως καί μή ἀμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γάρ Θεοῦ τινες ἔχουσι· πρός ἐντροπήν ὑμῖν λέγω¹».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τό ἐπίρρημα «δικαίως» παρέχει δυσκολίαν. Εἰς τήν προτροπήν «Ἐκνήσατε δικαίως» δίδονται ἐξηγήσεις, ὁποῖαι αἰ ἐξῆς: «Ἀφυπνισθῆτε, ὡς εἶνε δίκαιον». «Ἀφυπνισθῆτε, διά νά πράττετε τά δίκαια». «Ἀφυπνισθῆτε διά τό συμφέρον καί χρησίμον». «Ἐλθετε εἰς τά λογικά σας». Ἄλλ' αἰ ἐξηγήσεις αὐταί δέν εἶνε ἱκανοποιητικά. Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν θά ἦτο ὀρθή, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, «Ἐκνήσατε, καθὼς ἐστί δίκαιον». Ἡ δευτέρα καί ἡ τρίτη θά ἠδύναντο νά εὐσταθῆσουν, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, «Ἐκνήσατε ἐπί δικαίῳ», καί ἀπέβλεπεν εἰς ἔργα, ἐνῶ τώρα ἀποβλέπει εἰς πίστιν, τήν πίστιν εἰς τήν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν· θέλει οἱ χριστιανοί

1. Οἱ Nestle - Aland προτιμοῦν τήν γραφήν λαλῶ.

ν' ἀφυπνισθοῦν καί νά μή παραμένουν τινές εἰς τόν λήθαργον τῆς «ἀγνωσίας» τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀπιστίας ὡς πρὸς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ἡ δέ τετάρτη ἐξήγησις θά ἦτο ὀρθή, ἂν ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε ἀπλῶς, «Ἐκνήψατε» (= Ἀφυπνισθῆτε, σωφρονήσατε, λογικευθῆτε), ὄχι «Ἐκνήψατε δικαίως».

Ὅπως ἀποδεικνύομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἑβρ. 5 : 13 - 14, εἰς τὴν ὁποίαν παραπέμπομεν (σ. 197 ἐξ.), τὸ οὐσιαστικόν «δικαιοσύνη» σημαίνει καί «τελειότης», τὸ ἐπίθετον «δίκαιος» σημαίνει καί «τέλειος» καί τὸ ἐπίρρημα «δικαίως» σημαίνει καί «τελείως». Αὐτὴν δέ τὴν σημασίαν τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ἔχει ἐνταῦθα. Ἡ ἀποστολικὴ προτροπὴ «Ἐκνήψατε δικαίως» πρέπει νά ἐξηγητῆται: «Ἀφυπνισθῆτε τελείως, πλήρως». Οἱ χριστιανοί, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Ἀπόστολος ἀπευθύνει τὴν προτροπὴν, δέν εἶχον ἀφυπνισθῆ τελείως, ἀλλ' ἐν μέρει, ἀφοῦ τινές εἶχον «ἀγνωσίαν» Θεοῦ, ἀγνοοῦντες ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν δύναμιν ν' ἀνιστᾶ τοὺς νεκρούς (Πρβλ. Ματθ. 22 : 29). Ὅπως ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει «Ἐκνήψατε δικαίως (= τελείως)», οὕτως ἀλλαχοῦ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει «νήφοντες τελείως» ἢ, κατ' ἄλλην στίξιν, «τελείως ἐλπίζατε» (Α' Πέτρ. 1 : 13).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«Ἀφυπνισθῆτε τελείως καὶ μὴ ἁμαρτάνετε¹. Διότι μερικοὶ ἔχουν ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ. Λέγω τοῦτο εἰς σᾶς διὰ νά ἐντραπήτε».

1. Ἡ μὴ ἀσεβεῖτε (διὰ τῆς ἀπιστίας εἰς τὴν ἀνάστασιν).

Β' Κορ. 6 : 6

«ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ, ΕΝ ΜΑΚΡΟΘΥΜΙΑ, ... ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΑΓΙΩ»

«Ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ».

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὰς φράσεις «ἐν γνώσει», «ἐν μακροθυμίᾳ», «ἐν πνεύματι ἁγίῳ». Αἱ ἔννοιαι τῶν φράσεων

αὐτῶν δέν εἶνε ὁποῖα φαίνονται καί νομίζουσι οἱ ἐρμηνευταί. Ἐνταῦθα δηλαδή «γνώσις» δέν εἶνε ἡ γνώσις τῆς θείας ἀληθείας. Ἡ ἔννοια τῆς τοιαύτης γνώσεως περιέχεται ἀλλαχοῦ, ἐν τῇ φράσει τοῦ στίχ. 7 «ἐν λόγῳ ἀληθείας». Οὔτε ἡ σύνεσις εἶνε. Ἐπίσης «μακροθυμία» δέν εἶνε ἡ μακροθυμία ἢ ὑπομονή. Περί τῆς ὑπομονῆς ἐγένετο λόγος πρότερον ἐν στίχ. 4, καί δὴ καί ἐμφατικῶς, διὰ τῆς φράσεως «ἐν ὑπομονῇ πολλῇ». Καί «πνεῦμα ἅγιον» δέν εἶνε τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπως δέν εἶνε καί ἐν Δαν. 5 : 12, 6 : 4 κατὰ τοῦς Ο', 4 : 5, 6, 15 κατὰ τόν Θεοδοσίωνα. Ὁ Παῦλος δέν θέλει νά εἶπῃ ἐδῶ, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἔχουσι Πνεῦμα Ἅγιον, διὰ τοῦ ὁποῖου δύνανται καί κατορθῶναι τά πάντα. Τοιοῦτόν τι λέγει ἀλλαχοῦ, ἐν στίχ. 7, διὰ τῆς φράσεως «ἐν δυνάμει Θεοῦ». Τό δέ σπουδαιότερον, ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἀρετάς τῶν Ἀποστόλων, ἐν μέσῳ δέ τῶν ἀρετῶν δέν ἦτο δυνατόν νά ἀναφέρῃ τό Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τόν αὐτόν τρόπον, κατὰ τόν ὁποῖον ἀναφέρει τάς ἀρετάς, ὥστε τοῦτο, ὅπερ εἶνε πρόσωπον καί Θεός, νά συμπαρατάσσεται μετὰ τῶν ἀρετῶν. Λέγων ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος «πνεῦμα ἅγιον» ἔννοεῖ καί διὰ τούτου ἀρετήν.

Εἰς τό παρόν χωρίον μνημονεύονται ἐξ ἀρεταί. Ἐκτός δέ τῆς πρώτης, τῆς «ἀγνότητος», ἡ ὁποία εἶνε ἀρετή τοῦ ἀνθρώπου ὡς πρός ἑαυτόν, αἱ ἄλλαι πέντε εἶνε ἀρεταί ὡς πρός τοῦς ἄλλους καί ἔχουσι στενήν μεταξὺ τῶν σχέσιν, εἶνε συγγενεῖς ἀρεταί. Ἡ «γνώσις» εἶνε ἡ κατανόησις ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων, ἡ «μακροθυμία» εἶνε ἡ εὐσπλαγχνία ἢ συμπάθεια, ἡ «χρηστότης» εἶνε ἡ ἀγαθότης, ἡ καλωσύνη, τό «πνεῦμα ἅγιον» εἶνε ἡ ἀγία ἢ ἀγαθή διάθεσις, καί ἡ «ἀγάπη ἀνυπόκριτος» προφανῶς εἶνε ἡ ἄδολος καί εἰλικρινής ἀγάπη.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ λέξις «γνώσις» σημαίνει καί «κατανόησις», τοῦτο δεικνύεται κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Πέτρ. 3 : 7 ἐν σελ. 239 – 241. Ἐπίσης ἡ λέξις «μακροθυμία» σημαίνει καί «εὐσπλαγχνία», τοῦτο ἐδείχθη κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Γαλ. 5 : 22 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 212. Ἰδέ ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ καί σελ. 91 – 94, ὅπου ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ μετὰ τῆς λέξεως «χρηστότης», ὅπως εἰς τό παρόν χωρίον. Ὅτι δέ τέλος «πνεῦμα ἅγιον» ἐνταῦθα εἶνε ἡ «ἀγία (ἢ ἀγαθή) διάθεσις», τοῦτο δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ἐάν τό παρόν χωρίον συγκρίνῃ πρός τό Α' Τιμ. 4 : 12 καί τό Β' Τιμ. 3 : 10. Τά δύο τελευταῖα χωρία, τῶν ὁποῖων ἐρμηνείαν βλέπε ἀντιστοιχῶς ἐν σελ. 186 ἐξ., 191 ἐξ., εἶνε ὅμοια, πρός ἀλληλα μέν εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, πρός δέ τό πρῶτον εἰς μικρότερον βαθμόν. Ἡ προσε-

κτική δέ ἐξέτασις καί ἡ σύγκρισις τῶν τριῶν τούτων χωρίων δεικνύει, ὅτι μεταξύ τῶν φράσεων «ἐν πνεύματι ἀγίῳ» τοῦ πρώτου χωρίου, «ἐν πνεύματι» τοῦ δευτέρου χωρίου¹ καί «τῇ προθέσει» τοῦ τρίτου χωρίου ὑπάρχει ἀντιστοιχία. Ἡ δέ ἀντιστοιχία δεικνύει, ὅτι ὁ ὅρος «πνεῦμα» εἰς τὰ δύο πρώτα χωρία σημαίνει ὅ,τι ὁ ὅρος «πρόθεσις» ἐν τῷ τρίτῳ χωρίῳ, ἦτοι «διάθεσις». Τοιαύτην σημασίαν ὁ ὅρος «πνεῦμα» ἔχει καί εἰς χωρία ὅποια π.χ. τὰ Λουκ. 9 : 55, Α' Κορ. 4 : 21, Γαλ. 6 : 1, Φιλιπ. 1 : 27. Τοιαύτην ἐπίσης σημασίαν ἔχει ὁ συνώνυμος πρὸς τὸν ὅρον «πνεῦμα» ὅρος «ψυχή», καθὼς καί ὁ συνώνυμος ἢ συγγενής ὅρος «καρδία», ὡς βλέπει τις εἰς χωρία ὅποια π.χ. τὰ Δευτ. 6 : 5, Ματθ. 22 : 37, Μάρκ. 12 : 30, Πράξ. 4 : 32, Ἐφεσ. 6 : 6, Φιλιπ. 1 : 27.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Μέ ἀγνότητα, μέ κατανόησιν, μέ εὐσπλαγχνία ν², μέ καλωσύνην, μέ διάθεσιν ἀγίαν, μέ ἀγάπην ἀνυπόκριτον».

1. Κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον. Ἡ ἀπουσία τῆς φράσεως «ἐν πνεύματι» ἐκ τινῶν χειρογράφων, ὡς φαίνεται, ὀφείλεται εἰς τὴν δυσχέρειαν νά κατανοηθῇ αὐτὴ ἐν τῇ συναφείᾳ αὐτῆς.

2. Ἡ συμπάθειαν.

Β' Κορ. 7 : 1

«ΤΑΥΤΑΣ ΟΥΝ ΕΧΟΝΤΕΣ ΤΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ»

«Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος».

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται, διότι νομίζεται, ὅτι διὰ τῆς λέξεως «ἐπαγγελίας» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ «ὑπόσχέσεις». Ἄλλ' ἡ λέξις ἐνταῦθα ἔχει ἄλλην ἔννοιαν.

Πολλὰς φορές ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ «ἐπαγγελία» δέν εἶνε, ὡς συνήθως, ἡ ὑπόσχεσις, ἀλλὰ κατὰ μετωνυμίαν τὸ περιεχόμενον τῆς

υποσχέσεως, τό «ἐπηγγελμένον», τό «ὑπεσχημένον», ὅ,τι ὁ Θεός ὑπεσχέθη. Παραθέτομεν τέσσαρα χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα ἀμέσως φαίνεται, ὅτι «ἐπαγγελία» δέν εἶνε ἡ ὑπόσχεσις, ἀλλά τό «ὑπεσχημένον», αὐτό τό ὁποῖον ὁ Θεός ὑπεσχέθη.

«Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς» (Λουκ. 24 : 49).

«Παρήγγειλεν αὐτοῖς... περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου» (Πράξ. 1 : 4).

«Καθὼς δέ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἦν ὤμοσεν ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ, ἠξήσεν ὁ λαός καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ» (Πράξ. 7 : 17).

«Ὑπομονῆς γάρ ἔχετε χρειαν, ἵνα τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν» (Ἐβρ. 10 : 36).

Ὡς πρός τό πρῶτον χωρίον, τό «ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς μου» ἀσφαλῶς δέν σημαίνει «ἀποστέλλω τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Πατρὸς μου», ἀλλά σημαίνει «ἀποστέλλω τό ὑπεσχημένον ὑπό τοῦ Πατρὸς μου, ὅ,τι ὁ Πατήρ μου ὑπεσχέθη». Τὴν ὑπόσχεσιν εἶχον ἤδη οἱ Μαθηταί, ὁ δέ Ἰησοῦς θά ἀπέστελλεν εἰς αὐτούς τό ἀντικείμενον τῆς ὑποσχέσεως, τό Ἅγιον Πνεῦμα.

Ὡς πρός τό δεύτερον χωρίον, τό «περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς» προφανῶς σημαίνει «νά περιμένετε ὅ,τι ὑπεσχέθη ὁ Πατήρ». Πρόκειται πάλιν διὰ τό Ἅγιον Πνεῦμα.

Ὡς πρός τό τρίτον χωρίον, τό «ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἦν ὤμοσεν ὁ Θεός τῷ Ἀβραάμ» ἀσφαλῶς σημαίνει «ἤγγιζεν ὁ χρόνος ἐκείνου, τό ὁποῖον ἐνόρκως ὑπεσχέθη ὁ Θεός εἰς τόν Ἀβραάμ». Ἐπλησίαζε δηλαδή ὁ χρόνος, νά δοθῇ εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ἡ γῆ Χαναάν.

Τέλος ὡς πρός τό τέταρτον χωρίον, τό «ἵνα κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν» προφανῶς σημαίνει «διά νά λάβητε τὴν ὑπεσχημένην ἀμοιβήν».

Ὅπως εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία (ἀλλά καὶ εἰς ἄλλα) ἡ λέξις «ἐπαγγελία» δέν σημαίνει τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλά τό ὑπεσχημένον, αὐτό τό ὁποῖον ὁ Θεός ὑπεσχέθη, οὕτω καὶ εἰς τό ἐρμηνευόμενον χωρίον Β' Κορ. 7 : 1. Ὅτι δέ πράγματι αὐτὴ εἶνε καὶ ἐνταῦθα ἡ σημασία τῆς λέξεως «ἐπαγγελία», τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συναφείας τοῦ χωρίου. Καὶ ἰδού πῶς:

Κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα τοῦ χωρίου ἐν 6 : 16-18 ὁ Θεός ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ εἶπεν: «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός... Εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱούς καὶ

θυγατέρας». Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἦσαν ὑποσχέσεις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ αἱ ὑποσχέσεις αὗται ἐπραγματοποιήθησαν. Ὁ Θεὸς εἶπεν, «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς», ἦτοι θά καταστήσω τοὺς ἀνθρώπους κατοικητήριόν μου, ναόν μου, ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐν 6 : 16 βεβαιοῖ τοὺς πιστοὺς: «*Ἐμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος*». Ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα ναὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ναὸς πρέπει νὰ εἶνε καθαρὸς, διὰ τοῦτο ἐν 7 : 1 προτρεπόμεθα, ἵνα «καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος». Ὅ,τι λοιπὸν ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐπραγματοποίησε διὰ τῆς ἐνσαρκώσεώς του, τῆς κατοικήσεώς του μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς συνάψεως νέων σχέσεων μετ' αὐτῶν. Οἱ παλαιοὶ εἶχον ὑποσχέσεις, ἡμεῖς ἔχομεν τὴν πραγματοποίησιν τῶν ὑποσχέσεων, αὐτὰ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ.

Διὰ τοῦτο ἡ φράσις τοῦ ἐρμηνευομένου χωρίου, «*Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας*», ἐσφαλμένως ἀποδίδεται, «*Ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν αὐτάς τὰς ὑποσχέσεις*». Ὁρθὴ ἀπόδοσις εἶνε: «*Ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τὰ ὑπεσχημένα ταῦτα ἀγαθὰ*» ἢ «*Ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν τῶν ὑποσχέσεων*» ἢ «*Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξεπληρώθησαν εἰς ἡμᾶς αὐταὶ αἱ ὑποσχέσεις*».

Δέον ἐπίσης νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι κατὰ τοὺς ἐρμηνευτάς ἐπὶ τῆς πρώτης λέξεως τοῦ ἐδαφίου, τῆς ἀντωνυμίας «*ταύτας*», ὑπάρχει ἔμφασις, ὥστε ἡ φράσις «*ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας*» νὰ θεωρηθῆται ἰσοδύναμος τῆς φράσεως «*τοιαύτας οὖν ἔχοντες ἐπαγγελίας*» ἢ «*τάς μεγάλας οὖν ταύτας ἔχοντες ἐπαγγελίας*». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς ἔμφασις ὑπάρχει ὄχι ἐπὶ τῆς ἀντωνυμίας «*ταύτας*», ἀλλ' ἐπὶ τῆς μετοχῆς «*ἔχοντες*». Οὕτω δὲ ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ, ἐλάβομεν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπεσχέθη ὁ Θεός, εἴμεθα «*ναὸς*» καὶ «*λαὸς*» καὶ «*κνῖοί*» καὶ «*θυγατέρες*» τοῦ Θεοῦ (6 : 16, 18).

Οὕτως ἐνταῦθα ἡ ἔκφρασις «*ἔχειν τὰς ἐπαγγελίας*» εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἐν Α' Ἰωάν. 5 : 15 ἔκφρασιν «*ἔχειν τὰ αἰτήματα*». Ὅπως δηλαδὴ ἡ δευτέρα αὕτη ἔκφρασις σημαίνει «*ἔχειν τὰ αἰτηθέντα, ὅσα ἐζητήσαμεν*», οὕτως ἡ πρώτη ἔκφρασις σημαίνει «*ἔχειν τὰ ἐπαγγελθέντα, ὅσα ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη*».

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«*Ἀφοῦ λοιπὸν, ἀγαπητοί, ἔχομεν τὰ ὑπεσχημένα ταῦτα ἀγαθὰ, ἃς καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος*».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Ἐφοῦ λοιπόν, ἀγαπητοί, ἐπραγματοποιήθησαν εἰς ἡμᾶς αὐταὶ αἱ ὑποσχέσεις, ἃς καθαρῶς ἐαυτοὺς ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας σώματος καὶ πνεύματος».

Πρέπει τέλος νά παρατηρηθῆ, ὅτι καὶ εἰς ἄλλα χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπου ὁ ὅρος «ἐπαγγελία» δέν σημαίνει τὴν ὑπόσχεσιν, ἀλλ' αὐτό τὸ ὑπεσχημένον ἀγαθόν, ἡμέτεροι καὶ ξένοι ἐρμηνευταὶ τὸν ὄρον τοῦτον ἀποδίδουν ἐσφαλμένως διὰ τοῦ ὄρου «ὑπόσχεσις» εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τοῦ ἀντιστοίχου τούτου εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Πράττουν δέ τοῦτο, ἄλλοτε μὲν διότι δέν ἀντιλαμβάνονται ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπεσχημένου πράγματος καὶ ὄχι τῆς ὑποσχέσεως, ἄλλοτε δέ, τὰς περισσότερας φορές, διότι ἀστόχως ταυτίζουν τὴν «ὑπόσχεσιν» πρὸς τὸ «ὑπεσχημένον». Λέγομεν ἀστόχως, διότι, ἐνῶ ὁ ὅρος «ἐπαγγελία» ἔχει διπλὴν σημασίαν, ἤτοι σημαίνει καὶ αὐτό τοῦτο τὸ ἐπηγγελμένον ἀγαθόν, ὁ ὅρος «ὑπόσχεσις» ἔχει ἀπλὴν σημασίαν, πολὺ δέ δυσκόλως καὶ μᾶλλον διὰ πίεσεως καὶ βιασμοῦ τῆς ἐννοίας του θά ἡδύνατο νά σημάνη καὶ αὐτό τοῦτο τὸ ὑπεσχημένον ἀγαθόν.

Ἐκ τῶν χωρίων, εἰς τὰ ὅποια «ἐπαγγελία» δέν εἶνε ἡ ὑπόσχεσις, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ὑποσχέσεως, αὐτό τοῦτο τὸ ὑπεσχημένον ἀγαθόν, παραθέτομεν ἐνταῦθα ὠρισμένα:

«ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως» (Γαλ. 3 : 14).

«ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῆ τοῖς πιστεύουσιν» (Γαλ. 3 : 22).

«εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου» (Ἐφ. 3 : 6).

«ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δέ τῶν διὰ πίστως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας» (Ἐβρ. 6 : 12).

«Καὶ οὕτω μακροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας» (Ἐβρ. 6 : 15).

«περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὄρκω» (Ἐβρ. 6 : 17).

«Ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς» (Ἐβρ. 11 : 9).

Πολλαὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων μεταφράσεων καὶ ἐρμηνειῶν εἰς τὰ χωρία ταῦτα (ὡς καὶ εἰς ἄλλα ὅμοια) τὸν ὄρον «ἐπαγγελία» ἀπο-

δίδουν κακῶς δια τοῦ ὄρου «ὕπόσχεσις», ἐνῶ δὲν πρόκειται περὶ ὑποσχέσεως, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὑπεσχημένου ἀγαθοῦ. Οὕτω π.χ. εἰς τὴν νεοελληνικὴν μετάφρασιν τῶν τεσσάρων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου (Βέλλα καὶ λοιπῶν), τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία, τό Γαλ. 3 : 14 «ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν» τοῦ Πνεύματος¹ λάβωμεν» ἀποδίδεται, «διὰ νὰ λάβωμεν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Πνεύματος», ἐνῶ ἡ ὀρθὴ ἀπόδοσις εἶνε «διὰ νὰ λάβωμεν τὸ ὑπεσχημένον δῶρον, τὸ Πνεῦμα», ἢ ἀπλούστερον, «διὰ νὰ λάβωμεν τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὑπεσχέθη ὁ Θεός».

1. Ἡ γενικὴ εἶνε παραθετικὴ: τὴν ἐπαγγελίαν, ἢ ὁποῖα εἶνε τὸ Πνεῦμα.

Β' Κορ. 8 : 2

«ΔΟΚΙΜΗ ΘΛΙΨΕΩΣ», «ΠΕΡΙΣΣΕΙΑ ΧΑΡΑΣ»

«Ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἢ περισσειᾷ τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἢ κατὰ βάθους¹ πτωχεῖα αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον² τῆς ἀπλότητος αὐτῶν».

Τὸ χωρίον τοῦτο, δέον πρῶτον νὰ παρατηρηθῇ, φαίνεται συντακτικῶς ἀνώμαλον. Ἡ φράσις, «Ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἢ περισσειᾷ τῆς χαρᾶς αὐτῶν», φαίνεται ὡς ἐλλειπτικὴ πρότασις, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὁποίας δέον νὰ ἐξυπακούσωμεν ῥῆμα «ἦν» ἢ «ἐγένετο», τουτέστιν ὑπῆρξεν. Ἄλλ' εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ χωρίον δὲν εἶνε ἀνώμαλον καὶ ἡ εἰρημένη φράσις δὲν εἶνε πρότασις. Τὸ χωρίον εἶνε μία μόνον πρότασις, εἰς δὲ τὸ ῥῆμα ταύτης «ἐπερίσσευσεν» εἶνε ὑποκείμενον ὄχι μόνον «ἢ κατὰ βάθους πτωχεῖα αὐτῶν», ἀλλὰ καὶ «ἢ περισσειᾷ τῆς χαρᾶς αὐτῶν». Ἀξιοπαρατήρητον καὶ τὸ λογοπαίγιον «ἢ περισσειᾷ... ἐπερίσσευσεν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι διὰ τῆς «θλίψε-

1. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ κατὰ βάθος.

2. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν τὸ πλοῦτος.

ως» σημαίνεται θλίψις τῶν πιστῶν «ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας» (στίχ. 1) ἔνεκεν διωγμοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Καί ναί μὲν ἐν Α΄ Θεσ. 1 : 6, 2 : 14 γίνεται λόγος περὶ τοιαύτης θλίψεως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Θεσσαλονικέων. Ἀλλά γεννᾶται τὸ ἐρώτημα: Διωγμός καὶ θλίψις συνέβη «ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας» γενικῶς; Ἐπειτα ὁ Ἀπόστολος ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δὲν λέγει «ἐν θλίψει πολλῇ», ὅπως ἐν Θεσ. 1 : 6, ἀλλὰ λέγει «ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως». Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ «δοκιμῇ», ἤτοι *δοκιμασία*, περιέχεται ἡ ἔννοια τῆς θλίψεως, διὰ τῆς λέξεως «θλίψεως» ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζει ἄλλην ἔννοιαν, ὄχι τὴν ἔννοιαν τῆς θλίψεως.

Ὡς ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 7 : 11, ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει καὶ οἰκονομικὴν ἔννοιαν· σημαίνει *τὴν ἔνδειαν ἢ ἑλλειψιν ἢ στέρησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν* ἢ, ἄλλως, *τὴν ἀνέχειαν, τὴν πενίαν, τὴν πτωχείαν* (σ. 122 ἐξ.). Τοιαύτην δὲ ἔννοιαν ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει καὶ ἐνταῦθα. Σημειωτέον δέ, ὅτι τοιαύτην ἔννοιαν ἔχει καὶ ἐν στίχ. 13, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β΄ Κορ. 8 : 13-14 (σ. 167-168). Συνεπῶς δὲ ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὴν λέξιν «*πτωχεία*». Ἐπίσης δὲ συνώνυμα εἶνε κατ' οὐσίαν «*ἡ πολλὴ δοκιμὴ θλίψεως*» καὶ «*ἡ κατὰ βάθους πτωχεία*». Οἱ Μακεδόνες εὐρίσκοντο εἰς οἰκονομικὴν δυσχέρειαν, διότι οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον δειχθῆ σκληροὶ πρὸς αὐτούς. Κατέσχον τὰ μεταλλεῖα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἐφορολόγησαν τὸ δικαίωμα τοῦ χύνειν χαλκόν καὶ σίδηρον, καὶ ἐπεφύλαξαν εἰς ἑαυτούς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἄλατος καὶ τὴν κοπὴν τῆς ναυπηγησίμου ξυλίας.

Ἐπίσης οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς λέξεως «*χαρά*». Ὅπως ἡ «θλίψις», ὡς εἶπομεν, δὲν σημαίνει τὴν θλίψιν, οὕτως καὶ ἡ «*χαρά*» δὲν σημαίνει ἀκριβῶς τὴν χαράν, ἀλλὰ *τὴν προθυμίαν* (Πρβλ. τὸ ἐν Φιλιπ. 2 : 29 «Προσδέχεσθε οὖν αὐτόν μετὰ πάσης *χαρᾶς*». Τὸ μετὰ «*πάσης χαρᾶς*» σημαίνει «*μετὰ πάσης ἐγκαρδιότητος, μετὰ πάσης προθυμίας*»). Ἡ δὲ φράσις «*ἡ περισσειὰ τῆς χαρᾶς αὐτῶν*» σημαίνει «*ἡ ὑπερβολὴ τῆς προθυμίας των, ἡ μεγάλη προθυμία των*». Ὅπως ἐν 9 : 7 ἡ «*λύπη*» σημαίνει τὴν δυσάρεστον καὶ ἀπρόθυμον διάθεσιν, μετὰ τῆς ὁποίας προβαίνει τις εἰς ἐλεημοσύνην, οὕτως ἐνταῦθα ἡ «*χαρά*» σημαίνει τὴν εὐχάριστον καὶ πρόθυμον διάθεσιν ἢ, ἄλλως, *τὴν προθυμίαν* πρὸς ἐλεημοσύνην, ὄχι τὴν χαράν ἐν τῇ θλίψει, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί. Ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου, «*ἡ περισσειὰ τῆς χαρᾶς αὐτῶν... ἐπέρισσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπλότητος αὐτῶν*», ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἡ μεγάλη προθυμία τῶν Μα-

κεδόνων χριστιανῶν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην συνεισφορὰν των (ἐνῶ ἡ χαρὰ ἐν τῇ θλίψει δὲν εἶνε παράγων ἐλεημοσύνης, ὡς παριστοῦν τὸ πρᾶγμα οἱ ἐρμηνευταὶ παρερμηνεύοντες τὰς λέξεις «θλίψις» καὶ «χαρὰ»).

Ἐπίσης ὁ παράδοξος τοῦ Ἀποστόλου λόγος, καθ' ὃν «καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεῖα ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπλότητος αὐτῶν» ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι, ὄχι μόνον ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ ἰσχύς, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθεῖα πτωχεῖα ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς μεγάλης προθυμίας γίνε-ται παράγων πλουσίας ἐλεημοσύνης. Λόγω τῆς μεγάλης προθυμίας των οἱ πτωχοὶ Μακεδόνες χριστιανοὶ προσέφεραν ἐκ τοῦ ὑστερήμα-τός των καὶ οὕτω συνεκεντρώθη τεράστιον ποσὸν ἐλεημοσύνης. Τέ-λος δέ πρέπει νά. παρατηρηθῇ, ὅτι ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῆς λέξεως «χαρὰ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς προθυμίας (πρὸς ἐλεημοσύνην) συνηγοροῦν καὶ ἡ λέξις «αὐθαίρετος» ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχ. 3, ἡ ὁποία περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς προθυμίας, ἡ λέξις «σπουδῆ» ἐν στίχ. 8, ἡ ὁποία ἐπίσης περιέχει τὴν ἔννοιαν τῆς προθυμίας, καὶ ἡ λέξις «προθυμία» ἐν στίχ. 11, 12, καθὼς καὶ ἐν 9 : 2.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθὲν χωρίον:

«Παρά τὴν μεγάλην δοκιμασίαν τῆς πενίας¹ ἡ μεγάλη προθυμία των καὶ ἡ βαθεῖα πτωχεῖα των ἐξεχείλισεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς γενναιο-δωρίας των».

Ἄποιαν ἔννοιαν ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει ἐν Πράξ. 7 : 11 καὶ ἐνταῦ-θα, ἔχει καὶ ἐν Β' Κορ. 8 : 13-14, Φίλιπ. 4 : 14, Ἀποκ. 2 : 9, ὡς ὑπο-στηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν.

1. Ἡ ἐνδεῖα ἢ στερήσεως.

Β' Κορ. 8 : 13-14

«ΑΝΕΣΙΣ» ΚΑΙ «ΘΛΪΨΙΣ»

Οὐ γάρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δέ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος¹ ἐν τῷ νῦν καιρῷ τό ὑμῶν περίσσευμα εἰς τό ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καί τό ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τό ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης».

Ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ οἱ ὅροι «ἄνεσις» καί «θλῖψις» δέν ἐρμηνεύονται εὐστόχως, διότι ἐκλαμβάνονται ἐν ὑποκειμενικῇ ἐννοίᾳ, καθ' ἣν ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν σημαίνει αἴσθημα ἀνακουφίσεως, ὁ δέ δεύτερος αἴσθημα καταπιέσεως. Ἄλλά καθ' ἡμᾶς οἱ ὅροι οὗτοι, ὅπως καί οἱ ἀντιστοίχως ὅμοιοι αὐτῶν ὅροι «περίσσευμα» καί «ὑστέρημα», ἔχουν ἀντικειμενικήν καί οἰκονομικήν σημασίαν. Ὁ ὅρος δηλαδή «ἄνεσις» σημαίνει *τήν οἰκονομικήν εὐχέριαν καί ἀφθονίαν* (ἡ ὁποία προκαλεῖ τό αἴσθημα τῆς ἀνακουφίσεως), καί ὁ ὅρος «θλῖψις» σημαίνει *τήν οἰκονομικήν δυσχέριαν ἢ ἐνδειαν ἢ στέρησιν* (ἡ ὁποία προξενεῖ τό αἴσθημα τῆς καταπιέσεως). Τοιαύτην σημασίαν ὁ ὅρος «θλῖψις» ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἔχει καί ἐν στίχ. 2, Πράξ. 7 : 11, Φιλιπ. 4 : 14, Ἀποκ. 2 : 9, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οικείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν. Ἰδίως βλέπε τήν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Πράξ. 7 : 11 ἐπιχειρηματολογία.

Ἡ φράσις «ἐξ ἰσότητος» συνδέεται πρὸς τά προηγούμενα. Ἡ σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τά ἐπόμενα εἶνε λάθος, διότι οὕτως ἡ ἐν λόγῳ φράσις μετὰ τῆς ὁμοίας φράσεως «ὅπως γένηται ἰσότης» δημιουργεῖ ταυτολογία. Κατ' ἀμφοτέρας δέ τὰς συνδέσεις ἡ φράσις «ἐξ ἰσότητος» δέν ἀποδίδεται εὐστόχως. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ φράσις αὕτη σημαίνει ἀκριβῶς ὅ,τι ἡ σημερινή φράσις «ἐξ ἴσου».

Κατὰ ταῦτα λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Οὐ γάρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δέ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος», ἐννοεῖ: Ὅχι βεβαίως εἰς ἄλλους νά ὑπάρχη οἰκονομική εὐχέρεια καί ἀφθονία καί εἰς σᾶς δυσχέρεια καί στέρησις, ἀλλά νά ὑπάρχουν ἀγαθὰ ἐξ ἴσου.

1. Ἡ στίξις αὕτη καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ ὀρθή.

Τό τμήμα τοῦ χωρίου «ἐν τῷ νῦν καιρῷ... ὅπως γένηται ἰσότης» κατά μίαν ἐκδοχὴν σημαίνει: Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει τό ὑλικόν περίσσευμα τῶν μὲν νά προστεθῆ εἰς τό ὑλικόν ὑστέρημα τῶν δέ, ἵνα ἄλλοτε τό ὑλικόν περίσσευμα τῶν δευτέρων προστεθῆ εἰς τό ὑλικόν ὑστέρημα τῶν πρώτων. Κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχὴν τό εἰρημένον τμήμα τοῦ χωρίου σημαίνει: Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει τό ὑλικόν περίσσευμα τῶν μὲν νά προστεθῆ εἰς τό ὑλικόν ὑστέρημα τῶν δέ, ἵνα τό πνευματικόν περίσσευμα τῶν δευτέρων (τῶν δοκιμαζομένων, καί εἰς ὑπομονήν, ἀρετήν καί παρησίαν πλουτούντων Ἰουδαίων χριστιανῶν) προστεθῆ εἰς τό πνευματικόν ὑστέρημα τῶν πρώτων.

Ὅρθην θεωροῦμεν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν. Ὡς δεικνύει ὁ στίχ. 15, ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ δι' ὑλικόν μόνον περίσσευμα καί ὑστέρημα, καί δι' ἰσότητα εἰς τὰ ὑλικά μόνον. Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ ὑπενθυμίζει τὴν ἐσφαλμένην θεωρίαν τῶν Παπικῶν περί περισσευούσης ἀξιομισθίας τῶν ἀγίων. Ἄλλωστε ἡ χριστιανικὴ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἰσχύει μόνον διὰ τὰ ὑλικά. Ὡς πρὸς τὰ πνευματικά εὐκταία ἢ πλεονεξία!

Μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν χωρίον:

«Ὅχι βεβαίως εἰς ἄλλους νά ὑπάρχη εὐχέρεια,¹ καί εἰς σᾶς στέρησις², ἀλλ' ἐξ ἴσου. Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιστάσει τό ἰδικόν σας περίσσευμα νά προστεθῆ εἰς τό ὑστέρημα ἐκείνων, ἵνα (ἄλλοτε) καί τό περίσσευμα ἐκείνων προστεθῆ εἰς τό ἰδικόν σας ὑστέρημα, διὰ νά γίνῃ ἰσότης».

1. Ἡ ἀφθονία.

2. Ἡ ἀνάγκη.

Β' Κορ. 8 : 19

**«ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ ΗΜΩΝ
ΣΥΝ ΤΗ ΧΑΡΙΤΙ ΤΑΥΤΗ»
«ΠΡΟΣ ΤΗΝ... ΠΡΟΘΥΜΙΑΝ ΗΜΩΝ»**

Οὐ μόνον δέ, ἀλλά καί χειροτονηθεῖς ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν σύν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν ἡμῶν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τινές τῶν ἐξηγητῶν νομίζουν, ὅτι τὸ «χειροτονηθεῖς¹ ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν σύν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακονουμένη ὑφ' ἡμῶν» σημαίνει, ὅτι ὁ ἀδελφός, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχ. 18, «ἐξελέγη (ἢ ὠρίσθη) συνοδοιπόρος καὶ συνεργάτης ἡμῶν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου καὶ ἐπὶ πλέον εἰς τὴν χάριν ταύτην τῆς ἐλεημοσύνης, ἡ ὁποία διακονεῖται (ἢ ἐξυπηρετεῖται) ὑφ' ἡμῶν». Ἄλλ' ἡ τοιαύτη ἐξήγησις δέν εἶνε ὀρθή. Ἀφοῦ ἐν στίχ. 18 ἐλέχθη, ὅτι ὁ ἀδελφός διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἦτοι τὴν ἐπιτυχή κήρυξιν τοῦ εὐαγγελίου, ἐπαινεῖται ὑπό πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, πῶς ὕστερον θά ἐλέγετο, ὅτι ἐκτός τούτου καὶ ἐξελέγη ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν συνοδοιπόρος καὶ συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἢ γενικῶς τῶν ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου; Τοῦτο θά ἦτο ἐν πολὺ κακόν πρωθύστερον. Ἄλλωστε, ὅπως τοὺς ἀποστόλους, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἐργάτας τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτῶν δέν ἐξέλεγον αἱ ἐκκλησίαι. Ἐκτός δέ τούτων τὸ κείμενον τοῦ ἐδαφίου δέν λέγει «συνέκδημος ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σύν τῇ χάριτι ταύτῃ», ὥστε νά δύναται νά ἐρμηνευθῇ ὅπως ἡ ἐν λόγῳ ἐρμηνεία θέλει, ἀλλά λέγει «συνέκδημος ἡμῶν σύν τῇ χάριτι ταύτῃ». Ὄρθην ἐρμηνείαν θεωροῦμεν ἐκείνην, καθ' ἣν ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ: «ἐξελέγη ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν διὰ νά συνταξειδεύσῃ μεθ' ἡμῶν μετὰ τῆς προφορᾶς ταύτης, ἡ ὁποία διακονεῖται ὑφ' ἡμῶν». Ὁ ἀδελφός ἐκρίθη ἄξιος ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν νά συνοδεύσῃ τόν Ἀπόστολον κατὰ τὴν μεταφοράν εἰς

1. Ἐξυπακούεται ἐστὶ

τήν Ἱερουσαλήμ τῆς φιλανθρώπου συνεισφορᾶς των ὑπέρ τῶν πτωχῶν ἀδελφῶν τῆς Ἰουδαίας (Πρβλ. Α' Κορ. 16 : 3-4).

Ἡ λέξις «προθυμία» ἐνταῦθα δέν σημαίνει «προθυμία», ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί. Ἡ φράσις «πρός τήν προθυμίαν ἡμῶν» δέν σημαίνει «διά νά δεῖξωμεν τήν προθυμίαν ἡμῶν εἰς τό νά διακονήσωμεν τοὺς ἐνδεεῖς ἀδελφούς».

Οἱ Ἀπόστολοι δέν ἔκαναν ἐπίδειξιν τῆς προθυμίας των ὑπέρ τοῦ ἀγαθοῦ, καί δὴ τῆς ἐλεημοσύνης. Ἄλλωστε καί ἂν ὁ περί οὗ ὁ λόγος ἀδελφός δέν ὠρίζετο συνέκδημος τοῦ Παύλου, ἡ προθυμία τοῦ Ἀποστόλου διά τοὺς πτωχοὺς, ἐφ' ὅσον ἐνήργει ἔρανον ὑπέρ αὐτῶν, ἦτο φανερά καί ἀναμφισβήτητος. Ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ φράσις δέν σημαίνει «διά νά γινώμεθα ἡμεῖς προθυμότεροι παραδειγματιζόμενοι ἐκ τοῦ ζήλου τοῦ συνεκδήμου ἀδελφοῦ». Ὁ συνέκδημος ἀδελφός δέν εἶχε ζῆλον μεγαλύτερον τοῦ Παύλου, ὥστε ὁ Ἀπόστολος νά παραδειγματίζεται ἐξ αὐτοῦ καί νά γίνεται προθυμότερος πρὸς τό καλόν. Ὁ Παῦλος ὑπερέβαλλεν εἰς ζῆλον πάντας, αὐτός ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ ἔργου τοῦ ἐράνου ὑπέρ τῶν πτωχῶν χριστιανῶν καί αὐτός ἦτο παράδειγμα διά τοὺς ἄλλους, ὅχι οἱ ἄλλοι δι' αὐτόν.

Καθ' ἡμᾶς τό οὐσιαστικόν «προθυμία» ἐδῶ σημαίνει «ἀνιδιοτέλεια», ὅπως ἐν Α' Πέτρ. 5 : 2 τό ἀντίστοιχον ἐπίρρημα «προθύμως», πρὸς τό «αἰσχροκερδῶς» ἀντιτιθέμενον, σημαίνει «ἀνιδιοτελῶς», ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Πέτρ. 5 : 2-3 (σ. 244 ἐξ.). Τά δύο χωρία βοηθοῦν ἀλληλα διά τήν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων «προθυμία» καί «προθύμως». Συνεπῶς ἡ φράσις «πρός τήν προθυμίαν ἡμῶν» σημαίνει «διά νά φανῇ ἡ ἀνιδιοτέλεια ἡμῶν». Ἡ ἐρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ ἄριστα πρὸς τήν συνέχειαν τοῦ ἐδαφίου ἐν στίχ. 20-21. Ὁ Ἀπόστολος τήν ὑπόθεσιν τῆς συλλογῆς χρημάτων ὑπέρ τῶν ἐνδεῶν δέν ἤθελε νά χειρισθῇ μόνος, ἀλλά μετ' ἄλλων, διά νά εἶνε μάρτυρες τῆς ἀφιλοχρηματίας καί τιμιότητός του, διότι ἐφοβεῖτο μήπως κατηγορηθῇ ἐπί ἰδιοτελείᾳ καί καταχρήσει. Ὁ Ἀπόστολος ἐλάμβανε πρόνοιαν, ὥστε τά ἔργα του νά εἶνε καλά καί ἀδιάβλητα ὅχι μόνον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Δέν ἤθελε μόνον νά εἶνε, ἀλλά καί νά φαίνεται τίμιος. Ἡ χρησιμοποίησις ὑπό τοῦ Παύλου συνεκδήμων ἀδελφῶν διά τήν μεταφοράν εἰς τήν Ἱερουσαλήμ τῆς πλουσίας συνεισφορᾶς δέν ἦτο διά νά ἴδουν καί μαρτυρήσουν οὗτοι τήν μεγάλην ἐπιτυχίαν τοῦ ἐράνου, ὥστε νά δοξασθῇ ὁ ἐνεργήσας τόν ἔρανον Ἀπόστολος, ἀλλ' ἦτο διά τήν δόξαν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ὡς τονίζεται διά τῆς ἀντωνυμίας «αὐτοῦ», καί διά νά φανῇ ἡ ἀνιδιοτέλεια

προθυμία
20/10

του Ἀποστόλου. Ἐάν ὁ Ἀπόστολος δέν ἐλάμβανε μέτρα καί ἐδυσφημεῖτο ἐπί ἰδιοτελείᾳ καί καταχρήσει, θά ἐδυσφημεῖτο αὐτός ὁ Κύριός του, ἐνῶ τώρα, ἀποδεικνυομένης τῆς ἀνιδιοτελείας τοῦ Ἀποστόλου, ὁ Κύριος θά ἐδοξάζετο.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ὅχι δέ μόνον τοῦτο, ἀλλά καί ἐξελέγη ὑπό τῶν ἐκκλησιῶν διά νά συνταξειδεύσῃ μεθ' ἡμῶν μέ τήν προσφοράν ταύτην¹, διά τήν ὁποίαν φροντίζομεν, πρὸς δόξαν τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου καί διά νά φανῇ ἡ ἀνιδιοτέλεια ἡμῶν».

---

1. Ἡ μεταφέρων μεθ' ἡμῶν τήν προσφοράν ταύτην

Β' Κορ. 13 : 8

«ΟΥ ΔΥΝΑΜΕΘΑ ΤΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

«Οὐ γάρ δυνάμεθά τι κατά τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπέρ τῆς ἀληθείας».

Εἰς τὰς ἑλληνικάς μεταφράσεις τοῦ χωρίου τούτου ἡ λέξις «ἀλήθεια» ἀφήνεται ἀμετάφραστος, εἰς δέ τὰς ξένας μεταφράσεις ἀποδίδεται διά τῶν ἀντιστοίχων ξένων λέξεων. Ἀλλά τοῦτο εἶνε σφάλμα, διότι ἡ λέξις «ἀλήθεια» δέν ἔχει καί σήμερον τήν ἔννοιαν, ὑπό τήν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ἐχρησιμοποίησεν αὐτήν εἰς τό ὑπ' ὄψιν χωρίον. Ὅπως ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 106-112), ἡ λέξις αὕτη ἐν τῇ Γραφῇ πολλάκις σημαίνει τό καλόν. Αὐτήν δέ ἀκριβῶς τήν σημασίαν ἔχει ἐνταῦθα. Εἰς τό παρόν χωρίον ὁ Ἀπόστολος ὠνόμασεν «ἀλήθειαν» ὅ,τι εἰς τόν προηγούμενον στίχ. 7 ὠνόμασε «καλόν». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Τήν ἀποστολικήν ἐξουσίαν χρησιμοποιοῦμεν ἐναντίον τοῦ κακοῦ, τιμωροῦντες σοβαράς παρεκτροπὰς πρὸς σωφρονισμόν καί παραδειγματισμόν (Ἰδέ Πράξ. 5 : 1-11, 13 : 8-12, Α' Κορ. 5 : 1-6, Α' Τιμ. 1 : 20). Ἐάν πράττετε τό καλόν, δέν πρόκειται νά χρησιμοποιήσωμεν τήν ἀποστολικήν δύναμιν ἐναντίον ὑμῶν. Διότι δέν δυνάμεθα νά ἐνεργῶμεν ἐναν-

τίον τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καλοῦ. Ἡ ἀποστολική δύναμις δὲν εἶνε δυνατόν νά χρησιμοποιηῖται αὐθαιρέτως. Δὲν ἐδόθη πρὸς τό κακόν, ἀλλά πρὸς τό καλόν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Διότι δὲν ἔχομεν καμμίαν ἐξουσίαν ἐναντίον τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καλοῦ».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

«Διότι δὲν δυνάμεθα νά πράζωμέν τι ἐναντίον τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καλοῦ».

Γαλ. 4 : 4-5

«ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΕΚ ΓΥΝΑΙΚΟΣ, ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΝΟΜΟΝ» «ΙΝΑ ΤΗΝ ΥΙΟΘΕΣΙΑΝ ΑΠΟΛΑΒΩΜΕΝ»

«Ὅτε δέ ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον¹ ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν».

Τό παρόν χωρίον δὲν ἐρμηνεύεται καί δὲν μεταφράζεται εὐστόχως ὡς πρὸς τὴν δις ἀπαντῶσαν ἐν αὐτῷ μετοχὴν «γενόμενον». Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ φράσις «ἐκ γυναικός γενόμενον» ἔχει τὴν ἐννοίαν, ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐγένετο ἐκ τῆς οὐσίας τῆς γυναικός, ἐσχηματίσθη κατὰ τό σῶμα ἐκ τῶν αἱμάτων τῆς Παρθένου. Πολλοὶ δέ τό «γενόμενον μεταφράζουν, ὡς ἐάν εἶχον υἰοθετήσῃ τὴν γραφὴν «γεννώμενον». Εἰς δέ τὴν φράσιν «γενόμενον ὑπὸ νόμον» δίδουν

---

1. Ἡ γραφή γεννώμενον δὲν μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς. Καί ὡς φαίνεται, αὐτὴ προῆλθεν ἢ ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν ἀθεντικὴν γραφὴν γενόμενον ὡς ἀκριβῶς ὁμῶχος πρὸς ταύτην, ἢ ἐκ δυσκολίας νά κατανοηθῇ τό «ἐκ γυναικός γενόμενον», ἐνῶ τό «ἐκ γυναικός γεννώμενον» κατανοεῖται ἀμέσως.

τήν ἔννοιαν, καθ' ἣν ὁ Χριστός ἐγεννήθη ὑπό τόν νόμον, ἢ ὑπετάγη εἰς τόν νόμον, ἢ συνεμορφώθη πρὸς τόν νόμον, ἢ ἔζησεν ὑπό τόν νόμον κ.τ.τ.

Σχετικῶς πρὸς τήν μετοχήν «γενόμενον» ἡμεῖς παρατηροῦμεν δύο τινά. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου εἶνε τοιαύτη («γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον»), ὥστε νά εἴμεθα υποχρεωμένοι νά δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ μετοχή εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ ἐν τῷ χωρίῳ, ἔχει τήν αὐτήν ἔννοιαν. Δεύτερον δέ, ἡ ἔννοια τῆς μετοχῆς «γενόμενον» εἶνε σύστοιχος πρὸς τήν ἔννοιαν τοῦ «ἐξαπέστειλεν»: Ὁ Θεός ἐξαπέστειλεν, ἦτοι ἀπέστειλε, καί ὁ Υἱός ἐγένετο, ἦτοι ἦλθε¹. Τό «γίνομαι» δηλαδή ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἔρχομαι», ὅπως ἐν 3 : 14. Καί συνεπῶς ἡ φράσις, «ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον», δέον νά μεταφράζεται «ἀπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν αὐτοῦ, ἐλθόντα ἐκ γυναικός, ἐλθόντα ὑπό τόν νόμον», ἢ «ἀπέστειλεν ὁ Θεός τόν Υἱόν του, καί ἦλθεν ἐκ γυναικός, καί ἦλθεν ὑπό τόν νόμον». Ἀποσταλεῖς παρά τοῦ Θεοῦ Πατρός ὁ Υἱός καί Λόγος, δέν ἦλθεν εἰς τόν κόσμον, οὕτως εἰπεῖν, ἀπ' εὐθείας, ἀλλ' ἦλθεν ἐκ γυναικός, ἦλθε διά μέσου γυναικός, ἦλθε σαρκωθείς καί ἐνανθρωπήσας. Ἐπίσης ἦλθεν ὑπό τόν νόμον, ἔθεσε δηλαδή τόν ἑαυτόν του ὑπό τόν νόμον.

Τό προκείμενον χωρίον δέν ἐρμηνεύεται καί δέν μεταφράζεται καλῶς καί ὡς πρὸς τό ῥῆμα «ἀπολάβωμεν». Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι τό ῥῆμα ἐνταῦθα ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ λαμβάνειν τό ὀφειλόμενον, ὅπως ἐν Λουκ. 23 : 41, Β' Ἰωάν. 8. Εἰς τήν φράσιν, «ἵνα τήν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν», δίδουν τήν ἔννοιαν, «διά νά λάβωμεν τήν υἰοθεσίαν, τήν ὁποίαν ὁ Θεός εἶχεν ὑποσχεθῆ, καί λόγῳ τῆς ὑποσχέσεώς του ὄφειλεν εἰς ἡμᾶς καί ἔπρεπε νά δώσῃ». Ἄλλ' ἡ ἐκδοχή αὕτη, ἡ ὁποία ἐμφανίζει τόν Θεόν τρόπον τινά ὡς ὀφειλέτην ἐναντι ἡμῶν λόγῳ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπαγγελίας του, δέν συμφωνεῖ πρὸς τόν τρόπον, κατὰ τόν ὁποῖον ἐκφράζεται ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῇ. Ὁ Θεός εἶχεν ὑποσχεθῆ καί τό Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀλλά περὶ τῆς λήψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν 3 : 14 δέν λέγει, «ἵνα τήν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος ἀπολάβωμεν», ἀλλά λέγει, «ἵνα τήν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος

1. Ὁμοίως ἐν Λουκ. 7 : 3-4 τό «παραγενόμενοι» συστοιχεῖ πρὸς τό «ἀπέστειλε» καί σημαίνει «ἐλθόντες», καί ἐν Ἰωάν. 1 : 6 τό «ἐγένετο» συστοιχεῖ πρὸς τό «ἀπεσταλμένος» καί σημαίνει «ἦλθεν».

λάβωμεν». Ἐπίσης ἐν 3 : 18 λέγει· «τῷ δέ Ἀβραάμ δι' ἐπαγγελίας κε-
χάρισται ὁ Θεός». Διὰ τῆς ἐπαγγελίας ὁ Θεός χαρίζεται, δέν καθίστα-
ται ὀφειλέτης. Καθ' ἡμᾶς τό «ἀπολαμβάνω» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ
χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «λαμβάνω ὀπίσω, λαμβάνω πάλιν»,
ὅπως ἐν Λουκ. 6 : 34, 15 : 27. Καί συνεπῶς ἡ φράσις, «ἵνα τὴν υἰοθε-
σίαν ἀπολάβωμεν», σημαίνει, «διὰ νὰ λάβωμεν πάλιν τὴν υἰοθεσίαν, διὰ
ν' ἀνακτήσωμεν τὴν υἰοθεσίαν». Εἶχομεν υἰοθεσίαν, ἡμεθα υἱοὶ τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ἐχάσαμεν τὴν υἰοθεσίαν, ἐξεπέσαμεν
καί κατέστημεν δοῦλοι, τώρα δέ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λαμβάνομεν
πάλιν τὴν υἰοθεσίαν, παύομεν νὰ εἴμεθα δοῦλοι καί γινόμεθα υἱοὶ καί
κληρονόμοι τοῦ Θεοῦ (4 : 7).

Ἡ φράσις, «ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ», ἀντιστοιχεῖ καί συν-
δέεται κατ' ἐννοίαν πρὸς τὴν φράσιν, «γενόμενον ὑπὸ νόμον». Οὕτω δέ
καί ἡ φράσις, «ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν», ἀντιστοιχεῖ καί συν-
δέεται κατ' ἐννοίαν πρὸς τὴν φράσιν, «γενόμενον ἐκ γυναικός». Αἱ δύο
αὗται φράσεις συνδέονται κατ' ἐννοίαν ὡς ἐξῆς: Ἐπειδὴ ὁ πρῶτος ἄν-
θρωπος, ὁ Ἀδάμ, λόγῳ τῆς ἁμαρτίας ἔχασε τὴν υἰοθεσίαν, ἐξέπεσε
καί κατέστη δοῦλος, οὕτω δέ συνέβη καί εἰς ὄλους τοὺς ἄνθρώπους,
διὰ τοῦτο ὁ Χριστός ἦλθεν ἐκ γυναικός, προῆλθεν ἐκ τῆς Παρθένου,
ἐσαρκώθη δηλαδή καί ἐγένεν ἄνθρωπος, ἀναμάρτητος ἄνθρωπος,
ὥστε ὁ Θεός νὰ ἔχῃ πάλιν ἄνθρωπον υἱόν, νέον ἄνθρωπον, δεῦτερον
Ἀδάμ, καί δι' αὐτοῦ ν' ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν υἰοθεσίαν τοὺς εἰς τὴν
δουλείαν ἐκπεσόντας ἄνθρώπους. Ἐν τῷ ἄνθρώπῳ Ἰησοῦ οἰοεὶ συ-
νοψίζεται καί περιλαμβάνεται ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, καί ἀντικειμενικῶς
ἀποκαθίστανται εἰς τὴν υἰοθεσίαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὅσοι δέ πιστεύ-
ουν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀποκαθίστανται καί ὑποκειμενικῶς,
προσωπικῶς (3 : 26-29).

Τέλος ἄξιον παρατηρήσεως τό ἀσύνδετον τῶν τεσσάρων φράσε-
ων, «γενόμενον ἐκ γυναικός», «γενόμενον ὑπὸ νόμον», «ἵνα τοὺς ὑπὸ
νόμον ἐξαγοράσῃ», «ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν», καθὼς καί τό
χιαστόν σχῆμα, τό ὁποῖον σχηματίζουν αἱ φράσεις αὗται.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἀλλ' ὅταν συνεπληρώθῃ ὁ χρόνος¹, ὁ Θεός ἀπέστειλε τὸν Υἱόν
του, καί ἦλθεν ἐκ γυναικός, καί ἦλθεν ὑπὸ τὸν νόμον, διὰ νὰ ἐξαγο-
ράσῃ τοὺς εὐρισκομένους ὑπὸ τὸν νόμον, διὰ νὰ λάβωμεν πάλιν τὴν
υἰοθεσίαν.

1. Ἡ, ἦλθεν ὁ κατάλληλος καιρὸς

Ἐφεσ. 3 : 6

«ΣΥΜΜΕΤΟΧΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΣ»

«Εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ¹ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «ἐπαγγελία» δέν εἶνε ἡ «ὑπόσχεσις», ἀλλά κατὰ μετωνυμίαν εἶνε τό «ἐπηγγελμένον», τό «ὑπεσχημένον», ὅ,τι ὁ Θεός ὑπεσχέθη. Καί διὰ τοῦτο κακῶς οἱ ἐξηγηταὶ τὴν λέξιν «ἐπαγγελία» μεταφράζουν «ὑπόσχεσις». Ἴδε καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Β' Κορ. 7 : 1 ἐν σελ. 160 – 164.

Ἐπίσης ἡ πρόθεσις «ἐν» («ἐν τῷ Χριστῷ») καθ' ἡμᾶς εἶνε ἰσοδύναμος τῆς προθέσεως «διὰ» («διὰ τοῦ εὐαγγελίου»), ἀντί δέ μιᾶς ὁ Ἀπόστολος ἐχρησιμοποίησε δύο προθέσεις χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποιικιλίας. Τὰ ἔθνη γίνονται μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ «συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας» τοῦ Θεοῦ «ἐν τῷ Χριστῷ», τουτέστι διὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μεσίτου μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ὁ Θεός διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐνώνει τὰ ἔθνη μετὰ τοῦ Ἰσραὴλ, ὥστε νά μετέχουν καὶ αὐτὰ τῆς θείας εὐλογίας. Ἀπό ἀνθρωπίνης δέ πλευρᾶς τοῦτο ἐπιτυγχάνεται «διὰ τοῦ εὐαγγελίου», ἤτοι διὰ τῆς κηρύξεως καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ χριστιανικοῦ μηνύματος.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ὅτι οἱ ἐθνικοὶ εἶνε συγκληρονόμοι καὶ μέλη τοῦ αὐτοῦ σώματος καὶ συμμετόχοι τῆς ὑπεσχημένης εὐλογίας του διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου²».

1. Εἰς τό κείμενον Nestle-Aland παραλείπεται τό αὐτοῦ.

2. Ἡ, διὰ τοῦ Χριστοῦ κατόπιν τῆς κηρύξεως καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ εὐαγγελίου.

Ἐφεσ. 4 : 8

«ΗΧΜΑΛΩΤΕΥΣΕΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΝ»

«Διό λέγει· ἀναβάς εἰς ὕψος ἤχημαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος παραθέτει ἐλευθέρως ἐκ τοῦ Ψαλμ. 67 : 19 (68 : 18). Ὅπως δέ δεικνύει ὁ Ψαλμός, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ παράθεσις, αὐτός ὁ Γιαχβέ ἀνέβη εἰς ὕψος, ἤχημαλώτισεν αἰχμαλωσίαν καὶ ἔλαβε δῶρα διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τό Μασοριτικόν καὶ οἱ Ὁ' ἔχουν «ἔλαβε», τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ἔλαβε διὰ νά δώσῃ, διὰ τοῦτο δέ ἴσως ὁ Ἀπόστολος ἀντί τοῦ «ἔλαβε» λέγει «ἔδωκε». Πρὸ Χριστοῦ τὸ Ψαλμικόν τοῦτο χωρίον ἦτο αἰνίγμα, διότι συμφώνως πρὸς αὐτὸ ὁ Γιαχβέ ἀνέβη «εἰς ὕψος» καὶ «ἔλαβε». Πῶς ὁ Γιαχβέ ἀνέβη «εἰς ὕψος», ἀφοῦ πάντοτε εὐρίσκεται εἰς ὕψος καὶ καλεῖται Ὑψιστος; Καὶ παρά τίνος «ἔλαβεν», ἀφοῦ αὐτός ἔχει τὰ πάντα; Ἡ ραββινικὴ ἐρμηνεία, καθ' ἣν ὁ Μωσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὕψος τοῦ Σινᾶ καὶ ἔλαβε τὸν νόμον, εἶνε σαφῶς παρερμηνεία. Ὁ Ψαλμός δέν ὀμιλεῖ περὶ ἀναβάσεως τοῦ Μωσέως, ἀλλὰ περὶ ἀναβάσεως τοῦ Γιαχβέ. Τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος παρέχει ὁ Ἀπόστολος, ἐφαρμοζὼν τὸ Ψαλμικόν χωρίον εἰς τὸν Χριστόν, ὅπως σαφῶς δεικνύει ἡ συνάφεια τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου. Ὁ Γιαχβέ - Υἱὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, κατέβη πρῶτον εἰς τὸν ἄδην, ὕστερον κατὰ τὴν ἀνάληψίν του ἀνέβη εἰς τὰ ὕψη, ἔλαβε χαρίσματα παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς (Πράξ. 2 : 33) καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἔδωκεν αὐτὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τό ὑπ' ὄψιν ἀποστολικόν χωρίον ἀποδεικνύει συνεπῶς, ὅτι ὁ Χριστός εἶνε Γιαχβέ.

Εἰς τὴν φράσιν «ἤχημαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν» οἱ ἐξηγηταὶ δίδουν πολλὰς ἐρμηνείας: Ὁ Χριστός ἤχημαλώτισε τοὺς αἰχμαλώτους τοῦ Διαβόλου καὶ οὕτως ἀπηλευθέρωσεν αὐτούς· ἤχημαλώτισε τοὺς δαίμονας, τὸν θάνατον, τὴν κατάραν καὶ τὴν ἁμαρτίαν· ἤχημαλώτισεν αὐτὴν ταύτην τὴν αἰχμαλωσίαν, ὅπως ἐθανάτωσε τὸν θάνατον· ἔσυρε τοὺς ἐχθρούς του αἰχμαλώτους ὀπισθεν τοῦ ἄρματος του καὶ ἐτέλεσε θριαμβον. Οὐδεμίαν τῶν ἐρμηνειῶν τούτων εἶνε καθ' ἡμᾶς ὀρθή. Αἱ τρεῖς πρῶται θά ἦσαν πιθαναί, ἂν τὸ «ἤχημαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν»

ἀνεφέρετο εἰς πρᾶξιν τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ ᾧδῃ, ὅπου ὁ Χριστός ἔδωσε μάχην, κατήγαγε νίκην κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων καὶ ἐλύτρωσε τοὺς ἀνθρώπους ἐξ αὐτῶν. Ἄλλὰ τὸ «*ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*» ἀναφέρεται εἰς πρᾶξιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου δὲν ὑπῆρχον ἐχθροί, διὰ τὴν συλλάβην τούτους ὁ Χριστός, καὶ ἀλύτρωτοι, διὰ τὴν λυτρώσιν τούτους. Καὶ ἡ τετάρτη ἐρμηνεία, καθ' ἣν ὁ Χριστός ἔσυρεν αἰχμαλώτους τοὺς ἐχθρούς του εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐτέλεσε θρίαμβον, δὲν εἶνε πιθανή, διότι τὸ χωρίον λέγει «*ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*», προέβη δηλαδὴ εἰς αἰχμαλώτισιν, δὲν λέγει «*ἔσυρεν αἰχμαλώτους*» ἢ «*ἐθρίαμβευσεν*». Σημειωτέον δέ, ὅτι καὶ ἐν Κριτ. 5 : 12 διὰ τῆς φράσεως «*αἰχμαλώτισον αἰχμαλωσίαν σου*» δὲν σημαίνεται, ὅπως νομίζεται, ἡ τέλεσις θριαμβου, καθ' ὃν θὰ ἐσύροντο καὶ θὰ διεπομπεύοντο αἰχμάλωτοι. Ἡ ᾠδὴ τῆς Δεββώρας καὶ τοῦ Βαράκ, ἐν τῇ ὁποίᾳ περιέχεται ἡ φράσις αὕτη, ἐψάλη βεβαίως μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσραήλ, ἀλλ' ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ πρό τοῦ πολέμου. Ἐάν δέ προσέξῃ τις καλῶς τὴν ᾠδὴν, ἢ ἐν λόγῳ φράσις εἶνε προτροπὴ πρό τοῦ πολέμου, ἵνα ὁ Βαράκ ἐπιτεθῇ, καταβάλλῃ καὶ καταστήσῃ τοὺς ἐχθρούς αἰχμαλώτους αὐτοῦ.

Καθ' ἡμᾶς, ὅπως ἐν Ἰουδίθ 16 : 9, Β' Κορ. 10 : 5 καὶ Β' Τιμ. 3 : 6 τὸ «*αἰχμαλωτίζειν*» δὲν σημαίνει αἰχμαλώτισιν ἐχθρῶν, οὕτω καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἡ φράσις «*ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*» δὲν σημαίνει αἰχμαλώτισιν ἐχθρῶν, οὔτε κἂν προσώπων, ἀλλὰ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν ἐπομένην πρότασιν ὀνομάζονται «*δόματα*». Ἐν τῷ Ψαλμῷ τὸ «*ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν*» καὶ τὸ «*ἔλαβες δόματα*», ἀσυνδέτως μάλιστα παρατιθέμενα, εἶνε ἰσοδύναμα, καὶ τὸ δεύτερον οἶονε εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ πρώτου. Παρά δέ τῷ Ἀποστόλῳ τὸ «*ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*» εἶνε ἡ προϋπόθεσις τοῦ ἀκολουθοῦ «*καὶ ἔδωκε δόματα*»: Ὁ Χριστός ἠχμαλώτισε διὰ τὴν δώσιν, καὶ ἔδωσε. Δυνάμει τῆς σταυρικῆς θυσίας του ὁ Κύριος ἠχμαλώτισεν ἐν οὐρανῷ χαρίσματα, ἤρπασε θείους θησαυρούς, τὴν ἀφθονίαν τῆς θείας χάριτος, καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δῶρα. Ἡ φράσις «*ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν*» δύναται νὰ ἐξηγηθῇ: ἐνήργησε κατὰκτησιν, κατέκτησε θησαυρούς, ἐδράξατο πλούτου, ἤρπασεν ἀφθονα χαρίσματα.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«*Διὰ τοῦτο λέγει: Ἀποῦ ἀνέβη εἰς τὰ ὑψηλά, ἤρπασεν ἀφθονίαν χαρισμάτων καὶ ἔδωσε δῶρα εἰς τοὺς ἀνθρώπους*».

1. Ἡ, εἰς τὸν οὐρανόν

Φίλιπ. 3 : 3

«ΚΑΥΧΩΜΕΝΟΙ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ ΙΗΣΟΥ ΚΑΙ ΟΥΚ ΕΝ ΣΑΡΚΙ ΠΕΠΟΙΘΟΤΕΣ»

«Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες».

Ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταὶ δέν συλλαμβάνουν τὴν ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ῥήματος «καυχῶμαι». Νομίζουν, ὅτι τοῦτο ἔχει τὴν συνήθη ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ «καυχῶμαι», ἢ ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «χαίρω, ἀγάλλομαι», ὅπως ἐν Ψαλμ. 5 : 12 (11), 31 (32) : 11, Ῥωμ. 5 : 2,3. Ἄλλ' ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει σημαίνει «πέποιθα, ἔχω πεποιθῆσιν, στηρίζομαι». Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν χωρία ἐκ τῆς Μεταφράσεως τῶν Ο', εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ῥῆμα ἔχει τὴν σημασίαν ταύτην:

«Μὴ καυχᾶσθω ὁ φρόνιμος ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ δυνατός ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχᾶσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τούτῳ καυχᾶσθω ὁ καυχώμενος, συνιεῖν¹ καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς» (Α' Βασ. 2 : 10. Ἰδέ καὶ τὸ παράλληλον Ἱερ. 9 : 23-24).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «καυχῶμαι» δέν σημαίνει «καυχῶμαι». Διότι, ἂν ἐσήμαινε τοῦτο, συμφώνως πρὸς τὸ τέλος τοῦ χωρίου ὁ ἄνθρωπος θά ἔπρεπε νὰ καυχᾶται δι' ἀρετάς του, ὅπερ ἄτοπον. Ἐνταῦθα τὸ «καυχῶμαι» σημαίνει «στηρίζομαι». Τὸ νόημα τοῦ χωρίου εἶνε: Ἦς μὴ στηρίζεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν σοφίαν του, τὴν δυνάμιν του καὶ τὸν πλοῦτόν του. Ἄλλ' ὅστις θέλει νὰ ἔχη στήριγμα, ἄς στηρίζεται εἰς τὴν θεογνωσίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι ὁ Θεός, προκειμένου νὰ δώσῃ σωτηρίαν, ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν εὐσέβειαν καὶ καλωσύνην. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει τὸ «καυχῶμαι» καὶ εἰς τὸ παράλληλον Ἱερ. 9 : 23 - 24.

«Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυχώμενοι» (Ψαλμ. 48 : 7 [49 : 6]).

Ἐνταῦθα τὸ «καυχώμενοι» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «πεποιθότες». Ὁ Ψαλμωδὸς μέμφεται ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πε-

1. Ἦ, συνίειν.

ποιήθῃσιν ἢ, ἄλλως, ἐμπιστεύονται εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῶν δυνάμιν, στηρίζονται εἰς τὸν μέγαν πλοῦτόν των, ἐνῶ, κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ χωρίου, διὰ τοιούτων πραγμάτων δὲν ἐξαγοράζεται ἄνθρωπος, δὲν σφάζεται ἐκ τοῦ θανάτου.

«Μὴ καυχῶ τά εἰς αὐριον· οὐ γάρ γινώσκεις τί τέξεται ἡ ἐπιούσα» (Παροιμ. 27 : 1).

Τὸ χωρίον σημαίνει: Νά μὴ ἔχῃς πεποιθήσιν ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς αὐριον, νά μὴ στηρίζῃσαι εἰς τὰ τῆς αὐριον· διότι δὲν γνωρίζεις τί θά γεννήσῃ ἡ αὐριανὴ ἡμέρα.

Ἐδείχθη, ὅτι τὸ «καυχῶμαι» ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν, στηρίζομαι». Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν δὲ χωρίῳ Φιλίπ. 3 : 3 ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ ῥήματος αὐτοῦ φαίνεται ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τῶν μετοχῶν «καυχώμενοι» καὶ «πεποιθότες». Ἡ διατύπωσις τοῦ λόγου εἶνε τοιαύτη, ὥστε, ἂν προσέξῃ τις, δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ δευτέρα μετοχὴ ἐτέθη διὰ νά μὴ ἐπαναληφθῇ ἡ πρώτη, ἐτέθη δηλαδὴ χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας, καὶ ἐπομένως αἱ δύο μετοχαὶ εἶνε συνώνυμοι. Αἱ αὐταὶ μετοχαὶ ἀπαντοῦν συνωνύμως καὶ εἰς τὸ Ψαλμ. 48 : 7 (49 : 6), τὸ ὁποῖον παρεθέσαμεν καὶ ἐσχολιάσαμεν προηγουμένως. Ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου εἶνε: Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ περιτομή, ἡ ἀληθινὴ περιτομή (ἐνῶ οἱ ψευδοδιδάσκαλοι, οἱ κηρύττοντες ὡς ἀπαραίτητον τὴν σαρκικὴν περιτομήν, εἶνε ἡ κατατομή, στίχ. 2). Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ ἀληθινὴ περιτομή, διότι προσφέρομεν λατρείαν ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ἐμπνεόμενοι, θερμαινόμενοι, ἐνισχυόμενοι καὶ ἐξυψούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡμεῖς εἴμεθα ἡ ἀληθινὴ περιτομή, διότι στηριζόμεθα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ δὲν ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς σαρκικά πράγματα, ὅπως ἡ περιτομή. Κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ χωρίου ἄλλοτε ὁ Ἀπόστολος εἶχε πεποιθήσιν καὶ εἰς σαρκικά πράγματα καὶ πλεονεκτήματα, ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἐγνώρισε τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ἐθεώρησε τὰ πάντα σκύβαλα.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Διότι ἡμεῖς εἴμεθα ἡ περιτομή, οἱ ὅποιοι λατρεύομεν διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ στηριζόμεθα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ δὲν ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς σαρκικά πράγματα».

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὸ χωρίον εἶνε Τριαδικόν, γίνεται δηλαδὴ μνεῖα ἐν αὐτῷ καὶ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Θεότητος.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τὸ «καυχῶμαι» ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ «πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν» καὶ ἐν Ἰακ. 1 : 9-10 καὶ 4 : 16, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 224 ἐξ., 234 ἐξ.

Φιλιπ. 4 : 14

«ΘΛΪΨΙΣ»

«Πλήν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντες μου τῇ θλίψει».

Ἐνταῦθα ἡ λέξις «θλίψις» δέν σημαίνει τήν θλίψιν ἢ στενοχωρίαν ἢ δοκιμασίαν ἢ ὁμοίον τι, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' ἔχει οἰκονομικήν ἔννοιαν καί σημαίνει τήν ἔλλειψιν ἢ στέρησιν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἢ, ἄλλως, τήν ἐνδειαν, τήν ἀνάγκην. Ὅτι δέ ἡ λέξις αὕτη ἔχει καί τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 7 : 11, ὅπου παραπέμπομεν (Σελ. 121 – 123).

Οἱ ἐξηγηταί δέν φαίνεται ἐπίσης νά συλλαμβάνουν ἀκριβῶς τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως «συγκοινωνήσαντες». Ὁ Ἀπόστολος δέν λέγει ἀπλῶς «κοινωνήσαντες», λέγει «συγκοινωνήσαντες», ἐνῶ ἐν στίχ. 15 χρησιμοποιεῖ τό ῥῆμα «κοινωνῶ» ἄνευ συνθέσεως («οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καί λήψεως»). Διά τῆς προθέσεως «σύν» τῆς μετοχῆς «συγκοινωνήσαντες», ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἴπῃ, ὅτι οἱ Φιλιππηῖοι «ἐκοινώνησαν ὁμοῦ, ἀπό κοινοῦ». Τό δέ «κοινωνῶ» ἐνταῦθα περιέχει τήν ἔννοιαν τοῦ «δίδω», τοῦ «προσφέρω», ὅπως ἐν Ῥωμ. 12 : 13 («ταῖς χρεῖαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες», ἤτοι συμμεριζόμενοι τὰς ἀνάγκας τῶν ἁγίων, μεταδίδοντες εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἁγίων). Καί συνεπῶς τό «συγκοινωνήσαντες μου τῇ θλίψει» σημαίνει «μέ τό νά συμμερισθῆτε τήν ἀνάγκην μου ἀπό κοινοῦ, μέ τό νά συνεισφέρετε εἰς τήν ἀνάγκην μου».

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἀλλά καλῶς ἐπράξατε μέ τό νά συνεισφέρετε εἰς τήν ἀνάγκην μου».

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη συμφωνεῖ ἄριστα πρός τήν συνάφειαν τοῦ χωρίου. Ἡ «θλίψις» τοῦ χωρίου δέν εἶνε θλίψις ἢ στενοχωρία, ἀλλ' ἀπλῶς ἀνάγκη. Διότι κατά τήν συνάφειαν τοῦ χωρίου ὁ Ἀπόστολος ἐστερεῖτο, ἀλλ' αἱ στερήσεις δέν ἦσαν δι' αὐτόν αἰτία θλίψεως ἢ στενοχωρίας, ἐπειδή ἦτο συνηθισμένος εἰς ὅλα, ἐγνώριζε τό μυστικόν τῆς ψυχικῆς ἀντιμετωπίσεως οἰασδήποτε οἰκονομικῆς ἀνάγκης καί ἦτο ἱκανοποιημένος εἰς οἰανδήποτε οἰκονομικήν κατάστασιν καί ἄν εὔρισκετο (Ἰδέ στίχ. 11-13).

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «*θλιψις*» δέν ἔχει οἰκονομικήν ἔννοιαν μόνον εἰς τό προκειμένον χωρίον καί ἐν Πράξ. 7 : 11, ἀλλά καί ἐν Β΄ Κορ. 8 : 2, 13, Ἀποκ. 2 : 9, ὡς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν.

Α΄ Τιμ. 2 : 6

«ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΚΑΙΡΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ»

*«Ὁ δούς ἑαυτόν ἀντίλυτρον ὑπέρ πάντων
τό μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέον πρῶτον νά παρατηρηθῆ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δέν λέγει «λύτρον», ἀλλ' «ἀντίλυτρον», ὅπερ διαφέρει. Τό «λύτρον» εἶνε χρῆμα καί τό «ἀντίλυτρον» εἶνε τό «ἀντί λύτρου, ἀντί χρήματος». Καί συνεπῶς ἡ λέξις «ἀντίλυτρον» οὔτε ἀμετάφραστος πρέπει νά μένη οὔτε «λύτρον» νά μεταφράζεται, ὡς συμβαίνει, ἀλλά νά μεταφράζεται «ἀντί λύτρου». Διά τήν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος ὁ Χριστός «ἀντί λύτρου», ἀντί χρήματος, προσέφερε πρᾶγμα ἀσυγκρίτως πολυτιμότερον, τόν ἑαυτόν του (Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 1 : 18-19).

Πολύ δυσνόητος εἶνε ἡ παραθετική φράσις «τό μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις» καί δῆ ἡ λέξις «μαρτύριον». Κατά τούς ἐξηγητάς ἡ λέξις αὕτη σημαίνει «μαρτυρία» ἢ «ἀπόδειξις». Ἴδου ὅποια ἐξηγήσεις δίδονται εἰς τήν ἐν λόγῳ φράσιν: «Μαρτυρίαν γενομένην ἐν ὠρισμένοις καιροῖς». «Μαρτυρία, ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς τόν καιρόν της». «Οὔτω κατά τόν προσδιωρισμένον καιρόν ἔδωκεν ὁ Θεός τήν μαρτυρίαν του, ὅτι θέλει νά σώσῃ τόν κόσμον». «Διά τό γεγονός δέ αὐτό τῆς ἐξαγορᾶς ἡμῶν κάνει λόγον ἢ μαρτυρία, ἡ ὁποία καί παρ' ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων δίδεται, ἀλλά προπαντός ἐδόθη παρ' αὐτοῦ καί ἐπεσφραγίσθη εἰς τούς ὠρισμένους ὑπό τῆς θείας Προνοίας καιρούς διά τοῦ θανάτου αὐτοῦ». «Αὐτό ἦτο ἡ ἀπόδειξις, εἰς τόν κατάλληλον καιρόν, ὅτι ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι». «Οὔτω παρέχων, εἰς τόν κατάλληλον καιρόν, ἀπόδειξιν τοῦ θείου σκοποῦ». Αὐταί καί ἄλλαι ὁμοιαί ἐξηγή-

σεις τῆς δυσνοήτου ἀποστολικῆς φράσεως ὁμολογουμένως δέν εἶνε ἱκανοποιητικά.

Ἡ λέξις «*μαρτύριον*» ἐκτός ἄλλων σημαίνει καί τόν ὀρισμόν ἢ τό ὀρισθέν, ἐκεῖνο δηλαδή, τό ὅποιον ὠρίσθη διά νά γίνῃ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων, τά ὅποια παραθέτομεν καί σχολιάζομεν ἐν συνεχείᾳ:

«Καί διέλιπεν ἑπτὰ ἡμέρας τῷ *μαρτυρίῳ*, ὡς εἶπε Σαμουήλ» (Α΄ Βασ. 13 : 8).

Τό χωρίον τοῦτο σημαίνει: «Καί ἀνέμεινεν ἑπτὰ ἡμέρας συμφῶως πρὸς τό ὀρισθέν, ὅπως δηλαδή εἶπεν (= ὠρισεν) ὁ Σαμουήλ».

«Σύ οὐ παρεγένου ὡς διετάξω ἐν τῷ *μαρτυρίῳ* τῶν ἡμερῶν» (Α΄ Βασ. 13 : 11).

Τό χωρίον τοῦτο, σχετικόν καί ὁμοιον πρὸς τό προηγούμενον, σημαίνει: «Σύ δέν ἤλθες ὅπως ὠρισες κατά τόν ὀρισμόν τῶν ἡμερῶν».

«Καί ἐγενήθη πρωί καί ἐξῆλθεν Ἰωνάθαν εἰς ἀγρόν, καθὼς ἐτάξατο εἰς τό *μαρτύριον* Δαβίδ» (Α΄ Βασ. 20 : 35).

Τό χωρίον τοῦτο σημαίνει: «Καί ἐγινε πρωί καί ὁ Ἰωνάθαν ἐξῆλθεν εἰς τόν ἀγρόν, ὅπως ὠρισε κατά τόν ὀρισμόν (τοῦ χρόνου) ὁ Δαβίδ».

«Ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαί Κυρίου, *μαρτύριον* τῷ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου» (Ψαλμ. 121 [122] : 4).

Ἐν τῷ ψαλμικῷ τούτῳ χωρίῳ ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ φράσις «*μαρτύριον* τῷ Ἰσραήλ» εἶνε παραθετική, ὅπως ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἀποστολικῷ χωρίῳ ἡ φράσις «τό *μαρτύριον* καιροῖς ἰδίοις». Μεταφράζομεν τό ψαλμικόν χωρίον: «Ἐκεῖ ἀνέβησαν αἱ φυλαί, φυλαί τοῦ Κυρίου, τό ὀρισθέν περί τοῦ Ἰσραήλ (ἢ, ὅπερ ἦτο ὀρισμός περί τοῦ Ἰσραήλ), διά νά δοξολογήσουν τό ὄνομα τοῦ Κυρίου». Αἱ Ἰσραηλιτικά φυλαί ἀνέβαινον εἰς τήν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ πρὸς δοξολογίαν τοῦ Κυρίου, ὅπερ ἦτο ὀρισμός τοῦ Θεοῦ, εἶχε δηλαδή ὀρίσει ὁ Θεός (Ἐξόδ. 23 : 17, 34 : 23, Δευτ. 16 : 16).

«Δός *μαρτύριον* τοῖς ἐν ἀρχῇ κτίσμασί σου καί ἐγειρον προφητείας τάς ἐπ' ὀνοματί σου» (Σοφ. Σειρ. 36 [33] : 14).

Ἐνταῦθα τό «*μαρτύριον*» παραλληλίζεται πρὸς τάς «*προφητείας*» καί εἶνε τό περιεχόμενον αὐτῶν. Πλέον συγκεκριμένως τό «*μαρτύριον*» εἶνε τό «ὀρισθέν» ὑπό τοῦ Θεοῦ ὑπέρ τοῦ Ἰσραήλ καί ἐξαγγελθέν διά τῶν «*προφητειῶν*», ἡ εὐλογία δηλαδή καί ἡ δόξα (ἴδε τήν συνάφειαν τοῦ χωρίου), τήν ὅποιαν ὁ Θεός ὠρισε διά τόν περιούσιον λαόν καί ὑπεσχέθη διά τῶν προφητῶν. Μεταφράζομεν τό χωρίον: «Δός τό

ὀρισθέν εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἐξ ἀρχῆς ἐδημιούργησες ὡς ἰδικούς σου¹, καὶ ἐκπλήρωσον τὰς προφητείας, αἱ ὁποῖαι ἐλέχθησαν ἐν τῷ ὀνόματί σου».

Ἐδείχθη, ὅτι ἡ λέξις «μαρτύριον» σημαίνει καὶ τὸ ὀρισθέν», ἐκεῖνο δηλαδή, τὸ ὁποῖον ὀρίσθη διὰ νά γίνη. Αὐτὴν δέ τὴν σημασίαν ἡ λέξις αὕτη ἔχει ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἑδαφίῳ Α' Τιμ. 2 : 6. Ὁ Θεὸς ὤρισεν, ἀπεφάσισε, προώρισε καὶ προανήγγειλεν, ὅτι θ' ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον τὸν Χριστόν, διὰ νά θυσιασθῆ καὶ λυτρώσῃ ἐκ τῆς ἁμαρτίας τοὺς ἀνθρώπους. Δέν ἐλησμόνησε δέ καὶ δέν ἠθέτησε τὸ ὀρισθέν, ἀλλ' ἐπραγματοποίησεν αὐτὸ εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν. Διὰ τῆς φράσεως δηλαδή τοῦ ἑδαφίου «ὁ δούς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων» ἐκφράζεται γεγονός, τὸ γεγονός τῆς λυτρωτικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, διὰ δέ τῆς παραθετικῆς φράσεως «τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις» ἐκφράζεται ἡ ἀλήθεια, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ γεγονός εἶνε ὁ ὀρισμός τοῦ Θεοῦ πραγματοποιηθεῖς εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντί λύτρου ὑπὲρ ὅλων, ὅπερ ἦτο τὸ ὀρισμένον ἐκπληρωθέν εἰς τὸν καιρόν του».

Μεταφράζομεν καὶ ἀπλούστερον:

«Ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀντί λύτρου δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πᾶγμα τὸν ὁποῖον εἶχεν ὀρισθῆ καὶ ἐγενεν εἰς τὸν καιρόν του».

Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν λύτρωσιν τῆς ἀνθρωπότητος εἶνε ἡ προαιωνία ἀπόφασις καὶ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πραγματοποιημένη εἰς τὸν καιρόν της. Πολλάκις δέ ἐν τῇ Γραφῇ τονίζεται, ὅτι ὁ Θεὸς πραγματοποιεῖ τὰς ἀποφάσεις του καὶ ὑποσχέσεις εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν.

1. Πρβλ. Ψαλμ. 73 (74) : 2, «Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς».

Α' Τιμ. 2 : 15

«ΕΝ ΑΓΙΑΣΜΩ ΜΕΤΑ ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΣ»

«Σωθήσεται δέ διά τῆς τεκνογονίας, εἴάν μείνωσιν ἐν πίστει καί ἀγάπῃ καί ἀγιασμῶ μετὰ σωφροσύνης».

Τό χωρίον τοῦτο, ἀφ' ενός μὲν ἔνεκα δυσκολιῶν εἰς τήν σημασίαν λέξεων καί εἰς τήν σύνταξιν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἔνεκα βραχύτητος τοῦ λόγου, ἔχει προκαλέσει διά μέσου τῶν αἰῶνων ποικιλίαν ἐρμηνειῶν, πολλαί τῶν ὁποίων εἶνε ἐξεζητημένα, ἀκόμη καί φανταστικά. Ἀναφερόμεν ὠρισμένας ἐρμηνείας τοῦ χωρίου.

Κατά μίαν γνώμην ὑποκείμενον τοῦ «μείνωσιν» εἶνε «τά τέκνα», κατ' ἄλλην «ἡ γυνή καί ὁ σύζυγος αὐτῆς» καί κατ' ἄλλην «αἱ γυναῖκες». Συμφώνως πρὸς τήν πρώτην γνώμην τό «ἐν πίστει καί ἀγάπῃ» λέγεται διά τήν πίστιν τῶν τέκνων εἰς τό κήρυγμα καί τήν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τόν Θεόν καί τόν πλησίον. Συμφώνως πρὸς τὰς ἄλλας δύο γνώμας τό «ἐν πίστει καί ἀγάπῃ» λέγεται διά τήν συζυγικὴν πίστιν καί ἀγάπην. Διά τῆς λέξεως «ἀγιασμός» κατά μίαν ἐκδοχὴν σημαίνεται γενικῶς ὁ ἅγιος βίος καί κατ' ἄλλην εἰδικῶς ἡ καθαρότης ἀπό σαρκικῶν ἁμαρτιῶν. Διά τῆς λέξεως «σωφροσύνη» κατά μίαν γνώμην σημαίνεται ἡ ὀρθοφροσύνη, κατ' ἄλλην ἡ κοσμιότης καί κατ' ἄλλην ἡ ἐγκράτεια. Ἡ δέ φράσις «σωθήσεται διά τῆς τεκνογονίας» κατά τινὰ ἐξήγησιν σημαίνει, ὅτι ἡ γυνή θά σωθῇ διά τοῦ τεχθέντος ἐξ αὐτῆς Χριστοῦ!

Πρὸς ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου δέον πρῶτον νά παρατηρηθῇ, ὅτι ὑποκείμενον τοῦ «μείνωσιν» δέν εἶνε δυνατόν νά εἶνε «τά τέκνα» ἢ «ἡ γυνή καί ὁ σύζυγος αὐτῆς». Διότι ἡ σωτηρία τῆς γυναικὸς δέν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀρετῆς τῶν τέκνων ἢ τοῦ συζύγου αὐτῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς προσωπικῆς τῆς ἀρετῆς. Καλή γυνή εἶνε δυνατόν νά ἔχη κακά τέκνα καί κακόν σύζυγον. Ἄλλ' εἶνε ἀδύνατον νά συγκολασθῇ μετ' αὐτῶν. «Ἐκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 14 : 12. Ἴδέ καί Γαλ. 6 : 5 καί Α' Κορ. 3 : 8). Ὁρθή εἶνε ἡ γνώμη, κατά τήν ὁποίαν ὑποκείμενον τοῦ «μείνωσιν» εἶνε «αἱ γυναῖκες». Ἀλλά γεννᾶται τό ἐρώτημα: Πῶς ἐξηγεῖται ἡ χρῆσις τοῦ πληθυντικοῦ «μείνωσιν», ἀφοῦ μετὰ τόν ἐνικόν «σωθήσεται» κανονικῶς ἀνεμένετο πάλιν

ἐνικός, «μείνη» δηλαδή, ὄχι «μείνωσιν»; Ἴδου ἡ ἐξήγησις: Λέγων ὁ Ἀπόστολος «σωθήσεται» καί ἐννοῶν ὡς ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος «ἡ γυνή», δέν ἀναφέρεται εἰς μίαν γυναῖκα, ἀλλ' εἰς τήν ἑγγαμον χριστιανήν γυναῖκα γενικῶς, καί ἄρα εἰς πολλές γυναῖκας, εἰς ὅλας τὰς ἑγγάμους χριστιανὰς γυναῖκας. Καί ἐπειδή ἀναφέρεται εἰς πολλές ἤτοι εἰς ὅλας τὰς ἑγγάμους χριστιανὰς γυναῖκας, διά τοῦτο χρησιμοποιεῖ τόν πληθυντικόν «μείνωσιν». Καί ἄρα ἡ συντακτική ἀνωμαλία τοῦ χωρίου εἶνε εἰς τό γράμμα, ὄχι δέ καί εἰς τόν νοῦν καί εἰς τήν οὐσίαν. Πρόκειται δηλαδή διά σχῆμα κατά τό νοούμενον. Τοιαύτην σύνταξιν εὐρίσκομεν καί ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ματθ. 6 : 6-7 («σύ δέ ὅταν προσεύχη... προσευχόμενοι δέ...»), 8 : 4 («σεαυτόν δεῖξον τῷ ἱερεῖ... εἰς μαρτύριον αὐτοῖς»), Α' Κορ. 9 : 25 («πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτόν στέφανον λάβωσιν»), Ἀποκ. 20 : 6 («μακάριος καί ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπί τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν»).

Ἐν τῇ φράσει τοῦ ἐξεταζομένου ἐδαφίου «ἐν ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης» ἡ πρόθεσις «μετά» δέν σημαίνει προσθήκην, ὅπως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται καί ὅπως νομίζεται. Ἡ «σωφροσύνη» δηλαδή δέν εἶνε ἀρετή, ἡ ὁποία προστίθεται εἰς τόν «ἀγιασμόν», ἀλλ' ἀρετή, ἡ ὁποία περιέχεται εἰς αὐτόν. Ὁ «ἀγιασμός» εἶνε κατάστασις ἀγιότητος ἢ καθαρότητος, ἡ ὁποία δέν δύναται νά ὑπάρχη ἄνευ «σωφροσύνης». Ἡ δέ «σωφροσύνη» εἶνε ἡ ἐγκράτεια, ἡ χαλιναγώγησις τῶν ἁμαρτωλῶν παθῶν, καί δὴ τῶν σεξουαλικῶν. Εἰς τήν παροῦσαν περίπτωσιν ἡ πρόθεσις «μετά» σημαίνει τρόπον καί πρέπει νά μεταφράζεται «διά», ὅπως καί εἰς τινὰς περιπτώσεις, περί τῶν ὁποίων παραπέμπομεν εἰς τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 27 : 66 (σ. 39). Ἡ φράσις «ἐν ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν φράσιν «ἐν ἀγιασμῷ διά σωφροσύνης». Ὁ «ἀγιασμός» ὑπάρχει διά τῆς «σωφροσύνης».

Τό «ἐν πίστει καί ἀγάπῃ» δέν ἀναφέρεται εἰς τήν συζυγικήν πίστιν καί ἀγάπην. Διότι ἡ ἐννοια τῆς συζυγικῆς πίστεως περιέχεται εἰς ἄλλας λέξεις, εἰς τὰ οὐσιαστικά τῆς φράσεως «καί ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης», ἀφοῦ, ὡς ἤδη εἶπομεν, «ἀγιασμός» εἶνε ἡ ἀγιότης ἢ καθαρότης, καί «σωφροσύνη» εἶνε ἡ ἐγκράτεια. Διά τῶν ὄρων «πίστις», «ἀγάπη» καί «ἀγιασμός» σημαίνονται ἀρεταί καί καταστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ γυναῖκες ὡς χριστιαναί εὐρίσκονται ἤδη πρό τοῦ γάμου, πρέπει δέ νά «μείνωσιν» ἤτοι νά παραμείνουν μετὰ τόν γάμον, συνεχίζουσαι οὕτω τήν πρό τοῦ γάμου χριστιανικήν ζωὴν τῆς «πίστεως», τῆς «ἀγάπης» καί τοῦ «ἀγιασμοῦ». Ἡ «πίστις» τῶν χριστιανῶν γυναι-

κῶν εἶνε ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεόν, ἢ «ἀγάπη» ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνανθρώπους,· καὶ ὁ «ἀγιασμός» ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτάς. Αἱ μέριμναι, αἱ δυσκολίαι, τὰ θέληγτρα, αἱ ἡδοναὶ καὶ οἱ παντοῖοι πειρασμοὶ τοῦ ἐγγάμου βίου δέν πρέπει ν' ἀλλοιώνουν, νά ἐκκοσμικεῦουν καὶ νά καταστρέφουν τὸ χριστιανικὸν ἦθος. Ἄλλ' ἂν αἱ χριστιαναὶ γυναῖκες θέλουν νά σωθοῦν ἐρχόμεναι εἰς γάμον, πρέπει νά παραμένουν ἐν τῇ πίστει πρὸς τὸν Κύριον, τῇ ἀγάπῃ πρὸς τοὺς συνανθρώπους, καὶ τῇ ἀγιότητι ἢ καθαρότητι καθ' ἑαυτάς διὰ σωφροσύνης, τουτέστιν ἐγκρατείας (Πρβλ. τὸ ἐν Τίτ. 2 : 12 «σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς», ὅπου τὸ «σωφρόνως» λέγεται περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτούς, τὸ «δικαίως» ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνανθρώπους, καὶ τὸ «εὐσεβῶς» ἐν σχέσει πρὸς τὸν Κύριον).

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθέν χωρίον:

«Θά σωθῇ δέ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐάν παραμείνουν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀγιότητα¹ διὰ τῆς ἐγκρατείας».

---

1. Ἡ καθαρότης

Α' Τιμ. 4 : 12

«ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ, ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ»

«Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι¹, ἐν πίστει, ἐν ἀγνεΐᾳ».

Τὸ χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὰς λέξεις «πνεῦμα» καὶ «πίστις». Διὰ τῆς πρώτης λέξεως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν ὅτι σημαίνεται ἡ πνευματικὴ κατάστασις ἢ ἡ ζωὴ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶνε ἡκιστα ἱκανοποιητικὴ. Ποῦ τῆς Γραφῆς ἡ λέξις «πνεῦμα» σημαίνει τὴν πνευματικὴν κατάστασιν

---

1. Οἱ Nestle-Aland παραλείπουν τὸ ἐν πνεύματι. Ἡ ἀπουσία τούτου ἐκ τινων χειρογράφων, ὡς φαίνεται, ὀφείλεται εἰς τὴν δυσχέρειαν νά κατανοηθῇ τούτο ἐν τῇ συναφείᾳ αὐτοῦ.

ἢ τὴν πνευματικὴν ζωὴν; Ἄλλο πνεῦμα καὶ ἄλλο κατάστασις ἢ ζωὴ τοῦ πνεύματος. Ἐκτός δέ τούτου, τὴν ἐρμηνείαν ταύτην δέν εὐνοεῖ ἡ θέσις τῆς φράσεως «ἐν πνεύματι» ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐάν ἡ λέξις «πνεῦμα» ἐσήμαινε γενικῶς τὴν πνευματικὴν κατάστασιν ἢ ζωὴν, λόγῳ τῆς γενικῆς ταύτης σημασίας ἢ φράσις «ἐν πνεύματι» δέν θά ἐτίθετο ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀναλόγων φράσεων τοῦ ἑδαφίου, ἀλλ' ἐν ἀρχῇ αὐτῶν, ὥστε αὐταὶ νά εἶνε ἀνάλυσις αὐτῆς, ἢ ἐν τέλει αὐτῶν, ὥστε αὐτὴ νά εἶνε σύνοψις αὐτῶν. Ἡ ἐν λόγῳ φράσις ἐτέθη ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀναλόγων φράσεων τοῦ ἑδαφίου, διότι, ὅπως θά δειχθῆ, ἡ λέξις «πνεῦμα» δέν ἔχει γενικὴν, ἀλλ' εἰδικὴν σημασίαν.

Ἡ «πίστις» κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην εἶνε ἡ πίστις. Ἀλλά καὶ τὴν γνώμην ταύτην δέν εὐνοεῖ ἡ θέσις τῆς φράσεως «ἐν πίστει» ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀναλόγων φράσεων τοῦ ἑδαφίου, καὶ δὴ καὶ μετὰ τὴν φράσιν «ἐν ἀγάπῃ». Ἐάν ἐνταῦθα ἐπρόκειτο περὶ τῆς πίστεως, ἐπειδὴ αὕτη εἶνε βασικὴ ἀρετὴ, προηγουμένη λογικῶς τῆς ἀρετῆς τῆς ἀγάπης, ἢ φράσις «ἐν πίστει» θά προηγείτο τῆς φράσεως «ἐν ἀγάπῃ», ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀναλόγων φράσεων τοῦ ἑδαφίου. Ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ «πίστις» ἐνταῦθα εἶνε ἡ πιστότης. Ἀλλά καὶ αὕτη ἡ γνώμη δέν εὐνοεῖται ἐκ τῶν συμφραζομένων. Ἐάν ἐπρόκειτο περὶ πιστότητος, ἀρετῆς εἰδικωτάτης, δέν θά ἔπρεπε νά καθορισθῆ ποῦ ἀναφέρεται αὕτη;

Εἰς τὴν διακρίβωσιν τῆς ἐννοίας τῶν ὄρων «πνεῦμα» καὶ «πίστις» βοηθεῖ ἡ σύγκρισις τοῦ παρόντος χωρίου πρὸς τὰ κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἥττον ὅμοια πρὸς αὐτό χωρία Β' Κορ. 6 : 6 καὶ Β' Τιμ. 3 : 10, τὰ ὁποῖα ἐρμηνεύομεν ἐν σελ. 158 ἐξ., 191 ἐξ. Προσεκτικὴ παρατήρησις δεικνύει, ὅτι ἐκτός ἄλλων ἀντιστοιχιῶν μεταξύ τῶν χωρίων τούτων, ἀνά δύο λαμβανομένων ἢ καὶ τῶν τριῶν ὁμοῦ, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀντιστοιχία τῶν φράσεων «ἐν πνεύματι ἀγίῳ» (Β' Κορ. 6 : 6), «ἐν πνεύματι» (Α' Τιμ. 4 : 12), «τῇ προθέσει» (Β' Τιμ. 3 : 10). Ἡ ἀντιστοιχία αὕτη δεικνύει, ὅτι ἡ λέξις «πνεῦμα» τῶν δύο πρώτων φράσεων σημαίνει ὅ,τι ἡ λέξις «πρόθεσις» τῆς τρίτης φράσεως, δηλαδή «διάθεσις». Τοιαύτην ἐννοίαν ὁ ὄρος «πνεῦμα» ἔχει καὶ εἰς ἄλλα χωρία, π.χ. Α' Κορ. 4 : 21, Γαλ. 6 : 1, Φιλιπ. 1 : 27. Τοιαύτην ἐπίσης σημασίαν ἔχει ὁ συνώνυμος πρὸς τὸν ὄρον «πνεῦμα» ὄρος «ψυχὴ» καὶ ὁ συνώνυμος ἢ συγγενῆς ὄρος «καρδιά», ὅπως π.χ. ἐν Δευτ. 6 : 5, Ματθ. 22 : 37, Πράξ. 4 : 32, Φιλιπ. 1 : 27, Κολ. 3 : 23. Τὸ «πνεῦμα» λοιπὸν εἰς τό ὑπ' ὄψιν ἑδάφιον εἶνε ἡ πρόθεσις, ἢ διάθεσις, ἢ ἀγαθὴ πρόθεσις, ἢ καλὴ διάθεσις. Καὶ συνεπῶς ἡ φράσις «ἐν πνεύματι» σημαίνει «μὲ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν» ἢ «μὲ τὴν

καλήν διάθεσιν». Ὁ Ἀπόστολος θέλει τόν Τιμόθεον ὑπόδειγμα τῶν πιστῶν δι' ἀγαθῆς διαθέσεως, διά καλωσύνης.

Κατά ταῦτα ἡ ἔννοια τῆς λέξεως «πνεῦμα» εἶνε συγγενῆς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς προηγουμένης λέξεως «ἀγάπη». Ἄλλ' εἶνε συγγενῆς καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπομένης λέξεως «πίστις», ἡ ὁποία ἐνταῦθα σημαίνει «καλωσύνη, εὐσπλαγχνία, φιλανθρωπία». Ὅτι δέ ἡ λέξις αὕτη ἔχει καὶ τοιαύτην ἔννοιαν ἀπεδείξαμεν ἄλλοτε κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Λουκ. 16 : 10-12 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἑρμηνειῶν, σελ. 84-85. Ἴδὲ καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν χωρίων Ματθ. 23 : 23, Γαλ. 5 : 22, Α' Τιμ. 1 : 14 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ αὐτοῦ τόμου.

Κατά ταῦτα ἐν τῷ χωρίῳ διὰ τριῶν συνεχομένων φράσεων, «ἐν ἀγάπῃ», «ἐν πνεύματι», «ἐν πίστει», ἐκφράζονται συγγενεῖς ἔννοιαι κατὰ τὴν προσφιλῆ εἰς τοὺς Ἑβραίους συνήθειαν νά χρησιμοποιοῦν συνώνυμα ἢ περίπου συνώνυμα.

Μεταφράζομεν τό ἔξετασθέν χωρίον:

«Κανείς νά μή σε καταφρονῇ διά τό νεαρὸν τῆς ἡλικίας, ἀλλά νά γίνεσαι ὑπόδειγμα τῶν πιστῶν μέ τὴν διδασκαλίαν¹, μέ τὴν συμπεριφορὰν, μέ τὴν ἀγάπην, μέ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν², μέ τὴν καλωσύνην³, μέ τὴν ἀγνότητα».

1. Ὁ «λόγος» τοῦ παρόντος χωρίου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν «διδασκαλίαν» τοῦ ὁμοίου χωρίου Β' Τιμ. 3 : 10.

2. «Μέ τὴν καλὴ ψυχὴ» ἢ «μέ τὴν καλὴ καρδιά», ὅπως δημωδῶς θά ἐλέγομεν σήμερον. Σημειωθῆτω, ὅτι οἱ ὅροι «πνεῦμα», «ψυχὴ» καὶ «καρδιά» πολλακίς ἐν τῇ Γραφῇ ἀπαντοῦν συνωνύμως, ἐναλλάσσονται καὶ σημαίνουν τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν.

3. Ἡ εὐσπλαγχνία ἢ συμπάθειαν.

Β' Τιμ. 1 : 7

«ΔΥΝΑΜΙΣ» ΚΑΙ «ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΣ»

«Οὐ γάρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός Πνεῦμα δειλίας, ἀλλά δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ».

«Πνεῦμα» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ὡς φαίνεται εἰς ἡμᾶς, οὔτε τό φρόνημα καί ἡ διάθεσις εἶνε, οὔτε ἡ ἐν ἡμῖν χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τό πνευματικόν χάρισμα, διά τοῦ ὁποίου οἱ πιστοὶ ἀποκτῶμεν φρόνημα, διάθεσιν καὶ χαρακτῆρα «δυνάμεως, ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ». Ὅρθῃ εἰς ἡμᾶς φαίνεται ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος δέν ἀναφέρεται εἰς τὴν χάριν ἢ τό χάρισμα τοῦ Πνεύματος, ἀλλ' εἰς αὐτό τοῦτο τό Πνεῦμα, τό ὁποῖον ὁ Θεός ἔδωκεν εἰς τοὺς πιστούς. Διό καὶ κατὰ τὴν παράθεσιν τοῦ χωρίου ἐγράψαμεν «Πνεῦμα», ὄχι «πνεῦμα». Ὁ Ἀπόστολος θέλει καθ' ἡμᾶς νά εἶπῃ: Τό Ἅγιον Πνεῦμα, τό ὁποῖον ἐλάβομεν, δέν ἔχει δειλιαν, ἀλλά «δύναμιν καὶ ἀγάπην καὶ σωφρονισμόν», τὰς ιδιότητας δέ ταύτας χαρίζει εἰς ἡμᾶς καὶ ἐκδηλώνει δι' ἡμῶν, ἀρκεῖ ἡμεῖς νά προθυμοποιώμεθα καὶ ν' ἀγωνιζώμεθα διά τὴν ἐνεργοποίησιν τῶν χαρισμάτων τούτων.

Ἡ λέξις «δύναμις» ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν ἀφήνεται ἀμετάφραστος. Ἄλλὰ τοῦτο εἶνε σφάλμα. Διότι ἡ λέξις αὕτη σημαίνει καὶ «ἀνδρεία, γενναιότης, θάρρος». Οὕτω δέ πρέπει νά μεταφράζεται ἐνταῦθα, διότι ἀντιτίθεται πρὸς τὴν λέξιν «δειλία». Ὅτι δέ πραγματικῶς ἡ λέξις «δύναμις» σημαίνει καὶ «ἀνδρεία, γενναιότης, θάρρος», τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων, ὅποια π.χ. εἶνε τὰ δύο ἀκολουθῶς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα:

«Πατάξατε τὸν Ἀμνὼν καὶ θανατώσατε αὐτόν· μὴ φοβηθῆτε, ὅτι οὐχί ἐγὼ εἰμι ὁ ἐντελλόμενος ὑμῖν; Ἀνδρίζεσθε καὶ γίνεσθε εἰς υἱούς δυνάμεως» (Β' Βασ. 13 : 28).

Τό «υἱός δυνάμεως» σημαίνει «ἄνθρωπος γενναιότητος», «γενναῖος ἄνθρωπος», ἢ ἀπλῶς «γενναῖος»· «ἄνθρωπος ἀνδρείας», «ἀνδρεῖος ἄνθρωπος», ἢ ἀπλῶς «ἀνδρεῖος»· «ἄνθρωπος θάρρους», «θαρραλέος ἄνθρωπος» ἢ ἀπλῶς «θαρραλέος». Ἡ δέ φράσις «Ἀνδρίζεσθε καὶ γίνεσθε εἰς υἱούς δυνάμεως» σημαίνει: «Ἔστε ἀνδρεῖοι καὶ γενναῖοι».

«Τότε συνήχθησαν πρὸς αὐτούς συναγωγή Ἀσιδαίων, ἰσχυροὶ δυνάμει ἀπὸ Ἰσραήλ» (Α΄ Μακ. 2 : 42).

Τὸ «ἰσχυροὶ δυνάμει» σημαίνει «ἰσχυροὶ κατὰ τὴν γενναιότητα, πολὺ γενναῖοι», «ἰσχυροὶ κατὰ τὴν ἀνδρεία, πολὺ ἀνδρεῖοι».

Ἡ λέξις «σωφρονισμός» κατὰ μίαν γνώμην σημαίνει τὴν φρόνησιν ἢ σύνεσιν καὶ κατ' ἄλλην γνώμην σημαίνει τὴν αὐτοκυριαρχίαν ἢ ἐγκράτειαν. Ἄλλ' αὐταὶ αἱ γνώμαι θά ἦσαν βάσιμοι, ἂν ὁ Ἀπόστολος ὠμίλει περὶ «σωφροσύνης», ἐνῶ τώρα ὀμιλεῖ περὶ «σωφρονισμοῦ». Καθ' ἡμᾶς, ὅπως ἐν Τίτ. 2 : 4 τὸ ῥῆμα «σωφρονίζω» σημαίνει «διδάσκω», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Τίτ. 2 : 3-4 (σ. 192 ἐξ.), οὕτω τὸ ἐξ αὐτοῦ οὐσιαστικὸν «σωφρονισμός» ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἔδαφίῳ σημαίνει «διδάσκειν, διδασκαλία». Ὅπως δεικνύει ἡ συνάφεια τοῦ ἔδαφιου, ὁ Ἀπόστολος τονίζει εἰς τὸν Τιμόθεον, ὅτι οὗτος, ἀψηφῶν κινδύνους, κακοπαθείας καὶ περιπετείας, πρέπει νὰ διδάσκη τὸ εὐαγγέλιον. Τὸ καθῆκον τοῦ «σωφρονισμοῦ», ἤτοι τῆς διδασκαλίας, κυριαρχεῖ ἐνταῦθα ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀποστόλου. Διὰ τοῦ ἐρευνωμένου ἔδαφιου ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς, δὲν εἶνε Πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ Πνεῦμα ἀνδρείας καὶ ἀγάπης καὶ διδασκαλίας, καὶ συνεπῶς οἱ πιστοὶ, καὶ μάλιστα οἱ ποιμένες, δὲν πρέπει νὰ δειλοῦν, ἀλλ' ἀνδρεῖως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν καὶ τοὺς συνανθρώπους νὰ διδάσκουν τὸ εὐαγγέλιον, νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ δίδουν τὴν μαρτυρίαν των περὶ Χριστοῦ, ὅ,τι καὶ ἂν στοιχίζῃ τοῦτο. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον τῶν πιστῶν ὑπὸ μορφὴν γλωσσῶν, διότι εἶνε «Πνεῦμα σωφρονισμοῦ», διδακτικόν Πνεῦμα, καὶ θέλει καὶ οἱ πιστοὶ νὰ εἶνε διδακτικοί, χρησιμοποιοῦντες τὰς γλώσσας των διὰ τὴν μαρτυρίαν του Ἰησοῦ.

Πρὸς τὴν ιδέαν, τὴν ὁποίαν διευτρώσαμεν ἐνταῦθα, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶνε «Πνεῦμα σωφρονισμοῦ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι «σωφρονίζει», ἤτοι διδάσκει, πρβλ. τὸ ἐν Νεεμ. 9 : 20 λεγόμενον, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ Πνεῦμα «συνετίζει», ὅπερ ἐπίσης σημαίνει «διδάσκει». Ὡς καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Τίτ. 2 : 3-4 ὑποστηρίζομεν, τὰ συνώνυμα ῥήματα «σωφρονίζω», «συνετίζω» καὶ «νουθετῶ» ἔχουν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ «διδάσκω» (σελ. 192 ἐξ.).

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

Διότι ὁ Θεὸς δὲν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς Πνεῦμα δειλίας, ἀλλ' ἀνδρείας καὶ ἀγάπης καὶ διδασκαλίας.

Σχετικῶς πρὸς τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὴν λέξιν

«δύναμις», ιδέ καί τήν ἑρμηνείαν τοῦ Πράξ. 4 : 33, ὅπου ἐπίσης ἀπαντᾷ ἡ λέξις αὕτη (σελ. 120).

Β' Τιμ. 3 : 10

«Τῆ Προθεσεί, τῆ Πίστει, τῆ Μακροθυμίᾳ»

*«Σὺ δέ παρηκολούθηκάς¹ μου τῇ διδασκαλίᾳ,
τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ
μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ».*

Ὁ ὅρος «*πρόθεσις*» ἐνταῦθα δέν σημαίνει τὰ ψυχικά ἐλατήρια, ἢ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς, ἢ τὴν ἀποφασιστικὴν ἢ τὴν σταθερότητα, ἢ ἄλλο τι, ὡς νομίζουν οἱ ἐξηγηταί. Ἄλλ', ὡς δεικνύει ἡ σύγκρισις τοῦ παρόντος ἐδαφίου πρὸς τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὅμοια πρὸς αὐτὸ ἐδάφια Α' Τιμ. 4 : 12 καὶ Β' Κορ. 6 : 6, ἡ «*πρόθεσις*» ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «*πνεῦμα*» τοῦ Α' Τιμ. 4 : 12 καὶ τὸ «*πνεῦμα ἅγιον*» τοῦ Β' Κορ. 6 : 6 καὶ εἶνε ἡ «*διάθεσις, ἀγαθὴ διάθεσις, καλωσύνη τῆς ψυχῆς*». Ἴδε σχετικῶς σ. 186 ἐξ., 158 ἐξ. Καὶ πρβλ. «*τῇ προθέσει τῆς καρδίας*», Πράξ. 11:23.

Ὁ ὅρος «*πίστις*» ἐπίσης δέν σημαίνει τὴν πίστιν, ὡς νομίζουν οἱ πολλοί, ἢ τὴν πιστότητα, ὡς νομίζουν τινές, ἀλλὰ σημαίνει τὴν *καλωσύνην, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν φιλόανθρωπον διάθεσιν*, ὅπως καὶ ἐν Α' Τιμ. 4 : 12, ὅπου ὁ ὅρος οὗτος ἀπαντᾷ ἀντιστοιχῶς πρὸς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Ἴδε σχετικὴν ἐπιχειρηματολογίαν ἐν σελ. 186 ἐξ.

Καὶ ὁ ὅρος «*μακροθυμία*» δέν σημαίνει τὴν μακροθυμίαν ἢ ὑπομονήν. Ἡ «*ὑπομονή*» ἀναφέρεται εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ χωρίου, εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὅπως εἰς τὸ ὅμοιον χωρίον Β' Κορ. 6 : 6 (σ. 158 ἐξ.), οὕτω καὶ ἐνταῦθα «*μακροθυμία*» εἶνε ἡ «*εὐσπλαγχνία*», ἢ «*συμπάθεια*». Ὅτι δέ ἡ λέξις «*μακροθυμία*» ἔχει καὶ τοιαύτην σημασίαν, τοῦτο ἀπεδείξαμεν ἄλλοτε κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Γαλ. 5 : 22 (Ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἑρμηνειῶν, σελ. 212. Ἴδέ ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ καὶ σελ. 91-94).

1. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει *παρηκολούθησας*.

Κατά ταῦτα ἐν τῷ χωρίῳ διὰ τεσσάρων συνεχομένων φράσεων, «τῇ προθέσει», «τῇ πίστει», «τῇ μακροθυμίᾳ», «τῇ ἀγάπῃ», ἐκφράζονται συγγενεῖς ἔννοιαι κατά τὴν προσφιλῆ συνήθειαν τῶν Ἑβραίων νὰ ἐκφράζονται διὰ συνωνύμων ἢ περιπίου συνωνύμων.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ἄλλὰ σύ ἔχεις παρακολουθήσει τὴν διδασκαλίαν μου, τὴν συμπεριφορὰν, τὴν καλὴν διάθεσιν¹, τὴν εὐσπλαγγίαν, τὴν συμπάθειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπομονήν».

---

1. Ἡ καλωσύνην.

Τίτ. 2 : 3-4

«ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ» – «ΣΩΦΡΟΝΙΖΕΙΝ»

«Πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἶνω πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίσωσι τὰς νέας φιλόανδρους εἶναι, φιλοτέκνους».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ περισσότεροι ἐξηγηταὶ νομίζουν, ὅτι ἡ λέξις «κατάστημα» σημαίνει «συμπεριφορὰ». Ἄλλ' ἡ λέξις δὲν ἔχει τοιαύτην σημασίαν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ «κατάστημα» σημαίνει «κατάστασις (προσώπου ἢ πράγματος)», «ἐνδυμασία, σχῆμα, ἐμφάνισις» καὶ «πολίτευμα». Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος ἀναφέρεται εἰς γυναῖκας, αἱ δὲ γυναῖκες, ἔτι καὶ αἱ μεγαλύτεραι τὴν ἡλικίαν, ῥέπουσιν πρὸς τὰς ἀσέμνους μόδας, δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι οὗτος χρησιμοποιοεῖ τὴν λέξιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐνδυμασίας, τοῦ σχήματος, τῆς ἐμφανίσεως. Ὅπως ἐν ἄλλῃ ποιμαντικῇ ἐπιστολῇ ἀναφερόμενος εἰς τὰς γυναῖκας πρῶτον θίγει τό θέμα τῆς σεμνῆς ἐνδυμασίας καὶ ἐμφανίσεως αὐτῶν («Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς», Α' Τιμ. 2 : 9), οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Τό «ἐν καταστολῇ κοσμίῳ»,

ὅπερ ὁ Ἀπόστολος λέγει ἐν τῇ περιπτώσει ἐκείνη, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ «ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς», ὅπερ λέγει ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει. Ἐπειδὴ καὶ αἱ «πρεσβύτερες», ἤτοι ἡλικιωμένοι γυναῖκες, ἔχουν τὸν πειρασμὸν νὰ ἐνδύωνται καὶ ἐμφανίζονται ἀσέμνωσ, ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τὸν Τίτον ὡς ἐπίσκοπον νὰ κηρύττῃ πρὸς αὐτάς, νὰ εἶνε «ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς», τουτέστιν εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἐμφάνισιν σεμναί, ὡς ἀρμόζει εἰς ἱερά πρόσωπα, ὅποια εἶνε αἱ χριστιαναί (Πρβλ. «ὃ πρέπει γυναῖξιν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν», Α' Τιμ. 2 : 10, καὶ «καθὼς πρέπει ἀγίοις», Ἐφεσ. 5 : 3).

Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ συνήθως δέν ἐρμηνεύεται ἐπιτυχῶσ καὶ ἡ λέξις «διάβολος». Ἐνταῦθα ἡ λέξις αὕτη δέν σημαίνει τὸν συκοφάντην, ἤτοι τὸν ψευδῶσ κατηγοροῦντα, ὅπως συνήθως νομίζεται, ἀλλ' ἔχει εὐρυτέραν σημασίαν· σημαίνει τὸν ἔχοντα τὸ πάθος νὰ κατηγορῇ εἴτε ψευδῶσ, συκοφαντικῶσ, εἴτε ἀληθῶσ, νὰ καταλαλῇ, νὰ κατακρίνῃ· δι' ἄλλων λέξεων σημαίνει τὸν φιλοκατήγορον, τὸν ψιθυριστὴν, τὸν δυσμενῶσ σχολιάζοντα, τὸν κακολόγον, τὸν δυσφημιστὴν. Τὸ ῥῆμα «διαβάλλω», ἐξ οὗ τὸ ἐπίθετον «διάβολος», δέν σημαίνει μόνον «συκοφαντῶ», ἀλλ' ἔχει καὶ εὐρυτέραν σημασίαν· σημαίνει «κατηγορῶ ἐξ ἐμπαθείας εἴτε ψευδῶσ, συκοφαντικῶσ, εἴτε ἀληθῶσ» (Βλέπε Δαν. 3 : 8, Λουκ. 16 : 1, ὅπου τὸ «διαβάλλω» χρησιμοποιεῖται περὶ κατηγορίας, ἡ ὅποια ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀλήθειαν). Ὅπως δέ τὸ ῥῆμα «διαβάλλω» οὕτω καὶ τὸ ἐπίθετον «διάβολος» χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ συκοφάντου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ τοῦ φιλοκατηγόρου, καταλάλου καὶ δυσφημιστοῦ. Ἐπειδὴ δέ αἱ γυναῖκες κατ' ἐξοχὴν ῥέπουσ πρὸς τοὺσ ψιθυρισμοὺσ, τοὺσ δυσμενεῖσ σχολιασμοὺσ, τὴν κατάκρισιν καὶ καταλαλιάν, διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τὸν Τίτον νὰ κηρύττῃ εἰς τὰσ γυναῖκασ νὰ μὴ εἶνε «διάβολοι», δημωδῶσ «κουτσομπόλεσ». Τὸ αὐτὸ δέ παραγγέλλει περὶ γυναικῶν καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον (Α' Τιμ. 3 : 11).

Ἐπίσης ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ οἱ περισσότεροί ἐξηγηταί δέν συλλαμβάνουσ τὴν ἀκριβῆ ἐννοίαν, ἐν τῇ ὅποια χρησιμοποιεῖται τὸ ῥῆμα «σωφρονίζω». Νομίζουσ οὗτοι, ὅτι τὸ ἐν λόγῳ ῥῆμα χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ βασικῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ τοῦ «καθιστῶ τινα σῶφρονα, συνετόν, φρόνιμον». Ἀλλ' ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει, ὡσ δεικνύει ἡ συνάφεια, τὸ «σωφρονίζω» δέν περιέχει τὴν ἐννοίαν τῆσ σωφροσύνησ· διότι ἡ ἐννοία τῆσ σωφροσύνησ περιέχεται ἀλλαχοῦ, εἰς τὴν λέξιν «σῶφρονας» τοῦ στίχ. 5. Ἄν ἐνταῦθα τὸ «σωφρονίζω» εἶχε τὴν ἐννοίαν τοῦ «καθιστῶ σῶφρονα», ἡ ἔκφρασις τοῦ Ἀποστόλου «ἵνα

σωφρονίζωσι τὰς νέας εἶναι σώφρονες» θά ἦτο ἄστοχος, διότι θά μετεφράζετο: «διά νά καθιστοῦν σώφρονες τὰς νέας διά νά εἶνε σώφρονες»!

Τό «σωφρονίζω» σημαίνει καί ἀπλῶς «διδάσκω», ὅπως ἐν στίχ. 12 τό συνώνυμον αὐτοῦ «παιδεύω» («παιδεύουσα ἡμᾶς» = διδάσκουσα ἡμᾶς) καί ἀλλαγῶν τὰ ἕτερα συνώνυμα «νουθετῶ» καί «συνετίζω», π.χ. ἐν Κολ. 1 : 28 («νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καί διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον», ὅπου τό «νουθετοῦντες» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τό «διδάσκοντες» κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν τοῦ συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ) καί Νεεμ. 8 : 7 («ἦσαν συνετίζοντες τὸν λαὸν εἰς τὸν νόμον» = ἐδίδασκον τὸν λαὸν εἰς τὸν νόμον). Ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ δέ χωρίῳ τό «σωφρονίζω» χρησιμοποιεῖται ἀκριβῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «διδάσκω». Τοῦτο δέ φαίνεται ἐκ τῆς συναφείας τῆς φράσεως «ἵνα σωφρονίζωσι», καί δὴ ἐκ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ τῆς λέξεως «καλοδιδασκάλους», ἡ ὁποία προηγεῖται τῆς φράσεως αὐτῆς. Ὁ Ἀπόστολος θά ἠδύνατο νά εἶπῃ «καλοδιδασκάλους (ἦτοι διδασκάλους τοῦ καλοῦ), ἵνα διδάσκωσι τὰς νέας», ἀλλ' εἶπε «καλοδιδασκάλους», ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας», ἀντὶ τοῦ «διδάσκωσι» χρησιμοποιήσας συνωνύμως πρὸς αὐτό τό «σωφρονίζωσι».

Τέλος δεόν νά παρατηρηθῇ, ὅτι, ὅπως τό «σωφρονίζω» ἐνταῦθα σημαίνει «διδάσκω», οὕτω τό «σωφρονισμός» ἐν Β' Τιμ. 1 : 7 σημαίνει «διδάσκειν, διδασκαλία», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 189 – 191.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Αἱ ἡλικιωμέναι ἐπίσης γυναῖκες νά εἶνε σεμναί εἰς τὴν ἐνδυσμασίαν καί ἐμφάνισιν, νά μὴ εἶνε φιλοκατήγοροι¹, νά μὴ εἶνε ὑποδουλωμέναι εἰς τὸν πολὺν οἶνον, νά εἶνε διδασκαλοὶ τοῦ καλοῦ, διά νά διδάσκουν τὰς νέας νά ἀγαποῦν τοὺς συζύγους, νά ἀγαποῦν τὰ τέκνα».

1. Ἡ νά μὴ καταλαλοῦν καί κατακρίνοῦν, ἢ νά μὴ εἶνε «κουτσομπόλες».

Τίτ. 3 : 8

«ΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΙ ΩΦΕΛΙΜΑ ΤΟΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ»

«Πιστός ὁ λόγος· καί περί τούτων βούλομαί σε διαβεβαιουῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ Θεῷ. Ταῦτά ἐστι τά¹ καλά καί ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ δέν φαίνεται ν' ἀντιλαμβάνονται ἀκριβῶς τήν ἔννοιαν τοῦ «διαβεβαιουῦσθαι». Ἡ πρόθεσις «διά» τοῦ ἀπαρεμφάτου τούτου ἔχει ἐπιτακτικήν ἔννοιαν καί «διαβεβαιουῦσθαι» σημαίνει «ὀμιλεῖν μετά πάσης βεβαιότητος»². Ὁ λόγος περί τῶν πνευματικῶν καί οὐρανίων πραγμάτων, περί τῶν ὁποίων ὠμίλησε προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος, εἶνε «πιστός», ἤτοι ἀξίόπιστος, καί διά τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἤθελεν, ἵνα περί τῶν πραγμάτων τούτων ὁ Τίτος ὀμιλῇ μετά πάσης βεβαιότητος, ὥστε οἱ πιστοὶ νά φροντίζουν νά πρωτοστατοῦν εἰς καλά ἔργα, διά τῶν ὁποίων ἐνεργεῖται ἡ πίστις καί κληρονομεῖται ἡ αἰώνιος ζωή, περί τῆς ὁποίας ἐγένετο προηγουμένως λόγος (στίχ. 7).

Οἱ ἐρμηνευταὶ ἐπίσης δέν συλλαμβάνουν τήν ἔννοιαν τῆς λέξεως «καλός» εἰς τήν δευτέραν ἐκ τῶν περιπτώσεων, κατά τάς ὁποίας ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται ἐν τῷ χωρίῳ. Οὗτοι δηλαδή νομίζουν, ὅτι τό ἐπίθετον «καλός», ὅπως εἰς τήν φράσιν «καλῶν ἔργων προΐστασθαι», οὕτω καί εἰς τήν φράσιν «Ταῦτά³ ἐστι τά καλά καί ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις» σημαίνει «καλός» (ἢ «ἔξοχος», ὅπερ κατ' οὐσίαν εἶνε τό αὐτό). Ἀλλά κατ' αὐτήν τήν ἐκδοχήν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου «Ταῦτά ἐστι τά καλά» καταντᾷ ἀνιαρά παλιλλογία: «Ταῦτα, τά καλά δηλαδή ἔργα³, εἶνε τά καλά!»

1. Εἰς τό κείμενον Nestle – Aland τό ἄρθρον τά παραλείπεται.

2. Αὕτη εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ «διαβεβαιουῦσθαι» καί ἐν Α' Τιμ. 1 : 7, «μη νοοῦντες... περί τίνων διαβεβαιουῦνται». Οἱ ψευδονομοδιδάσκαλοι ὠμίλουν μετά πάσης βεβαιότητος περί πραγμάτων, τά ὁποία δέν ἠγνόουν!

3. Ὑπό τήν ἀντωνυμίαν «ταῦτα» ὅπωςδῆποτε ἐννοοῦνται τά «καλά ἔργα», περί τῶν ὁποίων ὁ Ἀπόστολος ὠμίλησε προηγουμένως. Πᾶσα ἄλλη γνώμη ἐκβιάζει τό κείμενον καί εἶνε ἐξεζητημένη.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τοῦ ἔδαφιου τὸ «καλός» ἔχει τὴν συνήθη σημασίαν, σημαίνει «καλός καθ' ἑαυτόν». Ἄλλ' εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει διάφορον σημασίαν, σημαίνει «καλός ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητα». Τουτέστι «καλός» εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν εἶνε ὁ «ὠφέλιμος», ὁ «χρήσιμος», ὁ «συμφέρων». Καὶ συνεπῶς λέγων ὁ Ἀπόστολος περὶ τῶν καλῶν ἔργων, ὅτι «ταῦτα ἐστὶ τὰ καλά καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις», τὰς λέξεις «καλά» καὶ «ὠφέλιμα» χρησιμοποιεῖ συνωνύμως κατὰ τὴν προσφιλεῖ ἑβραϊκὴν συνήθειαν, ἣτις δίδει εἰς τὸν λόγον ἔμφασιν. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι ἐν τῷ ἐπομένῳ στίχῳ 9 χρησιμοποιεῖ ἐπίσης συνωνύμως τὰς λέξεις «ἀνωφελεῖς» καὶ «μάταιοι», αἱ ὁποῖαι ἐννοιολογικῶς εἶνε ἀντίθετοι τῶν λέξεων «καλά» καὶ «ὠφέλιμα» τοῦ στίχου 8. Ὁ Ἀπόστολος θέλει νὰ εἴπῃ: Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ καλά ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶνε «καλά καὶ ὠφέλιμα», *συμφέρουν* δηλαδή καὶ ὠφελούσιν, αἱ ἀνόητοι ἐκζητήσεις, συζητήσεις, γενεαλογίαι κλπ. εἶνε «ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι».

Τὸ ἐπίθετον «καλός» σημαίνει «ὠφέλιμος, χρήσιμος, συμφέρων» καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις τῆς Γραφῆς, π.χ. ἐν Γ' Βασ. 22 : 8, 13, 18, Παροιμ. 25 : 27, 31 : 18, Σοφ. Σειρ. 14 : 3, 46 : 10, Ματθ. 3 : 10, 7 : 17, 18, 19, 18 : 8, 9, 26 : 24, Α' Κορ. 7 : 1, 8, 26. Τοιαύτην σημασίαν τὸ ἐπίθετον «καλός» ἔχει καὶ εἰς τὴν φράσιν τῆς θείας Λειτουργίας «τὰ καλά καὶ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν» (= τὰ ὠφέλιμα καὶ συμφέροντα εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν).

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὁ λόγος εἶνε ἀξιόπιστος. Καὶ θέλω δι' αὐτὰ νὰ ὁμιλήσῃς μετὰ πάσης βεβαιότητος, διὰ νὰ φροντίζουσιν ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Θεὸν νὰ πρωτοστατοῦν εἰς καλά ἔργα. Αὐτὰ εἶνε τὰ συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους».

Τὰ ἐν ἠθικῇ ἐννοία καλά ἔργα, ἢ, ἄλλως, τὰ ἀγαθὰ ἔργα, αὐτὰ εἶνε καλά καὶ ἐξ ἐπόψεως ἀποτελέσματος, αὐτὰ εἶνε τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ἑβρ. 5 : 13-14

«ΑΠΕΙΡΟΣ ΛΟΓΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ»

«Πᾶς γάρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστὶ τελείων δέ ἐστὶν ἢ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ».

Τό χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὴν λέξιν «δικαιοσύνη». Αὕτη ἐν τῇ Γραφῇ ἔχει πολλὰς σημασίας. Οὕτω «δικαιοσύνη» δέν εἶνε μόνον ἡ ἀρετὴ τοῦ νά εἶνέ τις δίκαιος εἰς τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἶνε καὶ ἡ καλωσύνη καὶ ἡ φιlanθρωπία καὶ ἡ ἐλεημοσύνη κ.ἄ., καὶ ἡ ἀρετὴ ἐν γένει ἢ ἀγιότης, καὶ ἡ δικαίωσις ἢ σωτηρία. Ὅπως θά δεῖξωμεν δέ εἰς τό παρόν, εἶνε καὶ ἡ τελειότης, ὄχι δέ μόνον ὑπό τὴν ἠθικὴν, ἀλλά καὶ ὑπό τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν.

Ἐπὶ «λόγον δικαιοσύνης» οἱ ἐρμηνευταὶ ἔννοοῦν εἴτε λόγον περὶ δικαιοσύνης ἐν τῇ συνήθει σημασία τῆς λέξεως «δικαιοσύνη», εἴτε λόγον περὶ δικαίωσης, εἴτε λόγον ὀρθόν, εἴτε λόγον ὑψηλόν.

Οὐδεμία ἐκδοχὴ εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Ἄλλ' ἡ τελευταία, ὅτι «λόγος δικαιοσύνης» εἶνε ὁ ὑψηλὸς λόγος, περιέχει στοιχεῖον ἀληθείας καὶ ἐγγίζει πῶς πρὸς τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν. Στηρίζεται ὁμως εἰς τὴν διαίσθησιν καὶ ὄχι εἰς γνῶσιν τῆς εἰδικῆς ἐνταῦθα σημασίας τοῦ ὄρου «δικαιοσύνη».

Ἐνταῦθα «δικαιοσύνη» σημαίνει «τελειότης». Καὶ τοῦτο διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

Ἐν Γεν. 6 : 9 περὶ τοῦ Νῶε λέγεται, ὅτι ἦτο «δίκαιος, τέλειος». Ἐν Σοφ. Σειρ. 44 : 17 περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης λέγεται, ὅτι ἦτο «τέλειος, δίκαιος». Εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις τὰ ἐπίθετα «δίκαιος» καὶ «τέλειος» συμπαρατίθενται καὶ χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἄλλωστε συνήθειαν τῆς δαψιλοῦς χρήσεως συνωνύμων καὶ συνωνυμικῶν παραλληλισμῶν. Ἄξιον μάλιστα παρατηρήσεως, ὅτι εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὰ δύο ἐπίθετα τίθενται κατ' ἀντίστροφον τάξιν: Προηγεῖται τό «τέλειος» καὶ ἔπεται τό «δίκαιος». Ἄρα τό δεῦτερον τίθεται συνωνύμως πρὸς τό πρῶτον καὶ ὄχι διὰ νά προσθέσῃ νέαν ἔννοιαν. Τό «τέλειος» ἀποκλείει τὴν προσθήκην νέας ἀρετῆς.

Ἐν Ἦσ. 54 : 17 κατά τούς Ο' ὁ Θεός λέγει, «ὤμεις ἔσεσθέ μοι *δίκαιοι*», ἐν Ματθ. 5 : 48 ὁ Χριστός λέγει, «ἔσεσθε οὖν ὤμεις *τέλειοι*». Καί ἐνταῦθα τά ὑπογραμμιζόμενα ἐπίθετα φαίνονται συνώνυμα.

Ἐν Δευτ. 16 : 20 οἱ Ο' μεταφράζουν «*δικαίως* τό *δίκαιον* διώξη» (καί ὄχι «τό *δίκαιον*, τό *δίκαιον* θά ἐπιδιώκης», ὅπως τήν αὐτήν ἀκριβῶς φράσιν τοῦ Ἑβραϊκοῦ μεταφράζουν νεώτεροι). Τό ἐπίρρημα «*δικαίως*» φαίνεται παράδοξον¹, ἀλλ' οἱ Ο' ἐγνώριζον πῶς ἐχρησιμοποιοῦν τοῦτο. Ἐχρησιμοποιοῦν τοῦτο ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*τελείως*», ἡ ὁποία δίδει ἄριστον νόημα: «*τελείως* θά ἐπιδιώκης τό *δίκαιον*».

Ἐν Τωβ. 14 : 7 ἀπαντᾷ ἡ ἔκφρασις «ἀγαπᾶν Κύριον τόν Θεόν ἐν ἀληθείᾳ καί *δικαιοσύνη*», ἐν Κριτ. 9 : 16 καί 19 ἀπαντᾷ ἡ ἔκφρασις «ἐν ἀληθείᾳ καί *τελειότητι* ποιεῖν». Ἡ σύγκρισις τῶν δύο ἐκφράσεων συνηγορεῖ ὑπέρ τῆς γνώμης ὅτι «*δικαιοσύνη*» καί «*τελειότης*» ταυτίζονται κατά τήν ἐννοιαν.

Ἐν Παροιμ. 11 : 5 γράφεται «*δικαιοσύνη* ἀμώμου ὀρθοτομεῖ ὁδούς», ἐν δέ τῷ προηγουμένῳ στίχ. 3 γράφεται, «*τελειότης* εὐθέων ὁδηγήσει αὐτούς» (Ἰδέ καί Ἑβραϊκόν). Ὁ παραλληλισμός τῶν δύο χωρίων συνηγορεῖ ὑπέρ τῆς γνώμης, ὅτι καί ἐνταῦθα «*δικαιοσύνη*» καί «*τελειότης*» ἐννοιολογικῶς ταυτίζονται.

Ἐκ τῶν εἰρημένων παραδειγμάτων φαίνεται, ὅτι οἱ ὄροι «*δίκαιος*», «*δικαίως*», «*δικαιοσύνη*» ἔχουν ἀντιστοίχως προσλάβει τās σημασίας «*τέλειος*», «*τελείως*», «*τελειότης*».

Ἦδη δέ ἐρχόμεθα εἰς ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα, τό ὁποῖον σαφῶς καί ἀναντιρρήτως ἀποδεικνύει, ὅτι «*δικαιοσύνη*» σημαίνει καί «*τελειότης*». Μίαν ἑβραϊκὴν λέξιν, τήν ὁποίαν οἱ Ο' ἐν Παροιμ. 11 : 1 μεταφράζουν διά τοῦ «*δίκαιος*» («*στάθμιον δίκαιον*»), ἀλλαχοῦ μεταφράζουν διά τοῦ «*τέλειος*». Οὕτω π.χ. μεταφράζουν ἐν Γ' Βασ. 8 : 61 («ἔστωσαν αἱ καρδίαι ἡμῶν *τέλειαι* πρὸς Κύριον Θεόν ἡμῶν») καί ἐν Α' Παρ. 28 : 9 («γνώθι τόν Θεόν τῶν πατέρων σου καί δούλευε αὐτῷ ἐν καρδίᾳ *τελείᾳ*»). Τήν αὐτήν δέ λέξιν ὡς ῥῆμα ἐν Β' Παρ. 8 : 16 μεταφράζουν διά τοῦ «*τελειῶ*» («ἔως οὗ *έτελείωσε* Σαλωμών τόν οἶκον Κυρίου»). Ἄλλην ἐπίσης λέξιν, τήν ὁποίαν ἐν Παροιμ. 28 : 18 μεταφράζουν διά τοῦ «*δικαίως*» («ὁ πορευόμενος *δικαίως* βεβοήθηται»), ἀλλαχοῦ μεταφράζουν διά τοῦ «*τέλειος*». Οὕτω π.χ. μεταφράζουν ἐν Γεν. 6 : 9 («*τέλειος* ὦν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ») καί Ἐξόδ. 12 : 5 («πρόβα-

1. Παράδοξον ὁμοίως φαίνεται καί εἰς τήν προτροπὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου «ἐκνήψατε *δικαίως*» (Α' Κορ. 15 : 34).

τον *τέλειον*). Τὴν αὐτὴν δὲ λέξιν ἐν Κριτ. 9 : 16, 19 μεταφράζουν διὰ τοῦ «*τελειότης*» («εἰ ἐν ἀληθείᾳ καὶ *τελειότητι* ἐποιήσατε»).

Ἐγένετο φανερόν, ὅτι «*δικαιοσύνη*» σημαίνει καὶ «*τελειότης*». Φυσικῶς δὲ ὁ ὅρος «*δικαιοσύνη*» προσέλαβε καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς *τελειότητος*, ἀφοῦ ἐν δικαιοσύνῃ ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν ἔννοιαν τοῦ ὅρου περιλαμβάνεται ὅλη ἡ ἀρετὴ καὶ ἄρα ἡ *τελειότης*.

Ἵτι δὲ πραγματικῶς ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ Ἑβρ. 5 : 13-14 ὁ ὅρος «*δικαιοσύνη*» σημαίνει «*τελειότης*» ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς συναφείας τοῦ ὅρου, κυρίως δὲ ἐκ τοῦ ἐπιθέτου «*τέλειος*» ἐν τῇ φράσει τοῦ στίχ. 14 «*τελείων* δὲ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή», καὶ ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ «*τελειότης*» ἐν τῇ φράσει τοῦ στίχ. 6 : 1 «ἐπὶ τὴν *τελειότητα* φερώμεθα».

Ὁ Ἀπόστολος εἶπεν ὠρισμένα πράγματα περὶ τοῦ Μελχισεδέκ, τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου προσώπου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ ὅποιον ἦτο τύπος τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τοῦ Μελχισεδέκ ὁ Ἀπόστολος εἶχε νὰ εἴπῃ πολλά, ἀλλὰ περιορίσθη εἰς ὀλίγα, διότι ὁ λόγος περὶ τοῦ μυστηριώδους ἐκείνου προσώπου, λόγος ὑψηλός καὶ βαθύς, ἦτο «δυσερμήνευτος λέγειν», δύσκολος νὰ ἐξηγηθῇ, ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ εἶχον περιέλθει εἰς κατάστασιν πνευματικῆς νωθρότητος καὶ ἐδυσκολεύοντο νὰ καταλάβουν ὑψηλὴν καὶ βαθεῖαν διδασκαλίαν. Ἐνῶ εἶχε παρέλθει πολὺς χρόνος, ἀφ' ὅτου εἶχον κατηχηθῆ καὶ γίνεи χριστιανοί, καὶ λόγω τοῦ μακροῦ χρόνου ὤφειλον νὰ εἶνε διδάσκαλοι, αὐτοὶ εἶχον ἀνάγκην νὰ διδάσκωνται πάλιν τὰς στοιχειώδεις ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κατήνησαν νὰ ἔχουν ἀνάγκην γάλακτος καὶ ὄχι στερεᾶς τροφῆς. Γάλα εἶνε ἡ στοιχειώδης καὶ εὐκόλος διδασκαλία, στερεὰ τροφή εἶνε ἡ ὑψηλὴ καὶ βαθεῖα καὶ δύσκολος διδασκαλία. Ὁ Ἀπόστολος ἐχαρακτήρισε τοὺς χριστιανούς ὡς ἔχοντας ἀνάγκην γάλακτος καὶ ὄχι στερεᾶς τροφῆς, διότι πᾶς, ὁ ὅποιος τρέφεται ἀποκλειστικῶς μέ γάλα, εἶνε «*ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης*», ἄγευστος καὶ ἀμύητος ὑψηλοῦ, βαθέος καὶ δυσκόλου λόγου, διότι εἶνε νήπιος, ὅπως, ἐννοεῖται, εἶνε αὐτοί. Ὅπως τὰ νήπια, οὕτω καὶ αὐτοί, πνευματικῶς νήπια, εἶνε ἄγευστοι καὶ ἀμύητοι ὑψηλοῦ, βαθέος καὶ δυσκόλου λόγου. Θέλουν γάλα, εὐπεπτον διδασκαλίαν. Ἡ δὲ στερεὰ τροφή, ἡ δύσκολος διδασκαλία, εἶνε διὰ τούς *τελείους*, οἱ ὅποιοι, λόγω τῆς ἀσκήσεως καὶ συνηθείας, ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια, διὰ νὰ διακρίνουν καὶ τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν. Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Ἀπόστολος εἰς τὴν συνέχειαν, ἅς ἀφήσωμεν τὸν ἀρχικόν καὶ στοιχειώδη λόγον περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἅς φερώμεθα πρὸς τὴν *τελειότητα*. Αὕτη εἶνε ἡ ἔννοια τῶν στίχ. 5 : 11 ἕως 6 : 1α.

Ίδιαιτέρως τώρα ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν στίχ. 5 : 13, 14 καὶ 6 : 1, ὅπου περιέχονται οἱ ὄροι «τέλειος» καὶ «τελειότης».

Κατὰ τὸν στίχ. 5 : 13, ὁ τρεφόμενος διὰ γάλακτος εἶνε «ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης», ἐνῶ, κατὰ τὸν στίχ. 5 : 14, ὁ τρεφόμενος διὰ στερεᾶς τροφῆς εἶνε «τέλειος». Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἐννοιῶν ἐνταῦθα γίνεται φανερόν, ὅτι τὸ «ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης» εἶνε ἀντίθετον τοῦ «τέλειος» καὶ συνεπῶς σημαίνει «ἄπειρος λόγου τελειότητος»¹, «ἄπειρος τελείου λόγου», «ἀτελής». Ὁ Ἀπόστολος θά ἠδύνατο νά ἐκφρασθῆ καὶ οὕτω: «Πᾶς ὁ μετέχων γάλακτος ἀτελής, τελείων δέ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή». Ἄλλ' ἀντὶ τοῦ «ἀτελής» εἶπεν «ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης», διότι ἠθέλησε νά προσδιορίσῃ ὡς πρὸς τί ὁ μετέχων γάλακτος εἶνε ἀτελής, ὅτι δηλαδή εἶνε ἀτελής ὡς πρὸς τὸν λόγον, ἐπειδὴ εἶνε ἄγευστος τελείου λόγου. Καὶ ἐπειδὴ οἱ χριστιανοὶ εἶχον τὴν ἐν λόγῳ ἀτέλειαν, διὰ τοῦτο εἰς τὴν συνέχειαν ἐν στίχ. 6 : 1 ὁ Ἀπόστολος προτρέπει: «Ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα». Οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νά μένουν εἰς τὸν ἀρχικόν καὶ στοιχειώδη λόγον· πρέπει νά φέρωνται πρὸς τὸν τέλειον λόγον, τὴν ὑψηλὴν καὶ βαθεῖαν διδασκαλίαν, ὅποια ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ μυστηριώδους Μελχισεδέκ. Πρβλ. Α' Κορ. 2 : 6-8, 3 : 1-2, 14 : 20.

Δέον τέλος νά παρατηρηθῆ, ὅτι ἡ φράσις «πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ» δὲν σημαίνει «πρὸς διάκρισιν τοῦ καλοῦ ἀπὸ τοῦ κακοῦ», ὅπως συνήθως νομίζεται. Τοῦτο θά ἐσήμαιεν ἡ φράσις αὕτη, ἂν διευτυποῦτο ἄλλως: «πρὸς διάκρισιν μεταξύ καλοῦ καὶ κακοῦ» ἢ «πρὸς διάκρισιν καλοῦ ἀπὸ κακοῦ». Ὅπως εἶνε τώρα διατυπωμένη ἡ φράσις αὕτη σημαίνει: «διὰ νά διακρίνουν καὶ τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν, διὰ ν' ἀντιλαμβάνονται καὶ τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν».

Μεταφράζομεν τὸ Ἑβρ. 5 : 13-14:

«Διότι πᾶς, ὁ ὁποῖος τρέφεται μὲ γάλα, εἶνε ἀνίκανος διὰ λόγον τελειότητος², διότι εἶνε νήπιον. Ἡ δὲ στερεὰ τροφή εἶνε τῶν τελείων, οἱ ὅποιοι λόγῳ συνεχοῦς χρήσεως ἔχουν ἐξασκήσει τὰ αἰσθητήρια διὰ ν' ἀντιλαμβάνονται καὶ τὸ καλόν καὶ τὸ κακόν».

1. Ἡ γενικὴ εἶνε τῆς ιδιότητος.

2. Ἡ διὰ τέλειον λόγον.

Ἑβρ. 7 : 15-17

«ΕΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ...»
 «ΟΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΝ ΕΝΤΟΛΗΣ ΣΑΡΚΙΚΗΣ...»

«Καί περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατά τήν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατά νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς¹ γέγονεν, ἀλλά κατά δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. Μαρτυρεῖ² γάρ ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τίθεται τὸ ἐρώτημα, τί εἶνε τὸ «κατάδηλον». Κατὰ μίαν γνώμην εἶνε ἡ διαφορὰ μεταξύ τῶν δύο ἱερωσυνῶν, ἡ ὑπεροχὴ δηλονότι τῆς ἱερωσύνης τοῦ Χριστοῦ κατά τήν τάξιν Μελχισεδέκ ἀπὸ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης. Κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε ἡ ἀλλαγὴ τῆς παλαιᾶς ἱερωσύνης καὶ τῆς παλαιᾶς διαθήκης. Καί κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε τὸ ὅτι ἔπρεπε νά γίνῃ ἀλλαγὴ ἱερωσύνης. Καθ' ἡμᾶς τὸ «κατάδηλον» εἶνε «εἰ κατά τήν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος», τὸ ὅποῖον πρέπει νά ἐξηγηθῇ, «ὅτι κατά τὸν τύπον τοῦ Μελχισεδέκ ἐμφανίζεται ἄλλου εἶδους ἱερεὺς». Ἡ εἰρημένη δηλαδή πρότασις «εἰ κατά τήν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος» εἶνε ὑποκείμενον τοῦ «κατάδηλόν ἐστιν». Τὸ «εἰ» δέν σημαίνει «εάν» ἢ «ὅταν» ἢ «ἀφοῦ» ἢ «ἐπειδὴ», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλά σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ εἰδικόν «ὅτι». Τοιαύτην σημασίαν τὸ «εἰ» ἔχει καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπως ἐν Πράξ. 26 : 8, 23. Ἡ φράσις «κατά τήν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ δέν σημαίνει «ὁμοιος πρὸς τὸν Μελχισεδέκ», ὅπως ἐξηγοῦν πολλοί. Τοιαύτην σημασίαν θά εἶχεν ἡ φράσις «κατά (τόν) Μελχισεδέκ», δέν ἔχει ἡ παρούσα φράσις «κατά τήν ὁμοιότητα Μελχισεδέκ». Πολλοὶ ἀφήνουν τήν φράσιν ταύτην ἀνεξήγητον, ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ, πλὴν κακῶς. Ἡ λέξις «ὁμοιότης ἐν τῇ παρουσίᾳ φράσει εἶνε παράλληλος πρὸς τήν λέξιν «τάξις» ἐν τῇ ψαλμικῇ φράσει «κατά

1. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἔχει σαρκίνης.

2. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἔχει μαρτυρεῖται.

τήν τάξιν Μελχισεδέκ», ἡ ὁποία πολλάκις παρατίθεται ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, παρατίθεται δέ καί ὀλίγον προηγουμένως ἐν τῷ στίχ. 11 καί κατόπιν ἐν τῷ στίχ. 17 τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου. Σημαίνει δέ ἡ λέξις αὕτη «μορφή, τύπος», ὅπως ἡ λέξις «ὁμοίωμα» ἐν Ἀποκ. 9 : 7 καί «ὁμοίωσις» ἐν Γεν. 1 : 26, Ἰακ. 3 : 9 (Ἰδέ σχετικῶς τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰακ. 3 : 9 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 288-289). Ὁ Χριστός εἶνε ἱερεὺς «κατὰ τὸν τύπον τοῦ Μελχισεδέκ», δι' ἄλλων λέξεων ἔχει ἱερωσύνην ὁμοιάζουσαν πρὸς τὴν ἱερωσύνην τοῦ τύπου τοῦ Μελχισεδέκ, ἀσφαλῶς δέ ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῆς ἱερωσύνης ἐκείνου.

Ἰὺπό «νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς» οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν νόμον, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖται ἐξ ἐντολῶν, ἢ, ὅπερ κατ' οὐσίαν τό αὐτό, ἐννοοῦν σύστημα κανόνων, ἐντολῶν ἢ κανόνων ἀναφερομένων εἰς τὴν σάρκα («ἐντολῆς σαρκικῆς») ὑπό τὴν ἐννοιαν ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ σώματος ἢ τῆς γηίνης καὶ προσκαίρου φύσεως ἢ τῆς κατὰ σάρκα καταγωγῆς. Οὕτως εἰς τό πρῶτον ἡμισυ τοῦ στίχ. 16 δίδονται ἐρμηνεῖαι ὁποῖαι αἰ ἐξῆς: Ὁ Χριστός δέν ἔγινεν ἱερεὺς δι' ἀνθρωπίνων κανόνων καὶ κανονισμῶν. Ὁ Χριστός δέν ἔγινεν ἱερεὺς κατ' ἀπαίτησιν ἐντολῆς, ἢ ὁποῖα ἰσχύει δι' ἀνθρώπους. Ὁ Χριστός δέν ἔγινεν ἱερεὺς συμφώνως πρὸς νόμον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐντολάς, αἰ ὁποῖαι ἀνεφέροντο εἰς τὰ ἐξωτερικά καὶ πρόσκαιρα πράγματα, καὶ ἐν γένει εἰς τὴν κάθαρσιν τοῦ σώματος. Ὁ Χριστός δέν ἔγινεν ἱερεὺς ἐπὶ τῇ βάσει συστήματος κανόνων συνδεδεμένων πρὸς τὴν γῆν. Ὁ Χριστός δέν ἔγινεν ἱερεὺς συμφώνως πρὸς νομικὴν ἀπαίτησιν ἀναφερομένην εἰς τὴν κατὰ σάρκα καταγωγὴν, τουτέστιν εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν.

Οὐδεμία τῶν ἐρμηνειῶν τούτων εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Οἱ ἐρμηνευταὶ ἐρμηνεύουν, ὡς ἐάν τό χωρίον ὠμίλει διὰ «νόμον ἐντολῶν», ἢτοι νόμον περιλαμβάνοντα πολλὰς ἐντολάς, ἢ δι' «ἐντολὴν νόμου», ἢτοι μίαν ἐντολὴν νόμου, ἐνῶ τώρα τό χωρίον ὀμιλεῖ διὰ «νόμον ἐντολῆς». Αἱ ἐκφράσεις «νόμος ἐντολῶν» καὶ «ἐντολὴ νόμου» δέν εἶνε παράδοξοι. Ἄλλ' ἡ ἀντίστροφος τῆς τελευταίας ἐκφράσεως ἐκφρασις «νόμος ἐντολῆς» (ὄχι «ἐντολὴ νόμου»), ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται ἐν τῷ χωρίῳ, εἶνε παράδοξος. Ὁμοίως εἶνε παράδοξοι αἱ ἐν Ῥωμ. 3 : 27 καὶ 9 : 31 ἐκφράσεις «νόμος ἔργων» καὶ «νόμος δικαιοσύνης» ἀντιστοίχως, ἐνῶ δέν θά ἦσαν παράδοξοι αἱ ἐκφράσεις «ἔργα νόμου», ἢτοι ἔργα διατασσόμενα ἐκ τοῦ νόμου, καὶ «δικαιοσύνη νόμου», ἢτοι δικαίωσις ἐκ τοῦ νόμου. Ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 170-172, 176-178, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν εἰρημένων ἐδαφίων Ῥωμ.

3 : 27 καὶ 9 : 31, ἡ λέξις «νόμος» τῶν ἐν αὐτοῖς παραδόξων ἐκφράσεων δέν ἔχει τὴν συνήθη ἔννοιαν, ἀλλὰ σημαίνει «τρόπος». Τὴν σημασίαν ταύτην ἡ λέξις «νόμος» ἔχει καὶ ἐν τῇ παραδόξῳ ἐκφράσει «νόμος ἐντολῆς» τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου. Σημαίνει δηλαδὴ «τρόπος», ὄχι «νόμος», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν.

Οἱ ἐξηγηταὶ δέν συλλαμβάνουν ἐπίσης τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται τὸ ἐπίθετον «σαρκικός» ἐν τῇ φράσει «ἐντολῆς σαρκικῆς». Ἡ ἐντολή χαρακτηρίζεται «σαρκική» ὡς ἀναφερομένη εἰς τὴν σάρκα. Ἐν τῇ παρούσῃ δέ περιπτώσει ἡ σὰρξ ἐννοεῖται ὑπὸ ἔννοιαν, ἡ ὁποία ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τὴν ἐκφραζομένην διὰ τῶν φράσεων «ζωῆς ἀκαταλύτου» καὶ «εἰς τὸν αἰῶνα». Ἡ κλεῖς πρὸς λύσιν τοῦ παρόντος ἐρμηνευτικοῦ προβλήματος εὐρίσκεται εἰς χωρίον τοῦ αὐτοῦ βιβλίου τῆς Γραφῆς, τὸ Ἑβρ. 5 : 7, «ὃς (Χριστός) ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκός αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σφῆξιν αὐτόν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῦων προσενέγκας». Διὰ τῆς λέξεως «σὰρξ» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σημαίνεται ἡ φυσικὴ ζωὴ, ἥτοι ἡ ζωὴ μέχρι τοῦ θανάτου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπερφυσικὴν ζωὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸν θάνατον. Ἡ φράσις «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκός αὐτοῦ» σημαίνει «κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς φυσικῆς ζωῆς του», δέν σημαίνει «κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιγείου ζωῆς του», ὅπως οἱ πολλοὶ ἐξηγοῦν. Ὁ Ἰησοῦς ἐξῆσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ 40 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάστασίν του. Ἄλλ' αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι δέν περιλαμβάνονται «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκός αὐτοῦ». Ὁ Ἰησοῦς ἐπίσης καὶ τώρα φέρει σάρκα, ὅπως θὰ φέρῃ ἔσασε, ἀλλ' αἱ ἡμέραι τῆς αἰωνιότητος, τὰς ὁποίας ζῆ τώρα, καίτοι ἐν σαρκί, δέν περιλαμβάνονται «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκός αὐτοῦ». Διότι μετὰ τὸν θάνατον, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάληψιν, ὁ Χριστός εἰσῆλθεν εἰς σφαῖραν ζωῆς διάφορον τῆς σφαίρας τῆς φυσικῆς ζωῆς. Ἡ ἔννοια τῆς φυσικῆς ζωῆς, ἡ ὁποία διαρκεῖ μέχρι τοῦ θανάτου καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὴν μεταφυσικὴν ζωὴν, ὅπως ὑπάρχει εἰς τὸ οὐσιαστικόν «σὰρξ» τοῦ Ἑβρ. 5 : 7, οὕτως ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἀντίστοιχον ἐπίθετον τοῦ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίου. Ἡ ἐντολή χαρακτηρίζεται «σαρκική», διότι ἀναφέρεται εἰς τὴν σάρκα, τουτέστι τὴν φυσικὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Αὐτὴ δέ ἡ ζωὴ, ἐπειδὴ εἶνε βραχυχρόνιος, καταλυομένη ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία σημαίνεται διὰ τῶν φράσεων «ζωῆς ἀκαταλύτου» καὶ «εἰς τὸν αἰῶνα».

Τὸ ἀναφορικόν «ὃς», διὰ τοῦ ὁποίου ἄρχεται ὁ στίχ. 16, ἐνέχει αἰτιολογικὴν σημασίαν καὶ δύναται ν' ἀποδοθῇ «ἐπειδὴ αὐτός».

Οὕτω δέ ὁ στίχ. 16 αἰτιολογεῖ τόν στίχ. 15, καί μάλιστα τήν φράσιν «ιερεύς ἕτερος, τουτέστιν «ἄλλου εἶδους ἱερεύς». Ὁ δέ στίχ. 17 διά ψαλμικοῦ χωρίου αἰτιολογεῖ καί βεβαιώνει τόν ἐν στίχ. 16 ἀποστολικόν λόγον, καί μάλιστα τήν φράσιν «ζωῆς ἀκαταλύτου».

Ἡ ἔννοια καί ἡ πρὸς ἀλλήλους σχέσις τῶν τριῶν στίχων, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τό ἐξεταζόμενον χωρίον, εἶνε ἡ ἐξῆς: Γίνεται δέ φανερόν ἀκόμη περισσότερον, ὅτι συμφώνως πρὸς τόν τύπον τοῦ Μελχισεδέκ ἐμφανίζεται ἄλλου εἶδους ἱερεύς. Πῶς δέ γίνεται φανερόν, ὅτι ἐμφανίζεται ἄλλου εἶδους ἱερεύς; Ἐπειδή αὐτός, ὁ νέος ἱερεύς, δέν ἐγένεν ἱερεύς ὅπως ὁ Ἀαρών, μέ τόν τρόπον ἐντολῆς, ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τήν σύντομον φυσικήν ζωήν, ἀλλ' ἐγένεν ἱερεύς μέ τήν δύναμιν ζωῆς ἀτελευτήτου. Ἔχει δέ ὁ νέος ἱερεύς, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δύναμιν ζωῆς ἀτελευτήτου καί οὕτως ἱερατεύει αἰωνίως, ὄχι μόνον κατά τήν παροῦσαν ζωήν, διότι ἡ Γραφή μαρτυρεῖ καί βεβαιώνει περὶ αὐτοῦ: Σὺ εἶσαι ἱερεύς αἰώνιος κατά τήν τάξιν (ἡ τόν τύπον) τοῦ Μελχισεδέκ.

Καίτοι καί ὁ Μελχισεδέκ ὡς ἄνθρωπος ἀπέθανε, σκοπίμως ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἀποσιωπᾶται τό τέλος του, καθῶς ἀποσιωπῶνται καί ἄλλα στοιχεῖά του, καί οὕτως ὁ περίφημος ἐκεῖνος ἱερεύς ἐμφανίζεται ὡς μὴ ἔχων τέλος ζωῆς, καί ὡς μένων ἱερεύς εἰς τό διηνεκές, διά νά εἶνε τύπος τοῦ Χριστοῦ (στίχ. 3). Ὅ,τι δέ ὁ Μελχισεδέκ ὡς τύπος ἔχει φαινομενικῶς, ὁ Χριστός ὡς ἀντίτυπος ἔχει πραγματικῶς. Ὁ Χριστός ἔχει πραγματικῶς τήν ἀνευ τέλους ζωήν καί τήν παντοτινήν ἱερωσύνην.

Ὁ Χριστός εἶνε ἄλλου εἶδους ἱερεύς, διότι δέν εἶνε πρόσκαιρος, ἀλλ' αἰώνιος ἱερεύς. Ἡ περὶ ἱερωσύνης ἐντολή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καθίστα ἱερεῖς, τῶν ὁποίων ἡ ἱερωσύνη ἐτερματίζετο διά τοῦ θανάτου. Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς ἀκαταλύτου ζωῆς, τήν ὁποίαν εἶχεν ὁ Χριστός, κατέστησεν αὐτόν αἰώνιον ἱερέα. Βεβαίως καί ὁ Χριστός ὑπέστη θάνατον. Ἀλλά διά τοῦ θανάτου δέν ἐτερματίσθη ἡ ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Χριστός ἀνέστη, ζῆ ἐν σώματι καί οὕτω συνεχίζει νά ἱερατεύῃ.

Ἄλλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ δεόν νά παρατηρηθῆ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε αἰώνιος ἱερεύς ὄχι ὑπὸ τήν ἀπόλυτον ἔννοιαν τῆς λέξεως αἰώνιος. Ὁ Ἰησοῦς θά ἱερατεύῃ αἰωνίως ἐν τῇ ἔννοια, ὅτι θά ἱερατεύῃ πάντοτε μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας. Κατά τήν Δευτέραν Παρουσίαν ἐπέρχεται τό τέλος τοῦ παρόντος κόσμου καί ἅμα ἡ λῆξις τῆς μεσσιακῆς καί μεσιτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἰησοῦ. Καί ὅπως τότε ὁ Ἰησοῦς θά πα-

ραδῶση τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος (Ψαλμ. 2 : 6, Α΄ Κορ. 15 : 24-25), οὕτω βεβαίως θά παραδῶση καὶ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα, καθὼς καὶ τὸ προφητικόν.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθὲν χωρίον:

«Γίνεται δὲ φανερόν ἀκόμη περισσότερο, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸν τύπον τοῦ Μελχισεδέκ ἐμφανίζεται ἄλλου εἶδους ἱερέως, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἔγινε μέ τὸν τρόπον ἐντολῆς¹, ἢ ὁποῖα ἰσχύει διὰ φυσικὴν ζωὴν, ἀλλὰ μέ τὴν δύναμιν ζωῆς ἀτελεντήτου. Διότι μαρτυρεῖ: Σὺ εἶσαι αἰώνιος ἱερέως κατὰ τὴν τάξιν² τοῦ Μελχισεδέκ».

1. Ἡ ἀπλούστερον, δὲν ἔγινε δι' ἐντολῆς.

2. Ἡ τὸν τύπον.

Ἑβρ. 10 : 7

«ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ»

«Τότε εἶπον· ἰδοὺ ἤκω· ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ¹ τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, τὸ ὁποῖον εἶνε παράθεμα ἐκ τοῦ Ψαλμ. 39 : 8-9 (40 : 7-8) κατὰ τούς Ο', ἡ φράσις «ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ» θεωρεῖται παρενθετική. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐντύπωσιν δημιουργεῖ ἢ ἐνισχύει ἢ ἐν στίχ. 9 παράθεσις, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἢ ἐν λόγῳ φράσις παραλείπεται, ἢ δὲ πρό αὐτῆς φράσις «ἰδοὺ ἤκω» συνάπτεται πρὸς τὴν μετ' αὐτὴν φράσιν «τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου». Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ φράσις «ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ» δὲν εἶνε παρενθετική, ἢ δὲ παράλειψις αὐτῆς ἐν στίχ. 9 γίνεται χάριν συντομίας. Ἡ δὲ φράσις «τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου» ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ «γέγραπται», ὄχι ἐκ τοῦ «ἤκω», ἐν δὲ στίχ. 9 τίθεται εἰς ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ «ἤκω», διότι αὐτὴ ἢ μεταβολὴ δὲν ἐπιφέ-

1. Μετὰ τὴν λέξιν ἐμοῦ τὸ τε ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ κριτικὸν κείμενον ἔχει κόμμα, ἐσφαλμένως καθ' ἡμᾶς.

ρει μεταβολήν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος: «Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τό θέλημά σου» καί συμφώνως πρὸς τό γεγραμμένον «ἰδοῦ ἦκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τό θέλημά σου».

Ζήτημα γεννᾶται παρὰ τοῖς ἐρμηνευταῖς περὶ τοῦ βιβλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ «γέγραπται» περὶ τοῦ Μεσσίου. Καί κατὰ μίαν μὲν γνώμην πρόκειται περὶ ὀλοκλήρου τοῦ βιβλίου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐπειδὴ εἰς ὅλην τὴν Παλαιάν Διαθήκην περιέχονται προφητεῖαι περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου («ἰδοῦ ἦκω»), κατ' ἄλλην δέ γνώμην πρόκειται περὶ τῆς Πεντατεύχου τοῦ Μωυσέως, ἐπειδὴ ὁ Ψαλμός, ὅθεν τό παράθεμα, εἶνε τοῦ Δαβίδ, ὅστις ὑπῆρξε προγενέστερος τῶν προφητῶν καί μεταγενέστερος τοῦ Μωυσέως.

Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς τό ἐν λόγῳ ζήτημα τίθεται ματαίως. Διότι δέν πρόκειται περὶ βιβλίου ἐν κυριολεξίᾳ, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλ' ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ. Κατὰ μεταφοράν δηλαδή ἐκ τῶν βιβλίων καί γραπτῶν τῆς γῆς πολλάκις ἡ Γραφή ὁμιλεῖ περὶ βιβλίων καί γραπτῶν τοῦ οὐρανοῦ, τά ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα καί πράγματα, καί δὴ καί ἐκ τῶν προτέρων, προγνωστικῶς, κατὰ τὴν προαιωνίαν πρόγνωσιν καί βουλήν τοῦ Θεοῦ. Βλέπε σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Μάρκ. 9 : 13 ἐν σελ. 45 – 49.

Ἐπί πλέον ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι εἰς τό «βιβλίον», περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ τό ἐξεταζόμενον χωρίον, δέν περιλαμβάνεται καί ἡ φράσις «ἰδοῦ ἦκω» περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί, ἀλλά μόνον ὁ λόγος «τοῦ ποιῆσαι τό θέλημά σου, ὁ Θεός μου, ἐβουλήθην, καί τόν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου», Ψαλμ. 39 : 9 κατὰ τοὺς Ο'. Κατὰ δέ τό Ἑβραϊκόν (Ψαλμ. 40 : 8) τό γεγραμμένον ἐν τῷ «βιβλίῳ» περὶ τοῦ Μεσσίου ἔχει οὕτως: «Χαίρω, Θεέ μου, νά ἐκτελῶ τό θέλημά σου, καί ὁ νόμος σου εἶνε ἐν μέσῳ τῆς καρδίας μου». Ἄλλὰ τοιοῦτος λόγος, ὁποῖος ὁ παρῶν Ψαλμικός λόγος, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Μεσσίας ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ἀπευθυνόμενος πρὸς τόν Θεόν, εἰς οὐδέν ἄλλο μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶνε γεγραμμένος, οὔτε ὅπως ἔχει ἐνταῦθα, οὔτε ὁμοίως πως. Τοῦτο δέ εἶνε ἰσχυρόν ἐπιχείρημα ὑπέρ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὅτι ὁ λόγος οὗτος τοῦ Μεσσίου «γέγραπται» ἰσχύει ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ, ὄχι ἐν κυριολεξίᾳ.

Τό Ψαλμικόν χωρίον «Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι τό θέλημά σου, ὁ Θεός (ἢ χαίρω, Θεέ μου, νά ἐκτελῶ τό θέλημά σου, κατὰ τό Ἑβραϊκόν) κ.λ.π.» εἶνε ὁμοιον πρὸς τό Ἠσ. 65 :

6-7, «Ίδου γέγραπται ἐνώπιόν μου· οὐ σιωπήσω ἕως ἂν ἀποδώσω εἰς τόν κόλπον αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν κ.λ.π.».

Κατάδηλον ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Ἡσαΐου, ὅτι τὸ «γέγραπται» ἔχει ἔννοιαν μεταφορικὴν. Ὅπως δὲ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ χωρίῳ τὸ «γέγραπται» ἔχει ἔννοιαν μεταφορικὴν. Ἐπίσης, ὅπως εἰς τὸ ἐν χωρίῳ τὸ τί «γέγραπται» λέγεται κατόπιν, μετὰ τὴν φράσιν «γέγραπται ἐνώπιόν μου», οὕτω καὶ εἰς τὸ ἕτερον χωρίον τὸ τί «γέγραπται» λέγεται κατόπιν, μετὰ τὴν φράσιν «γέγραπται περὶ ἐμοῦ», ὅχι δὲ καὶ προηγουμένως, καὶ οὕτως ἢ προηγουμένη φράσις «ἰδοὺ ἤκω» ἀποκλείεται νὰ εἶνε μέρος τῆς γραφῆς, ἢ ὁποία σημαίνεται διὰ τοῦ «γέγραπται». Καὶ τέλος, ὅπως εἰς τὸ ἐδάφιον τοῦ Ἡσαΐου τὸ «γέγραπται» σημαίνει, ὅτι ἐν τῇ αἰωνιότητι ἔχει ληφθῆ ἀπόφασις βεβαία, ἀμετάκλητος καὶ ἐξάπαντος ἐκτελεσθησομένη, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐρευνώμενον ἐδάφιον.

Μεταφράζομεν τὸ ἐδάφιον.

Τότε εἶπα: Ἰδοὺ ἔχω ἔλθει. Εἰς τὸν κύλινδρον βιβλίου¹ εἶνε γραμμένον δι' ἐμέ νὰ ἐκτελέσω, ᾧ Θεέ, τὸ θέλημά σου».

---

1. Ἡ χειρογράφου

Ἑβρ. 11 : 35

«ΙΝΑ ΚΡΕΙΤΤΟΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΥΧΩΣΙΝ»

«Ἐλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν».

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαντᾷ δὶς ἡ λέξις «ἀνάστασις». Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον· σημαίνει τὴν ἐκ τοῦ θανάτου ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν. Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν ἐκλαμβάνουν τὴν λέξιν ταύ-

την οί ἔρμηνευταί. Ἡ πρότασις, «Ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν», σημαίνει, ὅτι γυναῖκες, ὡς ἡ χήρα εἰς τὰ Σάρπητα τῆς Σιδωνίας καὶ ἡ Σωμανίτις, ἔλαβον τοὺς νεκροὺς υἱοὺς των κατόπιν ἀναστάσεως, ἀναστάντας («ἀναστημένους»), ἡ μὲν διὰ θαύματος τοῦ προφήτου Ἡλίου (Γ' Βασ. 17 : 22-23), ἡ δὲ διὰ θαύματος τοῦ προφήτου Ἐλισαίου (Δ' Βασ. 4 : 34-37).

Ὅπως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, οὕτω καὶ εἰς τὴν δευτέραν οἱ ἔρμηνευταί νομίζουν, ὅτι ἡ λέξις «ἀνάστασις» σημαίνει τὴν ἐκ τοῦ θανάτου ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν. Νομίζουν μάλιστα, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ «κρείττονος ἀναστάσεως» ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν «ἀνάστασιν», τῆς ὁποίας ἔτυχον τὰ τέκνα τῶν εἰρημένων γυναικῶν. Ἀλλ' ἡ ἐκδοχὴ αὐτὴ δὲν εἶναι ὀρθή. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἡ λέξις «ἀνάστασις» δὲν ἔχει τὴν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν. Καὶ ὁ λόγος περὶ «κρείττονος ἀναστάσεως» δὲν λέγεται ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν λόγον περὶ «ἀναστάσεως» τῶν τέκνων τῶν εἰρημένων γυναικῶν.

Ἐάν προσέξῃ τις καλῶς, ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ περὶ «κρείττονος ἀναστάσεως» ἐν συγκρίσει πρὸς «τὴν ἀπολύτρωσιν», τὴν ὁποίαν δὲν ἐδέχθησαν οἱ ὑποβληθέντες εἰς τὸ μαρτύριον διὰ τοῦ βασιανιστικοῦ τυμπάνου (Β' Μακ. 6 : 19, 28). Ὁ Ἀπόστολος ἠδύνατο νὰ εἶπῃ, «Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀπολυτρώσεως τύχωσιν». Ἀλλ' ἀντὶ «ἀπολυτρώσεως» εἶπεν «ἀναστάσεως» χάριν ἐναλλαγῆς καὶ ποικιλίας, καὶ ἐπειδὴ ἡ δευτέρα λέξις εἶνε λαμπροτέρα τῆς πρώτης. Κατ' οὐσίαν αἱ δύο λέξεις, «ἀπολύτρωσις» καὶ «ἀνάστασις», σημαίνουν τὸ αὐτό, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη ἐκφράζει τοῦτο ἀρνητικῶς, ἡ δὲ δευτέρα θετικῶς. Ἡ «ἀπολύτρωσις» εἶνε ἡ ἀπελευθέρωσις, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν βασιανιστηρίων, ἡ σωτηρία. Καὶ ἡ «ἀνάστασις» εἶνε ἐπίσης ἡ σωτηρία. Ἐν Ἰουδίθ 12 : 8 ἀναγινώσκομεν: «Ἐδέετο τοῦ Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ κατευθῆναι τὴν ὁδὸν αὐτῆς εἰς ἀνάστημα τῶν υἱῶν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ». Τὸ χωρίον τοῦτο σημαίνει: «Παρεκάλει τὸν Κύριον, τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ, νὰ κατευοδώσῃ τὴν ὁδὸν τῆς πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ του». Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δηλαδὴ ἡ λέξις «ἀνάστημα», τῆς αὐτῆς ρίζης μετὰ τῆς λέξεως «ἀνάστασις», σημαίνει «σωτηρία». Ὅπως δὲ τὸ οὐδέτερον «ἀνάστημα» ἐν Ἰουδίθ 12 : 8, οὕτω καὶ τὸ θηλυκὸν «ἀνάστασις» ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἐδαφίῳ Ἐβρ. 11 : 35 σημαίνει «σωτηρία». Ἴσως δὲ καὶ ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ Ψαλμοῦ 65 κατὰ τοὺς Ο' ἡ λέξις «ἀνάστασις» σημαίνει «σωτηρία». Ὑπὲρ τούτου συνηγορεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ Ψαλ-

μοῦ. Ἐπειδή πολλάκις ἡ καταστροφή μεταφορικῶς ἐκφράζεται διὰ τοῦ πίπτειν, π.χ. ἐν Ἡσ. 8 : 15, 21 : 9, ἡ δέ σωτηρία διὰ τοῦ ἀνίστασθαι, π.χ. ἐν Β΄ Βασ. 22 : 39, Ἄμ. 8 : 14, διὰ τοῦτο ἡ λέξις «ἀνάστασις» προσέλαβε καί τὴν ἔννοιαν «σωτηρία». Τό νόημα τοῦ λόγου, «Ἄλλοι δέ ἐτυμπανίσθησαν κ.λ.π.» εἶνε τό ἐξῆς: Ὑπό τόν ὄρον τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν ἐντολήν του ὁ τύραννος προσέφερεν «ἀπολύτρωσιν», ἥτοι ἀπαλλαγὴν ἀπό τῶν βασανιστηρίων, σωτηρίαν. Ἄλλ' οἱ ἥρωες δέν ἐδέχθησαν αὐτὴν τὴν σωτηρίαν, διὰ νά τύχουν ἀνωτέρας σωτηρίας· δέν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκαιρον σωτηρίαν, διὰ ν' ἀξιωθοῦν τῆς αἰωνίου σωτηρίας.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Γυναῖκες ἔλαβον τοὺς νεκροὺς τῶν ἀναστάντας («ἀναστημένους»). Ἄλλοι δέ ἐβασανίσθησαν διὰ τοῦ τυμπάνου, καί δέν ἐδέχθησαν ν' ἀπαλαγοῦν τῶν βασανιστηρίων, διὰ νά τύχουν ἀνωτέρας σωτηρίας».

Ἐβρ. 12 : 5-6

**«ΕΚΚΛΕΛΗΣΘΕ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ»
«ΜΗ ΕΚΛΥΟΥ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟΣ»**

«Καί ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδέ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γάρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δέ πάντα υἱόν ὃν παραδέχεται».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχεται εἰσαγωγικός λόγος καί παρατίθεται τό Παροιμ. 3 : 11-12, πρῶτον διαφεύγει τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐρμηνευτῶν, ὅτι τό ἀφηρημένον «ἡ παράκλησις» τίθεται ἀντί τοῦ συγκεκριμένου «ὁ παρακαλῶν». Διότι ὄχι «ἡ παράκλησις», ἀλλ' «ὁ παρακαλῶν», ἥτοι πρόσωπον, «διαλέγεται» καί λέγει «υἱέ μου». Τό «ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται», εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τό «ἐκλέλησθε τοῦ παρακαλοῦντος, ὅστις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται», ἥτοι «ἔχετε λησμονήσει τόν παραινοῦντα, ὁ ὁποῖος

ὀμιλεῖ πρὸς ὑμᾶς ὡς υἱούς». Τό πρόσωπον δέ, τό ὁποῖον παραινεῖ καί προσφωνεῖ ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους ὡς υἱούς του, δέν εἶνε ὁ συγγραφεύς τῶν Παροιμιῶν Σολομῶν, ἀλλά θεῖον πρόσωπον (Πρβλ. τό «ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός», Ἐβρ. 12 : 7). Αὐτό δέ τό θεῖον πρόσωπον διακρίνει ἑαυτό ἀπό τοῦ παιδεύοντος Κυρίου, περί τοῦ ὁποῖου ὀμιλεῖ εἰς γ' πρόσωπον. Ἄλλ' ἐν ταῦτῳ τόν ἀνθρωπον, πρὸς τόν ὁποῖον ἀπευθύνεται, ἐμφανίζει καί ὡς υἱόν τοῦ Κυρίου («μαστιγοῖ δέ πάντα υἱόν») καί ὡς υἱόν ἑαυτοῦ («υἱέ μου»). Καθίσταται φανερόν, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Παροιμιῶν ὀμιλεῖ ὁ Υἱός, ἡ ἐνυπόστατος Σοφία, ὅπως ὀμιλεῖ καί ἀλλαχοῦ τῶν Παροιμιῶν, καί διακρίνει ἑαυτόν ἀπό τοῦ Κυρίου - Πατρός (Πρβλ. Παροιμ. 1 : 20 - 2 : 1 καί 8 : 12-36). Ἐν ταῦθα λοιπόν ἔχομεν διάκρισιν δύο προσώπων τῆς Θεότητος, τοῦ παραινούντος Υἱοῦ καί τοῦ παιδεύοντος Πατρός, ὅπερ ἐπίσης διαφεύγει τήν ἀντίληψιν τῶν ἐρμηνευτῶν.

Τό «ἐλέγχο» κατὰ τήν ἀρχαιότητα ἐσήμαινεν ἔλεγχον καί διά λόγων καί διά πράξεων. Ἐσήμαινε δηλαδή καί «ἀπευθύνω ἐπιτιμητικούς λόγους, ἐπιτιμῶ, ἐπιπλήττω, μέμφομαι, κατηγορῶ», καί «ὑποβάλλω εἰς δοκιμασίας, θλίψεις, βάσανα καί τιμωρίας».

Παραθέτομεν καί σχολιάζομεν χωρία ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τά ὁποῖα τό «ἐλέγχο» ἀπαντᾷ ἐν τῇ δευτέρᾳ σημασίᾳ:

«Ἐάν ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτοῦ, καί ἐλέγξω αὐτόν ἐν ῥάβδῳ ἀνδρῶν καί ἐν ἀφαῖς υἱῶν ἀνθρώπων» (Β' Βασ. 7 : 14). Σαφῶς ἐνταῦθα φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει ἔλεγχος καί διά πράξεων, ῥαβδισμῶν καί πληγμάτων.

«Καί ἰδοῦ αὐτός λεπρός ἐν τῷ μετώπῳ· καί κατέσπευσαν αὐτόν ἐκεῖθεν, καί γάρ αὐτός ἔσπευσεν ἐξελθεῖν, ὅτι ἤλεγε αὐτόν Κύριος» (Β' Παρ. 26 : 20). Τό «ἤλεγε» σημαίνει «ἐπληξεν, ἐτιμώρησεν». Ἡ πληγή ἢ τιμωρία ἦτο λέπρα.

«Μακάριος δέ ἀνθρωπος, ὃν ἤλεγε ὁ Κύριος, νουθέτημα δέ Παντοκράτορος μή ἀπαναίνου· αὐτός γάρ ἀλγεῖν ποιεῖ καί πάλιν ἀποκαθίστησιν· ἔπαισε, καί αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἴασαντο» (Ψάλμ. 5 : 17-18). Τό «ἤλεγε», ὡς δεικνύει ἡ συνάφεια («ἀλγεῖν ποιεῖ», «ἔπαισε»), σημαίνει «ἔθλιπεν, ἐπληξεν (ἐννοεῖται, παιδαγωγικῶς)».

«Πάλιν δέ ἤλεγε αὐτόν ἐπί μαλακίᾳ ἐπί κοίτης, καί πλήθος ὀστῶν αὐτοῦ ἐνάρκησεν» (Ψάλμ. 33 : 19). Τό «ἤλεγε» σημαίνει «ἐτιμώρησεν». Ἡ τιμωρία ἐγίνε δι' ἀσθενείας.

«Κύριε, μή τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδέ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με» (Ψάλμ. 6 : 2 [1], 37 : 2 [38 : 1]). Τό «ἐλέγξης» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τό «παιδεύσης» καί ἔχει τήν ἐννοίαν τῆς παιδεύσε-

ως, δοκιμασίας, θλίψεως, τιμωρίας. Τό «*παιδεύω*» ένταῦθα χρησιμοποιοῖται έν τῇ έννοιᾷ, τὴν ὅποιαν ἔχει έν χωρίοις, ὅποια τά Γ' Βασ. 12 : 11 («Ὁ πατήρ μου ἐπαίδευσεν ὑμᾶς έν μάστιγι, κἀγὼ παιδεύσω ὑμᾶς έν σκορπίοις»), Σοφ. Σολ. 3 : 5 («Ὀλίγα παιδευθέντες μεγάλα εὐεργετηθήσονται»), Λουκ. 23 : 16, 22 («παιδεύσας οὖν αὐτόν ἀπολύσω»). Εἰς τοιαῦτα χωρία εἶνε προφανές, ὅτι τό «*παιδεύω*» σημαίνει παιδεύσιν ὄχι διά λόγων, ἀλλά διά πράξεων· σημαίνει *δοκιμάζω*, *θλίβω*, *βασανίζω*, *τιμωρῶ*. Αὐτήν δέ τὴν σημασίαν ἔχει καί σήμερον τό ῥῆμα.

«Σκολιοὶ γάρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπό Θεοῦ, δοκιμαζομένη τε ἡ δύναμις *ἐλέγχει* τούς ἄφρονας» (Σοφ. Σολ. 1 : 3). Ἡ τελευταία πρότασις σημαίνει: Ἀμφισβητούμενη καί προκαλουμένη ἡ θεία δύναμις *τιμωρεῖ* τούς ἄφρονας καί ἀποδεικνύει τὴν ἀφροσύνην των.

«Τούς παραπίπτοντας κατ' ὀλίγον *ἐλέγχεις*» (Σοφ. Σολ. 12 : 2). Τοῦτο σημαίνει: Τούς ἀμαρτάνοντας *τιμωρεῖς* ὀλίγον κατ' ὀλίγον, δεικνύων ἐπεικείαν καί δίδων ἀφορμὴν καί εὐκαιρίαν μετανοίας.

«*Παιδεύσει* σε ἡ ἀποστασία σου, καί ἡ κακία σου *ἐλέγξει* σε· καί γνῶθι καί ιδέ, ὅτι *πικρόν* σοι τό καταλιπεῖν σε ἐμέ, λέγει Κύριος ὁ Θεός σου» (Ἱερ. 2 : 19). Τό «*ἐλέγξει*» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τό «*παιδεύσει*», εἶνε ἐπίσης σχετικόν πρὸς τό «*πικρόν*» καί σημαίνει «θά τιμωρήση».

Ὅπως εἰς τὰ χωρία ταῦτα, οὕτω καί εἰς τό προκειμένον ἀποστολικόν χωρίον τό «*ἐλέγχω*» σημαίνει ἔλεγχον διά πράξεων, ὄχι διά λόγων· σημαίνει «*δοκιμάζω*, *θλίβω*», ὄχι «ἐπιτιμῶ, ἐπιπλήττω». Τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς συναφείας, έν τῇ ὁποία χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις «*παιδεία*» ἤτοι *παιδευσις*, «*παιδεύω*» καί «*μαστιγῶ*», πᾶσαι σημαίνουσαι *δοκιμασίας*, *θλίψεις*.

Συνεπῶς ἡ φράσις τοῦ ἀποστολικοῦ χωρίου «*ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος*» σημαίνει, «*ὅταν δοκιμάζεσαι ὑπ' αὐτοῦ, ὅταν ὑφίστασαι θλίψεις παρ' αὐτοῦ*». Ἄλλ' οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταὶ δέν μεταφράζουσιν τό «*ἐλέγχω*», ἀλλά διατηροῦν αὐτό κατά τὰς ἀποδόσεις τοῦ χωρίου. Τοῦτο δέ εἶνε σφάλμα, διότι σήμερον τό «*ἐλέγχω*» σημαίνει ἔλεγχον διά λόγων μόνον («ἐπιτιμῶ, ἐπιπλήττω»), ὄχι καί διά πράξεων («*δοκιμάζω*, *θλίβω*»), ὅπως ἐσήμαινε κατά τὴν ἀρχαιότητα καί σημαίνει εἰς τό παρόν χωρίον.

Ἐπάρχει ένταῦθα καί ἡ ἀπόδοσις τοῦ «*ἐλέγχω*» διά τοῦ «*τιμωρῶ*». Ἄλλά καί αὐτὴ ἡ ἀπόδοσις δέν εἶνε ἐπιτυχής. Διότι αἱ δοκιμασίαι καί αἱ μάστιγες, περί ὧν ὁ λόγος έν τῇ προκειμένη περιπτώσει, δέν εἶνε κατ' ἀνάγκην συνέπειαι ἀμαρτιῶν, ὥστε αὐται νά χαρακτηρί-

ζωνται ὡς τιμωρία. Δοκιμασίας καί μάστιγας δέν ὑφίστανται μόνον οἱ ἁμαρτωλοί, ἀλλά καί οἱ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰώβ (Ἰδέ Ἰουδίθ 8 : 27).

Εἰς τήν φράσιν «*μη̅ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου*» οἱ ἐξηγηταί δίδουν τήν ἔννοιαν: Νά μή δίδης μικράν προσοχήν εἰς τήν «*παιδείαν*» τοῦ Κυρίου, νά μή παραμελῆς καί νά μή περιφρονῆς αὐτήν. Ἄλλ' αὐτή ἡ ἔννοια δέν εἶνε ὀρθή. Διότι ἡ «*παιδεία*» ἐνταῦθα δέν εἶνε παιδευσις διά λόγων, ἀλλά διά πράξεων δέν εἶνε διδασκαλία, εἰς τήν ὁποίαν εἶνε δυνατόν νά δίδῃ τις μικράν προσοχήν, νά παραμελῆ αὐτήν ὡς πρὸς τήν ἐφαρμογήν καί νά περιφρονῆ αὐτήν, ἀλλ' ὡς δεικνύουν τά συμφραζόμενα («*ἐλεγχόμενος*», ἤτοι δοκιμαζόμενος, θλιβόμενος, «*παιδεύει*», ἤτοι δοκιμάζει, θλίβει, «*μαστιγοῦ*»), ἡ «*παιδεία*» εἶνε αἱ δοκιμασίαι, αἱ θλίψεις, τά βάσανα, τά ὅποια ὁ Κύριος παραχωρεῖ. Ὁ ὑφιστάμενος δέ ταῦτα δέν εἶνε δυνατόν νά μή ὑπολογίζη αὐτά καί νά εἶνε ἀδιάφορος πρὸς αὐτά. Ἡ παιδευσις, αἱ δοκιμασίαι, αἱ θλίψεις, τά βάσανα στοιχιζοῦν σοβαρῶς, διό καί οἱ ἄνθρωποι ὑπολογίζουσιν ταῦτα σοβαρῶς.

Ὡς δεικνύει τό Ἑβρ. 12 : 1-12, οἱ χριστιανοί δέν ἐδεικνουν τήν πρέπουσαν ὑπομονήν εἰς τὰς δοκιμασίας καί τὰς θλίψεις, ἀλλ' ἐδείκνουν σημεῖα κάμψεως. Διό καί ὁ Ἀπόστολος ἐλέγχει αὐτούς, λέγων, ὅτι ἐλησμόνησαν τήν παραίνεσιν τῆς βίβλου τῶν Παροιμιῶν, «*κῠίέ μου, μη̅ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος*». Ἡ παραίνεσις εἶνε ἐνθαρρυντική. Ἐπειδὴ οἱ χριστιανοί ἔν τινι βαθμῶ ἐδείκνουν κάμψιν καί ἔλλειψιν ὑπομονῆς εἰς τὰ δεινά τοῦ βίου, τό «*μη̅ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου*» δέον νά ἐρμηνευθῆ: «*νά μή ἀποποιῆσαι τήν παιδευσιν τοῦ Κυρίου, νά μή ἀποκρούης αὐτήν, ἀλλά νά ὑπομένῃς αὐτήν*» ἢ, «*νά μή φοβῆσαι τήν παιδευσιν τοῦ Κυρίου, νά μή κάμπτεισαι ὑπ' αὐτῆς, ἀλλά νά ὑπομένῃς αὐτήν*».

Ἐπὲρ τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας συνηγορεῖ καί τό παρατεθέν καί σχολιασθέν χωρίον Ἰώβ 5 : 17. Εἰς τό χωρίον τοῦτο διά τοῦ «*ἀπαναίνομαι*» (= *ἀποποιῶμαι, ἀποκρούω*) οἱ Ὁ' ἀποδίδουν τό αὐτό ἐβραϊκόν ῥῆμα, τό ὁποῖον εἰς τό ἐρευνώμενον χωρίον ἀποδίδουν διά τοῦ «*ὀλιγῶρῶ*». Ἡ δέ φράσις τοῦ χωρίου τοῦ Ἰώβ «*νουθέτημα Παντοκράτορος μη̅ ἀπαναίνου*» σημαίνει, «*τήν παιδαγωγικὴν δοκιμασίαν τοῦ Παντοκράτορος νά μη̅ ἀποποιῆσαι, νά μη̅ ἀποκρούης*». Οὕτω δέ ἡ φράσις αὐτῆ εἶνε ἰσοδύναμος τῆς φράσεως «*μη̅ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου*» συμφῶνως πρὸς τήν ἐρμηνείαν, τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τήν τελευταίαν ταύτην φράσιν. Ἰδέ καί Σοφ. Σειρ. 41 : 3-4. Τό αὐτό πάλιν ἐβραϊκόν ῥῆμα, τό ὁποῖον εἰς τό ἐρευνώμενον ἀποστολικόν χωρίον ἀποδίδεται

διά τοῦ «ὀλιγορῶ», ἐνταῦθα ἀποδίδεται διά τοῦ «ἀπαναίνομαι», ὅπερ προσλαμβάνει τήν σημασίαν τοῦ «εὐλαβοῦμαι», ἤτοι φοβοῦμαι, τήν ὁποίαν ἐπίσης ἐδώσαμεν εἰς τό «ὀλιγορῶ». Ἴδέ καί Σοφ. Σειρ. 6 : 23, ὅπου τό «ἀπαναίνομαι» σημαίνει ἀρνοῦμαι, ἀποκρούω. Ἴδέ ἐπίσης τό Παροιμ. 15 : 32 καί πρβλ. τήν ἐρευνωμένην ἔκφρασιν «ὀλιγορεῖν παιδείας» πρὸς τήν ἔκφρασιν τοῦ χωρίου τούτου «ἀπωθεῖσθαι παιδείαν», ἤτοι «ἀποκρούειν τήν παιδείαν».

Ἄξιον δέ παρατηρήσεως, ὅτι τό ἐβραϊκόν ῥῆμα, τό ὁποῖον εἰς τό ἐρευνώμενον ἀποστολικόν χωρίον οἱ Ο' μεταφράζουν «ὀλιγορῶ», ἀλλαχοῦ μεταφράζουν «προσοχθίζω», ἤτοι ἀντιπαθῶ, μισῶ (Ψαλμ. 35 : 5), «μισῶ» (Παροιμ. 35 : 32), «ἀπαρνοῦμαι» (Ἠσ. 31 : 7), «ἀποποιοῦμαι» (Ἰώβ 8 : 20), «ἀποδοκιμάζω» (Ἰερ. 8 : 9), «ἐγκαταλείπω» (Ἠσ. 41 : 9), «ἀπειθῶ» (Ἀριθ. 11 : 20), «ἀφιστῶ», ἤτοι ἀπομακρύνω (Ἀριθ. 14 : 31), «ἀπωθῶ» (Ὠσ. 4 : 6). Αὐταί δέ αἱ μεταφράσεις τοῦ ἐν λόγῳ ἐβραϊκοῦ ῥήματος ἐνισχύουν ἔτι μᾶλλον τήν πεποιθήσιν ἡμῶν, ὅτι ἡ παραίνεσις «μὴ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου» σημαίνει, «νά μὴ ἀντιπαθῆς τήν παιδευσιν τοῦ Κυρίου, νά μὴ ἀρνήσῃς αὐτήν, νά μὴ δυστροπήσῃς εἰς αὐτήν, νά μὴ ἀποκρούῃς αὐτήν».

Συμφώνως πρὸς τήν ἐρμηνείαν ταύτην τό «μὴ ὀλιγῶρει παιδείας Κυρίου» εἶνε σχετικόν καί ὅμοιον πρὸς τό «μηδέ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος».

Εἰς τήν φράσιν «μαστιγοῖ δέ πάντα υἰόν ὃν παραδέχεται» συνήθως δίδεται ἡ ἔννοια, «μαστιγώνει δέ πάντα υἰόν, τόν ὁποῖον ἀναγνωρίζει ὡς υἰόν». Ἀλλά τοιαύτη ἔννοια θά ἡδύνατο νά εὐσταθήσῃ, ἂν ἡ διατύπωσις τῆς φράσεως ἦτο ἄλλη, ἂν δέν ἐλέγετο «μαστιγοῖ δέ πάντα ὃν παραδέχεται», ἀλλ' ἐλέγετο, «μαστιγοῖ δέ πάντα ὃν παραδέχεται (ὡς) υἰόν». Ἐκτός δέ τούτου κατά τήν ἔννοιαν αὐτήν ἡ Γραφή ὀνομάζει υἰόν (ἐννοεῖται, τοῦ Θεοῦ) καί ἐκεῖνον, τόν ὁποῖον δέν ἀναγνωρίζει ὡς υἰόν, πρᾶγμα ἀντιφατικόν. Ἄν δέ εἶπη τις, ὅτι δέν πρόκειται περὶ ἀντιφάσεως, ἀλλά περὶ διακρίσεως εἰς ἀναξίους υἰούς καί ἀξιούς υἰούς τοῦ Θεοῦ, ἔχομεν ν' ἀντείπωμεν, ὅτι ἡ διάκρισις αὐτή ἀντίκειται πρὸς τήν συνέχειαν τοῦ ἐδαφίου, στίχ. 7-8, ὅπου μόνον οἱ ἀξιοὶ ὀνομάζονται «υἰοί», ἐνῶ οἱ ἀνάξιοι ὀνομάζονται «νόθου».

Εἰς τήν φράσιν «μαστιγοῖ δέ πάντα υἰόν ὃν παραδέχεται» δίδεται καί ἡ ἔννοια, «μαστιγώνει δέ πάντα υἰόν, τόν ὁποῖον δέχεται παρ' ἑαυτῷ διά νά εἶνε υἰός του». Ἀλλά καί αὐτή ἡ ἔννοια δέν εὐσταθεῖ, διότι περιέχει τήν αὐτήν ἀντίφασιν ἢ εἰσηγεῖται τήν αὐτήν διάκρισιν μετὰ τῆς προηγουμένης ἐννοίας.

Καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις «μαστιγοῖ πάντα υἰόν ὃν παραδέχεται» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὴν προηγουμένην φράσιν «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει». Ὅπως τὸ «μαστιγοῦ» εἶνε παράλληλον καὶ συνώνυμον τοῦ «παιδεύει», οὕτω καὶ τὸ «παραδέχεται» εἶνε παράλληλον καὶ συνώνυμον τοῦ «ἀγαπᾷ».

Τὸ «παραδέχομαι» σημαίνει «δέχομαι παρ' ἐμαντῶ», «προσλαμβάνω», «ἐγκολπώνομαι» καὶ ἄρα «ἀγαπῶ». Ὑπὲρ τῆς τελευταίας σημασίας τοῦ «παραδέχομαι» συνηγοροῦν χωρία ἐκ τῶν Ο', ὅπου τὸ «δεκτός» εἶνε τῆς αὐτῆς ρίζης μετὰ τοῦ «παραδέχομαι» ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ καὶ σημαίνει «εὐπρόσδεκτος, εὐάρεστος, προσφιλής, ἀγαπητός». Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν τοιαῦτα χωρία:

«Ζυγοὶ δόλιοι βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου, στάθμιον δέ δίκαιον δεκτόν αὐτῷ (Παροιμ. 11 : 1). Τὸ «δεκτόν» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «βδέλυγμα», τὸ ὁποῖον σημαίνει «μισητόν πρᾶγμα». Ἔρα δέ «δεκτόν» σημαίνει «εὐπρόσδεκτον, εὐάρεστον, προσφιλέσ, ἀγαπητόν». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: «Ὁ Κύριος μισεῖ τὴν δολίαν πλάστιγγα, ἀγαπᾷ δέ τὰ δίκαια ζύγια».

«Βδέλυγμα Κυρίῳ χεῖλη ψευδῆ, ὁ δέ ποιῶν πίστεις δεκτός αὐτῷ» (Παροιμ. 12 : 22) Τὸ «δεκτός» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «βδέλυγμα». Καὶ ἀφοῦ τὸ «βδέλυγμα» σημαίνει «μισητόν πρᾶγμα», τὸ «δεκτός» σημαίνει «προσφιλής», ἀγαπητός».

«Βδέλυγμα» βασιλεῖ ὁ ποιῶν κακά... Δεκτὰ βασιλεῖ χεῖλη δίκαια, λόγους δέ ὀρθοῦς ἀγαπᾷ» (Παροιμ. 16 : 12-13). Τὸ «δεκτὰ» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «βδέλυγμα», ἤτοι μισητόν πρᾶγμα, συμφωνεῖ πρὸς τὸ «ἀγαπᾷ» καὶ σημαίνει «προσφιλή, ἀγαπητά».

«Δεκτός βασιλεῖ ὑπέρτης νοήμων» (Παροιμ. 14 : 35). Ἡ καλλιτέρα ἀπόδοσις τοῦ λόγου τούτου εἶνε, νομίζομεν, αὕτη: «Ὁ συνετός δοῦλος εἶνε ἀγαπητός εἰς τὸν βασιλέα».

«Εὐλογημένος ἀπὸ τέκνων Ἄσῆρ καὶ ἔσται δεκτός τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ» (Δευτ. 33 : 24). Ἡ καλλιτέρα ἀπόδοσις τοῦ «δεκτός» εἶνε, νομίζομεν, «προσφιλής, ἀγαπητός».

Παραθέτομεν ἐπίσης καὶ σχολιάζομεν ἐν εἰσέτι χωρίον ἐκ τῶν Ο', ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπαντᾷ ἡ λέξις «δεκτός»:

«Ἀγαπᾷ Κύριος ὁσίας καρδίας, δεκτοὶ δέ αὐτῷ πάντες ἄμωμοι χεῖλεσι ποιμαίνει βασιλεύς» (Παροιμ. 22 : 11). Τὸ χωρίον ἐν τῷ Μασοριτικῷ διαφέρει σημαντικῶς. Ἡ δέ λέξις «δεκτοὶ» ἢ δέν ἔχει ἀντίστοιχον αὐτῆς ἐν τῷ Μεσοριτικῷ, ἢ μᾶλλον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν λέξιν τοῦ Μασοριτικοῦ, ἢ ὁποία μεταφράζεται «φίλος». Εἰς τὴν δευτέ-

ραν δηλαδή περίπτωσιν τό «δεκτός» σημαίνει «φίλος» ἢ, ἄλλως, «προσφιλής, ἀγαπητός». Ὅπωςδήποτε δέ τό «δεκτοί» τῶν Ο' κατά σημασίαν σχετίζεται πρός τό «ἀγαπᾶ» καί σημαίνει «προσφιλεῖς, ἀγαπητοί», διότι τό «ἀγαπᾶ Κύριος ὅσας καρδίας» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρός τό «δεκτοί αὐτῷ πάντες ἄμωμοι».

Ἰδιαιτέρως ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τό ἑβραϊκόν ῥῆμα, τό ὁποῖον ἐν Παροιμ. 3 : 12 οἱ Ο' ἀποδίδουν διά τοῦ «*παραδέχομαι*», ἐν Α' Παρ. 29 : 17 ἀποδίδουν διά τοῦ «*ἀγαπῶ*» («δικαιοσύνην ἀγαπᾶς»).

Ἄλλ' ἀφοῦ τό «*παραδέχομαι*» εἶνε συνώνυμον τοῦ «*ἀγαπῶ*», ἡ φράσις τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου «ὄν *παραδέχεται*» σημαίνει, «ὁ ὁποῖος εἶνε ἀγαπητός εἰς αὐτόν», ἢ, «ὁ ὁποῖος εἶνε προσφιλής εἰς αὐτόν», ἢ, «πρός τόν ὁποῖον ἔχει στοργήν».

Ἐπίσης δέον νά παρατηρηθῆ, ὅτι εἰς τάς λέξεις τοῦ ἐρευνωμένου χωρίου «*ἀγαπᾶ*», «*υἰόν*» καί «*παραδέχεται*» ὑπάρχει ἔμφασις. Οὕτω δέ τό Παροιμ. 3 : 12 καί Ἐβρ. 12 : 6 ἔχει τήν ἔννοιαν: Ὁ Κύριος παιδεύει (ἢ δοκιμάζει), ὄχι ἐκείνον, τόν ὁποῖον μισεῖ, ἀλλ' ἐκείνον, τόν ὁποῖον ἀγαπᾶ καί μαστιγώνει, ὄχι τούς νόθους, ἀλλά πάντα υἰόν, πρός τόν ὁποῖον ἔχει στοργήν. Ὁ Κύριος πρός ὄλους, ὅσοι εἶνε υἱοί του, ἔχει στοργήν, διά τοῦτο δέ καί μαστιγώνει αὐτούς.

Κατά τήν ἐρμηνεῖαν ταύτην τοῦ Παροιμ. 3 : 12 καί Ἐβρ. 12 : 6, ὄχι μόνον τό «ὄν ἀγαπᾶ Κύριος παιδεύει» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρός τό «*μαστιγοῖ πάντα υἰόν ὄν παραδέχεται*», ἀλλά ἐκφράζεται καί τό ἐξῆς παράδοξον: Ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι συνήθως τά προσφιλή πρόσωπα θωπεύουν, πλήττουν δέ τά μισητά, ἐκ πρώτης ὄψεως νομίζει τις, ὅτι ὁ Κύριος παιδεύει καί μαστιγώνει ὄσους μισεῖ. Ἀλλά συμβαίνει τό ἀντίθετον· ὁ Κύριος παιδεύει καί μαστιγώνει ὄσους ἀγαπᾶ! Αἱ παιδεύσεις καί αἱ μαστιγώσεις τοῦ Κυρίου δέν εἶνε ἐνδείξεις μίσους, ἀλλά στοργῆς αὐτοῦ, καί υἰότητος ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι παιδεύονται καί μαστιγώνονται.

Κατά ταῦτα τό Ἐβρ. 12 : 5-6 μεταφράζεται:

«*Καί ἔχετε λησμονήσει τόν παραινούντα, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πρός ὑμᾶς ὡς υἱός: Υἱέ μου, νά μή ἀποκρούης τήν παιδευσιν¹ τοῦ Κυρίου, μήτε νά ὀλιγοψυχῆς, ὅταν δοκιμάζεσαι ὑπ' αὐτοῦ. Διότι ὁ Κύριος παιδεύει² ἐκείνον, τόν ὁποῖον ἀγαπᾶ, καί μαστιγώνει πάντα υἰόν, πρός τόν ὁποῖον ἔχει στοργήν».*

1. Ἦ, νά μή κάμπτῃσαι ὑπό τῆς παιδεύσεως, ἢ, νά μή φοβῆσαι τήν παιδευσιν.

2. Ἦ θλίβει.

Ἐβρ. 12 : 7

«ΕΙ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΥΠΟΜΕΝΕΤΕ...»

«Εἰ¹ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ Θεός· τίς γάρ ἐστιν² υἱός, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι τὸ ῥῆμα «ὑπομένω» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ συνήθει ἠθικῇ αὐτοῦ ἐννοία, ὅτι δηλαδή σημαίνει «ἀπομένω, ἐγκαρτερῶ». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ γνώμη δέν εἶνε ὀρθή. Ὁ Ἀπόστολος δέν θέλει νά εἶπῃ, ὅτι, ἐάν οἱ ἄνθρωποι δεικνύουν εἰς τήν παιδευσιν ὑπομονήν, τότε ὁ Θεός φέρεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς υἱός. Ὁ Θεός φέρεται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς υἱός ὅταν παιδεύῃ αὐτούς, ὅπως ὁ πατήρ παιδεύει τόν υἱόν, ἀσχέτως τοῦ ἂν οἱ ἄνθρωποι δεικνύουν εἰς τήν παιδευσιν ὑπομονήν.

Ἐνταῦθα τὸ «ὑπομένω» χρησιμοποιεῖται ἐν φυσικῇ καὶ ἀντικειμενικῇ ἐννοίᾳ, ὄχι ἐν ἠθικῇ καὶ ὑποκειμενικῇ. Σημαίνει δηλαδή «ὑποφέρω, ὑφίσταμαι», ὅπως ἐν τῇ φράσει τοῦ Δ' Μακ. 5 : 23, «ἥστε πάντα πόνον ἐκουσίως ὑπομένειν», τουτέστιν, «ἥστε πάντα πόνον νά ὑποφέρωμεν ἢ ὑφιστάμεθα ἐκουσίως». Ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου «Εἰ παιδείαν ὑπομένετε» σημαίνει: «Ἐάν ὑποφέρετε παιδευσιν, ἐάν ὑφίστασθε παιδευσιν, ἐάν παιδεύεσθε, ἐάν πάσχετε, ἐάν ἔχετε θλίψεις καὶ δοκιμασίας». Ὅτι δέ πραγματικῶς αὐτὴ εἶνε ἡ ἐννοια τῆς φράσεως «Εἰ παιδείαν ὑπομένετε», τοῦτο γίνεται φανερόν ἐκ τῆς ἀντιθέτου φράσεως τοῦ στίχ. 8 «Εἰ δέ χωρὶς ἐστε παιδείας». Εἰς τήν δευτέραν ταύτην φράσιν τὸ ῥῆμα «ὑπομένω» δέν ἐπαναλαμβάνεται. Καὶ ὅπως αὐτὴ ἡ φράσις σημαίνει, «Ἐάν εἴσθε ἄνευ παιδεύσεως, ἐάν εἴσθε ἄνευ δοκιμασιῶν», οὕτως ἡ πρώτη φράσις σημαίνει, «Ἐάν ὑφίστασθε παιδευσιν, ἐάν ἔχετε δοκιμασίας».

Τοῦ ὄλου δέ χωρίου ἡ ἐννοια εἶνε ἡ ἐξῆς: Ἡ παιδευσις ἢ ἄλλως αἱ θλίψεις καὶ δοκιμασίαι εἶνε τρόπος τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς πατρός πρὸς υἱός, ὅπως ἡ παιδευσις, τήν ὁποίαν κάνει σαρκικός πατήρ εἰς σαρκικόν υἱόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐάν ὑφίστασθε παιδευσιν, ὁ Θεός φέρεται πρὸς σᾶς ὡς υἱός. Διότι ποῖος υἱός ὑπάρχει, τόν ὁποῖον δέν παιδεύει ὁ πατήρ;».

1. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τήν γραφήν *Εἰς*

2. Ἐκ τοῦ κειμένου Nestle-Aland ἐλλείπει τὸ *ἐστιν*.

Ἐβρ. 12 : 9-10

«ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΤΑΛΑΒΕΙΝ ΤΗΣ ΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΑΥΤΟΥ»

«Εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶχομεν παιδευτάς καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολλῶν¹ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν; Οἱ μὲν γάρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευσαν, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ».

Ἐν τῷ προκειμένῳ ἐδαφίῳ «πατέρας» ὁ Ἀπόστολος νομίζομεν ὅτι ὀνομάζει ἀμφοτέρους τοὺς γονεῖς, ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ὅπως ἐν 11 : 23. Ἐπίσης νομίζομεν, ὅτι τὸ «πατήρ» ἐνταῦθα καὶ ἐπὶ τῶν γονέων καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ ὄχι ὡς συνήθως, ἀλλ' εἰδικῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δημιουργός», ὅπως ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται ἐν Ἰωβ 38 : 28, Ἰακ. 1 : 17. Διὰ «τῶν πνευμάτων» ἄλλοι νομίζουν ὅτι σημαίνονται αἱ ψυχαί, ἄλλοι οἱ ἄγγελοι, καὶ ἄλλοι γενικῶς τὰ πνευματικά καὶ λογικά δημιουργήματα. Καθ' ἡμᾶς σημαίνονται αἱ ψυχαί, ὅπως διὰ «τῆς σαρκὸς ἡμῶν» σημαίνεται τὸ σῶμα ἡμῶν. Ἡ δὲ ἐννοία τῶν λόγων τοῦ χωρίου, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ μὲν γονεῖς εἶνε «οἱ πατέρες τῆς σαρκὸς ἡμῶν», ὁ δὲ Θεός εἶνε «ὁ πατήρ τῶν πνευμάτων», εἶνε αὕτη: Οἱ μὲν γονεῖς εἶνε δημιουργοὶ καὶ χορηγοὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, ὁ δὲ Θεός εἶνε δημιουργός καὶ χορηγός τῶν ψυχῶν. Ἡ ἐν Σοφ. Σειρ. 44:1 ἔκφρασις «οἱ πατέρες ἡμῶν τῇ γενέσει²» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «οἱ πατέρες ἡμῶν κατὰ τὸ σῶμα²», ἐνῶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἢ τὴν ψυχὴν πατήρ ἡμῶν, ἐννοεῖται, εἶνε ὁ Θεός. Κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου οἱ μὲν γονεῖς δίδουν τὸ σῶμα, ὁ δὲ Θεός δίδει τὸ πνεῦμα ἢ τὴν ψυχὴν.

Τὸ «ἐντρέπομαι» ἐνταῦθα δὲν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐντρέπομαι, σέβομαι», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ νομίζουν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐν-

1. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν πολλῶν.

2. Ὅτι ἡ λέξις «γένεσις» σημαίνει καὶ «σῶμα», τοῦτο ἀπεδείξαμεν ἀλλαχού («Ἐρμηνεία δυσκόλων χωρίων τῆς Γραφῆς», τόμ. Α', σελ. 283-288).

νοία, ἐν τῇ ὁποία ἀντιστοίχως πρὸς αὐτό χρησιμοποιεῖται τὸ «ὑποτάσσομαι». Τὰ δύο δηλαδὴ ῥήματα χρησιμοποιοῦνται ἐν τῷ χωρίῳ συνωνύμως, ὅπερ δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ἐάν καλῶς προσέξῃ τὸν στίχ. 9 τοῦ χωρίου. Ὅτι δὲ τὸ «ἐντρέπομαι» σημαίνει καὶ «ὑποτάσσομαι, ὑπακούω», τοῦτο εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις ἐκ τῆς ἐν Ἐξόδ. 10 : 3 φράσεως, «Ἐως τίνος οὐ βούλει ἐντραπῆναί με;». Ἡ φράσις αὕτη σημαίνει: «Ἐως πότε δὲν θά θέλῃς νά ὑπακούσῃς εἰς ἐμέ;» Τὸ ἑβραϊκὸν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον ἐν τῇ παρουσίᾳ φράσει οἱ Ὁ ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ἐντρέπομαι», ἀλλαχοῦ ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ὑπακούω», π.χ. ἐν Παροιμ. 29 : 19, Ἦσ. 65 : 12, 66 : 4.

Ἡ ἔννοια τοῦ στίχ. 9 εἶνε: Ἐάν ἐδεικνύομεν ὑπακοὴν εἰς τοὺς παιδαγωγοῦντας ἡμᾶς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν εἰς ἡμᾶς τὸ σῶμα, δὲν πρέπει πολὺ περισσώτερον νά ὑποτασσώμεθα εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὸ κατὰ πολὺ ἀνώτερον, τὰ πνεύματα ἢ τὰς ψυχὰς, καὶ οὕτω νά ζήσωμεν, νά κερδίσωμεν τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν; Ἐάν λόγοι εὐγνωμοσύνης ἐπιβάλλουν ὑπακοὴν εἰς τοὺς γονεῖς ὡς δημιουργοὺς καὶ χορηγοὺς τοῦ σώματος, τοιοῦτοι λόγοι πολὺ περισσώτερον ἐπιβάλλουν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεόν ὡς δημιουργὸν καὶ χορηγὸν τοῦ πνεύματος ἢ τῆς ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου καὶ κατὰ πολὺ ἀνωτέρου. Ἐπίσης ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεόν ἐπιβάλλουν καὶ λόγοι αἰωνίου συμφέροντος, ἀφοῦ ἐκ τῆς ὑποταγῆς ταύτης ἐξαρτᾶται νά ζήσωμεν τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν.

Ἐν τῷ στίχ. 10 τοῦ ἐρευνωμένου ἑδαφίου οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «ἀγιότης». Νομίζουν, ὅτι ὁ ὄρος οὗτος ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν, σημαίνει δηλαδὴ «ἀγιότης». Ἄλλ' ἡ φράσις τοῦ στίχου «πρὸς ὀλίγας ἡμέρας» ἀπαιτεῖ ἄλλην ἔννοιαν τοῦ ἐν λόγῳ ὄρου. Οἱ πατέρες τῆς σαρκὸς ἐπαίδευσαν «πρὸς ὀλίγας ἡμέρας», ἥτοι διὰ τὸν ὀλίγον χρόνον τῆς παρουσίας ζωῆς, ἐνῶ ὁ πατήρ τῶν πνευμάτων παιδεύει, ἐννοεῖται, διὰ πολλὰς ἡμέρας, διὰ τὴν αἰωνιότητα. Δι' ἄλλων λέξεων, ἡ παιδαγωγία τῶν γονέων ἔχει βραχυχρόνιον σημασίαν, ἐνῶ ἡ παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ ἔχει αἰώνιον σημασίαν. Ἡ ἔννοια τῶν πολλῶν ἡμερῶν, τῆς αἰωνιότητος, ἥτις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ἔννοιαν «τῶν ὀλίγων ἡμερῶν», τῆς παρουσίας ζωῆς, ὑποκρύπτεται ἐν τῇ φράσει «εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ». Ἡ φράσις αὕτη σημαίνει «διὰ νά μετᾶσχωμεν τῆς δόξης αὐτοῦ». Αὐτονόητον δὲ εἶνε, ὅτι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας προοριζόμεθα νά γίνωμεν μέτοχοι, δὲν εἶνε «πρὸς ὀλίγας ἡμέρας», ἀλλ' εἶνε διὰ τὴν ἀτέρμονα αἰωνιότητα. Ἡ δὲ ἔννοια τῆς ἀτέρμονος αἰωνιότητος ὑποκρύπτεται καὶ ἐν τῇ λέξει

«ζήσωμεν» τοῦ στίχ. 9, ἀφοῦ ἡ λέξις αὕτη σημαίνει τὴν αἰώνιον ζωὴν. Κατὰ ταῦτα ὁ ὄρος «ἀγιότης» ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει σημαίνει «δόξα». Τό δέ νόημα τοῦ στίχ. 10 εἶνε: Ὑποτασσόμενοι εἰς τὸν Θεὸν θά ζήσωμεν τὴν ἀληθινὴν καὶ αἰώνιον ζωὴν. Διότι οἱ μὲν γονεῖς ἐπαίδευσον ἡμᾶς διὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ ὅπως αὐτοὶ ἐνόμιζον, ὥστε ἡ παιδείσις νά μὴ ἀποβαίῃ πάντοτε πρὸς τό συμφέρον, ἐνῶ ὁ Θεὸς παιδεύει ἡμᾶς ἀσφαλῶς πρὸς τό συμφέρον, διὰ νά μετὰσχωμεν τῆς δόξης του, ἡ ὁποία εἶνε αἰωνία, ὄχι δι' ὀλίγας ἡμέρας, ὡς εἶνε αἱ ἡμέραι τῆς παρουσίας ζωῆς.

Ὅτι «ἀγιότης» σημαίνει καὶ «δόξα», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι τό «ἀγιάζω» σημαίνει καὶ «δοξάζω», τό «ἀγίασμα» σημαίνει καὶ «δόξα», τό «ἅγιος» σημαίνει καὶ «δοξασμένος, ἐνδοξος», καὶ τό οὐδέτερον «τό ἅγιον», ἰσοδύναμον πρὸς τό οὐσιαστικόν «ἡ ἀγιότης», σημαίνει καὶ «δόξα», καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 17 : 17-19 καὶ τοῦ Λουκ. 1 : 46-50 ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις (σ. 112 ἐξ., 50 ἐξ.).

Πρὸς τούτοις καὶ τό «ἀγιωσύνη» σημαίνει «δόξα» ἐν τῇ ψαλμικῇ φράσει «ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ» (Ψαλμ. 29 : 5 [30 : 4], 96 [97] : 12). «Μνήμη» ἢ «μνημόσυνον» σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ λέξις «ὄνομα». Εἰς χωρία, ὁποῖα τὰ Ἐξόδ. 3 : 15, Ἰώβ 18 : 17, Ψαλμ. 9 : 6-7, 134 (135) : 13, Σοφ. Σειρ. 39 : 9, 44 : 8-9, δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι αἱ λέξεις «ὄνομα» καὶ «μνημόσυνον» ἀπαντοῦν συνωνύμως. Τό ὄνομα τοῦ Κυρίου κυρίως συνδέεται μετὰ τῆς ἐννοίας τοῦ μεγαλείου, τῆς δόξης. Τό «μνήμη ἀγιωσύνης» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὰ «ὄνομα δόξης» (Δαν. 3 : 52), «ὄνομα ἐνδοξον» (Ἠσ. 59 : 19), «ὄνομα δεδοξασμένον» (Δαν. 3 : 25), «ὄνομα καυχήσεως (= δόξης)» (Α' Παρ. 29 : 13), «ὄνομα ἐντιμον» (Τωβ. 3 : 11), «ὄνομα ἐπιφανές» (Μαλ. 1 : 14), «ὄνομα μέγα» (Ψαλμ. 98 [99] : 3), «ὄνομα εὐλογητόν» (Τωβ. 11 : 13), «ὄνομα εὐλογημένον» (Ἰώβ 1 : 21), «ὄνομα ἀγιασμοῦ (= δόξης)» (Σοφ. Σειρ. 17 : 9), «ὄνομα ἅγιον (= ἐνδοξον)» (Ψαλμ. 102 [103] : 1). Ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν ἔκφρασιν «ὄνομα ἅγιον» ἰδέ σ. 52 ἐξ. Ἡ ἔκφρασις «ἐξομολογεῖσθαι τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης» εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὰς ἔκφρασις «ἐξομολογεῖσθαι τῷ ὀνόματι τῷ ἀγίῳ» (Ψαλμ. 105 [106] : 47), «εὐλογεῖν τό ὄνομα τῆς δόξης» (Δαν. 3 : 52), σημαίνει δηλαδή νά δοξάζῃ τις τό ἐνδοξον ὄνομα.

Κατόπιν τούτων μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν ἐδάφιον:

«Ἐπειτα, τοὺς μὲν πατέρας, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν εἰς ἡμᾶς τό σῶμα, εἶχομεν παιδαγωγούς καὶ ἐκάναμεν ὑπακοὴν εἰς αὐτούς. Δέν πρέπει πολὺ περισσότερον νά ὑποτασσώμεθα εἰς τὸν πατέρα, ὁ

ὁποῖος ἔδωσε τὰ πνεύματα¹, καί οὕτω νά κερδίσωμεν τήν ζωήν; Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἐπαιδαγώγουν δι' ὀλίγον χρόνον ὅπως αὐτοί ἐνόμιζον, ἐνῶ αὐτός πρὸς τό συμφέρον, διά νά γίνωμεν μέτοχοι τῆς δόξης του».

Σχετικῶς πρὸς τήν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τήν λέξιν «ἀγιότης», ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος ἔργου τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων Ἰωάν. 17 : 17-19 ὡς πρὸς τήν λέξιν «ἀγιάζω», τήν ὁποίαν ἐκδεχόμεθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δοξάζω», Λουκ. 1 : 47-50, Ἀποκ. 4 : 8-10, 20 : 6 ὡς πρὸς τήν λέξιν «ἅγιος», τήν ὁποίαν ἐκδεχόμεθα ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐνδοξος».

1. Ἡ τὰς ψυχάς.

Ἑβρ. 13 : 12

«ΕΞΩ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΕΠΑΘΕ»

«Διό καί Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διά τοῦ ἰδίου αἵματος τόν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε».

Ἐνταῦθα τό «ἀγιάζω» οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταί ἐκλαμβάνουν εἰς τήν ἔννοιαν τοῦ «ἀγιάζω» ἢ «καθιστῶ ἅγιον». Ἀλλά τό «ἀγιάζω» ἐκτός ἄλλων σημασιῶν ἔχει καί τήν σημασίαν τοῦ «καθαρίζω», ὅπως π.χ. ἐν 9 : 13. Αὐτήν δέ τήν σημασίαν ἔχει τό ῥῆμα καί ἐνταῦθα. Ἡ φράσις, «ἵνα ἀγιάσῃ διά τοῦ ἰδίου αἵματος τόν λαόν», σημαίνει: διά νά καθαρίσῃ διά τοῦ αἵματός του τόν λαόν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν. Κατά τόν ἀμέσως προηγούμενον στίχ. 11 τό αἷμα τῶν ζώων ἐφέρετο ὑπό τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων «περί ἁμαρτίας», πρὸς κάθαρσιν δηλαδή ἀπό τῆς ἁμαρτίας, τελετουργικήν βεβαίως καί συμβολικὴν κάθαρσιν. Τό αἷμα τοῦ Ἰησοῦ παρέχει τήν ἀληθινὴν κάθαρσιν ἀπό τῆς ἁμαρτίας. Πρβλ. 9 : 13-14, 22, Α' Ἰωάν. 1 : 7, Ἀποκ. 1 : 5, 7 : 14.

«Ἡ πύλη», ἔξω τῆς ὁποίας ἔπαθεν ὁ Ἰησοῦς, κατὰ τοὺς ἐξηγητάς εἶνε ἡ πύλη τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ κυρία πύλη. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ δέν εἶνε ὀρθή. Διὰ τῆς λέξεως «πύλη» κατὰ συνεκδοχὴν σημαίνονται πολλά. Οὕτω σημαίνονται ἡ ἀγορά, ὁ τόπος τῶν δημοσίων συναντήσεων καί συναθροίσεων (ὅπως τό Forum τῶν Ῥωμαίων καί ὁ Ἰππό-

δρομος τῶν Βυζαντινῶν), π.χ. ἐν Παροιμ. 31 : 23, 31, καί τὰ δικαστήρια, π.χ. ἐν Ἀμ. 5 : 12, 15, Ζαχ. 8 : 16. Ἐπίσης σημαίνονται ὁ οἶκος καί ἡ πόλις. Παραθέτομεν καί σχολιάζομεν σχετικά χωρία:

«Σοφία καί ἔννοια ἀγαθή ἐν πύλαις σοφῶν» (Παροιμ. 24 : 7 κατά τούς Ο'). «Πύλαι σοφῶν» εἶνε οἱ οἶκοι τῶν σοφῶν. Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Ἡ σοφία καί ἡ ὀρθοφροσύνη κατοικοῦν εἰς τούς οἶκους τῶν σοφῶν. Οἱ σοφοί συζοῦν μέ τήν σοφίαν καί τήν ὀρθοφροσύνην.

«Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, εἰς τὰς ἀύλας αὐτοῦ ἐν ὕμνοις» (Ψαλμ. 99 [100] : 4). «Αἱ πύλαι» καί «αἱ ἀύλαι» παραλληλίζονται συνωνυμικῶς καί σημαίνουν τόν οἶκον, ἐνταῦθα τόν οἶκον τοῦ Θεοῦ, τόν ναόν. Μεταφράζομεν τό χωρίον: Εἰσέλθετε εἰς τόν οἶκον αὐτοῦ δοξολογοῦντες, εἰς τόν ναόν αὐτοῦ ὕμνουντες (Πρβλ. Ψαλμ. 65 [66] : 13). Ὡς πρός τήν λέξιν «αὐλή» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ οἴκου (τοῦ Θεοῦ) ἢ ναοῦ ἰδέ τὰ Ψαλμικά χωρία 28 (29) : 2, 64 : 5 (65 : 4), 83 : 3-5, 11(84 : 2-4, 10), 91 : 14 (92 : 13), 95 (96) : 8-9.

«Ἀνοιξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης: εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ. Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ» (Ψαλμ. 117 [118] : 19-20). «Πύλαι» ἢ «πύλη» εἶνε ὁ οἶκος (τοῦ Θεοῦ), ὁ ναός. Μεταφράζομεν τό χωρίον: Ἀνοιξατέ εἰς ἐμέ τόν ἅγιον οἶκον. Ἀφοῦ εἰσέλθω εἰς αὐτόν, θά δοξολογήσω τόν Κύριον. Αὐτός εἶνε ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου, ἅγιοι θά εἰσέλθουν εἰς αὐτόν.

«Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπέρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ. Δεδοξασμένα ἐλαλήθη περί σου, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ» (Ψαλμ. 86 [87] : 2-3). «Αἱ πύλαι» ἀντιστοιχοῦν πρός «τὰ σκηνώματα» καί ἰσοδυναμοῦν πρός «τήν πόλιν». Κατά γλωσσικόν ἰδιωματισμόν τό μέρος «πύλαι» λαμβάνεται ἀντί τοῦ ὅλου, τῆς πόλεως. (Ὅρα σχετικῶς τήν ἔννοιαν τῆς ἐκφράσεως «πύλαι ἄδου» ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ματθ. 16 : 18 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 29-31). Τό χωρίον σημαίνει: Ὁ Κύριος τήν πόλιν Σιών ἀγαπᾷ περισσότερο ὄλων τῶν κατοικητηρίων τοῦ Ἰακώβ. Ἐνδοξα ἐλαλήθησαν περί σου, ὦ πόλις τοῦ Θεοῦ!

«Ὅτι κατεκράτησεν ἡ πληγή αὐτῆς, διότι ἦλθεν ἕως Ἰούδα καί ἦψατο ἕως πύλης τοῦ λαοῦ μου, ἕως Ἱερουσαλήμ» (Μιχ. 1 : 9). Τό «ἕως Ἱερουσαλήμ» εἶνε ἐπεξηγήσις τοῦ «ἕως πύλης»: Τό κακόν ἐφθασε μέχρι τῆς πόλεως τοῦ λαοῦ μου, μέχρι δηλαδή τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ «πύλη» λοιπόν εἶνε ἡ «πόλις».

«Ὅτι κατέβη κακά παρά Κυρίου ἐπί πύλας Ἱερουσαλήμ» (Μιχ. 1 : 12). Τό μέρος «πύλαι» λαμβάνεται ἀντί τοῦ ὅλου «πόλις». Τό χωρίον

σημαίνει: Διότι κακά παρά τοῦ Κυρίου κατέβησαν εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ.

«Ἄφ' ἧς ἡμέρας ἀντέστης ἐξεναντίας ἐν ἡμέραις αἰχμαλωτευόντων ἀλλογενῶν δυνάμιν αὐτοῦ καὶ ἀλλότριοι εἰσῆλθον εἰς πύλας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔβαλον κλήρους, καὶ σύ ἦς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν» (Ὁβδ. 1 : 11). «Πύλαι» εἶνε αἱ πόλεις ἢ μᾶλλον ἢ πόλις, ἡ κυρία πόλις, ἡ πρωτεύουσα Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία μνημονεύεται κατόπιν. Τό «ἀλλότριοι εἰσῆλθον εἰς πύλας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἔβαλον κλήρους» σημαίνει: Ξένοι εἰσέβαλον εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ἐλεηλάτουν τὴν Ἱερουσαλήμ.

«Μηδέ εἰσέλθης εἰς πύλας λαῶν ἐν ἡμέρᾳ πόνων αὐτῶν, μηδέ ἐπίδης καὶ σύ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ὀλέθρου αὐτῶν καὶ μὴ συνεπιθῆ ἐπὶ τὴν δυνάμιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἀπωλείας αὐτῶν» (Ὁβδ. 1 : 13). «Πύλαι λαῶν» εἶνε αἱ πόλεις, ὅπου κατώκουν τὰ πλήθη, τὰ πλήθη τῶν Ἰουδαίων. Τό «Μηδέ εἰσέλθης εἰς πύλας λαῶν ἐν ἡμέρᾳ πόνων αὐτῶν» σημαίνει: Οὔτε θά ἔπρεπε νά εἰσβάλης εἰς τὰς πόλεις, ὅπου κατώκουν τὰ πλήθη (τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους) κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς των.

«Ὁλολύξατε, πύλαι πόλεων, κεκραγέτωσαν πόλεις τεταραγμένα» (Ἡσ. 14 : 31). Ἐν τῇ φράσει «πύλαι πόλεων» τό μέρος «πύλαι» λαμβάνεται ἀντί τοῦ ὅλου «πόλεις», καὶ συνεπῶς ἡ φράσις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό «πόλεις», ὅπως ἐν Ἡσ. 38 : 10, Σοφ. Σολ. 16 : 13, Ματθ. 16 : 18 τό «πύλαι ἄδου» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό «ἄδης», ὡς ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐδείξαμεν (σελ. 29-31). Κατὰ ταῦτα τό «πύλαι πόλεων» παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τό «πόλεις», καὶ τό ἐδάφιον σημαίνει: «Ὁλολύξατε, ὧ πόλεις, ἅς κράξουν αἱ τεταραγμένα πόλεις». Τό Ἑβραϊκόν ἔχει: «Ὁλόλυξε, ὧ πύλη, βόα, ὧ πόλις». Τό «πύλη» καὶ τό «πόλις» παραλληλίζονται συνωνυμικῶς.

«Ὁ Ἰούδας πενθεῖ, καὶ αἱ πύλαι αὐτοῦ εἶνε περίλυποι· κεῖνται κατὰ γῆς μελανειμονοῦσαι· καὶ ἀνέβη ἡ κραυγὴ τῆς Ἱερουσαλήμ» (Ἱερ. 14 : 2 κατὰ τό Ἑβραϊκόν. Πρβλ. Ο'). Ἐνταῦθα περιγράφεται θλιβερά κατάστασις ἐν Ἰουδαίᾳ λόγῳ ἀνομβρίας (Ἰδέ προηγούμενον στίχ. 1). «Αἱ πύλαι αὐτοῦ (τοῦ Ἰούδα)» εἶνε αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας. Αὗται πενθοῦν λόγῳ τῆς δυστυχίας ἐκ τῆς ἀνομβρίας. Ἰδιαιτέρως δ' ἐκ τῶν πόλεων μνημονεύεται ἡ Ἱερουσαλήμ.

«Καὶ διασπερῶ αὐτούς ἐν διασπορᾷ· ἐν πύλαις λαοῦ μου ἠτεκνώθησαν, ἀπώλεσαν τὸν λαόν μου διὰ τὰς κακίας αὐτῶν» (Ἱερ. 15 : 7 κατὰ τοὺς Ο'). Πρβλ. Ἑβραϊκόν). Τό χωρίον ἐμφανίζει ἀνωμαλίαν τινά

καί ασάφειαν. Ἀλλά πάντως «*πύλαι*» εἶνε αἱ πόλεις. Ἡ δέ ἔννοια τοῦ χωρίου φαίνεται ὅτι εἶνε ἡ ἐρήμωσις τῶν πόλεων.

«Καί ἐκστήσει αὐτούς, ὅπως θραυσθῆ ἡ καρδιά καί πληθυνθῶσιν οἱ ἀσθενοῦντες ἐπὶ πᾶσαν *πύλην* αὐτῶν» (Ἰεζ. 21 : 14-15). Καί ἐνταῦθα «*πύλη*» σημαίνει «*πόλις*». Ἡ δέ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε: Καί (ἡ ῥομφαία) θά τρομοκρατήσῃ αὐτούς, ὥστε νά διαλυθῆ ἡ καρδιά καί νά πληθυνθοῦν οἱ χωρὶς σθένος ἄνθρωποι εἰς ὅλας αὐτῶν *τάς πόλεις*.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιον, ὅτι εἰς *τάς* πλείστας τῶν περιπτώσεων, εἰς *τάς* ὁποίας οἱ Ο΄ χρησιμοποιοῦν τὴν λέξιν «*πύλη*», καί δὴ καί εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία, δι' αὐτῆς ἀποδίδουν ἐβραϊκὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν εἰς δεκάδας ἄλλας περιπτώσεις ἀποδίδουν διὰ τῆς λέξεως «*πόλις*», π.χ. ἐν Δευτ. 14 : 21, 27, 28, 29, Ἦσ. 45 : 1.

Ἐδείχθη ὅτι «*πύλη*» σημαίνει καί «*ἀγορά*» καί «*δικαστήρια*» καί «*οἶκος*» καί «*πόλις*». Εἰς τό ὑπ' ὄψιν δέ χωρίον Ἐβρ. 13 : 12 σημαίνει τό τελευταῖον. Ὅτι δέ πραγματικῶς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ «*πύλη*» σημαίνει «*πόλις*», τοῦτο πλέον εὐκόλως ἀντιλαμβάνεται τις συσχετίζων τὴν φράσιν τοῦ χωρίου «*ἐξω τῆς πύλης*» πρὸς τὴν φράσιν «*ἐξω τῆς παρεμβολῆς*» τοῦ προηγουμένου στίχ. 11 καί τοῦ ἐπομένου στίχ. 13, καθὼς καί πρὸς τὴν φράσιν «*οὐ γάρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν*» τοῦ μεθεπομένου στίχ. 14. Τὴν φράσιν «*ἐξω τῆς πύλης*» πρβλ. ἐπίσης πρὸς τὴν φράσιν «*ἐξω τοῦ ἀμπελῶνος*» τῆς παραβολῆς τῶν κακῶν γεωργῶν, Ματθ. 21 : 39, Μάρκ. 12 : 8, Λουκ. 20 : 15. Τόν ὄρον «*πύλη*» ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ ἀντιστοιχῶς πρὸς τόν ὄρον «*παραμβολή*» τῶν στίχ. 11, 13 (ὁ ὁποῖος, οὕτως εἶπεῖν, σημαίνει εἶδος πόλεως), καί συνωνύμως πρὸς τόν ὄρον «*πόλις*» τοῦ στίχ. 14. Τό «*ἐξω τῆς πύλης*» δηλαδὴ, ἀνάλογον πρὸς τό «*ἐξω τῆς παρεμβολῆς*» καί τό «*ἐξω τοῦ ἀμπελῶνος*», σημαίνει «*ἐξω τῆς πόλεως*».

Ἐν στίχ. 11-14 ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἴπῃ: Ἡ «*ἐξω τῆς παρεμβολῆς*» καῦσις τῶν σωμάτων τῶν περὶ ἁμαρτίας προσφερομένων ζώων εἶχεν ἔννοιαν συμβολικὴν. Διότι, ὅπως τὰ θύματα ἐκεῖνα ἐκαίοντο «*ἐξω τῆς παρεμβολῆς*», οὕτω καί ὁ Χριστός ἔπαθεν ἐξω τῆς πόλεως. Ὅτι δέ ὁ Ἰησοῦς ἔπαθεν ἐξω τῆς πόλεως ἔχει καί τοῦτο ἔννοιαν συμβολικὴν. Διὰ τῆς σταυρώσεως ἐξω τῆς πόλεως ὁ Ἰησοῦς ἀπεξενώθη τῆς πόλεως. Ὅπως δέ ἐκεῖνος, οὕτω καί ἡμεῖς ὀφείλομεν νά ἐξερχώμεθα «*ἐξω τῆς παρεμβολῆς*», ἐξω τῆς πόλεως. Διότι εἰς αὐτόν τόν κόσμον δέν ἔχομεν μόνιμον πόλιν. Ἀλλ' ἐπιζητοῦμεν τὴν μέλλουσαν πόλιν. Δι' ἄλλων λέξεων, ὀφείλομεν νά ἐγκαταλείπωμεν τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ, τόν Ἰουδαϊσμόν καί τόν κόσμον, καί νά στρεφώ-

μεθα πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, τὴν νέαν κατάστασιν πραγμάτων, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Κατὰ ταῦτα τὸ Ἑβρ. 13 : 12 πρέπει νὰ μεταφράζεται:

«Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰησοῦς, διὰ νὰ καθάρῃσιν διὰ τοῦ αἱματός του τὸν λαόν, ἔπαθεν ἔξω τῆς πόλεως».

Ἰακ. 1 : 9-10

«ΚΑΥΧΑΣΘΩ... Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΕΝ ΤΩ ΥΨΕΙ ΑΥΤΟΥ, Ο ΔΕ ΠΛΟΥΣΙΟΣ ΕΝ Τῆ ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΙ ΑΥΤΟΥ»

«Καυχάσθω δέ ὁ ἀδελφός ὁ ταπεινός ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δέ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται».

Τὸ χωρίον τοῦτο δέν ἐξηγεῖται ἐπιτυχῶς, διότι οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τὸ «καυχῶμαι» ἐν τῇ συνήθει καὶ σημερινῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, νομίζουν δηλαδή, ὅτι σημαίνει «καυχῶμαι». Ἐπίσης τινές τὸ «καυχάσθω» καὶ τὸ «ἀδελφός» θεωροῦν ἀναφερόμενα μόνον εἰς τὸν ταπεινόν, ὄχι καὶ εἰς τὸν πλούσιον, περὶ τοῦ πλουσίου δέ θεωροῦν ὑπονοούμενον τὸ ῥῆμα «αἰσχυνέσθω». Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ἐκβιάζει καὶ καταστρέφει τὴν φυσικότητα καὶ ὁμαλότητα τοῦ λόγου, ὑπαγορεύεται δέ ἐκ δυσμενοῦς διαθέσεως πρὸς τοὺς πλουσίους, ἐνῶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἀδελφότητι, τῇ Ἐκκλησίᾳ, συμφῶνως πρὸς τὴν μαρτυρίαν τῆς Γραφῆς περιλαμβάνονται καὶ πλούσιοι. Ἀπαράδεκτος εἶνε καὶ ἡ γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ «καυχάσθω» ἐννοεῖται μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ πλουσίου, ἀλλὰ σφόδρα εἰρωνικῶς: Ὁ πλούσιος ἄς καυχᾶται διὰ τὴν ταπεινώσιν, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ὑποστῇ κατὰ τὴν ταχέως ἐρχομένην ἡμέραν τῆς Κρίσεως! Ὁ Ἀπόστολος ἐνταῦθα δέν ὁμιλεῖ περὶ τῆς μελλούσης Κρίσεως· ὁμιλεῖ περὶ τῆς προσωρινότητος τῆς παρούσης ζωῆς καὶ καταστάσεως τοῦ πλουσίου. Ἐπίσης τὴν ταπεινώσιν ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ἐν κοινωνικῇ ἐννοίᾳ, ἥτοι ὡς ἀπώλειαν τοῦ ὕλικου πλούτου καὶ ἐκπεσμόν εἰς ἀσημότητα λόγῳ

δοκιμασιῶν, ἄλλοι δὲ ἐκδέχονται ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ, ἥτοι ὡς ταπεινοφροσύνην. Καί κατ' ἄλλην μὲν γνώμην πρόκειται περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἡ ὁποία γεννᾶται ἐκ τῆς σκέψεως τῆς παροδικότητος τοῦ πλούτου, κατ' ἄλλην δὲ περὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν κατανόησιν τῆς εὐτελείας καὶ τῆς ἀμαρτωλότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἐκληφθῇ ἡ ταπεινώσις, δέν δύναται νά *καυχᾶται* τις δι' αὐτήν. Τό «*καυχᾶσθω ἐν τῷ ὕψει*» εἶνε νοητόν ἐν τῇ συνήθει καὶ σημερινῇ ἐννοίᾳ τοῦ ῥήματος τῆς φράσεως αὐτῆς. Ἄλλά τό «*καυχᾶσθαι ἐν τῇ ταπεινώσει*» δέν εἶνε νοητόν. Τό νά *καυχᾶται* δηλαδή κανεῖς διά μεγαλεῖα, τοῦτο εἶνε νοητόν. Ἄλλά τό νά *καυχᾶται* δι' ἀπώλειαν τοῦ πλούτου καὶ ἐκπεσμόν εἰς ἀσημότητα, τοῦτο δέν εἶναι νοητόν. Ἐπίσης δέν εἶνε νοητόν τό νά *καυχᾶται* κανεῖς διά τὴν ταπεινοφροσύνην του ἢ ἄλλην ἀρετὴν του. Ἡ καύχησις διά τὴν ταπεινοφροσύνην σημαίνει ἐγωισμόν καὶ ἀνυπαρξίαν ταπεινοφροσύνης.

Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φιλιπ. 3 : 3, τό «*καυχῶμαι*» σημαίνει καὶ «*πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν*» (σ. 178-179). Ὑπ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐννοίαν τό ῥῆμα τοῦτο χρησιμοποιοεῖται καὶ ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ Ἰακ. 1 : 9-10. Ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός ὁ ταπεινός, ὁ ἐν ταπεινῇ δηλαδή κοινωνικῇ καταστάσει εὐρισκόμενος χριστιανός, εἶνε δυνατόν νά αἰσθάνεται μειονεξίαν καὶ στενοχωρίαν, ὁ δὲ πλούσιος ὑπόκειται εἰς τόν πειρασμόν τῆς ὑπερηφανείας (Ἰδέ Α' Τιμ. 6 : 17), διά τοῦτο ὁ Ἀπόστολος εἰς μὲν τόν πτωχόν, διά νά μή αἰσθάνεται μειονεξίαν καὶ στενοχωρίαν, ὑποδεικνύει τό ὕψος, εἰς τό ὁποῖον εὐρίσκεται ὡς πιστός καὶ κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν (Ἰδέ 2 : 5), εἰς δὲ τόν πλούσιον ὑποδεικνύει τὴν ταπεινώσιν, τὴν ταπεινὴν δηλαδή κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐσιαστικῶς εὐρίσκεται, παρά τόν πλούτον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ δημιουργουμένην ἐντύπωσιν τῆς εὐτυχίας, ἀφοῦ ὁ πλούτος ὡς προσωρινόν καὶ παροδικόν πρᾶγμα εἶνε ματαιότης. Ἡ, μᾶλλον, ἀφοῦ αὐτός οὗτος ὁ πλούσιος ἔνεκα τοῦ θανάτου ταχέως μαραίνεται ὡς ἄνθος χόρτου καὶ παρέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ πτωχός ἤδη εὐρίσκεται εἰς ὕψος, καὶ ὁ πλούσιος ἤδη εὐρίσκεται ἐν ταπεινώσει, ἀφοῦ τὰ ἀγαθὰ του εἶνε μάταια, καὶ ἐκάτερος πρέπει νά σκέπτεται καὶ νά συνειδητοποιῇ τὴν κατάστασίν του. Πλέον συγκεκριμένως, ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ ἐντόνως, εἰς μὲν τόν πτωχόν χριστιανόν νά εἶνε βέβαιος περὶ τοῦ πνευματικοῦ ὕψους ἢ μεγαλείου του, εἰς δὲ τόν πλούσιον νά εἶνε βέβαιος περὶ τῆς φυσικῆς ταπεινότητος ἢ ματαιότητός του. Παρά τὰ φαινόμενα, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς τὰ πράγματα ὡς πρὸς τόν πτωχόν καὶ τόν πλούσιον

έχουν άλλως. Καί περί αὐτοῦ πρέπει νά εἶνε βέβαιος καί ὁ πτωχός χριστιανός καί ὁ πλούσιος.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Ὁ πτωχός δέ καί ἄσημος ἀδελφός νά εἶνε πεπεισμένος¹ διά τό ὕψος του, ὁ δέ πλούσιος διά τήν ταπεινήν κατάστασίν του, διότι θά παρέλθῃ ὅπως τό ἄνθος τοῦ χόρτου».

Ἐκτός τοῦ Φιλιπ. 3 : 3, εἰς τήν ἐρμηνείαν τοῦ ὁποίου ἤδη παρεπέμψαμεν, τό «καυχῶμαι» σημαίνει «πέποιθα, ἔχω πεποίθησιν» καί ἐν Ἰακ. 4 : 16, ὡς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ (Σελ. 234 – 235).

---

1. Ἡ βέβαιος.

Ἰακ. 2 : 13

«ΕΛΕΟΣ»

«Ἡ γάρ κρίσις ἀνέλεος τῷ μή ποιήσαντι ἔλεος. Κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως».

Ἐνταῦθα οἱ ἐρμηνευταί δέν εὐστοχοῦν, νομίζομεν, ὡς πρός τās λέξεις «γάρ», «ἀνέλεος» καί «ἔλεος». Τās λέξεις ταύτας ἐκλαμβάνουν εἰς τās συνήθεις σημασίας. Νομίζουν δηλαδή, ὅτι τό «γάρ» εἶνε αἰτιολογικόν καί σημαίνει «διότι», τό «ἔλεος» σημαίνει «ἔλεος, συμπάθεια, εὐσπλαγχνία» καί τό «ἀνέλεος» σημαίνει «ἄνευ ἐλέους, ἄνευ συμπαθείας, ἄνευ εὐσπλαγχνίας».

Ἄλλά τό «γάρ» ἔχει καί μεταβατικήν σημασίαν μεταφραζόμενον «δέ». Τοιαύτην δέ σημασίαν ἔχει καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα, ὅπως καί ἐν 1 : 7, 2 : 26, 3 : 7, 16. Συνεπῶς ἡ φράσις, «Ἡ γάρ κρίσις», πρέπει νά μεταφράζεται, «Ἡ δέ κρίσις».

Ἐπίσης ἡ λέξις «ἔλεος», ἐκτός τῆς στενοτέρας σημασίας, καθ' ἣν σημαίνει «ἔλεος, συμπάθεια, εὐσπλαγχνία», ἔχει καί εὐρύτεραν σημασίαν, καθ' ἣν σημαίνει «καλωσύνη, ἀγάπη». Τήν εὐρύτεραν ταύτην σημασίαν ἔχει π.χ. ἐν Ὡσ. 6 : 4, 6 καί Ἰερ. 2 : 2. Αὐτήν δέ τήν σημασίαν ἔχει καί εἰς τό προκείμενον ἐδάφιον τοῦ Ἰακώβου. Τοῦτο

ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ στίχ. 8, ὅπου ὁ Ἀπόστολος ἐναντίον τῆς προσωποληψίας, ἢ ὅποια εἶνε τό θέμα τῶν στίχ. 1-13, χρησιμοποιεῖ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐδάφιον ὄχι εἰδικῶς περί ἐλέους ἢ εὐσπλαγχνίας, ἀλλά γενικῶς περί ἀγάπης: «*Ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν*» (Λευϊτ. 19 : 18). Ἡ ἀπροσωποληψία εἶνε ἔνδειξις ἀγάπης καί ἡ προσωποληψία εἶνε ἔλλειψις ἀγάπης. Ἐπίσης ἡ προτροπή τοῦ στίχ. 12, «*Οὕτω λαλεῖτε καί οὕτω ποιεῖτε*», δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι εἶνε προτροπή πρὸς λόγους καί ἔργα ὄχι εἰδικῶς ἐλέους ἢ εὐσπλαγχνίας, ἀλλά γενικῶς ἀγάπης. Συνεπῶς ἡ φράσις «*τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος*», σημαίνει, «*δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος δέν ἔδειξεν ἀγάπην*».

Ἄλλ' ἀφοῦ «*ἔλεος*» σημαίνει «*ἀγάπη*», «*ἀνέλεος*» σημαίνει «*ἄνευ ἀγάπης, σκληρά*».

Κατά ταῦτα τό Ἰακ. 2 : 13 πρέπει νά μεταφράζεται:

«*Ἡ δέ κρίσις δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος δέν ἔδειξεν ἀγάπην, θά εἶνε ἄνευ ἀγάπης (σκληρά). Ἡ ἀγάπη ὑπερισχύει τῆς κρίσεως*».

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Ἰάκωβος οὐδαμοῦ τῆς Ἐπιστολῆς αὐτοῦ χρησιμοποιεῖ τήν λέξιν «*ἀγάπη*». Ἄλλ' ἀντ' αὐτῆς χρησιμοποιεῖ τήν λέξιν «*ἔλεος*» ἐνταῦθα καί ἐν 3 : 17, ὡς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἔρμηνειάν τοῦ Ἰακ. 3 : 13-17 ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, ὅπου παραπέμπομεν (σελ. 230).

Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι τό «*Κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως*», ἤτοι «*Ἡ ἀγάπη ὑπερισχύει τῆς κρίσεως*», εἶνε ὁμοιον πρὸς τό ἐν Α' Πέτρ. 4 : 8, «*Ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν*», τό ἐν Ἰακ. 5 : 20, «*Ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλόν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ... καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν*», καί τό ἐν Τωβ. 4 : 10 περί τῆς ἐλεημοσύνης, ἢ ὅποια εἶνε μία ἔμπρακτος ἐκδήλωσις τῆς ἀγάπης, «*Ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ρύεται καί οὐκ ἔῃ εἰσελθεῖν εἰς τό σκότος*».

Ίακ. 3 : 13-17

«ΜΕΣΤΗ ΕΛΕΟΥΣ»
«ΑΔΙΑΚΡΙΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΥΠΟΚΡΙΤΟΣ»

«Τίς σοφός καί ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τά ἔργα αὐτοῦ ἐν πραύτητι σοφίας. Εἰ δέ ζῆλον πικρόν ἔχετε καί ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μή κατακαυχᾶσθε καί ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. Ὅπου γάρ ζῆλος καί ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καί πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. Ἡ δέ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἀγνή ἐστίν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικής, εὐπειθής, μεστή ἐλέους καί καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καί ἀνυπόκριτος».

Τό χωρίον τοῦτο πολλοί ἐρμηνευταί εἰς πολλά σημεῖα δέν ἐρμηνεύουν εὐστόχως καί ἀκριβῶς. Γενικῶς δέ οἱ ἐρμηνευταί δέν ἐκδέχονται ὀρθῶς τὰς λέξεις «γάρ», «ἐλεος», «ἀδιάκριτος» καί «ἀνυπόκριτος».

Τό «ἐπιστήμων» εἶνε συνώνυμον πρὸς τό «σοφός» καί σημαίνει «γνώστης, κάτοχος πολλῶν γνώσεων», εἰς τὴν δημῶδη «πολύξερος».

Τό «ἐν πραύτητι» κατὰ μίαν ἐκδοχὴν σημαίνει «μέ πραότητα», κατ' ἄλλην «μέ ταπεινοφροσύνην». Σύμφωνας πρὸς τὴν συνάφειαν εἶνε ἡ δευτέρα ἐκδοχή: Ἐὰς δεῖξη τά ἐκ τῆς καλῆς διαγωγῆς ἔργα του μέ ταπεινοφροσύνην, – ὄχι μέ πνεῦμα ἐπιδείξεως καί ὑπερηφανείας. Ὅτι δέ τό οὐσιαστικόν «πραύτης» ἢ «πραότης» σημαίνει καί «ταπεινοφροσύνη», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι τό ἀντίστοιχον ἐπίθετον «πραῦς» σημαίνει καί «ταπεινός», ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ματθ. 5 : 5 καί τοῦ Α' Πέτρ. 3 : 3-4 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις (σελ. 18 ἐξ., 310 ἐξ.). Ἐν Ἐφεσ. 4 : 2 καί Κολ. 3 : 12 οἱ ὄροι «ταπεινοφροσύνη» καί «πραότης» εἰς ἡμᾶς φαίνονται συνώνυμοι.

Ἡ «ἐριθεία» εἶνε ἡ φιλόνεικος ἢ, καλλίτερον, ἡ προκλητικὴ διάθεσις, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τοῦ «πικροῦ ζήλου», ἐκ τῆς πικρῆς ζηλοτυπίας (Πρβλ. τὸ πρωθύστερον, «ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες», Γαλ. 5 : 26).

Τὸ «μὴ κατακαυχᾶσθε» δέν ἔχει ἀντικείμενον («μὴ κατακαυχᾶσθε τῆς ἀληθείας» ἢ «μὴ κατακαυχᾶσθε ἄλλων»), ἀλλὰ κείται ἀπολύτως καὶ σημαίνει «μὴ κομπορρημονεῖτε, μὴ λέγετε μεγάλα λόγια».

Τὸ «ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας» δέν σημαίνει, ὅπως νομίζεται, διαψεύδετε τὴν ἀλήθειαν, ἢ, ἀρνεῖσθε τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν διδάσκετε, διότι δέν ἐφαρμόζετε αὐτήν, ἀλλὰ σημαίνει, ψεύδεσθε ἀπέναντι τῆς ἀληθείας, ἢ, ἀπλῶς, ψεύδεσθε, λέγετε ψεῦδος, δέν λέγετε τὴν ἀλήθειαν. Ὅσοι δηλαδὴ καυχῶνται, ὅτι εἶναι «σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες», ἀλλὰ δέν ἔχουν καλὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται ἡ ἀληθινὴ σοφία καὶ γνῶσις, αὐτοὶ ψεύδονται, δέν λέγουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι λέγουν, ὅτι εἶνε «σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες», ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα δέν εἶνε (Πρβλ. Α' Ἰωάν. 1 : 6, Ἀποκ. 3 : 9). Τὸ «ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας» δέν λέγεται λοιπόν ἐν σχέσει πρὸς τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ πρακτικῇ ζωῇ, ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸν ψευδῆ ἰσχυρισμὸν τῶν καυχηματιῶν, ὅτι εἶνε «σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες».

Τὸ «γάρ» δέν εἶνε αἰτιολογικόν, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί. Ὁ Ἀπόστολος δέν θέλει νά εἴπῃ, ὅτι «αὕτη ἡ σοφία», ἡ μετὰ «ζήλου πικροῦ καὶ ἐριθείας» συνυπάρχουσα, εἶνε «ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαμονιώδης», διότι ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχει «ζήλος καὶ ἐριθεία», συνυπάρχει «ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα». Καὶ ἂν δέν συνυπῆρχεν «ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα», μόνα ὁ «πικρὸς ζήλος» καὶ ἡ «ἐριθεία», σοβαρὰ κακά, θά ἤρκουν νά δικαιολογήσουν τοὺς χαρακτηρισμοὺς «ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαμονιώδης». Τὸ «γάρ» εἶνε μεταβατικόν, ὅπως ἐν στίχ. 7, καὶ πρέπει νά ἐξηγητῆται «δέ». Συνεπῶς ἡ φράσις, «ὅπου γάρ ζήλος», πρέπει νά μεταφράζεται, «ὅπου δέ εἶνε ζηλοτυπία».

Διὰ τῆς λέξεως «ἀκαταστασία» σημαίνεται ὅ,τι καὶ σήμερον, «ταραχὴ, διαταραχὴ, ἀταξία».

Ὡς «ἀγνή» χαρακτηρίζεται ἡ ἄνωθεν σοφία, διότι εἶνε ἀπηλλαγμένη καὶ καθαρὰ ἀπὸ ἁμαρτωλῶν ἐλατηρίων καὶ παθῶν, ὁποῖα ὁ «πικρὸς ζήλος» καὶ ἡ «ἐριθεία».

Τὸ «εἰρηνικὴ» ἀντιτίθεται πρὸς τὸ «ἀκαταστασία» καὶ σημαίνει «ἄνευ διαταραχῆς καὶ ἀταξίας, ἀδιατάρακτος καὶ εὐτακτος» (Πρβλ. Α' Κορ. 14 : 33, «Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρήνης»,

ὅπου τό «εἰρήνη», ἀντίθετον τοῦ «ἀκαταστασία», σημαίνει «τάξις», ὡς ὑποστηρίζομεν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ χωρίου τούτου ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 198).

Ὡς «ἐπεικῆς» χαρακτηρίζεται ἡ ἀληθινή σοφία κατὰ μίαν ἐκδοχήν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι δέν εἶνε αὐστηρά ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἐπεικῆς, κατ' ἄλλην δ' ἐκδοχήν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι εἶνε *εὐγενῆς*. Καλλιτέραν θεωροῦμεν τὴν δευτέραν ἐκδοχήν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας συνηγορεῖ τό ἀκολουθοῦν «*εὐπειθῆς*», κατὰ τό ὅποιον ἡ ἀληθινή σοφία δέν εἶνε πείσμων, ἀλλά πρόθυμος νά πείθεται καί νά ὑποχωρῇ, τουτέστι νά δεικνύη *εὐγένειαν*. Ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἐκδοχῆς συνηγορεῖ καί ὁ λόγος περὶ «ζήλου πικροῦ καί ἐριθείας». Ὁ «πικρός ζῆλος» καί ἡ «ἐριθεία», ἤτοι ἡ προκλητικὴ διάθεσις, ἐκδηλοῦνται *ἀγενῶς*, ἐνῶ ἡ ἀληθινή σοφία ὡς ἀπηλλαγμένη τῶν κακῶν τούτων αἰσθημάτων εἶνε *εὐγενῆς*. Ὅτι δέ «ἐπεικῆς» σημαίνει καί «*εὐγενῆς*», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ Δ' Βασ. 6 : 3 κατὰ τοὺς Ο', ὅπου τό «ἐπεικῶς» σημαίνει «*εὐγενῶς*».

Τό «μεστή ἐλέους» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτάς σημαίνει «πλήρης συμπαθείας, εὐσπλαγχνίας». Ἄλλ' ἡ λέξις «*ἐλεος*», ἐκτός τῆς στενοτέρας σημασίας, καθ' ἣν σημαίνει «συμπάθεια, εὐσπλαγχνία», ἔχει καί εὐρυτέραν σημασίαν, καθ' ἣν σημαίνει «*καλωσύνη, ἀγάπη*». Τὴν εὐρυτέραν ταύτην σημασίαν ἔχει π.χ. ἐν Ὡσ. 6 : 4, 6 καί Ἱερ. 2 : 2. Δέν ὑπάρχει δέ ἐνταῦθα λόγος διὰ νά θεωρήσωμεν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «*ἐλεος*» εἰς τὴν εἰδικὴν ἐννοίαν τῆς συμπαθείας ἢ εὐσπλαγχνίας καί ὄχι εἰς τὴν γενικὴν ἐννοίαν τῆς καλωσύνης ἢ ἀγάπης. Λέγων ὁ Ἀπόστολος περὶ τῆς ἄνωθεν σοφίας, ὅτι εἶνε «μεστή ἐλέους καί καρπῶν ἀγαθῶν», ἐννοεῖ, ὅτι εἶνε πλήρης ἀγάπης καί καλῶν καρπῶν, ἤτοι καλῶν ἔργων, τὰ ὅποια προέρχονται ἐκ τῆς ἀγάπης (Πρβλ. τὰ «ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς ἔργα» τοῦ στίχ. 13, τὰ ὅποια βεβαίως δέν εἶνε μόνον ἔργα εὐσπλαγχνίας).

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν κοσμικὴν σοφίαν, ἡ ὁποία συνυπάρχει μετὰ «ζήλου πικροῦ», «ἐριθείας», «ἀκαταστασίας» καί «παντός φαύλου πράγματος», ἡ ἀληθινή σοφία εἶνε πλήρης ἀγάπης, ἡ ὁποία δέν ζηλοτυπεῖ (Πρβλ. «Ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῦ», Α' Κορ. 13 : 4), καί πλήρης ἀγαθῶν ἔργων, τὰ ὅποια προέρχονται ἐκ τῆς ἀγάπης. Συνεπῶς ἡ φράσις «μεστή ἐλέους» πρέπει νά μεταφράζεται «πλήρης ἀγάπης». Σημειωτέον δέ, ὅτι τὴν λέξιν «*ἐλεος*» ὑπὸ τὴν ἐννοίαν «*ἀγάπη*» ὁ Ἰάκωβος χρησιμοποιεῖ καί ἐν 2 : 13, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 226 – 227.

Τό ἐπίθετον «*ἀδιάκριτος*», ἐκ τοῦ στερητικοῦ «*α*» καί τοῦ ῥήμα-

τος «διακρίνω», ἐν τῇ Γραφῇ ἀπαντᾷ μόνον ἐνταῦθα καί ἐν Παροιμ. 25 : 1 κατὰ τοὺς Ο΄. Τό «διακρίνω» ἔχει πολλές σημασίας καί ἡ σημασία τοῦ «ἀδιάκριτος» ἐνταῦθα δέν εἶνε σαφής.

Κατὰ μίαν ἐκδοχὴν ἡ ἄνωθεν σοφία λέγεται «ἀδιάκριτος», διότι δέν «διακρίνεται» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι δέν ἔχει ἀμφιβολίας, δέν ταλαντεύεται, εἶνε ἀταλάντευτος. Διὰ τὴν τοιαύτην σημασίαν τοῦ «διακρίνω» βλέπε Ἰακ. 1 : 6. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν, τὴν ἐπικρατεστέραν, ἡ ἀληθινὴ σοφία λέγεται «ἀδιάκριτος», διότι δέν «διακρίνει» ἢ δέν «διακρίνεται» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι δέν κάνει διακρίσεις, εἶνε ἀμερόληπτος καί ἀπροσωπόληπτος. Ἐν Ἰακ. 2 : 4 τὸ «διεκρίθητε» σημαίνει «ἐκάνατε διάκρισιν», ἐμεροληπτῆσατε δηλαδὴ καί ἐπροσωποληπτῆσατε.

Αἱ δύο αὗται ἐκδοχαί, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ «ἀδιάκριτος» ἐνταῦθα σημαίνει «χωρὶς ἀμφιβολίας, ἀταλάντευτος» ἢ «ἀμερόληπτος καί ἀπροσωπόληπτος», εἰς ἡμᾶς δέν φαίνονται ἐπιτυχεῖς. Διότι ὁ Ἀπόστολος ἐξαίρει τὰς ιδιότητες τῆς ἀληθινῆς σοφίας, διὰ νά καυτηριάσῃ ὅσους καυχῶνται ὅτι εἶνε «σοφοί καί ἐπιστήμονες». Περί αὐτῶν δέ τῶν ἀνθρώπων δέν ἐτέθη θέμα ἀμφιβολίας καί ἀμφιταλαντεύσεως ἢ μεροληψίας καί προσωποληψίας, ὥστε πρὸς ἔλεγχόν των νά ἐξαίρωνται αἱ ἀντίθετοι ιδιότητες τῆς ἀληθινῆς σοφίας. Ὅσοι ἄλλωστε καυχῶνται, ὅτι εἶνε «σοφοί καί ἐπιστήμονες», μᾶλλον παρουσιάζονται ὡς ἰσχυρά πνεύματα, ὡς ἔχοντες πεποιθήσιν καί βεβαιότητα, παρά ὡς ἔχοντες ἀμφιβολίαν καί ἀμφιταλάντευσιν, καί μᾶλλον οὗτοι εἶνε ἀντικείμενα προσωποληψίας, παρά προσωποληπτοῦν οἱ ἴδιοι.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἄνωθεν σοφία λέγεται «ἀδιάκριτος», διότι «δέν διακρίνεται», «δέν διακρίνει ἑαυτήν» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι δέν δίδει τὴν ὑπεροχὴν εἰς ἑαυτήν, δέν ὑπερηφανεύεται, εἶνε ταπεινόφρων. Ἐν Α' Κορ. 4 : 7 τὸ «διακρίνω» σημαίνει «δίδω τὴν ὑπεροχὴν, θεωρῶ ἀνώτερον». Ἡ διδομένη ἐνταῦθα ἐρμηνεῖα εἰς τὴν λέξιν «ἀδιάκριτος» ἀνταποκρίνεται ἄριστα πρὸς τὴν συνάφειαν. Καίτοι ἡ ἄνωθεν σοφία εἶνε «μεστή καρπῶν ἀγαθῶν», ἐν τούτοις εἶνε «ἀδιάκριτος», ἥτοι ταπεινόφρων. Τό «ἀδιάκριτος», ἥτοι ταπεινόφρων, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς «ἀγαθούς καρπούς» λεγόμενον, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «ἐν πραύτητι», ἥτοι μέ ταπεινοφροσύνην, ἐν σχέσει πρὸς τὸ λεγόμενον διὰ τὰ «ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς ἔργων».

Τό ἐπίθετον «ἀνυπόκριτος», ἐκ τοῦ στερητικοῦ «α» καί τοῦ ῥήματος «ὑποκρίνομαι», ἐκτός τῆς προκειμένης περιπτώσεως ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ εἰς πέντε ἀκόμη περιπτώσεις, καί εἰς τὰς πέντε δέ

οι σεις σημαίνει «άνευ ύποκρισίας, ἄδολος, εἰλικρινής». Ἐν τῇ ἡ Διαθήκῃ ἀπαντᾷ μόνον δὶς, ἐν Σοφ. Σολ. 5 : 18 καὶ 18 : 16.

Οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν, ὅτι ὁ Ἰάκωβος χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «ἀνυπόκριτος» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ λέξις αὕτη χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς πέντε ἄλλας περιπτώσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης. Νομίζουν δηλαδή, ὅτι ἡ ἄνωθεν σοφία λέγεται «ἀνυπόκριτος» ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι εἶνε «άνευ ύποκρισίας, ἄδολος, εἰλικρινής». Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς αὕτη ἡ γνώμη δέν φαίνεται ἐπιτυχής. Διότι ὁ Ἀπόστολος ἐξαίρει τὰς ιδιότητας τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἐν ὁξείᾳ ἀντιθέσει πρὸς τὰς ιδιότητας τῆς ψευδοῦς σοφίας τῶν δῆθεν «σοφῶν καὶ ἐπιστημόνων». Περὶ δέ τῆς ψευδοῦς σοφίας δέν ἐλέχθη ὅτι συμπεριφέρεται μετὰ ὑποκρισίας, ὥστε περὶ τῆς ἀληθοῦς σοφίας τό «ἀνυπόκριτος» νά σημαίη ἀντιθέτως «άνευ ύποκρισίας». Ἐκτός δέ τούτου τό μῆ ὑποκριτικόν ἢ ἄδολον καὶ εἰλικρινές τῆς ἄνωθεν σοφίας, τό ὁποῖον οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν διά τῆς λέξεως «ἀνυπόκριτος», περιέχεται εἰς τὴν λέξιν «ἀγνή», τὴν ὁποίαν ὁ Ἀπόστολος ἔθεσε πρῶτον. Τό «ἀνυπόκριτος» ἐνταῦθα ἔχει ἄλλην σημασίαν, τὴν ὁποίαν θά διακριβῶσωμεν ἐκ τῶν ἐξῆς.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη, τό «ἀνυπόκριτος» εἶνε ἐκ τοῦ στερητικοῦ «α» καὶ τοῦ «ὑποκρίνομαι». Ἐν Σοφ. Σειρ. 32 (35) : 15 καὶ 33 (36) : 2 τό «ὑποκρίνομαι» χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κατακρίνω, κατηγορῶ». Παραθέτομεν τὰ χωρία ταῦτα:

«Ὁ ζητῶν νόμον ἐμπλησθήσεται αὐτοῦ, καὶ ὁ ὑποκρινόμενος σκανδαλισθήσεται ἐν αὐτῷ».

«Ἀνὴρ σοφός οὐ μισήσει νόμον, ὁ δέ ὑποκρινόμενος ἐν αὐτῷ ὡς ἐν καταγίδι πλοῖον».

Τό πρῶτον χωρίον σημαίνει: Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ζητεῖ τόν νόμον, τουτέστιν ἐπιδοκιμάζει καὶ ἐκτελεῖ αὐτόν, θά ἱκανοποιηθῆ πλήρως ἐξ αὐτοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατακρίνει ἢ κατηγορεῖ (τόν νόμον), θά προσκόπη εἰς αὐτόν καὶ θά πέση.

Τό δεύτερον χωρίον σημαίνει: Ὁ συνेतός ἄνθρωπος δέν μισεῖ τόν νόμον, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος προβαίνει εἰς κατάκρισιν αὐτοῦ, τουτέστιν κατηγορεῖ τόν νόμον, εἶνε ὅπως τό πλοῖον εἰς τὴν τρικυμίαν.

Πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κατηγορεῖν τόν νόμον, τὴν ὁποίαν εὐρίσκομεν εἰς τὰ δύο αὐτὰ χωρία, πρβλ. Ἰακ. 4 : 11 («καταλαλεῖ νόμου», «κρίνει νόμον», «κριτῆς νόμου»).

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐν ἐνεργητικῇ ἐννοίᾳ τό «ὑποκρίνομαι» σημαίνει «κατακρίνω, κατηγορῶ», ἐν παθητικῇ ἐννοίᾳ τοῦτο σημαίνει «κατακρίνω-

μαι, κατηγοροῦμαι». Καί συνεπῶς τό «άνυπόκριτος» σημαίνει «άκατάκριτος, άκατηγόρητος».

Πράγματι δέ τό «άνυπόκριτος» έχει τοιαύτην σημασίαν καί εις τά δύο χωρία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εις τά όποία άπαντᾶ, ἤτοι Σοφ. Σολ. 5 : 18 καί 18 : 16. Παραθέτομεν τά χωρία ταῦτα:

«Ένδύσεται θώρακα δικαιοσύνην, καί περιθήσεται κόρυθα κρίσιν άνυπόκριτον».

«Ξίφος όξύ τήν άνυπόκριτον έπιταγήν σου φέρων».

Τό πρῶτον χωρίον, εις τό όποιον πρόκειται περί συνωνυμικοῦ παραλληλισμοῦ, σημαίνει: Θά ένδυθῆ ὡς θώρακα τήν δικαιοσύνην, καί θά φορέσῃ ὡς περικεφαλαίαν κρίσιν μή δυναμένην νά ύποβληθῆ υπό κρίσιν, μή δυναμένην νά κατηγορηθῆ, άκατηγόρητον, δικαίαν.

Τό δεύτερον χωρίον σημαίνει: Φέρων ὡς κοπτεράν σπάθην τήν άκατηγόρητον, τήν δικαίαν έντολήν σου. Ἡ έντολή τοῦ Θεοῦ διά τήν θανάτωσιν τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων δέν δύναται νά κατηγορηθῆ, διότι προηγουμένως ό Θεός έδωκε σημεῖα καί μικροτέρας πληγᾶς, διά νά μετανοήσουν οἱ Αἰγύπτιοι καί αφήσουν τόν Ἰσραηλιτικόν λαόν έλεύθερον, αλλά δέν μετενόησαν, καί διά τοῦτο δικαίως ό Θεός διέταξε τήν θανάτωσιν τῶν πρωτοτόκων.

Ἐδείχθη, ότι τό επίθετον «άνυπόκριτος» σημαίνει καί «άκατάκριτος, άκατηγόρητος». Αὐτήν δέ τήν σημασίαν τό έν λόγω επίθετον έχει εις τό προκειμενον έδάφιον τοῦ Ἰακώβου. Τήν σοφίαν, ἡ όποία συνυπάρχει μετά «ζήλου πικροῦ καί έριθείας», ό Ἀπόστολος κατέκρινε καί κατηγόρησεν ειπών, «Οὐκ έστιν αὕτη ἡ σοφία άνωθεν κατερχομένη, άλλ' έπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης». Ἐλλά διά τήν άνωθεν σοφίαν λέγει, ότι εἶνε «άνυπόκριτος», τουτέστιν άκατάκριτος, άκατηγόρητος. Εἰς τήν άνωθεν σοφίαν δέν εὑρίσκεται κακία καί έλάττωμα, ίνα αὕτη κατακριθῆ καί κατηγορηθῆ. Ἡ άνωθεν σοφία εἶνε άψογος καί άμεμπτος. Οὕτως ἡ λέξις «άνυπόκριτος», τήν όλην τελειότητα τῆς άνωθεν σοφίας περικλείουσα, καί τελευταία εις τήν σειράν τῶν επαινετικῶν περί αὐτῆς λόγων τιθεμένη, εἶνε ἡ έπαξία κατακλείς τοῦ έγκωμίου αὐτῆς, σφραγίς τελειότητος.

Μεταφράζομεν τό έρευνηθέν χωρίον:

«Ποῖος εἶνε σοφός καί κάτοχος πολλῶν γνώσεων μεταξύ ὄμων; Ἐς δείξῃ έκ τῆς καλῆς διαγωγῆς τά έργα του μέ ταπεινοφροσύνην, ἡ όποία προέρχεται έκ τῆς σοφίας. Ἐάν όμως έχετε πικράν ζηλοτυπίαν καί προκλητικήν διάθεσιν εις τήν καρδίαν σας, μή κομπορρημονεῖτε καί λέγετε ψεῦδος άπέναντι τῆς άληθείας. Αὕτη ἡ σοφία δέν κατέρχεται άνωθεν,

ἀλλ' εἶνε ἐπίγειος, σαρκική, δαιμονική. Ὅπου δέ εἶνε ζηλοτυπία, ἐκεῖ εἶνε ἀκαταστασία καί πᾶν ἄσχημον πρᾶγμα. Ἀντιθέτως ἡ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν εἶνε ἀγνή, ἔπειτα ἄνευ διαταραχῆς καί ἀταξίας, εὐγενής, εὐπειθής¹, πλήρης ἀγάπης καί καλῶν καρπῶν, ταπεινόφρων καί ἀκατηγόρητος²».

Πρός τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν δίδομεν ἐνταῦθα εἰς τὴν λέξιν «ἀνυπόκριτος», πρβλ. τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν δίδομεν εἰς τὴν λέξιν «ὑπόκρισις» (κατά τὸ ἐκκλησιαστικόν κείμενον) ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰακ. 5 : 12, σελ. 237 – 238.

1. Ἡ ἄνευ πείσματος

2. Ἡ ἄμεμπτος

Ἰακ. 4 : 16

«ΚΑΥΧΑΣΘΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΙΣ ΥΜΩΝ»

«Νῦν δέ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστίν».

Τό χωρίον τοῦτο παρερμηνεύεται, διότι οἱ ἐρμηνευταί πρῶτον δέν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἐνταῦθα τό ῥῆμα «καυχῶμαι» καί τό ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν «καύχησις». Οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταί νομίζουν, ὅτι αἱ λέξεις αὗται ἔχουν τὴν συνήθη καί σημερινήν αὐτῶν ἔννοιαν, σημαίνουν δηλαδή «καυχῶμαι», «καύχησις», ἢ, συναφῶς, «ὑπερηφανεύομαι», «ὑπερηφάνεια», τινές δέ νομίζουν, ὅτι τό ἐν λόγῳ ῥῆμα σημαίνει «χαίρω, ἀγάλλομαι», ὅπως ἐν Ψαλμ. 5 : 12 (11), 31 (32) : 11, Ῥωμ. 5 : 2, 3, καί τό ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν «καύχησις» σημαίνει «χαρά, ἀγαλλίασις». Δεύτερον οἱ ἐρμηνευταί δέν συλλαμβάνουν τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀλαζονεία», ἡ ὁποία εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἀπαντᾷ κατά πληθυντικόν («ἐν ταῖς ἀλαζονείαις»), ἐνῶ τινές ἀποδίδουν αὐτὴν καθ' ἐνικόν. Ἐκλαμβάνουν δέ τὴν «ἀλαζονείαν» ὡς «ἀλαζονείαν» ἢ «κομπασμόν» ἢ «ἀλαζονικὴν ἀπόφασιν» ἢ «ἀλαζονικὴν ἐπιχείρησιν». Ἄλλ' αἱ ἐξηγήσεις τοῦ

χωρίου κατά τὰς εἰρημένας ἐκδοχὰς τῶν λέξεων «καυχῶμαι», «καύχῃσις» καὶ «ἀλαζονεία» δὲν εἶνε ἱκανοποιητικά.

Ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Φιλίπ. 3 : 3, τὸ «καυχῶμαι» σημαίνει καὶ «πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν» (σ. 178-179). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ ῥῆμα καὶ ἐνταῦθα. Τὸ δὲ ἀντίστοιχον οὐσιαστικὸν «καύχῃσις» σημαίνει «πεποιθήσις».

Ὡς ἐπίσης δεικνύεται κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Α' Ἰωάν. 2 : 15-16, «ἀλαζονεία» σημαίνει καὶ «ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία» (σ. 250 ἐξ.). Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ. Ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος μέμφεται ἐκείνους, οἱ ὅποιοι προεξοφλοῦν τὸ μέλλον, καὶ δὴ τὴν ἐπιτυχίαν κερδοσκοπικῶν σχεδίων των (στίχ. 13), διότι δὲν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν των τὸ θεῖον θέλημα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται τὰ πάντα (στίχ. 15), ἀλλὰ προγραμματίζουν καὶ ἀποφαίνονται κατὰ τὸ ἰδικὸν των θέλημα, κατὰ τὰς ἀλαζονικὰς ἐπιθυμίας των. Ἐκφράζονται μετὰ πεποιθήσεως δι' ὅσα ἐπιθυμοῦν καὶ σχεδιάζουν, νομίζοντες ὅτι αἱ ἐπιθυμίαι καὶ τὰ σχέδια συμπίπτουν πρὸς τὰ πράγματα, ἰσοδυναμοῦν πρὸς λαμπρὰς ἐπιτυχίας! Ἐνυπάρχει εἰρωνεία εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Τώρα ὁμως ἔχετε πεποιθήσιν εἰς τὰς ἀλαζονικὰς ἐπιθυμίας σας. Πᾶσα τοιαύτη πεποιθήσις εἶνε κακὴ».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

Τώρα ὁμως ἐκφράζεσθε μετὰ πεποιθήσεως διὰ τὰς ἀλαζονικὰς ἐπιθυμίας σας. Πᾶσα τοιαύτη πεποιθήσις εἶνε ἁμαρτωλή».

Σημειωτέον τέλος, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο μετὰ τῶν προηγουμένων στίχ. 13-15 ὁμοιάζει πρὸς τὸ Παροιμ. 27 : 1, ὅπου ἐπίσης τὸ «καυχῶμαι» σημαίνει «πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν».

Ἰδὲ καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰακ. 1 : 9-10, ὅπου τὸ «καυχῶμαι» ἔχει τὴν αὐτὴν ἐννοίαν (σελ. 224 - 226).

«ΕΙΔΟΤΙ ΟΥΝ ΚΑΛΟΝ ΠΟΙΕΙΝ ...»

«Είδότι οὖν καλόν ποιεῖν καὶ μὴ ποιῶντι ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν».

Τό χωρίον τοῦτο παρέχει πράγματα εἰς τούς ἐξηγητάς ἕνεκα τοῦ «οὖν». Οἱ ἐξηγηταὶ ἐκλαμβάνουν τό «οὖν» εἰς τήν συνήθη σημασίαν του, ἤτοι ὡς συμπερασματικόν, ἀλλά βλέπουν, ὅτι τό χωρίον τοῦτο δέν ἔχει σχέσιν πρός τά προηγούμενα καί δέν δύναται νά εἶνε συμπερασμα τῶν προηγουμένων. Προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος δέν ὠμίλησε περί ἐκτελέσεως τοῦ καλοῦ, ὥστε ὁ παρῶν στίχος νά δύναται νά ἐξηγηται, «Εἰς ἐκεῖνον λοιπόν, ὁ ὅποιος γνωρίζει νά πράττη τό καλόν, ἀλλά δέν πράττει, εἰς αὐτόν εἶνε ἁμαρτία». Τοιαύτη ἐξήγησις δέν ἀνταποκρίνεται πρός τά προηγούμενα. Πολύ δέ ὠρισμένοι ἐρμηνευταὶ πιέζουν τās ἐννοίας, διά νά συνδέσουν τό παρόν χωρίον πρός τά προηγούμενα.

Ἐνταῦθα τό «οὖν» δέν εἶνε συμπερασματικόν, ὅπως ἐκλαμβάνεται, ἀλλά μεταβατικόν, καί δέν πρέπει νά ἐξηγηται «λοιπόν», ἀλλά «δέ», ὅπως εἰς πολλάς ἄλλας περιπτώσεις, π.χ. ἐν Ματθ. 10 : 32, 24 : 15 (Πρβλ. τά παράλληλα, ὅπου ἀντί τοῦ «οὖν» τοῦ Ματθαίου οἱ ἄλλοι συνοπτικοὶ εὐαγγελισταὶ χρησιμοποιοῦν τό μεταβατικόν «δέ»), Ἰωάν. 4 : 1, 6 : 60, 8 : 12, 11 : 17, Α΄ Τιμ. 2 : 1, Ἀποκ. 1 : 19¹. Ὁμοίως πρός τό «οὖν» μεταβατικόν καί ὄχι συμπερασματικόν εἶνε τό «ὥστε» ἐν Ἰακ. 1 : 19 κατὰ τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον, τοῦ ὁποίου ἡ γραφή εἶνε ἡ ὀρθή, ἐνῶ ἡ γραφή «ἴστε», τήν ὁποίαν προτιμοῦν οἱ Nestle – Aland, δέν παρέχει ὁμαλὴν σύνταξιν καί ἐννοίαν².

Διά τοῦ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίου γίνεται μετάβασις εἰς νέον θέμα, τήν ἐκτέλεσιν τοῦ καλοῦ, καί μάλιστα τῆς ἐλεημοσύνης. Ἡ σύνδεσις πρός τά ἐπόμενα εἶνε φανερά: Ἀφοῦ ὁ Ἀπόστολος ἐξέφερε τό πνευματικόν ἀξίωμα, «Είδότι οὖν καλόν ποιεῖν κ.λ.π.», ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν

1. Πολλά χωρία δέν ἐξηγοῦνται εὐστόχως, διότι οἱ ἐξηγηταὶ δέν ἐκλαμβάνουν καί δέν ἐξηγοῦν τό «οὖν» ὡς μεταβατικόν.

2. Μεταφράζομεν τό Ἰακ. 1 : 19: «¹ Ἄς εἶνε δέ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τό ν' ἀκούσῃ, βραδύς εἰς τό νά ὁμιλήσῃ, βραδύς εἰς τό νά ὀργισθῇ».

λόγω αξιώματος εἰς τὴν συνέχειαν ἐλέγχει σφοδρῶς καὶ ταλανίζει τοὺς πλουσίους. Διότι οἱ πλούσιοι, ἐνῶ γνωρίζουν καὶ δύνανται νὰ πράττουν τὸ καλόν, ἐν τούτοις δὲν πράττουν τὸ καλόν, δὲν ἐλεοῦν, ἀλλ' ἀφήνουν τὰ πλούτη νὰ πιάνουν σκωρίαν καὶ νὰ σήπωνται εἰς τὰς ἀποθήκας, δεικνύοντες σκληρότητα καὶ δεινῶς οὕτως ἀμαρτάνοντες, ἐπὶ πλεόν δέ στεροῦν τὸν μισθόν εἰς τοὺς ἐργάτας καὶ καταδικάζουν καὶ φονεύουν τὸν ἄθῳν καὶ ἀδύνατον, νέα φοβερά ἐγκλήματα προσθέτοντες εἰς ἑαυτούς (5 : 16).

Κατὰ ταῦτα ὁ ἐξετασθεὶς στίχος δὲν θά ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ τέλος τοῦ κεφ. 4, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ τοῦ κεφ. 5. Ἡ διαίρεσις δηλαδὴ τοῦ ἱεροῦ κειμένου εἶνε ἐσφαλμένη. Ἡ ἐσφαλμένη δὲ διαίρεσις, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ ἐξηγηταὶ εἶδον τὸν ἐν λόγῳ στίχον ὡς συνέχειαν καὶ κατακλείδα καὶ συμπέρασμα τῶν προηγουμένων, σοβαρῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν προβλήματος καὶ τὴν παρερμηνείαν τοῦ στίχου τούτου.

Μεταφράζομεν τὸ Ἰακ. 4 : 17:

«Εἰς ἐκεῖνον δέ, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ πράττῃ τὸ καλόν, ἀλλὰ δὲν πράττει, εἰς αὐτὸν εἶνε ἀμαρτία».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Εκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ πράττῃ τὸ καλόν, ἀλλὰ δὲν πράττει, αὐτός ἀμαρτάνει».

Ἰακ. 5 : 12

«ΥΠΟΚΡΙΣΙΣ»

«Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε μῆτε τὸν οὐρανὸν μῆτε τὴν γῆν μῆτε ἄλλον τινα ὄρκον· ἦτω δέ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὐ οὐ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν¹ πέσητε».

Ἡ λέξις «ὑπόκρισις» νομίζεται ὅτι σημαίνει «ὀποκρισία», ὅπως ἀλλαχοῦ. Καὶ οὕτως εἰς τὸ χωρίον δίδεται ἡ ἐξῆς συντόμως ἔννοια: Μὴ ὀρκίζεσθε, διὰ νὰ μὴ πέσητε εἰς ὑπόκρισιαν, παρέχοντες διὰ τοῦ

1. Κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κείμενον. Τὸ κείμενον Nestle – Aland ἀντὶ «εἰς ὑπόκρισιν» ἔχει «ὑπό κρίσιν».

ὄρκου τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀληθείας καί εἰς τὴν πραγματικότητα ψευδόμενοι.

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή. Διότι πρῶτον τίθεται τὸ ἐρώτημα: Ἐάν κατά τὸν ὄρκον ἔχη τις τὴν πρόθεσιν νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι ὑπόσχεται, ἀλλὰ τελικῶς δὲν δυνηθῆ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, δύναται τοῦτο νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ὑποκρισία; Δεύτερον δέ, καί ἂν τις οὐδέποτε πρόκηται νὰ ψευσθῆ καί ὑποκριθῆ κατά τὸν ὄρκον, πάλιν ὁ ὄρκος εὐαγγελικῶς ἀπαγορεύεται. Ὁ Χριστός, τοῦ ὁποίου τὴν διδασκαλίαν περὶ ὄρκου ἔχει ὑπ' ὄψιν ὁ Ἰάκωβος ἐνταῦθα, δὲν ἀπηγόρευσε μόνον τὴν ἐπιορκίαν, ἀλλὰ καί τὸν εἰλικρινῆ ὄρκον: «Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι ὅλως» (Ματθ. 5 : 34). Ἀπηγόρευσε δὲ ὁ Κύριος νὰ ὀρκιζώμεθα εἰς τὸν οὐρανόν ἢ εἰς τὴν γῆν ἢ εἰς ἄλλο τι, διότι οὔτε τοῦ οὐρανοῦ οὔτε τῆς γῆς οὔτε ἄλλου τινὸς εἴμεθα κύριοι καί ἐξουσιασταί (Αὐτόθι 5 : 34-36).

Ὡς ἐδείχθη κατά τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐπιθέτου «ἀνυπόκριτος» ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰακ. 3 : 13-17 (σ. 231 ἐξ.), τὸ ῥῆμα «ὑποκρίνομαι» ἐν ἐνεργητικῇ ἐννοίᾳ σημαίνει «κατακρίνω» καί ἐν παθητικῇ ἐννοίᾳ σημαίνει «κατακρίνομαι». Ἐὰν δὲ τὸ ἐκ τοῦ ῥήματος τούτου παραγόμενον οὐσιαστικόν «ὑπόκρισις» σημαίνει «κατάκρισις», ἢ, δι' ἄλλης λέξεως, «καταδίκη». Αὐτὴν δὲ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ ἐν λόγῳ οὐσιαστικόν εἰς τὸ ἐξεταζόμενον ἐδάφιον τοῦ Ἰακώβου. Καί συνεπῶς ἡ πρότασις τοῦ ἐδαφίου τούτου, «ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε», σημαίνει, «διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε, διὰ νὰ μὴ καταδικασθῆτε». Οὕτω δὲ ἡ εἰρημένη πρότασις ἔχει τὴν αὐτὴν ἐννοίαν πρὸς τὴν γραφήν, «ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε», τὴν ὁποίαν προτιμοῦν οἱ Nestle-Aland, ἀλλὰ καί πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ στίχ. 9, «ἵνα μὴ κριθῆτε».

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«Προπάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀρκίζεσθε μήτε εἰς τὸν οὐρανόν μήτε εἰς τὴν γῆν μήτε μέ κανένα ἄλλον ὄρκον· ἀλλὰ σεῖς νὰ λέγετε τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ ὄχι ὄχι, διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε¹».

1. Ἡ διὰ νὰ μὴ πέσητε εἰς καταδίκην.

Α' Πέτρ. 3 : 7

«ΣΥΝΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΓΝΩΣΙΝ»

«Οἱ ἄνδρες ὁμοίως¹ συνοικοῦντες κατὰ γνώσιν, ὡς ἀσθενεστέρω σκεύει τῷ γυναικείῳ² ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι² χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ τὸ «*συνοικῶ*» ἀντιλαμβάνονται μᾶλλον ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*συγκατοικῶ*» ἢ τοῦ «*συμβιω*, *συζῶ*». Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς τοῦτο χρησιμοποιεῖται μᾶλλον ἐν τῇ εἰδικῇ ἐννοίᾳ τοῦ «*ἔρχομαι εἰς σαρκικὴν συνάφειαν, συνέρχομαι*». Κλίνομεν πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Τὸ «*συνοικῶ*» καὶ τὸ «*συνοικίζω*» ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ κατὰ τὸ πλεῖστον χρησιμοποιοῦνται ἐπὶ συνάψεως γάμου ἢ σαρκικῆς συναφείας. Ἡ ἐνταῦθα λέξις «*σκεῦος*» ἐν Α' Θεσ. 4 : 4 χρησιμοποιεῖται περὶ τοῦ σώματος ἐν λόγῳ περὶ σεξουαλικῶν πραγμάτων. Τὸ δὲ σπουδαιότερον, τὸ «*συνοικεῖν κατὰ γνώσιν κ.λ.π.*» ὁ Πέτρος συνδέει πρὸς τὴν προσευχὴν («*εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν*»), ὅπως ἐν Α' Κορ. 7 : 5 ὁ Παῦλος τὴν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν ἀποχὴν τοῦ ἀνδρογύνου συνδέει ἐπίσης πρὸς τὴν προσευχὴν («*ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ*»). Ὡς φαίνεται, εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις πρόκειται περὶ ἰδιαζούσης σημασίας συσχετισμοῦ τῆς προσευχῆς πρὸς τὰ σεξουαλικά πράγματα· ὠρισμένοι ὄροι ἀπὸ σεξουαλικῆς πλευρᾶς εὐνοοῦν καὶ εὐοδοῦν τὴν προσευχὴν.

Ἡ «*γνώσις*» κατὰ τὰς διαφόρους καὶ συνήθεις ἐξηγήσεις τῶν ἐρμηνευτῶν εἶνε ἡ γνώσις, ἡ ἀναγνώρισις, ἡ σύνεσις, ἡ φρόνησις, ἡ διακριτικότητα. Ἀλλ' οὐδεμία τῶν ἐξηγήσεων τούτων ἀποδίδει τὴν ἀκριβῆ ἐννοίαν τῆς λέξεως ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκδοχὴ, καθ' ἣν ἡ λέξις σημαίνει «*κατανόησις*». Αὐτὴ δὲ καθ'

1. Οἱ Nestle-Aland στίζουν διὰ κόμματος, ἐνῶ μετὰ τὴν φράσιν «*κατὰ γνώσιν*» δέν θέτουν κόμμα. Ἡ τοιαύτη δὲ στίξις εἰς τὸ κείμενον τῶν δυσχεραίνει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου.

2. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει *συγκληρονόμοις!*

ἡμᾶς ἢ ἐκδοχή εἶνε ἢ ὀρθή καί ἢ πλήρως ἐπιτυχής. Ὅπως τό ῥῆμα «γινώσκω» σημαίνει «αναγνωρίζω, παραδέχομαι» (Ἰωάν. 6 : 69, 7 : 26, 8 : 43) καί «αἰσθάνομαι» ἢ δημωδῶς «νοιώθω» (Ψαλμ. 50 : 5 [51 : 3], Α' Ἰωάν. 3 : 1), οὕτω καί τό ἀντίστοιχον οὐσιαστικόν «γνώσις» σημαίνει τήν ιδιότητα τοῦ νά ἀναγνωρίζη τις, νά παραδέχεται, νά αἰσθάνεται, δημωδῶς νά «νοιώθῃ» κάποιον ἢ κάτι. Ὅταν δέ ἡ «γνώσις» αὕτη εἶνε ὡς πρός ἀδυναμίαν ἢ δυσκολίαν προσώπου ἢ πράγματός τινος, τότε εἶνε «κατανόησις. Οὕτω περί ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζει καί αἰσθάνεται τήν κατάστασιν ἀδυναμίας ἢ δυσκολίας συνανθρώπου, λέγομεν, ὅτι ἔχει κατανόησιν ἀπέναντι τοῦ συνανθρώπου ἢ ὅτι κατανοεῖ τήν κατάστασιν αὐτοῦ. Ἡ λέξις «γνώσις» σημαίνει «κατανόησις» καί ἐν Β' Κορ. 6 : 6, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σ. 159. Τά δύο χωρία βοηθοῦν ἀλληλα πρός διακρίβωσιν τῆς ἐννοίας τῆς ἐν λόγῳ λέξεως εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας.

Κατά ταῦτα ἡ παραγγελία τοῦ Ἀποστόλου πρός τοὺς ἄνδρας «συνιοκοῦντες κατὰ γνώσιν» μεταφράζεται, «νά συνέρχεσθε μέ κατανόησιν» ἢ, «κατὰ τήν σαρκικήν συνάφειαν νά δεικνύετε κατανόησιν». Πλέον δέ συγκεκριμένως καθ' ἡμᾶς, ὁ Πέτρος παραγγέλλει εἰς τοὺς ἄνδρας, κατὰ τήν συνάφειαν μετά τῶν γυναικῶν τῶν νά μὴ φέρωνται πρός αὐτάς ἀπρεπῶς, βαναύσως καί ἐξουθενωτικῶς, θεωροῦντες αὐτάς ἀπλῶς ὡς σκευὴ ἡδονῆς, ἀλλά νά δεικνύουν κατανόησιν ἀπέναντι τῶν, καί ν' ἀποδίδουν εἰς αὐτάς περισσοτέραν τιμῆν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ γυναῖκες εἶνε ἀσθενέστερον φύλον (Πρβλ. Α' Κορ. 12 : 24), ἀλλά καί ὅτι αὐτοὶ εἶνε κληρονόμοι τῆς ζωῆς, τήν ὁποίαν χαρίζει ὁ Θεός, ὄχι μόνοι, ἀλλά μετά τῶν γυναικῶν. Ἀφοῦ δέ καί αἱ γυναῖκες εἶνε κληρονόμοι τῆς δωρεᾶς τῆς ζωῆς, δέν εἶνε κατώτεραι τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἴσαι πρός αὐτούς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ αἱ γυναῖκες ῥέπουν πρός τοὺς ματαίους στολισμούς καί τήν ἀνυπακοήν εἰς τοὺς ἄνδρας, εἰς αὐτάς προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος συνέστησε ταπεινώσιν καί ὑπακοήν (στίχ. 1-6). Ἐπειδὴ δέ οἱ ἄνδρες ῥέπουν πρός τήν ὑποτίμησιν τῶν γυναικῶν, τήν θεώρησιν αὐτῶν ὡς ἀγγείων ἡδονῆς καί τήν ἀπρεπῆ καί βάνανσον μεταχείρισιν αὐτῶν ὡς συζύγων, διὰ τοῦτο εἰς αὐτούς ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ κατανόησιν, συγκράτησιν, εὐπρέπειαν καί τιμητικὴν συμπεριφορὰν ἀπέναντι τῶν γυναικῶν.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

«Οἱ ἄνδρες ἐπίσης νά συνέρχεσθε μέ κατανόησιν¹ καί ν' ἀπο-
νέμετε τιμὴν εἰς τό γυναικεῖον σκεῦος², ἐπειδὴ εἶνε ἀσθενέστερον, ἀλλά
καί ἐπειδὴ εἴσθε συγκληρονόμοι³ τῆς δωρεᾶς τῆς ζωῆς, διὰ νά μὴ παρεμ-
ποδίζωνται αἱ προσευχαί σας».

1. Ἡ κατὰ τὴν σαρκικὴν συνάφειαν νά δεικνύετε κατανόησιν.

2. Ἡ φῶλον.

3. Ἐννοεῖται μετὰ τῶν γυναικῶν.

Α' Πέτρ. 3 : 21

«ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΑΓΑΘΗΣ ΕΠΕΡΩΤΗΜΑ»

«Ἡ ἀντίτυπον νῦν καί ἡμᾶς¹ σῶζει βάπτισμα,
οὐ σαρκός ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλά συνειδήσεως
ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν, δι' ἀναστά-
σεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἀπόστολος ὁμιλεῖ διὰ τὴν
σημασίαν τοῦ βαπτίσματος, οἱ ἐρμηνευταὶ δὲν συλλαμβάνουν τὴν ἐν-
νοιαν τοῦ ὄρου «ἐπερώτημα». Πλῆθος σημασίαι καὶ μεταφράσεις δι-
δονται ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν ἐν λόγῳ ὄρον, οἷον «ἐρώτησις», «αἵτησις»,
«ἐκκλησις», «προσευχή», «σφοδρά ἐπιθυμία», «ἀπάντησις», «ἀπό-
σχεσις», «συνθήκη» κ.ἄ.

Διάφοροι ἐπίσης ἐννοιαὶ δίδονται εἰς τὴν φράσιν «εἰς Θεόν». Κατὰ μίαν γνώμην ἢ ἐν λόγῳ φράσις συνδέεται πρὸς τό «σῶζει» (= τό ὕδωρ τοῦ κατακλυσμοῦ ἔσωσεν εἰς τὴν κιβωτόν, τό ὕδωρ τοῦ βαπτί-
σματος σῶζει εἰς Θεόν)· κατ' ἄλλην γνώμην συνδέεται πρὸς τό «ἐπε-
ρώτημα» (= αἵτησις πρὸς τὸν Θεόν)· κατ' ἄλλην δὲ γνώμην συνδέεται
πρὸς τό «συνειδήσις ἀγαθῆ» (= ἀγαθὴ συνειδήσις ἀπέναντι Θεοῦ).

Παραθέτομεν ὠρισμένας μεταφράσεις τῆς ἐπιμάχου φράσεως
«συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα»:

«Ἐκκλησις πρὸς τὸν Θεόν διὰ καθαρὰν συνειδήσιν».

1. Τό κείμενον Nestle-Aland ἔχει ὁ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν.

«Ἐκκλησις πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὸ ἀγαθῆς συνειδήσεως».

«Ἀπάντησις ἀγαθῆς συνειδήσεως πρὸς τὸν Θεόν».

«Ὑπόσχεσις ἀγαθῆς συνειδήσεως πρὸς τὸν Θεόν».

«Ἀφιέρωσις ἀγαθῆς συνειδήσεως εἰς τὸν Θεόν».

Ἡ λέξις «*ἐπερώτημα*» ἐν τῇ Γραφῇ ἐκτός τῆς παρουσίας περιπτώσεως ἀπαντᾷ καὶ ἐν Σοφ. Σειρ. 33 (36) : 3 καὶ ἐν Δαν. 4 : 14 (17) κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Θεοδοτίωνος. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ τοῦ Δαν. 4 : 14 (17) εὐρίσκεται τὸ μυστικὸν διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως «*ἐπερώτημα*» ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἑδαφίῳ τοῦ Πέτρου. Παραθέτομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Δαν. 4 : 14(17): «Διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος, καὶ ῥῆμα ἁγίων τὸ *ἐπερώτημα*».

Ἐάν προσέξῃ τις τὸ παράθεμα τοῦτο, δὲν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ, ὅτι αἱ δύο προτάσεις του παραλληλίζονται συνωνυμικῶς κατὰ τὴν προσφιλεστάτην ἐν τῷ ἑβραϊκῷ λόγῳ συνήθειαν. Δέον μάλιστα νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ὁ παραλληλισμὸς τῶν δύο προτάσεων γίνεται δι' ἀντιστοιχίας τῶν μερῶν αὐτῶν κατὰ σειρᾶν. Τὸ «διὰ συγκρίματος» δηλαδὴ τῆς πρώτης προτάσεως ἀντιστοιχεῖ καὶ παραλληλιζέται πρὸς τὸ «ῥῆμα» («διὰ ῥήματος» κατὰ τὸ Ἑβραϊκόν) τῆς δευτέρας προτάσεως, τὸ «εἶρ» πρὸς τὸ «ἁγίων» καὶ «ὁ λόγος» πρὸς «τὸ *ἐπερώτημα*». Ἀπλούστερον τὸ παράθεμα θά ἠδύνατο νὰ ἔχη τὴν μορφήν: «Σύγκριμα εἶρ ὁ λόγος, ῥῆμα ἁγίων τὸ *ἐπερώτημα*».

Αἱ ἀντίστοιχοι λέξεις «σύγκριμα» καὶ «ῥῆμα» κατ' οὐσίαν σημαίνουν τὸ αὐτό. Αἱ ἀντίστοιχοι ἐπίσης λέξεις «εἶρ» καὶ «ἁγίου», ἀσχέτως τῶν ἀκριβῶν σημασιῶν των, ἀμφότεροι δηλοῦν ἀγγέλους. Καὶ αἱ λέξεις «λόγος» καὶ «*ἐπερώτημα*» χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως, σημαίνουν τὸ αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, καθὼς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, ἡ λέξις «λόγος» σημαίνει «*πρᾶγμα, ζήτημα, ὑπόθεσις*», ἄρα τὸ αὐτὸ ὡς συνώνυμος σημαίνει καὶ ἡ λέξις «*ἐπερώτημα*».

Ἐν τῇ νεοελληνικῇ μεταφράσει τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Βάμβα, ἡ ἀρχὴ τοῦ Δαν. 4 : 14(17) ἔχει ὡς ἐξῆς: «Τὸ *πρᾶγμα* διὰ προστάγματος τῶν φυλάκων, καὶ ἡ *ὑπόθεσις* διὰ τοῦ λόγου τῶν ἁγίων».

Αἱ ἀποδόσεις «*πρᾶγμα*» καὶ «*ὑπόθεσις*» εἶνε ἄρισται.

Ὅπως ἐν Δαν. 4 : 14(17), οὕτω καὶ ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἑδαφίῳ Α' Πέτρ. 3 : 21 ἡ λέξις «*ἐπερώτημα*¹» σημαίνει «*πρᾶγμα, ζήτημα*¹, *ὑπόθε-*

1 I. Παρ' Ἰουστίνῳ, Διάλογος πρὸς Τρύφωνα, 45,1, «*ἐπερώτημα*» σημαίνει «*ζήτημα*».

σις». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἶπῃ, ὅτι τό βάπτισμα δέν εἶνε μικρά, ἀλλά μεγάλη *ὑπόθεσις*· δέν εἶνε «σαρκός ἀπόθεσις ρύπου», ἤτοι ἀποβολή τοῦ ρύπου τῆς σαρκός, ἀλλ' ἔχει ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν σημασίαν· εἶνε «συνειδήσεως ἀγαθῆς *ἐπερώτημα*», τουτέστιν «*ὑπόθεσις ἀγαθῆς συνειδήσεως*», «*ζήτημα ἀγαθῆς συνειδήσεως*», «*πράγμα ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ ἀγαθή συνείδησις*»¹. Διότι τό βάπτισμα καθαρίζει τήν ἀμαρτωλόν καί ἔνοχον συνείδησιν καί καθιστᾷ ταύτην ἀγαθήν. Δι' ἄλλων λέξεων ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἶπῃ, ὅτι τό βάπτισμα δέν εἶνε κάθαρσις τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀσυγκρίτως περισσότερο, κάθαρσις καί ἐξύψωσις τῆς συνειδήσεως. Τό βάπτισμα σφῆζει («Ὁ ἀντίτυπον νῦν καί ἡμᾶς σφῆζει βάπτισμα»), διότι δημιουργεῖ ἀγαθήν συνείδησιν. Ἔχει δέ αὐτήν τήν δύναμιν ἔνεκα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό βάπτισμα ἀντλεῖ τήν δύναμίν του ἐκ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτή εἶνε ἡ ἔννοια τῆς φράσεως «δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ὡς πρός δέ τήν φράσιν «εἰς Θεόν» ὀρθή εἶνε ἡ γνώμη τῶν ἐξηγητῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τήν φράσιν ταύτην συνδέουν πρός τό «συνείδησις ἀγαθή» (= ἀγαθή συνείδησις ἀπέναντι Θεοῦ. Πρβλ. Πράξ. 24 : 16, «ἀπρόσκοπος συνείδησις πρός τόν Θεόν»).

Μεταφράζομεν τό ἐρευνηθέν χωρίον:

«Ἐπαλήθευσις αὐτοῦ ὡς τύπου, σφῆζει τώρα καί ἡμᾶς τό βάπτισμα, τό ὁποῖον εἶνε, ὄχι ἀποβολή τοῦ ρύπου τῆς σαρκός², ἀλλ' ὑπόθεσις ἀγαθῆς συνειδήσεως ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἔνεκα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τό βάπτισμα, ἀφοῦ εἶνε «ἀντίτυπον» καί ὄχι τύπος, «συνειδήσεως ἀγαθῆς *ἐπερώτημα*», *ὑπόθεσις*, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ ἀγαθή συνείδησις, καί «σφῆζει» τούς ἀμαρτωλούς, δέν εἶνε δυνατόν νά εἶνε ἀπλή τις τελετή συμβολικοῦ χαρακτῆρος, ὡς διατείνονται αἰρετικοί, ἀλλ' εἶνε μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Παλαιά Διαθήκη ἦτο πλήρης συμβολικῶν τελετῶν, ἀλλ' αὐταί δέν ἐσφῆζον, ἐνῶ τό βάπτισμα σφῆζει.

1. Διά τῆς φράσεως «συνειδήσεως ἀγαθῆς *ἐπερώτημα*» ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζεται ὅν τρόπον ἐκφραζόμεθα καί ἡμεῖς, διὰ π.χ. λέγομεν, ὅτι ἡ θεία κοινωνία εἶνε *ὑπόθεσις* (ἢ *ζήτημα*) αἰωνίου ζωῆς, ἐννοοῦντες διά τούτου, ὅτι ἐκ τῆς θείας κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἡ αἰώνιος ζωή.

2. Ἡ τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ σώματος.

**«ΠΡΟΘΥΜΩΣ»
«ΤΥΠΟΙ ΓΙΝΟΜΕΝΟΙ ΤΟΥ ΠΟΙΜΝΙΟΥ»**

«Ποιμάνετε τό ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μή ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως¹, μηδέ αἰσχροκερδῶς, ἀλλά προθύμως, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλά τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δέον πρῶτον νά παρατηρηθῆ, ὅτι τό «ποιμαίνειν» δέν χρησιμοποιεῖται ὑπό στενήν ἔννοιαν, ὅπως νομίζουν οἱ πολλοί, ἀλλ' ὑπό εὐρεῖαν δέν σημαίνει μόνον βόσκειν, παρέχειν εἰς τό ποιμνιον πνευματικὴν τροφήν, ἀλλά καί διοικεῖν καί γενικῶς φροντίζειν περί τοῦ ποιμνίου. Ὅτι δέ πράγματι τό «ποιμαίνειν» χρησιμοποιεῖται ὑπό τήν εὐρεῖαν ἔννοιαν, εἰς τήν ὁποῖαν περιλαμβάνεται καί τό «διοικεῖν», τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ «κατακυριεύειν», ὅπερ σημαίνει «διοικεῖν καταπιεστικῶς, τυραννικῶς». Ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει εἰς τοὺς ποιμένας νά *ποιμαίνου*ν ὄχι ὡς κατακυριεύοντες, νά *ποιμαίνου*ν δηλαδή χωρίς εἰς τόν τρόπον τῆς διοικήσεως τῶν νά ὑπάρχη καταπίεσις, τυραννία. Τό «ἐπισκοπεῖν» προφανῶς χρησιμοποιεῖται ὡς ταυτόσημον πρὸς τό «ποιμαίνειν», ὅπως ἐν 2 : 25 τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά «ἐπίσκοπος» καί «ποιμήν» ἐπίσης χρησιμοποιοῦνται ὡς ταυτόσημα. Καί συνεπῶς, ὅπως τό «ποιμαίνειν», οὕτω καί τό «ἐπισκοπεῖν» ἔχει τήν εὐρεῖαν ἔννοιαν, σημαίνει γενικῶς τό ἔργον τῆς διαποιμάνσεως.

Τό «ἐν ὑμῖν» δέν σημαίνει «μεταξύ ἡμῶν», ὅπως μερίς τῶν ἐξηγητῶν νομίζει καί ἐξηγεῖ, ἀλλ' «εἰς ὑμᾶς, εἰς τήν δικαιοδοσίαν ὑμῶν». Διότι τό ποιμνιον δέν εἶνε μεταξύ τῶν ποιμένων, ἀλλ' εἰς τήν δικαιοδοσίαν τῶν ποιμένων.

Ἐν τῷ χωρίῳ ὁ Ἀπόστολος ἀπευθύνει εἰς τοὺς ποιμένας τρεῖς παραγγελίας, τῶν ὁποίων ἡ διατύπωσις εἶνε εἰς ἀρνητικὴν ἅμα δέ καί θετικὴν μορφήν. Ὁ διπλοῦς δέ τρόπος τῆς διατυπώσεως, ἀρνητικός

1. Εἰς τό κείμενον Nestle - Aland μετὰ τό ἐκουσίως τίθεται ἡ γραφή κατὰ Θεόν.

ἄμα δέ καί θετικός, βοηθεῖ διά τήν εὐστοχωτέραν ἔρμηνείαν τοῦ χωρίου. Εἰς τὰς τρεῖς παραγγελίας ὑπάρχουν ἀντιθέσεις ἔννοιῶν. Καί εἰς μέν τήν πρώτην παραγγελίαν ἡ ἀντιθέσις εἶνε κατάδηλος· τό «ἐκουσίως» εἶνε προφανέστατα τό ἀκριβῶς ἀντίθετον τοῦ «ἀναγκαστῶς»¹. Ἄλλ' εἰς τήν δευτέραν παραγγελίαν ἡ ἀντιθέσις εἶνε ὀλιγώτερον φανερά καί εἰς τήν τρίτην ἀκόμη ὀλιγώτερον. Εἰς τήν δευτέραν δηλαδή περίπτωσιν τό «προθύμως» δέν φαίνεται ἀντίθετον τοῦ «αἰσχροκερδῶς», ὅπως θά ἐφαίνετο τό «ἀφιλαργύρως», ἀλλ' ἀπλῶς φαίνεται διάφορον ἐκείνου. Διότι εἶνε δυνατόν νά ποιμαίνη τις ποιμνιον προθύμως, ἀλλά συγχρόνως καί αἰχροκερδῶς, ἀποβλέπων δηλαδή εἰς ἰδιοτελεῖς σκοπούς, εἰς πλουτισμόν καί θησαυρισμόν. Καί εἰς τήν τρίτην περίπτωσιν, περισσότερο δέ εἰς ταύτην, τό «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» δέν φαίνεται ἀντίθετον τοῦ «κατακυριεύοντες τῶν κλήρων», ἀλλ' ἀπλῶς διάφορον ἐκείνου. Ἐν τούτοις, ὅπως εἰς τήν πρώτην, οὕτω καί εἰς τήν δευτέραν καί εἰς τήν τρίτην περίπτωσιν ὑπάρχει ἀντιθέσις ἔννοιῶν, ἡ ὁποία εἰς τὰς δύο τελευταίας ταύτας περιπτώσεις δέν φαίνεται, διότι ἡ λέξις «προθύμως» καί ἡ φράσις «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» δέν ἐννοοῦνται ὀρθῶς. Οἱ ἔρμηνευταί νομίζουν, ὅτι τό «προθύμως» σημαίνει «προθύμως» καί τό «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» σημαίνει «γινόμενοι ὑποδείγματα εἰς τό ποιμνιον· δίδοντες εἰς τό ποιμνιον καλόν παράδειγμα». Ἄλλ' αἱ γνώμαι αὗται εἶνε ἐσφαλμέναι. Ὡς πρός τήν πρώτην μάλιστα γνώμην, καθ' ἣν τό «προθύμως» σημαίνει «προθύμως», ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι τοιαύτην σημασίαν ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ ἔχει ἄλλη λέξις, τό «ἐκουσίως».

Τό «προθύμως», πρός τό «αἰσχροκερδῶς» ἀντιτιθέμενον, σημαίνει «ἐκ ψυχῆς, ἐξ ἀγαθῆς διαθέσεως, ἐξ ἀγνῶν ἐλατηρίων», καί, ἀκριβέστερον, «ἀνιδιοτελῶς», ὅπως τό «προθυμία» ἐν Β' Κορ. 8 : 19 σημαίνει «ἀνιδιοτέλεια», καθῶς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἔρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σ. 169 ἐξ. Τό «προθύμως» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἀνιδιοτελῶς» εἶνε ὄντως ἀντίθετον τοῦ «αἰσχροκερδῶς».

Ἐν τῇ φράσει «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» ἡ λέξις «τύπος» δέν ἔχει οἶαν σημασίαν ἔχει π.χ. ἐν Α' Τιμ. 4 : 12, ἀλλ' ἐν Ἄμ. 5 : 26, Πράξ. 7 : 43. Δέν σημαίνει δηλαδή παράδειγμα πρός μίμησιν, ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλ' «ὁμοίωμα». Καί συνεπῶς διά τῆς φράσεως «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» ὁ Ἀπόστολος δέν ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ποιμέ-

1. Ὅμοιαι ἀντιθέσεις ἐν Α' Κορ. 9 : 17 («ἐκῶν» – «ἄκων») καί Φιλήμ. 14 («κατά ἀνάγκην» – «κατά ἐκούσιον»).

νες πρέπει νά γίνωνται εἰς τό ποιμνιον παραδείγματα πρὸς μίμησιν. Διότι συμφώνως πρὸς τήν φράσιν «μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων» τό ποιμνιον θά ἔπρεπε νά μιμηται τοὺς ποιμένας ὡς παραδείγματα μὴ καταπιεστικῆς καὶ τυραννικῆς διοικήσεως, τουτέστι νά διοικῆ καὶ τό ποιμνιον, νά εἶνε καὶ τὰ πρόβατα ποιμένες! Διὰ τῆς φράσεως «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ, ὅτι οἱ ποιμένες πρέπει νά γίνωνται ὁμοιώματα τοῦ ποιμνίου, ὅμοιοι πρὸς τό ποιμνιον. Νά μὴ διοικοῦν δηλαδή καταπιεστικῶς καὶ τυραννικῶς, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ταπεινόν καὶ ἀνεπαχθῆ, ἕκαστος ποιμὴν θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς ἓνα ἐκ τῶν ποιμαινομένων. Ὁ Ἀπόστολος ἐκφράζεται ὅπως ἡ Σοφία Σειράχ ἐν 32 (35) : 1: «Ἡγούμενον σέ κατέστησαν; Μὴ ἐπαίρου γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν». Ὅπως ἡ Σοφία Σειράχ λέγει εἰς τὸν ἡγέτην ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ὑπηκόους «γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν», οὕτω καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει εἰς τοὺς ποιμένας ἐν σχέσει πρὸς τό ποιμνιον «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου», τουτέστι «νά γίνεσθε ὡς εἷς ἐκ τοῦ ποιμνίου». Ὁ Ἀπόστολος δηλαδή διδάσκει τὴν ταπεινώσιν (Πρβλ. στίχ. 5,6), καὶ οὕτως ἡ ἐν λόγῳ φράσις του ἀποδεικνύεται ὄντως ἀντίθετος κατ' ἐννοίαν πρὸς τήν φράσιν «κατακυριεύοντες τῶν κλήρων».

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

Ποιμάνετε τό ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον εἶνε εἰς τὴν δικαιοδοσίαν σας, ἀσκοῦντες τὴν διαποιμανσιν ὄχι ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ προθύμως, οὔτε αἰσχροκερδῶς, ἀλλ' ἀνιδιοτελῶς, οὔτε ὡς καταδυναστευταὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔλαχον εἰς σᾶς ὡς κληροὶ, ἀλλ' ὅμοιοι πρὸς τό ποιμνιον γινόμενοι¹».

1. Ἡ, ἀλλὰ συμπεριφερόμενοι ὡς ὅμοιοι πρὸς τό ποιμνιον.

ψ εθ = όπω

Α' Ιωάν. 1 : 3

«ΙΝΑ ΚΑΙ ΥΜΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ ΕΧΗΤΕ ΜΕΘ' ΗΜΩΝ»

«Ὁ ἐώρακάμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν¹, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δέ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

όπω, b
ψ 7

Τό χωρίον τοῦτο, καίτοι δύναται νά μεταφρασθῆ κατά λέξιν, μετ' ἀκριβείας καί εὐστοχίας, ἐάν βεβαίως ἐννοηθῆ ὀρθῶς καθ' ὅλα, δέν μεταφράζεται οὕτω. Ὅλαι αἱ μεταφράσεις τοῦ χωρίου χωλαίνουν. Καί τοῦτο ἀκριβῶς, ἐπειδή τό χωρίον δέν ἐννοεῖται ὀρθῶς καθ' ὅλα. Πολλοί κατά τήν μετάφρασιν δέν λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν, ἀλλά παραλείπουν τό «καί» τῆς φράσεως «ἵνα καὶ ἡμεῖς κοινωνίαν ἔχητε». Πολλοί ἐπίσης εἰς τό «καί» τῆς φράσεως «καὶ ἡ κοινωνία δέ ἡ ἡμετέρα» δίδουν τήν ἐννοίαν τοῦ «ἀληθῶς». Τό δέ σπουδαιότερον, πολλοί νομίζουν, ὅτι, λέγων ὁ Ἀπόστολος «κοινωνίαν μεθ' ἡμῶν», ἐννοεῖ στενόν σύνδεσμον τῶν πιστῶν μετὰ τῶν Ἀποστόλων, ἄλλοι δέ νομίζουν, ὅτι ἐννοεῖ συμμετοχήν τῶν πιστῶν μετὰ τῶν Ἀποστόλων εἰς τά προνόμια καί τήν εὐτυχίαν, τά ὅποια δίδει ὁ Χριστιανισμός. Ταῦτα πάντα εἶνε ἐσφαλμένα.

Ἡ δυσκολία περί τήν ἐρμηνείαν καί μετάφρασιν τοῦ παρόντος ἐδαφίου ἐγκεῖται κυρίως εἰς τήν φράσιν «ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν», καί δῆ εἰς τήν πρόθεσιν «μετά». Ἡ πρόθεσις αὕτη ἔχει τήν σημασίαν, τήν ὁποίαν ἔχει εἰς χωρία, ὅποια π.χ. τά ἐξῆς παρατιθέμενα καί σχολιαζόμενα:

«Ἀλλά κοιμηθήσομαι μετὰ τῶν πατέρων μου, καί ἀρεῖς με ἐξ Αἰγύπτου καί θάψεις με ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν» (Γεν. 47 : 30).

«Καί ἐκοιμήθη Ἰαχάζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καί ἐτάφη ἐν πόλει Δαυῖδ, ὅτι οὐκ εἰσηνεγκαν αὐτόν εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ» (Β' Παρ. 28 : 27).

1. Τό κείμενον Nestle-Aland ἔχει ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν.

Εἰς τὰ χωρία ταῦτα τὸ «κοιμῶμαι» δέν σημαίνει «ἀναπαύομαι εἰς τὸν τάφον, ἐνταφιάζομαι», ἀλλὰ σημαίνει «ἀποθνήσκω», ὅπως καὶ εἰς ὄλα τὰ ὅμοια χωρία τῆς Γραφῆς, ἡ ὁποία τὸν θάνατον παριστᾷ ὡς κοίμησιν ἢ ὕπνον. Ὅτι δέ τὸ «κοιμῶμαι» δέν σημαίνει «ἐνταφιάζομαι», τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι περὶ ἐνταφιασμοῦ γίνεται ἄλλος λόγος καὶ χρησιμοποιεῖται ἄλλο ῥῆμα, τὸ «θάπτω». Εἰς τὸ δεύτερον δέ ἐκ τῶν χωρίων τούτων τὸ «ἐκοιμήθη Ἰαχάζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ» εἶνε σαφέστατον, ὅτι δέν σημαίνει «ἐνταφιάσθη ὁ Ἰαχάζ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ», διότι ῥητῶς λέγεται, ὅτι ὁ Ἰαχάζ δέν ἐνταφιάσθη εἰς τοὺς τάφους τῶν προγόνων του βασιλέων. Τὸ «κοιμῶμαι μετὰ τῶν πατέρων» σημαίνει, «ἐνώνομαι εἰς τὸν θάνατον μετὰ τῶν πατέρων ἀποθνήσκω ὅπως οἱ πατέρες». Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, ὁποῖαι αἰ προκείμεναι, τὸ «μετὰ» πρέπει ν' ἀποδίδεται διὰ τοῦ «ὅπως». Μεταφράζομεν τὰ δύο χωρία:

«Ἀλλὰ θά κοιμηθῶ (ἢ θά ἀποθάνω), ὅπως οἱ πατέρες μου, καὶ θά μέ μετακομίσης ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ θά μέ θάψης εἰς τὸν τάφον τῶν».

«Ἐκοιμήθη (ἢ ἀπέθανε) δέ ὁ Ἰαχάζ, ὅπως οἱ πατέρες του, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν πόλιν τοῦ Δαυῖδ, ἀλλὰ δέν μετέφεραν αὐτόν εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ».

«Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν» (Ψαλμ. 105 [106] : 6).

Εἶνε σαφέστατον ἐνταῦθα, ὅτι τὸ «μετὰ» σημαίνει «ὅπως». Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἡμαρτήσαμεν, ὅπως οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐπράξαμεν τὴν ἀνομίαν, ἐπράξαμεν τὸ κακόν».

Ἡ φράσις συνεπῶς τοῦ ὑπ' ὄψιν ἀποστολικοῦ χωρίου «ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν» πρέπει νὰ μεταφράζεται: «διὰ νὰ ἔχετε καὶ σεῖς κοινωνίαν, ὅπως ἡμεῖς». Ὑπὸ «κοινωνίαν» ὁ Ἀπόστολος ἐννοεῖ ὅ,τι ἀκριβῶς λέγει εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τῆς χρησιμοποιοῦσας ἐν τῷ χωρίῳ τῆς αὐτῆς λέξεως, ἤτοι τὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Πατρός καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἐννοια τῆς ἐν λόγῳ φράσεως καθίσταται τῶρα σαφεστάτη: Ὁ Ἰωάννης ἤθελε καὶ ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηθύνετο, νὰ ἔχουν κοινωνίαν μετὰ τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως εἶχον οἱ Ἀπόστολοι. Τὸ «καὶ» τῆς φράσεως «καὶ ἡ κοινωνία δέ ἡ ἡμετέρα» δέν ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἀλλ' εἶνε μεταβατικόν, ὅπως καὶ τὸ «δέ» τῆς αὐτῆς φράσεως. Ἐχομεν δηλαδή ἐδῶ δύο μεταβατικούς συνδέσμους κατὰ πλεονασμόν. Τοιοῦτον φαινόμενον παρατηρεῖται καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ἰωάν. 6 : 51. («Καὶ ὁ

ἄρτος δέ ὄν ἐγὼ δώσω»). Κατὰ τὴν μετάφρασιν παραλείπομεν τὸν ἓνα σύνδεσμον.

Μεταφράζομεν τὸ ἐξετασθέν χωρίον:

«Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἴδει καὶ ἀκούσει, ἀναγγέλλομεν¹ εἰς σᾶς, διὰ νὰ ἔχετε καὶ σεῖς κοινωνίαν, ὅπως ἡμεῖς. Ἡ κοινωνία δέ ἡμῶν εἶνε μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ».

1. Ἦ κηρύττομεν.

Α' Ἰωάν. 1 : 6

«ΟΥ ΠΟΙΟΥΜΕΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ»

«Ἐάν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταὶ δέν εὐστοχοῦν, νομίζομεν, ὡς πρὸς τὸν ὄρον «ἀλήθεια». Εἰς τὴν φράσιν, «καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν», δίδουν ἐξηγήσεις, ὁποῖαι αἱ ἐξῆς: «καὶ δέν πράττομεν τὴν ἀλήθειαν», «καὶ δέν συμμορφωνόμεθα πρὸς τὴν ἀλήθειαν», «καὶ δέν ἐφαρμόζομεν τὴν ἀλήθειαν», «καὶ δέν ζῶμεν μέ τὴν ἀλήθειαν», «καὶ ἡμετέρα ζωὴ εἶνε ψεῦδος», «καὶ ψευδόμεθα εἰς τὰς ἡμετέρας πράξεις». Ἄλλ' ὡς ἐδείχθη ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 (σελ. 106-112), ἡ λέξις «ἀλήθεια» σημαίνει καὶ τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴν δέ καθ' ἡμᾶς τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐνταῦθα. Ἡ εἰρημένη φράσις σημαίνει: «καὶ δέν πράττομεν τὸ καλόν, καὶ δέν ἀσκοῦμεν τὴν ἀρετὴν». Ἡ ψευδολογία δέν εἶνε καλὴ πράξις. Καὶ συνεπῶς, ὅταν ψευδολογῶμεν, δέν ἀσκοῦμεν τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ πράττομεν τὸ κακόν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐάν εἴπωμεν, ὅτι εὕρισκόμεθα εἰς κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ, ἀλλά πε-

ριπατωμεν εις το σκοτος¹, ψευδομεθα και δεν ασκουμεν την αρετην».

Ὡς προς την εννοιαν, την οποιαν εδωσαμεν ενταυθα εις την λεξιν «αληθεια», ιδε εν τοις οικειοις τοποις του παροντος τομου και τας ερμηνειας των χωριων Ἰωάν. 8 : 40, 44, Ῥωμ. 2 : 8, Α' Κορ. 5 : 8, 13 : 6, Β' Κορ. 13 : 8, Β' Ἰωάν. 4, Γ' Ἰωάν. 3-4.

1. Ἡ, ζωμεν εις την αμαρτιαν.

Α' Ἰωάν. 2 : 15-16

«Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ» «Η ΑΛΑΖΟΝΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΟΥ»

«Μη αγαπατε τον κοσμον μηδε τα εν τω κοσμω. Εαν τις αγαπα τον κοσμον, ουκ εστιν η αγαπη του πατρος εν αυτω· οτι παν το εν τω κοσμω, η επιθυμια της σαρκος και η επιθυμια των οφθαλμων και η αλαζονεια του βιου, ουκ εστιν εκ του πατρος, αλλ' εκ του κοσμου εστι».

Το παρον χωριον πρωτον παρερμηνευεται ως προς την φρασιν «η αγαπη του πατρος». Η γενικη «του πατρος» κατ' αλλους μεν εινε υποκειμενικη, κατ' αλλους δε αντικειμενικη. Κατα μιαν δηλαδη γνωμην προκειται περι της αγαπης του Θεου πατρος προς τον ανθρωπον, κατ' αλλην δε γνωμην περι της αγαπης του ανθρωπου προς τον Θεον πατερα. Υπαρχει δε και η γνωμη, κατα την οποιαν προκειται περι της αμοιβαιας αγαπης μεταξυ Θεου πατρος και ανθρωπου.

Καθ' ημας η εν λογω γενικη εινε της ιδιοτητος. Και συνεπως η φρασις «η αγαπη του πατρος» σημαίνει το ειδος της αγαπης, η οποια εινε εκ του Θεου πατρος (4 : 7), την οποιαν επιδοκιμαζει ο Θεος πατηρ και θελει να υπαρχη εν τω ανθρωπω («εν αυτω»), εν τη καρδια του ανθρωπου. Δια της φρασεως «η αγαπη του πατρος» δι' αλλων λεξεων σημαίνεται η θεια αγαπη εν αντιθεσηι προς τα αλλα ειδη αγαπης, τα

ὅποια ὑπάρχουν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἐν λόγῳ φράσις εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἐν 3 : 17 φράσιν «*ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ*», ὅπου ἐπίσης καθ' ἡμᾶς ἡ γενικὴ «*τοῦ Θεοῦ*» εἶνε τῆς ιδιότητος (= ἡ *θεία ἀγάπη*). Ἐάν προσέξη τις καλῶς τὸ ἐρευνώμενον ἐδάφιον, δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῆ, ὅτι ἐν τῇ φράσει «*ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς*» ἡ γενικὴ «*τοῦ πατρὸς*» εἶνε πράγματι τῆς ιδιότητος. Ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἴπῃ: Ἐάν τις ἀγαπᾷ ἢ, ἄλλως, ἐπιθυμεῖ τὸν κόσμον, ἐκ τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι δέν ὑπάρχει ἐντός του, ἐν τῇ καρδίᾳ του, ἐκεῖνη ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν ἐγκρίνει ὁ Θεός. Διότι πᾶσα ἀγάπη ἢ ἐπιθυμία ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἀγάπη ἢ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς κ.τ.λ., δέν εἶνε ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου· δέν εἶνε τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Θεοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ κόσμου· δέν εἶνε θεία ἀγάπη ἢ ἐπιθυμία, ἀλλὰ κοσμικὴ ἀγάπη ἢ ἐπιθυμία. Ὅστις ἀγαπᾷ ἢ ἐπιθυμεῖ τὰ τοῦ κόσμου, δέν ἔχει ἐντός του τὸ εἶδος τῆς ἀγάπης ἢ ἐπιθυμίας, τὸ ὁποῖον θέλει ὁ Θεός πατήρ. Ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον ἔχει καὶ αὐτός ἀγάπην, ἀφοῦ ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἡ ἀγάπη του δέν εἶνε καλὴ, διότι δέν εἶνε ἀγάπη κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ πατρὸς, ἀλλὰ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ κόσμου· δέν εἶνε θεία ἀγάπη, ἀλλὰ κοσμικὴ.

Δεύτερον, τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον παρερμηνεύεται ὡς πρὸς τὴν φράσιν «*ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*», μάλιστα δέ ὡς πρὸς τὸ τρίτον μέρος τῆς φράσεως «*ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*». Τὸ πρῶτον καὶ τὸ δευτέρον μέρος τῆς φράσεως παρερμηνεύεται ὑπὸ μερίδος τῶν ἐρμηνευτῶν, ἐνῶ τὸ τρίτον μέρος παρερμηνεύεται ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν γενικῶς. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς φράσεως παρερμηνείαν θεωροῦμεν τὴν ἐκδοχὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ὄρος «*σὰρξ*» χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτοῦ ἔννοιαν, σημαίνων τὴν διεφθαρμένην ἀνθρωπίνην φύσιν, ὄχι μόνον τὸ σῶμα, καὶ «*ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς*» εἶνε πᾶσα ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι μόνον ἡ σχετικὴ πρὸς τὴν γαστέρα καὶ τὰ ἀφροδίσια. Ὡς πρὸς τὸ δευτέρον μέρος, παρερμηνείαν θεωροῦμεν τὴν ἐκδοχὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν «*ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν*» εἶνε ἡ λαγνεία τῶν ὀφθαλμῶν. Καὶ ὡς πρὸς τὸ τρίτον μέρος, τὸ γενικῶς ὑπὸ τῶν ἐρμηνευτῶν παρερμηνεύομενον, ἐσφαλμένας θεωροῦμεν τὰς ἐκδοχάς, κατὰ τὰς ὁποίας «*ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*» εἶνε ἡ ἀλαζονεία τοῦ πλοῦτου¹ ἢ ἡ ἀλαζονεία τῆς ζωῆς¹, τουτέστιν ἡ ἀλαζονεία, τὴν ὁποῖαν δημιουργ-

1. Ἡ λέξις «*βίος*», ὡς γνωστόν, σημαίνει καὶ «*ζωή*» καὶ «*πλοῦτος*», ἄλλοι δέ ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἐκλαμβάνουν ταύτην ὑπὸ τὴν πρῶτην καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὴν δευτέραν ἔννοιαν.

γεῖ ὁ πλοῦτος, ἢ ἡ ἀλαζονεία, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ ἢ μετὰ κοσμικῆς αἰγλης ζωῆ. Οὐδετέρω τῶν ἐκδοχῶν τούτων εἶνε ὀρθή, κυρίως διότι τὴν ἀντίληψιν τῶν ἐρμηνευτῶν διαφεύγει ἡ ἀκριβῆς ἔννοια τῆς λέξεως «ἀλαζονεία» ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει.

Καί εἰς τὰ τρία μέρη τῆς φράσεως «*ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*» ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς ἐπιθυμίας, εἰς τὰ μὲν δύο πρῶτα μέρη σαφῶς, ἀφοῦ εἰς αὐτὰ ὑπάρχει ἡ λέξις «ἐπιθυμία», εἰς δὲ τὸ τρίτον μέρος ὑποκρυπτομένη ἐν τῇ λέξει «ἀλαζονεία». Διότι ἡ τριμερῆς αὕτη φράσις εἶνε ἐπεξηγησις τῆς φράσεως «*πᾶν τό ἐν τῷ κόσμῳ*», ἡ ὁποία σημαίνει «*πᾶσα ἐπιθυμία ἐν τῷ κόσμῳ*», ἤτοι, κατὰ τὴν τριμερῆ ἐπεξηγηματικὴν φράσιν, «*ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ (ἡ τρίτη ἐπιθυμία) ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*». Ὅτι δὲ ἡ ἀλαζονεία ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὡς ἐπιθυμία, τοῦτο φαίνεται ἐπίσης ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ στίχ. 17, «*καὶ ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ*». Ἐνταῦθα «*ἡ ἐπιθυμία*» ἔχει περιληπτικὴν ἔννοιαν καὶ περιλαμβάνει καὶ τὰ τρία στοιχεῖα τῆς ἐν λόγῳ τριμεροῦς φράσεως. Ἄν δὲ τὸ τρίτον στοιχεῖον, «*ἡ ἀλαζονεία*», δὲν ἦτο καὶ αὐτὸ ἐπιθυμία, εἰς τὸν στίχ. 17 ὁ Ἀπόστολος θά ἔγραφε, «*καὶ ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ καὶ ἡ ἀλαζονεία αὐτοῦ*». Ἡ ἀκριβῆς ἔννοια τῆς λέξεως «ἀλαζονεία» ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ εἶνε «ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία». Αὐτὴν δὲ καθ' ἡμᾶς τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ λέξις καὶ ἐν Ἰακ. 4 : 16, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἐδαφίου τούτου ἐν σελ. 234 – 235.

Ὅπως καὶ εἰς τὰ τρία τμήματα τῆς φράσεως «*ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*» πρόκειται περὶ ἐπιθυμίας, οὕτω πάλιν καὶ εἰς τὰ τρία ταῦτα τμήματα αἱ γενικαὶ «*τῆς σαρκός*», «*τῶν ὀφθαλμῶν*» καὶ «*τοῦ βίου*» εἶνε ὑποκειμενικαί. Εἰς τὴν δευτέραν ἐκ τῶν τριῶν τούτων περιπτώσεων φαίνεται σαφέστατα, ὅτι ἡ γενικὴ εἶνε ὑποκειμενικὴ. Ἡ ὁμοιομορφία δὲ τοῦ λόγου ἀπαιτεῖ, νά εἶνε ὑποκειμενικαὶ καὶ αἱ ἄλλαι δύο γενικαί. Καὶ συνεπῶς διὰ τῶν τριῶν τμημάτων τῆς ἐν λόγῳ φράσεως σημαίνεται ἡ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ σὰρξ· ἡ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἡ ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχει ὁ βίος, ἡ ζωὴ. Ἡ φράσις «*ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου*» εἶνε ἀνάλογος τῶν φράσεων «*ἡδοναὶ τοῦ βίου*» (Λουκ. 8 : 14) καὶ «*αἱ τοῦ βίου πραγματεῖαι*» (Β' Τιμ. 2 : 4). Εἰς πάσας τὰς φράσεις ταύτας ὁ ὄρος «*βίος*» σημαίνει «*ζωή*». Εἰς τὴν τελευταίαν δὲ φράσιν, ὅπως ἀπεδείξαμεν ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 247-249, ὁ ὄρος «*πραγματεῖα*» σημαίνει «*ἐπιθυμία*», εἶνε δηλαδὴ

συγγενής κατ' ἔννοιαν πρὸς τὸν ὄρον τῆς πρώτης φράσεως «ἀλαζονεία», ὁ ὁποῖος, ὡς ἐδείχθη, σημαίνει «ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία». Ὅπως λέγεται «ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν», καίτοι δέν ἐπιθυμοῦν οἱ ὀφθαλμοί, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ ὁ ἄνθρωπος βλέπων διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οὕτω λέγεται καί «πραγματεία τοῦ βίου», τουτέστιν «ἐπιθυμία τῆς ζωῆς», καί «ἀλαζονεία τοῦ βίου», τουτέστιν «ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς», καίτοι δέν ἐπιθυμεῖ ἡ ζωὴ, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὁ ζῶν τὴν ζωὴν. Ὁμοίως λέγεται, «ἡ ζωὴ ἔχει ἀξιώσεις», ἢ, «ἡ ζωὴ ἔχει ἀπαιτήσεις».

Ἦπολείπεται νὰ διακριβῶσωμεν, τί ἔννοεῖ ὁ Ἀπόστολος ὡς ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός, ὡς ἐπιθυμίαν τῶν ὀφθαλμῶν καί ὡς ἀλαζονικὴν ἐπιθυμίαν τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ εἰς τὰς τρεῖς αὐτάς ἐπιθυμίας περιλαμβάνεται «πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ», πᾶσα δηλαδὴ κοσμικὴ ἐπιθυμία, πρέπει μᾶλλον νὰ θεωρήσωμεν, ὅτι οὐδεμία τῶν τριῶν τούτων ἐπιθυμιῶν ἔχει γενικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐκάστη ἔχει περιορισμένην ἔννοιαν, ὁμοῦ δέ καί αἱ τρεῖς καλύπτουν ὅλον τὸ φάσμα τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ κόσμου. Καθ' ἡμᾶς ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός εἶνε ἡ *φιληδονία* ὡς γαστριμαργία καὶ λαγνεία νοουμένη. Ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν εἶνε ἡ *πλεονεξία*. Ὁ ὀφθαλμὸς εἶνε ἄπληστος, ἀκόρεστος. Ὅσα βλέπει ὁ πλεονέκτης ἄνθρωπος, θέλει καί νὰ ἀποκτήσῃ! Ἡ ἀλαζονικὴ δέ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς εἶνε ἡ *φιλοδοξία*, ἡ ἐπιδίωξις ματαιίας δόξης ἐγκειμένης εἰς θέσεις, ἀξιώματα, ἐξουσίαν, ἐπιτεύγματα, τιμὰς καὶ μεγαλεῖα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἢ, ἄλλως, ἡ κενοδοξία καὶ ματαιοδοξία τῆς ζωῆς. Αἱ τρεῖς αὐταὶ ἐπιθυμιαί, *φιληδονία*, *πλεονεξία* καὶ *φιλοδοξία*, καλύπτουν πράγματι ὅλον τὸ φάσμα τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ κόσμου, καὶ συνιστοῦν λατρείαν τῆς κοσμικῆς τριάδος *σάρξ, ὕλη, δόξα*.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μήτε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἐάν κανεῖς ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, ἐντὸς του δέν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν θέλει ὁ πατήρ. Διότι πᾶν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς, δέν εἶνε ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' εἶνε ἐκ τοῦ κόσμου».

Μεταφράζομεν καὶ ἄλλως:

«Νὰ μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἐάν κανεῖς ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, ἐντὸς του δέν ὑπάρχει ἡ ἀγάπη ἐκεῖνη, ἡ ὁποῖα εἶνε ἐκ τοῦ πατρὸς. Διότι πᾶν ὅ,τι ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον, ἡ ἐπιθυμία δηλαδὴ, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ σάρξ, καὶ ἡ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἡ ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ ζωὴ, δέν εἶνε ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' εἶνε ἐκ τοῦ κόσμου».

Τέλος δέον νά παρατηρηθῆ, ὅτι ὁ παρών ἀποστολικός λόγος, «Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον», δέν ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κυριακόν λόγον, «Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν» (Ἰωάν. 3 : 16). Ἐν τῇ Γραφῇ ὁ ὄρος «κόσμος» ἄλλοτε χρησιμοποιεῖται ἐπὶ ἀγαθῆς σημασίας καὶ ἄλλοτε ἐπὶ κακῆς. Ἐν δέ τῳ εἰρημένῳ ἀποστολικῷ λόγῳ ὡς κόσμος, τὸν ὅποιον δέν πρέπει ν' ἀγαπῶμεν, δέν ἐννοοῦνται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸ ἀντίθεον φρόνημα καὶ θέλημα τῶν ἀπίστων καὶ ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀποστολική παραγγελία, «Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον», εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐκφράσεως, «Μὴ ἀγαπᾶτε τοὺς κλέπτας», διὰ τῆς ὁποίας ἐννοοῦμεν, «Μὴ ἀγαπᾶτε τὰς κλοπὰς». Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸν κλέπτην, ὡς ἄνθρωπον, ἀλλὰ μισεῖ τὴν κλοπὴν, ὡς ἁμαρτίαν. Οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ. Ἀγαποῦν τὸν κόσμον, ὡς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μισοῦν τὴν κοσμικότητα, ὡς ἁμαρτίαν καὶ ἀσέβειαν.

Α' Ἰωάν. 3 : 8

«ΑΠ' ΑΡΧΗΣ Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΑΜΑΡΤΑΝΕΙ»

«Ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἀμαρτάνει».

Ἐν τῳ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ἀπ' ἀρχῆς» κατὰ μίαν γνώμην σημαίνει, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀφ' ὅτου ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐπειράσθημεν ὑπὸ τοῦ Διαβόλου ἐν τῳ προσώπῳ τῶν πρωτοπλάστων. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτὴ δέν εἶνε ὀρθή, διότι ὁ Διάβολος δέν ἤρχισε νά ἀμαρτάνη, ἀφ' ὅτου ἐπειράσε τοὺς πρωτοπλάστους, ἀλλ' εἶχεν ἀμαρτήσῃ καὶ ἐκπέσει πρότερον (Β' Πέτρ. 2 : 4, Ἰουδ. 6). Κατ' ἄλλην γνώμην τὸ «ἀπ' ἀρχῆς» σημαίνει ἀπ' ἀρχῆς τῆς υπάρξεως τοῦ Διαβόλου, ἀπὸ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὐτὴ δέν εἶνε ἐπίσης ὀρθή, διότι ἀρχικῶς ὁ Διάβολος ἦτο ἀγαθός, ὕστερον δέ ἡμάρτησεν, ἐξέπεσε, διεστράφη καὶ ἀπέβη κακοποιὸν πνεῦμα. Οἱ νομίζοντες, ὅτι ὁ Διάβολος ἐγένετο μετὰ φύσεως ἀμαρτωλῆς, παρανοοῦν τὸ ἐξεταζόμενον χωρίον, διότι, ἂν ἡ ἁμαρτία εἶνε φυσικὴ, δέν εἶνε ποσῶς ἁμαρτία, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος. Κατ' ἄλλην γνώμην, τὸ «ἀπ' ἀρχῆς» σημαίνει, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χρόνου καθ' ὃν ὁ Διάβολος εἶνε Διά-

βολος, δι' ἄλλων λέξεων ἀφ' ὅτου ὁ Ἐωσφόρος ἐξέπεσε καί κατέστη πονηρόν καί κακοποιόν πνεῦμα. Ἡ γνώμη αὕτη εἶνε καλλιτέρα τῶν προηγουμένων, ἀλλ' ὄχι ἡ ὀρθή. Βεβαίως ὁ Διάβολος ἤρχισε νά ἁμαρτάνῃ ἀφ' ὅτου ἐγινε Διάβολος. Ἄλλ' ὁ Ἀπόστολος δέν θέλει νά εἶπῃ τοῦτο. Ἄλλωστε τοῦτο, ὅτι δηλ. ὁ Διάβολος ἤρχισε νά ἁμαρτάνῃ ἀφ' ὅτου ἐγινε Διάβολος, εἶνε αὐτονόητον.

Καθ' ἡμᾶς τό «ἀπ' ἀρχῆς» σημαίνει, ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἁμαρτίας, ἀφ' ὅτου ἤρχισε νά ὑπάρχῃ ἁμαρτία. Ἡ φράσις τοῦ χωρίου, «ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει», ἔχει τήν ἔννοιαν, ὅτι ὁ Διάβολος εἶνε ὁ πρῶτος ἁμαρτήσας. Ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι ἁμαρτωλοί. Ἄλλ' ὁ Διάβολος εἶνε ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν, ἐκεῖνος ὅστις ἐπενόησε τήν ἁμαρτίαν καί ἤρξατο αὐτῆς, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἁμαρτωλοί ἀκολουθοῦν, ἔρχονται δευτέροι. Ὁ Διάβολος, ἵνα οὕτως ἐκφρασθῶμεν, εἶνε ὁ πρῶτος διδάξας τήν ἁμαρτίαν, εἶνε ὁ πατήρ τῆς ἁμαρτίας καί τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν ἀκολουθῶν του καί μιμητῶν του. Ἡ φράσις, «ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει», εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐν Ἰωάν. 8 : 44 φράσεως, «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς» (Ἰδέ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 8 : 44 ἐν σ. 99 ἐξ.). Ὅπως δέ ἐκεῖ τό «ἀπ' ἀρχῆς» συνδέεται κατ' ἔννοιαν πρός τό «πατήρ», οὕτω καί ἐνταῦθα, μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐνταῦθα ἡ λέξις «πατήρ» δέν ἀναγράφεται, ἀλλ' ἡ ἔννοια αὐτῆς ἐξυπακούεται ἐκ τῆς φράσεως, «ὁ ποιῶν τήν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ Διαβόλου ἐστίν». Ἡ φράσις αὕτη εἶνε ἰσοδύναμος πρός τήν φράσιν, «ὁ ποιῶν τήν ἁμαρτίαν ἔχει πατέρα τόν Διάβολον». Πρβλ. τήν φράσιν τοῦ στίχ. 10 «τά τέκνα τοῦ Διαβόλου». Ὁ Ἀπόστολος λοιπόν θέλει νά εἶπῃ, ὅτι ὁ Διάβολος ὡς «ἀπ' ἀρχῆς» ἁμαρτάνων εἶνε ὁ πατήρ τῆς ἁμαρτίας καί τῶν ἁμαρτανόντων, ἢ, ἄλλως, ὅτι οἱ ἁμαρτανόντες εἶνε τέκνα τοῦ Διαβόλου. Δέον δέ νά διευκρινισθῇ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὅτι ταῦτα δέν ἰσχύουν διά τούς ἐξ ἀδυναμίας ἢ συναρπαγῆς εἰς μικράς συνήθως περιπίπτοντας ἁμαρτίας ἢ καί ἐνίοτε μεγαλυτέρας καί ἀποδοκιμάζοντας τήν ἁμαρτίαν καί κατ' αὐτήν ἔτι τήν ὥραν, κατά τήν ὁποῖαν πράττουν ταύτην, ἀλλ' ἰσχύουν διά τούς ἐθελοκάκως καί καθ' ἕξιν ἁμαρτανόντας, οἵτινες θεωροῦν τήν ἁμαρτίαν σκοπόν καί τρόπον τῆς ζωῆς καί ἔχουν καταστήσει ταύτην καθεστῶς τῆς ζωῆς των.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Αὐτός, ὁ ὁποῖος πράττει τήν ἁμαρτίαν, εἶνε ἐκ τοῦ Διαβόλου, διότι ὁ Διάβολος εἶνε ὁ πρῶτος ἁμαρτήσας¹».

1. Ἡ διότι ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει ἐξ ἀρχῆς τῆς ἁμαρτίας.

«ΜΗ ΘΑΥΜΑΖΕΤΕ... ΕΙ ΜΙΣΕΙ ΥΜΑΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ»

«ἼΜῃ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου², εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος».

Τό «*θαυμάζω*» ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταί ἐκδέχονται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκπλήσσομαι, ἀπορῶ, παραξενεύομαι». Ἄλλ' ὑπό τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἡ ἐννοια τοῦ χωρίου δέν εἶνε ἱκανοποιητικὴ. Διότι, ἂν ἐν τῷ χωρίῳ ἐπρόκειτο περὶ ἀπορίας τῶν χριστιανῶν διὰ τὸν ἐναντίον των διωγμὸν τοῦ κόσμου, κατόπιν ὁ Ἀπόστολος θά ἔλυε τὴν ἀπορίαν, ἐνῶ τώρα δέν πράττει τοῦτο, ἀλλ' ἐνθαρρύνει καὶ καθησυχάζει τοὺς χριστιανούς ἐναντι τοῦ διωγμοῦ τοῦ κόσμου (στίχ. 14).

Τό «*θαυμάζω*» ἔχει καὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ «*φοβοῦμαι*». Παραθέτομεν καὶ σχολιάζομεν τρία χωρία ἐκ τῆς Μεταφράσεως τῶν Ο', ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται, ὅτι τό ῥῆμα τοῦτο ἔχει καὶ τοιαύτην ἐννοίαν:

«Καὶ ἐξερημώσω ἐγὼ τὴν γῆν ὑμῶν, καὶ *θαυμάσονται* ἐπ' αὐτῇ οἱ ἐχθροὶ ὑμῶν οἱ ἐνοικοῦντες ἐν αὐτῇ» (Λευϊτ. 26 : 32).

Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ ἐντόνως τοὺς Ἰσραηλίτας δι' ἐρημώσεως τῆς γῆς των εἰς περίπτωσιν ἀνυπακοῆς. Διὰ τὴν ἐρημωσιν δέ ταύτην οἱ ἐχθροὶ των «*θαυμάσονται*», τουτέστι *θά φοβηθοῦν, θά τρομάξουν, θά φριζούν*. Φοβερά, τρομερά, φρικτὴ ἢ καταστροφὴ!

«Ἴδού οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν, ἤλθοσαν ἐπὶ τό αὐτό· αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως *εθαύμασαν, ἐταράχθησαν, ἐσαλεύθησαν, τρόμος* ἐπελάβετο αὐτῶν, ἐκεῖ *ὠδίνες* ὡς τικτούσης» (Ψαλμ. 47 : 5-7 [48 : 4-6]).

Ἐνταῦθα περιγράφεται ὁ πανικός, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπαθον βασιλεῖς ἐν συνασπισμῷ ἐπελθόντες κατ' αὐτῆς. Τό δέ «*εθαύμασαν*», ἐκ τῶν ὑπογραμμιζομένων λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἐπονται εἰς αὐτό, δέν εἶνε δύσκολον ν' ἀντιληφθῇ τις, ὅτι σημαίνει «*ἐφοβήθησαν, κατεπτοήθησαν*».

«Καὶ ἔσται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει Κύριος, *ἀπολεῖται ἡ καρδιά*

1. Εἰς τό κείμενον Nestle-Aland τό χωρίον ἄρχεται διὰ τοῦ *Καί* ἐντός ἀγκυλῶν.

2. Εἰς τό κείμενον Nestle-Aland τό *μου* παραλείπεται.

τοῦ βασιλέως καί ἡ καρδιά τῶν ἀρχόντων, καί οἱ ἱερεῖς ἐκστήσονται, καί οἱ προφῆται θαυμάσονται» (Ἱερ. 4 : 9).

Καί ἐνταῦθα, ὅπου περιγράφεται ἡ φοβερὰ ψυχολογική κατάστασις τοῦ βασιλέως, τῶν ἀρχόντων καί τῶν ἱερέων τοῦ Ἰούδα λόγῳ φοβερᾶς ἐπιδρομῆς ἐχθρῶν, δέν εἶνε δύσκολον νά καταλάβῃ τις, ὅτι τό «θαυμάσονται», ὅπως καί τό συνώνυμα πρὸς αὐτό «ἐκστήσονται» καί «ἀπολεῖται ἡ καρδιά», ἔχει τήν ἔννοιαν τοῦ φόβου, τοῦ τρόμου καί τῆς φρίκης.

Ἐδείχθη ὅτι τό «θαυμάζω» σημαίνει καί «φοβοῦμαι». Αὐτήν δέ τήν σημασίαν ἔχει τό ῥῆμα ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ Α' Ἰωάν. 3 : 13. Καί συνεπῶς ἡ ἀποστολική παραίνεσις, «Μή θαυμάζετε, ἀδελφοί μου», πρέπει νά ἐξηγητῆται, «Μή φοβεῖσθε, ἀδελφοί μου». Διά τῆς ἐξηγήσεως ταύτης ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου εὐοδοῦται καί ἀνταποκρίνεται πρὸς τήν συνάφειάν του ἄριστα. Ὁ κόσμος ἐμίσει καί ἐδίωκε τοὺς χριστιανούς μέχρι θανάτου, ἐπαναλαμβάνων τό μῖσος καί τό ἔγκλημα τοῦ Κάιν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄβελ (στίχ. 12). Ἄλλ' οἱ χριστιανοί δέν ἔπρεπε νά φοβῶνται τό θανάσιμον μῖσος τῶν ἐχθρῶν. Διότι διά τοὺς χριστιανούς δέν ὑπάρχει θάνατος. Ἡμεῖς γνωρίζομεν, λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἐκ τοῦ θανάτου ἔχομεν μεταβῆ εἰς τήν ζωήν, διότι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. Θάνατος ὑπάρχει δι' ἐκεῖνον, ὅστις στερεῖται ἀγάπης, μισεῖ τόν ἀδελφόν αὐτοῦ καί εἶνε ἀνθρωποκτόνος (στίχ. 14-15).

Τόν σύνδεσμον «εἰ», τόν ὁποῖον τινές ἐξηγοῦν «ὄτι», οἱ δέ πλεῖστοι «εἰάν», ἡμεῖς ἐξηγοῦμεν «διότι», ἐκλαμβάνοντες αὐτόν ἐν αἰτιολογικῇ ἐννοίᾳ καί θεωροῦντες τό μῖσος τοῦ κόσμου κατὰ τῶν χριστιανῶν ὄχι ὡς ὑποθετικόν, ἀλλ' ὡς πραγματικόν καί διαρκές (=διότι μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος). Αἰτιολογικὴν ἔννοιαν ὁ ἐν λόγῳ σύνδεσμος ἔχει καί ἀλλαχοῦ, ὡς ἐν Ματθ. 20 : 15 κατὰ τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον («εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστίν» = ἐπειδὴ ὁ ὀφθαλμός σου εἶνε φθονερός) καί Μάρκ. 15 : 44 («ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν» = ἐξεπλάγη, διότι ἤδη ἀπέθανεν).

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Μή φοβεῖσθε, ἀδελφοί μου, διότι σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος».

Α' Ἰωάν. 5 : 10-11

«ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΜΑΡΤΥΡΙΑΝ ΕΝ ΑΥΤῶ»
 «ΚΑΙ ΑΥΤΗ ΕΣΤΙΝ Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ»

«Ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἔχει τήν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ¹· ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τήν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ Θεός περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Καί αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεός, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν».

Διὰ τὴν φράσιν «ἐν αὐτῷ» ὑπάρχει καὶ ἡ γραφή «ἐν ἑαυτῷ», τὴν ὁποίαν προτιμοῦν οἱ Nestle-Aland. Ὁ Τρεμπέλας δέχεται τὴν φράσιν εἰς τὴν μορφήν «ἐν αὐτῷ», ἡ ὁποία εἶνε ἰσοδύναμος πρὸς τὴν γραφήν «ἐν ἑαυτῷ». Γενικῶς δέ οἱ ἐρμηνευταί, ὑφ' οἵανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἐκδέχωνται τὴν ἐν λόγῳ φράσιν, δίδουν εἰς αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, «ἐντὸς αὐτοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐξωτερικὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ ἔχει καταστήσει ἐσωτερικὴν μαρτυρίαν, μαρτυρίαν τῆς καρδίας του. Οὕτω δέ ὁ πιστός περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἔχει πλέον μαρτυρίαν ἔσωθεν, πείθεται, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὄντως ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς θαυμαστῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου. Πλέον δέ συγκεκριμένως, ἡ ἐσωτερικὴ μαρτυρία εἶνε ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Θεός ἔδωκεν εἰς τοὺς πιστοὺς, καὶ ἕκαστος πιστός αἰσθάνεται ἐντὸς του, ἐν τῇ καρδίᾳ του. Ἡ φράσις δηλαδή, «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία», κατὰ τοὺς ἐρμηνευτάς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία πλέον διὰ τῆς καινῆς ζωῆς τῆς ψυχῆς εἶνε ἐσωτερικὴ μαρτυρία τοῦ πιστοῦ. Εἰς τὴν φράσιν, «καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν», τὸ «ἐν» κατὰ τοὺς ἐρμηνευτάς ἔχει τοπικὴν ἔννοιαν. Κατ' αὐτοὺς δηλαδή ἡ φράσις αὕτη σημαίνει, «αὕτη δέ ἡ ζωὴ ὑπάρχει εἰς τόν Υἱόν του».

Καθ' ἡμᾶς ἀθηντικὴ εἶνε ἡ γραφή «ἐν αὐτῷ» τοῦ ἐκκλησιαστικ-

1. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει ἐν ἑαυτῷ.

κού κειμένου κατά τήν έκδοσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὄχι «ἐν ἑαυτῷ» ἢ «ἐν αὐτῷ». Ἡ δέ ἔννοια τῆς φράσεως «ἐν αὐτῷ» εἶνε «δι' αὐτοῦ» ἢ «εἰς αὐτόν», ὄχι «ἐντός αὐτοῦ, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ». Διά τῆς ἀντωνυμίας τῆς ἐν λόγῳ φράσεως σημαίνεται ὁ Θεός, ὄχι ὁ πιστός ἄνθρωπος. Καί συνεπῶς, λέγων ὁ Ἀπόστολος, «Ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἔχει τήν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ», ἐννοεῖ, ὅτι ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἔχει τήν μαρτυρίαν δι' αὐτοῦ ἢ παρ' αὐτοῦ¹, τουτέστι τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ὁ μαρτυρῶν περὶ τοῦ Υἱοῦ εἶνε αὐτός ὁ Θεός, ἢ, ὅπερ κατ' οὐσίαν τό αὐτό, ὁ πιστεύων εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ στηρίζει τήν μαρτυρίαν εἰς αὐτόν, τουτέστι τόν Θεόν². Ὑπέρ τῆς ἡμετέρας γνώμης, καθ' ἣν ἡ ἀντωνυμία τῆς φράσεως «ἐν αὐτῷ» ἀναφέρεται εἰς τόν Θεόν, συνηγορεῖ ἡ ἀκολουθοῦσα φράσις «ὁ μὴ πιστεύων τῷ Θεῷ ψεύστην πεποιήκεν αὐτόν». Ὁ Ἀπόστολος θέλει νά εἴπῃ: Ὅστις πιστεύει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, περὶ αὐτοῦ ἔχει μαρτυρίαν ἐκ τοῦ Θεοῦ, καί ἄρα πιστεύει εἰς τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τήν μαρτυρίαν ταύτην. Ἀντιθέτως, ὅστις δέν πιστεύει εἰς τόν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἔδωκε τήν μαρτυρίαν ταύτην, θεωρεῖ αὐτόν ψεύστην καί ἀναξιόπιστον, ἀφοῦ δέν πιστεύει εἰς τήν μαρτυρίαν του περὶ τοῦ Υἱοῦ του. Οὕτως ὁ Ἀπόστολος ἐκφραζόμενος τονίζει δύο τινά. Πρῶτον μέν, ὅτι ὁ πιστεύων εἰς τόν Ἰησοῦν ὡς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἔχει τήν περὶ τούτου μαρτυρίαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ («ἐν αὐτῷ»), δι' ἄλλων λέξεων βασίζεται εἰς θεῖαν καί ὑψίστην μαρτυρίαν, καί ἄρα ἀπολύτως ἔγκυρον καί ἀληθῆ. Δεύτερον δέ, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέν πιστεύει εἰς τόν Θεόν, δέν παραδέχεται δηλαδή τήν μαρτυρίαν τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, περιπίπτει εἰς ὑψίστην καί φοβερωτάτην ἀσέβειαν, ὅτι θεωρεῖ τόν Θεόν ψεύστην καί ἀναξιόπιστον.

Αὕτῃ ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ εἶνε ἡ τριπλῆ μαρτυρία δι' ὕδατος, αἵματος καί Πνεύματος (στίχ. 6-9). Ἡ δέ μαρτυρία τῆς φράσεως, «Καί αὕτη ἐστίν ἡ μαρτυρία», καθ' ἡμᾶς εἶνε ἄλλη μαρτυρία παρά τήν τριπλῆν, δέν εἶνε ἡ ἐξωτερικὴ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ καθισταμένη ἐσωτερι-

1. Τό «ἔχω τήν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ (τῷ Θεῷ)» ἐξηγοῦμεν «ἔχω τήν μαρτυρίαν δι' αὐτοῦ, παρ' αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ)», ὅπως ἐν Α' Θεσ. 2 : 2 τό «παρρησιάζομαι ἐν τῷ Θεῷ» ἐξηγεῖται «ἔχω τό θάρρος διὰ τοῦ Θεοῦ, παρά τοῦ Θεοῦ».

2. Πρὸς τήν ἐνταῦθα ἔκφρασιν «ἔχειν τήν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «στηρίζειν τήν μαρτυρίαν εἰς αὐτόν» πρβλ. τήν ἐν 3 : 3 ἔκφρασιν «ἔχειν τήν ἐλπίδα ἐπ' αὐτῷ», ἡ ὁποία δύναται ν' ἀποδοθῇ «στηρίζειν τήν ἐλπίδα εἰς αὐτόν». Πρβλ. ἐπίσης τὰς ἐκφράσεις «ἐλπίδα ἔχειν εἰς τόν Θεόν», Πράξ. 24 : 15, «ἔχειν πεποιθήσιν ἐν σαρκί», Φίλιπ. 3 : 4, ὅπου ὡσαύτως τό «ἔχειν» δύναται ν' ἀποδοθῇ «στηρίζειν».

κή διά τῆς νέας ἐντός τοῦ πιστοῦ ζωῆς, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Τό «καί», διά τοῦ ὁποίου ἄρχεται ἡ εἰρημένη φράσις, ἔχει προσθετικὴν σημασίαν, ὅπως καί εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς φράσιν ἐν Ἰωάν. 1 : 19. Δίδομεν τρεῖς μεταφράσεις τῆς φράσεως αὐτῆς: «Εἶνε καί αὐτὴ ἡ μαρτυρία». «Ἐπί πλέον εἶνε αὐτὴ ἡ μαρτυρία». «Ἐπίσης εἶνε αὐτὴ ἡ μαρτυρία». Ἡ προστιθεμένη μαρτυρία εἶνε ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεὸς καὶ ζῆ καὶ αἰσθάνεται ὁ πιστὸς ὡς διάφορον ποιητικῶς καὶ ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῆς ζωῆς τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου.

Τέλος εἰς τὴν φράσιν, «καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν», τό «ἐν» ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι μᾶλλον ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ μέσου ἢ ὀργάνου, ὅχι τοπικὴν ἔννοιαν, ὅπως οἱ ἐρμηνευταὶ νομίζουν. Ἐπειδὴ προηγουμένως ὁ Ἀπόστολος εἶπεν, ὅτι τὴν αἰώνιον ζωὴν ἔδωσεν ὁ Θεός, ἂν τό «ἐν» εἶχε τοπικὴν ἔννοιαν, ὕστερον μᾶλλον θά ἔλεγεν, ὅτι αὕτη ἡ ζωὴ εἶνε «ἐν τῷ Θεῷ». Τώρα λέγει «ἐν τῷ Υἱῷ», διότι μᾶλλον ἐννοεῖ, ὅτι ἡ αἰώνιος ζωὴ εἶνε ἐκ τοῦ Θεοῦ *διὰ τοῦ Υἱοῦ*, παρέχεται δηλαδὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπάρχει εἰς τοὺς πιστοὺς διά μέσου τοῦ Υἱοῦ.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν παρ' αὐτοῦ¹. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν πιστεύει εἰς τὸν Θεόν, ἔχει κἀννε² ψεύστην αὐτόν, ἀφοῦ δὲν ἔχει πιστεύσει εἰς τὴν μαρτυρίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἔχει δώσει διὰ τὸν Υἱὸν του. Εἶνε καὶ αὐτὴ ἡ μαρτυρία, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεὸς ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς αἰώνιον ζωὴν. Αὕτη δὲ ἡ ζωὴ εἶνε διὰ τοῦ Υἱοῦ του».

1. Ἡ, *στηριζει τὴν μαρτυρίαν εἰς αὐτόν*, τουτέστι τὸν Θεόν.

2. Ἡ, *ἔχει θεωρήσει*. Ἰδὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ «ποιῶ» καὶ εἰς τὰ χωρία Ματθ. 12 : 33, 20 : 12, Ἰωάν. 5 : 18, 8 : 53, 10 : 33, 19 : 7, 12.

Β' Ἰωάν. 4

«ΠΕΡΙΠΑΤΕΙΝ ΕΝ ΑΛΗΘΕΙΑ»

«Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὔρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολήν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρὸς».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐρμηνευταὶ δέν συλλαμβάνουν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς λέξεως «ἀλήθεια». Νομίζουν ὅτι ἡ λέξις ἔχει θεωρητικὴν σημασίαν. Καὶ τὴν ἔκφρασιν «*περιπατεῖν ἐν ἀληθείᾳ*» ἐξηγοῦν, «ἀκολουθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ζῆν συμφώνως πρὸς τὴν ἀλήθειαν». Ἄλλ' ἐνταῦθα ἡ λέξις ἔχει ἠθικὴν καὶ πρακτικὴν ἔννοιαν καὶ σημαίνει τὸ *καλόν, τὴν ἀρετὴν*. Ἰδέ σχετικῶς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 106-112.

Κατὰ ταῦτα τὸ χωρίον ἐξηγεῖται:

«Πολύ ἐχάρην, διότι εὔρον ὠρισμένα ἐκ τῶν τέκνων σου νά ζοῦν κατ' ἀρετὴν¹, συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολήν, τὴν ὁποῖαν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ Πατρὸς».

Ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου καὶ τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποῖαν δίδομεν εἰς τὰ χωρία Ἰωάν. 8 : 40,44, Ῥωμ. 2 : 8, Α' Κορ. 5 : 8, 13 : 6, Β' Κορ. 13 : 8, Α' Ἰωάν. 1 : 6, Γ' Ἰωάν. 3 : 4 ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ἀλήθεια».

1. Ἡ νά ζοῦν ἐν εὐσεβείᾳ.

Γ' Ἰωάν. 3-4

«ΑΛΗΘΕΙΑ»

«Ἐχάρην γάρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. Μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ¹ περιπατοῦντα».

Τὸ «γάρ» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατὰ τινα γνώμην εἶνε αἰτιολογικόν ὑπὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Εἶπα ὅτι «εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχὴ» (στίχ. 2), διότι «ἐχάρην λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ». Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἔννοια δέν εἶνε φυσικὴ. Ἐνταῦθα τὸ «γάρ» καθ' ἡμᾶς εἶνε ἡ μεταβατικόν, ὅποτε πρέπει νά ἐξηγητῆται «δέ», ἢ, καλλιτέρον, νά παραλείπεται κατὰ τὴν ἐξήγησιν, ἢ μᾶλλον βεβαιωτικόν καὶ ἐμφοτικόν πρὸς βεβαίωσιν καὶ τονισμόν τῆς μεγάλης χαρᾶς τοῦ Ἀποστόλου, ὅποτε δύναται νά ἐξηγηθῆ «ἀληθῶς, εἰλικρινῶς».

Τὴν φράσιν «ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων» οἱ πλεῖστοι ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν: «ὅταν ἦλθον ἀδελφοί καὶ ἐμαρτύρησαν». Ἐξηγοῦν δηλαδὴ τὴν φράσιν, ὡς ἐάν αἱ μετοχαὶ αὐτῆς ἦσαν χρονικαὶ καὶ χρόνου ἀορίστου («ἐλθόντων», «μαρτυρησάντων»), ἐνῶ εἶνε αἰτιολογικαὶ καὶ χρόνου ἐνεστῶτος. Ἄλλη ἐξήγησις τῆς φράσεως εἶνε αὐτή: «Ὅταν ἦρχοντο ἀδελφοί καὶ ἐμαρτύρουν». Ἡ ἐξήγησις αὐτὴ εἶνε καλλιτέρα τῆς προηγουμένης, ἀλλ' ὄχι ἡ ἐπιτυχής. Αἱ μετοχαὶ τῆς ἐν λόγῳ φράσεως ὡς ἐνεστῶτος χρόνου σημαίνουν διαδοχικὰς ἐλεύσεις καὶ μαρτυρίας, αἱ ὁποῖαι ἤρχισαν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ συνεχίζονται κατὰ τὸ παρόν. Ἡ ἐπιτυχής συνεπῶς ἐξήγησις τῆς φράσεως αὐτῆς μετὰ τῆς προηγουμένης φράσεως «Ἐχάρην γάρ λίαν» εἶνε: «Ἀληθῶς πολὺ ἐχάρην, διότι ἔρχονται ἀδελφοί καὶ μαρτυροῦν».

Ὑπὸ τὸν ὄρον «ἀλήθεια», ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷ εἰς τὸ χωρίον τρίς, οἱ ἐξηγηταὶ ἐννοοῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πιστότητα εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ' ὅπως ἀπεδειξαμεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν (σελ. 106-112), ὁ ὄρος οὗτος πολλακίς σημαίνει τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὴν καλωσύνην, τὴν ἀρετὴν. Αὐτὴν δέ τὴν

1. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει ἐν τῇ ἀληθείᾳ.

σημασίαν ἔχει ὁ ὄρος καί εἰς τὰς τρεῖς ἐνταῦθα περιπτώσεις (Πρβλ. «τό ἀγαθόν», «ὁ ἀγαθοποιῶν», στίχ. 11). Τό «μαρτυρεῖν τῇ ἀληθείᾳ» σημαίνει, «δίδειν μαρτυρίαν διά τήν καλωσύνην, τήν ἀρετήν» (Πρβλ. τό ἐν στίχῳ 6 «μαρτυρεῖν τῇ ἀγάπῃ»). Καί τό «περιπατεῖν ἐν ἀληθείᾳ» σημαίνει, «ζῆν κατ' ἀρετήν, ἀσκεῖν τό καλόν, τήν ἀρετήν».

Τέλος οἱ ἐξηγηταί δέν συλλαμβάνουν ὀρθῶς τήν σημασίαν τοῦ «καθώς». Εἰς τήν φράσιν, «καθώς σύ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς», δίδουν τοιαύτας ἐξηγήσεις: «καί ὅτι σύ περιπατεῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ», «ὅπως σύ πράγματι ἀκολουθεῖς τήν ἀλήθειαν», «καί πραγματικῶς ἡ ζωὴ σου εἶνε σύμφωνος πρός τήν ἀλήθειαν», «ἀκριβῶς ὅπως σύ πάντοτε ζῆς εἰς τήν ἀλήθειαν», «καί πῶς σύ συνεχίζεις νά περιπατῆς ἐν τῇ ἀληθείᾳ». Ἡ τελευταία ἐξήγησις εἶνε καλλιτέρα τῶν προηγουμένων, ἀλλ' ὄχι ἡ ἐπιτυχής. Εἰς τό παρόν χωρίον τό «καθώς» ἔχει ἀκριβῶς τήν ἐννοίαν, τήν ὁποίαν ἔχει εἰς τό Α' Κορ. 4 : 17, ὅπου ἐπίσης οἱ ἐξηγηταί παρανοοῦν αὐτό. Εἰς τὰ δύο αὐτά χωρία ἡ λέξις αὕτη εἶνε τροπικόν ἐπίρρημα, σημαίνει «πῶς, τίνι τρόπῳ», καί εἰσάγει ἐπεξηγηματικὴν πρότασιν. Ὁ λόγος τοῦ Α' Κορ. 4 : 17, «ὅς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδοῦς μου τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω», σημαίνει: «ὁ ὁποῖος θ' ἀναφέρῃ εἰς ὑμᾶς τὰς ἐν Χριστῷ ὁδοῦς μου, πῶς δηλαδή διδάσκω παντοῦ εἰς πᾶσαν ἐκκλησίαν». Τό «καθὼς» σημαίνει «πῶς» καί ἐν Πράξ. 15 : 14. Οὕτω δέ ὁ λόγος τοῦ ἐρευνημένου χωρίου, «ἐρχομένων ἀδελφῶν καί μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σύ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς», σημαίνει: «διότι ἐρχονται ἀδελφοί καί μαρτυροῦν διά τήν ἀρετήν σου, πῶς δηλαδή σύ ἀσκεῖς τήν ἀρετήν (ἢ, πῶς δηλαδή σύ πράττεις τό καλόν)». Ἐρχόμενοι οἱ ἀδελφοί διηγοῦντο εἰς τόν Ἀπόστολον συγκινητικὰς πράξεις ἀρετῆς τοῦ Γαῖου, καί ἰδίως πράξεις καλωσύνης καί ἀγάπης πρός τοὺς περιοδεύοντας ἱεραποστόλους (στίχ. 5-6).

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

« Ἀληθῶς πολὺ ἐχάρην, διότι ἐρχονται ἀδελφοί καί μαρτυροῦν διά τήν ἀρετήν σου, πῶς δηλαδή σύ ἀσκεῖς τήν ἀρετήν. Χαράν μεγαλυτέραν ἀπ' αὐτά τὰ πράγματα δέν ἔχω, ν' ἀκούω δηλαδή, ὅτι τὰ τέκνα μου ζοῦν κατ' ἀρετήν».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

« Ἀληθῶς πολὺ ἐχάρην, διότι ἐρχονται ἀδελφοί καί μαρτυροῦν διά τήν καλωσύνην σου, πῶς δηλαδή σύ πράττεις τό καλόν. Ἡ μεγαλυτέρα μου χαρά εἶνε αὐτά τὰ πράγματα, ν' ἀκούω δηλαδή, ὅτι τὰ τέκνα μου ζοῦν μέ καλωσύνην».

Ἰούδ. 1

«ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΙ» – «ΚΛΗΤΟΙ»

*«Ἰούδας, Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφός δέ
Ἰακώβου, τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις¹
καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις κλητοῖς».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ καθ' ἡμᾶς «Θεός» δέν εἶνε εἰδικῶς τό πρῶτον πρόσωπον τῆς Θεότητος, ὁ Θεός Πατήρ δηλαδή, ὅπως νομίζεται λόγῳ τοῦ προσδιορισμοῦ «πατήρ», ἀλλ' εἶνε ὁ Θεός γενικῶς, ὁ Τριαδικός Θεός δηλαδή, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται «πατήρ» ὡς πρός ἡμᾶς τούς ἀνθρώπους.

Τό «ἀγιάζω» ἐνταῦθα οἱ ἐξηγηταί ἐκλαμβάνουν ἐν τῇ ἐννοίᾳ, τήν ὁποῖαν τό ῥῆμα ἔχει καί σήμερον, ἐν τῇ ἐννοίᾳ δηλαδή τοῦ «μεταδίδω ἀγιασμόν, καθιστῶ ἅγιον». Ἀλλά καθ' ἡμᾶς τοῦτο χρησιμοποιεῖται ὑπό τήν ἐννοίαν, τήν ὁποῖαν ἔχει ἐν Ἰωάν. 10 : 36, καί συνεπῶς «ἡγιασμένοι» εἶνε «αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν». Οἱ Ἀπόστολοι πολλάκις, ἰδίως δ' ἐν ἀρχῇ Ἐπιστολῶν, ἀναφέρουν καί τονίζουν περί τῶν πιστῶν τήν θείαν ἐκλογήν καί κλησίαν των. Αὐτό δέ, νομίζομεν, συμβαίνει καί ἐνταῦθα, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα. Ὅπως ἐκ πολλῶν ἀντικειμένων ἐκλέγονται, διαχωρίζονται καί τίθενται ὠρισμένα κατά μέρος ὡς ἀνώτερα τῶν ἄλλων, ὡς σπουδαῖα καί πολύτιμα, οὕτως ἐκ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων «ἐν Θεῷ πατρὶ», τουτέστιν ὑπό τοῦ Θεοῦ πατρός, τινές ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν καί ἀπετέλεσαν ἰδιαιτέραν κοινωνίαν, τόν πιστόν τοῦ Κυρίου λαόν. Διά τοῦ «ἡγιασμένοι» ὁ Ἀπόστολος ἐξαίρει τήν διαφοράν τῶν πιστῶν ἀπό τοῦ κόσμου καί τήν ὑψίστην τιμήν τῆς ἐκλογῆς των ὑπό τοῦ Θεοῦ.

Τό «ἡγιασμένοι» σημαίνει «ἐκλελεγμένοι» καί ἐν Α' Κορ. 1 : 2, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου ἐν σελ. 150 ἐξ.

Τό «ἡγιασμένοι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐκλελεγμένοι» ἔχει στενήν σχέσιν πρός τό «τετηρημένοι». Διότι ἐκεῖνο, τό ὁποῖον ἐκλέγεται ὡς σπουδαῖον καί πολύτιμον, τηρεῖται, φυλάσσεται ἐπιμελῶς. Οὕτω καί ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐκλεγῆ ὑπό τοῦ Θεοῦ πατρός, τηροῦνται, φυλάσσονται ἐπιμελῶς ὑπό τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ, μᾶλλον, διά τόν Ἰησοῦν Χριστόν ὡς πολύτιμος καί ἱερά παρακαταθήκη.

1. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τήν γραφήν *ἡγαπημένοις*.

Ὁ Ἀπόστολος ἠδύνατο νά εἶπη, «τοῖς ἐν Θεῷ πατρί ἡγιασμένοις καί τετηρημένοις». Ἡδύνατο δηλαδή νά ἀναφέρῃ εἰς τόν Θεόν καί τήν ἐκλογήν καί τήν φύλαξιν τῶν πιστῶν. Ἀλλά τήν φύλαξιν ἀνέφε-
 ρεν εἰς τόν Ἰησοῦν Χριστόν («καί Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις»), διά
 νά δείξῃ τήν ἰσοτιμίαν Θεοῦ καί Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός
 εἶνε Θεός ἐνανθρωπήσας. Ἡ φράσις «Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος» δει-
 κνύει ἐπίσης τήν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ. Διότι ἐν κοινωνικῇ μέν ἐννοίᾳ
 δύναται τις νά εἶνε δοῦλος ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐν θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ μό-
 νον Θεοῦ δοῦλος δύναται νά εἶνε. Ἄξιον παρατηρήσεως ἐπίσης, ὅτι ὁ
 Ἰούδας, καίτοι κατὰ νόμον ἦτο ἀδελφός, δέν παρουσιάζει τόν ἑαυ-
 τόν του ὡς ἀδελφόν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν τοῦ Ἰακώ-
 βου. Καί τοῦτο διότι ὁ Ἰούδας ἀφ' ἐνός μέν δέν ἦτο πραγματικός σαρ-
 κικός ἀδελφός τοῦ Ἰησοῦ, ἀφ' ἑτέρου δέ ἐθεώρει τόν Χριστόν κατὰ
 τήν ἀνωτέραν αὐτοῦ φύσιν, τήν θείαν, καί ὄχι κατὰ τήν κατωτέραν,
 τήν ἀνθρωπίνην.

Τό «κλητοί» δέν σημαίνει «κεκλημένοι», ὅπως οἱ ἐξηγηταί νομί-
 ζουν, ἀλλ' «ἐκλεκτοί», ὅπως ἐν Ἀποκ. 17 : 14, ὅπου τά ἐπίθετα
 «κλητοί» καί «ἐκλεκτοί» ἀπαντοῦν συνωνύμως (Βλέπε σ. 281-
 282). Τό «κλητοί» σημαίνει «ἐκλεκτοί» καί εἰς τά ὅμοια πρὸς τό πα-
 ρόν χωρίον τοῦ Ἰούδα χωρία τοῦ Παύλου Ῥωμ. 1 : 7 καί Α' Κορ. 1 : 2
 (Βλέπε σ. 137, 150 – 152 ἀντιστοίχως).

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

*«Ὁ Ἰούδας, δοῦλος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἀδελφός τοῦ Ἰακώβου,
 πρὸς τοὺς ἐκλεκτούς, οἱ ὅποιοι ἔχετε ἐκλεγῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 πατρὸς καί διαφυλαχθῆ διά τόν Ἰησοῦν Χριστόν».*

Ἀποκ. 1 : 16

«ΩΣ Ο ΗΛΙΟΣ ΦΑΙΝΕΙ ΕΝ ΤΗ ΔΥΝΑΜΕΙ ΑΥΤΟΥ»

*«Καί ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ
 δυνάμει αὐτοῦ».*

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, ὅτι τό «ἐν» σημαίνει
 χρόνον, καί τό «δύναμις» σημαίνει τήν πλήρη δύναμιν ἢ λαμπρότητα,

τήν ὁποῖαν ἔχει ὁ ἥλιος κατά τήν μεσημβρίαν, ὅτε εὐρίσκεται εἰς τό ζηνίθ ἢ μεσουράνημα αὐτοῦ. Οὕτως εἰς τήν φράσιν «ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ» δίδουν τήν ἔννοιαν, «ὅπως ὁ ἥλιος λάμπει, ὅταν εὐρίσκεται εἰς ὄλην τήν δύναμιν (ἢ λαμπρότητα) αὐτοῦ».

Ἄλλ' ὅπως φαίνεται ἐκ τῆς ἐν Κριτ. 5 : 31 ὁμοίας φράσεως «ὡς ἐξοδος ἡλίου ἐν δυνάμει αὐτοῦ», ἡ λέξις «δύναμις» δέν σημαίνει τήν πλήρη δύναμιν ἢ λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ ἐν τῇ φράσει τῶν Κριτῶν δέν γίνεται λόγος περί μεσουρανήματος τοῦ ἡλίου, ἀλλά περί «ἐξόδου», ἤτοι ἀνατολῆς, καθ' ἣν ἡ λαμπρότης τοῦ ἡλίου δέν εὐρίσκεται εἰς τήν μεγαλυτέραν ἔντασίν της, εἶνε ὅμως ὠραιότερα τῆς λαμπρότητος κατά τό μεσουράνημα. Ἡ λέξις «δύναμις» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τήν λέξιν «δόξα»¹ καί σημαίνει «λάμπις». Ἐνταῦθα δηλαδή γίνεται λόγος περί «δυναμείως» ἡλίου καθ' ἣν ἔννοιαν ἐν Α' Κορ. 15 : 41 γίνεται λόγος περί «δόξης» ἡλίου. Ἰδέ καί Πράξ. 22 : 11, ὅπου γίνεται λόγος περί «τῆς δόξης τοῦ φωτός ἐκείνου», τό ὁποῖον ἔλαμψε κατά τήν πορείαν τοῦ Σαύλου πρὸς τήν Δαμασκόν. Τό δέ «ἐν» δέν ἔχει τήν ἔννοιαν χρόνου, ἀλλά μέσου ἢ ὀργάνου. Ἡ φράσις δηλαδή, «ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ», σημαίνει, «ὅπως ὁ ἥλιος λάμπει διά τῆς λάμψεώς του». Ἡ φράσις αὕτη εἶνε ἀνάλογος τῆς ἐν Λουκ. 11 : 36 φράσεως «ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζη».

Εἰς ἡμᾶς φαίνεται, ὅτι ἐν τῇ φράσει «ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ» ἐνυπάρχει ἡ ἐξῆς ἔννοια: "Ὅπως ὁ ἥλιος ὡς αὐτόφωτον καί ὄχι ἑτερόφωτον ἄστρον λάμπει διά τῆς λάμψεως αὐτοῦ, τῆς ἰδικῆς του λάμψεως, οὕτω καί ὁ νοητός ἥλιος Χριστός ἐν τῷ ὁράματι τῆς Ἀποκαλύψεως ἔλαμψεν αὐτοδυναμῶς, διά τῆς ἰδίας αὐτοῦ λάμψεως.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Τό δέ πρόσωπόν του ἦτο ὅπως ὁ ἥλιος λάμπει διά τῆς λάμψεώς του».

1. Ἐν Κριτ. 5 : 31 τήν Ἑβραϊκὴν λέξιν, τήν ὁποῖαν οἱ Ὁ' μεταφράζουν «δύναμις», ὁ Βάμβας μεταφράζει «δόξα». Ἡ δέ «δόξα» εἶνε ἡ λάμπις, ἡ λαμπρότης, τό μεγαλεῖον. "Ὅπως ἀλλαχοῦ, π.χ. ἐν Ῥωμ. 6 : 4, «δόξα» σημαίνει «δύναμις», οὕτως ἐν Κριτ. 5 : 31 καί Ἀποκ. 1 : 16 «δύναμις» σημαίνει «δόξα». Ἰδέ Ματθ. 24 : 30, Μάρκ. 13 : 26, Λουκ. 21 : 27, Α' Πέτρ. 4 : 14 (κατά τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον), Ἀποκ. 19 : 1, ὅπου οἱ ὄροι «δύναμις» καί «δόξα» ἀπαντοῦν ὁμοῦ ὡς συνώνυμοι ἢ περίπου συνώνυμοι.

Ἄποκ. 2 : 9

«ΘΛΙΨΙΣ ΚΑΙ ΠΤΩΧΕΙΑ»

«Οἶδά σου τά ἔργα καί' τήν θλίψιν καί τήν πτωχείαν· ἀλλά πλούσιος εἶ».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἡ λέξις «θλίψις» δέν ἔχει τήν συνήθη ἔννοϊαν, δέν σημαίνει θλίψιν ἢ διωγμόν, ὅπως νομίζουν οἱ ἐρμηνευταί. Διά θλίψιν καί διωγμόν γίνεται λόγος εἰς τήν συνέχειαν τοῦ ἔδαφίου (στίχ. 9-10), ὅπου ἡ λέξις «θλίψις» ἀπαντᾶται πάλιν καί ἔχει τήν συνήθη ἔννοϊαν («καί ἔξετε θλίψιν ἡμέρας δέκα», στίχ. 10). Ἐάν ἡ λέξις «θλίψις» ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἔδαφίῳ ἐσήμαινε θλίψιν ἢ διωγμόν, τότε ἡ τελευταία πρότασις τοῦ ἔδαφίου θά ἦτο μᾶλλον διάφορος: «ἀλλά μακάριος καί πλούσιος εἶ». Θά προσετίθετο δηλαδή ἐν τῇ προτάσει τό «μακάριος» δι' ἀντίθεσιν πρὸς «τήν θλίψιν», ὅπως τό «πλούσιος» εἶνε δι' ἀντίθεσιν πρὸς «τήν πτωχείαν»: Ἐχεις θλίψιν, ἀλλ' εἶσαι μακάριος· ἔχεις πτωχείαν, ἀλλ' εἶσαι πλούσιος. Τώρα ὁμως τό «μακάριος» δέν ἀναφέρεται, ἀναφέρεται δέ μόνον τό «πλούσιος», διότι τό «πλούσιος» εἶνε δι' ἀντίθεσιν ὄχι μόνον πρὸς «τήν πτωχείαν», ἀλλά καί πρὸς «τήν θλίψιν», ἐπειδὴ ἐνταῦθα «θλίψις» καί «πτωχεία» εἶνε συνώνυμα κατὰ τήν προσφιλή παρά τοῖς Ἑβραίοις συνήθειαν τῆς χρησιμοποίησεως συνωνύμων. Ὅτι δέ ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει καί οἰκονομικήν ἔννοϊαν, σημαίνουσα τήν πτωχείαν ἢ πενίαν ἢ ἀνέχειαν, τοῦτο ἀπεδείξαμεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Πράξ. 7 : 11, ὅπου παραπέμπομεν (Σελ. 121 – 123).

Ἐν ἐκάστη τῶν ἐπιστολῶν τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἀναφέρεται εἰς «τά ἔργα» τοῦ ἀγγέλου-ἐπισκόπου τῆς ἐκκλησίας καί ἐν συνεχείᾳ λέγει τι σχετικόν πρὸς «τά ἔργα» του. Οὕτω «τά ἔργα» τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἐφέσου συνδέει πρὸς «τόν κόπον» (2 : 2) τοῦ ἐπισκόπου τῆς Περγάμου πρὸς τήν σατανικότητα τοῦ τόπου, παρά τήν ὁποίαν ὁ ἐπίσκοπος ἔμενεν ἀκλόνητος καί ἐτέλει τό καθήκόν του (2 : 13) τοῦ ἐπισκόπου τῶν Θυατείρων πρὸς «τήν ἀγάπην κ.λ.π.» (2 : 19) τοῦ ἐπισκόπου τῶν Σάρδεων πρὸς τήν νεκρότητα, ραθυμίαν καί ἀτέλειαν (3 : 1-2) τοῦ ἐπισκόπου τῆς Φιλαδελφείας πρὸς τήν «ἀνεωφγμέ-

1. Εἰς τό κείμενον Nestle-Aland τό τμήμα *τά ἔργα καί παραλείπεται*.

νην θύραν», ἤτοι τὴν εὐκαιρίαν διὰ δρᾶσιν, καὶ τὴν «μικρὰν δύναμιν», διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐπραξε μεγάλα (3 : 8) τοῦ ἐπισκόπου τῆς Λαοδικείας πρὸς τὴν ἐμετικὴν χλιαρότητα (3 : 15-16). Ὅπως δὲ «τά ἔργα» τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συνδέει πρὸς τι, οὕτω καὶ «τά ἔργα» τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σμύρνης, περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται ἐν τῷ ἐρευνωμένῳ ἐδαφίῳ, συνδέει πρὸς «τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν» τοῦ ἐπισκόπου. Ἡ δὲ σύνδεσις γίνεται κατὰ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν: Βλέπω τὰ ἔργα σου, βλέπω καὶ τὴν πενίαν καὶ τὴν πτωχείαν σου, τὴν ὁποίαν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν πρὸς ἐκτίμησιν τῶν ἔργων σου. Παρὰ τὴν πενίαν καὶ τὴν πτωχείαν σου, ἐτέλεσες ἔργα, σπουδαῖα ἔργα.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθέν χωρίον:

«Γνωρίζω τὰ ἔργα σου καὶ τὴν πενίαν καὶ τὴν πτωχείαν, καὶ ὁμῶς εἶσαι πλούσιος».

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης ἦτο πένης καὶ πτωχός, ἀλλὰ πνευματικῶς ἦτο πλούσιος, διότι εἶχε πνευματικότητα καὶ ἔργα.

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις «θλίψις» ἔχει οἰκονομικὴν ἔννοιαν ὄχι μόνον ἐν Πράξ. 7 : 11 καὶ ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Β' Κορ. 8 : 2, 13, Φιλιπ. 4 : 14, ὡς ὑποστηρίζομεν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐδαφίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου, ὅπου παραπέμπομεν.

Ἄποκ. 4 : 1-2

«ΚΑΙ ΕΥΘΕΩΣ ΕΓΕΝΟΜΗΝ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ»

«Μετά ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεωγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἦν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγων· ἀνάβα ὧδε καὶ δεῖξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καί² εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι».

Κατ' ἄλλους ἐξηγητὰς ἐν τῷ παρόντι χωρίῳ ἡ λέξις «πνεῦμα»

1. Κατὰ τὸ κείμενον Nestle-Aland ἠνεωγμένη.

2. Οἱ Nestle-Aland παραλείπουν τὸ Κω, ἡ δὲ παράλειψις αὐτὴ καθιστᾷ τὸν λόγον ἀπότομον καὶ ἀφύσικον.

σημαίνει τό Ἅγιον Πνεῦμα καί κατ' ἄλλους τό ἀνθρώπινον πνεῦμα ὑπό τήν ἐπίδρασιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γενικῶς δέ κατὰ τούς ἐξηγητάς ἡ φράσις «ἐν πνεύματι» σημαίνει «ἐν καταστάσει ἐκστάσεως», ἢ ἀπλῶς «ἐν ἐκστάσει». Ἄλλ' ἡ ἐκδοχή αὕτη, καθ' ἣν ὁ Ἰωάννης μετὰ τήν ἐντολήν «ἀνάβα ὦδε», ἀνάβα δηλαδή εἰς τόν οὐρανόν, περιήλθεν εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως καί οὕτως ἀνέβη εἰς τόν οὐρανόν, δέν εἶνε ὀρθή. Διότι ἤδη ὁ Ἀπόστολος πρό τοῦ παραγγέλματος «ἀνάβα ὦδε» εὐρίσκετο εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως, ἀφοῦ ἔβλεπεν ἀνοικτήν θύραν ἐν τῷ οὐρανῷ καί ἤκουε φωνήν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ὅλα δέ κατὰ τόν χρόνον τοῦ ὁράματος τῆς Ἀποκαλύψεως ὁ Ἰωάννης ἔβλεπεν, ἤκουε καί ἔπραττεν εἰς κατάστασιν ἐκστάσεως, ἀλλά τό «ἐν πνεύματι» δέν εἶπε δι' ὅλας αὐτάς τās περιπτώσεις, ἀλλά μόνον διά τās περιπτώσεις μεταθέσεώς του εἰς ἄλλον χῶρον, ὅπως ἡ παροῦσα περίπτωσις, καθ' ἣν μετετέθη εἰς τόν οὐρανόν.

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ φράσει τοῦ παρόντος ἐδαφίου «ἐγενόμην ἐν πνεύματι» τό «ἐγενόμην» σημαίνει «ἦλθον, μετέβην», δημωδῶς «ἐπήγα», τό δέ «ἐν πνεύματι» ἀντιτίθεται πρός τό «ἐν σώματι». Κατά ταῦτα ὁ Ἰωάννης θέλει νά εἶπῃ, ὅτι, ἅμα τῷ παραγγέλματι νά ἀναβῆ εἰς τόν οὐρανόν, μετέβη διά τοῦ πνεύματος, ὄχι διά τοῦ σώματος, ἀνέβη πνευματικῶς, ὄχι σωματικῶς. Δι' ἄλλων λέξεων, ὁ Ἰωάννης ἀνέβη εἰς τόν οὐρανόν κατὰ τρόπον πνευματικόν, μυστηριώδη, καί πάντως ὄχι μετὰ τοῦ σώματος. Ὁ Παῦλος ἀνέβη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ καί εἰσηλθεν εἰς τόν παράδεισον, ἀλλά δέν ἐγνώριζεν, ἂν ἀνέβη μετὰ τοῦ σώματος ἢ ἄνευ τοῦ σώματος (Β' Κορ. 12 : 2-4). Ὁ Ἰωάννης εἶχε τήν αἴσθησιν, ὅτι ἀνέβη εἰς τόν οὐρανόν διά τοῦ πνεύματος, ἐνῶ τό σῶμα ἔμεινεν εἰς τήν γῆν. Ἄλ' ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ δέον νά διευκρινισθῆ, ὅτι τοῦ μέν Παύλου ἡ εἰς οὐρανόν μετάθεσις ἦτο πραγματική, διό καί οὗτος δέν ἠδυνήθη νά περιγράψῃ τās πραγματικότητας τοῦ ὑπερφυσικοῦ κόσμου, ἐνῶ τοῦ Ἰωάννου ἡ μετάθεσις ἦτο ὁραματική, διό καί οὗτος περιέγραψε τὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ὁποῖα εἶδε κατ' εἰκόνας καί παραστάσεις τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ὄχι ὅπως ἐν τῇ πραγματικότητι εἶνε.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Μετὰ ταῦτα ἐκοίταξα, καί ἰδοῦ ἀνοικτή θύρα εἰς τόν οὐρανόν, καί ἰδοῦ ἡ φωνή ἡ πρώτη, τήν ὁποίαν εἶχον ἀκούσει νά λαλῆ πρός ἐμέ ὡς σάλπιγξ, ἔλεγεν: Ἀνάβα ἐδῶ καί θά δείξω εἰς σέ ὅσα πρόκειται νά γίνουν μετὰ ταῦτα. Καί ἀμέσως μετέβην διά τοῦ πνεύματος¹».

1. Ἡ, πνευματικῶς (ὄχι σωματικῶς).

Ἴδὲ καὶ τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων Ἀποκ. 17 : 3 καὶ 21 : 10 ἐν σελ. 280 – 281, 292 – 293 ἀντιστοίχως, εἰς τὰ ὅποια ἐπίσης ἀπαντᾷ ἡ φράσις «ἐν πνεύματι», καὶ καθ' ἡμᾶς ἔχει τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὸ ἐνταῦθα ἐξετασθέν χωρίον.

Ἀποκ. 4 : 8-10

«ΑΓΙΟΣ, ΑΓΙΟΣ, ΑΓΙΟΣ»

«Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, ἐν καθ' ἑν αὐτῶν ἔχοντ' ἀνά πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαισιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτός λέγοντες· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ Ἦν καὶ ὁ Ὠν καὶ ὁ Ἐρχόμενος. Καὶ ὅταν δῶσι² τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «κυκλόθεν» ἄλλοι μὲν συνδέουν πρὸς τὰ προηγούμενα θέτοντες τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν ταύτην, ἄλλοι δὲ συνδέουν πρὸς τὰ ἐπόμενα θέτοντες τὸ κόμμα μετὰ τὴν λέξιν «ἕξ». Ἡμεῖς προτιμῶμεν τὴν δευτέραν σύνδεσιν καὶ στίξιν. Νομίζομεν δέ, ὅτι τὸ «κυκλόθεν» εἶνε ἀντίθετον τοῦ «ἔσωθεν» καὶ σημαίνει «ἔξωθεν, ἐξωτερικῶς». Ἐπειδὴ ὁ,τι εἶνε «κυκλόθεν» ἤτοι περίξ τινός εἶνε ἐξωτερικῶς τούτου, διὰ τοῦτο νομίζομεν, ὅτι τὸ «κυκλόθεν» μετέπεσεν εἰς

1. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν ἔχων.

2. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν δώσουσιν.

τήν έννοιαν τοῦ «έξωθεν, έξωτερικῶς». Φράσις ὁποία ἡ ἐν Α΄ Παρ. 22 : 9, «ἀναπαύσω αὐτόν ἀπό πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ *κυκλόθεν*», δύναται ν' ἀποδοθῆ, «θά ἀναπαύσω αὐτόν ἀπό πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ *έξωτερικῶς*, θά ἀναπαύσω αὐτόν ἀπό πάντων τῶν *έξωτερικῶν* αὐτοῦ ἐχθρῶν». Ἐν τῇ φράσει τοῦ Β΄ Παρ. 33 : 14 «έκπορευομένων τήν πύλην *τήν κυκλόθεν*» ἔχομεν τήν γνώμην, ὅτι «*τήν κυκλόθεν*» σημαίνει «*τήν έξωθεν, τήν έξωτερικήν*». Ἐν Ἰεζ. 10 : 12 ἡ φράσις «καί οἱ τροχοί πλήρεις ὀφθαλμῶν, *κυκλόθεν* τοῖς τέσσαρσι τροχοῖς αὐτῶν» νομίζομεν ὅτι σημαίνει, ὅτι καί οἱ τροχοί ἦσαν πλήρεις ὀφθαλμῶν, ἀλλ' εἰς τοὺς τέσσαρας τροχοὺς οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν *έξωτερικῶς*, εἰς *τήν έξωτερικήν* ἐπιφάνειαν τῶν τροχῶν, ὄχι καί εἰς τήν ἐσωτερικήν. Ἐβραϊκὴν λέξιν, ἡ ὁποία ἔχει τήν έννοιαν τοῦ «κυκλόθεν, περίξ», ἐν χωρίοις ὁποία τὰ Γεν. 7 : 16, 20 : 18, Κριτ. 9 : 51, Ἰώβ 1 : 10 οἱ Ο΄ μεταφράζουν «έξωθεν» (ἢ «έξω» κατ' ἄλλην γραφήν ἐν Ἰώβ 1 : 10).

Κατά ταῦτα ἡ φράσις τοῦ ὑπ' ὄψιν χωρίου τῆς Ἀποκαλύψεως «*κυκλόθεν* καί ἐσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν» σημαίνει «*έξωτερικῶς* καί ἐσωτερικῶς εἶνε πλήρη ὀφθαλμῶν». Ἀκριβέστερον αὐτῇ ἡ φράσις σημαίνει, ὅτι τὰ τέσσαρα ζωντανά ὄντα, τὰ χερουβίμ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κεφ. 1 καί 10 τοῦ Ἰεζεκιήλ, ἔχουν ὀφθαλμοὺς ὄχι μόνον εἰς τήν ἐπιφάνειαν, ἡ ὁποία φαίνεται ὅταν αἱ πτέρυγες εἶνε εἰς τήν κανονικὴν τῶν θέσιν, ἀλλὰ καί εἰς τήν ἐπιφάνειαν, ἡ ὁποία ἀποκαλύπτεται, ὅταν αἱ πτέρυγες μετακινῶνται.

Ὅπως δέ τό πολυπτέρυγον τῶν χερουβίμ σημαίνει τήν εὐκίνησιαν καί ταχύτητα αὐτῶν, οὕτω τό πολυόμματον αὐτῶν σημαίνει τήν πολυγνώσιαν αὐτῶν, ὄχι τήν παγγνώσιαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ἀφοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε τῶν ἀγγέλων, ὄχι τοῦ Θεοῦ. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δύο μόνον ὀφθαλμοὺς, οἱ ἄγγελοι παρίστανται ὡς ἔχοντες πλῆθος ὀφθαλμῶν, ἵνα δειχθῆ, ὅτι οἱ ἄγγελοι βλέπουν καί γνωρίζουν ἀσυγκρίτως περισσότερον ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ καί οἱ ἀνθρωποὶ βεβαίως ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξομοιώνονται πρὸς τοὺς ἀγγέλους, θά ἔχουν ὄρασιν καί γνῶσιν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ.

Ὁ ἐνταῦθα χερουβικός ὕμνος «*ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κ.λ.π.*» εἶνε ὁμοιος πρὸς τόν ἐν Ἠσ. 6 : 3 σεραφικόν ὕμνον. Καθώς δέ ὑποστηρίζομεν κατὰ τήν ἐρμηνείαν τοῦ Λουκ. 1 : 46-50, τό «*ἅγιος*» ἔχει καί τήν έννοιαν τοῦ «*ένδοξος*», αὐτὴν δέ τήν έννοιαν ἔχει ἐν τῷ σεραφικῷ ὕμνῳ τοῦ Ἠσαΐου (σ. 52 ἐξ.). Ὅπως δέ ἐν τῷ σεραφικῷ ἐκείνῳ ὕμνῳ, οὕτω καί ἐν τῷ παρόντι ὁμοίῳ χερουβικῷ ὕμνῳ τῆς Ἀποκαλύ-

ψεως τὸ «ἅγιος» σημαίνει «ἐνδοξος». Ἐπίσης, ὅπως ἐκεῖ ἡ τριπλῆ ἐκφορὰ τοῦ «ἅγιος» δέν εἶνε ὑπαινιγμός εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, ἀλλ' ἔχει σημασίαν ἐπιτακτικὴν καὶ ἐμφοατικὴν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ἡ ἄξιον δὲ παρατηρήσεως, ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου τῆς Ἐκκλησίας («Οἱ τὰ χερουβὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάδοντες») ὁ ἱερός ὕμνογράφος ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ παρόντος χερουβικοῦ ὕμνου τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ μὲν τρισάγιος σεραφικός ὕμνος τοῦ Ἡσαΐου ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν (Ἰωάν. 12 : 39-42), ὁ δὲ τρισάγιος χερουβικός ὕμνος τῆς Ἀποκαλύψεως ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεόν γενικῶς, τὸν τριαδικόν Θεόν, ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ὀνομάζεται «Ἐρχόμενος», ἐπειδὴ ἔρχεται ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ προσώπῳ, τῷ Υἱῷ-Χριστῷ (Ἴδε σχετικῶς τὸν α' τόμον τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 344-346). Πρὸς τούτοις ἄξιον παρατηρήσεως καὶ ὅτι «ὁ Ἦν καὶ ὁ Ὠν καὶ ὁ Ἐρχόμενος» εἶνε κύριον ὄνομα, ἀνάπτυξις τοῦ ὀνόματος Γιαχβέ, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῶν τριῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν τὸ ἐν λόγῳ ὄνομα, πρέπει νὰ εἶνε κεφαλαῖον (Ἦν, Ὠν, Ἐρχόμενος), εἰς δὲ τὰς ἑλληνικὰς μεταφράσεις τὸ ὄνομα νὰ μὴ μεταβάλλεται, ἀλλὰ νὰ παραμένῃ ἀμετάφραστον, ὅπως ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ.

Ἡ «εὐχαριστία» ἐνταῦθα δέν εἶνε ἡ «εὐχαριστία, εὐγνωμοσύνη», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί. Διότι ὁ ὕμνος τῶν τεσσάρων ἀγγελικῶν ὄντων εἶνε ἐξ ὀλοκλήρου δοξολογικός, δέν περιέχει τὸ στοιχεῖον τῆς εὐχαριστίας ἢ εὐγνωμοσύνης. Ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει ἢ λέξις «εὐχαριστία» εἶνε συνώνυμος τῶν λέξεων «δόξα» καὶ «τιμὴ», καὶ δύναται ν' ἀποδοθῇ διὰ τῆς λέξεως «εὐλογία» ἢ «αἶνος» ἢ «μεγαλωσύνη». Ἐν Ῥωμ. 1 : 21 τὸ «εὐχαριστῶ» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «δοξάζω», καὶ ἐν Α' Κορ. 14 : 16-17 τὸ «εὐχαριστεῖν» καὶ ἡ «εὐχαριστία» σημαίνουν ὅ,τι καὶ τὸ «εὐλογεῖν», ἤτοι δοξάζειν.

Οἱ μέλλοντες «πεσοῦνται», «προσκυνήσουσι» καὶ «βαλοῦσι» εἶνε ἐνεστωτικῆς σημασίας καὶ ὀρθῶς πράττουν ὅσοι ἐξηγοῦν αὐτούς ὡς ἐνεστώτας.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθέν χωρίον:

«Τὰ δὲ τέσσαρα ζωντανὰ ὄντα, με ἐξ πτέρυγας ἕκαστον, ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς εἶνε πλήρη ὀφθαλμῶν, καὶ δέν παύουν ἡμέραν καὶ

νύκτα νά λέγουν: «Ἐνδοξος, ἔνδοξος, ἔνδοξος¹ ὁ Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ, ὁ Ἦν καί ὁ ὼν καί ὁ Ἐρχόμενος». Μεθ' ἐκάστην δέ φοράν, κατά τήν ὁποίαν τά ζωντανά ὄντα δίδουν δόξαν, τιμὴν καί αἶνον² εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὁ ὁποῖος ζῆ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι πίπτουν ἔμπρός εἰς τόν καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου, καί προσκυνοῦν τόν ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, καί ἀποθέτουν τοὺς στεφάνους των ἔμπρός εἰς τόν θρόνον».

Σχετικῶς πρὸς τήν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τό ἐπίθετον «ἅγιος», βλέπε ἐν τοῖς οἰκειοῖς τόποις τοῦ παρόντος ἔργου τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων Λουκ. 1 : 47-50, Ἄποκ. 20 : 6 ὡς πρὸς τό αὐτό ἐπίθετον, εἰς τό ὁποῖον δίδομεν τήν αὐτήν ἔννοιαν, ἤτοι τήν ἔννοιαν τοῦ «ἐνδοξος, δοξασμένος», Ἰωάν. 17 : 17-19 ὡς πρὸς τό ῥῆμα «ἀγιάζω», εἰς τό ὁποῖον δίδομεν τήν ἔννοιαν τοῦ «δοξάζω», Ἐβρ. 12 : 9-10 ὡς πρὸς τό οὐσιαστικόν «ἀγιότης», τό ὁποῖον ἐξηγοῦμεν «δόξα».

1. Ἡδοξασμένος, δοξασμένος, δοξασμένος.

2. Ἡεὐλογίαν ἢ μεγαλωσύνην.

Ἄποκ. 5 : 8-10

**«ΗΓΟΡΑΣΑΣ ΤΩ ΘΕΩ ΗΜΑΣ»
«ΕΠΟΙΗΣΑΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΩ ΘΕΩ ΗΜΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΚΑΙ ΙΕΡΕΙΣ»**

«Καί ὅτε ἔλαβε τό βιβλίον, τά τέσσαρα ζῶα καί οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καί φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἱ εἰσιν αἱ προσευχαί τῶν ἀγίων· καί ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν λέγοντες· ἄξιος εἶ λαβεῖν τό βιβλίον καί ἀνοῖξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ, ὅτι

ἐσφάγης καὶ ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς¹ ἐν τῷ αἵματι σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας αὐτούς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς² καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς».

Πολὺς παρά τοῖς ἐρμηνευταῖς γίνεται λόγος περὶ «τῶν τεσσάρων ζῶων» καὶ «τῶν εἴκοσι τεσσάρων πρεσβυτέρων» τῶν ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἐποικιογραφίας ἀναφερομένων. Κατὰ τινα γνώμη ὑπὸ «τά τέσσαρα ζῶα» νοοῦνται ἄνθρωποι ἀντιπροσωπεύοντες τοὺς διακόνους τοῦ Εὐαγγελίου, κατ' ἄλλην δέ γνώμη νοοῦνται ἄγγελοι ἀντιπροσωπεύοντες τὸν ἀγγελικὸν κόσμον. Τασσόμεθα ὑπὲρ τῆς δευτέρας γνώμης, διότι «τά τέσσαρα ζῶα» ὁμοιάζουν πρὸς τὰ Χερουβὶμ τοῦ Ἰεζεκιήλ (κεφ. 1 καὶ 10) καὶ πρὸς τὰ Σεραφίμ τοῦ Ἡσαΐου (κεφ. 6), ἀλλὰ καὶ διότι, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατὰ τὸν σχολιασμὸν τοῦ ὕμνου, ὁ ὁποῖος περιέχεται ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ, «τά τέσσαρα ζῶα» εἶνε ἀγαθὰ λογικά ὄντα διάφορα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἄρα ἄγγελοι. «Οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι» εἶνε προφανῶς ἄνθρωποι, καὶ κατὰ τὴν πιθανωτέραν ἐκδοχὴν ἀντιπροσωπεύουν τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν, τοὺς πιστοὺς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ, καθὼς κατ' ἀναλογίαν καὶ τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ νέου Ἰσραήλ.

Ἐπίσης ὁ περιεχόμενος ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἐδαφίῳ ὕμνος κατ' ἄλλους μὲν ἐξηγητὰς ἄδεται ὑπὸ τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων μόνον, κατ' ἄλλους δέ ὑπ' αὐτῶν καὶ τῶν τεσσάρων ζῶων ὁμοῦ. Ἡ γνώμη τῶν πρώτων παραβιάζει τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου καὶ ἐξάπαντος εἶνε ἐσφαλμένη. Τὸ κείμενον λέγει, «τά τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ Ἄρνιου ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν». Ὅπως δέ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος «ἔπεσαν» εἶνε «τά τέσσαρα ζῶα» καὶ «οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι», οὕτω καὶ τῆς τροπικῆς μετοχῆς «ἔχοντες» ὑποκείμενον εἶνε τὸ αὐτό. Ἄν οἱ ἄδοντες τὸν ὕμνον ἦσαν μόνον «οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι», ἡ σύνταξις τοῦ λόγου θὰ ἦτο διάφορος, οἶον, «τῶν πρεσβυτέρων ἔχόντων ἕκαστου

1. Εἰς τὸ κείμενον Nestle-Aland παραλείπεται τὸ ἡμᾶς, ἡ δὲ παράλειψις αὐτὴ καθιστᾷ τὸν λόγον ἀπότομον.

2. Τὸ κείμενον Nestle-Aland ἔχει βασιλείαν.

κιθάραν», ἢ, «οἱ δὲ πρεσβύτεροι εἶχον ἕκαστος κιθάραν». Ἄλλὰ καὶ ἡ γνώμη τῶν δευτέρων, καθ' ἣν τὸν ὕμνον ᾄδουν «τά τέσσαρα ζῶα» καὶ «οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι» ὁμοῦ, δὲν εἶνε πλήρως ὀρθή. Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι οἱ ᾄδοντες τὸν ὕμνον χρησιμοποιοῦν πρῶτον καὶ τρίτον πρόσωπον, «ἡμᾶς», «ἡμῶν» – «αὐτούς», «βασιλεύσουσι», τοῦτο δὲ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν συντακτικῆς ἀνωμαλίας. ὅθεν καὶ γίνονται «διορθώσεις» τοῦ κειμένου. Τὸ κείμενον ἔχει καλῶς, δὲν εἶνε ἀσύντακτον ἢ ἠλλοιωμένον. Διὰ τὴν ἀρθῆ δὲ ἡ ἐντύπωσις τῆς συντακτικῆς ἀνωμαλίας καὶ τὸ χωρίον νὰ ἐρμηνευθῆ μετὰ πλήρους ὀρθότητος, δεόν νὰ θεωρηθῆ, ὅτι «τά τέσσαρα ζῶα» καὶ «οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι» ᾄδουν ἀντιφωνικῶς. Καὶ ἐν μὲν τῷ στίχ. 9 ᾄδουν «οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι», ἐν δὲ τῷ στίχ. 10 ᾄδουν «τά τέσσαρα ζῶα», τὰ ὅποια περὶ ἐαυτῶν μὲν χρησιμοποιοῦν πρῶτον πρόσωπον, «ἡμῶν», περὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων χρησιμοποιοῦν τρίτον πρόσωπον, «αὐτούς», «βασιλεύσουσι», ὅπερ δεικνύει, ὅτι «τά τέσσαρα ζῶα» εἶνε ἀγαθὰ ἀγγελικὰ ὄντα. Ἴσως δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὕμνου, τὸ «ἄξιός εἰ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοίξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ», τὰ ἀγγελικὰ ὄντα ψάλλουν ὁμοῦ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀντιφωνικῶς δὲ αἱ δύο τάξεις τῶν λογικῶν ὄντων ψάλλουν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὕμνου.

Ἐπίσης τὸ «ἄξιός εἰ λαβεῖν τὸ βιβλίον» δὲν σημαίνει, «ἄξιός εἶσαι νὰ λάβῃς τὸ βιβλίον», ὅπως ἀποδίδουν οἱ ἐξηγηταί, ἀλλὰ σημαίνει, «ἄξιός εἶσαι (τοῦ) ὅτι ἔλαβες τὸ βιβλίον». Διότι τὸ Ἄρνιον ἤδη εἶχε λάβει τὸ βιβλίον πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ὕμνου (στίχ. 7, 8).

Τέλος δεόν νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι τὸ «βασιλεύσουσι ἐπὶ τῆς γῆς» εἶνε ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «κληρονομήσουσι τὴν γῆν» (Ματθ. 5 : 5), τουτέστι θὰ εἶνε κύριοι τῆς νέας γῆς τῆς ἐπαγγελίας, τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ὅταν δὲ ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζωντανὰ ὄντα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐπεσαν ἐμπρὸς εἰς τὸ Ἄρνιον, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ χρυσᾶς φιάλας πλήρεις θυμιαμάτων, τὰ ὅποια εἶνε αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων. Καὶ ψάλλουν ᾠδὴν νέαν λέγοντες: Ἄξιός εἶσαι ὅτι ἔλαβες τὸ βιβλίον καὶ θὰ ἀνοίξῃς τὰς σφραγίδάς του, διότι ἐσφάγης καὶ ἐξηγόρασας ἡμᾶς διὰ τὸν Θεόν μετὰ τὸ αἷμά σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἔκανες αὐτοῦς διὰ τὸν Θεόν ἡμῶν¹

1. Δηλαδή διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

βασιλείς καὶ ἱερεῖς, καὶ θά βασιλεύουν ἐπὶ τῆς γῆς».

Ὡς ἐκ περισσοῦ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ προσκύνησις τοῦ Ἄρνιου καὶ ἡ δοξολογία αὐτοῦ ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων δεικνύουν τὴν θεϊαν αὐτοῦ φύσιν.

Ἄποκ. 11: 17-18

«ΕΒΑΣΙΛΕΥΣΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΝΗ ΩΡΓΙΣΘΗΣΑΝ»

«Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν καὶ ὁ Ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος¹, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας, καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἤλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρός τῶν ἐθνῶν² κριθῆναι».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ «ὠργίσθησαν» δέν ἔχει τὴν συνήθη ἔννοιαν, δέν σημαίνει δηλαδὴ «ὠργίσθησαν, κατελήφθησαν ὑπὸ ὀργῆς, ὑπὸ λύσσης καὶ μανίας», ὅπως νομίζουν οἱ ἐξηγηταί. Διότι ἡ ἔννοια τῆς ὀργῆς τῶν ἐθνῶν κατὰ τοῦ Κυρίου δέν συμβιβάζεται πρὸς τὸ «Εὐχαριστοῦμέν σοι», τὸ ὁποῖον σημαίνει «Σέ εὐχαριστοῦμεν» ἢ μᾶλλον «Σέ δοξάζομεν³. Ἡ ὀργή κατὰ τοῦ Κυρίου δέν δύναται νά εἶνε ὑπόθεσις δοξολογίας πρὸς τόν Κύριον. Τὸ «ὠργίσθησαν» σημαίνει «ἐταράχθησαν, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου». Ὅτι δέ τὸ ῥῆμα «ὀργίζομαι» ἔχει καὶ τοιαύτην ἔννοιαν ἀποδεικνύεται ἐκ χωρίων, ὅποια τὰ ἐξῆς παρατιθέμενα καὶ σχολιαζόμενα:

1. Τὸ καὶ ὁ Ἐρχόμενος εἰς πολλοὺς κώδικας καὶ εἰς τὸ κείμενον Nestle – Aland παραλείπεται.

2. Οἱ Nestle-Aland προτιμοῦν τὴν γραφὴν νεκρῶν. Ἄλλ' ἡμεῖς αἰθεντικὴν θεωροῦμεν τὴν γραφὴν ἐθνῶν, διότι ἄλλως ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζεται γινομένη ἐπὶ τῶν νεκρῶν, ἐνῶ εἶνε καθολικὴ, ἐπὶ ζώντων καὶ νεκρῶν, ἐπίσης δέ διότι ἡ φράσις «καὶ ἤλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρός τῶν ἐθνῶν κριθῆναι» κατὰ τὴν γραφὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν προηγουμένην φράσιν «καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν».

3. Ἐν Ῥωμ. 1 : 21 τὸ ῥῆμα «εὐχαριστῶ» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «δοξάζω», ὅπως ἐν Ἄποκ. 4 : 9 τὸ οὐσιαστικὸν «εὐχαριστία» χρησιμοποιεῖται συνωνύμως πρὸς τὸ «δόξα» καὶ «τιμὴ».

«Ἐξαπέστειλε δέ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ καὶ ἐπορεύθησαν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς· μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ» (Γεν. 45 : 24).

Ἐνταῦθα, ὅπου ὁ λόγος περὶ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῶν ἀδελφῶν του μετὰ τὴν φανέρωσίν του εἰς αὐτοὺς ἐν τῇ Αἴγυπτῳ, ἡ προτροπὴ τοῦ ἀνεξικάκου ἄρχοντος Ἰωσήφ πρὸς τοὺς πωλήσαντας αὐτόν ἀδελφούς, «μὴ ὀργίζεσθε ἐν τῇ ὁδῷ», σημαίνει, «μὴ συγχύζεσθε, μὴ ταρασσεσθε ἐν τῇ ὁδῷ, ἀλλὰ πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ». Πρβλ. τὴν ἐν στίχ. 5 προτροπὴν τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ. Μεταφράζομεν τὸ παρατεθέν χωρίον: «Καὶ ἄφησε τοὺς ἀδελφούς του νὰ φύγουν καὶ ἀνεχώρησαν· καὶ εἶπεν εἰς αὐτούς: Νὰ μὴ ταραττεσθε εἰς τὸν δρόμον».

«Ἦκουσαν ἔθνη καὶ ὠργίσθησαν¹· ὠδίνες ἔλαβον κατοικοῦντας Φυλιστιεῖμ» (Ἐξ. 15 : 14). Ἐνταῦθα τὸ «ὠργίσθησαν», ὅπως δύναται ν' ἀντιληφθῇ τις ἐκ τοῦ «ὠδίνες ἔλαβον», σημαίνει «ἐταράχθησαν, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ ἀγωνίας». Οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης, πληροφορηθέντες τὴν καταπληκτικὴν προστασίαν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ του καὶ τὰ τρομερὰ παθήματα τῶν Αἰγυπτίων ἐχθρῶν του, ἐταράχθησαν, κατελήφθησαν ὑπὸ ἀγωνίας, ὅπως αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν τοκετόν. Πρβλ. ἐπομένους στίχ. 15-16.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Ἦκουσαν οἱ λαοὶ καὶ ἐταράχθησαν ὠδίνες² κατέλαβον τοὺς κατοικοῦντας τὴν Παλαιστίνην».

«Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, σαλευθήτω ἡ γῆ» (Ψαλμ. 98 [99] : 1).

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸ ὑπ' ὄψιν χωρίον Ἀποκ. 11 : 17-18, τὸ «ὀργιζέσθωσαν» προφανῶς παραλληλίζεται συνωνυμικῶς πρὸς τὸ «σαλευθήτω» καὶ σημαίνει «ὡς ταρασσώνται, ὡς τρέμουν». Ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶνε, ὅτι ὁ Κύριος ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴν του δύναμιν καὶ ἐξουσίαν πρὸς πάταξιν τῶν ἐχθρῶν του καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄσεβεῖς λαοὶ πρέπει νὰ ταρασσώνται, νὰ τρέμουν ἐκ φόβου. Μεταφράζομεν τὸ χωρίον: «Ὁ Κύριος ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν, ὡς ταρασσώνται οἱ λαοί· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπὶ τῶν Χερουβίμ, ὡς σεισθῆ ἡ γῆ».

Σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ Ἑβραϊκὸν ῥῆμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ παρατεθέντα χωρία οἱ Ὁ ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ὀργίζομαι», ἀλλαχοῦ ἀποδίδουν διὰ τοῦ «ταράσσομαι», π.χ. ἐν Δευτ. 2 : 25, Ψαλμ. 17 : 8 (18 : 7), Ἦσ. 64 : 2, καὶ διὰ τοῦ «πτοοῦμαι», ἐν Ἀβ. 3 : 7, 16.

1. Ὑπάρχει καὶ ἡ γραφὴ ἐφοβήθησαν.

2. Ἡ πόνοι ἢ ἀγωνία τοκετοῦ.

Ἐποδειχθέντος, ὅτι τό «ὀργίζομαι» ἔχει καί τήν ἔννοιαν «ταράσσομαι, καταλαμβάνομαι ὑπό τρόμου», μεταφράζομεν τό ὑπ' ὄψιν χωρίον τῆς Ἐποκαλύψεως:

«Σέ δοξάζομεν, Κύριε Θεέ παντοκράτωρ, Ὡν καί Ἦν καί Ἐρχόμενε¹, διότι ἔλαβες τήν δύναμίν σου τήν μεγάλην καί ἐβασίλευσες², καί τά ἔθνη ἐταράχθησαν, καί³ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καί ὁ καιρός τῶν ἐθνῶν διά νά κριθοῦν».

Ἐμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ Κυρίου ὡς παντοδυνάμου βασιλέως τά ἀσεβῆ ἔθνη ἐταράχθησαν, διότι ἦλθεν ὁ καιρός τῆς τιμωρίας των. Ἐξιον παρατηρήσεως τό λογοπαίγνιον, τό ὁποῖον γίνεται διά τῶν λέξεων «ὀργίσθησαν» καί «ὀργή». Τέλος δέ ἰδιαιτέρως ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ, ὁ Ὡν καί ὁ Ἦν καί ὁ Ἐρχόμενος, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσε, ταυτίζεται μετά τοῦ Χριστοῦ, ὡς δεικνύει ὁ ἐν στίχ. 15 λόγος, «Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ Κυρίου ἡμῶν καί τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ, καί βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων», καί μάλιστα ὁ ἐνικός «βασιλεύσει» ἀντί τοῦ κανονικῶς ἀναμενομένου πληθυντικοῦ «βασιλεύσουσι». Ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου περιῆλθεν εἰς τόν Κύριον καί τόν Χριστόν αὐτοῦ καί θά βασιλεύῃ αἰωνίως, ὄχι θά βασιλεύουν, διότι οἱ δύο, ὁ Κύριος καί ὁ Χριστός αὐτοῦ, εἶνε κατ' οὐσίαν εἷς.

1. Ἐπειδή τό «Ὡν καί ὁ Ἦν καί ὁ Ἐρχόμενος» εἶνε κύριον ὄνομα, διά τοῦτο ἀφήνομεν τοῦτο ἀμετάφραστον, τά δέ ἀρχικά τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τό περιφραστικόν τοῦτο ὄνομα, γράφομεν κεφαλαῖα.

2. Ἦ, ἐνεφανίσθης μέ τήν βασιλικήν σου ἐξουσίαν.

3. Ἦ διότι.

Ἄποκ. 16 : 5

«Ο ΩΝ ΚΑΙ Ο ΗΝ»
«ΔΙΚΑΙΟΣ ΕΙ... ΟΤΙ ΤΑΥΤΑ ΕΚΡΙΝΑΣ»

«Καί ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος· δίκαιος εἶ, ὁ Ὡν καί ὁ Ἦν, ὁ ὀσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ δεόν πρῶτον νά παρατηρηθῆ, ὅτι τό περιφραστικόν ὄνομα «ὁ Ὡν καί ὁ Ἦν» εἶνε ἀνάπτυξις τοῦ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ὀνόματος Γιαχβέ ἢ ὁ Ὡν, ἀλλ' ἐνταῦθα ὄχι πλήρως παραλείπεται ἡ φράσις «καί ὁ Ἐρχόμενος». Τό περιφραστικόν δέ τοῦτο ὄνομα, τό ὁποῖον ἀπαντᾷ εἰς τήν Ἀποκάλυψιν πεντάκις, εἰς τό παρόν χωρίον, καθῶς καί εἰς τά χωρία 1:4,8, 4:8, 11:17, δέν ἀναφέρεται εἰς τόν Πατέρα εἰδικῶς, ὅπως νομίζεται, ἀλλ' εἰς τόν Θεόν γενικῶς, εἰς τόν τριαδικόν Θεόν, ἐνῶ εἰς τό χωρίον 1 : 8 ἀναφέρεται εἰς τόν Υἱόν-Χριστόν εἰδικῶς. Διά τοῦ ἐν λόγῳ ὀνόματος ὁ Θεός χαρακτηρίζεται ὡς «ὁ Ἐρχόμενος», διότι εἰς αὐτόν περιλαμβάνεται ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος «ἔρχεται» ὡς Μεσσίας. Ὁ Θεός εἶνε «ὁ Ἐρχόμενος» ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ προσώπῳ (Ἰδέ ἡμέτερον βιβλίον «Ὁ Ἰησοῦς Γιαχβέ», σελ. 140-149).

Ἐπίσης, ἀφοῦ «ὁ Ὡν καί ὁ Ἦν» εἶνε κύριον ὄνομα, κατά τά ἀρχικά τῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι συνιστοῦν αὐτό, πρέπει νά γράφεται διά κεφαλαίων χαρακτήρων, ὅπως γράφομεν αὐτό ἐνταῦθα, εἰς δέ τās ἑλληνικάς μεταφράσεις νά μή μεταβάλλεται, ὅπως συμβαίνει, ἀλλά νά παραμένῃ ἀμετάφραστον, ὅπως ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ.

Ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν χωρίῳ δεόν ἐπίσης νά παρατηρηθῆ, ὅτι δέν ἐξηγεῖται ἐπιτυχῶς ἡ λέξις «ἔκρινας». Τό «κρίνω» ἐνταῦθα δέν χρησιμοποιεῖται ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «κρίνω» ἢ «ἀποφασίζω», ὡς νομίζεται. Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἰωάν. 3 : 17-19 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν, σελ. 102-106, ἀπεδείχθη, ὅτι τό «κρίνω» ἔχει καί τήν ἐννοιαν τοῦ «τιμωρῶ» ἢ «καταστρέφω». Αὐτήν δέ τήν ἐννοιαν ἔχει τό ῥῆμα εἰς τό προκείμενον χωρίον. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τῆς συναφείας τοῦ χωρίου. Διότι προηγουμένως ἐν στίχ. 1-4 δέν ἀναφέρονται ἀπλῶς κρίσεις ἢ ἀποφά-

σεις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καταστρεπτικά καί τιμωρητικά ἐνέργεια. Καί ὕστερον ἐν στίχ. 6 δέν γίνεται λόγος διὰ κρίσιν ἢ ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ συμφοράν: «ὅτι αἷμα ἀγίων καί προφητῶν ἐξέχεαν, καί αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας ποιεῖν». Συνεπῶς τό «ταῦτα ἔκρινας» σημαίνει, «ἐπέφερες αὐτάς τάς τιμωρίας».

Κατά ταῦτα τό Ἄποκ. 16 : 5 πρέπει ν' ἀποδίδεται:

«Καί ἤκουσα τόν ἄγγελον τῶν ὑδάτων νά λέγῃ: Δίκαιος εἶσαι σύ, ὁ ὢν καί ὁ Ἦν, ὁ ἅγιος, διότι ἐπέφερες αὐτάς τάς τιμωρίας¹».

Μεταφράζομεν καί ἄλλως:

«Καί ἤκουσα τόν ἄγγελον τῶν ὑδάτων νά λέγῃ: Δίκαιος εἶσαι σύ, ὁ ὢν καί ὁ Ἦν, ὁ ἅγιος, εἰς τάς τιμωρητικάς ταύτας ἐνεργείας σου».

---

1. Ἦ συμφοράς.

Ἄποκ. 17 : 3

«ΑΠΗΝΕΓΚΕ ΜΕ... ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ»

«Καί ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι».

Τήν φράσιν «ἐν πνεύματι» οἱ ἐξηγηταί ἐκδέχονται ὅπως τήν αὐτήν φράσιν εἰς τό 4 : 2. Νομίζουν δηλαδή, ὅτι σημαίνει «ἐν ἐκστάσει». Ἀλλά καθ' ἡμᾶς ἡ φράσις αὕτη, ὅπως καί ἐκείνη εἰς τό 4 : 2, ἀντιτίθεται πρὸς τό «ἐν σώματι» καί σημαίνει «διὰ τοῦ πνεύματος» (ὄχι διὰ τοῦ σώματος), «πνευματικῶς» (ὄχι σωματικῶς). Πλείονα βλέπε ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Ἄποκ. 4 : 1 – 2 ἐν σελ. 268 – 270.

Ἡ ἐννοια τοῦ παρόντος ἐδαφίου εἶνε, ὅτι ἄγγελος Κυρίου (περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν στίχ. 1) ἀπό τοῦ τόπου, ὅπου ὁ Ἀπόστολος εὗρίσκετο, ἔφερον αὐτόν εἰς τόπον ἔρημον, ὄχι δέ σωματικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς, κατά τρόπον βεβαίως ἀκατάληπτον, μυστηριώδη.

Τό σύνθετον «ἀπήνεγκε» σημαίνει «ἔφερον ἀπό τινος τόπου εἰς ἄλλον, μετέφερε».

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Καί μέ μετέφερεν εἰς ἔρημον διά τοῦ πνεύματος¹».

Ἡ φράσις «ἐν πνεύματι» μετά τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἀπαντᾷ καί ἐν Ἄποκ. 21 : 10, καθὼς ὑποστηρίζομεν κατά τὴν ἐρμηνείαν τοῦ χωρίου τούτου ἐν σελ. 292 – 293.

1. Ἡ πνευματικῶς (ὄχι σωματικῶς).

Ἄποκ. 17 : 14

«ΚΛΗΤΟΙ ΚΑΙ ΕΚΛΕΚΤΟΙ ΚΑΙ ΠΙΣΤΟΙ»

«Οὗτοι μετά τοῦ Ἄρνιου πολεμήσουσι, καί τό Ἄρνιον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστί καί βασιλεύς βασιλέων, καί οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοί καί ἐκλεκτοί καί πιστοί».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τό «κλητοί» δέν σημαίνει «κεκλημένοι», ὅπως οἱ ἐξηγηταί νομίζουν, ἀλλ' εἶνε συνώνυμον τοῦ «ἐκλεκτοί», τό ὁποῖον ἐπίσης δέν σημαίνει «ἐκλελεγμένοι», ἀλλ' «ἐκλεκτοί, ἐξαιρέτοι, σπουδαῖοι», ὅπως π.χ. ἐν Α' Τιμ. 5 : 21. Ἐνταῦθα δηλαδή τό ἐπίθετον «κλητός» δέν χρησιμοποιεῖται ὑφ' ἣν ἐννοίαν χρησιμοποιεῖται π.χ. ἐν Ματθ. 22 : 14, ἀλλ' ἐν Ἐξόδ. 12 : 16. Ὑπ' αὐτήν δέ τὴν ἐννοίαν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ χρησιμοποιεῖται καί ἐν Ῥωμ. 1 : 7, Α' Κορ. 1 : 2, Ἰουδ. 1, ὡς ὑποστηρίζομεν κατά τὴν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος τόμου. Καί τά τρία κοσμητικά ἐπίθετα «κλητοί», «ἐκλεκτοί» καί «πιστοί», ἦτοι «ἀφωσιωμένοι», χρησιμοποιοῦνται συνωνύμως κατά τὴν ἐβραϊκὴν συνήθειαν καί πρὸς ἔμφασιν. Ἡ ἐννοία τοῦ χωρίου εἶνε: Τό Ἄρνιον θά νικήσῃ τόν Ἀντίχριστον καί τά ὄργανά του, διότι εἶνε ὑπέρτατος κύριος καί βασιλεύς, ἦτοι Θεός, ὁ δέ στρατός του ἀποτελεῖται ἐξ ἐπιλέκτων, ἐκλεκτῶν καί ἀφωσιωμένων στρατιωτῶν.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Αὐτοί θά πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ Ἄρνιου, ἀλλά τό Ἄρνιον θά νι-

κήση αὐτούς, διότι εἶνε κύριος τῶν κυρίων καί βασιλεύς τῶν βασιλέων, ὅσοι δέ εἶνε μαζί του εἶνε ἐπίλεκτοι καί ἐκλεκτοί¹ καί ἀφωσιωμένοι».

---

1. Ἡ ἐξαιρετικοί.

Ἄποκ. 19 : 10

«Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΕΣΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ»

«Καί ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. Καί λέγει μοι ὄρα μή· σύνδουλός σου εἰμι καί τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τήν μαρτυρίαν Ἰησοῦ· τῷ Θεῷ προσκύνησον· ἡ γάρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστι τό πνεῦμα τῆς προφητείας».

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε ἐκ τῶν δυσκολωτέραν τῆς Γραφῆς, σταυρός τῶν ἐρμηνευτῶν. Ἡ δυσκολία ἐγκείται κυρίως εἰς τήν διακρίβωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χωρίου «*ἡ γάρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστι τό πνεῦμα τῆς προφητείας*». Ἡ ὑπό τοῦ Ἰωάννου προσκύνησις τοῦ ἀγγέλου, τήν ὁποίαν οὗτος ἀπεποιήθη, εἶνε μικρά δυσκολία ἐν συγκρίσει πρὸς τήν δυσκολίαν τοῦ τέλους τοῦ χωρίου.

Ὡς πρὸς τό χαριέστατον ἐπεισόδιον τῆς ὑπό τοῦ Ἀποστόλου προσκυνήσεως τοῦ ἀγγέλου διετυπώθη ἡ γνώμη, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔπεσεν ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου ἵνα προσκυνήσῃ αὐτόν, διότι ἐκ λάθους ἐξέλαβεν αὐτόν ὡς τόν Κύριον. Ἄλλ' αὐτή ἡ γνώμη δέν φαίνεται ὀρθή. Πρῶτον μὲν, διότι τό κείμενον δέν λέγει, ὅτι ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ὁ Ἰωάννης ὑπέπεσεν εἰς λάθος. Δεύτερον, διότι ὡς θεόπνευστος ὁ Ἀπόστολος ἦτο ἥκιστα πιθανόν νά πάθῃ σύγχυσις, νά συγχύσῃ δηλαδή τόν ἀγγελον πρὸς τόν Κύριον. Τρίτον, διότι τό πρόσωπον, τό ὁποῖον ὠμίλησε προηγουμένως πρὸς τόν Ἰωάννην

καί ἔπεσε κατόπιν ὁ Ἀπόστολος νά προσκυνήσῃ, δέν ὠμίλησεν ὡς αὐτός ὁ Κύριος, ἀλλ' ὠμίλησε περί «τοῦ Ἀρνίου» καί περί «τοῦ Θεοῦ» ὡς περί ἄλλων προσώπων (στίχ. 9). Καί τέταρτον, διότι καί μετά τό ἐν λόγῳ ἐπεισόδιον ὁ Ἰωάννης κατά τό 22 : 8-9 ἔπεσεν ἐμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου, ὁ ὁποῖος ἐδείκνυεν εἰς αὐτόν τά τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, διά νά προσκυνήσῃ αὐτόν, ὁ δέ ἄγγελος ἀπέκρουσε τήν προσκύνησιν διά τῶν αὐτῶν περίπου λόγων. Πρόκειται δέ περί τοῦ αὐτοῦ ἀγγέλου εἰς ἀμφοτέρας τάς περιπτώσεις, ὅπως φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἄρνησις τῆς προσκυνήσεως γίνεται διά τῶν αὐτῶν περίπου λόγων, καί ἐκ τοῦ ὅτι εἰς ἀμφοτέρας τάς περιπτώσεις ὁ ἄγγελος ἐμφανίζεται ὡς αὐθεντική ἀρχή, καθ' ὅσον κατά τό 19 : 9 βεβαιοῖ τήν ἀλήθειαν τῶν λόγων τῆς Ἀποκαλύψεως («οὔτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί τοῦ Θεοῦ εἰσιν») καί κατά τό 22 : 8 (ιδέ καί 6 καί 16) εἶνε ὁ δεικνύων τά τῆς θείας Ἀποκαλύψεως («τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα»). Ἄν ὁ Ἰωάννης τήν πρώτην φοράν ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀγγέλου νά προσκυνήσῃ αὐτόν κατά λάθος, ἐκλαμβάνων αὐτόν ὡς τόν Κύριον, τήν δευτέραν φοράν πῶς ἔπεσε νά προσκυνήσῃ πάλιν, ἀφοῦ τήν πρώτην φοράν ὁ ἄγγελος ἐδήλωσεν, ὅτι εἶνε σύνδουλός του; Εἰς ἀμφοτέρας τάς περιπτώσεις ὁ Ἀπόστολος ἐγνώριζεν, ὅτι τό πρόσωπον, τό ὁποῖον ἐβλεπε καί ἤκουεν, ἦτο ἄγγελος, καί δὴ ὅτι ἐν τῷ ὁράματι τῆς ἱερᾶς Ἀποκαλύψεως εἶχε ῥόλον σπουδαιότερον τοῦ ῥόλου τῶν ἄλλων ἀγγέλων, ἀφοῦ αὐτός ὁ ἄγγελος ἦτο ἡ δευτέρα αὐθεντία ἐν τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει μετά τόν Ἰησοῦν Χριστόν, τρίτης αὐθεντίας ὄντος αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου (1 : 1-2). Ἐπεσε δέ ὁ Ἰωάννης νά προσκυνήσῃ τόν ἐν λόγῳ ἄγγελον ἐξ εὐλαβείας, ὁ δέ ἄγγελος ἠρνήθη τήν προσκύνησιν ἐκ ταπεινοφροσύνης. Συνεπῶς καί οἱ δύο ἔπραξαν καλῶς. Ὁμοία εἶνε ἡ ἐν Πράξ. 10 : 25-26 περίπτωσις, καθ' ἣν ὁ Κορνήλιος προσεκύνησε τόν Πέτρον, προφανῶς ἐκ σεβασμοῦ, ὁ δέ Πέτρος ἀπεποιήθη τήν προσκύνησιν, προφανῶς ἐκ ταπεινοφροσύνης. Εὐνόητον δέ εἶνε, ὅτι ἡ μὲν προσκύνησις τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀπόλυτος, λατρευτική, ἡ δέ προσκύνησις ἀγγέλων καί ἀνθρώπων εἶνε σχετική, ἀπλῶς τιμητική, ὄχι λατρευτική. Ἐν τῇ Γραφῇ ἀναφέρονται πολλαί περιπτώσεις προσκυνήσεως ἀνθρώπων ὑπό συνανθρώπων εἰς ἐνδειξιν τιμῆς καί σεβασμοῦ (Ἰδέ π.χ. Γεν. 23 : 7, Γ' Βασ. 1 : 23). Ἡ προσκύνησις ἀνθρώπου ἐρείδεται καί ἐπὶ λόγου τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ Ἀποκαλύψει (3 : 9), ἐν τῇ ὁποίᾳ τήν προσκύνησιν ἀγγέλου ὑπό τοῦ Ἰωάννου πολλοί θέλουν νά θεωροῦν ὡς γενομένην κατά λάθος, ἐκ συγχύσεως τοῦ ἀγγέλου πρὸς τόν Κύριον. Οἱ ἀρνούμενοι τήν προσκύνησιν ἀγγέλων καί

ἀνθρώπων ἠθελημένως ἢ ἀθελήτως συγγέουν τὴν ἀπλῶς τιμητικὴν προσκύνησιν, ἢ ὁποῖα ἀρμόζει εἰς κτίσματα, πρὸς τὴν λατρευτικὴν προσκύνησιν, ἢ ὁποῖα ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Κατὰ τὸ Α΄ Παρ. 29 : 20 οἱ Ἰσραηλίται «κάμψαντες τὰ γόνατα προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ βασιλεῖ». Δέν προσεκύνησαν μόνον τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα. Καὶ βεβαίως ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν προσεκύνησαν τὸν Κύριον καὶ ὑπὸ ἄλλην τὸν βασιλέα. Τὸν μὲν Κύριον προσεκύνησαν ὑπὸ ἀπόλυτον ἔννοιαν, τὸν δὲ βασιλέα ὑπὸ σχετικὴν.

Τινές τὸν λόγον τοῦ ἀγγέλου πρὸς τὸν Ἰωάννην, «σύνδουλός σου εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ», ἐξηγοῦν οὕτω: «Εἶμαι σύνδουλός σου καὶ εἷς ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, οἱ ὅποιοι ἔχουν (ἢ κρατοῦν ἢ δίδουν) τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ». Τὴν γενικὴν δηλαδὴ «τῶν ἀδελφῶν», ἐνῶ εἶνε ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ «σύνδουλος», ὅπως καὶ τὸ «σου», αὐτοὶ ἐκλαμβάνουν ὡς διαιρετικὴν, καὶ οὕτως ὁ ἄγγελος γίνεται ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, χριστιανός, ἄνθρωπος!

Ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν καὶ δυσνόητον πρότασιν τοῦ ἔδαφιου, «*ἢ γὰρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας*», τινές ἰσχυρίσθησαν, ὅτι αὕτη εἶνε παρέμβλητος ἢ γλῶσσα. Ἄλλ' ὁ ἰσχυρισμός οὗτος εἶνε ἀδικαιολόγητος καὶ προῆλθεν ἐκ τῆς δυσχερείας νὰ κατανοηθῇ ἢ ἐν λόγῳ πρότασις. Δίδονται δ' ἐξηγήσεις εἰς αὐτὴν ὁποῖαι αἰ ἐξῆς: Νὰ μὴ με προσκυνῆς, λέγει ὁ ἄγγελος πρὸς τὸν Ἰωάννην, ἐπειδὴ σοὶ προλέγω τὰ μέλλοντα· διότι ἡ ὁμολογία τοῦ Ἰησοῦ, αὕτη εἶνε ἡ χορηγός τοῦ προφητικοῦ πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἡ προφητεία, διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἡ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ καὶ διακηρυχθῇ ἡ πίστις ὑπὸ τῶν ἁγίων. Τὸν Θεόν νὰ προσκυνῆς· διότι ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλυπεν, αὕτη ἐμπνέει τοὺς προφήτας. Τὸν Θεόν πρέπει νὰ προσκυνῆς. Ὅσοι δίδουν μαρτυρίαν διὰ τὸν Ἰησοῦν, ἐμπνέονται ὅπως οἱ προφήται.

Προφανῶς αἱ τοιαῦται ἐξηγήσεις δέν εἶνε ἱκανοποιητικαί. Καὶ δέν ἐδόθη εἰς τὴν εἰρημένην πρότασιν ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις, διότι οἱ ἐρμηνευταὶ δέν συνέλαβον τὴν ἐνταῦθα σημασίαν τῶν λέξεων «*μαρτυρία*» καὶ «*πνεῦμα*».

Ἡ φράσις «*τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας*» καθ' ἡμᾶς σημαίνει «*ὁ νοῦς τῆς προφητείας, τὸ νόημα τῆς προφητείας, ὁ σκοπὸς τῆς προφητείας*». Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἡ λέξις «*πνεῦμα*» σημαίνει «*σκοπός*». Ἐν Ἀββ. 1 : 11 ἡ φράσις «*τότε μεταβαλεῖ τὸ πνεῦμα*» φαίνεται ὅτι σημαίνει, «*τότε θὰ μεταβάλλῃ τὴν διάθεσιν, τὴν πρόθεσιν, τὴν ἀπόφασιν, τὸ σχέδιον, τὸν σκοπὸν*». Εἰς τὸν ἐν Λουκ. 9 : 55 ἐπιτιμητικὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ

πρός τούς μαθητάς αὐτοῦ κατά τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον, «οὐκ οἶδατε ποίου πνεύματος ἐστε ὑμεῖς· ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχάς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλά σῶσαι», ἡ λέξις «πνεῦμα» εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι σημαίνει «προορισμός, σκοπός». Οὕτω καθ' ἡμᾶς ἡ ἔννοια τοῦ ἐπιτιμητικοῦ λόγου τοῦ Κυρίου εἶνε: Δέν γνωρίζετε ποίου προορισμοῦ εἴσθε σεις. Δέν γνωρίζετε ποῖος εἶνε ὁ ὑμέτερος σκοπός. Ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου δέν ἦλθεν ἐπί τῶ σκοπῶ νά θανατώσῃ ὑπάρξεις ἀνθρώπων, ἀλλά νά σώσῃ. Τοιοῦτος εἶνε καί ὁ σκοπός ὑμῶν τῶν μαθητῶν μου. Ἡ λέξις «πνεῦμα» σαφῶς σημαίνει «πρόθεσις, διάθεσις» ἐν χωρίοις ὅποια τά Ἀριθ. 14 : 24, Δ' Βασ. 19 : 7, Ἐσθ. 5 : 13, Α' Κορ. 4 : 21, Φιλ. 1 : 27. Ἡ δέ λέξις «πρόθεσις» ἐν Β' Τιμ. 3 : 10 ἀντιστοιχεῖ καί ἰσοδυναμεῖ πρός τήν λέξιν «πνεῦμα» τῶν ὁμοίων χωρίων Β' Κορ. 6 : 6 καί Α' Τιμ. 4 : 12, καθῶς ὑποστηρίζομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τῶν χωρίων τούτων ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις (Ἰδέ σελ. 191 ἐξ., 158 ἐξ., 186 ἐξ.). Εἰς δέ χωρία, ὅποια τά Β' Μακ. 3 : 8 καί Πράξ. 27 : 13, ἡ λέξις «πρόθεσις» σημαίνει «σκοπός». Ὅπως δέ ἡ λέξις «πρόθεσις», οὕτω καί ἡ ἰσοδύναμος, ὡς εἶδομεν, πρός ταύτην λέξις «πνεῦμα» μετέπεσεν εἰς τήν ἔννοιαν «σκοπός».

Ἡ φράσις «ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ», ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ γενική «τοῦ Ἰησοῦ» εἶνε ἀντικειμενική, σημαίνει «ἡ τιμή τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δόξα τοῦ Ἰησοῦ», ἢ, ἄλλως, «ἡ πρός τόν Ἰησοῦν τιμή, ἡ ἀπόδοσις δόξης εἰς τόν Ἰησοῦν». Ἐν τῇ παρουσίᾳ δηλαδή περιπτώσει ἡ λέξις «μαρτυρία» σημαίνει «τιμή, δόξα». Ὅτι δέ ἡ λέξις αὕτη ἔχει καί τοιαύτην ἔννοιαν ἀποδεικνύομεν διά τῶν ἀκολουθῶν: Ἐν Λουκ. 4 : 22 τό «πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ» ἔχει τήν ἔννοιαν, ὅτι «ὅλοι ἐξεφράζοντο ὑπέρ αὐτοῦ, ἐξεφράζοντο δι' αὐτόν ἐπαινετικῶς, τιμητικῶς». Ἐν Πράξ. 6 : 3 τό «ἐπισκέψασθε ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρομένους ἐπτῶ» σημαίνει, «ἐκλέξατε ἐξ ὑμῶν ἐπτά ἄνδρας, οἱ ὅποιοι εἶνε «εὐνόλητοι, οἱ ὅποιοι ἀπολαύουν ἐκτιμήσεως». Ἐν Πράξ. 10 : 22 τό «μαρτυρούμενός τε ὑπό ὄλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων» σημαίνει, «καί ἐκτιμώμενος ὑπό ὄλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων». Ἐν Πράξ. 16 : 2 τό «ὄς ἐμαρτυρεῖτο ὑπό τῶν ἐν Ἰκονίῳ καί Λύστροις ἀδελφῶν» σημαίνει, «ὁ ὅποιος ἀπῆλαυεν ἐκτιμήσεως παρά τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰκονίου καί τῶν Λύστρων». Ἐν Πράξ. 22 : 12 τό «μαρτυρούμενος ὑπό πάντων τῶν κατοικούντων ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίων» σημαίνει, «ὁ ὅποιος ἐξετιμᾶτο ὑπό ὄλων τῶν Ἰουδαίων κατοίκων τῆς Δαμασκοῦ». Ἐν Γ' Ἰωάν. 12 τό «Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπό πάντων» σημαίνει, «διά τόν Δημήτριον δίδεται καλή μαρτυρία, τιμητική μαρτυρία, ὑπό πάντων».

Κατά ταῦτα τό ῥῆμα «μαρτυρῶ» σημαίνει «ἐκφράζομαι ἐπαινετικῶς, ὁμιλῶ εὐφήμως, τιμῶ».

Ἐν Α΄ Βασ. 9 : 24 ὁ λόγος τοῦ Σαμουήλ πρὸς τὸν Σαοὺλ «παράθες αὐτὸ ἐνώπιόν σου καὶ φάγε, ὅτι εἰς μαρτύριον τέθειται σοι παρά τοὺς ἄλλους» σημαίνει, «θές τοῦτο ἔμπροσθέν σου καὶ φάγε, διότι ἔχει ὀρισθῆ¹ διὰ σέ πρὸς τιμὴν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους». Διὰ τὸν Σαοὺλ δηλαδὴ, ἐπειδὴ θά ἐχρίετο βασιλεύς, εἶχε φυλαχθῆ ἰδιαίτερος ἐκλεκτοτέρα μερίς κρέατος, διὰ νά τιμηθῆ ὁὗτος περισσότερο τῶν ἄλλων. Ἴδὲ καὶ τὸν στίχ. 22, κατὰ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν ὑπηρέτην του ἐδόθησαν αἱ πρῶται θέσεις μεταξύ τῶν προσκεκλημένων ἐν τῷ οἴκῳ, ὅπου κατέλυσαν, προφανῶς πρὸς τιμητικὴν διάκρισιν. Ἐν Παροιμ. 29 : 14 ὁ λόγος περὶ τοῦ θρόνου τοῦ καλοῦ βασιλέως, «ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς μαρτύριον κατασταθήσεται», σημαίνει, «ὁ θρόνος αὐτοῦ εἰς δόξαν κατασταθήσεται, ὁ θρόνος του θά καταστῆ ἔνδοξος».

Κατά ταῦτα τό οὐσιαστικόν «μαρτύριον» σημαίνει «τιμὴ, δόξα».

Ἐν Σοφ. Σειρ. 31 (34) : 23-24 περιέχεται:

«Λαμπρόν ἐπ' ἄρτοις εὐλογήσει χεῖλη, καὶ ἡ μαρτυρία τῆς καλλο-
νῆς αὐτοῦ πιστή. Πονηρῶ ἐπ' ἄρτοις διαγογγύσει πόλις, καὶ ἡ μαρτυ-
ρία τῆς πονηρίας αὐτοῦ ἀκριβής». Ἐνταῦθα ἡ λέξις «μαρτυρία»
ἀπαντᾷ δίς, ἐν ἑκατέρῃ δὲ περιπτώσει μετὰ διαφόρου ἐννοίας· ἐν τῇ
πρώτῃ ἐπὶ ἀγαθῆς ἐννοίας καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ ἐπὶ κακῆς². Πλέον συγ-
κεκριμένως, ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ λέξις ἐκφράζει ὅ,τι καὶ ἡ φρά-
σις «εὐλογήσει χεῖλη» (= θά ἐπαινέσουν, θά ἐγκωμιάσουν τὰ χεῖλη),
καὶ δύναται νά μεταφρασθῆ «ἔπαινος» ἢ «ἐγκώμιον». Ἐν τῇ δευτέρῃ
δὲ περιπτώσει ἐκφράζει ὅ,τι καὶ τό «διαγογγύσει» (= θά σχολιάσῃ δυ-
σμενῶς, θά ἐπικρίνῃ) καὶ δύναται νά μεταφρασθῆ «ἐπικρίσις». Ἡ ἐν-
νοια τοῦ χωρίου εἶνε: Τὸν γενναιόδωρον εἰς τὴν παράθεσιν φαγητῶν
διὰ τοὺς πτωχοὺς θά ἐγκωμιάσουν τὰ χεῖλη τῶν ἀνθρώπων καὶ τό ἐγ-
κώμιον τῆς καλωσύνης του θά εἶνε δίκαιον. Τὸν φειδωλὸν ἀντιθέτως
οἱ πολῖται θά σχολιάσουν δυσμενῶς καὶ ἡ ἐπικρίσις τῆς φειδωλότητός
του θά εἶνε ἐπίσης δίκαια.

Τό οὐσιαστικόν «μαρτυρία» ἔχει λοιπὸν τὴν ἐννοίαν τοῦ ἐπαίνου,
τοῦ ἐγκωμίου, καὶ ἄρα τῆς τιμῆς, τῆς δόξης.

Μετά τὴν ἐξέτασιν τῶν λέξεων «μαρτυρῶ», «μαρτύριον» καὶ
«μαρτυρία», ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεδείχθη, ὅτι «μαρτυρία» σημαίνει καὶ

1. Ἡ ἔχει φυλαχθῆ.

2. Κατὰ τό Α΄ Τιμ. 3 : 7 ὑπάρχει «μαρτυρία καλή», ἄρα ὑπάρχει καὶ μαρτυρία κακή.

«τιμή, δόξα», επανερχόμεθα εἰς τὴν τελευταίαν πρότασιν τοῦ ἐρευνωμένου ἐδαφίου τῆς Ἀποκαλύψεως, «*ἢ γάρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας*». Ἦδη τὸ νόημα τῆς προτάσεως αὐτῆς ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὸ προηγούμενον τμῆμα τοῦ χωρίου γίνεται φανερόν: Πρόσεχε! Νά μή με προσκυνῆς, ὦ Ἰωάννη. Διότι ἐγὼ ὁ ἄγγελος εἶμαι κτίσμα, ὅπως καὶ σύ ὁ ἄνθρωπος καὶ οἱ συνάνθρωποί σου. Ἐγὼ εἶμαι δοῦλος, ἐκτελῶν ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, σύνδουλος σοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, οἱ ὅποιοι κρατοῦν τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ καὶ δίδουν μαρτυρίαν δι' αὐτόν. *Τὸν Θεόν* νά προσκυνήσῃς. Διότι ὁ σκοπὸς τῆς προφητείας, ἢ ὅποια περιέχεται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (Ἀποκ. 1 : 3, 22 : 7, 10, 18, 19), εἶνε νά *τιμηθῇ καὶ νά δοξασθῇ ὁ Ἰησοῦς*, ὃχι ἐγὼ τὸ κτίσμα καὶ ὁ δοῦλος.

Ἐν τῷ χωρίῳ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων «τῷ Θεῷ» καὶ «τοῦ Ἰησοῦ» ὑπάρχει μεγίστη ἔμφασις. Διὰ δὲ τῆς ἐρμηνείας, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὸ χωρίον, ἀναδεικνύεται ἡ θεότης τοῦ Χριστοῦ, διότι ὁ Ἰησοῦς ταυτίζεται μετὰ τοῦ Θεοῦ: *Τὸν Θεόν* νά προσκυνήσῃς, διότι ὁ σκοπὸς τῆς προφητείας εἶνε ἡ τιμὴ πρὸς *τόν Ἰησοῦν*. Ἄρα ὁ Ἰησοῦς εἶνε ὁ Θεός. Πρβλ. 11 : 15, ὅπου «ὁ Κύριος» καὶ «ὁ Χριστός» ταυτίζονται διὰ τοῦ ἐνικοῦ «βασιλεύσει» ἀντὶ τοῦ κανονικῶς ἀναμενομένου πληθυντικοῦ «βασιλεύσουσι», 20 : 6, ὅπου «ὁ Θεός» καὶ «ὁ Χριστός» ταυτίζονται διὰ τοῦ ἐνικοῦ «αὐτοῦ» ἀντὶ τοῦ κανονικῶς ἀναμενομένου πληθυντικοῦ «αὐτῶν», 22 : 3-4, ὅπου «ὁ Θεός» καὶ «τὸ Ἄρνιον» ταυτίζονται δι' ὀκτῶ ἐνικῶν, «ὁ θρόνος», «ἔσται», «αὐτοῦ», «αὐτῷ» «τὸ πρόσωπον» (= τὴν μορφήν), «αὐτοῦ», «τὸ ὄνομα», «αὐτοῦ», ἀντὶ τῶν κανονικῶς ἀναμενομένων ὀκτῶ πληθυντικῶν, «οἱ θρόνοι», «ἔσονται», «αὐτῶν», «αὐτοῖς», «τά πρόσωπα», «αὐτῶν», «τά ὀνόματα», «αὐτῶν». Πρβλ. ἐπίσης 22 : 6 ἐν συνδυασμῷ πρὸς 22 : 16. Εἰς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν δύο τούτων χωρίων ὁ Ἰησοῦς βεβαιώνει, ὅτι «Κύριος ὁ Θεός» ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ. Ἄλλ' εἰς τὸ δεύτερον βεβαιώνει, ὅτι αὐτός ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ. Ἡ ἀντίφασις δὲν εἶνε πραγματική, ἀλλὰ φαινομενική. Εἰς τὸ πρῶτον χωρίον ὁ Ἰησοῦς ὁμιλεῖ ὡς ἄνθρωπος, εἰς τὸ δεύτερον ὁμιλεῖ ὡς Θεός, ταυτίζων ἑαυτόν πρὸς «Κύριον τὸν Θεόν» τοῦ πρώτου ἐδαφίου.

Μεταφράζομεν τὸ ἐρευνηθέν χωρίον:

«Ἔπεσα δὲ ἔμπρὸς εἰς τοὺς πόδας του, διὰ νά προσκυνήσω αὐτόν. Ἀλλὰ λέγει εἰς ἐμέ: Πρόσεχε, μή! Εἶμαι σύνδουλος μέ σέ, καθὼς καὶ μέ τοὺς ἀδελφούς σου, οἱ ὅποιοι δίδουν τὴν μαρτυρίαν διὰ τὸν Ἰησοῦν.

Τόν Θεόν νά προσκυνήσης. Διότι ὁ σκοπός τῆς προφητείας εἶνε ἡ τιμή πρὸς τόν Ἰησοῦν¹».

1. Ἡ ἡ δόξα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἄποκ. 20 : 6

«ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ»

«Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη».

Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸ «ἅγιος» ἄλλοι ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἐκδέχονται ὑπὸ ἠθικὴν ἔννοιαν (ἅγιος), ἄλλοι ὑπὸ τελετουργικὴν ἔννοιαν (κεχωρισμένος καὶ εἰς τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ ἐντεταγμένος) καὶ ἄλλοι ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας. Ἀλλὰ κατ' αὐτάς τὰς ἐκδοχὰς ἡ ἔρμηνεία δέν εἶνε εὐστοχος. Ὅπως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἔρμηνείαν τοῦ Λουκ. 1 : 46-50, τὸ «ἅγιος» σημαίνει καὶ «δοξασμένος, ἐνδοξος» (Ἰδέ σελ. 52 ἐξ.). Αὐτὴν δέ τὴν σημασίαν ἔχει ἡ λέξις ἐνταῦθα. Δι' αὐτῆς τῆς σημασίας ἡ ἔρμηνεία εὐοδοῦται ἄριστα: Ὁ μετέχων τῆς πρώτης ἀναστάσεως, πνευματικῆς ἀναστάσεως ἐκ τῆς νεκρώσεως λόγῳ τῆς ἁμαρτίας, εἶνε «μακάριος καὶ ἅγιος», τουτέστιν «εὐτυχὴς καὶ ἐνδοξος», ἀρνητικῶς μὲν διότι «ἐπὶ τούτων»¹, τῶν μετεχόντων δηλαδή τῆς πρώτης ἀναστάσεως, ὁ δεύτερος θάνατος, ἦτοι ὁ ὀριστικός ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χωρισμός καὶ ἡ αἰωνία κόλασις, δέν θά ἔχη ἐξουσίαν, θετικῶς δέ διότι οὗτοι θά ἔχουν δύο ἐνδοξα ἀξιώματα, τὸ ἱερατικόν καὶ τὸ βασιλικόν. Τὰ δύο ταῦτα ἀξιώματα, τὰ ἐνδοξότερα ὄλων τῶν ἀξιωμάτων, ἀνταποκρίνονται ἄριστα πρὸς τὸ «μακάριος» καὶ τὸ «ἅγιος» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «ἐνδοξος».

Ἀξία παρατηρήσεως ἡ συμπάρθεσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ

1. Τὸ «ἐπὶ τούτων» ἀναφέρεται εἰς τὸ «μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος» (σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον).

μετά τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ φράσει «καί ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Χριστοῦ». Ἡ τοιαύτη συμπαράθεσις ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Χριστός εἶνε Θεός. Ἡ ἄξιος παρατηρήσεως ἐπίσης ὁ ἐνικός «αὐτοῦ» ἐν τῇ φράσει «καί βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ». Διά τοῦ ἐνικοῦ τούτου δέν σημαίνεται ὁ Χριστός μόνον, ὡς νομίζεται, ἀλλ' ὁ ἐνικός οὗτος εἶνε παράδοξος. Ἐπειδή προηγουμένως δέν ἐγένετο μνεῖα ἐνός μόνον, ἀλλά δύο, «τοῦ Θεοῦ» καί «τοῦ Χριστοῦ», ἡ παρατεθεῖσα φράσις κανονικῶς θά ἔπρεπε νά εἶνε «καί βασιλεύσουσι μετ' αὐτῶν» (τοῦ Θεοῦ δηλαδή καί τοῦ Χριστοῦ)». Ἄλλ' ἀντί τοῦ ἀναμενομένου πληθυντικοῦ «αὐτῶν» σκοπίμως ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἐνικός «αὐτοῦ». Διότι ὁ Θεός καί ὁ Χριστός ταυτίζονται, κατ' οὐσίαν εἶνε εἷς. Διά τοῦ ἐνικοῦ λοιπόν «αὐτοῦ» σημαίνεται καί ὁ Χριστός καί ὁ Θεός ὡς οἱ δύο ὄντες κατ' οὐσίαν εἷς. Ὁ ἐνικός οὗτος δύναται νά χαρακτηρισθῇ μυστηριώδης ἐνικός, σχέσιν ἔχων πρός τό μυστήριον τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ. Μυστηριώδεις ἐνικούς ἐν τῇ Ἀποκαλύψει εὐρίσκομεν καί εἰς τό 11 : 15 καί τό 22 : 3-4. Εἰς τό πρῶτον ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὑπάρχει εἷς μυστηριώδης ἐνικός, «βασιλεύσει» (ἀντί «βασιλεύσουσι»), εἰς δέ τό δεύτερον ὑπάρχουν ὀκτώ μυστηριώδεις ἐνικοί, «ὁ θρόνος», «ἔσται», «αὐτοῦ», «αὐτῶ», «τό πρόσωπον¹», «αὐτοῦ», «τό ὄνομα», «αὐτοῦ» (ἀντί «οἱ θρόνοι», «ἔσονται», «αὐτῶν», «αὐτοῖς», «τά πρόσωπα», «αὐτῶν», «τά ὀνόματα», «αὐτῶν»). Ἴδε σχετικῶς ἡμέτερον ἔργον «Ἀντιχιλιαστικόν ἐγχειρίδιον», ἔκδ. δ', Ἀθῆναι 1989, σελ. 30-31.

Μεταφράζομεν τό ἐξετασθέν χωρίον:

Ἐντυχῆς καί ἐνδοξος² ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετέχει τῆς πρώτης ἀναστάσεως: ἐπάνω εἰς αὐτούς ὁ δεύτερος θάνατος δέν θά ἔχη ἐξουσίαν, ἀλλά θά εἶνε ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Χριστοῦ, καί θά βασιλεύουν μετ' αὐτοῦ³ χίλια ἔτη».

Σχετικῶς πρός τήν ἔννοιαν, τήν ὁποίαν ἐδώσαμεν ἐνταῦθα εἰς τό ἐπίθετον «ἅγιος», ἰδέ ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις τοῦ παρόντος ἔργου τās ἐρμηνείας τῶν χωρίων Λουκ. 1 : 47-50, Ἀποκ. 4 : 8-10 ὡς πρός τό αὐτό ἐπίθετον, τό ὁποῖον ἐκδεχόμεθα ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ, ἤτοι τοῦ «ἐνδοξος, δοξασμένος», Ἰωάν. 17 : 17-19 ὡς πρός τό ῥῆμα «ἀγιάζω», τό ὁποῖον ἐκλαμβάνομεν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δοξάζω», Ἐβρ. 12 : 9-10 ὡς πρός τό οὐσιαστικόν «ἀγιότης», τό ὁποῖον ἐξηγοῦμεν «δόξα».

1. Ὁ ὄρος «πρόσωπον» ἐνταῦθα δέν σημαίνει τήν προσωπικότητα, ἀλλά τήν μορφήν. Ὁ Θεός καί τό Ἄρνιον δέν εἶνε μία προσωπικότης, ἀλλά μία μορφή, διότι εἶνε μία οὐσία.

2. Ἡ δοξασμένος.

3. τοῦ Θεοῦ καί τοῦ Χριστοῦ.

Ἄποκ. 21 : 8

«ΟΙ ΑΠΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΕΒΔΕΛΥΓΜΕΝΟΙ»,
«ΟΙ ΨΕΥΔΕΙΣ»

«Τοῖς δέ δειλοῖς καί ἀπίστοις καί ἐβδελυγμένοις καί φονεῦσι καί πόρνοις καί φαρμακοῖς¹ καί εἰδωλολάτραις καί πᾶσι τοῖς ψευδέσι τό μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ ἐν² πυρί καί θείῳ, ὃ ἐστίν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ κατά τήν ἐπικρατοῦσαν γνώμην «ἀπιστοι» ὀνομάζονται οἱ «μή πιστεύοντες». Κατ' ἄλλην δέ γνώμην οὕτως ὀνομάζονται οἱ «προδόται». Ὡς πρός τήν πρώτην γνώμην ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι, ἂν ὁ χαρακτηρισμός «ἀπιστοι» εἶχε τήν συνήθη σημασίαν, ἐσήμαινε δηλαδή τούς μή πιστεύοντας, μᾶλλον θά προηγέτο ὄλων τῶν ἐνταῦθα χαρακτηρισμῶν, καί μάλιστα τοῦ χαρακτηρισμοῦ «δειλοί», διότι ἡ ἀπιστία εἶναι βασικόν κακόν ἔχουσα ὡς ἀποτέλεσμα τά ὑπό τῶν ἐν λόγῳ χαρακτηρισμῶν σημαινόμενα ἄλλα κακά, καί μάλιστα τήν δειλίαν. Πρῶτον εἶνέ τις ἀπιστος (ἢ ὀλιγόπιστος) καί ὕστερον γίνεται δειλός. Οἱ «ἐβδελυγμένοι» κατά τина γνώμην εἶνε οἱ διεστραμμένοι (ἐννοεῖται σεξουαλικῶς), κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε οἱ ἐλθόντες εἰς ἐπαφήν μετά εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων, καί κατ' ἄλλην γνώμην εἶνε οἱ προσενεγκόντες ὑπηρεσίαν εἰς τό θηρίου, τουτέστι τόν Ἀντίχριστον. Καί ἄλλοι μὲν ἐξηγοῦν τήν λέξιν «διεστραμμένοι», ἄλλοι «φαῦλοι, ἀχρεῖοι» καί ἄλλοι «βδελυκτοῦ».

Καθ' ἡμᾶς οἱ τρεῖς χαρακτηρισμοί «δειλοί», «ἀπιστοι», «ἐβδελυγμένοι» συνδέονται μεταξύ των λογικῶς κατά τήν ἐξῆς στενήν σχέσιν: Οἱ «δειλοί» λόγῳ τῆς δειλίας των γίνονται «ἀπιστοι» ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι δέν παραμένουν πιστοί εἰς τό καθῆκον κατά τήν προτροπήν τοῦ Χριστοῦ ἐν 2 : 10 («Γίνου πιστός ἄχρι θανάτου»), ἀλλά γίνονται λιποτά-

1. Τό κείμενον Nestle-Aland ἔχει *φαρμάκους!*

2. Εἰς τό κείμενον Nestle-Aland τό ἐν παραλείπεται.

και καί προδóται τοῦ ἀγῶνος, ὡς τοιοῦτοι δέ καθίστανται «ἐβδελυγμένοι», ἤτοι *σιχαμένοι*. Ὁ Θεός και οἱ πιστοὶ ἄνθρωποι ἀπέναντι τῶν δειλῶν και προδοτῶν αἰσθάνονται ἀηδίαν και ἀποστροφὴν, σιχαίνονται αὐτούς. Ἡ γνώμη συνεπῶς, κατὰ τὴν ὁποίαν «ἀπιστοί» ἐνταῦθα ὀνομάζονται οἱ «προδóται», εἶνε ὀρθή.

Ἐπὶ «πόρνοισι» καθ' ἡμᾶς δέν ἐννοοῦνται εἰδικῶς οἱ πόρνοι, ἀλλά γενικῶς οἱ ἀνήθικοι ἐν σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ, τουτέστι και οἱ πόρνοι και οἱ μοιχοὶ και οἱ διεστραμμένοι, οἱ τὰς παρά φύσιν ἁμαρτίας διαπράττοντες. Ἐν Ματθ. 5 : 32, 19 : 9 «πορνεία» σημαίνει «μοιχεία», και ἐν Ἰουδ. 7 «ἐκπορνεύειν» σημαίνει «διαπράττειν ἀνηθικότητα», και συγκεκριμένως *διαπράττειν τὴν παρά φύσιν ἁμαρτίαν*, τὴν ὁποίαν διέπραττον οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων, τῶν Γομόρρων και τῶν περὶ αὐτὰς πόλεων.

Τό «εἰδωλολάτραι» καθ' ἡμᾶς ἔχει μᾶλλον ἠθικὴν παρά θρησκευτικὴν ἐννοίαν, ὡς ἔχουν και αἱ ἄλλαι ὀνομασίαι, διὰ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζονται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν τῷ παρόντι ἐδαφίῳ, και δὴ, ὡς θά ἴδωμεν, και ἡ ὀνομασία «ψευδεῖς». Ἐνταῦθα δηλαδὴ «εἰδωλολάτραι» δέν εἶνε οἱ εἰδωλολάτραι, ἀλλά μᾶλλον οὕτω χαρακτηρίζονται οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξηκολούθουν νά πράττουν «ἀθεμίτους εἰδωλολατρίας» (Α' Πέτρ. 4 : 3), ἀνεπιτρέπτους πράξεις ἁρμοζούσας εἰς εἰδωλολάτρας, ὡς εἶνε προπάντων τὰ παρά φύσιν ἁμαρτήματα και αἱ μαγεῖαι. Ὅτι δέ πράγματι ὁ κακός χριστιανός χαρακτηρίζεται «εἰδωλολάτρης», τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐν Α' Κορ. 5 : 11. Ἀφοῦ δέ καταδικάζονται οἱ ἐξακολουθοῦντες εἰδωλολατρικὰς πράξεις χριστιανοὶ, εἶνε αὐτονόητον, ὅτι πολὺ περισσότερο καταδικάζονται οἱ παλινδρομήσαντες πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν χριστιανοὶ.

Ὡς πρὸς τὸ «ψευδεῖς», τοῦτο δέν σημαίνει «ψεῦστα», ὅπως οἱ ἐξηγηταὶ ἐξηγοῦν. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 ἐν τῷ α' τόμῳ τῶν ἐρμηνειῶν ἐδείχθη, ὅτι ὁ ὄρος «ἀλήθεια» δέν ἔχει μόνον θεωρητικὴν, ἀλλά και ἠθικὴν και πρακτικὴν ἐννοίαν· σημαίνει τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, τὴν ἀρετὴν (σελ. 106-112). Ἐκ τούτου καθίσταται εὐνόητον, ὅτι τὸ ἀντίθετον «ψεῦδος» σημαίνει τὸ κακόν, τὴν ἁμαρτίαν, τὴν ἀσέβειαν, τὸ δέ «ψευδής» σημαίνει τὸν κακόν, τὸν ἁμαρτωλόν, τὸν ἀσεβῆ. Αὐτὴν δέ τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «ψευδής» εἰς τὸ προκειμένον χωρίον. Ὅπως ὁ Π. Μπρατσιώτης παρατηρεῖ, «Διὰ τῆς φράσεως και πᾶσι τοῖς ψευδέσι περιλαμβάνονται συλλήβδην πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ, καθ' ὅσον και τὸ ψεῦδος δηλοῖ περιληπτικῶς και πᾶσαν ἁμαρτίαν, ὡς και ἡ ἀντίθετος τούτου λέξις ἀλήθεια, ἥτις κεῖται παρά τῷ Ἰωάννῃ οὐχὶ ἐν νοησιο-

κρατική έννοια, αλλά καταντᾶ συνώνυμος με τὴν ἀρετὴν» (Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου, Ἀθῆναι 1950, σελ. 305). Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶνε ὀρθή ἐκτός τοῦ σημείου, καθ' ὃ παρ' Ἰωάννη ἡ λέξις «ἀλήθεια» δέν ἀπαντᾶ ἐν νοησιοκρατικῇ ἐννοίᾳ. Τό ὀρθόν εἶνε, ὅτι ἀπαντᾶ καί ἐν νοησιοκρατικῇ ἐννοίᾳ, ὅπως π.χ. ἐν Ἰωάν. 1 : 17 καί 5 : 33.

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τό «ψευδής» εἰς τὴν σημασίαν τοῦ «κακός, ἀμαρτωλός, ἀσεβής» εὐρίσκομεν ἐν Ὡσ. 7 : 1 («εἰργάσαντο ψευδῆ»), Ἡσ. 30 : 9 («λαός ἀπειθής ἐστίν, υἱοὶ «ψευδεῖς»), Ἰερ. 6 : 13 («συνετέλεσαντο ἄνομα, ... ἐποίησαν ψευδῆ»).

Κατά ταῦτα τό «ψευδεῖς» εἰς τό ἐξεταζόμενον χωρίον θά ἔπρεπε νά μεταφράζεται «κακοί» ἢ «ἀμαρτωλοί» ἢ «ἀσεβεῖς». Ἄλλ' οἱ μεταφρασταὶ ἀποδίδουν τοῦτο διά τοῦ «ψευ(σ)ται», ὅπερ εἶνε σφάλμα.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Διά δέ τούς δειλοὺς καί λιποτάκτας¹ καί σιχαμένους καί φωνεῖς καί ἀνηθίκους² καί μάγους καί εἰδωλολάτρους³ καί ὄλους τούς ἀσεβεῖς ἢ θέσις των θά εἶνε εἰς τὴν λίμνην, ἡ ὁποία καίεται με πῦρ καί θεῖον, τό ὁποῖον εἶνε ὁ δεῦτερος θάνατος».

Ἰδέ καί τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν εἰς τὰ Ἀποκ. 21 : 27 καί 22 : 15 ὡς πρὸς τὴν λέξιν «ψευδός» (σελ. 293 – 294, 296).

1. Ἡ προδότας τοῦ ἀγῶνος.

2. Ἐννοεῖται σεξουαλικῶς.

3. Ἡ πρᾶττοντας εἰδωλολατρικά ἔργα.

Ἀποκ. 21 : 10

«ΚΑΙ ΑΠΗΝΕΓΚΕ ΜΕ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ»

«Καί ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καί ὑψηλόν».

Τό χωρίον τοῦτο εἶνε ὁμοιον πρὸς τό ἐν σελ. 280-281 ἐρμηνευόμενον χωρίον Ἀποκ. 17 : 3 καί ἰσχύουν περὶ αὐτοῦ ὅσα παρετηρήσαμεν περὶ ἐκείνου. Βλέπε σχετικῶς ἐν σελ. 268-270 καί τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 4 : 1-2, ὅπου ἡ αὐτὴ φράσις «ἐν πνεύματι» ἀπαντᾶ μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας.

Μεταφράζομεν:

«Καί μέ μετέφερε διά τοῦ πνεύματος¹ ἐπάνω εἰς μεγάλο καί ὑψηλόν ὄρος».

1. Ἡ πνευματικῶς (ὄχι σωματικῶς).

Ἄποκ. 21 : 27

«ΠΟΙΕΙΝ ΨΕΥΔΟΣ»

«Καί οὐ μή εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν πᾶν κοινόν καί ὁ ποιῶν βδέλυγμα καί ψεῦδος, εἰ μή οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου».

Ὡς εἶπομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τοῦ Ἄποκ. 21 : 8, ὅπως ἡ λέξις «ἀλήθεια» σημαίνει καί τό ἀγαθόν, τό καλόν, τήν ἀρετήν, οὕτως ἡ ἀντίθετος λέξις «ψεῦδος» σημαίνει καί τό κακόν, τήν ἁμαρτίαν, τήν ἀσέβειαν, ἡ δέ λέξις «ψεῦδής» σημαίνει καί τόν κακόν, τόν ἁμαρτωλόν, τόν ἀσεβῆ (Ἰδέ σελ. 291 – 292).

Εἰς τό παρόν χωρίον ἡ λέξις «ψεῦδος», ὅπως δεικνύει ἡ μετοχή «ποιῶν», ἔχει τήν εἰρημένην σημασίαν, σημαίνει δηλαδή τό κακόν, τήν ἁμαρτίαν, τήν ἀσέβειαν. Ἡ ἔκφρασις «ποιεῖν ψεῦδος» ἀντιτίθεται πρὸς τήν ἔκφρασιν τοῦ Ἰωάν. 3 : 21 καί τοῦ Α' Ἰωάν. 1 : 6 «ποιεῖν τήν ἀλήθειαν». Καί ὅπως ἡ δευτέρα ἔκφρασις σημαίνει «ποιεῖν τό καλόν, ἀσκεῖν τήν ἀρετήν», ὡς εἶπομεν κατά τήν ἐρμηνείαν τῶν σχετικῶν τούτων χωρίων (σ' 106 – 112 ἐν τῷ α' τόμῳ καί 249 – 250 ἐν τῷ παρόντι τόμῳ), οὕτως ἡ πρώτη ἔκφρασις σημαίνει «ποιεῖν κακόν, φαυλότητα».

Συνεπῶς οἱ μεταφρασταί τήν λέξιν «ψεῦδος» εἰς τό παρόν χωρίον θά ἔπρεπε νά μεταφράζουσαν διά τῆς λέξεως «κακόν» ἢ «φαυλότης». Ἄλλ' οὗτοι ἀφήνουσαν τήν λέξιν ἀμετάφραστον ἢ ἀποδίδουσαν αὐτήν διά τῆς φράσεως «ὄ,τι εἶνε ψευδές» ἢ «ψεῦδη πράγματα» ἢ «ὄ,τι εἶνε ἀπατηλόν». Κατά μίαν δέ μετάφρασιν ἡ φράσις «ὁ ποιῶν ψεῦδος» σημαίνει «ὁ λέγων ψεῦδη». Τό «ποιῶ» δηλαδή ἐκλαμβάνεται εἰς τήν ἔννοιαν τοῦ «λέγω»! Αἱ τοιαῦται μεταφράσεις εἶνε ἐσφαλμένα.

Μεταφράζομεν τό χωρίον:

«Καί οὐδέν ἀκάθαρτον θά εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν καί οὐδεὶς, ὁ ὁποῖος πράττει βδελυρότητα καί φανυρότητα, παρά οἱ γραμμένοι εἰς τό βιβλίον τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου».

Ἦς πρὸς τὴν λέξιν «ψευδός» βλέπε καί τὴν ἐρμηνείαν, τὴν ὁποίαν δίδομεν ἐν συνεχείᾳ εἰς τό Ἀποκ. 22 : 15.

Ἀποκ. 22 : 15

«ΟΙ ΚΥΝΕΣ» – «ΠΟΙΕΙΝ ΨΕΥΔΟΣ»

«Ἐξω οἱ κύνες καί οἱ φαρμακοὶ¹ καί οἱ πόρνοι καί οἱ φονεῖς καί οἱ εἰδωλολάτραι καί πᾶς ὁ φιλῶν καί ποιῶν ψευδός».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διὰ τοῦ «κύνες» ὑπ' ἄλλων ἐννοοῦνται οἱ ἀναιδεῖς ἄνθρωποι, οἱ καί κυνικοί ὀνομαζόμενοι, οὐ μὴν ἀλλὰ καί οἱ ὡς ἄλλοι κύνες κατατέμνοντες τό ἐκκλησιαστικόν σῶμα κακοὶ ἐργάται καί οἱ μετὰ τό βάπτισμα ἐπὶ τὸν ἴδιον ἕμετον ἐπιστρέφοντες κακοὶ χριστιανοὶ κατὰ τὰ Φιλίπ. 3 : 2, Β' Πέτρ. 2 : 22, ὑπ' ἄλλων δ' ἐννοοῦνται οἱ διεστραμμένοι ἢ κιναιδοὶ κατὰ τό Δευτ. 23 : 18-19 (17-18).

Ἄλλὰ καθ' ἡμᾶς αἱ γνῶμαι αὐταὶ εἶνε ἐσφαλμέναι. Ἦς πρὸς τὴν τελευταίαν μάλιστα γνώμην, καθ' ἣν ἐνταῦθα «κύνες» εἶνε οἱ κιναιδοὶ, ἔχομεν νά παρατηρήσωμεν, ὅτι, ἂν ἡ γνώμη αὕτη ἦτο ὀρθή, μετὰ τό «κύνες» δέν θά ἐτίθετο τό «φαρμακοὶ» (= μάγοι), ἀλλὰ τό «πόρνοι». Αἱ λέξεις δηλαδὴ «κύνες» καί «πόρνοι» θά ἐξεφέροντο ὁμοῦ, ἐπειδὴ ἡ κιναιδεία καί ἡ πορνεία εἶνε ὁμοιαὶ ἁμαρτίαι, ἦτοι σεξουαλικῆς φύσεως. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἀποκ. 21 : 8 ὑπεστηρίζαμεν, ὅτι ἐκεῖ τό «πόρνοι» δέν σημαίνει εἰδικῶς τοὺς πόρνους, ἀλλὰ γενικῶς τοὺς ἐν σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ ἀνηθικούς, καί τοὺς πόρνους δηλαδὴ καί τοὺς μοιχοὺς καί τοὺς διεστραμμένους, τοὺς παρά φύσιν ἁμαρτίας διαπράττοντας (σ. 291). Ὅπως δέ ἐκεῖ, οὕτω καί εἰς τό παρὸν ἐδάφιον τό «πόρνοι» περιλαμβάνει ὄλων τῶν εἰδῶν τοὺς ἀνηθικούς σεξουαλι-

1. Τό κείμενον Nestle-Aland ἔχει οἱ φάρμακοι!

κῶς, ἄρα δέ καί τούς κιναιίδους. Καί συνεπῶς τό «κύνες» δέν σημαίνει τούς κιναιίδους, ἀλλ' ἔχεται ἄλλης σημασίας.

Πρός καθορισμόν τῆς ἐννοίας, ὑπό τὴν ὁποίαν χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα ἡ λέξις «κύνες», βοηθοῦν χωρία ὅποια τὰ Ματθ. 7 : 6, Α' Βασ. 17 : 43, 24 : 15, Β' Βασ. 3 : 8, 9 : 8, 16 : 9, Δ' Βασ. 8 : 13, Ἰώβ 30 : 1, Ἐκκλησ. 9 : 4, Ματθ. 15 : 26. Κατά τό πρῶτον ἐκ τῶν χωρίων τούτων, τό Ματθ. 7 : 6, διά τοῦ «κύων» σημαίνεται ὁ κτηνώδης ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δέν εἶνε εἰς θέσιν νά ἐκτιμήσῃ τὰ ἀνώτερα πράγματα, τὰ ἱερά καί τὰ ὄσια, σημαίνεται ὁ καταφρονητής. Κατά τὰ ἄλλα δέ χωρία διά τοῦ «κύων» ἢ «κυνάριον» σημαίνεται ὁ εὐτελής, ὁ οὐτιδανός, ὁ ἀνάξιος.

Ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως δυνάμεθα νά συνδύσωμεν τὰς σημασίας ταύτας καί νά εἰπωμεν, ὅτι διά τοῦ «κύνες» σημαίνονται οἱ καταφρονηταί καί ἀνάξιοι.

Καί συνεπῶς ἡ φράσις τοῦ χωρίου «ἔξω οἱ κύνες» ἔχει τὴν ἐννοίαν, ὅτι ἀποκλείονται τῆς πόλεως, τουτέστι τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἢ, ἄλλως, τοῦ Παραδείσου, ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὡς ἄλλοι κύνες εἶνε καταφρονηταί καί ἀνάξιοι. Κατά τόν ἀμέσως προηγούμενον τοῦ χωρίου στίχ. 14 εἰς τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ εἰσέρχονται «οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ»¹. Ἐν ἀντιθέσει δέ πρὸς τούτους, τούς τηρητάς τῶν θείων ἐντολῶν, δέν εἰσέρχονται εἰς τὴν ἄνω πόλιν οἱ καταφρονηταί τῶν θείων ἐντολῶν, ἀλλά καί τῆς ἄνω πόλεως καί τῶν πνευματικῶν πραγμάτων γενικώτερον, καί ὡς τοιοῦτοι ἀνάξιοι καί καθ' ἑαυτούς καί ἐν σχέσει πρὸς τὴν οὐράνιον κληρονομίαν. Κατά ταῦτα τό «κύνες», ἤτοι «καταφρονηταί καί ἀνάξιοι», τίθεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τό «ποιοῦντες τὰς ἐντολάς αὐτοῦ», ὅπως ἐν Ἀποκ. 21 : 7-8 τό «δειλοί» (καί ἄρα ἠττημένοι) τίθεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τό «νικῶν».

Οἱ καταφρονηταί τῶν θείων ἐντολῶν καί τῆς οὐρανίου κληρονομίας εἶνε κατώτερα ὄντα, στεροῦνται ἀξίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἶνε εὐτελεῖς καί ἀνάξιοι, ἄλλου εἴδους κύνες, καί διά τοῦτο δέν δύνανται νά εἰσέλθουν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσέρχονται ἄνθρωποι, ὄχι ζῶα!

Τό «εἰδωλόλατραι» ἔχει ἠθικὴν μᾶλλον παρά θρησκευτικὴν ἐννοίαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἄλλων οὐσιαστικῶν τοῦ ἔδαφιου, τὰ ὅποια ἔχουν ἠθικὴν ἐννοίαν, καί δὴ καί ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ «ψεῦδος», τό

1. Ἡ φράσις αὕτη κατὰ τό ἐκκλησιαστικόν κείμενον. Τό κείμενον Nestle-Aland ἔχει «οἱ πλύνοντες τὰς στολάς αὐτῶν».

ὁποῖον ἐπίσης, ὡς θά ἴδωμεν, ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν καὶ ὄχι νοησιοκρατικὴν. Ἐν ἠθικῇ δὲ ἔννοιά «εἰδωλολάτρης» χαρακτηρίζεται ὁ κακὸς χριστιανός, ὁ ὁποῖος πράττει «ἀθεμίτους εἰδωλολατρείας» (Α' Πέτρ. 4 : 3), ἀνεπιτρέπτους πράξεις ἀρμοζούσας εἰς εἰδωλολάτρας, μάλιστα μαγικὰς καὶ παρά φύσιν σεξουαλικὰς πράξεις. Ὅτι δὲ πραγματικῶς καὶ ὁ κακὸς χριστιανὸς χαρακτηρίζεται «εἰδωλολάτρης», τοῦτο σαφῶς φαίνεται ἐν Α' Κορ. 5 : 11. «Εἰδωλολάτραι» λοιπὸν ἐν τῷ ἐρευνημένῳ ἐδαφίῳ δὲν εἶνε οἱ εἰδωλολάτραι, ἀλλ' οἱ κακοὶ χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι διαπράττουν ἔργα χαρακτηριστικὰ τῆς ζωῆς τῶν εἰδωλολατρῶν. Οἱ τοιοῦτοι ἀποκλείονται τῆς ἄνω πόλεως. Οἰκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι πολὺ περισσότερον ἀποκλείονται τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα ἀρνηθέντες τὸν Χριστὸν καὶ παλινδρομήσαντες πρὸς τὴν εἰδωλολατρίαν χριστιανοί. Σημειωτέον δὲ, ὅτι τὴν ἔννοιαν, τὴν ὁποίαν ἐδώσαμεν εἰς τὸ «εἰδωλολάτραι» ἐνταῦθα, ἐδώσαμεν καὶ ἐν Ἄποκ. 21 : 8 (Ἰδέ σελ. 291).

Τέλος τὸ «*ψεῦδος*» ἐν τῷ ἐξεταζομένῳ χωρίῳ δὲν ἔχει νοησιοκρατικὴν, ἀλλ' ἠθικὴν σημασίαν, ὅπως ἐν Ἄποκ. 21 : 8 τὸ «*ψευδής*» καὶ 21 : 27 τὸ «*ψεῦδος*» (Ἰδέ σχετικῶς τὰς ἐρμηνείας τῶν χωρίων τούτων ἐν σελ. 291-292, 293-294). Ἐν ἠθικῇ ἔννοιά «*ψεῦδος*» σημαίνει «*κακόν*» καὶ «*ποιεῖν ψεῦδος*» σημαίνει «*πράττειν τὸ κακόν*». Ἄλλ' οἱ μεταφρασταὶ ἀφήνουν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν «*ψεῦδος*» ἀμετάφραστον.

Μεταφράζομεν τὸ χωρίον:

«Ἐξω οἱ καταφρονηταὶ καὶ ἀνάξιοι καὶ οἱ μάγοι καὶ οἱ ἀνήθικοι¹ καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι² καὶ πᾶς ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ καὶ πράττει τὸ κακόν».

1. Ἐνοεῖται σεξουαλικῶς.

2. Ἡοὶ διαπράττοντες εἰδωλολατρικά ἔργα.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΣΗΜΑΣΙΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

- ἀγαλλίασις:** ὕμνος, ὕμνησις, 52.
- ἀγαλλιῶ, ἀγαλλιῶμαι:** ὕμνῶ, 50-52.
- ἀγάπη.** ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς (ἡ γενικὴ εἶνε τῆς ιδιότητος): ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ πατρὸς ἀγάπη, ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεὸς πατὴρ ἐπιδοκιμάζει καὶ θέλει νά ὑπάρχη ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, 250. ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ (ἡ γενικὴ εἶνε τῆς ιδιότητος): ἡ θεία ἀγάπη, 251.
- ἀγιάζω:** δοξάζω, 113, 114, 219. καθαρίζω, 220. ἡγιασμένοι: αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐξεχωρίσθησαν, ἐξελέγησαν, 150, 151, 264. ἀγίασον αὐτούς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου: δόξασον αὐτούς διὰ τῆς ἀληθείας σου, διὰ τῆς ἐπιτυχοῦς κηρύξεως τοῦ λόγου σου, διὰ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς των, 115. ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὡσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ: ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγὼ δοξάζω τὸν ἑαυτὸν μου, δοξάζομαι, διὰ νά εἶνε καὶ αὐτοὶ δοξασμένοι ἀληθῶς, 115. ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν: διὰ νά καθαρῖσῃ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ τὸν λαόν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, 220.
- ἀγίασμα:** δόξα, 56, 115, 219.
- ἅγιος:** ἰσχυρὸς, δυνατὸς, 56, 105, 106, 107, 108. δοξασμένος, ἐνδοξος, 52, 53, 56, 114, 219, 271, 272, 288, 289. ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ: ὃν ὁ Θεὸς ἡγίασεν, ἐξέλεξεν· ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός· ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκλελεγμένος (τουτέστιν ὁ Μεσσίας), 40, 58. βραχίων ἅγιος: βραχίων ἰσχυρὸς, 105. μάχαιρα ἁγία: μάχαιρα δυνατὴ, 105. ὁ Ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ: ὁ Ἰσχυρὸς τοῦ Ἰσραὴλ, 106, 107. ἅγιος ἐν ἀγίοις (ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «ἀγιώτατος»): ἰσχυρότατος, δυνατώτατος, 108. τὸ ἅγιον (ἰσοδύναμον πρὸς τὸ «ἀγιωσύνη»): ἡ δόξα, 53-54. στολή ἁγία: στολή ἐνδοξος, λαμπρά, 53. ἡ στολή τοῦ ἁγίου: ἡ στολή τῆς δόξης, ἡ ἐνδοξος στολή, ἡ λαμπρά στολή, 54. ἡ πόλις τοῦ ἁγίου σου: ἡ πόλις τῆς δόξης σου, ἡ ἐνδοξος πόλις σου, 54. θρόνος ἅγιος: θρόνος ἐνδοξος, 54. καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ: καὶ δοξασμένον εἶνε τὸ ὄνομά του, 52. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος: ἐνδοξος, ἐνδοξος, ἐνδοξος, 54-55, 270, 273. μακάριος καὶ ἅγιος: εὐτυχὴς καὶ ἐνδοξος, 289.
- ἀγιότης:** δόξα, 114, 218, 219. εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ: διὰ νά μετάρχωμεν τῆς δόξης αὐτοῦ, 218, 219.

- ἀγιωσύνη:** δόξα, 56, 219. δύναμις, 135, 136. *τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν:* ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη Υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ δυνάμεως ἀπὸ τοῦ Πνεῦμα τῆς δυνάμεως μέ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, 136.
- ἀδιάκριτος:** ταπεινόφρων, 231. *ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος:* ταπεινόφρων καὶ ἀκατηγόρητος (ἢ ἄμεμπτος), 228, 234.
- ἀδικία:** ψεῦδος, ματαιότης, 138. ἀνοσιότης, 140. τὸ κακὸν ἐν γενικωτάτῃ ἐννοίᾳ (τὸ τε φυσικὸν καὶ τὸ ἠθικὸν κακόν), 156. *τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν:* γνωρίζειν τὴν ἀλήθειαν ματαιῶς, ἀνωφελῶς, 139. *ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων:* ἐναντίον πάσης ἀσεβείας καὶ ἀνοσιότητος ἀνθρώπων, 140. *οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ:* δέν χαίρει διὰ τὸ κακόν, δέν χαιρεκακεῖ, 156.
- ἄδικος:** μάταιος, ἀνωφελής, 138.
- ἀδικῶ:** ψεύδομαι, ἀθετῶ, ματαιῶνω, 138.
- αἰρῶ:** καταστρέφω, ἐξαφανίζω διὰ θανάτου, ἐξολοθρεύω, ἐξοντώνω, θανατώνω, 118. ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν: θανάτωσον, θανάτωσον, σταύρωσον αὐτόν, 119.
- αἰχμαλωσία.** *ἤχμαλωτευσεν αἰχμαλωσίαν:* ἐνήργησε κατάκτησιν, κατέκτησε θησαυροῦς, ἐδράξατο πλούτου, ἤρπασεν ἄφθονα χαρίσματα, 177.
- αἰχμαλωτεύω.** ἰδέ λέξιν **αἰχμαλωσία.**
- ἀκούω:** ὑπακούω, 98. *ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν:* διότι δέν δύνασθε νά ὑπακούετε εἰς τὸν λόγον μου, 98-99.
- ἀλαζονεία:** ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία, 235, 252. *καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονεῖαις ὑμῶν:* ἐκφράζεσθε μετὰ πεποιθήσεως διὰ τὰς ἀλαζονικὰς ἐπιθυμίας σας, 235. *ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου* (ἡ γενικὴ εἶνε ὑποκειμενικὴ): ἡ ἀλαζονικὴ ἐπιθυμία τὴν ὅποιαν ἔχει ὁ βίος, ἡ ζωὴ, 252· ἡ φιλοδοξία, 253.
- ἀλήθεια:** τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, 97, 100, 101, 142, 156, 171. τὸ καλόν, ἡ ἀρετὴ, 261. τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἡ καλωσύνη, ἡ ἀρετὴ, 249, 262. ἡ ἀρετὴ, ἡ ἀγιότης, 153-154. ἀληθινόν *μεγαλεῖον*, ἡ, ἀπλῶς, *μεγαλεῖον*, τελειότης, ὠραιότης, 78, 79. *πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας:* πλήρης χάριτος καὶ ὠραιότητος, πλήρης χάριτος καὶ μεγαλείου, ἡ, δημωδῶς, «γεμᾶτος *χάρι* καὶ *ὁμορφιά*», 81. *ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἀνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα:* ζητεῖτε νά μέ θανατώσετε, ἀνθρωπον ὁ ὁποῖος ἐλάλησα εἰς σᾶς τὸ καλόν, 97. *ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν:* εἰς τὸ καλόν δέν ἴσταται, 101. *ἄζυμα εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας:* ἄζυμα καθαρότητος καὶ ἀρετῆς (ἡ ἀγιότητος), 152, 154. *συγχαίρει τῇ ἀληθείᾳ:* συμμετέχει εἰς τὴν χαρὰν διὰ τὸ καλόν, 156-157. *οὐ δυνάμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας:* δέν ἔχομεν καμμίαν ἐξουσίαν ἐναντίον τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, 171,

172. οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· δέν πράττομεν τό καλόν, δέν ἀσκοῦμεν τὴν ἀρετὴν, 249. περιπατεῖν ἐν ἀληθείᾳ: ζῆν κατ' ἀρετὴν, 261· ζῆν κατ' ἀρετὴν, ἀσκεῖν τό καλόν, τὴν ἀρετὴν, 263. μαρτυρεῖν τῇ ἀληθείᾳ: δίδειν μαρτυρίαν διὰ τὴν καλωσύνην, τὴν ἀρετὴν, 263.

ἀληθινός: τέλειος, 79· ὠλοκληρωμένος, ἀκέραιος, τέλειος, 80· ἄμεμπτος, ἄψογος, τέλειος, 80· μεγαλειώδης, ἐνδοξος, 80· ἐκλεκτός, ἐξαιρετός, 80-81· τέλειος, ἐξαιρετός, μεγαλειώδης, ἐνδοξος, 81.

ἀνάστασις: σωτηρία, 208, 209. *ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσι:* διὰ νά τύχουν ἀνωτέρας σωτηρίας, 108.

ἀνάστημα: σωτηρία, 208.

ἀνέλεος: ἄνευ ἀγάπης, σκληρός, 227.

ἀντίλυτρον: ἀντί λύτρου, ἀντί χρήματος, 181.

ἀνυπόκριτος: ἀκατάκριτος, ἀκατηγόρητος, 233. *ἀδιάκριτος καί ἀνυπόκριτος:* ταπεινόφρων καί ἀκατηγόρητος (ἢ ἄμεμπτος), 228, 234.

ἄπιστος: ὁ μὴ παραμένων πιστός εἰς τό καθῆκον, ὁ λιποτάκτης καί προδότης τοῦ ἀγῶνος, 290-291. *δειλοί καί ἄπιστοι καί ἐβδελυγμένοι:* δειλοί καί λιποτάκται (ἢ προδόται) καί σιχαμένοι, 290- 291, 292.

ἀπολαμβάνω: λαμβάνω ὀπίσω, λαμβάνω πάλιν, 174. *ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν:* διὰ νά λάβωμεν πάλιν τὴν υἰοθεσίαν, διὰ ν' ἀνακτήσωμεν τὴν υἰοθεσίαν, 174.

ἀπόλλυμι: θανατώνω. *ἀπολωλώς ἦν καί εὐρέθη:* θανατωμένος ἦτο καί ἐσώθη, 67, 68.

ἀρχή. *ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς:* ἐκεῖνος (ὁ Διάβολος) ὑπῆρξεν ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀνθρωποκτονίας, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀνθρωποκτόνος, ὁ πρῶτος διδάξας ἀνθρωποκτονίαν, ὁ πατήρ τῆς ἀνθρωποκτονίας καί τῶν ἀνθρωποκτόνων, 99-100. *ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει:* ὁ Διάβολος ἁμαρτάνει ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἁμαρτίας, εἶνε ὁ πρῶτος ἁμαρτήσας, ὁ πρῶτος διδάξας ἁμαρτίαν. ὁ πατήρ τῆς ἁμαρτίας καί τῶν ἁμαρτανόντων ἀκολουθῶν του καί μιμητῶν του, 255.

αὐλή (συνεκδοχικῶς): οἶκος, ναός, 221.

βίος: ζωή. *ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου* (ἡ γενική εἶνε ὑποκειμενική): ἡ ἀλαζονεία, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ ζωή, 252· ἡ ἀλαζονική ἐπιθυμία τῆς ζωῆς, ἡ φιλοδοξία, 253.

γάρ: ἀλλά, 86, 87, 88. δέ, 139, 226, 229. ἀληθῶς, εἰλικρινῶς, 262.

γίνομαι: ἔρχομαι, 132, 173. *τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα:* ὁ ὁποῖος ἦλθεν (ἢ προῆλθεν) ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαβὶδ ὡς ἄνθρωπος, 133. *γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον:* ἐλθόντα ἐκ γυναι-

- κός, ἐλθόντα ὑπό τόν νόμον, 173.
- γινώσκω:** ἀναγνωρίζω, παραδέχομαι, 98. *διατί τήν λαλιάν τήν ἐμήν οὐ γινώσχετε;* διατί δέν παραδέχεσθε τόν λόγον μου; 98-99.
- γνώσις:** ἡ κατανόησις ἀπέναντι τῶν συνανθρώπων, 159, 239, 240.
- γράφω.** *καθώς γέγραπται ἐπ' αὐτόν* (τόν πρόδρομον Ἰωάννην): καθώς εἶνε γραμμένον δι' αὐτόν (μεταφορικῶς) ἐν οὐρανῷ εἰς τό βιβλίον τοῦ Θεοῦ, 48-49. *γέγραπται* (μεταφορικῶς): εἶνε γραμμένον ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ· ἐν τῇ αἰωνιότητι ἔχει ληφθῆ ἀπόφασις βεβαία, ἀμετάκλητος καί ἐξάπαντος ἐκτελεσθησομένη, 206, 207.
- δεκτός:** εὐπρόσδεκτος, εὐάρεστος, προσφιλής, ἀγαπητός, 214, 215.
- διαβεβαιῶ:** ὁμιλῶ μετά πάσης βεβαιότητος, 195.
- διάβολος:** φιλοκατήγορος, ψιθυριστής, κακολόγος, δυσφημιστής, δημωδῶς «κουτσομπόλης», 193.
- διάκρισις.** *πρός διάκρισιν καλοῦ τε καί κακοῦ:* διά νά διακρίνουν καί τό καλόν καί τό κακόν, διά ν' ἀντιλαμβάνωνται καί τό καλόν καί τό κακόν (ὄχι διά νά κάνουν διάκρισιν μεταξύ καλοῦ καί κακοῦ), 200.
- διεκβολή:** ἔκτασις ἢ διάστασις (πρβλ. *διέξοδος*), 38.
- διέξοδος:** ἔκτασις ἢ μήκος, 37. *πορεύεσθε ἐπί τάς διεξόδους τῶν ὁδῶν:* πορεύεσθε κατά μήκος τῶν ὁδῶν, 37, 38.
- δίκαιος:** τέλειος, 158, 197, 198.
- δικαιοσύνη:** τελειότης, 158, 197, 198, 199. *ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης:* ἀγευστος καί ἀμύητος ὑψηλοῦ, βαθέος καί δυσκόλου λόγου, 199· *ἄπειρος λόγου τελειότητος, ἄπειρος τελείου λόγου,* 200.
- δικαιῶ.** *δικαιοῦν ἑαυτόν:* παρουσιάζειν ἑαυτόν ὡς δίκαιον, ὡς καλόν, 69.
- δικαίως:** τελείως, 158, 198. *ἐκνήψατε δικαίως:* ἀφυπνισθῆτε τελείως, πλήρως, 158. *δικαίως τό δίκαιον διώζη:* τελείως θά ἐπιδιώκης τό δίκαιον, 198.
- δόξα:** δύναμις, 116. *τήν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς:* τήν δύναμιν, τήν ὁποίαν ἔδωσες εἰς ἐμέ, ἔδωσα εἰς αὐτούς, 116-117.
- δύναμις:** ἀνδρεία, γενναιότης, θάρρος, 120, 189. *δόξα, λάμπις,* 266. *μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τό μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως:* μέ μεγάλο θάρρος οἱ ἀπόστολοι ἔδιδον τήν μαρτυρίαν διά τήν ἀνάστασιν (ἢ ἐκήρυττον τήν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως), 120. *υἱός δυνάμεως:* ἀνθρωπος γενναιότητος, γενναῖος ἀνθρωπος, ἢ, ἀπλῶς, γενναῖος· ἀνθρωπος θάρρους, θαρραλέος ἀνθρωπος, ἢ, ἀπλῶς, θαρραλέος, 189. *ἀνδρίζεσθε καί γίνεσθε εἰς υἱούς δυνάμεως:* ἔστε ἀνδρεῖοι καί γενναῖοι, 189. *ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ:* ὅπως ὁ ἥλιος λάμπει διά τῆς λάμπεώς του, 266.

- ἔα:** ὦ ἢ ἄ ἢ ἄχ (ἐπιφώνημα τρόμου), 41.
- εἶ:** ὅτι (ειδικόν), 201. διότι (αιτιολογικόν), 257. *μή θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος:* μή φοβεῖσθε, ἀδελφοί μου, διότι σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος, 257.
- εἰδωλολάτρης** (ἐν ἠθικῇ μᾶλλον παρά ἐν θρησκευτικῇ ἐννοίᾳ): ὄχι ὁ εἰδωλολάτρης, ἀλλά μᾶλλον ὁ χριστιανός, ὁ ὁποῖος πράττει «ἀθεμίτους εἰδωλολατρίας», ἀνεπιτρέπτους πράξεις ἀρμοζούσας εἰς εἰδωλολάτρας, 291, 295-296.
- εἰλικρίνεια:** καθαρότης (ἠθικὴ καθαρότης, ἀγιότης), 153. *ἄζυμα εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας:* ἄζυμα καθαρότητος καὶ ἀρετῆς (ἢ ἀγιότητος), 152, 154.
- εἰμί.** *οὐκέτι εἰμί ἐν τῷ κόσμῳ:* δέν εἶμαι πλέον εἰς τόν κόσμον (ὄχι δέν θά εἶμαι πλέον εἰς τόν κόσμον), 104.
- ἐκπορνεύω:** διαπράττω ἀνηθικότητα, διαπράττω τήν παρά φύσιν ἀμαρτίαν, 291.
- ἐλέγχω:** ὑποβάλλω εἰς δοκιμασίας, θλίψεις, βάσανα καὶ τιμωρίας, 210, 211.
- ἔλεος:** καλωσύνη, ἀγάπη γενικῶς (ὄχι ἔλεος, συμπάθεια, εὐσπλαγχνία ειδικῶς), 227, 230. *κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως:* ἡ ἀγάπη ὑπερισχύει τῆς κρίσεως, 227.
- ἐν.** *ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν:* δι' αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὑπῆρχε ζωὴ, αὐτός ἦτο ὁ αἴτιος καὶ ἡ πηγή τῆς ζωῆς, 75. *ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε:* λόγω τῆς ἀμαρτίας σας θά ἀποθάνετε, 93· *διὰ τὴν ἀμαρτίαν σας θά θανατωθῆτε,* 96. *ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν:* διότι δι' αὐτοῦ ζῶμεν, αὐτός εἶνε ὁ αἴτιος τῆς ζωῆς ἡμῶν, 126.
- ἐντρέπομαι:** ὑποτάσσομαι, ὑπακούω, 217-218.
- ἐπαγγελία:** ὄχι ἡ ὑπόσχεσις, ἀλλά (μετωνυμικῶς) τὸ ἐπηγγελεμένον, τὸ ὑπεσχημένον, 161, 163, 164, 175. *ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας:* ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τὰ ὑπεσχημένα ταῦτα ἀγαθὰ, ἢ, ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν τῶν ὑποσχέσεων, 162.
- ἐπερώτημα:** πρᾶγμα, ζήτημα, ὑπόθεσις, 242, 243. *συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα:* ὑπόθεσις ἀγαθῆς συνειδήσεως, ζήτημα ἀγαθῆς συνειδήσεως, πρᾶγμα ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἡ ἀγαθὴ συνειδήσις, 243.
- ἐπεικίης:** εὐγενής, 230.
- ἐπεικῶς:** εὐγενῶς, 230.
- ἐπιθυμία:** ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός (ἢ γενικὴ εἶνε ὑποκειμενικὴ): ἡ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχει ἡ σὰρξ, 252· ἡ φιληδονία ὡς γαστριμαργία καὶ λαγνεῖα νοουμένη, 253. ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν (ἢ γενικὴ εἶνε ὑποκειμενικὴ): ἡ ἐπιθυμία, τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ ὀφθαλμοί, 252, ἡ πλεονεξία, 253.

- ἐπιστρέφω:** στρέφω ἢ στρέφομαι, 73: *καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου:* καὶ σὺ ἄλλοτε στρέψας (ἢ στραφείς) στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου, 73. *ἐπιστρέψας στήριξον* δημωδῶς μεταφράζεται «γύρισε καὶ στήριξε», 73.
- ἐριθεία:** κακότης, ἀντιδραστικότης καὶ προκλητικότης, 141. ἡ φιλόνεικος ἢ, καλλίτερον, ἡ προκλητικὴ διάθεσις, 229. *οἱ ἐξ ἐριθείας:* ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν κακὴν καὶ ἀντιδραστικὴν διάθεσιν, οἱ κακοπροαίρετοι καὶ ἀντιδραστικοί, 142
- εὐρίσκω:** σώζω, 67. *ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη:* θανατωμένος ἦτο καὶ ἐσώθη, 67, 68.
- εὐχαριστία.** ἡ λέξις εἶνε συνώνυμος τῶν λέξεων «δόξα» καὶ «τιμὴ» καὶ δύναται ν' ἀποδοθῆ διὰ τῶν λέξεων «εὐλογία», «αἴνος», «μεγαλωσύνη», 272.
- εὐχαριστῶ.** συνώνυμον τοῦ «δοξάζω», 272, 276.
- ἔχω.** *ἔχω ἐμαυτῶ:* θεωρῶ, νομίζω, 127. *οὐδέ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῶ:* οὔτε θεωρῶ τὴν ζωὴν μου πολύτιμον, 127. *ἔχω τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῶ:* στηρίζω τὴν μαρτυρίαν εἰς αὐτόν, 259.
- ζῶ.** *ὕδωρ ζῶν* ὀνομάζεται τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὄχι ἀπλῶς ὡς χάρις, ἀλλ' ὡς πρόσωπον. Καὶ *ὕδωρ* μὲν ὀνομάζεται μεταφορικῶς, ζῶν δὲ κυριολεκτικῶς, ἐπειδὴ ὡς πρόσωπον ζῆ, εἶνε ζῶσα ὕπαρξις, 83-84, 92.
- Ἦν καὶ Ὡν καὶ Ἐρχόμενος.** Εἶνε ὁ Θεός γενικῶς, ὁ τριαδικός Θεός, ὁ ὅποιος κάθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ὀνομάζεται *Ἐρχόμενος*, ἐπειδὴ ἔρχεται ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ προσώπῳ, τῷ Υἱῷ - Χριστῷ, 272.
- θαυμάζω:** φοβοῦμαι, 256, 257. *μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος:* μὴ φοβεῖσθε, ἀδελφοί μου, διότι σᾶς μισεῖ ὁ κόσμος, 257.
- Θεός.** *Θεός πατήρ:* ὁ Θεός γενικῶς, ὁ τριαδικός δηλαδή Θεός, ὁ ὅποιος ὀνομάζεται πατήρ ὡς πρὸς ἡμᾶς, 264.
- θλιψις:** ἔνδεια ἢ ἔλλειψις ἢ στέρησις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἢ ἀνέχεια, 121, 122, 123. ἔνδεια ἢ ἔλλειψις ἢ στέρησις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἢ ἀνέχεια ἢ πενία ἢ πτωχεία, 165· οἰκονομικὴ δυσχέρεια ἢ ἔνδεια ἢ στέρησις, 167. ἔλλειψις ἢ στέρησις τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν, ἔνδεια, ἀνάγκη, 180. πτωχεία, πενία, ἀνέχεια, 267. *ἦλθε λιμός... καὶ θλιψις μεγάλη:* ἦλθε πείνα... καὶ ἔνδεια μεγάλη, 121, 123. *ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως:* παρά τὴν μεγάλην δοκιμασίαν τῆς πενίας (ἢ ἐνδείας ἢ στερήσεως), 164, 166. *πλὴν καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει:* ἀλλὰ καλῶς ἐπράξατε μέ τὸ νὰ συνεισφέρετε εἰς τὴν ἀνάγκην μου, 180.

ισότης. *ἐξ ἰσότητος:* ἐξ ἴσου, 167.

καθώς (τροπικόν ἐπίρρημα): πῶς, τίνι τρόπῳ, 263. *καθώς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς:* πῶς σὺ ἀσκεῖς τὴν ἀρετὴν, πῶς σὺ πράττεεις τὸ καλόν, 263.

καί (μετά προσθετικῆς ἐννοίας). *καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία:* εἶνε καὶ αὕτη ἡ μαρτυρία· ἐπὶ πλεόν εἶνε αὕτη ἡ μαρτυρία· ἐπίσης εἶνε αὕτη ἡ μαρτυρία, 260.

κακία: τὸ κακόν, ἡ ἁμαρτία, ἡ φαυλότης, ἡ ἀσέβεια, 152-153. *ζύμη κακίας καὶ πονηρίας:* ζύμη ἁμαρτίας καὶ φαυλότητος, 152, 154.

καλός: ὠφέλιμος, χρήσιμος, συμφέρων, 196, *τά καλά καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις:* τὰ συμφέροντα καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, 196.

κατακαυχῶμαι: κομπορρημονῶ, λέγω μεγάλα λόγια, 229. *μὴ κατακαυχᾶσθε:* μὴ κομπορρημονεῖτε, μὴ λέγετε μεγάλα λόγια, 229.

καταλαμβάνω. *καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε:* ἀλλὰ τὸ σκότος δὲν ἠννόησεν αὐτό· ἀλλ' ὁ σκοτεινὸς κρῆσμος δὲν ἠννόησεν αὐτό, 75.

κατάστημα: ἐνδυμασία, σχῆμα, ἐμφάνισις, 192. *ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς:* εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἐμφάνισιν σεμνοί, 193.

κατέχω: γνωρίζω, 139. *τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν:* γνωρίζειν τὴν ἀλήθειαν ματαιῶς, ἀνωφελῶς, 139.

καύχημα: δόξα, 145, 146, 147. *συντέλεια καυχήματος:* στολὴ δόξης, 147.

καύχησις: δόξα, 147. *πεποιθήσις,* 235. *στέφανος καυχήσεως:* στέφανος δόξης, 147. *σκευὴ καυχήσεως:* σκευὴ δόξης, λαμπρά σκευὴ, 147. *ἐπαρσις καυχήσεως:* ἐπαρσις δόξης, ἐπαρσις διὰ δόξαν, 147. *πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρὰ ἐστι:* πᾶσα τοιαύτη πεποιθήσις εἶνε ἁμαρτωλή, 235.

καυχῶμαι: δοξάζομαι, 144, 145. *πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν, στηρίζομαι,* 178, 179. *πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν, εἶμαι βέβαιος,* 225. *πέποιθα, ἔχω πεποιθήσιν,* 235. *οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι:* ὄχι δέ μόνον θά σωθῶμεν, ἀλλὰ καὶ θά δοξασθῶμεν, 147. *οἱ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες:* οἱ ὅποιοι στηριζόμεθα εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ δὲν ἔχομεν πεποιθήσιν εἰς σαρκικὰ πράγματα, 179. *καυχάσθω ὁ ἀδελφός ὁ ταπεινός ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δέ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ:* ὁ πτωχὸς καὶ ἄσημος ἀδελφός νά εἶνε πεπεισμένος (ἢ βέβαιος) διὰ τὸ ὕψος του, ὁ δέ πλούσιος διὰ τὴν ταπεινώσιν του, 224, 226. *καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονεῖαις ὑμῶν:* ἐκφράζεσθε μετὰ πεποιθήσεως διὰ τὰς ἀλαζονικὰς ἐπιθυμίας σας, 235.

κλητός: ἐκλεκτός, 137, 265. *ἐπίλεκτος,* 281-282. *κλητὴ, ἀγία (ἡμέρα):* ἐκλεκτὴ, ἀγία (=ἀφιερωμένη), 151. *κλητοί, ἄγιοι:* ἐκλεκτοί, ἄγιοι (=ἀφιερωμένοι), 151.

κρίνω: δικαιώνω, 109. τιμωρῶ, καταστρέφω, 279. ταῦτα ἔκρινας: ἐπέφερες αὐτάς τας τιμωρίας, 280.

κυκλόθεν: ἔξωθεν, ἔξωτερικῶς, 270, 271.

Κύριος. Κύριος ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ, ὁ Ὡν καὶ ὁ Ἦν καὶ ὁ Ἐρχόμενος ταυτίζεται μετὰ τοῦ Χριστοῦ, 278.

κύων: ὁ καταφρονητής καὶ ἀνάξιος, 295. ἔξω οἱ κύνες: ἔξω οἱ καταφρονηταὶ καὶ ἀνάξιοι, 296.

λόγος: πρᾶγμα, 59. τίς ὁ λόγος οὗτος: τί εἶνε αὐτό τό πρᾶγμα; 59.

λύπη: δυσάρεστος καὶ ἀπρόθυμος διάθεσις πρὸς ἐλεημοσύνην (ἀπροθυμία), 165.

μακροθυμία: εὐσπλαγχνία, συμπάθεια, 159, 191. παρηκολούθηκας... τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ: ἔχεις παρακολουθήσει... τὴν καλὴν διάθεσιν, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν συμπάθειαν, 192.

μακροθυμῶ: εὐσπλαγχνίζομαι, ἔχω εὐσπλαγχνίαν, 155. ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ: ἡ ἀγάπη ἔχει εὐσπλαγχνίαν, 154, 155.

μαρτυρία: τιμὴ, δόξα, 285. ἐπαινος, ἐγκώμιον, τιμὴ, δόξα, 286. ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ: ἡ τιμὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ δόξα τοῦ Ἰησοῦ, ἢ, ἄλλως, ἡ πρὸς τὸν Ἰησοῦν τιμὴ, ἡ ἀπόδοσις δόξης εἰς τὸν Ἰησοῦν, 285. ἡ γὰρ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τό πνεῦμα τῆς προφητείας: διότι ὁ σκοπὸς τῆς προφητείας εἶνε νά τιμηθῇ, νά δοξασθῇ, ὁ Ἰησοῦς, 287.

μαρτύριον: ὁ ὀρισμός, τό ὀρισθέν, ἐκεῖνο δηλαδή, τό ὁποῖον ὠρίσθη διὰ νά γίνῃ, 182. τιμὴ, δόξα, 286. εἰς μαρτύριον αὐτοῖς: διὰ νά εἶνε εἰς αὐτούς πρὸς βεβαίωσιν· δημωδῶς «γιά νά σοῦ δώσουν βεβαίωσιν», 33, 34, 44, 60. τό μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις: ὅπερ ἦτο τό ὠρισμένον ἐκπληρωθέν εἰς τό καιρόν του· πρᾶγμα τό ὁποῖον εἶχεν ὀρισθῆ καὶ ἐγένεν εἰς τὸν καιρόν του, 183.

μαρτυρῶ: ἐκφράζομαι ἐπαινετικῶς, τιμητικῶς, ὁμιλῶ εὐφήμως, τιμῶ, 285, 286. ἐπισκέψασθε ἐξ ὑμῶν ἄνδρας μαρτυρουμένους ἐπτά: ἐκλέξατε ἐξ ὑμῶν ἐπτά ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι εἶναι εὐπόληπτοι, οἱ ὁποῖοι ἀπολαύουν ἐκτιμήσεως, 285.

μετά. ἡσφάλισαντο τὸν τάφον... μετὰ τῆς κουστωδίας: ἡσφάλισαν τὸν τάφον... διὰ τῆς κουστωδίας, τῆς φρουρᾶς, 39. ἐν ἀγιασμῶ μετὰ σωφροσύνης: ἐν ἀγιασμῶ διὰ σωφροσύνης, ἐν ἀγιότητι (ἢ καθαρότητι) δι' ἐγκρατείας, 185, 186. ἴνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν: διὰ νά ἔχετε καὶ σεῖς κοινωνίαν, ὅπως ἡμεῖς, 248, 249.

μνήμη: ὄνομα, 219.

μνημόσυνον: ὄνομα, 219.

νομίζω: παραδέχομαι ἢ ἀκολουθῶ ὡς νόμον ἢ νόμιμον ἢ σύμφωνον πρὸς τὸν νόμον, 124. *ἐνομίζετο* (ἀπροσώπως): ἐπετρέπετο ἐκ τοῦ νόμου, ἦτο νόμιμον, 125. *οὐ̄ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι:* ὅπου ἐπετρέπετο ἐκ τοῦ νόμου νὰ εἶνε τόπος δημοσίας προσευχῆς, ἦ, ὅπου ἦτο νόμιμον νὰ εἶνε συναγωγή, 125.

νόμος: τρόπος, 203.

νουθετῶ: διδάσκω, 190, 194.

ὁμοιότης: μορφή, τύπος, 201-202.

ὄνομα: δύναμις, 108, 109, 110. *τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς:* μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου ἀπέκρουσα αὐτούς, 108-109. *ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ:* δοξάσατε τὸν Κύριον διὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, 109. *πλήθος ὀνόματος:* πλήθος ἰσχύος, πλήθος δυνάμεως, 110. *τήρησον αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι:* φύλαξον αὐτούς διὰ τῆς δυνάμεώς σου, τὴν ὁποίαν μοί ἔδωκες, 110. *ἐγὼ ἐτήρουν αὐτούς ἐν τῷ ὀνόματί σου:* ἐγὼ ἐφύλασσον αὐτούς διὰ τῆς δυνάμεώς σου, 110.

ὄργη. *δότε τόπον τῇ ὄργῃ:* δώσατε διέξοδον εἰς τὴν ὄργην νὰ φύγη, ἀφήσατε τὴν ὄργην, 149.

ὀργίζομαι: ταράσσομαι, καταλαμβάνομαι ὑπὸ τρόμου, 276, 277, 278.

ὅτι: πῶς, διατί (ἔρωτηματικόν), 43, 59. *ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἥλιαν δεῖ εἰσελθεῖν πρῶτον;* πῶς (ἦ, διατί) οἱ γραμματεῖς λέγουν, ὅτι πρῶτον πρέπει νὰ ἔλθῃ ὁ Ἥλιος; 43. *ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό;* πῶς (ἦ, διατί) ἡμεῖς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐκβάλωμεν αὐτό; 43. *ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;* πῶς ἐξουσιαστικῶς διατάσσει καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα καὶ ὑπακούουν εἰς αὐτόν; 43.

οὖν: ἀλλά, 88, 89, 90. δέ (μεταβατικόν), 236. *εἰδοῦσι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν:* εἰς ἐκεῖνον δέ, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ πράττῃ τό καλόν, ἀλλά δὲν πράττει, εἰς αὐτόν εἶνε ἁμαρτία, 237.

παθητός: ὑποκείμενος εἰς θάνατον, 130, 131. *εἰ παθητός ὁ Χριστός:* ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστός θά ὑφίστατο θάνατον, 130, 132.

παιδεία: δοκιμασίαι, θλίψεις, βάσανα, 212. *μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου:* νὰ μὴ ἀποποιῆσαι τὴν παιδευσιν τοῦ Κυρίου· νὰ μὴ ἀποκρούης αὐτήν, ἀλλὰ νὰ ὑπομένῃς αὐτήν· ἢ, νὰ μὴ φοβῆσαι τὴν παιδευσιν τοῦ Κυρίου, νὰ μὴ κάμπεσαι ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ ὑπομένῃς αὐτήν, 212, 213.

παραδέχομαι: δέχομαι παρ' ἑμαυτῶ, ἐγκολπώνομαι, ἀγαπῶ, 214· ἔχω στοργήν, 215. *μαστιγοῖ πάντα υἰόν ὃν παραδέχεται:* μαστιγώνει πάντα υἰόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔχει στοργήν, 215.

- παράκλησις:** ὁ παρακαλῶν (τό ἀφηρημένον ἀντί τοῦ συγκεκριμένου), 209. *ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἣτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται: ἔχετε λησμονήσει τόν παραινούντα, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ πρὸς ὑμᾶς ὡς υἱούς,* 209-210.
- πάσχω:** ὑφίσταμαι θάνατον, θανατώνομαι, ἀποθνήσκω, 130.
- πατήρ:** δημιουργός, 217. *οἱ πατέρες τῆς σαρκὸς ἡμῶν:* οἱ γονεῖς ὡς δημιουργοὶ καὶ χορηγοὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, 217. *ὁ πατήρ τῶν πνευμάτων:* ὁ Θεός ὡς δημιουργός τῶν πνευμάτων ἢ, ἄλλως, τῶν ψυχῶν, 217. *οἱ πατέρες ἡμῶν τῇ γενέσει:* οἱ πατέρες ἡμῶν κατὰ τό σῶμα, 217.
- πενθῶ:** νηστεύω, 35, 36.
- περπερεύομαι:** εἶμαι πλήρης ἀέρος οἰήσεως, ἐπαίρομαι, ὑπερηφανεύομαι, ἀλαζονεύομαι, 155.
- πίστις:** καλωσύνη, εὐσπλαγχνία, φιλανθρωπία, 188, 191. *ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει:* μέ τὴν ἀγάπην, μέ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν, μέ τὴν καλωσύνην (ἢ εὐσπλαγχνίαν ἢ συμπάθειαν), 188. *παρηκολούθηκας... τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ:* ἔχεις παρακολουθήσει... τὴν καλὴν διάθεσιν, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν συμπάθειαν, 192.
- πνεῦμα:** διάθεσις, 160. πρόθεσις, διάθεσις, 185. διάθεσις, καλὴ διάθεσις, 187. σκοπός, 284, 285. προορισμός, σκοπός, 285. *ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει:* μέ τὴν ἀγάπην, μέ τὴν καλὴν διάθεσιν, μέ τὴν καλωσύνην (ἢ εὐσπλαγχνίαν ἢ συμπάθειαν), 186, 188. *πνεῦμα ἄγιον:* ἡ ἀγία διάθεσις, ἡ ἀγαθὴ διάθεσις, 159. *ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἀγίῳ:* μέ κατανόησιν, μέ εὐσπλαγχνίαν, μέ καλωσύνην, μέ διάθεσιν ἀγίαν, 158, 160. *τό πνεῦμα τῆς προφητείας:* ὁ νοῦς τῆς προφητείας, τό νόημα τῆς προφητείας, ὁ σκοπός τῆς προφητείας, 284. *οὐκ οἶδατε ποίου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς:* δέν γνωρίζετε ποίου προορισμοῦ εἴσθε ὑμεῖς, δέν γνωρίζετε ποῖος εἶνε ὁ ὑμέτερος σκοπός, 285. *ἐγενόμην ἐν πνεύματι:* μετέβην διά τοῦ πνεύματος, πνευματικῶς (ὄχι σωματικῶς), 269. *ἀπήνεγκέ με... ἐν πνεύματι:* μέ μετέφερε διά τοῦ πνεύματος, πνευματικῶς (ὄχι σωματικῶς), 280-281, 292-293.
- πονηρία:** τό κακόν, ἡ ἀμαρτία, ἡ φαυλότης, ἡ ἀσεβεία, 153. *ζύμη κακίας καὶ πονηρίας:* ζύμη ἀμαρτίας καὶ φαυλότητος, 152, 154.
- πορνεία:** μοιχεία, 291.
- πόρνος.** ὄχι εἰδικῶς ὁ πόρνος, ἀλλά γενικῶς ὁ ἀνήθικος ἐν σεξουαλικῇ ἐννοίᾳ, 291, 294.
- ποταμός:** ρεῦμα ὕδατος ἢ, ἀπλῶς, ρεῦμα, 61, 65.
- πραΰτης:** ταπεινοφροσύνη, 228.
- πρόθεσις:** διάθεσις, ἀγαθὴ διάθεσις, καλωσύνη τῆς ψυχῆς, 191. *παρηκολούθηκας... τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ:* ἔχεις παρακολουθή-

- σει... τήν καλήν διάθεσιν, τήν εὐσπλαγχνίαν, τήν συμπάθειαν, 192.
- προθυμία:** ἀνιδιοτέλεια, 170.
- προθύμως:** ἀνιδιοτελῶς, 170, 245.
- πύλη** (συνεκδοχικῶς): ἀγορά, δικαστήρια, οἶκος, πόλις, 220-223. *ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν:* ἔπαθεν ἔξω τῆς πόλεως, 220, 224.
- ῥήγμα:** πτώσις, 65, 66.
- σαλεύω:** ῥίπτω κάτω, κρημνίζω, προκαλῶ πτώσιν, 61, 62. *σαλεύομαι:* πίπτω, 61, 62, 63.
- σάλος:** πτώσις, 63-64.
- σαρκικός.** *ἐντολή σαρκική:* ἐντολή ἀναφερομένη εἰς τήν φυσικήν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἢ ὅποια καταλύεται ὑπὸ τοῦ θανάτου, 203.
- σάρξ:** ἡ φυσικὴ ζωὴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν ὑπερφυσικὴν καὶ αἰωνίαν ζωὴν, 203. *ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ:* κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς φυσικῆς ζωῆς του (ὄχι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐπιγείου ζωῆς του), 203.
- συγκοινωνῶ:** κοινωνῶ ὁμοῦ μετ' ἄλλων· δίδω ἢ προσφέρω ὁμοῦ μετ' ἄλλων· συνεισφέρω, 180. *πλὴν καλῶς ἐπράξατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει:* ἀλλὰ καλῶς ἐπράξατε μέ τό νά συνεισφέρετε εἰς τήν ἀνάγκην μου, 180.
- συνετίζω:** διδάσκω, 190, 194.
- συνοικῶ:** ἔρχομαι εἰς σαρκικήν συνάφειαν, συνέρχομαι, 239. *συνοικοῦντες κατὰ γινῶσιν:* νά συνέρχεσθε μέ κατανόησιν· κατὰ τήν σρκικήν συνάφειαν νά δεικνύετε κατανόησιν, 240, 241.
- σωφρονίζω:** διδάσκω, 190, 194.
- σωφρονισμός:** διδάσκειν, διδασκαλία, 190, 194. *Πνεῦμα σωφρονισμοῦ:* Πνεῦμα διδασκαλίας, διδακτικόν Πνεῦμα, 190.
- τύπος:** ὁμοίωμα, 245. *τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου:* ὁμοιώματα γινόμενοι τοῦ ποιμνίου· ὅμοιοι γινόμενοι πρὸς τό ποιμνιον· γινόμενοι ὡς εἷς ἐκ τοῦ ποιμνίου, 246.
- ὔδωρ.** *ὔδωρ ζῶν* λέγεται τό "Ἅγιον Πνεῦμα ὄχι ἀπλῶς ὡς χάρις, ἀλλ' ὡς πρόσωπον. Καί *ὔδωρ* μέν λέγεται μεταφορικῶς, ζῶν δέ κυριολεκτικῶς, ἐπειδὴ ὡς πρόσωπον ζῆ, εἶνε ζῶσα ὑπαρξίς, 83-84, 92.
- ὑπέρ:** ἐξ αἰτίας, 115. *ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν, ἵνα καί αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ:* ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐγὼ δοξάζω τόν ἑαυτόν μου, δοξάζομαι, διὰ νά εἶνε καί αὐτοὶ δοξασμένοι ἀληθῶς, 115.
- ὑποδείκνυμι:** ἀποκαλύπτω, φανερώνω, ἀναφέρω, λέγω, 30, 31, 57. *τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπό τῆς μελλούσης ὀργῆς;* (ὄχι ποῖος ὑπέδειξεν εἰς

σᾶς νά διαφύγετε τήν μέλλουσαν ὀργήν, ἀλλά) ποῖος εἶπεν εἰς σᾶς, ὅτι θά διαφύγετε τήν μέλλουσαν ὀργήν; 31.

ὑποκρίνομαι (ἐν ἐνεργητικῇ ἐννοίᾳ): κατακρίνω, κατηγορῶ, 232. (ἐν παθητικῇ ἐννοίᾳ): κατακρίνομαι, κατηγοροῦμαι, 232-233.

ὑπόκρισις: κατάκρισις, καταδίκη, 238. *ἵνα μή εἰς ὑπόκρισιν πέσητε*: διά νά μή κατακριθῆτε, διά νά μή καταδικασθῆτε, 238.

ὑπομένω (ἐν φυσικῇ καί ἀντικειμενικῇ ἐννοίᾳ, ὄχι ἐν ἠθικῇ καί ὑποκειμενικῇ): ὑποφέρω, ὑφίσταμαι (παθήματα), 216. *εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε*: ἐάν ὑφίστασθε παιδευσιν· ἐάν παιδεύεσθε· ἐάν πάσχετε· ἐάν ἔχετε θλίψεις καί δοκιμασίας, 216.

ὑψηλός. *τό ὑψηλόν*: ἡ ὑπερηφάνεια, 70. *τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν*: ἡ ἐν ἀνθρώποις ὑπερηφάνεια· ἡ ὑπάρχουσα εἰς τούς ἀνθρώπους ὑπερηφάνεια· ἡ ὑπερηφάνεια τῶν ἀνθρώπων, 70.

φῶς: ζωή, 131. *εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ*: ὅτι πρῶτος ἀναστάς ἐκ τῶν νεκρῶν ἐμελλε νά ἐξαγγεῖλη εἰς τόν λαόν ζωήν, 130, 132.

χαίρω: προοδεύω, εὐδοκιμῶ, 129.

χαρά: τό καλόν, τό ὠφέλιμον, ἡ ὠφέλεια, ἡ πρόοδος, ἡ προκοπή, 129. ἡ προθυμία, 165, 166. *τελειῶσαι τόν δρόμον μου μετά χαρᾶς*: νά τελειώσω τόν δρόμον μου μετ' ἐπιτυχίας, ἐπιτυχῶς, 129. *ἡ περισσεῖα τῆς χαρᾶς αὐτῶν*: ἡ ὑπερβολή τῆς προθυμίας των· ἡ μεγάλη προθυμία των, 165.

χάρις: ὠραιότης, κάλλος, λαμπρότης, μεγαλεῖον, 77, 78. *πλήρης χάριτος καί ἀληθείας*: πλήρης χάριτος καί ὠραιότητος· πλήρης χάριτος καί μεγαλείου· δημῶδως «γεμᾶτος χάρι κι ὁμορφιά», 81.

ψευδής: (ὄχι ψεύστης, ἀλλά) κακός, ἀμαρτωλός, ἀσεβής, 291, 292.

ψεύδομαι. *ψεύδεσθε κατά τῆς ἀληθείας*: ψεύδεσθε ἀπέναντι τῆς ἀληθείας, ἢ, ἀπλῶς, ψεύδεσθε, λέγετε ψεῦδος (ὄχι διαψεύδετε τήν ἀλήθειαν), 229.

ψεῦδος: τό κακόν, 100, 296. τό κακόν, ἡ ἀμαρτία, ἡ ἀσέβεια, 293. *ποιεῖν ψεῦδος*: ποιεῖν κακόν, φαυλότητα, 293· πράττειν τό κακόν, 296.

ψεύστης: κακός, 100.

Ὦν καί Ἦν καί Ἐρχόμενος. ὄχι ὁ Πατήρ εἰδικῶς, ἀλλ' ὁ τριαδικός Θεός, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ὡς Ἐρχόμενος, διότι εἰς αὐτόν περιλαμβάνεται ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος ἔρχεται ὡς Μεσσίας, 279.

ὦς: ἀλλά, 128. *οὐδέ ἔχω τήν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τόν δρόμον μου*: οὔτε θεωρῶ τήν ζωήν μου πολύτιμον, ἀλλά νά τελειώσω τόν δρόμον μου, 127, 128, 129.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ*
ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
Γένεσις					
1	26	202	29	29	53
6	9	197,198	32	12	153
7	16	271		32	47
15	1	59	33	17	59
18	28	119	34	23	182
20	18	271			
23	7	283			
24	49	73	14	5	82
26	19	82, 83, 92	16	29	35
45	5	277		31	35
	24	277	19	18	227
47	30	247	23	2	151
				3	151
				4	151
				7	151
2	14	59		8	151
3	15	219		29	35
6	1	106		32	256
	6	106			
10	3	218			
12	5	198			
	16	151, 281	6	23-27	145
15	13	135	11	20	213
	14	277	14	24	285
	15-16	277		31	213
23	17	182	27	3	94
28	2	53	34	4	37,38
Λευϊτικόν					
Ἄριθμοί					

* Εἰς τὸ εὐρετήριον δὲν περιλαμβάνονται ὄσα χωρία ἐχρησιμοποιήθησαν μόνον κατὰ τὸ Μασσοριτικόν. Ἡ δὲ σύνταξις τοῦ εὐρετηρίου ὀφείλεται εἰς τὸν ἐκλεκτὸν θεολόγον καὶ φιλόλογον κ. Εὐάγγελον Καραδημόν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου.

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	Δευτερονόμιον				
2	25	277	13	8	182
4	34	106		11	182
5	15	106	17	43	295
6	5	160, 187		45	109
11	22	98	20	35	182
	27	98	24	15	295
	28	98	25	21	138
14	21	223	28	10	156
	27	223			
	28	223		Βασιλειῶν Β'	
	29	223	3	8	295
16	16	182	6	8	115
	20	198	7	14	210
18	15	98, 133	9	8	295
	18	133	13	28	189
	19	98	16	9	295
23	18-19	294	18	30	73
24	16	93, 155	19	42	59
26	19	145	22	39	209
28	22	119			
	58	55		Βασιλειῶν Γ'	
32	39	96	1	23	283
33	24	214	8	61	198
			12	11	211
				30	59
				7	115
			16	19	115
15	4	37, 38		22-23	208
18	19	37, 38	17	6	73
23	27	35	19	8	196
			22	13	196
				18	196
				27	122
	Κριταί			Βασιλειῶν Δ'	
5	12	177	4	34-37	208
	31	266	6	3	230
9	16	78, 198, 199	8	13	295
	19	78, 198, 199	11	5	59
	51	271	14	6	94
			19	7	285
			20	3	79
			25	4	66
	Βασιλειῶν Α'				
2	3	70			
	9-10	106			
	10	178			
9	22	286			
	24	286			

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
Παραλειπομένων Α'					
10	13	94	8	5	56
16	8	109	11	13	219
	29	110	13	1	52
21	20	73	14	7	198
22	9	271			
28	9	198	Ίουδίθ		
29	9	115	8	27	212
	11	136	12	8	208
	13	147, 219	14	10	131
	17	215	16	9	177
	20	284			
Παραλειπομένων Β'					
8	16	198	Έσθήρ		
18	26	122	1	1ρ	115
23	6	41	2	1	59
26	20	210		10	30
28	27	247	3	4	31
33	3	73	4	1	118
	14	271	5	2α	77
				13	285
			8	1	31
Έσδρας Α'			Μακκαβαίων Α'		
2	20	31	2	12	54
8	69-70	35		42	190
9	2	35	4	32-33	63
			5	2	118
			10	73	149
			16	13	118
				19	118
Έσδρας Β'			Μακκαβαίων Β'		
10	6	35			
			Νεεμίας		
2	14	149	3	4	31
8	7	194		8	285
9	20	190		10	30, 31
13	17	59		13	31
	22	110	6	19	208
				28	208
Τωβίτ			Μακκαβαίων Γ'		
1	19	31			
3	11	56, 219	2	2	108
4	10	227		3	108
7	10	30		21	108

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
110	7-8	79, 80		20-22	210
	9	55	3	11-12	209
117	10-12	108		12	215
	14-16	109		22	77
	14	135	4	9	77, 78
	19-20	221	8	12-36	210
118	136	137	11	1	198, 214
121	4	182		3	198
123	8	109		5	198
131	18	56, 115	12	22	214
134	13	219	14	35	214
137	6	70	15	32	213
143	8	138	16	5	70
144	4-6	135		12-13	214
150	1-2	109		15	70
				31	147
	Ίώβ		17	4	147
1	1	80		5	147
	8	80		6	146
	10	271	18	4	91
	21	219	19	11	146
2	3	80	24	7	221
3	20	131		11	214
4	7	80		24	94
5	17-18	210	25	1	231
	17	212		27	196
8	20	213	27	1	179, 235
13	4	138	28	18	198
18	17	219	29	14	286
	18	131		19	218
22	14	135	31	18	196
26	2	105		23	221
30	1	295		31	221
33	19	210	35	32	213
38	28	217			
42	17α	48			
				Ἐκκλησιαστής	
			9	4	295
			12	10	79
	Παροιμῖαι				
1	7	147			
	9	77			
	14	147			
	16	153			
				Σοφία Σολομώντος	
			1	3	211
			3	5	211

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
4	19	62, 66	46	10	196
5	18	232, 233		20	30
7	25	153	47	11	54
9	10	54	48	4	144
11	21	105		25	30
12	2	211	50	11	147
13	15	81		20	145
16	13	222		27	91
	14	152	51	3	110
	16	105			
18	16	232, 233		Ώσηέ	
	Σοφία Σειράχ		6	4	226, 230
6	10-12	122		6	226, 230
	23	213	7	1	292
10	9	70	10	1	81
13	21	62		Άμώς	
14	3	196	5	12	221
17	9	219		15	221
22	11	131		26	245
22	23	122	8	14	209
24	1-2	144		Μιχαίας	
	16	78	1	9	221
	17	78		12	221
25	6	146		14	219
31	10	147		Όβδιού	
	23-24	286	1	11	222
32	1	246		13	222
	15	232	17	-	53
33	2	232		Ίωνās	
	3	242	1	2	152
36	3	114		Άββακούμ	
	14	182	1	11	284
39	9	219	3	7	277
40	22	78		16	277
41	3-4	212		Σοφονίας	
44	1	217	3	19-20	146, 148
	8-9	219			
	17	197			
45	7-8	147			
	7	53			
	10	53			

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
	Ζαχαρίας			25-26	107
8	16	221	41	9	213
14	8	83	43	10	96
	Ήσαϊας		44	12	105
1	4-5	106	45	1	222
2	11	70	47	4	107
	12	70	51	9	105
	17	70		13	119
3	8	119	52	10	105
5	16	106	53	8a	119
	24	107		11	131
6	3	54, 271	54	17	198
	10	72	57	1	118, 119
	52	271	58	3-5	35
8	14	56, 115	59	7	153
	15	209		15	117
9	6	80		19	219
	9	70	62	/8	105
10	12	70	63	15	110
	20-21	107	64	2	277
11	2	135		10-11	53, 54
	9	54	65	6-7	206, 207
14	27	107		12	218
	31	222		14	51
17	7	107	66	4	218
21	9	209	98	3	55
22	23	54	.		
25	1	80		Ίερεμίας	
26	10	118	2	2	226, 230
	14	118, 119		13	82
27	1	105		19	211
29	23	113		21	80
30	9	292	3	13	140
	20	122	4	9	257
31	1	107	6	13	292
	7	213	8	9	213
34	16	119	9	23-24	178
38	3	79	12	13	147
	10	222	14	12	222
40	10	105		21	54
	20	62	15	7	222
			17	12	54

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
19	8	115	28	22	114
21	5	105	30	10	119
23	9	56		22	105
31	30	94	33	8	94
38	19	31		11	128
	30	94	34	29	119
39	12	80	38	20	66
46	2	66	38	23	114
51	12	119	48	30	38
	Βαρούχ			Δανιήλ	
3	5	110	3	8	193
	20	131		25	219
				52	55, 219
	Θρήνοι Ίερεμίου		4	14	242
1	7	64	5	1	144
	8	63, 64		9	31
	9	64		12	159
4	5	63	6	4	159
	8	63	9	23	31
	9	63		27	119
	14-15	63	10	2-3	35
				21	48
	Ίεζεκιήλ		11	6	105
1	-	271, 274	12	1	47
2	9-10	47			
3	18	94		Δανιήλ Σωσάννα	
	19	94	-	42	47
	20	94			
10	-	271, 274			
	6	53			
	12	271		ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ	
13	11	66		Ματθαίος	
16	12	147	3	7	29, 57
	17	147		8	30
	39	147		10	196
18	23	128	4	12	86
	24	94		17	86
21	14-15	223	5	5	228, 275
23	26	147		32	291
	42	147		34-36	238
24	21	147		34	238
	25	147		45	69

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	48	198
6	6	32, 185
	7	32, 185, 196
7	6	295
	9	114
	14	139
	17	196
	18	196
	19	196
	25	61, 64, 65, 66
	26	65
	27	61, 65, 66
8	4	32, 44, 60, 185
9	15	35, 118
10	25	88
	26	88
	32	236
	39	67
12	33	260
13	15	72
15	26	295
	27	86
16	18	221, 222
	25	67
17	13	44
18	8	196
	9	196
19	9	291
	28	54
20	12	260
	15	257
21	39	223
22	9	36, 38
	14	151, 281
	18	87, 153
	29	158
	30	87
	37	160, 187
23	23	188
24	13	155
	15	236
	30	266
	39	118

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
25	31	54
	37	69
	46	69
26	24	49, 196
	53-54	88
27	66	39, 185
Μάρκος		
1	14	86
	24	40
	27	42, 59
	34	41
	44	32, 44
2	19-20	35
9	10	66
	11-28	43
	13	45, 48, 206
12	8	223
	25	87
	30	160
13	20	41
	26	266
14	11	31
15	44	257
Λουκάς		
1	17	45
	18	98
	35	133
	46-50	50, 52, 219, 271, 288
	47-50	114, 220, 273, 289
	49-50	55
2	15	59
	26	31
3	7	57
	8	29
	23	125
4	14	86
	22	78, 285
	24	86
	33	41
	34	58

Κεφ.	Στιχ.	Σελις	Κεφ.	Στιχ.	Σελις
	36	42, 58, 59		41	173
	41	41	24	44	105
5	14	32, 60		49	161
	34-35	35			
6	34	174			
	43	52			
6	48	60, 62, 64, 65	1	2	74
	49	64, 65		3	74, 75
8	14	252		4-5	76
9	42	62, 66		4	74, 126
	43	136		5	74
	55	160, 284		6-8	75
10	20	47		10	98
11	2	114		11	75, 76, 77
	36	266		12	76
13	3	96		14	76, 132
	5	96		17	77, 298
	7	156	2	11	111, 116
	19	96	3	16	254
14	21-22	36		17-19	279
	24	52		21	96, 100, 142, 154, 156, 249, 261, 262, 291
	27	174			
15	17	72	4	1	236
	24	67, 68		10-11	82, 83, 92
	32	68		24	115
16	1	193		25	115
	10-12	188		43-45	85, 88, 90
	15	69, 71	5	18	260
18	4	69		19	87
	6-7	155		33	292
	9	69	6	51	84, 248
	14	70		60	236
	27	118		61	89
20	15	223		62	89
	36	52, 87		63	89
21	27	266		69	98, 240
22	22	49	7	26	240
	32	71		38-39	83, 91
	33-34	72	8	12	97, 236
23	16	211		16	97
	18	118, 119		18	97
	22	211		19	97
	35	40		21	93, 96

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	23	97		10	115
	24	93, 95, 96, 97		11-12	56, 104, 108, 110
	28	96, 97		11	104, 117, 136
	29	97		12	104, 105, 111, 117, 136
	36	97		17-19	52, 57, 112, 219, 220, 273, 289
	38	97, 100		22	116
	40-44	250, 261		7	260
	40	96, 100, 142, 154, 157	19	12	260
	41	100		15	117, 119
	43	97, 98, 240		15-17	72
	44	97, 98, 99, 100, 142, 154, 157, 255	21	33	171, 293
8	45	100		Πράξεις	
	46	97, 100	1	4	161
	49	97	2	23	49
	53	260		24	103
	54	97		27	103
	58	97, 132		29	103
9	13	73		30	103
	17-18	89		31	103
	34	93		33	176
10	3	98		34	103
	33	260		18	31
	36	40, 150, 264	3	19	72
	38	98		22-23	98
11	17	236		22	133
	48	118		26	53, 133
	50	118		19	98
12	34	130	4	28	49
12	39-42	55, 272		29	120
15	13	115		32	160, 187
	16	41		33	120, 191
	19	41		1-11	171
16	9	95	5	3	285
	16	102, 103	6	5	31
	17	102	7	10	121
	22	104		11	121, 123, 165, 166, 180, 181, 267, 268
17	1	115	7	17	161
	4	104		37	133
	5	115		43	245
	6	111			
	8	115			

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
8	39	87		21-25	139
9	13	41		21	272, 276
	32	41		24	140
	40	73		25	140
	41	41		26	140
10	22	285		28	140
	25-26	283	2	5	142
11	23	191		7	142
13	8-10	171		8	141, 142, 154, 158, 250, 261
	17	106		9	142
	33	133		10	142
	34-35	133		26	142
15	14	263	3	27	202, 203
16	2	285		2	144, 178, 234
	13	123, 125	5	3	144, 178, 234
	18	73		10-11	143, 147
17	27	126		4	111, 116, 266
	28	75, 125	6	7	130
20	24	127		4	134
21	34	70	8	9	135
	36	118		11	135
22	11	266		15	135
	12	285		28	151
	30	70		32	81
23	20-21	89		5	134
24	15	239	9	22-24	132
	16	243		22	70
26	8	132, 201		31	202, 203
	9	127		13-14	90
	22-23	130	10	20	70
	23	201	11	30	73
27	13	285		3	139
28	31	120	12	13	180
				15	157
	Ῥωμαίους			16	70
1	1	41, 151		19	148
	3-4	112, 132		12	184
	3	133	14	17-19	129
	6	137, 151			
	7	137, 151, 265, 281			
	18	137, 139			
	19-20	139			
	19	138			
				Α' Κορινθίους	
			1	2	41, 137, 150, 264, 265, 281

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	5	152
	9	150
2	6-8	200
3	1-2	200
	8	184
4	7	231
	17	263
	21	160, 187, 285
5	1-6	171
	8	142, 152, 154, 157, 157, 250, 261
	11	291, 296
7	1	196
	5	239
	8	196
	26	196
9	17	245
	25	34, 185
12	8-9	136
	24	240
	26	157
13	4	154, 230
	6	142, 154, 156, 250, 261
	7	154
14	16-17	272
	20	200
	33	229
15	24-25	205
	34	80, 157, 198
	41	266
16	3-4	170
Β' Κορινθίους		
1	12	153
2	1	127
6	4	159
	6	155, 158, 187, 191, 240, 285
	7	159
	10	139
	16-18	161, 162
7	1	135, 160, 161, 162,

Κεφ.	Στίχ.	Σελις
		175
8	1	165
	2	123, 164, 181, 268
	3	166
	8	166
	11	166
	12	166
	13-14	165, 166
	13	123, 268
	15	168
	18	169
	19	169, 245
	20-21	170
9	2	166
	7	165
10	5	177
12	20	141
	24	269
13	7	171
	8	142, 154, 157, 171 250, 261
Γαλάτας		
1	23	73
3	7	142
	10	142
	14	163, 164, 173
	18	174
	22	163
	26-29	174
4	2	132
	4-5	132, 172
	7	174
	26-29	174
5	20	141
	22	155, 159, 188, 191
	26	229
6	1	160, 187
	5	184
Έφεσίους		
2	13	73
3	5	41

Κεφ.	Στίχ.	Σελίς	Κεφ.	Στίχ.	Σελίς
	6	163, 175		Β' Θεσσαλονικεῖς	
4	2	228	2	9-12	139
	8	176		Α' Τιμόθεον	
5	3	193		1	2α 171
	8	73		7	195
6	6	160		14	39, 188
	9	149	2	1	236
	Φιλιπησίους			5	225
1	10	153		6	181, 183
	15-17	141		9	192
	25	129		10	193
	27	160, 187, 285		15	34, 39, 184
2	29	165	3	7	286
3	2	179, 294		11	193
	3	178, 179, 225, 226, 235		16	136
	4	259	4	12	39, 159, 186, 187, 191, 245, 285
	19-20	88	5	21	281
4	11-13	180	6	17	70, 225
	14	123, 166, 180, 268		Β' Τιμόθεον	
	15	180	1	7	120, 189, 194
	Κολοσσαεῖς		2	4	252
1	2	41		10	54, 148
	4	41	3	6	177
	12	41		10	159, 187, 188, 191, 285
	24	128		Τίτον	
	26	41		1	41
	28	194	1	1	41
2	1	139	2	3-4	192
3	12	228		3	190
	23	187		4	190
	Α' Θεσσαλονικεῖς			5	193
1	6	165		12	186, 194
2	2	259	3	3	152
	14	165		7	195
3	13	135		8	195, 196
4	4	239			
5	23	112			

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	Φιλήμωνα			12	123, 220, 223, 224
-	11	73		13	223
-	14	245		14	223
	Έβραίους			Ίακώβου	
1	5	133	1	6	231
4	12	84		7	226
5	7	203		9-10	179, 224, 225, 235
	11	199		17	217
	13-14	158, 197, 199		19	236
	13	200	2	1	227
	14	200		4	231
	16	203		8	227
6	1α	199		12	227
	1	199, 200		13	226, 227, 230
	12	163		19	41
	15	163		26	226
	17	163	3	3-17	227
7	3	204		7	226, 229
	11	202		9	202
	15-17	201		13-17	228, 238
	15	204		13	230
	16	202, 204		14	141
	17	202, 204		16	141, 226
8	1	54		17	227
9	13	220	4	11	232
	14	220		13	235
	22	220		15	235
10	7	49, 205	4	16	179, 226, 234, 252
	20	84		17	236, 237
	36	161	5	9	238
11	9	163		12	234, 237
	23	217		16	237
	35	207, 208		20	227
12	1-12	212		Α' Πέτρου	
	5-6	209, 215	1	3	84
	7	210, 213, 216		13	158
	8	213, 216		18-19	181
	9-10	56, 57, 115, 217, 273, 289	2	4-5	84
	9	218, 219		10	73
	10	218, 219		16	153
13	11	220, 223		25	244

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
3	1-6	240			261
	3-4	228	-	8	174
	7	159, 239			
	18	130			
	21	241			
4	1	130	-	2	262
	3	291, 296	-	3-4	142, 154, 157, 250, 261, 262
	8	227	-	5	263
	14	135, 266	-	6	263
5	2-3	244	-	11	263
	2	170	-	12	285
	3	170			
	5	246			
	6	246			
	Β' Πέτρου				
2	14	254	-	1	41, 151, 264, 281
	22	294	-	3	41
3	17	73	-	4	47
			-	6	254
			-	7	291
	Α' Ιωάννου				
1	3	247	1	1-2	283
1	6	142, 154, 157, 229, 249, 261, 293		3	287
	7	220		4	279
2	15-16	235, 250		5	220
3	1	240		8	279
	3	259		12	73
	8	100, 254		16	265, 266
	10	255		19	236
	12	257	2	2	267
	13	256, 257		9	123, 166, 181, 267
	14-15	257		10	267, 290
	14	256		13	267
	17	251, 252		19	267
4	7	250	3	1-2	267
5	6-9	259		8	268
	10-11	258		9	229, 283
	15	162		15-16	268
			4	1-2	268, 280, 292
				8-10	57, 114, 220, 270, 289
	Β' Ιωάννου			8	279
-	3	81		9	276
-	4	142, 154, 157, 250,	5	1	48

Κεφ.	Στίχ.	Σελις	Κεφ.	Στίχ.	Σελις
	7	275		10	282
	8-10	273	20	1	47
	8	275		6	34, 57, 114, 185, 220, 273, 287, 288
	9	275			
	10	275	21	7-8	295
6	16	283		8	290, 293, 294, 296
7	14	220		10	270, 281, 292
9	7	202		27	293, 296
10	2	48	22	3-4	287, 289
	8-11	48		7	287
11	15	278, 287, 289		8-9	283
	17-18	277		10	287
	17	279		11	112
16	5	280		14	295
17	3	270, 280, 292		15	100, 294
	14	151, 265, 281		16	287
19	1	266		18	287
	9	283		19	287

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόλογος	7
Ευαρέσκεται, κρίσεις καί ευχαί ἐπί τῇ ἐκδόσει τοῦ α΄ τόμου	11
Ματθ. 3 : 7 «Τίς ὑπέδειξεν...»	29
Ματθ. 8 : 4 «Σεαυτόν δεῖξον τῷ ἱερεῖ... εἰς μαρτύριον αὐτοῖς»	32
Ματθ. 9 : 15 «Πενθεῖν»	35
Ματθ. 22 : 9 «Ἐπί τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν»	36
Ματθ. 27 : 66 «Ἐσφαλίσαντο τόν τάφον... μετὰ τῆς κουστωδίας»	39
Μάρκ. 1 : 24 «Ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ»	40
Μάρκ. 1 : 27 «Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη;» – «Ὅτι κατ' ἐξουσίαν... ἐπιτάσσει;»	42
Μάρκ. 1 : 44 «Σεαυτόν δεῖξον τῷ ἱερεῖ... εἰς μαρτύριον αὐτοῖς»	44
Μάρκ. 9 : 13 «Γέγραπται»	45
Λουκ. 1 : 46-50 «Ἐγαλλίασε τό πνεῦμά μου» – «Καί ἅγιον τό ὄνομα αὐτοῦ»	50
Λουκ. 3 : 7 «Τίς ὑπέδειξεν...»	57
Λουκ. 4 : 34 «Ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ»	58
Λουκ. 4 : 36 «Τίς ὁ λόγος οὗτος;»	58
Λουκ. 5 : 14 «Δεῖξον σεαυτῷ τῷ ἱερεῖ... εἰς μαρτύριον αὐτοῖς»	60
Λουκ. 6 : 48 «Σαλευεῖν»	60
Λουκ. 6 : 49 «Τό ῥῆγμα»	65
Λουκ. 15 : 24 «Ἀπολωλώς ἦν καί εὐρέθη»	67
Λουκ. 15 : 32 «Ἀπολωλώς ἦν καί εὐρέθη»	68
Λουκ. 16 : 15 «Τό ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν»	69
Λουκ. 22 : 32 «Ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου»	71
Ἰωάν. 1 : 4-5 «Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν» – «Καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέ- λαβεν»	74
Ἰωάν. 1 : 14 «Πλήρης χάριτος καί ἀληθείας!»	76
Ἰωάν. 4 : 10-11 «Ἵδωρ ζῶν»	82

Ἰωάν. 4 : 43-45 «Γάρ» – «Οὐν»	85
Ἰωάν. 7 : 38-39 «Ἵδωρ ζῶν»	91
Ἰωάν. 8 : 21, 24 «Ἐν τῇ ἁμαρτία ὑμῶν»-«Ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν»	93
Ἰωάν. 8 : 40 «Ἵνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα»	96
Ἰωάν. 8 : 43 «Γινώσκειν τὴν λαλίαν» – «Ἀκούειν τὸν λόγον»	98
Ἰωάν. 8 : 44 «Ἐκεῖνος ἄνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς», «Ἀλή- θεια», «Ψεῦδος», «Ψεύστης»	99
Ἰωάν. 16 : 16 «Καί πάλιν μικρόν καί ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα»	102
Ἰωάν. 17 : 11-12 «Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνό- ματί σου»	104
Ἰωάν. 17 : 17-19 «Ἀγιάσον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου» – «ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυτόν»	112
Ἰωάν. 17 : 22 «Δόξα»	116
Ἰωάν. 19 : 15 «Ἵρον ἄρον, σταύρωσον αὐτόν»	117
Πράξ. 4 : 33 «Δύναμις»	120
Πράξ. 7 : 11 «Θλίψις»	121
Πράξ. 16 : 13 «Οὐ ἔνομιζετο προσευχή εἶναι»	123
Πράξ. 17 : 28 «Ἐν αὐτῷ γάρ ζῶμεν...»	125
Πράξ. 20 : 24 «Ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς»	127
Πράξ. 26 : 22-23 «Παθητός» – «Φῶς»	130
Ῥωμ. 1 : 3-4 «Κατὰ Πνεῦμα ἀγιωσύνης»	132
Ῥωμ. 1 : 7 «Κλητοί, ἅγιοι»	137
Ῥωμ. 1 : 18 «Τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχειν»	137
Ῥωμ. 2 : 8 «Ἀπειθεῖν τῇ ἀληθείᾳ» – «Πείθεσθαι τῇ ἀδικίᾳ»	141
Ῥωμ. 5 : 10-11 «Σωθησόμεθα... οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυ- χώμενοι»	143
Ῥωμ. 12 : 19 «Δότε τόπον τῇ ὀργῇ»	148
Α' Κορ. 1 : 2 «Ἁγιασμένοι» – «κλητοί, ἅγιοι»	150
Α' Κορ. 5 : 8 «Ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»	152
Α' Κορ. 13 : 4 «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ»	154
Α' Κορ. 13 : 6 «Συγχαίρειν τῇ ἀληθείᾳ»	156
Α' Κορ. 15 : 34 «Ἐκνήσατε δικαίως»	157
Β' Κορ. 6 : 6 «Ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ,... ἐν πνεύματι ἁγίῳ»	158
Β' Κορ. 7 : 1 «Ταῦτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας»	160
Β' Κορ. 8 : 2 «Δοκιμὴ θλίψεως», «Περισσειὰ χαρᾶς»	164
Β' Κορ. 8 : 13-14 «Ἵνεσις» καὶ «Θλίψις»	167

Β' Κορ. 8 : 19 «Συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ» – «Πρὸς τὴν ...προθυμίαν ἡμῶν»	169
Β' Κορ. 13 : 8 «Οὐ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας»	171
Γαλ. 4 : 4-5 «Γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον» «Ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν».	172
Ἐφεσ. 3 : 6 «Συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας».	175
Ἐφεσ. 4 : 8 «Ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν»	176
Φιλιπ. 3 : 3 «Καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐκ σαρκί πεποιθότες»	178
Φιλιπ. 4 : 14 «Θλίψις»	180
Α' Τιμ. 2 : 6 «Τό μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις»	181
Α' Τιμ. 2 : 15 «Ἐν ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης»	184
Α' Τιμ. 4 : 12 «Ἐν πνεύματι, ἐν πίστει».	186
Β' Τιμ. 1 : 7 «Δύναμις» καὶ «Σωφρονισμός».	189
Β' Τιμ. 3 : 10 «Τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ».	191
Τίτ. 2 : 3-4 «Κατάστημα» – «Σωφρονίζειν».	192
Τίτ. 3 : 8 «Τὰ καλά καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις»	195
Ἑβρ. 5 : 13-14 «Ἐπειρος λόγου δικαιοσύνης»	197
Ἑβρ. 7 : 15-17 «Εἰ κατὰ τὴν ὁμοίότητα Μελχισεδέκ...» – «Ὅς κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς...».	201
Ἑβρ. 10 : 7 «Γέγραπται».	205
Ἑβρ. 11 : 35 «Ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν».	207
Ἑβρ. 12 : 5-6 «Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως» – «Μὴ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος».	209
Ἑβρ. 12 : 7 «Εἰ παιδεῖαν ὑπομένετε...».	216
Ἑβρ. 12 : 9-10 «Εἰς τό μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ».	217
Ἑβρ. 13 : 12 «Ἐξω τῆς πύλης ἔπαθε».	220
Ἰακ. 1 : 9-10 «Καυχᾶσθω... ὁ ταπεινός ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ, ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ».	224
Ἰακ. 2 : 13 «Ἐλεος»	226
Ἰακ. 3 : 13-17 «Μεστή ἐλέους» – «ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος».	228
Ἰακ. 4 : 16 «Καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν»	234
Ἰακ. 4 : 17 «Εἰδότι οὖν καλόν ποιεῖν...».	236
Ἰακ. 5 : 12 «Ἐπόκρισις».	237
Α' Πέτρ. 3 : 7 «Συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν».	239
Α' Πέτρ. 3 : 21 «Συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα»	241
Α' Πέτρ. 5 : 2-3 «Προθύμως» καὶ «τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου»	244

Α' Ἰωάν. 1 : 3 «Ἴνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν»	247
Α' Ἰωάν. 1 : 6 «Οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν»	249
Α' Ἰωάν. 2 : 15-16 «Ἡ ἀγάπη τοῦ πατρός» – «Ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου»	250
Α' Ἰωάν. 3 : 8 «Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Διάβολος ἀμαρτάνει»	254
Α' Ἰωάν. 3 : 13 «Μὴ θαυμάζετε... εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος»	256
Α' Ἰωάν. 5 : 10-11 «Ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ» – «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία»	258
Β' Ἰωάν. 4 «Περιπατεῖν ἐν ἀληθείᾳ»	261
Γ' Ἰωάν. 3-4 «Ἀλήθεια»	262
Ἰουδ. 1 «Ἁγιασμένοι» – «Κλητοῦ»	264
Ἀποκ. 1 : 16 «Ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ»	265
Ἀποκ. 2 : 9 «Θλίψις καὶ πτωχεία»	267
Ἀποκ. 4 : 1-2 «Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι»	268
Ἀποκ. 4 : 8-10 «Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος»	270
Ἀποκ. 5 : 8-10 «Ἠγόρασας τῷ Θεῷ ἡμᾶς» – «Ἐποίησας αὐτοὺς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς»	273
Ἀποκ. 11 : 17-18 «Ἐβασίλευσας καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν»	276
Ἀποκ. 16 : 5 «Ὁ ὦν καὶ ὁ ἦν» – «Δίκαιος εἶ... ὅτι ταῦτα ἐκρίνας»	279
Ἀποκ. 17 : 3 «Ἀπήνεγκέ με... ἐν πνεύματι»	280
Ἀποκ. 17 : 14 «Κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοὶ»	281
Ἀποκ. 10 : 10 «Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τό πνεῦμα τῆς προφητείας»	282
Ἀποκ. 20 : 6 «Μακάριος καὶ ἅγιος»	288
Ἀποκ. 21 : 8 «Οἱ ἄπιστοι καὶ ἐβδελυγμένοι», «οἱ ψευδεῖς»	290
Ἀποκ. 21 : 10 «Καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι»	292
Ἀποκ. 21 : 27 «Ποιεῖν ψεῦδος»	293
Ἀποκ. 22 : 15 «Οἱ κύνες» – «Ποιεῖν ψεῦδος»	294
Εὐρετήριον σημασιῶν λέξεων καὶ φράσεων	297
Εὐρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς	309
Πίναξ περιεχομένων	327